

VIATA ROMÂNEASCĂ

REVISTĂ A UNIUNII SCRITORILOR DIN R. P. R.

3

ANUL V — MARTIE

1 9 5 2

008
V-54

VIATA ROMÂNEASCĂ

REVISTĂ A UNIUNII SCRITORILOR DIN R. P. R.

Apare sub conducerea unui comitet de redacție

Biblioteca Municipiului Deva
SALA DE LECTURĂ

Biblioteca Județeană
"OVID DENSUSIANU"
Hunedoara - Deva
Nr. Inv. P/544706

3

V — M A R T I E

1 9 5 2

* P / 5 4 4 7 0 6 *

LA MOARTEA LUI NICOLAI GOGOL

1852

Ferice de-acel bard blajin,
Făr' de venin, plin de simțire.
Amicii artei calme vin
Și i se 'nchină cu iubire.

Ca valu-l leagănă, vrăjit,
Aplauzele-aprobatoare.
El de'ntrebări nu-i bântuit,
De chinul minții creatoare.

Privind — în tihnă —, cu dispreț,
A satirei temeritate,
El multora-i stăpân semeț
Prin lira-i care'mpacă toate.

Cu mintea lui pe toți uimi.
Un om să-l ponegrească nu e.
Contemporanii i-ar ciopli
Din viață încă, o statuie.

Destinul, însă,-i ne'ndurat
Cu geniul ce, drept și mare,
Denunță-al clicilor păcat
Și-a' lor greșeli — făr' de cruțare.

În graiu-i ură frământând
Și'n inima-i purtând mânie,
El bate-un drum spinos, ducând
Pedepsitoarea-i liră vie.

De-ocară urmărit mereu,
Își vede munca oglindită
Nu'n vuietul de-ovații greu,
Ci'n crunta furie stărnită.

Ars de 'ntrebări, însă crezând
În al chemării vis, — el crește
Iubirea'n jurul lui, spunând
Cuvântu-aprins ce nimicește.

Orice-ar vorbi, îi sar în piept
Dușmanii'n ura lor orbească.
Și omul prost și cel deștept,
Sunt gata — gravi — să-l osândească.

De pretutindeni e lovit —
Și doar când moartea îl înghiață,
Vezi cât de mult a făurit
Și cât iubi, urînd, în viață.

În românește de Eugen Jebeleanu

EUGEN CAMPUS

CARACTERUL PATRIOTIC AL OPEREI LUI N.V. GOGOL

Era o zi de Martie, în 1852. La Petersburg, pe Perspectiva Nevski se perindau ca de obicei, doamne elegante, urmărite de ofițeri cu aer de cuceritori; treceau înalți funcționari privind de sus lumea, convinși de importanța rangului lor. Prin mijlocul drumului, calești strălucitoare, trase de cai focoși, sburau ca vântul; tolăniți pe perne, domni și doamne din înalta societate, își plimbau plictiseala, aroganța de trândavi exploataatori.

Totul, așa cum l-a descris Gogol.

Iar undeva, într-o casă din Moscova, marele scriitor își dăduse duhul. Murise sărac și bolnav. Dar nu părăsit. Cei pentru binele cărora luptase o viață întreagă s'au adunat laolaltă pentru a-l întovărăși în acest cel din urmă drum pământesc. Și astfel, înmormântarea lui N. Gogol s'a transformat într-o adevărată demonstrație publică. În fața șuvoiului de oameni strânși ca în jurul unui steag de luptă, lumea profitorilor regimului țarist, Perspectiva Nevski, cu strălucirea-i îngâmfată s'a cutremurat cu spaimă. Chiar mort, Gogol continua să „turbure” liniștea exploataților.

Au trecut o sută de ani de atunci, din acea zi de Martie 1852. Întrebat dacă toți cei prezenți sunt rude de-aproape cu mortul, un om din mulțime răspunsese atunci: „Noi toți, întreaga Rusie, îi suntem rude de sânge”. Iar Turgheniev, care avea să ducă mai departe, prin lucrările sale, opera deschizătoare de drum a lui Gogol, aflând despre moartea acestuia, exprima astfel gândul tuturor oamenilor cinstiți: „Ne-a lovit o cruntă nenorocire: la Moscova a mu-

rit Gogol... nu cred să fie în Rusia o inimă care în clipa de față să nu sângere. Pentru noi, el a fost mai mult decât un scriitor; el ne-a desvăluit nouă pe noi înșine... Trebuie să fii rus ca să-ți dai seama pe cine am pierdut.”

Ajutându-și țara să devină conștientă de ea însăși, arătându-i ca într-o oglindă adevăratul chip al regimului de silnicie și teroare din Rusia țaristă, Gogol a săvârșit faptă de scriitor cetățean, de adevărat patriot.

Infiorându-se de tablourile sumbre pe care scriitorul le prezenta în unele opere, izbucnind în hohote de râs atunci când, în alte opere, îi erau înfățișate scene de un comic irezistibil; răsând printre lacrimi împreună cu Gogol, societatea rusă a învățat treptat, dealungul anilor, să se despartă de trecut, de tot ce era putred și mort în viața socială a acelei epoci.

Opera lui a devenit astfel imbold la luptă pentru o viață mai bună, mai fericită, contribuind deci indirect la realizarea acelor țeluri pentru care militau consecvent democrații revoluționari. Deși Gogol nu a fost un revoluționar, deși, ca teoretician, s'a lăsat ispitit de soluții utopice, dăunătoare, creația artistică a acestui mare realist critic, ducea în mod logic la concluzii revoluționare. De aceea a fost îndrăgită de masele populare; de aceea, dealungul a mai bine de un veac, în Rusia și dincolo de hotarele ei, a putut sluji ca armă de luptă în mâna revoluționarilor. De aceea, mereu vie opera aceasta constituie astăzi un stindard de luptă pentru milioanele de oameni cinstiți

din lumea întreagă, organizați în uriașa armată a partizanilor păcii; de aceea, astăzi încă, ea turbură liniștea exploataților de dincolo și de dincoace de ocean, suflete moarte asemenea personajelor negative ale lui Gogol, dar care mai haini și cinici decât precedesorii lor de acum un secol, neguțătoresc acum suflete vii, milioane de oameni nevinovați; le neguțătoresc făcând plecăciuni ceremonioase, rostind fraze pompoase despre drepturile omului, despre democrație, dar trăgând în același timp sfoarele la bursa cruntă a imperialismului.

„Inchipuiți-vă... un om cu existența asigurată, bogat poate, care după ce a luat o masă copioasă, gustoasă (are un bucătar excelent), s'a așezat cu o ceașcă de cafea într'un fotoliu volterian, în fața căminului în care pâlpâie focul, îi e cald și bine, bine dispus de îndestulare, și iată că luându-și o carte, și răsfoindu-i leneș filele, i se încruntă deodată sprâncenele, îi dispare zâmbetul de pe buzele roșii, devine neliniștit, alarmat, întăritat... Și pe bun motiv! Cartea îi spune că nu toți oamenii trăiesc atât de bine pe lume, că există unghere, în care tremură de frig în zdrențe o întreagă familie, care știuse poate, nu demult, ce este îndestularea, că există pe lume oameni osândiți la mizerie, prin naștere, de soartă, că ultimul ban merge pe rachiul nu întotdeauna din trândăvie și lene, ci și din des-nădejde“.

Această imagine viguroasă, creiată de Belinski, pentru a explica efectul pe care arta realistă îl are asupra exploataților, pentru a sublinia în genere rolul social al realismului critic, se aplică din plin operei lui Gogol. Prin lucrările sale „*minunate și profund adevărate, marele scriitor* — spune Belinski în celebra sa scrisoare către Gogol — *a contribuit... la deșteptarea de sine a Rusiei, dându-i posibilitatea să se privească pe sine însăși ca într-o oglindă“.*

Ca într-o oglindă. Dar o oglindă fermecată, care, oricât s'ar indigna cei în cauză, nu spune decât adevărul. (Să ne amintim motto-ul pe care Gogol însuși îl pune piesei sale „Revizorul“: „*nu te supăra pe oglindă*

dacă ți-e chipul pocit“.) În această oglindă fermecată ca'n povești, dar fermecată nu prin puterea vrăjilor ci prin aceea a artei realiste. — aparențele, care altfel îți luau ochii cu strălucirea lor amăgitoare, se dau în lături ca o perdea de ceață și adevărata față a lucrurilor ți se desvăluie în contururi precise, ca o imagine de neuitat. O imagine care, prin simpla ei prezență constituie un act de acuzare și un îndemn la acțiune.

Care era chipul adevărat al Rusiei lui Nicolae I?

Imensa majoritate a locuitorilor țării trăiau ca niște sclavi, legați de moșia stăpânului feudal prin lanțurile iobăgiei. Sub aparenta lor cumsecădenie, stăpânii erau de o lăcomie și o cruzime sălbatică. Și totuși, deși își exploatau crunt iobagii, nu isbuteau să facă față cheltuelilor, erau neîncetată în lipsă de numerar. Semnele falimentului inevitabil al sistemului economic feudal, deveneau tot mai evidente în cel de al doilea pătrar al secolului XIX. Relații noi, capitaliste, câștigau tot mai mult teren. Apare tipul arivistului fără scrupule, gen Cicicov, căruia orice mijloc îi pare bun, dacă servește pentru îmbogățire. Deși poporul se revoltă; deși câțiva oameni înaintați își dau seama că lucrurile nu pot merge mai departe așa, moșierii și țarul se străduie să mențină vechiul regim. Îl mențin prin teroare și obscurantism. Țara întreagă e strânsă în chingile de fier ale unui aparat complicat birocratic și polițienesc, caracterizat prin cruzime față de inferior, servilism față de superior și lăcomie nesățioasă. După înfrângerea mișcării decembriste, țarul Nicolae I înăsprește și mai mult regimul araccievist din timpul predecesorului său. El declară: „*Lupta împotriva conspiratorilor și înstigatorilor va fi nemiloasă, fără cruțare. Voi fi neînduplecat. E de datoria mea să dau Rusiei și Europei această lecție“.*

Așa se face că țara ajunge la acea stare jalnică pe care o descrie, revoltat, Belinski: „*Rusia... ne oferă îngrozitoarea priveliște a unei țări, în care oamenii vând oameni, neavând nici măcar justificarea perfidă a plantatorilor americani, care afirmă că negrii nu sunt oameni; o țară în care înșiși oamenii nu-și spun pe nume, oi*

se poreclesc Vanica, Vasica, Steoșca, Pa-lașca; o țară, înșfârșit, în care nu numai că nu există nicio garanție a persoanei, o-noarei și proprietății, dar în care nu există nici măcar o ordine polițienească, ci doar enorme corporații de diferiți hoți și tâlhari care girează treburile statului!"

Aceasta a fost realitatea pe care a cunoscut-o N. V. Gogol, realitatea care l-a revoltat și pe care a înfățișat-o în tot groaznicul ei adevăr.

Intreaga lui activitate izvorăște din dorința de a sluji patria, de a contribui la mersul înainte al omenirii.

La început, drumul pe care va trebui să meargă îi apare încă vag. De pe când era la colegiul din Nejin, năzuia spre o viață de muncă „în folosul patriei și al fericirii cetățenilor — o muncă importantă și demnă”. Iar într-o scrisoare adresată tot atunci unei rude, mărturisea: „*M'am gândit la toate funcțiile de stat și m'am oprit asupra uneia: justiția. Am văzut că aici este muncă destulă, că numai aci pot fi o adevărată binecuvântare, pot fi într'adevăr de folos omenirii. Lipsa justiției este cea mai cruntă nenorocire, o nenorocire care totdeauna mi-a sfâșiat inima*”.

Nu a ajuns să împartă dreptatea ca judecător. Dacă i-a lărgit mult orizontul, experiența de viață, dobândită între 1828-31 ca mărunț funcționar la Petersburg, l-a convins însă totodată cât de meschină și lipsită de perspectivă e cariera de slujbaș al statului țarist. Deziluzii i-a pregătit și scurta lui activitate de profesor: în 1830, la un institut unde fusese recomandat de scriitorul Pletniev, mai târziu, în 1834 ca profesor adjunct la catedra de istorie a universității din Petersburg.

Setea lui de dreptate, năzuința de a fi de folos patriei și omenirii, și le-a realizat N. Gogol ca scriitor. În această direcție își concentrează toate eforturile sale, fiul micului proprietar din Vasilievca. Deși avusese o copilărie lipsită de griji în cadrul unei gospodării îndestulate ca acel pe care l-a descris în „Proprietarii de altă dată”, tânărul se isbise mai târziu de greutățile

vieții (nu odată întâlnim în scrisorile sale mărturisiri cu privire la dificultățile materiale în care se sbătea), învățase să gândească adânc și serios asupra societății din timpul acela, străduindu-se să se elibereze de prejudecățile clasei moșierești. Într-o scrisoare către M. I. Gogol, el dădea glas unor idei înaintate care-l apropiu de luptători progresiști ca Hertzen, Belinski: „*Țăranul își câștigă mijloacele de existență prin muncă și sudoare — iar noi mâncăm și așteptăm musafiri și ne gândim unde să ne ducem ca să ne distrăm mai bine... Există măcar cea mai mică urmă de îndeplinire a datoriei în tot ce facem noi?... O jumătate din omenire e făcută pentru munca serioasă, iar alta pentru distracție și glume?*”

În muncă vede Gogol izvorul vieții sănătoase, al bucuriei de a trăi. De aceea, condamnând pe pesimiști, el promovează optimismul, subliniind însă că: „*Bucuria nu se obține degeaba... bucuria e în muncă*”. Și apoi precizează: „*Dar nu în orice muncă pe care o faci ca să te distrezi, ci în acea muncă despre care ești convins că e demnă și folositoare, o muncă în folosul altora*”.

O atare muncă a fost aceea depusă de N. V. Gogol, ca scriitor.

Năzuința patriotică de a-și servi poporul stă la baza întregii opere a marelui realist critic. Ea constituie trăsătura profundă ce unește lucrări atât de deosebite ca poemul din tinerețe „Hans Kückelgarten”, „Serile în sat la Dikanka”, sau „Taras Bulba”, povestirile petersburgheze, „Revizorul” sau „Suflete moarte”.

Prin operele sale care înfățișează viața maselor populare în trecut și în vremea sa, Gogol voia parcă să-și mărturisească dragostea față de popor, convingerea că aci, în popor, sălășluiesc forțe nebănuite, veșnic vii, singurele în stare să salveze patria.

Prin lucrările sale satirice, Gogol desvăluia chipul hâd al regimului iobăgist și araceevist din Rusia lui Nicolae I, chipul unui regim condamnat la pieire. Ideea aceasta se desprinde cu putere din înseși

imaginile artistice. Cititorul simte nemijlocit că, deși trăiește în carne și oase, oameni ca Ivan Ivanovici și Ivan Nichiforovici, („Cum s'au certat Ivan Ivanovici și Ivan Nichiforovici“) Pliușchin, Manilov, etc. („Suflete moarte“) sunt morți sufletește; în timp ce flăcăul cu svitca albă din târgul dela Sorocinșc și chiar de mult răposatul Taras Bulba, sunt plini de viață pentru că și trag seva din forțele veșnic vii ale poporului.

Pentru a descrie viața poporului, Gogol se baza pe un vast material. Încă din tinerețe, arătase un neconținut interes pentru tot ce privea pe oamenii din popor. Din mărturii ce ni s'au păstrat, rezultă că-i plăcea să stea de vorbă cu oamenii simpli. Nu era nuntă sau petrecere populară în Nejin, la care să nu participe și el. În orele libere obișnuia să colinde periferiile orașelului. Avea foarte multe cunoștințe printre localnici.

Acest material adunat de el însuși direct în anii tinereții, nu i se pare îndestulător. Dela Petersburg, el scrie mamei sale rugând-o să-i transmită tot felul de informații precise cu privire la costume, obiceiuri, credințe, etc. Întreprinde el însuși cercetări asupra poeziei populare. E convins că „*pentru a arăta adevăratul trai, spontaneitatea caracterului și toate sinuozitățile și nuanțele sentimentelor, emoțiile, suferințele, și bucuriile poporului*“, artistul, „*trebuie să se adreseze cântecelor populare, această cronică vie, care vorbește și cântă trecutului*“. În volumul „Arabescuri“ care, pe lângă povestirile petersburgheze, conține și câteva articole cu privire la literatură și artă, scriitorul a publicat un astfel de studiu intitulat: „Cântecele ucrainiene“. Ca și pentru alți scriitori ai epocii, pentru Gogol, folclorul constituia un element prețios în munca de făurire a unei literaturi naționale, în lupta împotriva tendinței cosmopolite de a importa din apus, cu ploconile servile de rigoare, tot felul de mode deșuate.

Așa se explică bucuria entuziastă cu care a fost primită apariția, în Septembrie 1831 și Martie 1832, a celor două volume de povestiri intitulate „Serile în sat la Dikanka“

continuate apoi în 1835 cu volumul „Mirgorod“.

Pușchin — marele precursor, prieten și îndrumător al lui Gogol — considera apariția „Serilor la Dikanka“ drept un eveniment în literatura rusă: „*Toți s'au bucurat*, — spune Pușchin într-o scrisoare — *de această descriere vie a unui popor care cântă și dansează, de aceste peisagii proaspete ale naturii ucrainiene, de această veselie, simplă și totodată isteată*“.

Primele volume de povestiri ale lui Gogol: „Serile în sat la Dikanka“ și „Mirgorod“ sunt de o uimitoare bogăție. Farmecul lor stă în acel irezistibil elan care însuflește totul, purtând pe eroi, pe autor și pe cititori în iureșul unei vieți sănătoase, ce se revarsă năvalnic din prea plinul energiei. „Bălciul din Sorocinșc“, este, din acest punct de vedere, bucata cea mai caracteristică. Și nu e de mirare că Musorgski a folosit-o ca punct de plecare pentru minunata sa operă în care, printr-o orchestrație strălucitoare și un ritm impetuos, este exprimată tocmai această energie năvalnică a poporului, bucuria de a trăi. Punctul culminant aci, ca de atâtea ori la Gogol, îl reprezintă dansul popular care capătă astfel o semnificație mai adâncă: simbol al bucuriei nestăvillite de a trăi, al energiei neistovite a maselor populare.

„*Un sentiment ciudat, nelămurit, ar fi cuprins pe un privitor văzând cum dintr'o singură lovitură de arcuș a muzicantului cu svitkă, cu mustăți lungi și răsucite, totul se transformă cu voie sau fără voie în ceva unitar și armonios. Oameni cu fețe posomorite, pe care se părea că de ani de zile nu mai răsărise un zâmbet, tropăiau din picioare și săltau din umeri. Totul sbura, totul juca*“.

Imaginea aceasta a dansului popular, o vom întâlni și în romanul istoric „Taras Bulba“. Deși în alt cadru și în altă epocă, semnificația imaginii va fi aceeași. Dansul cazacilor zaporojeni țâșnește din prea plinul energiei lor, exprimă bucuria de a trăi, de a trăi liber. În dansul acesta poporul se regăsește pe sine însuși și deaceia nici un cazac adevărat nu poate sta deoparte, nepăsător:

„*Mulțimea creștea, strângându-se din ce*

în ce mai mult pe lângă cetele de gură-cască adunate în jurul dănuitorilor. Din rândurile ei, alți dansatori se alătură celor dintâi. Era cu neputință să rămâi nemîșcat și nepăsător, să nu tresalți din toate fibrele la vederea acestui joc sălbatec, de nedescris — jocul cel mai ciudat și cel mai turburător din lume”.

Povestirile sunt pline de contraste, cuprind o gamă extrem de variată de sentimente, atitudini, siluete, tonuri, stiluri. Trecutul se învecinează aci cu prezentul, fantasticul cu realul, liricul cu epicul, tragicul cu comicul. Dar toate aceste aspecte contrastante nu sunt lipsite de o anumită unitate interioară. Fantasticul, de pildă, nu contrazice realul, ci-i dă o savoare specifică; e fantasticul din basmele populare, cu tonalitatea lui caracteristic optimistă, în care binele învinge răul, omul înfruntă și învinge duhurile necurate. Dealtfel, chiar în povestirile cu numeroase elemente fantastice („Scrisoarea pierdută“, „Lacul fermecat“ în „Serile“ sau „Vii, regele spiridușilor“, în „Mirgorod“, etc.), nu lipsesc aspecte ale vieții reale. Astfel, în „Vii“ sunt admirabilele pagini în care e înfățișată viața elevilor de seminar, pagini de critică a învățământului de tip medieval, care pot fi puse alături de cele care tratează aceeași temă în „Taras Bulba“, „Revizorul“, „Suflete moarte“.

Unitatea interioară de care vorbeam este în fond aceea pe care o dă viziunea realistă a unei opere cu profund caracter popular. Din acest caleidoscop de tablouri și tonuri contrastante se desprinde imaginea vie a omului din popor, a vieții sale.

Totul este văzut prin prisma omului din popor: de aici atitudinea de dispreț față de preoțimea hrăpăreață și lășă care nu gândește decât la plăcerile lumești, propovăduind altora renunțarea și resemnarea pe pământ în vederea obținerii „adevăratei“ și „veșnicei“ fericiri în ceruri.

Încă de pe acum, Gogol se arată un neîntrecut creator de tipuri. Chiar personajile episodice îți rămân viu întipărite în minte prin câte o trăsătură caracteristică. Așa, de pildă, rachierul de un calm imperturbabil din „O noapte de Mai“, care se identifică aproape cu nelipsita-i lulea.

Gogol construiește întreg portretul pe acest element central; rotocoalele de fum, ce-l învăluie pe rachier, insistând asupra lui prin comparații îndrăznețe, folosind din plin, după obiceiul său, hiperbola și imprimând ansamblului o nuanță, deasemeni caracteristică, de umor:

„Oaspetele stătea la locul de onoare, în colț, sub icoane — scurt de statură, rotofei, cu niște ochi mici, mereu zâmbitori, exprimând parcă plăcerea de a sorbi fumul din luleaua-i scurtă. Scuipa mereu și apăsa cu degetul tutunul prefăcut în scrum. În jurul lui, rotocoalele de fum creșteau cu repeziciune, învăluindu-l într-o ceață albăstruie. Ai fi zis că, sătul de a sta mereu cocoțat pe acoperiș, coșul larg al vreunei velnițe hotărându-se să pornească la plimbare, se așezase de-a-binelea la masa primarului. Dedesubtul nasului — niște mustăți scurte și dese abia zărindu-se din norul de fum care se învăluia, — păreau un șoarece, pe care rachierul l-ar fi prins și l-ar fi ținut în gură, încălcând monopolul motanului din hambar.“

Interesant este în deosebi tipul primarului din „O noapte de Mai“ care, în anumite privințe, prefigurează pe celebrul primar din „Revizorul“. Ca și acelaia, primarului din „O noapte de Mai“ nu-i place să-i fie date în vileag „micile păcate“. Deaceea se grăbește să întrerupă citirea scrisorii trimise de comisar atunci când se pomenesc lucruri neplăcute pentru el:

— „Stai, stai! Oprește-te! — strigă primarul. Deși nu am auzit, eu știu totuși că nu aici e partea principală. Citește mai jos...“

Indreptându-se spre teme ale trecutului, Gogol nu s'a îndepărtat de prezent. Taras Bulba era — și dealtfel a rămas — o operă actuală, o operă ce răspundea unei probleme de acută actualitate: necesitatea luptei eroice pentru o viață liberă și demnă. Scriindu-și romanul istoric, scriitorul se gândea la problemele vremii sale; prezentului meschin, oamenilor mărginiți, goi sufletește, abrutizați de regimul țarist, el le opunea imaginea unor oameni plini de vi-

talitate, care ştiau să lupte pentru libertate, pentru ceea ce socoteau ei că face viaţa să merite a fi trăită. Dincolo de amănuntele pitoreşti, atât de bine prinse, ale vieţii cazacilor zaporojeni din veacul al XV-lea, acesta e mesajul de idei — de actualitate şi astăzi — pe care ni-l transmite această operă.

Fără a recurge la o idealizare neîngăduită — adeseori el ia atitudine critică faţă de eroi, faţă de obiceiurile vremii aceleia crunte, sălbatică — scriitorul scoate în evidenţă în special trăsătura lor caracteristică de luptători neînfricaţi. La prima vedere viaţa din tabăra zaporojenilor pare un şir neîntrerupt de chefuri. Totuşi, îţi dai seama că oamenii aceştia nu sunt nişte beţivani trândavi. Petrecherile lor sunt — ca şi la ţăranii din Dicanca — expresia dorului lor de viaţă intensă, liberă, o revărsare de energie navălnică:

„Această viaţă pe care o petreceau într-o veşnică sărbătoare avea în ea însăşi ceva fascinant. Tabăra nu era alcătuită dintr'un fel de adunătură de beţivani care îşi făceau veacul laolaltă pentru a-şi inneca tristeţile în vin. Nu! ci dimpotrivă, era o revărsare de viaţă spontană şi de veselie.“

Seriozitatea adâncă a năzuinţelor lor, este redată de Gogol convingător în scena impresionantă dela sfârşitul capitolului 9. Înaintea bătăliei hotărâtoare, Taras, ales hatman, dă cazacilor să bea vinul vechi păstrat cu grijă pentru împrejurări deosebite şi-l însoţeşte cu un „cuvânt bine simţit“, căci ştia că acesta are puterea „să dubleze puterea vinului şi a sufletului“:

„Toate vasele erau goale, dar cazacii se mai aflau încă cu toţii în picioare, cu mâna ridicată. Cu toate că vinul le pusese în ochi puţină veselie, ei erau cu toţii îngânduraţi. Ei nu se gândeau nici la prada bogată care-i aştepta, nici la norocul pe care puteau să-l aibă punând mâna pe monezi de aur, pe arme frumose, pe haine brodate sau cai cerchezi. Erau îngânduraţi întocmai ca vulturii ce stau nemişaţi pe vârful muntelui de unde se vede întinzându-se imensitatea mării presărată cu galere, cu bricuri şi cu tot felul de corăbii care par mai mici decât păsările, şi ale cărei maluri — de abia vizibile — au o-

raşe care nu par mai mari decât nişte muşte şi păduri nu mai înalte decât ierburile. Ca nişte vulturi, ei scrutau cu privirea tot câmpul de bătaie şi-şi citeau destinul care se profila în depărtare.“

Romanul cuprinde date precise cu privire la obiceiuri (alegerea hatmanului, egalitatea în drepturi a cazacilor în adunările obişnuite şi supunerea lor faţă de hatman în timp de război, etc.), cu privire la costume (costumele cazacilor şi ale nobililor polonezi) şi chiar la detaliile arhitectonice (oraşul Dubno, casa voevodului). În ansamblul lui, romanul are mai mult aspectul unui mare poem epic în proză.

Deaceia nu e de mirare că, în special în scenele de luptă, apar unele note caracteristice poemului epic, note care amintesc întrucâtva de Iliada lui Homer. E aceeaşi atmosferă de avânt eroic. Faptele luptărilor sunt urmărite cu aceeaşi atenţie în timpul desfăşurării bătăliei, pentru a se sublinia, ca în Iliada, ceea ce e demn de laudă, dar şi greşelile. De structura poemului epic ţine şi acea repetare a unor formule caracteristice, repetare care marchează momente cruciale ale acţiunii. După fiecare nouă ciocnire cu duşmanii, Taras se adresează cazacilor cu aceeaşi întrebare:

— *„Ei fraţii mei! strigă Taras, ieşind călare înaintea oamenilor lui. Voi mai aveţi încă pulbere în քungile voastre: suntem mereu tot atât de puternici? Cazacii nu dau îndărăt?“*

Şi ei răspund mereu la fel, deşi sunt din ce în ce mai puţini şi mai istoviţi:

— *„Da, tătucule, noi mai avem încă pulbere, cazacii sunt mereu tot atât de puternici şi noi nu ne vom lăsa!“*

Deşi cuvintele sunt aceleaşi, ele constituie o gradaţie impresionantă; căci împrejurările s'au schimbat. Rândurile cazacilor s'au rărit în urma ciocnirii cu un duşman numericeşte superior. Puţinii supravieţuitori sunt ameninţaţi să cadă şi ei răpuşi dintr'un moment într'altul. Şi totuşi, repetă cu dărzenie şi simplitate aceeaşi formulă, simbol al vitejiei lor căzăceşti.

Impresionant este şi felul cum foloseşte Gogol procedeul repetării pentru a scoate în evidenţă ideea de bază a poemului: faptul că aceşti oameni sunt însufleţiţi de

patriotism, că ei luptă și mor pentru un țel înalt. În chipuri foarte puțin deosebite, toți eroii — Moise, Silo, Bovdiug, Balaban, exprimă în clipa morții aceleași gânduri cărora le dă glas și hatmanul Kukubenko :

— „Eu ți mulțumesc lui Dumnezeu că-mi îngăduie să mor în mijlocul vostru, prietenii mei. Fie ca viața să fie mai frumoasă pentru alții decât a fost pentru mine, ca pământul rusesc, scump Domnului nostru, să devină mult mai îmbelsugat...”

Pământul rusesc. Cât de drag îi e ca zăcului ! Cât de strâns se împletește viața lui cu aceea a nemărginitelor întinderi ale câmpiilor Rusiei !

De aci, din redarea veridică și profund emoționantă a acestei legături intime între om și pământul patriei, isvorăște forța incomparabilă, adâncă poezie a descrierilor de natură din Taras Bulba și din alte opere ale lui Gogol.

Stepa devine o parte integrantă a vieții oamenilor. Scriitorul o înfățișează în diferite momente ale zilei, așa cum își schimbă aspectul în game nesfârșite de nuanțe, pe care numai ochiul deprins al celui ce trăiește deplin viața ei le poate desluși, căci viața ei e viața lui.

Imensitatea stepei în care cazacii se pierd, se cufundă, este sugerată printr-o admirabilă imagine care redă, prin amănunte concrete, atât mișcarea călăreților, cât și nesfârșitul ocean ierbos al stepei. Câtăva vreme cazacii au mers la pas, cufundați în gânduri. Li se zărea numai vârful căciulilor. Acum, și-au prins pipa în dinți și gonesc în galop :

„Cei trei cazaci aplecați pe cai dispărură în marea de iarbă, cât ai clipi din ochi. De data aceasta nu li se mai zăreau nici căciulile negre. Numai cărarea de iarbă călcată, prin care trecuseră ca printr'un val spintecat, lăsa în urma ei amintirea copiilor.”

Dragostea pentru pământul rusesc o resimte atât de puternic autorul însuși, încât nu se poate reține să nu și-o exprime direct, într-o izbucnire lirică emoționantă, punct culminant al unei descrieri pasionate : „O, stepă, stepa mea... cât de frumoasă ești !”

Astfel, acest mare poem epic cu profund

caracter popular este pătruns de lirism. Participarea efectivă a autorului, prezentă pretutindeni, își găsește o manifestare nemijlocită în izbucniri lirice, mărturii ale unei iubiri înflăcărate pentru pământul patriei, al unei neclintite încrederi în forțele poporului : „In chipul acesta și chiar cu mai multă energie decât înainte, sufletul lor se va simți gata pentru orice act de curaj, firea lor se va desfășura în toată generozitatea ei, așa cum numai sufletul slav poate s'o facă, atât de cuprinzător, atât de viguros în comparație cu ceilalți, ca marea, față de un râu fără adâncimi. Când furtuna se deslănțuie, marea urlă și tună, ridicând valuri pe care n'ar ști să le ridice nici un râu. Pe timp liniștit, ea întinde o suprafață mai lucie decât o oglindă și mai blândă la vedere decât orice apă de râu”.

Încrederea scriitorului a fost confirmată în nenumărate rânduri în decursul istoriei. Ca o mare în furtună s'a ridicat întreg poporul ori de câte ori i-a fost amenințată libertatea. Preluând și ridicând la o treaptă calitativ superioară tradiția luptei patriotice pentru independență, popoarele din U.R.S.S. — a căror unitate morală fusese cimentată prin noile condiții create de regimul sovietic — s'au ridicat cu o vigoare nemiintâlnită în istorie în recentul război pentru Apărarea Patriei sovietice, atunci când uriașa mașină de război a hitlerismului a pătruns ca un tăvălug nimicitor pe pământul țării. Deaceea, astăzi, eroismul pilduitor al oamenilor sovietici luminează calea tuturor luptătorilor pentru libertate, întărindu-le încrederea în victoria finală ; deaceea, în fața unui atare eroism, stau în cumpănă, refăcându-și la nesfârșit josnicele lor calcule, imperialiștii dornici să răpească popoarelor libertatea și să declanșeze un nou război mondial.

Dacă în lucrări ca acele analizate până acum Gogol și-a exprimat încrederea în forțele poporului, în alte lucrări, însuflețit de acelaș cald patriotism, a demască ceea ce era putred în societatea vremii sale.

Uneori a făcut-o tot indirect, pentru a ocoli rigorile cenzurii țariste. Cât de apă-

sător resimte Gogol amenințarea cenzurii, rezultă și din următoarea scrisoare din vremea când lucra la comedia „Ordinul Vladimir Clasa III-a”: „...*Sunt nebun după comedie. În drum spre Moscova și când am ajuns acolo, gândul la comedie nu-mi ieșea din cap... Am și subiectul... l-am și scris pe coperta unui caiet gros: Ordinul Vladimir Clasa III-a. Câtă causticitate, ironie și spirit! Dar deodată mă opresc văzând că penișa se împotmolește în pasagiile cărora cenzura niciodată nu le va da drumul.*”

Poate aceasta a fost cauza pentru care unele probleme acute ale prezentului, scriitorul le-a pus în opere istorice. Nici în „Taras Bulba” nu e vorba numai de o luptă națională, ci și de o luptă între oamenii din popor și nobili. Taras este un erou popular, ura lui împotriva străinilor cotropitori este totodată și o ură de clasă împotriva exploataților, a bogașilor, a nobililor. Scriitorul insistă mereu asupra deosebirii dintre cazaci și nobilii polonezi, marcând prăpastia care desparte pe reprezentanții maselor populare de aristocrația exploataătoare. Felul de trai, felul de a gândi, portul și atitudinea cazacilor, sunt specifice poporului și opuse felului de trai, portului și atitudinii orgolioșilor aristocrați. Să ne amintim scena ciocnirii între armata nobililor și aceea a cazacilor, sau duelul de provocări orale între cei doi cazaci hâtri și nobilii cocoțați pe meterezele cetății: — „*Voinicii ăștia au haine foarte frumoase... — dar mă întreb dacă și curajul le e pe măsura îmbrăcăminții!*”

În acest timp colonelul cel gras îi ocăra pe cazaci de pe creasta meterezului.

— „*Stați, să vă arăt eu! Vă voi lega pe toți! Predați-vă, moșicilor, împreună cu armele și cu caii voștri!*”

Interesant este din acest punct de vedere și felul în care e prezentat Hatmanul cazacilor din povestirea cu acelaș nume. Hatmanul pare un simplu țăran, isteț, ascunzându-și intențiile și ostilitatea față de boeri sub masca „prostiei” țărănești: „*Ce să înțeleg, voinice! Noi țăranii nu putem înțelege multe din cele ce ticluiesc boerii. De unde să înțelegem? Capul nostru nu-i la fel cu al boerilor! dracu știe, capul nos-*

tru seamănă mai de grabă a varză decât a cap.”

În piesa rămasă neterminată, „Tragedia ucraineană”, ocupă un loc însemnat zugrăvirea exploatării țăranimii și a luptei poporului. Un nobil polonez declară disprețuitor, confirmând indirect necontenita răzvrătire a maselor populare împotriva exploataților: „*Nu e decât o răscoală. Așa e felul cazacilor și al mușicilor de a se răscula. Fără răscoală nu poate blestematul ăsta de popor. Il mănâncă mereu palmele. Ar sta toată ziua fără treabă, umblând prin cârciumi și pe străzi.*” În schimb, un țăran vorbește cu obidă despre toate dările ce i se cer pentru o bucătică de pământ. Puternic apare și dorul de libertate, de o viață omenească demnă: „*Am să plec la Zaporozjeni. Aici orice drac dă în tine.*”

Deși acțiunea se petrece în Anglia, probleme asemănătoare sunt puse și în drama „Alfred”, rămasă deasemeni neterminată. Și aici este vorba despre lupta pentru independența țării. Și aici nobilii sunt demascați ca exploataitori ai poporului și ca vinovați de pierderea independenței țării (se înțeleg cu dușmanul, certurile dintre nobili fac posibilă cotropirea țării). Oameni simpli cărora li s'a furat pământul, nu găsesc nicăeri dreptate.

Dacă critica este integral valabilă, soluțiile sunt greșite: Gogol se lasă ispitit de idea greșită că salvarea stă în acțiunea unui monarh luminat, ca acel Alfred pe care îl învâluie în simpatie nejustificată.

Din fericire, în operele sale, Gogol își concentrează tot mai mult atenția asupra viciilor societății, pe care le înfierează cu necruțător sarcasm. Viața la Petersburg îi lărgeste orizontul, îi descoperă noi aspecte ale realității. Într-o scrisoare adresată lui Pogodin, mărturisea: „*Provincia se conturează acum slab în memoria mea, trăsăturile ei sunt palide, în schimb viața Petersburgului e vie în fața ochilor mei, culorile ei sunt vii și clare în memoria mea.*”

Bazat pe noua sa experiență de viață, scriitorul își propune să zugrăvească mediul orășenesc și în deosebi efectul deformativ pe care-l are munca abrutizantă de funcționar într'un regim bazat pe exploatare. Nuvelele „Perspectiva Nevski”, „In-

semnările unui nebun", și „Portretul“ din volumul „Arabescuri“, precum și nuvelele publicate ulterior, „Nasul“, „Mantaua“, reprezintă forme diverse ale unei aceleiași atitudini fundamentale: protestul violent, condamnarea necruțătoare a societății burgheze și moșierești.

În „Perspectiva Nevski“ ne este înfățișată viața capitalei. Nuvela cuprinde trei părți: descrierea Perspectivei, povestea lui Piscarev, povestea lui Pirogov. S'ar părea că legătura dintre aceste părți este întâmplătoare, că avem de-a face cu simple artificii scriitoricești. De fapt, construcția nuvelei e determinată de conținutul de idei ce trebuie transmis. În prima parte se înfățișează viața capitalei ca un fundal pe care se va desfășura acțiunea celor doi eroi, fundal care scoate în evidență semnificația soartei lor. Iar cele două serii de acțiuni — aceea legată de faptele lui Piscarev și aceea legată de faptele lui Pirogov — deși nu se interferează nicăiri, se luminează reciproc. Numai amândouă împreună conturează ideea operei: într-o societate cum e aceea pe care o întrevezi asistând la defilarea pe bulevard a tipurilor reprezentative, un om mărginit și vulgar ca Pirogov prosperă, în timp ce un om ca Piscarev, cu năzuințe mai înalte, este sortit pieirii. Moartea pictorului Piscarev îți provoacă un puternic sentiment de ură și revoltă împotriva unei orânduirii sociale care împinge la sinucidere oameni cinstiți și însuflețiți de năzuințe frumoase. La Gogol structura nuvelei, succesiunea imaginilor, face să apară deosebit de clar faptul că e vorba de un protest împotriva realității, a vieții așa cum e ea organizată în societatea respectivă. Femeia de care s'a îndrăgostit Piscarev e o ființă pe care societatea a svârilit-o în brațele prostituției, e o imagine simbolică a însăși vieții în această societate. Nemulțumit de realitate, Piscarev se refugiază în lumea visului: acolo totul se petrece așa cum dorește el, femeia iubită e așa cum și-o închipue el. Dar cu realizarea numai în vis a idealurilor sale nu se poate mulțumi multă vreme. Face o ultimă încercare de a acționa direct asupra realității. Vrea să-și convingă iubita să renunțe la viața ei de până atunci, să accepte o viață

modestă dar cinstită, să împărtășească visul lui de fericire: munca creatoare într'un cămin luminat de surâsul soției, tovarășă de gânduri. Neizbutind, Piscarev se refugiază de data aceasta — nu trecător, în vis, ci definitiv — în moarte. De unde rezultă tragicul situației lui Piscarev? Din contradicția dintre năzuință, vis și realitate, contradicție caracteristică societății bazată pe exploatare și irezolvabilă în sânul unei atari societăți.

De altfel, imaginea întregii societăți, este prezentată ca o continuă și atotcuprinzătoare paradă înșelătoare, în care există o prăpastie între aparență și realitate. Despre „Perspectiva Nevski“ — imagine simbolică a acestei societăți — ni se spune în final: *„Totul este înșelăciune, totul e vis nimic nu e ceea ce pare.“*

Din aceeași contradicție de bază între năzuință și realitate rezultă și tragicul funcționarului Poprișcin din „Însemnările unui nebun“. Și aici sensul adânc al nuvelei este protestul împotriva relei orânduirii a unei societăți în care distanța care separă clasele sociale e atât de mare, încât e o nebunie să te îndrăgostești de fiica unui superior. Poprișcin înnebunește deabinelea și se crede regele Spaniei, pentru că astfel scapă în sfârșit de starea de umilire cel sugruma. E și acesta un protest și un refugiu — inconștient — ca și refugiu în vis sau în moarte al pictorului Piscarev. Caracterul de revoltă împotriva societății rezultă de altfel din multiple elemente pe care nuvela le cuprinde în desfășurarea ei: explicația lui Poprișcin de ce vrea să ajungă general, indignarea lui împotriva boerilor „patrioți“ („Moșii vor îndrăgostiți ăștia de țară“) etc.

Ambele nuvele au întrucâtva aspectul unor lucrări romantice fantastice. De fapt, lucrările lui Gogol sunt radical deosebite de atari producții. Fantasticul, visul nu sunt rupte de realitate, ci servesc pentru a pune în relief anumite aspecte sau contradicții ale realității. Spre deosebire de ceea ce petrece în nuvelele fantastice care se desfășoară într-o lume cu totul ireală, chiar și în visul lui Piscarev sau în elucubrațiile de nebun ale lui Poprișcin, realul domină. De altfel, este deosebit de semnifi-

cativ faptul că Piscarev și Poprișcin nu pot trăi într'un vis ce nu are rădăcini în realitate, de aceea Piscarev se sinucide iar Poprișcin înnebunește .

În „Mantaua“, elementele „fantastice“ dispar aproape cu totul. Povestea e simplă dar cu atât mai evident tipică. Portretul lui Acachi Acacheevici Bașmacichin, (*„așa se născuse pe lume, complectamente copt pentru slujbă, în uniformă de funcționar și cu chelie pe cap“*), îmbrăcămintea lui (mantaua ajunsă străvezie și peticită la nesfârșit cu bucăți tăiate din pelerina ce devenea tot mai scurtă), preocupările lui (singura plăcere: să copieze dosare de acte) — toate acestea fac din eroul „Mantalei“ tipul funcționarului nenorocit, ținut în mizerie și atât de abrutizat de munca de robot pe care e pus s'o îndeplinească, încât ajunge să se complacă în situația lui și orice lucru nou, fie cât de mic îl sperie. (*„Dați-mi mai bine ceva să copiez“*, se roagă el. Îl trecuseră nădușelile și obosise atunci când, ca o avansare, i se dăduse să facă un referat după tipic.) Scriitorul — și implicit cititorul — au față de erou o atitudine complexă: de compătimire, dar și de dezaprobare. De aici acea intimă împletire de duioșie și ironie, caracteristică poziției lui Gogol față de atari personaje, victime ale societății, dar victime resemnate.

Intr'o bună zi, Acachi este silit să accepte ceva nou în viața lui: mantaua veche nu mai poate fi peticită, trebuie să-și facă alta nouă. După ce ezită și încearcă tot posibilul pentru a evita o atare schimbare, se resemnează, ba începe chiar să se intereseze tot mai mult de acest lucru pe care înainte nu cutezase să-l dorească măcar. Și noul acesta ce pătrunde în viața cenușie, moartă, a umilului funcționar îi luminează existența mohorâtă. Acachi face sacrificii, care dovedesc forțele nebănuite ce dormitau în acest om șters, forțe care până atunci se manifestaseră timid prin crearea unui refugiu de omenesc și frumos în cadrul muncii sale de robot. Programul lui de economii e emoționant și semnificativ pentru situația lui de extremă mizerie: își propune să calce ușor pe pietre ca să nu-și tocească tălpile, să-și scoată rufele cât stă în casă și să îmbrace direct pe corp un

halat, ca să nu aibă nevoie prea des de spălătoreasă, să nu mai bea ceai seara, etc. Vine și ziua mult așteptată când poate îmbrăca în sfârșit mantaua nouă. În aceeași seară însă, pe când se întorcea spre casă, niște tâlhari îi fură mantaua. Zădărnice sunt încercările lui de a obține concursul autorităților, sau al superiorilor săi. Toți îl bruftuluesc. În drumul spre casă răcește, se închide în odaia lui și moare. Bamașcichin moare nu pentru că a răcit, ci pentru că nu mai are pentru ce trăi. Când ai întrezărit măcar o altfel de viață, nu mai poți accepta pe aceea de robot. Moartea lui Bamașcichin — ca și sinuciderea lui Piscarev și înebunirea lui Poprișcin — sunt acte de acuzare împotriva orânduirii nedrepte. Cu voia sau fără voia lui Gogol, opera lui chema astfel — prin puterea de sugestie a imaginii artistice veridice — la luptă pentru răsturnarea acestei orânduirii, transmitea deci un mesaj revoluționar. Acest mesaj l-au descifrat contemporanii lui, l-au descifrat urmașii, el ne dă și nouă imbold azi în lupta pentru lichidarea exploatarei omului de către om.

Mantaua nouă a lui Acachi Acacheevici simbolizează viața mai bună, mai fericită, plină de demnitate omenească. Eroul lui Gogol nu a putut-o obține; în cadrul acestui regim nici nu putea fi obținută. Acesta e sensul adânc al furtului mantalei și al morții lui Acacheevici. O atare viață, fericită și demnă, trebuie cucerită prin luptă revoluționară. Astăzi, când toate drumurile duc spre comunism, calea și ținta sunt clare.

Un loc special în opera lui Gogol îl ocupă nuvela „Portretul“. Nu numai pentru că ea exprimă concepția lui despre artă, dar pentru că aici este atacată din plin o temă esențială: sistemul economic capitalist. Întreaga nuvelă demonstrează prin imagini artistice impresionante că societatea în care bunul suprem este capitalul, în care totul se poate cumpăra și vinde ca o marfă, distruge tot ce e omenesc în om, distruge și arta adevărată.

Drumul pictorului Ceartcov este simbolic. Din clipa când are bani și se simte ispitit

să câştige tot mai mulţi bani, el devine un alt om, un neom :

„Aurul deveni patima, idealul, spaima, plăcerea şi rostul vieţii lui. Teancurile de bilete de bancă creşteau în lăzile lui. Ca orice om care are parte de acest dar îngrozitor, deveni plictisitor, inaccesibil, nepăsător la tot ce nu este aur, zgârcit, un colecţionar stupid de bani. Era gata să se transforme într-una din acele făpturi ciudate de care e plină lumea noastră nesimţitoare, pe care un om de omenie şi plin de viaţă le priveşte îngrozit şi care-i par cosciuge de piatră mobile, având înăuntru un mort, în loc de inimă.”

Este aici o caracterizare valabilă nu numai pentru Ceartcov şi oamenii cu puni groase din vremea lui, ci şi pentru capitalişti de azi. Şi pentru aceştia, aurul constituie scopul ultim al vieţii, „patima, idealul, spaima, plăcerea şi rostul vieţii” lor ; în măsură încă mai mare decât predecesorii din secolul trecut, businessmenii de azi sunt „cosciuge ambulante de piatră” ; tot ce e omenesc în ei a murit de mult, inima lor de piatră nu e mişcată câtuşi de puţin atunci când pufăind liniştit din ţigara de foi, poruncesc să se svârle tone de bombe asupra oraşelor Coreei şi să fie mitraliaţi bătrâni, copii, femei.

Furia distrugătoare a fasciştilor de ieri şi de azi, gata să distrugă vieţi omeneşti şi bunuri culturale din ură neputincioasă, din dorinţă sadică de a distruge, este prevestită parcă prin imaginea maniei distructive care constituie treapta cea mai de jos pe care ajunge în cele din urmă Ceartcov, punctul final al descompunerii sale morale.

„O invidie groaznică, o invidie furioasă puse stăpânire pe el. Plesnea fierea în el, când vedea o lucrare care purta pecetea talentului. Scrâşnea din dinţi şi o devoră cu o privire de Vasilisc. În sufletul lui se născu cea mai înfernă dorinţă, pe care a avut-o vreodată un om, dorinţa pe care Ceartcov se apucă să şi-o împlinească cu furie.

Incepu să cumpere tot ce producea plastica mai frumos. Cumpărând o pictură scumpă, o aducea cu băgare de seamă acasă şi, ca un tigru înfuriat, începea s'o sfâşie, s'o taie în bucăţi, s'o calce în pi-

cioare răzând triumfător. Marea lui avere îi îngăduia să-şi satisfacă această satanică dorinţă.”

Dar treapta aceasta este şi ultima. Curând după aceea, Ceartcov moare : *„din fericire pentru lume şi pentru artă, asemenea viaţă... n'a putut dura multă vreme.”* Din fericire pentru lume şi pentru artă, nici capitalismul intrat în faza sa de putrefacţie, nu va mai dura multă vreme. Prin lupta lor, oamenii muncii îi vor grăbi sfârşitul.

Ideea formulată teoretic de clasicii marxismului cu privire la incompatibilitatea dintre sistemul capitalist şi dezvoltarea artei, rezultă deasemeni din imaginile cuprinse în această nuvelă.

Succesul în societatea burgheză se bazează nu pe valoare, ci pe reclamă. Aşa cum se petrece şi azi în statele capitaliste, faima e făcută de presa ce-şi vinde serviciile cui plăteşte mai bine. În chipul acesta ajunge celebru şi Ceartcov ; plătindu-şi reclama zgomotoasă.

Devenit artist la modă, el trebuie să se supună la rându-i capriciilor celor ce-l plătesc. I se cere — precum i se cere oricărui artist ce s'a lăsat cumpărat — să nu înfăţişeze adevărul, viaţa, ci ceea ce convine exploataţilor. Pictorul face pentru prima oară portretul unei fete din înalta societate. E încă naiv şi crede că-şi poate permite să oglindească veridic realitatea :

„Prindea fiecare nuanţă, uşoara paloare, albăstrimea, abia perceptibilă de sub ochi şi se pregătise chiar să fixeze un mic coş ieşit pe frunte, când auzi, deodată, glasul mamei : — Vai, pentru ce faci asta ?” Şi, deşi Ceartcov se roagă : ... *„Daţi-mi voie să pun puţin galben aici”,* i se interzice formal. În cele din urmă, ajunge *„să atribuie figurii de pe portret acel colorit comun pe care pictorii îl cunosc pe dinafară şi care transformă până şi feţele pictate după natură în chipuri ideale şi reci, ca acelea ce se văd pe programele de serbări.”*

Rezultatele nu întârzie să se arate. De parte de viaţă, preocupat numai să câştige avere şi să obţină succese uşoare, talentul i se ofileşte. *„Viaţa deşartă şi societatea unde căuta să joace rolul unui om monden, îl duceau departe de munci şi gândire.*

Penelul lui își pierde din căldură și agerime. Se închisese pe nesimțite în forme monotone și fixe, de mult învechite". Acesta e sfârșitul inevitabil al artistului ce și-a prostituat arta punând-o în slujba exploataților. Aceasta e situația artei în regimul burghez, unde totul, chiar și sufletul omului, chiar și operele artistice, se neguțătoresc în tarabă, se vând și se cum-pără ca orice marfă.

Acestei pseudo-arte, Gogol i-a opus — teoretic și practic — arta adevărată, realistă, care oglindește veridic viața, interpretând-o de pe o poziție înaintată, desprinzând ceea ce este esențial, ceea ce este tipic și contribuind la educarea oamenilor.

Despre teatru de pildă, el spune: „*Noi am transformat teatrul într-o jucărie, într'un fel de zornăitoare cu care distrezi copiii, uitând că teatrul este o catedră dela care predai o lecție vie unei mulțimi mari... prins răsul general este biciuit viciul ascuns*".

Convins de înalta misiune a artei, el combate cu hotărîre — așa cum vor face mai târziu Caragiale și Eminescu la noi — avalanșa de piese străine fără valoare: „*Jur că secolului XIX o să-i fie rușine de anii aceștia!... Melodramele și vodevilurile au pus stăpânire pe toate teatrele din lume...*" În aceleași „*Note asupra Petersburgului*", el se revoltă împotriva tendinței cosmopolite de a imita servil aceste modele ale culturii decadente din Apus: „*Cine ar fi crezut, că pe lângă vodevilurile importate, teatrul rus va cunoaște și vodeviluri proprii?*" Iar despre melodramă declară: „*Minte în modul cel mai nerușinat*". Și ca o concluzie, exclamația plină de indignare: „*Ce maimuțareală!*" În locul acestei arte de maimuțareală, Gogol a creat o artă națională, populară, originală. În locul artei care mințea cu nerușinare, a creat o artă realistă care spune necrutător adevărul. Gogol devine astfel un reprezentant de frunte al realismului critic în Rusia, preluând și ducând mai departe tradiția marelui Pușchin.

Reprezentarea comediei „*Revizorul*", în 1836, constituie o dată însemnată în istoria literaturii ruse.

Ca într-o oglindă miraculoasă este înfă-

țișat aici chipul adevărat al regimului țarist. Măștile cad: cineva a avut curajul să privească adevărul în față și să-i oblige și pe ceilalți să-l vadă; În „*La ieșirea din Teatru*", un personaj declară, vorbind despre comedie: „*În ea, după cum mi se pare, ceea ce răsul biciuiește mai adânc și mai puternic este fățărnicia, acea mască a buneicuvinițe, sub care își ascunde josnicia și nemernicia șarlatanul care pozează în om cumsecade. Drept să vă spun, am simțit bucurie văzând cât de ridicole par cuvintele de bunăcuviință rostite de gura șarlatanului și cât de ridicolă și comică li s'a părut tuturor — dela galerie și până la parter — masca ce și-o pusese*".

Realitatea astfel desvăluită este comică, dar și tragică totodată. Comicul, autorul l-a descoperit în viața însăși, în contrastul dintre ceea ce regimul, oamenii aceștia, pretind a fi și ceea ce sunt în realitate. „*Comicul* — spune Gogol prin gura unui personaj din „*La ieșirea din teatru*" — *este pretutindeni, numai că noi nu-l observăm, pentru că suntem cufundați în el*". Dar, pătrunzând mai adânc esența faptelor, nu poți să nu te cutremuri îndurerat în fața acestei realități care nu e numai ridicolă, ci și îngrozitoare, dacă te gândești la toate suferințele pe care un atare regim le produce.

Deaceea răsul lui Gogol lasă un gust amar în gură, este un răs printre lacrimi.

Unii critici reacționari au declarat opera lui Gogol o calomnie la adresa Rusiei, un act antipatriotic: ca și cum a denunța răul de care suferă țara ta nu ar fi cel mai autentic fapt de patriotism! Alți critici au încercat să pareze lovitura primită de clasele exploatare, decretând că e vorba de o simplă farsă fără semnificații sociale mai adânci.

De fapt „*Revizorul*" este un aspru rechizitoriu împotriva regimului însuși și îndeosebi împotriva aparatului de stat țarist, acea plagă teribilă despre care vorbea și Belinski în citatul amintit la începutul acestui articol, plaga despre care Lenin spunea: „*În nici o țară — nu sunt atâtea funcționari ca în Rusia. Și această funcționărie se ridică deasupra poporului lipsit de drepturi, ca o pădure întunecată... Această*

armată de funcționari, cari nu sunt aleși de popor și nu sunt obligați să răspundă în fața lui a fesus o plasă de păianjen deasă. In ea oamenii se sbat ca muștele. Autocrația țaristă este autocrația funcționarilor. Autocrația țaristă este dependența aceasta iobăgistă a poporului de funcționari și mai ales de poliție. Autocrația țaristă este autocrația poliției”.

Comedia pornește dela un fapt foarte simplu, cu caracter anecdotic. In orașelul X se află că in curând va sosi un revizor. Hlestacov, funcționar mărunț din Petersburg, este luat drept mult temutul revizor. La sfârșit, totul se dă în vileag. Și tocmai in clipa aceea sosește adevăratul revizor.

Atât: un banal qui-pro-quo, așa cum îl întâlnim deseori în farse sau în comedii cu efecte ieftine. Dar aici qui-pro-quo-ul are bogate semnificații. Mai întâi, el ne situează dela început în acea atmosferă, caracteristică societății respective, de apăsătoare înșelătoare, de pretenții nejustificate prin fapte (să ne amintim caracterizarea din Perspectiva Nevshi). Apoi, el indică lipsa de fundament real a autorității reprezentanților țarismului: orice nulitate poate juca perfect rolul respectiv și totul merge ca și înainte. Mai mult încă, se indică natura acestei autorități. Confuzia făcută este întâmplătoare, dar nu nefirească. Anumite trăsături caracteristice ale lui Hlestacov îl fac să semene cu orice înalt demnitar care se respectă: privește pe toți de sus, e elegant îmbrăcat, își ia piuitul cu fraze pompoase, se înconjoară de mister și mai cu seamă... nu plătește nimic, socotind că totul i se cuvine de drept.

La început, acțiunea se desfășoară pe două planuri: în casa primarului și în odaia dela han a lui Hlestacov. Mai târziu, cele două planuri se suprapun. Construcția aceasta nu e nici ea lipsită de semnificație. Ea scoate în relief pe cei doi eroi principali — primarul și Hlestacov — și faptul că amândoi trebuie să se întâlnească într'un sens simbolic, căci, deși diferiți, ei reprezintă două aspecte ale aceleiași realități. La primar apare pe primul plan aspectul de forță brutală, de constrângere, al regimului; la Hlestacov, aspectul de falsă pretenție, de fală neîntemeiată. Două

aspecte corelate, care împreună constituie caracteristica țarismului, caracteristica surprinsă de Fr. Engels în portretul pe care-l face autocratului din această vreme, Nicolae I: „De o perfectă mediocritate, mulțumit de el însuși, cu un orizont de plutonier, luând cruzimea drept energie și încăpățănarea arbitrară drept putere de viață, prețuind mai înainte de toate aparențele exterioare ale puterii și hotărât la orice doar pentru a le păstra”.

Portretul acesta ne ajută să deslușim în personajele „Revizorului” — pe care în fond, așa cum arătam, le sintetizează într'o imagine complexă — tipuri care, în variantele încă mai brutale caracteristice secolului XX, dăinuie și azi. Nu ne aduce el oare aminte de Hitler și de acoliții săi? Nu se potrivește în bună măsură cu esența reală a unor „personalități” ca Truman, Eisenhower, Mac Arthur, etc.?

Dacă regimul este înfățișat în primul rând prin cei doi poli opuși și totuși indisolubil legați între ei — primarul și Hlestacov, imaginea este totuși complectată substanțial prin celelalte personaje, nobilii orașului, judecătorul Liapchin-Tiapchin, inspectorul școlar Hopov, administratorul așezămintelor de binefacere Zemlianica, dirigintele poștei Spechin. Toți laolaltă au jefuit și au asuprit, au adus orașelul — imagine simbolică a țării întregi — în acea stare de mizerie cruntă, de teroare abrutizantă. Toți laolaltă sunt complici. Ceeace nu-i împiedică să se sape unul pe altul, să se demaște reciproc. In felul în care știe să conducă acțiunea și să folosească posibilitățile scenice și chiar limbajul personagiilor pentru a le demasca, marcându-și astfel răspicat atitudinea de ură și dispreț față de atare specimene caracteristice regimului, stă măestria lui Gogol.

E măestria de a exprima necruțător, prin puternice imagini artistice, adevărul asupra regimului social-politic.

In „Revizorul” nu domină, așa cum se întâmplă în piesele din acea vreme și în general în teatrul burghez, intriga de dragoste. E aici o chestiune principială, pro-

gramatică. Prin gura unui personaj din „La ieșirea din teatru“, Gogol își explică poziția: *„E de ajuns să privești atent în jur: totul pe lume s'a schimbat demult. Acum e mult mai indicat să legi nodul dramei de aspirația acceptării unui post înalt, de dorința de a străluci sau de a arunca praf în ochii altuia, de dorința de a te răzbuna pentru o batjocură, sau pentru indiferența cu care ai fost tratat. Nu au oare acum mai multă atracție titlul, capitalul, o căsătorie din interes, decât dragostea“?*

Această înțelegere realistă a lucrurilor îl face să lase pe al doilea plan, în „Revizorul“, problema relațiilor dintre bărbat și femeie.

În „Jucătorii“, personagiile feminine lipsesc cu desăvârșire. Iar atunci când, în „Căsătoria“, se hotărăște să aleagă această problemă drept temă a unei opere, o tratează astfel încât să scoată în evidență condițiile materiale care determină reacțiile personajilor. Gogol demască aici adevăratul substrat al „dragostei“ burgheze, temelia șubredă pe care se clădește o căsnicie. Pe „logodnică“ nu o interesează decât dacă viitorul soț e de rang înalt și, la nevoie, recurge la zaruri pentru a-și alege tovarășul de viață. Mai cras apare preocuparea meschină cu privire la avere în comportarea bărbatilor. Peșitoarea Fiocla vorbește cu admirație despre Ivan Pavlovici care nu se încurcă în fleacuri: *„E așa de fâlnic și de gras, și când a ți-pat odată la mine: „Să nu-mi trângănești mie fleacuri, că fata e așa și pe dincolo. Scurt: cât are în mobile și imobile?“* De altfel și celălalt pretendent de seamă, Podcolesin, nu se satură să asculte înșurirea averilor în posesia cărora va intra prin căsătorie și întreabă cu înfrigurare:

— *„Dar zestrea? zestrea? Ia mai po-vestește-mi odată.“*

Aceeași viziune realistă, îl face pe Gogol să dea în genere o importanță precumpănitoare relațiilor economice, să definească personagiile în primul rând pe baza poziției lor economice, pe baza atitudinii lor față de bunurile materiale.

Acest fapt apare deosebit de clar în lucrarea lui monumentală, „Suflete moarte“.

Autorul era conștient de măreția operei la care muncea. Într-o scrisoare adresată lui Jucovschi, Gogol scrie: *„...M'am apucat de „Suflete moarte“, pe care le-am început la Petersburg. Am prelucrat tot ce am scris, am chibzuit tot planul și acum îl urmez liniștit, ca pe o cronică... Dacă reușesc să realizez această operă cum trebuie, atunci... ce subiect mare și original va fi! Toată Rusia va apare în această operă!... „Suflete moarte“ curg tumultos, mai proaspăt și mai viguros decât la Veve* și am impresia că sunt în Rusia, căci am înaintea ochilor tot ce-i al nostru: pe moșierii, funcționarii, ofițerii, țăranii noștri, izbele noastre, într'un cuvânt — toată Rusia pravoslavnică“.*

Dacă în „Revizorul“, pe primul plan era aparatul de stat țarist, aci pe prim plan sunt ceilalți dușmani ai poporului din regimul țarist: moșierii. Dar, ca și în „Revizorul“, imaginea regimului nu este redată printr'un singur personaj, ci printr'un grup de personaje, care, laolaltă, constituie de fapt „eroul operei“. Întâlnim aci diferite figuri de moșieri: Manilov, Sobachevici, Nosdrev, Corobocica, Pliușchin.

În construirea acestora se vedește marea artă a lui Gogol de a crea tipuri vii și semnificative, folosind toate mijloacele realiste de tipizare. Așa cum spuneam mai sus, personagiile sunt caracterizate în primul rând pe baza atitudinii lor față de bunuri, față de gospodărie, față de iobagi. Ca reactiv, servește problema sufletelor „moarte“. Astfel, ceea ce putea fi un simplu artificiu formal cu caracter anecdotic, se transformă într'un element semnificativ, ce se încadrează organic în economia operei. Faptul că șmecherul Cicicov călătorește dela o moșie la alta pentru a achiziționa „suflete moarte“ (iobagi morți în răstimpul dintre două recensăminte, dar care mai figurau încă în listele oficiale ca oameni vii și pentru care se plăteau deci impozite), nu rămâne deci o simplă anecdotă interesantă și nici nu reprezintă numai un pretext formal pentru ca autorul să

*) Localitate în Elveția.

poată înşirui în capitole succesive, povestea câte unui moşier. Atitudinea faţă de problema sufletelor moarte desvăluie aspecte esenţiale ale diferiţilor moşieri. Indatoritorul Manilov, cel cu capul în nori, se sperie la început de propunerea lui Cicicov; este, ca de obicei, dezorientat în faţa unei probleme practice pe care i-o pune viaţa. Scăparea o caută în tergiversare. Cu adâncă pătrundere psihologică şi cu scopul de a descoperi gestul concret cel mai caracteristic, autorul notează: *„Ultimele cuvinte i-au plăcut lui Manilov, dar fondul acestei afaceri el tot nu-l înţelegea şi, în loc de răspuns, trase din ciubuc atât de tare încât acesta începu să sufle ca un fagot. Parcă voia să scoată din ciubuc părerea despre această împrejurare ne mai auzită: ciubucul însă nu ştia decât să sufle.”*

Bine înţeles că, după ce Cicicov l-a mai ameţit puţin cu vorba şi după ce şi-a luat şi anumite măsuri de precauţie, Manilov acceptă să satisfacă dorinţa „prietenui”. Nu numai că nu vrea să primească vre-o plată pentru sufletele care, *„într-un fel oarecare şi-au terminat existenţa”*, dar insistă chiar ca el să plătească toate cheltuielile transcrierii actului de vânzare.

Bătrâna Corobocica, obişnuită să strângă bani la ciorapi, se teme şi ea de noutatea afacerii. Dar spaima ei are un caracter mai concret: i-e teamă să nu fie înşelată, să nu vândă cumva prea ieftin marfa asta al cărei preţ nu-l cunoaşte. Cutremurătoare, prin realitatea cruntă a iobăgiei pe care o desvăluie ca pe un lucru dela sine înţeles, este replica babei: *„Sincer, domnule, niciodată nu mi s'a întâmplat să vând cadavre. Viu, e altceva. Iacă-şi acum trei ani, i-am cedat lui Protopopov două fete pentru două sute de ruble. A fost foarte mulţumit. Sunt bune lucrătoare. Ştiu să fească şi servete”*. Baba încearcă să plaseze alte mărfuri cu preţ stabilit pe piaţă. „Cum-pără mai bine cânepa!” În speranţa că va face în viitor şi alte afaceri cu Cicicov, baba îi vinde sufletele moarte. Dar, obsedată de ideea că nu cumva să fi încheiat un târg desavantajos, nu mai are linişte. În cele din urmă pleacă la oraş să se informeze asupra preţurilor cu care se vinde această marfă nouă.

Iresponsabilul Nozdrev, a cărui viaţă strălucitoare este un şir nesfârşit de minciuni şi înşelătorii menite să-i asigure posibilitatea de a cheui fără întrerupere, recunoaşte în Cicicov un escroc ca şi el, chiar dacă un escroc de alt tip: *„Tu unel-teşti ceva... Mărturiseşte”*. Şi apoi, când Cicicov îndrugă o explicaţie ticluită, replică şi mai răspicat: *„Minţi, minţi... Minţi, pri-etene!”* (Observaţi această alăturare de cuvinte: Deşi e convins că are deaface cu un şarlatan, Nozdrev nu vede nici un motiv să nu-l considere „prietenu” său. Situaţia aceasta de complicitate a întregului regim rezultă din nenumărate fapte şi atitudini ale personagiilor din „Suflete moarte”, aşa cum rezultă şi din „Revizorul”, unde, deşi ştia cu cine are deaface, Hlestacov se simţea admirabil în oraşul terorizat de pri-mari şi acoliţii săi.)

Masivul Sobachevici — care exploatează crunt, dar cu meticulozitate, calm, fără a-şi strica pofta uriaşă de mâncare — ştie de-a-semeni cu cine are deaface. Dar, spre deosebire de Nozdrev, el foloseşte aceasta pentru a-şi şantaja musafirul, pentru a-i smulge un preţ mai ridicat: *„— Ştii d-ta că negoşul de felul acesta — asta o spun între noi, prieteneşte — nu este totdeauna admis de lege? Dacă eu sau altul răspân-dim svonul, omul care se ocupă cu cumpă-rături de acest fel nu mai are nici un cre-dit, fie că este vorba de contracte sau că încheie vreo afacere.*

— *„Uite unde vrea să ajungă canalia!” gândi Cicicov”*. De altfel, odată târgul încheiat, îşi îndeplineşte cu aceeaşi meticulozitate angajamentul luat: e un complice pe care te poţi bizui, un hoţ cinstit: idealul de „cinste” şi „moralitate” într-o societate bazată pe exploatare. Deaceia autorul îl prezintă ca pe singurul care are o situa-ţie înfloritoare.

Totul, la Sobachevici, este masiv, solid. Aşa cum procedează de obicei, Gogol — fără a-şi transforma câtuşi de puţin perso-nagiile în scheme reduse la o singură formulă — ştie să subsumeze toate trăsătu-rile lor unei trăsături dominante. Şi astfel personagiile create de el trăiesc din plin ca nişte oameni vii, complecşi, dar şi se întipăresc totodată adânc în minte prin

ceace au caracteristic, prin nota lor dominantă care face din ei tipuri reprezentative. Nici un amănunt, nici un mijloc nu este neglijat pentru a sublinia aceste trăsături dominante, pentru a lumina ideea, ce trebuie transmisă cititorului; înfățișarea fizică a eroului, (Sobachevici e uriaș și calcă mereu pe cineva pe bățatură deoarece se mișcă greoi ca un urs), obiceiurile lui (mănâncă uriașe cantități de alimente și apoi doarme ca un butuc); soția (înaltă, tăcută, cu mâna veșnic mirosind a zeamă de castraveți), casa și mobilele, iobagii, gospodăria întreagă, satul, natura înconjurătoare chiar — totul are un aspect solid, masiv, de o vulgaritate respingătoare. Iată de pildă descrierea mobilierului:

„Pentru a treia oară examină camera. Tot ce conținea era solid, greoi, avea o stranie asemănare cu însuși stăpânul casei. În colțul salonului era așezat un birou de nuc, burtos, pe patru picioare pocite, care îți reaminteau un urs în carne și oase. Masa, fotoliile, scaunele, erau de o formă grosolană și incomode. Într'un cuvânt, fiecare obiect, fiecare scaun părea că-ți spune: „Și eu sunt Sobachevici!”.

La Pliușchin, din contra, totul se fărâmițează, totul cade în ruină: omul însuși, îmbătrânit înainte de vreme și îmbrăcat în zdrențe, mobilierul, casa, gospodăria, satul:

„Niciun geam la ferestre, multe din ele erau astupate cu cârpe sau cu vre-o haină. Innegrite și deformate balconașe cu parmalăcuri ce se construiau pe lângă unele izbe rusești — nu se știe din ce motive — nu prezentau nimic pitoresc. În dosul lor, în multe părți se aliniau în rânduri, depozite enorme de grâu lăsate de mult acolo. Culoarea lor îți amintea de cărămidă veche, prost arsă. Pe vârful lor creșteau fel de fel de buruieni, pe margini se mai agăța câte o tufă”.

Dar, lucru caracteristic: ruina nu se datorește sărăciei, ci lăcomiei de avere dusă până la ultimele ei consecințe, morbide. „Fânul și cerealele putrezeau, clăile și stogurile se prefăceau în băligar bun de îngurășat pământul pentru varză. În subsol făina împietrită se putea tăia cu securea. Îți era teamă să atingi stofele, pânzeturile și țesăturile de casă. Toate erau numai

pulbere. Pliușchin uitase de mult socoteala bogățiilor sale. Ținea minte numai în ce loc a pus în bufet carafa cu rămășițele vreunei băuturi pe care făcuse semn, ca nu cumva cineva s'o bea hoștește. Știa de asemenea locul exact unde erau penișele sau ceara roșie. Între timp încasările de pe moșie se făceau regulat. Țăranii plăteau aceeași dijmă, femeile aduceau același mertic de nuci, țesătoarele furnizau aceeași cantitate de pânză. Toate acestea se strângeau prin cămări și se prefăceau în zdrențe și putregai. Pliușchin însuși a devenit, până la urmă, o zdreanță umană”.

Înfățișând astfel pe Pliușchin — singurul personaj pe care Gogol îl arată nu într'un singur moment al existenței, ci în desvoltarea lui — povestind istoricul decăderii sale, autorul a voit parcă să sugereze sfârșitul inevitabil al clasei din care face parte Pliușchin, sfârșitul inevitabil al regimului feudal și, am adăuga noi, al oricărui regim bazat pe exploatare. Ca și Pliușchin, magnații capitaliști de azi acumulează cantități imense de aur și de mărfuri, pe care sunt gata mai curând să le lase să putrezească sau să le asvârle în mare decât să accepte o reducere a prețului, deși știu că milioane de oameni zac în cea mai cruntă mizerie și mor de foame. Ca și Pliușchin, magnații aceștia și-au tocmit slugi care să le păzească, cu arme în mâini, bogățiile uriașe și inutile: „Pe urmă, acest fenomen ciudat, acest bătrânel sfrijit și-a condus musafirul până la poartă pe care imediat a pus s'o închidă cu grijă. Apoi a inspectat magazinele ca să vadă dacă paznicii — care înștiințau că sunt la locurile lor lovind o lopățică de lemn într'un butoi în loc de tablă de tuciu — se găseau prin toate colțurile”. Ca și Pliușchin, ei cred că, procedând astfel, închizând pe rând ferestrele ce dau spre viață, ascunzându-se de realitate în dosul zidurilor păzite cu strășnicie de slugi, ce mănuesc arme ineficace, chiar dacă sunt atomice, pot opri mersul înainte al vieții, al istoriei.

Când scrisese „Revizorul”, toți beneficiarii regimului se ridicaseră împotriva lui Gogol. Acesta remarcă într-o scrisoare

adresată actorului Șcepchin: „*Toată lumea e contra mea. Funcționarii bătrâni și respectabili tipă că n'am nimic sfânt, de vreme ce am îndrăznit să vorbesc în felul ăsta de slujbașii statului. Polițiștii sunt contra mea, negustorii sunt contra mea, literații sunt contra mea... Văd și eu acum ce înseamnă să fii scriitor comic. În fața celui mai mic grăunte de adevăr se ridică împotriva ta nu un singur om, ci oști întregi...*”

Acum, când cutezase din nou să privească realitatea în față și să spună adevărul, aceeași furtună de protest și calomnii s'a ridicat împotriva-i. Într-o altă scrisoare, el declară: „*Sufletele moarte*” au speriat atât de mult Rusia și au stârnit atâta zarvă în sânul ei, nu pentru că ar fi dat în vileag niște plăgi sau boli lăuntrice sau pentru că ar fi zugrăvit tabloul zguduitor al răului care triumfa și al nevinovăției martire. Nici pomeneală. Eroii mei nu sunt deloc niște răufăcători: dacă le-aș fi adăugat câte o singură însușire bună fiecăruia, cititorii s'ar fi împăcat cu toți. Dar trivialitatea tuturor laolaltă i-a speriat pe cititori. I-a speriat faptul că la mine eroii care se perindă sunt unul mai trivial decât altul, că nu există nimic care să te consoleze, că bietul cititor nu găsește niciun moment în care să se mai destindă puțin și să răsufle și că, după lectura cărții, parcă ai fi ieșit la lumină dintr'un beci în care te înăbușeai. Mai ușor mi s'ar fi iertat dacă aș fi reprezentat niște canalii pitorești, dar am descris trivialitatea și asta nu mi se poate ierta”.

Intr'adevăr, ceea ce e cutremurător în „*Suflete moarte*”, este acea atmosferă de „beci în care te înăbuși”. Nu e vorba de un caz izolat, de o „canalie pitorească”, ci de un întreg regim care produce în mod inevitabil atare oameni. Un regim care moare, condamnat de sentința implacabilă a istoriei. Oameni care nu numai că negociază suflete moarte, dar sunt și ei înșiși morți sufletește. Golul lor sufletește este înfiorător.

E golul sufletește al omului care a încetat să merite numele de om, al omului care, pentru că trăiește din exploatarea altora și huzurește trândav, e lipsit de orice

orizont. Trăind astfel, spune Gogol, „*oare poți vedea limpede ceea ce se petrece în jur, oare poți să vezi realitatea în forma ei adevărată? Ochii unui asemenea om sunt închiși, pe el îl sperie realitatea*”.

Și totuși, opera atât de veridică a lui Gogol, în care acesta desvăluie putreziciunea unui regim condamnat de istorie, nu este o operă pesimistă. Herzen avea dreptate când afirma: „*Suflete moarte*” a lui Gogol este o carte uimitoare, este un reproș amar adresat Rusiei de azi, un reproș amar, dar nu disperat. Acolo unde privirea poate să pătrundă dincolo de ceața emanațiilor de bălegar; acolo va zări o națiune dârză și plină de forță”.

Intr'adevăr, încrederea lui Gogol în forțele vii ale poporului luminează peisagiul sumbru al vastului poem, lăsând să se întrevadă printre nouri un colț de cer senin, chezășia unui viitor fericit. Intervențiile lirice ale autorului — așa cum le-am întâlnit și în „*Taras Bulba*” — mărturisesc dragostea autorului pentru pământul patriei, pentru poporul său, pentru limba națională. Imaginea minunată a troicii ce sboară avântată străbătând întinsurile nesfârșite ale Rusiei, capătă o adâncă semnificație, simbolizează însuși drumul glorios al poporului avântat spre zările viitorului, ale libertății. „*Și tu, nu-i așa, Rusie, sbori ca o troică sprintenă ce nu se poate întrece? Tu treci ca un vuet într'un nor de praș, peste poduri ce pocnesc, lăsând totul în urmă*”.

Deși a lucrat aproape 16 ani la monumentală sa operă, nu a izbutit să o desăvârșească. Partea a doua a „*Sufletelor moarte*”, aceea în care autorul își propunea să arate pilde demne de urmat, a rămas neterminată. Explicațiile sunt multiple. O viață plină de suferințe materiale și morale, viața unui om silit să se expatrieze din țara pe care o iubea mai presus de orice, nu-i crea condițiile cele mai favorabile de muncă. A suferit în această perioadă și influența nefastă a cercurilor reacționare care se străduiau să-l acapareze, servindu-se în acest scop de presiuni

exercitate prin intermediul clerului. Așa se face că Gogol a publicat acele „Pagini” alese din corespondență, carte dăunătoare, împotriva căreia s'a ridicat cu îndreptățită vehemență Belinschi. Așa se face că a început să schițeze figuri artificial construite, de moșieri buni, luminați, ca acel neconvingător Constanjoglu, din partea a doua a „Sufletelor moarte”.

Explicația pentru care această parte a doua nu a putut fi terminată trebuie însă căutată mai adânc. Este aci o problemă de bază a creației lui Gogol, tragedia întregii sale vieți. Tragedia aceasta decurge din însăși structura societății din acea vreme, din contradicția, caracteristică celei societăți, între năzuință și realitate. Năzuința sa spre ideal nu găsea bază de sprijin în societatea în mijlocul căreia trăia. Și, ca artist cinstit care se inspira din realitate, Gogol nu putea crea chipuri veridice de eroi pozitivi.

Orî cât a suferit de pe urma acestui lucru, ori cât sbucium l-a costat, scriitorul a rămas până la urmă credincios artei sale, credincios adevărului. Nu și-a îngăduit nici în această împrejurare să „înfrumusețeze realitatea”, să o falsifice.

El își merită pe deplin titlul pe care i l-a acordat Belinschi, acela de creator al școlii realiste. Această școală literară, spune criticul rus, consideră că menirea artei este „reproducerea realității în tot adevărul ei. Totul constă aci în redarea *tipurilor*, iar *idealul* nu este conceput ca o înfrumusețare (ca o minciună adică), ci ca o corelație între diferite tipuri create de ei în conformitate cu ideea pe care dorește acesta s'o desvolte în opera sa”.

Călăuzindu-se de atari principii, N. V. Gogol, a creat o operă veridică, profund originală și patriotică, națională. El a ajuns să fie — așa cum cerea Belinschi marilor creatori — „*exponentul tendințelor, aspirațiilor celor mai adânci ale întregii societăți, căreia, poate, acestea nu i-au devenit încă limpezi*”.

Pe această linie — a unei creații realiste, originale și naționale — s'a exercitat influența rodnică a lui N. V. Gogol în Rusia și în lumea întreagă.

Roadele ei binefăcătoare s'au vădit și în literatura noastră.

Încă din secolul trecut, lucrările lui Gogol au fost cunoscute la noi: în limba rusă, în traduceri străine, de obicei franceze, și, mai târziu, în traduceri românești. După 23 August, traducerile au fost mult îmbunătățite și publicate în ediții de un tiraj considerabil; ele ajung astfel, pentru prima dată, cu ușurință, la îndemâna masei largi populare. Este demn de remarcat totuși faptul că, și înainte de această dată, am avut traduse în limba română mai toate operele lui Gogol. „Revizorul”, „Taras Bulba”, „O noapte de Mai”, „Mantaua” și „Caleașca”, „Poveste”, „Cum s'a certat Ivan Ivanovici cu Ivan Nichiforovici”, „Hatmanul”, „Viața”, „Povestea căpitanului Copeichin”, „Memoriile unui nebun”, „La șezătoare în Ucraina”, „Grozava moarte a lui Homa” („Vii”), „Oameni vechi” (— proprietari de altă dată), „Portretul”, „Răzbunarea îngrozitoare”, etc.

În afară de traduceri, s'au încercat și localizări. Deosebit de interesantă este aceea făcută de Petru Grădișteanu și „reprezentată pentru prima oară în București, pe Teatrul cel Mare, la 21 Februarie 1874”, cum precizează subtitlul volumului apărut curând după aceea. Lucrarea se numește „Revizorul general” — „imitație” după N. Gogol, și este dedicată lui V. Alecsandri. Cu unele modificări, „persoanele” sunt cam aceleași din „Revizorul”, dar au nume românești semnificative: Hariton Zorchidescu — sub-prefect; Cocola Catinca — soția lui; Sofița — fiica lor; Blegovicianu — judecător de pace; Radu Stoian — căpitan de călărași; Zamfira — soția lui; Romulus Flavius Tercilian — șeful poștei și telegrafului; Artimescu — subcasier; Franț Șvalberg — medicul plășii; Mache Marcoveanu și Sache Sorcoveanu — boer-nași din partea locului; Iorgu Scorburi — impiegat într'un minister; — Leibu Avramescu; Antonescu — pomojnicul subprefecturii; Dumitru — servitorul lui Scorburi; Vasile — hangiu. O ordonanță de călărași.

Dacă în principiu procedeul ca atare ridică grave obiecții; dacă și în ceea ce privește localizarea de față se poate arăta că ea întuneacă puterea de expresie artis-

tică a genialei comedii introducând modificări nejustificate (3 acte în loc de 5, toate scenele petrecându-se acum în casa subprefectului etc), nu se poate nega că unele dintre modificări prezintă interes documentar, sunt grăitoare pentru realitățile de la noi. Așa, de pildă, transformarea lui Ivan Cuzmici Peșchin în Romulus Flavius Terilian, prilejuiește atacuri împotriva jargonului latinist și împotriva demagogiei regimului „curat constituțional“.

Influența lui Gogol are însă un caracter mai adânc decât simpla popularizare a operei prin traduceri, sau chiar decât încercările de „imitație“, de localizare. Ea se manifestă prin acționarea în spiritul operei lui Gogol, prin crearea de lucrări care să oglindească veridic, original, realitățile de la noi, exprimând astfel năzuințele cele mai adânci ale poporului nostru.

Pe această linie se situează acțiunea de combatere a tendințelor cosmopolite în teatrul dusă de Eminescu prin cronicile sale dramatice, ca de pildă „In contra influenței franceze asupra teatrului românesc“. De altfel, atunci când vorbește despre reprezentarea la Iași, în 1876, a localizării „Revizorului general“, Eminescu își exprima direct admirația față de operele lui Gogol (discută despre „Suflete moarte“ și „Revizorul“). El își motivează această apreciere subliniind caracterul realist al acestor creații: *„Gogol e după unii cel mai original, după alții cel mai bun autor rusesc. Lucrul stă însă astfel: el s'a nărdăcinat în minte viața reală a poporului rusesc; tipurile sale sînt copiate de pe natură, sînt oameni aieva, precum îi găsești în târgușoarele pierdute în mijlocul stepelor cazăcești“*.

Accentuând seriozitatea și adevărul profund al operelor realiste, Eminescu le opune caracterul artificial al comediilor bulevardiere importate din apus: *„Ca toți scriitorii, care nu se silesc să ne spue ceva pentru a ne procura petrecere, ci care au de spus ceva adevărat, fie chiar un trist adevăr, Gogol nu vânează nicăieri efectul, pentru că el n'a scris pentru tantieme, nici pentru succes, ci pentru că i-a plăcut lui să scrie, cum simțea și vedea lucrurile, fără a se preocupa mult de regulile lui Aristotel. Și*

după a noastră părere, bine a făcut. Interesul febril, pe care ni-l însușă comediele franțuzești moderne, în care planul piesei se ntemeiază sau pe adulterii sau pe încercări de adulteriu, făcând din păcatele femeilor și bărbaților picanterii dramatice, pipărate cu espresii lunecoase și situații și mai lunecoase; toate acestea Gogol nu le cunoaște“.

Aceeași luptă împotriva tendințelor cosmopolite a dus-o și Caragiale prin cronicile sale dramatice. În aceste cronici se cuprind și multe alte idei înrudite cu cele ale lui Gogol: de pildă, cele privitoare la jocul actorilor, cărora amândoi le recomandă să înțeleagă în primul rând sensul adânc al rolului pe care-l interpretează.

Dealtfel, în întreaga lui creație, I. L. Caragiale se înrudește cu N. V. Gogol. Autorul „Scrisorii pierdute“ și al „Momentelor“ a avut, în cadrul literaturii noastre, un rol asemănător, cu acel îndeplinit de autorul „Revizorului“, al „Sufletelor moarte“ și al „Povestirilor petersburgheze“. Și în îndeplinirea acestui rol, fără îndoială că pilda înțemeietorului școlii realiste ruse, i-a fost de un neprețuit ajutor.

Influența marelui realist critic rus se poate observa și în dezvoltarea nuvelei și romanului istoric în literatura română. Despre Odobescu cel puțin, știm în mod precis, din propriile-i mărturisiri cât l-a prețuit pe autorul lui „Taras Bulba“. În capitolul 9 al „Falsului tratat de vânătoare“ — capitol în care pomenea cu admirație și despre alți scriitori ruși, Turgheniev în-deosebi — Odobescu vorbea și despre: *„Acel tabel al stepei din Rusia meridională, pe care l-a schițat mâna de maestru a lui Gogol și pe care eu am început mai adineauri să-l jumulesc ca să-mi dreg și să-mi împodobesc cu strălucitoarele lui pene păunești, ceea ce spusese despre Bărgănul nostru condeii meu cel smead, molatec, searbăd și spălăcit“*. Și influența lui Gogol nu se manifestă numai în impulsul patriotic ce stă la baza nuvelor istorice ale lui Odobescu, ci și în tendința de a nota realist viața, decorul, costumele. Ea se manifestă și în felul cum Odobescu se străduie să imprime descrierilor naturii, acel patos caracteristic, ba poate chiar în

procedul intervențiilor umoriste sau lirice ale autorului, etc.

Între scriitorii pe care maestrul Sadoveanu îi pomenește ca sfătuitoari ai anilor săi de ucenicie, este și N. V. Gogol. Sadoveanu declara: „*Am fost un timp răpit de înalte culmi ale artei lui Nicolai Gogol. Priveghiurile lui ucrainiene, iarmarocul dela Sorocinsk, „Taras Bulba”, „Sufilele moarte”, mi-au dat bucurii durabile. Cărțile lui au fost pâinea și sarea mea într-o vreme, când aceste lucruri necesare ființei mele fizice, îmi lipseau cu desăvârșire*”. Și, într-adevăr o mare înrudire între cei doi scriitori, atât în ceea ce privește concepția despre romanul istoric ca un amplu poem epic popular, cât și în ceea ce privește patriotismul care însuflețește paginile descriptive, în care te emoționează o adâncă întrepătrundere între om și natură.

Și acestea nu sunt decât câteva exemple, cele mai evidente.

Astăzi, deasemenea, scriitorii noștri au mult de câștigat dacă se vor strădui să-și însușească în mod creator bogata experiență artistică condensată în operele lui Gogol. Această experiență le poate fi imbold și prețios ajutor în crearea unor opere originale, cu profund caracter popular, național, în care să se oglindească veridic, pe baza metodei calitativ superioare a realismului socialist, viața nouă ce crește năvalnic în țara noastră.

Tocmai pentru că era originală și profund națională, creația lui Gogol a avut

totodată o valoare internațională, a putut ocupa un loc de cinste în patrimoniul culturii universale.

Gogol a exprimat atât de adânc năzuințele poporului său; puterea de generalizare a imaginilor sale realiste era atât de mare, încât în linii generale, acestea își păstrau valabilitatea dincolo de granițele țării și ale momentului la care se refereau.

Așa se explică faptul că V. I. Lenin și I. V. Stalin, au putut folosi imagini din operele marelui realist critic în lupta, dusă în condiții noi, împotriva narodnicilor de pildă, sau împotriva criticilor streini care cutezau să bârfească regimul sovietic. Așa se explică faptul că N. G. Cernășevschi, recunoștea posibilitatea de a aplica imaginile gogoliene la realități din alte țări, ținând seama de specificul aceloră. În „Schite din literatura rusă în perioada lui Gogol” el afirma că „*în Franța, ca și pretutindeni există Manilovi și Cicicovi, proprii*”, că în Germania „*predomină Manilovii iar în Anglia Cicicovii sunt antrenați în speculații la bursă și afaceri cu fabrici*”.

Astăzi, Manilovi, Cicicovi, Pliușchini de tip imperialist, fascist, mai haini decât cei din secolul trecut, încearcă să oprească mersul înainte al istoriei, unelind pentru a răpi popoarelor libertatea și pentru a deslănțui un nou război mondial. Împotriva acestora ne cheamă la luptă opera mereu vie a marelui patriot și iubitor de oameni, N. V. Gogol.

L U P T Ă M P E N T R U P A C E

NICOLAE TAUTU

STÂNCA DE PE TATRA

*Pe culmile Tatrei, vânătorii noștri
de munte au luptat alături de trupele
generalului Coniev. Adeseori, câte un
ostaș sovietic și român, care făceau
legătura între subunitățile lor, respin-
geau, singuri, crâncene atacuri ale fas-
ciștilor. Spre slava lor închin această
baladă.*

Naltă-i creasta ; pân'la ea
Gândul doară suie ;
Nu e drum bătut în nea
Și nici parte nu e
Pân'la groapa lor comună
Unde dorm tot împreună,
Dorm sub stâncă somn senin
Astăzi la un loc,
Doi schiori : Colea Vlasin
Și Ion Damoc.

Scris a fost pe groapa lor
— Ține minte bradul —
De mâna ostașilor
Numele și gradul.

Prin ninsoare doi voinici
Cu-arma grea în spate,
În picioare cu tălpici,
În sac cu granate,
Urcau drum obositor
Către stânca sură,
Să rămână până'n zori
Post de legătură.
— „Hai, Ioane, nu clintim,
„De-acî de pe creste.
„Trebuie să stăpânim

„Văile aceste,
 „Căci acum de ne străpung
 „Pe ascuns în noapte,
 „Până mâini dușmanii-ajung
 „Grupelor în spate!“
 Bubuiau tunuri... Văpăi
 Fulgerau vâlceaua,
 Iar exploziile prin văi
 Inegreau și neaua.
 Ion îl simțea pe rus
 Lângă umăr frate,
 Frate bun ce i-a adus
 Și lui libertate.
 Pentru toți străbunii săi
 Robiți prin cătune,
 Prinse arma'n pumnii grei
 Ion să-i răzbune!
 Căci e drept acest război!
 Lupta ne'nfricată
 Va lovi crunt în ciocoi
 Cu-a ei ură toată!
 Și pe schiuri mai ușori
 Se suiau pe munte,
 Cot la cot doi vânători
 Luptă grea să'nfrunte!

Și-au ajuns. Prin munții grei
 Pâcla se prelinge.
 Pe cota 1003
 Ziua toată ninge.
 Dar e bine că sub nea
 N'o să se mai vadă
 Dâra care o lăsa
 Schiul pe zăpadă!
 Au săpat până târziu
 Stânca înghețată,
 Scăpăra cremenea viu
 Țândări sub lopată.
 Târnăcopul greu răzbea,
 Dar e brațul tânăr,
 Șanțul pân'la brâu creștea,
 Iată-l pân'la umăr!
 Iși vorbeau în adăpost
 Sub cetine rupte
 Ca străbunii lor ce-au fost
 La Plevna în lupte,
 Și părinții la Oituz
 În greaua furtună,
 Infruntând plumbi și obuz
 La fel — împreună!
 Și și-au strâns mâna așa,

Colo sus pe creste,
Cum se strânge'n luptă grea
Mâna, ostășește !

În amurg se deslușea,
Prin deasa zăpadă,
Un pluton ce se urca
Gata pentru pradă !
Drumul alb îl înegrea
Crucea'ncârligată
Și din calea lor fugea
Ciuta speriată.
Gâfâind pe schiuri, grei,
Întristau ninsoarea
Și doar corbii după ei
Le urmau cărarea.
Fugăriți din Caucaz
Pân'aici, departe,
Impărțind schije prin brazi
Și prin oameni moarte,
Hăituiți se retrăgeau
Azi spre vizuină
Și în urma lor lăsau
Sânge și ruină !
Tremura creanga de brad
Și scăpăra piatra.
Gloanțele din Stalingrad
Le simțeau și'n Tatra.

Îi zăriră cum veneau
Greu prin pâcla deasă.
Vânătorii așteptau
Cu piedica trasă !

Lupta porni !... Mușca din stânci
Viscol de plumb, viscol de foc !
Zădarnic încercau pe brânci
Să-și facă lupii'n vale loc !

Până în zori de patru ori
Țâșniră crâncen prin văpăi
Dar n'au trecut peste schiori,
Un zid erau cei doi flăcăi.

Bradul se clătina răpus
Și vântul parcă sta în loc,

Când s'apropiau de culme, sus,
Pe brânci echipele de șoc.

Grenade, mine, explodau
Izbind în văi cu lung ecou...
Dar neînvinși cei doi porneau
Mai aprig focul lor din nou !

Ion căzu... Alb se topi
Un fulg în sângele încins...
Se mai săltă... Abea șopti :
„Privește-i, fug... Noi am învins !“

Dar nu-i răspunse nimenea...
Și cine să-i răspundă oare
Când Vlasin pe-automat cădea
Străpuns de focul de trasoare?...

Doar doi au fost pe stâncă sus.
Dar ura lor înverșunată
Goni plutonul spre Apus,
Inspăimântat ca de-o armată...

Și ninge ușor...
Drag pe groapa lor
Prinse să se-aștearnă
Giulgiul alb de iarnă,
Pe mușchi și pe cetini
Pe somn de prieteni!

Mormântul e săpat în stâncă...
De strajă stă pe valea adâncă.
Din Tatra Mică'n Tatra Mare
Nu vei găsi stâncă mai tare!...

Cu sânge stânca e stropită
Nu poți s'o spargi cu dinamită,
Se va sdrobi dușmana-armată
De va'ncerca iar s'o străbată,
Căci sprijină stânca în cale
Pe umeri tari — hidrocentrale,
Și'n jurul ei se strâng popoare!
Nu va fi viscol și nici foc,
Să le clinească azi din loc,
Căci de-ai căta din zare'n zare
Nu vei găsi munte mai tare !

VICTOR TULBURE

FATA DIN VIETNAM

Aşa-i strigau pe nume fetei : Li
şi'n focul luptei fata se căli.

Cu'ntregul ei popor vietnamez
trudise în plantaţii de orez.

Nici nu'mplinise optsprezece ani
când s'a târît pe brânci la partizani.

Dar ea visa un ceas de bucurie
norodului cel obidit să-i vie,

când mâini hapsâne n'or mai fi stăpâne
pe arbori de cacao şi de pâne.

Senini, din anii fetei, n'a fost unul.
Nicăcând păsatul n'a umplut ceaunul.

Şi fata ochi avea prelungi, căprui,
atâta de adânci şi amărui...

...şi'n fiecare licărea o stea
cât o bobită arsă de cafea.

Sub steagul celor optsprezece ani
fu partizană printre partizani.

Cum mai cânta, în adâncimi umbrite,
însufleţind în luptă frunţi rănite !

Ca altă dată nuci de cocos poate,
strângea în palma ei acum granate.

...Şi câte trenuri n'au sărit în aer
în nopţile de flacără şi vaer.

(Acuma foaia tremură'ntră dește :
se'ntunecă privirea ce citește).

De sânge-i udă iarba în poiană.
Au prins călăii dârza partizană.

N'au fost, pe lume, vergi și baionete.
din coasta ei să muște mai cu sete.

Dacă-i zdrobiră glesnele pe roată
din ea o vorbă n'au putut să scoată.

Și dacă țeasta i-au izbit de vatră,
le răspundea tăcerea ei de piatră.

Cu barda-i retezară mâna stângă —
cumplit creștea tăcerea mai adâncă.

Mai aprig, barda, dreapta i-o răpuse —
mâna căzu, dar șoapta nu i-o smulse.

În adâncimi numai de ea știute
privea cu fruntea sus, cu buze mute.

Fierbinte sânge șiroia în iarbă
și'n iarbă prinse sângele să fiarbă.

Atunci vorbi. Ii țintui cu ura.
...Și-i astupară cu țărână gura.

...Și mitralierele porneau să latre.
Păduri vuiră în adânc, departe...

Ea auzea — cântând descătușate
în soare liber, patrii libertate.

Și deslușea în zări, necruțătoare,
vuind mânia lumii muncitoare.

ȘTIȚI VOI...

Știți voi ce preț poate avea un prunc
Pentru femeea ce-l născu în chinuri ?
Ii știți durerea, lungile-i suspinuri ?
Cum urcă bucuria din adânc ?

Și ați văzut această mână blândă
Ce mângâie, dar știe să și sfarme ?
E strânsă pumn asemeni unei arme ;
Să-și apere copilul, stă la pândă.

Plătită-a fost cu sânge — toți o știm —
Această lume nouă : — începutul —
Și lupta noastră-a sfărâmat trecutul.
Suntem părinții ei și construim...

Dacă-ar veni din umbră să ne-atace,
Nu-i îndurare ! Și de-ar fi război
Incrâncenați lupta-vom toți, — căci noi
Păzim aici mărețul steag de pace.

* Poet de limbă maghiară din R.P.R.

MARGARETA ALIGHER

FERICIREA

Fetele surâd acum în vis.
Liniște. Pe-un scaun, deodată,
șorturile-albastre și-au închis
aripi mici de stambă înfoiată.

Ce visați voi ? Malul mării ? Scuarul ?
Hribii din păduri ? Abecedarul ?
Sânii noi ? O mătă din vecini ?
Basmul de ieri seară ?

Visul lin
leagănă pătuțele de nea.

Las caetul jos pe masa mea
și m'opresc în ușă, nu prea mult
somnia liniștit să vi-l ascult,
să respir căldură, fără pripă,
sfătuind cu visul meu o clipă.

Ce uman, ce simplu e la față !
Cât de pe'nțeleș ! Copiii mari
vreau să mi se bucure de viață,
fără să mai guste din amar.
Micul univers de-aici'nainte
fie plin de dragoste fierbinte.

Tot ce-i greu să ducem bărbătește.
Vouă să vă fie limpezi anii ;
să găsiți sfârșită când veți crește,
vechea socoteală cu dușmanii.

Mândrii de părinți să fiți mereu.
Noi răzbim luptând acum din greu :
despicăm un drum spre fericire.
Dar nu-i drept și nu ne stă în fire
să păstrăm avar, să nu'mpărțim
din belșug, și fraților mezini.

Să primiți, dar, încă din pruncie
moștenire, aspra bărbăție.
Și în casa voastră luminată,
printre jocuri vesele și cărți,
fie, dar, să nu uitați vreodată
lumea care ia în piept furtuna,
lumea ce se'mparte'n două părți, —
dar respiră liber numai una.

Dacă n'om sfârși ce-am început,
voi să duceți lupta pân'la capăt.
Cântul să ni-l duceți voi în lume
să puteți întotdeauna spune
unde, — dar și cine v'a născut.

Cum să'ncapă'ntr'un căpșor bălai,
într'o inimă, atâtea fapte,
vocile pe drum sunând în noapte,
cum atâta dragoste, speranță,
și-a dreptății sigură balanță?
E-o problemă dintre cele grele.
Mamele-o desleagă numai ele.

Cu-alți treizeci de ani'nainte sta,
— tot numai nădejde și iubire —
peste-un pat plecată, mama mea.
Numai că ea încă n'avea știre
cum îi zice soartei ce-mi dorea.

Eu o știu. Și-aceste fete, poate,
când treizeci de ani vor fi trecut,
peste patul pruncilor plecate,
s'or gândi, ca mine, la o mamă
care'n vremea noastră a știut
bine, fericirea cum se cheamă.

Trag perdeaua. Ce lumini zăresc?
De pe ce construcții depărtate?
Orele și ele se grăbesc
zorii comunismului s'arate.

Pentru-o clipă noaptea și-a oprit
răsuflarea. Totu 'n jur visează.
De treizeci de ani, neobosit,
statul sovietelor veghează!

In românește de Veronica Porumbacu

PIERRE LOTI

Taină,
 Supunere,
 Soartă,
Colivii, seraiuri, caravane,
 cascade !
și vină și sultanele ;
 și vină și naiadele,
dănțuitoare pe tipsii de-argint !
 Maharajah, padișah,
 un șah,
 dintr'o mie și unu de ani.

Ai crede că de minarete atârnă papuci de sidef.
Femel vopsite cu henné
 Imping din picior un fel de război de țesut.
Și'n depărtare,
 In mijlocul vânturilor,
Imami *) cu bărbi verzi
 citesc din coran !

Iată-l, acesta-i Orientul
 văzut de poetul francez !
Orientul pur și brut
 al tomurilor ce se tipăresc
 un milion pe minut !
Și, totuși,
 nici ieri,
 nici astăzi,
 și nici mâine,
n'a fost,
 nu este,
 nu va fi,

Un astfel de-Orient !

* Imami = preoți turci.

Orient,
 soare răsare,
 pământ sau lavă,
 pe care robii,
 robii goi pușcă,
 pleznesc de foame !

Amară țară,
 Bun al tuturor, afară
 de-al Orientului !

O, Asie ! Grânar al Europei,
 grânar gemând de toate,
 grânar gemând de grâu,

O, Asie !
 Pe creasta
 cea mai prăpăstioasă,
 cea mai înaltă,
 a Himalayei,

Ofițerii britanici dau drumul jazz-ului !
 Iși moaie enormele picioare cu unghii'ndoliate
 în Gangele, în care pariașii
 și-aruncă bleșii morți,
 zdrobiți de desnădejde !

Din piscuri până'n vale
 azi, Anatolia-i pământul
 în care-și execută Armstrong *)
 blues-urile.

I-e greață Asiei,
 i-e greață !
 Nu, Orientul nu mai vrea să'nghită
 această îngreșătoare supă cu lapte !
 Chiar dacă vreunul dintre voi,
 s'ar mai gândi să'nvie mâine,
 această vacă-a noastră ce-i gata să plesnească de
 foame, —
 dispară,
 de-i burghez.

*) Armstrong, cântăreț american de jazz.

Și chiar, și mai ales, tu, Pierre Loti,
 tu cel ce-ai cuibărit,
 păduchii tifosului, care
 ne-a molipsit, —
 tu mai străin ne ești,
 decât străinul ofițer francez !
 Tu — ofițer francez —
 tu ai uitat
 mai repede decât se uită-o târfă
 pe-a ta Aziadé cu ochi de struguri
 verzi !

Loti, tu ai mințit, tu minți și-acum.
 Ai bombardat,
 ca pe un simplu semn de tras la țintă'n drum,
 mormântul lui Aziadé,
 pe care tu l-ai ridicat în noi, în mine !

Știut să fie, de n'a fost vreodată :
 tu, Pierre Loti, ești doar un șarlatan !
 Un șarlatan...
 Pierre Loti,
 cel care vinde Orientului
 francezele pânzeturi putrezite,
 cu 500% profituri peste preț !
 Nu ești o, Pierre Loti,
 decât un viermănos burghez, un porc bătrân
 și jumătate !

De-aș crede nu'n memorie
 ci'n suflet, —
 în ziua'n care
 descătușat va fi Orientul,
 eu, luându-ți sufletul în serios pentru întâia oară,
 l-aș răstigni jos, la piciorul podului !
 Și'n fața sufletului mincinos,
 aș trage din țigară...

V'am dat mâna mea,
 v'am dat mâinile noastre.
 Imbrățișați-ne,
 voi, sans-culoți *) ai Europei ! —
 Să galopăm cu toții, cot la cot
 săltați de mândri noștri cai împurpurați !
 E-aproape ținta. E-acolo, aproape,
 Aproape-i, 'nainte ! Te uită,
 Te uită, să vezi : numărate
 sunt zilele ce ne despart de libertate !

*) Revoluționari dela 1789.

Privește cum vine-alergând spre noi, de departe,
Orientul improspătat,
fâlfâindu-și năframa udă de sânge !
Și iată frumoșii noștri-armăsari
cum calcă, sunându-și potcoavele'n sbor,
peste buricul dezgustător
al imperialismului...

In românește de E. Pletraru

INTOARCEREA FIULUI

Tu, mamă scumpă, uită-te puțin,
Spre calea noastră, mândră, luminoasă,
Că azi pe Poarta Mare din Ciun-Țin
Feciorul tău s'a'ntors din nou acasă.

Băteau bandiții tare în fereastră, —
Mai știi ? — nu-i mult din ziua ceea doară.
Eu am fugit atunci din fanza *) noastră
Și m'am ascuns în pivnița de-afară.

Ca să-mi gătești de drum mi-ai spus să-aștept.
Și ți-ai ascuns durerea ta de mamă.
Doar capul mi l-ai strâns tăcut la piept,
Dar n'a rămas o lacrimă'n năframă.

Mi-ai spus : — Tu, fiule, să-mi vii acasă
La mine în Ciun-Țin, pe Poarta Mare.
Și-am mers pe lungi poteci întunecoase,
Și prin păduri, prin mlaștini și ponoare.

Am mers pe câmp, prin ape, parcă ani,
Dar teamă nu mi-a fost pe calea grea.
Și-ajuns-am la Ciu-De, la partizani,
M'am ridicat să-mi apăr China mea.

Din ziua ceea, vreme a trecut
Dar sunt la fel de neînduplecat.
N'ai plâns atuncea când m'ai petrecut,
De ce plângi azi când m'am înapoiat ?

Nu vezi că Primăvara e frumoasă,
Că ne așteaptă muncile din plin ?
Nu vezi că eu m'am reîntors acasă,
La noi, pe Poarta Mare din Ciun-Țin ?

* fanza — casă chinezească.

Pe unde am vegheat și dat de veste,
Pe unde noi luptându-ne ne-am dus,
Azi steagul roșu fâlfâie pe creste,
De mâna noastră ridicat și pus.

Aruncă-ți, mamă, neagra ta broboadă,
Și'ndreaptă-ți mândră gârbova spinare,
Că a ieșit Ciun-Țin-ul să ne vadă,
Tot, îmbrăcat în strai de sărbătoare.

Tu pune-ți, mamă, haina cea mai bună,
Și ieși din odăița de un cot,
Auzi cum cântă oamenii, cum sună
De cântece, orașul peste tot...

Din mâna lor, flori roșii ne zâmbesc ;
Sunt multe flori, — sunt parcă-un câmp de toate.
Vezi, visurile noastre se'mplinesc, —
A noastre visuri vechi de libertate.

Din noaptea când porni pe al luptei drum
Și fiul tău departe a plecat,
Lui, comandant i-a fost Mao-Țse-dun,
Și cu dușmanii aprigi a luptat.

De-aceea, împlinind porunca'ntreagă,
Și-a mamei cea mai scumpă ei, urare,
Eu m'am întors în clipa asta dragă,
Acasă în Ciun-Tin, pe Poarta Mare.

In românește de Demostene Botez

LUCIA DEMETRIUS

O A M E N I D E A Z I

Piesă în trei acte

P E R S O N A G I I

(în ordinea intrării în scenă)

DR. VASILE MURGU

ZĂPLAN

TRAIAN

TITU

MOAȘA ANICUȚA DOBROTEL

GHIȚA COTOROIU

LENUȚA

GRIGORE

SANDU

MARTA

DR. FLORINEL PETRESCU

FLOAREA

NICA

ONOFREI

TRANDAFIR

ION

DR. HORIA TEOFIL

MAMA DR. TEOFIL

TOMA

COSTACHE

SORA TANȚA

dela dispensarul din Găvanul

țăran sărac

țăran sărac

fiul lui Zăplan

din Găvanul

Fost agent sanitar și electoral, chlabur

nevasta lui Cotoroiu

secretarul Organizației de bază

copilul lui Grigore

învățătoare în Găvanul

din circ. Deochiați

nevasta lui Zăplan

mijlocăș

Secretarul Sfatului Popular din

Găvanul

Chiabur

cioban

dela Spitalul din Cățuia

mijlocăș bătrân

țăran mijlocăș

A C T U L I

T A B L O U L I

Scena reprezintă curtea dispensarului din Găvanul. În fund, casa de chlabur a lui Cotoroiu, în care dispensarul are două odăi și o tindă. În curte, pomi aproape desfrunziți. E în Octombrie 1950. O bancă sub un umbrar desfrunzit și el. La rid-

careea cortinei, pe ușa dispensarului, intră mai mulți oameni, pe care îi vezi din spate și înțelegi că duc ceva. Printre ei sunt : Zăplan, Traian, Dr. Murgu și moașa Anicuța Dobrotel.

Scena I

Dr. MURGU : Ușor, ușor ! În odaia din stânga. Nu, nu acolo, la stânga. Incet, așa ! (*intră toți în casă, afară rămâne băiatul Titu*).

TITU : (*se învârtește în fața ceardacului, e trist și speriat, sucește căciula în mâini*) Taică ! Da' nu ieși afară ? (*din dispensar ies Traian și Zăplan*).

TRAIAN : (*il trage de mână pe Zăplan*) Lasă, lasă acu', că vede el de ea.

ZAPLAN : Da' oare o vedea ?

TRAIAN : Păi de ce-a adus-o aici ?

TITU : (*il trage pe Zăplan de pulpană*) Moare maica, hai ?

TRAIAN : Nu moare, Titule, ce te-ai speriat așa ? Ce cauți tu aici ? Du-te acasă !

ZAPLAN : Da, zău, Titule, du-te acasă că vin vitele, du-le la apă și bagă-le în grajd. Stai cu Gică, că-i singur.

TITU : Da' nu moare ?

TRAIAN : Nu moare, mă, vino-ți în fire. Ce, ești copil mic, de te-ai înspăimântat așa ? Ești flăcău ! Vezi-ți de treabă !

(*Titu pleacă încet*)

ZAPLAN : Să știu că ia, i-aș aduce ceva...

TRAIAN : Cui să-i aduci ?

ZAPLAN : Doctorului ăsta... ceva ouă, da' nu prea ouă ale care le avem... ori să-i spui de-acu că-i dau un miel...

TRAIAN : Ești nebun, mă ? Ce, ăsta ia ?

ZAPLAN : Păi ăl vechi, Nicolau, care era până anu' trecut, lua. Nici nu-ți făcea ceva, dacă nu-i aduceai plocon.

TRAIAN : De-aia l-au și curățat de-aici, că făcea treburi de astea. Era de zece ani aici. Se învechise în rele, după obiceiurile vechi. Da' de ăsta ai auzit vreodată că umblă după peșcheș ori primește ?

ZAPLAN : N'am auzit. (*pauză*) Of, of, of ! Singură și-a făcut-o muie-rea ! Că-i căpățânoasă și afurisită ! (*stau pe treptele ceardacului amândoi*). Poți să-i zici cât i-ai zice, face ce vrea când o apucă. Acu' ce s'a luat ea de saci, că stau în tindă și nu în pod ? Nu era toamna destul de lungă să-i suie în pod ? Căzuse iarna pe noi ?

Scena II

Din dispensar, iese moașa Anicuța.

MOAȘA : Da' ce-mi stați aici, în drum, să nu se poată omu' mișca de voi ? Ce, stați de priveghi la mort ? Doamne iartă-mă, să nu zic într'un ceas rău ! Ați adus-o, văd eu cu doctoru' de ea ! (*trece printre ei și coboară la fântână, de unde ia apă*) Hai, acasă n'aveți treabă ?

ZAPLAN : Păi e duminică azi, nu-i treabă, și mai stăm și noi, poate mai iese doctoru' și spune cum merge...

MOAȘA : Nu-i stați pe cap, lăsați omu' să lucreze. O scapă, o scapă ; nu, așa i-a fost scris ! Da' copilu' cred că scapă.

TRAIAN : Dacă e după cum i-a fost scrisu', putea să rămâie și acasă. Da' noi nu prea credem în scrisu' ăla ! D'aia am adus-o

MOAȘA : Vai de mine ? Cum acasă ? Păi tot una e să nu-i faci nimic sau s'o opereze doctoru' aici, cu rost, cu instrumente, să-i facă penicilină ? Pune mâna pe găleată, pune mâna, ce stai ? Cum acasă, vai de mine ?

ZAPLAN : Dumneata ai spus...

MOAȘA : Mai știu eu ce spun, de gura voastră și de ochii ce-i holbați la mine, parcă vreți să vă jur că mâine o să meargă la arat ! Aveți răbdare. Veniți mai pe seară. Când o să isprăvească doctoru', o să vă spui. Mergeți de beți un răchias să vă mai întăriți la inimă. Să-l am eu, ce l-ași mai bea ! (*moașa intră în casă*).

Scena III

Traian, Zăplan

TRAIAN : Ii merge și ăsteia gura ca moara neferecată și n'are două la un loc.

ZAPLAN : Auzi Traiane, poate că se duce ! Dacă iese ea dela doctor și vorbește în doi peri, o fi că e rău de tot Floarea și nici doctoru' nu mai știe...

TRAIAN : Da' păzește-ți treaba, omule, abia o fi început, mai are pân' să vadă și el dacă e răul așa de mare. Eu socot c'o scapă, că tot am luat-o în pripă. Cu doctorii noi, cu leacurile lui, o s'o scape, Zăplane ! Hai acasă, rumâne, că degeaba stai acu'.

ZAPLAN : Parcă aș mai sta, poate tot iese doctoru'. Du-te tu, eu mai rămân. Ce-o să fac cu copilu' fără mamă ? Mai bine trăia ea și...

TRAIAN : Lasă socotelile acum. Nu mai îngropa tu singur pe nici unu'. Să știi că pe Titu și pe Gicu ți-i iau acum la mine, la noi să-i cauți când vii. Să le dea Stanca ceva de mâncare, să-i mai ia cu vorba, că tu ești bun numa' să bagi spaima în ei. Să vii și tu să mânănci, după ce te-i mai liniști. Eu am o ședință la Partid, acu', la șase (*iese*).

Scena IV

Zăplan, apoi Cotoroiu și Lenuța.

COTOROIU : (*iese din dosul casei, unde au rămas încăperile lui, îmbrăcat de sărbătoare. Nevastă-sa după el, gătită și ea. Straiele lor sunt jumătate de țărani bogați, jumătate de târgoveți*). Dacă pui calu' ca să merg până în capu' satului, afară că-l obosesc degeaba, da' le dau apă la moară ăstora care stau cu ochii căscați la mine ; „uite, nea Ghiță Cotoroiu, e boier mare ! Il dor picioarele până'n vale !“ N'o să mori nici tu pân' la alde Trandafir ! (*il vede pe Zăplan*) Ce faci mă, Zăplane ? Ce cauți pe la noi ?

ZAPLAN : Necazuri !

COTOROIU : Naște Floarea ?

ZAPLAN : Ce să nască, că s'a apucat de-a ridicat la pod doi saci de câte opt banite fieștecare, și de atunci tot rău și rău, gândeam că moare la amiaz'.

COTOROIU : Și-ai adus-o aici ?

ZAPLAN : Păi ! Acasă se prăpădea !

LENUȚA : De nea Ghiță ați uitat, sigur ! Era bun el odată, acu' alergați toți la chilipir. Da' ce-i gratis, face treaba ca la pomană !

COTOROIU : Ia lasă, Lenuțo, nu te băga. Fac oamenii cum cred că-i mai bine. Fiecare pasăre pă limba ei...

ZAPLAN : Adică n'o să-i facă ce-i de nevoie ?

COTOROIU : Vai de mine, am zis eu așa ceva ? Muierea mea zice, că-i proastă, eu nu mă bag. Dacă ar avea doctorii bune, poate că ar face și el, Murgu asta, ceva, că silința văd că și-o dă...

ZAPLAN: Da' n'are leacuri bune ?

LENUȚA : Apă de ploaie !

COTOROIU : Eu nu știu... că pe pielea mea nu le încerc. Românești, rusești, naiba le mai știe... Eu, când mă cheamă vreuna, merg cu doctoriile mele, americane, franțuzești, scumpe, e drept. Da, dai un ban... și mergi la sigur.

ZAPLAN : Da, cine are bani...

LENUȚA : Oricine are cap și să'ndură să facă chiar și un sacrificiu, când e vorba de nevastă-sa și de copil...

COTOROIU : Ei, hai cucoană, că să lasă seara. Să-ți ajute Dumnezeu, Zăplane !

Scena V

Aceiași, moașa.

MOAȘA : *(iese din casă să ia iar apă)* Ei, nea Ghiță și coana Lenuța s'au gătit ca doi miri.

ZAPLAN: *(repede la ea)* Cum merge, coană moașă ?

COTOROIU : Treabă, treabă și duminica, ce să-i faci !

MOAȘA : Boala nu te întreabă dacă vrei să mergi la horă. Da' 'ncotro, coană Lenuța ?

LENUȚA : La niște prieteni, ca duminica. Imi pare rău de cafeluță, da' aveai treabă.

MOAȘA : Tii ! Pierdui azi cafeluța ! Tocma' duminica ! Așa-i norocu' meu, spart în fund !

ZAPLAN : Da' Floarea ce face ? O scapă ?

COTOROIU : Ce zici, coană moașă ? Floarea o scăpa, sau, cu penicilina asta sovietică...

MOAȘA : Eu și doctoru' ne dăm toată osteneala, da' vorba dumitale, totu' atârnă de doctorii... Dacă or fi bune, scapă.

COTOROIU : Și pe urmă, alta-i un om bătrân, care a lecuit multe și alta unu' tânăr, abia scăpat din școală, care-și dă el, săracu', osteneala, da'... câte a văzut el ?

MOAȘA : Asta-i așa ! Alta e omu' care a văzut multe și alta...

COTOROIU : Ei, ce să mai vorbim ! Poate o avea noroc. Rămâneți sănătoși !

LENUȚA : De, omu' doarme cum își așterne, să știi dela mine, Zăplane. La revedere.

(Cotoroiu iese împreună cu Lenuța)

ZAPLAN : Ce zici, coană moașă ? Nu-i mare nădejde ? Păi Floarea e voinică, nu sunt două ca ea în sat. Să nu lupte ea cu boala ? Să se prăpădească ? *(îi scoate apă din fântână)*.

MOAȘA : De, Zăplane, asta zic și eu, dacă are zile, trăiește, și cum e ea voinică... Dă și mie să beau, că mi s'a uscat gura. Când moșești acasă la femeie, te mai cinstește, te mai îmbie cu una, cu alta, că de, pentru ei te ostenești. Da' la dispensar... Parcă se gândește vreunul să-ți aducă ceva, să pui în gură...

Scena VI

Murgu iese din dispensar.

MURGU : Haide, coană moașă, haide coană moașă, unde stai cu apa aia ?

MOAȘA : Vin, vin, până a scos omu' ăsta apa, până am luat-o dela el...

ZAPLAN : Domnule doctor, nu vă supărați, Floarea... cum e cu ea?

MURGU : Dragul meu, ai o fetiță.

ZAPLAN : Ia te uită !

MURGU : Să-ți trăiască ! Mama, eu cred... Ei, dar nu fi atât de turburat, eu cred că o scăpăm. Dacă venea de când a făcut buclucul, era mult mai bine ! Nici acum nu-i prea târziu, dar e greu. E foarte greu.

MOAȘA : Păi, eu ce-i spun ?

ZAPLAN : Și atunci, se poate...

MURGU : Nu pot să-ți făgăduiesc că scapă, pentru că oricând se pot ivi lucruri neașteptate, dar cred că va scăpa. Mă pricepi ? Incerc să întăresc inima, să previn infecția, mai am, spre norocul duminică, o cantitate de penicilină. Am nădejdi mari.

MOAȘA : Asta-i așa. Nădejdi sunt (*intră în casă*).

ZAPLAN : E bună asta... cum i-ai spus... ?

MURGU : Penicilina ? E bună. A venit în vara asta din Uniunea Sovietică. Du-te acasă, dragă, fii liniștit, și vino, dacă vrei, mai târziu. Eu nu plec de aici curând. Acum nu pot să-ți făgăduiesc că dacă vii peste două ore îți spun sigur că a scăpat, par până atunci poate se mai schimbă ceva. Îi fac injecții ca s'o întăresc. Haide, du-te, vezi-ți de copii, și te întorci, dacă vrei. Fetița ți-o arăt mâine. (*Murgu intră în casă*).

ZAPLAN : (*se uită în urma lui, se scarpină în cap, se așează pe bancă, se gândește, se uită la dispensar, se hotărăște și pleacă. Scena rămâne o clipă goală. Murgu iese repede din dispensar. Pe la poartă trece Marta*).

MURGU : Tovarășe Zăplan, ai plecat ?

MARTA : (*se oprește*). A plecat, a trecut în sus. Bună seara, tovarășe doctor.

MURGU : Tovarășa Marta ! Bună seara. Ați avut șezătoare, mi se pare.

MARTA : Da, acum s'a isprăvit. Nu vii niciodată la șezăturile noastre și în general, nu prea vii între noi.

MURGU : Uite, acum am avut un caz urgent. Mă iau cu lucrul... și ai dreptate. Sunt puțin cam sălbatic.

MARTA : Știu că ai de lucru. Toți avem. Dar mă gândeam că acolo ai putea cunoaște oamenii și în alt fel, mai bine.

MURGU : (*zâmbește*) Bolnavii sunt lotul meu.

MARTA : Numai bolnavii ? Nu toți oamenii, sănătoși sau bolnavi, după cum ai să-i ferești dumneata ? În sfârșit, vorbim noi și altă dată, dacă ai să ne cauți. Acum ești grăbit. Noi te așteptăm ca pe un prieten, să știi ! (*dă să plece*).

MURGU : Mulțumesc. (*brusc*) Stai (*se repede și rupe dintr'un răzor două tufănele*). Poftim, la revedere.

MARTA : (*râde, puțin încurcată*) Îți mulțumesc. Nu știam că un om atât de sălbatic, dă flori.

MURGU : Am de lucru, iartă-mă... Bună-seara (*intră în dispensar*).

(*Vin Traian și Grigore. Marta se întâlnește cu ei*).

MARTA : Bună seara, tovarăși. Aveți pe cineva bolnav ?

GRIGORE : Sora lui Traian, Floarea, pierde copilul.

MARTA : Ei, ce neceaz cu Floarea. Titu e așa de drăguț ! Eu vă urez din toată inima să scape ! Bună seara !

TRAIAN : Bună seara !
GRIGORE : Noroc.

(*Marta iese*).

Scena VII

Traian, Grigore.

TRAIAN : A plecat Zăplan. Să stăm puțin aici, că poate iese careva dinăuntru, să ne spue.

GRIGORE : Da' Stana n'a stat de capul Floarei, că doar știa că naște zilele astea, să vie aici, la casa de nașteri, să se interneze din timp ?

TRAIAN : N'o știi că-i încăpățanată ? Stana a fost mai săptămâna trecută la ei, da' Floarea : „lasă-mă, cumnată, că am mai născut doi la vatra mea, o să-l nasc și pe al treilea“. Ba i-a spus și mai rău : „de când a venit frate-tu, Grigore, secretar la Partid, ne înghesui mai rău cu UFDR-ul. Ai prins curaj. Mai lasă-ne să răsuflăm“.

GRIGORE : Și Stana ?

TRAIAN : Stana vorbea și Floarea cernea și râdea, parcă i-ar fi spus basme. Păi nevastă-mea și cu soră-mea s'au hărâit totdeauna. Stana e așezată, e cu temei, ca dumneata și soru-mea; Floarea e apucată. Da-i harnică și inimoasă. Păcat de ea ! Dă să vie spre noi, și se trage înapoi de frică.

GRIGORE : Mă Traiane, ai fost la Toma bătrănu' ? E în sarcina ta, știu eu.

TRAIAN : Mi-am uitat să-ți spui că am fost, de dimineață, la el.

GRIGORE : Și ce zicea ?

TRAIAN : Că nu mai vrea Lina, fata a mare, care se mărită cu Nică.

GRIGORE : Păi și Nică voia. Ce i-a apucat ?

TRAIAN : Nică a muncit pe vară la Trandafir, de i-a dres ăluia căruțele și faetonul, și i-a îmbuibat iar capu' cu ceva. Nu vrea să spuie cu ce. Și fata, Lina, e în U.T.M. Eu mă mir.

GRIGORE : Știi care-i buba cu Lina ? E U.T.M.-ul slab. Petru n'a prea avut grijă de U.T.M.

TRAIAN : Petru n'a avut grijă de nimic cu rost. A fost un risipit. A plecat mai întâi Matei, care a făcut cel mai mare rău colectivei, de nu s'a încheat. A amenințat oamenii că, dacă nu intră, o să pată și o să vadă ei, și oamenii au fugit ca dracu' de tămâie...

GRIGORE : Bine, eu eram la școală, da' voi, eu nu pricep ce păzeți.

TRAIAN : Ne-a zăpăcit cu gura, nea Grigore. Noi proaspeți, nu știăm destul. Pe urmă a venit Petru, el ne-a citit, ne-a vorbit, am priceput că nu se face treaba așa, da' Petru avea și el ale lui. A lămurit el pe mulți, da' era când ici, când colo. Nu știa să le adune toate : U.T.M.-ul și femeile, și noi, și să facem treabă laolaltă !

GRIGORE : U.T.M.-ul trebuie numaidecât organizat. Pentru asta l-am pus acolo pe Mihai.

TRAIAN : Petru așa era, parcă de dispensaru' ăsta a văzut ?

GRIGORE : Doctoru' venea pe la Partid ?

TRAIAN : Venea, la o vreme, la început, da' Petru nu i-a făcut lucru mare. Și doctoru' s'a lăsat, n'a mai venit.

GRIGORE : S'a lăsat cam prea repede doctoru'.

TRAIAN : E cam... de, nu vreau să zic rău, că-i om harnic, da-i cam străin

de noi. E de-un an, ori parcă mai puțin, și e străin ca'n prima zi. Merge pe la oameni, trudește, da-l simți altfel cumva.

GRIGORE : La mine a fost odată, în luna asta, de când am venit. A stat puțin, era grăbit. Am venit aici să-l chem pe mâine. Azi trebuia să vie după ședință la mine, dar dacă are de furcă aici, n'a mai putut (*pauză*). Știi, eu mă gândesc la ceva. Dacă am merge toți, toți care sunt pe cale să intre în colectivă și alții, care se lasă mai greu, la colectiva dela Izvoarele ? Să vadă toți cu ochii lor. N'ar fi bine ?

TRAIAN : Bine.

GRIGORE : Să le scriem că ne ducem .

TRAIAN : Să scriem mai iute. (*pauză*) Pe unde-o fi umblând Zăplan ?

GRIGORE : N'ar fi bine să te duci după el, să-l duci la voi, la Stana ?

TRAIAN : Copiii lui la Stana sunt. Gândesc că și el o fi nimerit la noi, că singur nu poate sta. Tare-i slab de înger ! Alaltăseară mărâia și el, că să intre alții mai întâi în colectivă, să vadă el cum iese un an, doi.

GRIGORE : Și el, și Toma, și Nică... De vreo trei săptămâni nu mai era în sat niciun svon, or fi scos iar chiaburii ceva.

TRAIAN : Șerpi veninoși, nea Grigore. Noi cu ochii pe ei, și ei tot scuipă venin.

Scena VIII

Aceiași, Dr. Murgu.

DR. MURGU : Bună seara ! Uite, tovarășe Grigore, vezi și dumneata că n'am putut veni. Am un caz grav.

GRIGORE : Știu. Am trecut eu p'aici să te întreb de poți să vii mâine și să te întreb și de ea.

MURGU : Sunteți cumva rude ?

GRIGORE : Mai de departe, cum să-ți spui : soră-mea Stana, ține pe Traian și Floarea care-i acu bolnavă e soră cu Traian ! Ei, în felul ăsta suntem neamuri cam tot satu'.

TRAIAN : Scapă, ce zici, domnule doctor ?

MURGU : Cred, nădăjduiesc ! Fetița e bine. Știați că a născut o fetiță ?

GRIGORE : (*mișcat*) Nu. Ei, copilul trăește !

MURGU : În clipa de față, sigur, e mai bine decât când ați adus-o, dar încă nu pot să fiu sigur. Dece n'a venit femeia asta la casa de nașteri cu două zile mai devreme ? Stătea aici liniștită și mâine, poimâine, naștea cum se cuvine.

GRIGORE : Da'... vin multe femei să nască aici ?

MURGU : Nu. Țăsta e și necazul meu. (*pauză ; se așează pe bancă, aprinde o țigară*).

GRIGORE : (*cu o șiretenie blândă*) Eu nu știam că ai și dumneata necazuri. Mă gândeam : dacă are supărări, o să vie să le spuie. Ori, de o lună, de când sunt eu la Partid, n'ai venit decât de două ori, și atunci pe fugă. Așa că am crezut că n'ai necazuri !

MURGU : (*zâmbește trist*) Ei, tovarășe Grigore, necazuri și nevoi destule ; încerc și eu să le rezolv cum pot.

GRIGORE : Și poți ?

MURGU : În parte. Uite, asta e casă de nașteri ? Intr'o odaie dispensarul, în alta sala de nașteri, n'am unde scălda femeile când vin, n'am loc de o bucătărie pentru ele aici, le aducem dela bucătăria dietetică, din celălalt capăt al satului, și mare lucru acolo n'avem.

GRIGORE : Da, e greu. (*pauză*) Cât am fost eu la spital, la Cătuia, pe primăvară, cu brațu' ăsta, am auzit că ți-ai vărut singur dispensarul. Adevărat ?

MURGU : Adevărat, am vărut, am curățat, am dres un dulap spart.

GRIGORE : N'ai cerut la nimeni ajutor, ori ți-a plăcut așa ?

MURGU : Ba am cerut Linei, fata lui Toma, și Ilinchi, vecina de colo, dar n'au avut vreme.

GRIGORE : La U.F.D.R. ai fost ?

MURGU : Nu.

GRIGORE : Dece ?

TRAIAN : Să fi vorbit cu Stana.

MURGU : Ei, tovarăși, ar fi multe de spus.

GRIGORE : Spune-le, tovarășe doctor.

TRAIAN : Eu, nea Grigore, mă duc acasă. Domnule doctor, noapte bună și mulțumesc de osteneală. Noi tragem mare nădejde că dumneata faci tot ce poți...

MURGU : Tot ce pot, dragul meu. Uite, de asta să fii sigur.

TRAIAN : Bună seara (*iese*).

Scena IX

Grigore, Dr. Murgu

GRIGORE : (*aprinde și el o țigare*) Mai stai ? Ai vreme, tovarășe doctor ?

MURGU : Am lăsat moașa cu ea, pot să mai stau (*se uită la ceas*). Dacă inima își revine, e scăpată. Mai târziu, trebuie să-i mai fac o injecție.

GRIGORE : Păi atunci, să vorbim nițel. Ziceam că nu te-am văzut pe la Comitetul Provizoriu, pe la Partid.

MURGU : Uite, tovarășe Grigore, sunt vreo opt luni de când am venit în sat. Întâi nu mi-a fost la îndemână. Ieșisem doctor, ași fi vrut să rămân la București, să lucrez într'un spital, să învăț acolo lucrând. Ei, m'au trimis aici, așa e legea, așa vrea Ministerul. Am venit. Când am ajuns, mi-a fost greu. Singur, o locuință cam proastă ; îmi făcusem și eu iluzii, să rămân în oraș, unde sunt alte posibilități de studiu, de evoluție. În sfârșit, nu eram deprins cu... viața de aici. Atunci am încercat să mă scutur, mi-am spus : cel puțin am să fac treabă bună cum n'a mai făcut altul. M'am dus la Comitetul Provizoriu să cer mijloace de transport, ca să mă pot deplasa în cele cinci comune care fac parte din circumscripția mea. I-am rugat, am stăruit, n'au găsit pentru mine.

GRIGORE : La noi, viață aspră, aspră, mohorâtă, nimic din câte se află într'un oraș ! Au o căruță cu un cal, e drept că au și multe treburi cu ea, dar puteau să ți-o dea câteodată sau să mobilizeze oamenii din sat, să-ți dea una, la nevoie. Da' de câte ori ai fost să ceri la Comitet și n'ai primit ?

MURGU : De două ori.

GRIGORE : De, tovarășe doctor, dacă te mai duceai odată și le lămureai de ce e nevoie să avem oameni sănătoși, poate că pricepeau, și-ți dădeau mai des. Pandele, secretaru', e om vechiu, știe cum merge treaba cu hârtiile lui, că a fost mulți ani notar, dar cu dispensaru' știe mai puțin.

MURGU : De el m'am lovit. E cam îngust și cam calic.

GRIGORE : Gospodar de felu' vechi, are multe racile, da' are și merite. Cu Onofrei, președintele, ai vorbit ? El e tânăr, ridicat, inimos. E altfel de om. A fost în divizia Tudor Vladimirescu, pe urmă a făcut o școală.

MURGU : Am vorbit odată și cu Onofrei mai serios. Mi-a făgăduit și var și ciment, și casă mai bună, pentru casa de nașteri. Nu mi-a dat. E și cam repezit el.

GRIGORE : I-ai mai adus aminte odată?

MURGU : Îți spun cinstit, am fost cam desgustat. L-am mai întâlnit în treacăt, am așteptat să spună o vorbă, nimic.

GRIGORE : Ei, din atâtea să nu-ți dea nimic, te-ai scârbit, sigur. (*blajin, ironic*). Vine omu' cu tot sufletul, cere o mulțime de lucruri, își pune nădejdea, nu primește nimic, e greu ! Omu' tânăr arde repede, n'are vreme de așteptat. Și Onofrei e tânăr, poate te-o fi așteptat și el a doua oară, că avea capul plin de altele, te-o fi așteptat să-i mai spui odată dece e așa de însemnat dispensaru'. Știi câtă treabă are el, câte sarcini ?

MURGU : Am fost și la tovarășul Petru, m'a ajutat puțin, dar prea puțin. Cu el am făcut bucătăria dietetică, dorită de Minister. Să nu crezi, tov. Grigore, că am stat cu mâinile în sân.

GRIGORE : Eu nu cred asta.

MURGU : Odată am convocat oamenii din circumscripție la dispensar, să le vorbesc despre problema sănătății, dar n'au venit. Am stat și i-am așteptat cu ochii pe șosea.

GRIGORE : Tovarășe doctor, nu te amărî ! Eu știu că d-ta alergi pe la bolnavi, că ei nu te prea cheamă și d-ta îi cauți până îi găsești. La doctoru' pe care l-am avut înainte, nu veneau nici atâți. El stătea aici, că avea nevastă-sa un petec de moșie, și pe cei care veneau, îi jupuia. Cotoroiu avea mai mulți clienți decât el. Barem baba Dana din Țintaurii putea să se țină mândră pe lângă el. Da' atunci, când ai vrut să vorbești oamenilor, cum i-ai chemat ?

MURGU : Am afișat pe ușa dispensarului și a bucătăriei dietetice. Am spus oamenilor, să se afle din gură în gură.

GRIGORE : Uite ce să faci. Pregătește-te dumneata să vorbești duminică, noi o să mobilizăm, Stanca o să adune femeile prin U.F.D.R și Onofrei, să știi că dacă o să-i spui, o să-ți aducă tot satul. E și el ca un cârlan tânăr, cum ești și dumneata. Ai vrut să-l înhami la o căruță întreagă și n'a știut să tragă. Avea și el o căruță plină, a lui. Cere-i lucrurile pe rând, să le priceapă bine rostu' și prețu'. Am să vorbesc și eu cu el.

MURGU : (*pierdut în gândurile lui*) Ei, tovarășe Grigore, dacă ai ști d-ta ce lucru mare e nevoie să fac acum. Să iau aici, în comună, o casă mai mare, să fac în ea un staționar de patru sau șase paturi pentru copii. Spitalul e departe, oamenii duc greu copiii departe de casă. Așa, mi i-ar încredința mai ușor. Pe urmă, să mărim casa de nașteri cu cel puțin o cameră. La o casă de nașteri bună, ar veni femeile, nu ca acum. Și-ar da seama că e mult mai bine să nască acolo, decât acasă la ele. Dar astea toate îmi dau seama că sunt mai greu de făcut... Și oamenii, oamenii de aici sunt atât de, nu dușmănoși chiar, dar reci, depărtați și greoi.

GRIGORE : Uite, despre casa de nașteri și staționar să vorbești Duminică.

MURGU : (*cu îndoială*) Am să vorbesc. Tare aş vrea să-l fac !

GRIGORE : Să-l facem, tovarășe doctor.

MURGU : Mă ajuți, tovarășe Grigore ?

GRIGORE : Păi, dacă n'ai să vii dumneata la noi, așa cum n'ai venit nici până acum, am să viu eu la d-ta.

MURGU : (*se uită la ceas*) Iartă-mă puțin, trebuie să-i mai fac o injecție. Mai stai? Că eu mă întorc !

GRIGORE : Mai stau dacă te întorci.

Scena X

Grigore, apoi Sandu și mai târziu moașa.

GRIGORE : *(scoate apă din fântână și bea).*

SANDU : *(intră în fugă pe poartă)* Taică, întreabă maica mare unde ai pus sacii ce erau de cusut, să-i coase mâine de cu ziuă, că i-a căutat unde i-a pus, îi rânduise frumos în pod, zice, și tălică ai răsturnat tot cu dosu'n sus când te-ai dus după hamu' ăl vechi, și nu mai știe ce zaveră ai făcut acolo.

GRIGORE : Zaveră, zici, mă, păcătoșule? *(il răstoarnă peste cap pe genunchi)* Tat'tu face zaveră? Hai? Ia să te întorc eu pe tine cu dosu'n sus, să văd, iese zaveră?

SANDU : *(râde cu hohote)* Aoleo, tăticule, aoleo! Nu mai zic nimic! *(călăre pe genunchii lui îl trage de mustăți)* Unde-s sacii, mă, tătic'?

GRIGORE : Sus, pe grinda de care atârnă coșu' cu nuci. Hai, acasă cu tine! Trap!

SANDU : *(dela poartă)* Ce să-i cer eu maichii mari, ca să-i spun de unde să-l ia?

GRIGORE : Mă pungașule, speculantule, exploatatorul, vrei plată? Vin' încoace, să te plătesc eu!

SANDU : *(aleargă strigând)* Zece nuci! Zece nuci! Zece nuci și încă trei! *(iese).*

MOAȘA : Care ești mă acolo, de faci atâta gură?

GRIGORE : Băiatu' meu. S'a dus.

MOAȘA : Al matale era? Ca un cintezo, drăguțu' de el, așa ciripea. *(se așează)* Să fumez și eu o țigară. Ai un chibrit? *(Grigore îi aprinde)* Grea meserie, maică! N'apuci să stai jos. *(Grigore tace)* Vine și doctorul acum. Și mi-e foame, de nu te văz.

GRIGORE : Nu te duci să mănânci, cât stă doctoru' 'năuntru?

MOAȘA : Ce să mă duc? Aici e foc și eu să mănânc? Da' ce, îmi arde de mâncare? Când e așa, câte un caz grav, mi se taie pofta!

(Murgu iese din casă)

MURGU : Ar trebui să i se restabilească pulsul. Să vedem.

MOAȘA : Da, să vedem.

MURGU : Eu sper mult în reacția organismului ei. E o femeie voinică, tânără încă. Ce lucruri nechibzuite fac femeile astea!

MOAȘA : N'au cap, maică, n'au cap, că sunt femei proaste. Nu poți să'nveți femeia...

GRIGORE : Ce spui, coană moașe? N'ai nicio nădejde în femei?

MOAȘA : Vai de mine, ce, toate femeile sunt la fel? Păi sora tălică, Stanca, așa e?

GRIGORE : *(către Murgu)* E repezită, Floarea...

MOAȘA : Eu nu i-am spus? Da' îi spuneam și nevestii dumitale, Dumnezeu s'o ierte: „nu propti femeie, coperișul la șopron, când ești cu burta la gură! Las' că vine bărbatu-tău acasă, că n'o muri acolo, și l-o propti el". Dar ea ce să mă asculte! Tare era inimoasă, săraca! *(își șterge ochii)*. Și-a sărit și Cotoroiu atunci, când s'a îmbolnăvit, da' nici el n'a mai avut ce face. Frumusețe de femeie!

MURGU : Intră, coană moașe în casă, că e bolnava singură.

MOAȘA : Dumnezeu s'o ierte! Nu pe asta, vai de mine, pe ailaltă, care s'a prăpădit. Mă duc să văz ce face, săraca. Of, of, of, numai femeie să nu fii!

Scena XI

Murgu, Grigore, apoi Zăplan.

GRIGORE : Mai ales muiere năravită la rele !

MURGU : E greu și cu ea. Am cerut Ministerului s'o pensioneze, să-mi trimită alta, dar nu sunt destule cadre tinere și sunt atâtea dispensare noi, că cine are un om, trebuie să-și facă treaba cu el, și să mai aștepte.

(Zăplan intră pe poartă)

ZAPLAN : Bunăseara, dom' doctor... ce zici... Hai ?

MURGU : Măi omule, tare aș fi vrut să-ți spun să nu mai ai nicio grije, dar uite, că și eu încă mai am. Sper, cred, uite, mâine dimineață cred că am să te primesc cu veste bună că a scăpat de primejdie.

VOCEA LUI SANDU : Taică, tătic'! Vii la masă, mă tătic' ?

GRIGORE : *(se duce la gard)* Unde ești, mă ? *(vorbește încet peste gard cu Sandu).*

ZAPLAN : *(il trage pe Murgu spre cerdac)* Dom' doctor... să nu te superi... uite eu... m'am gândit... sunt și eu un om sărac, da' așa... cât pot și eu... că și dumneata te ostenești...

MURGU : Adică... ce vrei ?

ZAPLAN : *(îi bagă în buzunar)* Incepusem să adun să ne luăm o vacă... da' dacă-i vorba de muiere... ca să-ți dai și d-ta osteneala.

MURGU : *(speriat)* Vai de mine ! Ia-i de aici ! Ia-i, păcatele mele. Ce crezi dumneata ? Ce-ți închipui, că altfel ?... Pleacă de aici !

ZAPLAN : *(speriat și el)* N'am vrut să te supăr ! Nu, așa.... Că n'ai leafă mare nici dumneata... și să-i dai doctorii bune... Da' n'am vrut, doamne ferește...

MURGU : Lasă-mă omule, hai, du-te. Atâta încredere n'ai în mine ? *(Zăplan pleacă. Murgu se plimbă nervos. Aprinde o țigare. Se așează pe bancă. Grigore vine lângă el).*

Scena XII

Grigore, Murgu. Incepe să se întunece.

GRIGORE : Așa a murit și nevastă-mea !

MURGU : Nevasta dumitale a murit din naștere ?

GRIGORE : Acum șapte ani. Eu eram la spital și ea, acasă, a ridicat cope-rișul căzut al șopronului și a născut înainte de soroc. S'a infectat și a murit.

MURGU : Copilul a scăpat ?

GRIGORE : Da. Asta care m'a strigat peste gard. A fost la d-ta când se fripse la mână. Unul mititel, bălan, știrbuț. Sandu.

MURGU : Parcă. Mai ai alții ?

GRIGORE : Am unu' mai mare, e la școala tehnică medie în oraș. Eu nu m'am mai însurat. Poate că am să mă mai însor odată, da' la început tare mi-a părut rău după ea.

(pauză)

MURGU : Și la spital pentru ce ai fost internat ?

GRIGORE : Când m'am însurat, munceam la o fabrică în oraș. Mi-a prins brațul așa o curea de transmisie și l-a rupt.

MURGU : *(îi pipăie brațul)* Unde ? Aici ? Nu se mai simte nimic.

GRIGORE : Atunci, la spital, mi l-au pus prost. Am stat cu el netrebnic până astă primăvară, când m'a chemat doctorul Teofil de la Cătuia, la spital la el, l-a frânt a două oară și a pus oasele cum se cuvine, cap la cap. Am stat două luni acolo, și acum e zdravăn. Il cunoști pe doctorul Teofil ?

MURGU : Puțin.

GRIGORE: Păcat.

MURGU :L-am întâlnit de două ori, la oraș, la secția sanitară. Mă gândesc la dumneata, ce zile negre trebuie să fi trăit atunci când ai venit acasă cu un braț infirm și ți-ai găsit nevasta moartă.

GRIGORE : Ei, tovarășe doctor, care om nu trece prin zile negre și mai negre poate ca astea ale mele, da' dacă te lași înduioșat de mila ta, nu mai ești bun la nimic.

MURGU : Da, ai un copil de crescut.

GRIGORE : Numai atât ? Dumneata de ce te sbuciumi atât din sat în sat și dela deal la vale, că n'ai niciun copil de crescut? Ori pentru leafă?

MURGU : Cum pentru leafă? Leafa aș primi-o și dacă aș sta la dispensar și aș aștepta să vină bolnavii, indiferent dacă ar veni sau nu. Eu cred în meseria mea, în datoria mea de om.

GRIGORE : Pentru că ai învățat meseria la școală ?

MURGU : Nu... pentru că o am în mine. Și alții au învățat-o la școală, și nu cred toți în ea.

GRIGORE : Știi, tovarășe doctor, eu dibui în dumneata un fel de neîncredere. Parcă te-ai gândi: e țaran, nu mă înțelege.

MURGU: Tovarășe Grigore, eu nu...

GRIGORE: Nu te supăra. Lasă-mă să isprăvesc, și dacă n'am dreptate, spune-mi la sfârșit și eu am să-mi cer iertare. Dumneata te-ai lovit de unu' care nu pricepea, de altu' care n'avea timp și ce-ai zis? Sunt țărani, nu mă pot înțelege cu ei. Dar dacă nu-i dă școala omului simțu' ăsta că trebuie să facă ceva pe lume ca să fie mai bine, fiindcă uite, ai spus că n'ai învățat asta la școală, atunci înseamnă că și eu, și Onofrei, și Traian, și Dobre, și câți alții, suntem făcuți ca dumneata, cu o râvnă să facem ceva, cum zicem noi, altă viață.

MURGU : Tovarășe Grigore, sunt rușinat, ți-o spun cinstit. Ce am făcut eu până azi, ce am spus, de v'am lăsat să credeți că mă socotesc din alt aluat decât voi ?

GRIGORE : Uite, tovarășe doctor, fiindcă te-ai lovit de oameni mai nepricepuți, și am avut, noi știm, slăbiciuni mari în conducere până azi, te-ai desgustat, ai spus-o chiar dumneata. N'ai luat dela ei ce puteau să-ți dea, vreau să zic nu numai căruță și var la nevoe, dar și priceperea zilei de azi.

MURGU : Vezi, tovarășe Grigore, asta e. Eu vreau să fac aici oameni sănătoși, nu politică. Politica, faceți-o voi, și lăsați-mă pe mine să combat bolile. Adică nu numai să mă lăsați, ci ajutați-mă. Când viu la voi, ori sunteți prinși în ședințe, adică în politică, ori îmi vorbiți mie de ea, în loc să-mi dați ce vă cer. Știu și eu, că doar în țara asta trăiesc, cât de necesare sunt schimbările de azi, cât de importantă e munca voastră, dar eu fac dispensar, staționar, casă de nașteri. Asta e politica mea.

GRIGORE : Așa, fără nicio legătură cu nimic ? Așa ceva nu se poate, tovarășe doctor. Dacă nu le împletim pe toate la un loc și nu le sprijinim una de alta, cum o să se fie în picioare ? Ca snopu', dacă nu-l legi... Duci fiecare spic la treerat?

MURGU : *(evident ca să scape de discuție)* Poate că ai dreptate într'un fel...

GRIGORE : Eu cred că de jumătate de ceas, de când vorbim noi aici, nu

pot eu să te fac să crezi toată dreptatea mea, dar măcar să văd dela dumneata un pic de încredere, de nădejde. De asta spun că socoți țăranii altfel de oameni, de un soi mai prost. Altfel te-ai încălzi nițeluș, măcar când îți spun că hai să facem și să dregem.

MURGU: Ei, atunci facem un staționar?

GRIGORE: Facem.

MURGU: E o casă bună, a lui Novac, lângă dispensar, alături de Cotoroiu. Să mergi cu mine s'o vezi, să-ți explic cum ași aranja-o. Să-l luăm și pe Onofrei.

GRIGORE: Mergem. Aici, la Cotoroiu, cum stai?

MURGU: Încăperile nu sunt rele, dar am numai două.

GRIGORE: S'ar mai putea lua două dela el, are destule.

(pauză)

MURGU: Cred că o să-mi trimeată Ministerul o soră de ocrotire. O să fie mai ușor. Iartă-mă o clipă, aș vrea să dau drumu' moașei acasă, e târziu. Nici n'am mâncat încă.

GRIGORE: Dumneata nu te duci să mănânci?

MURGU: Nu, eu stau, mai stau, sunt îngrijorat. Dar dumneata nu te duci?

GRIGORE: Mai încolo. Mai stau cu dumneata, mai vorbim. (*Murgu intră în dispensar, iese moașa*).

Scena XIII

Grigore, moașa, apoi Murgu.

MOAȘA: Na, că s'a întunecat de tot! Acu', prin gropi și prin hârtoape, Anicuțo, pân'acasă! Hai noroc, tovarășe Grigore, hai noroc și noapte bună! Mă'n-torc eu, cum s'o crăpa de ziuă, că ce crezi? Dorm vreodată până se isprăvește somnul? (*se îndreaptă spre poartă bodogănind*) Am niște găini, fir-ar ele ale naibii, mă scoală și pe mine și tot satul de foame ce le e! Ptiu! Că era să caz! (*i se aude vocea pe drum*) Să fac un nod la batistă, să nu-mi uit de...

MURGU: (*iese din dispensar*) I-am pus termometrul. Tare mă tem... de inimă...

GRIGORE: Crezi că se prăpădește în noaptea asta?

MURGU: S'ar putea (*pauză*).

GRIGORE: Grozav aș vrea să scape. Vezi, nu numai fiindcă trece acu' prin ce a trecut femeia mea acum șapte ani și i-ar rămâne și ei, ca și Ilenii mele, un copil, da' fiindcă e o femeie strașnică. Barbat'său e cam bleg, n'a avut cine sta cu ea de vorbă, s'o scuture, da' ce femeie deșteaptă, ce putere e în ea! Ce păcat ar fi!

MURGU: Sunt oameni săraci?

GRIGORE: Mijlocași. Au ceva, nu mare lucru (*pauză*).

MURGU: Tovarășe Grigore, adineaori am pățit o rușine. Imi vine să ți-o spun.

GRIGORE: Spune-o.

MURGU: A venit Zăplan, bărbatul bolnavei și a vrut să-mi dea niște bani, un fel de mită. Spune-mi, dragă tovarășe, dece? Nu mă ocup de bolnavi? Par un om interesat? Un negustor? Un pungaș? Nu-mi fac datoria cu dragoste? De ce?

GRIGORE: Nu te turbura, tovarășe doctor. Uite, eu am să-ți spun altceva. Ai băgat de seamă că și cei mai buni ai noștri, îți spun „domnule” și nu „tovarășe”?

MURGU: Da. De ce?

GRIGORE : Fiindcă nu te simt ca ei, al lor, din aceeaș plămadă. Asta o fi simțit și Zăplan. Stai aici la țară, alergi pe la ei, le dai leacuri, da' nu te doare tot ce-i doare pe ei, nu te frământă de ce-i frământă pe ei, acum, în ceasul ăsta. Și atunci ești un strein, nu un tovarăș.

MURGU : Nu m'am gândit decât la sănătatea lor de când sunt aici.

GRIGORE : Zăplan ăsta a rămas cu ani înapoi, ai văzut. Ei, dacă te-ar fi simțit tovarăș, ar fi priceput că nu poate încăpea vorba să te cumpere.

MURGU : Dar cum pot ei să nu-și dea seama cât vreau eu, cu tot sufletul, ca fiecare om să fie sănătos, ca fiecare bolnav să scape ? Cum îmi pun toate pu-terile ? Uite, și Floarea asta, dacă ai știi cât vreau s'o scap !

GRIGORE : Firește, pe orice bolnav trebuie să-l scapi. Da' un om întreg, ca Floarea asta, pentruce vrei să-l scapi ?

MURGU : Pentru viață.

GRIGORE : Floarea are în fața ei două vieți : să rămână cu Zăplan al ei pe loc, să ia bani cu dobândă dela Trandafir, ca să-și cumpere un pogon, să plătească dobânda asta și cu ce au, să rămâie săraci lipiți și slugi la Trandafir și Zamfir. Să piardă copiii pentrucă duce saci, când n'are cine-i căra și să trudească, bolnavă și oarbă pe ogorul chiaburului. Sau să se deștepte, să intre în colectivă cu bărbatu-său, să fie cruțată de munci istovitoare când poartă copiii, să se bucure de viață ca omu' liber, și de rod, și de carte, și de copii. Pentru care viață vrei s'o scapi dumneata ?

MURGU : Tovarășe Grigore, pentru asta...

GRIGORE : Atunci cum poți să nu știi ce vrem noi și ce trudim, și să stai deoparte ? Dumneata nu vezi cum fierbem noi azi pentru colectivă ? Nici măcar asta nu te-a ademenit, să iei parte în vreun fel la frământarea noastră ?

MURGU : Eu am două ținte precise. În general să lupt împotriva bolilor și în special împotriva tuberculozei.

GRIGORE : Cum ? Din om în om ? Singur ? Și nu vezi că într'un sat în care fiecare trăiește de capu' lui cu poartă închisă spre drum și boala poate să răsbească mai ușor ? Nu gândești că într'o colectivă altfel ai fi ajutat să stărpești boala ? Că tot satul s'ar schimba și atunci și dispensarul ar fi altfel văzut de oa-menii colectivei ? Nu ?

MURGU : Poate că da...

GRIGORE : Mi se pare că un om, dacă e cinstit, nu se poate să nu-i pese că noi luptăm, și dacă-i pasă, luptă și el. Da' întâi să priceapă, să caute să vadă ce vrem, cum o să fie.

MURGU : Ia spune te rog, cum e scris în legea colectivelor : o femeie care trebuie să nască, cum e cruțată ?

GRIGORE : O lună înainte și două după naștere, nu vine la muncă.

MURGU : Și din ce trăiește ?

GRIGORE : E plătită cincizeci la sută zile-muncă ; asta, trei luni.

MURGU : Fără să facă nimic ?

GRIGORE : Fără să facă nimic.

MURGU : (*se gândește*) Când aveți o ședință ?

GRIGORE : Poimâine.

MURGU : (*pe gânduri*) Am să încerc să viu și eu.

GRIGORE : Atunci e bine. (*pauză*) Vrei o țigare ?

MURGU : Numai decăt. Mă duc puțin înăuntru. (*cu greutate*) Dacă inima nu și-a revenit, întreg organismul nu mai e în stare să lupte. Pricepi ?

GRIGORE : Pricep.

MURGU: (*pe trepte*) Mi-e inima strânsă de teamă. (*Murgu intră în casă. Grigore aprinde o țigare*).

(*pauză lungă*)

MURGU: (*coboară până la Grigore, îl ia de umeri*) Febra scade. Inima bate bine. A scăpat.

CORTINA

TABLOUL II

La școală, în cancelarie. O masă de scris, un dulap-bibliotecă, scaune, portrete pe pereți, o lozincă scrisă frumos. Marta scrie la masă.

Scena I

MURGU: (*intră din altă încăpere*) Mai am numai doi copii, și am isprăvit alcoolul (*ia o sticlă din trusa lui lăsată pe masă*). Să nu plece niciun copil, nu-i așa?

MARTA: Da, trebuie să le dau lecțiile pe mâine, și le dau drumul. Cine plânge acolo?

MURGU: Unul mic de tot, i-a fost frică, spune că l-a durut vaccinarea (*iese*).

Scena II

Marta, Titu

MARTA: Gata ești? Ei, te-a durut?

TITU: Deloc, parcă m'a sgâriat pisica.

MARTA: Așa, dar când tragi tu pisica de codiță și știi sigur că te așteaptă o sgârietură, nu faci atâta tărașoi ca adineaori. Vasăzică, Zăplan Titu (*il înscrie pe o listă*).

TITU: Constandin!

MARTA: (*serioasă*) Iartă-mă, am uitat că ești cogeamite Constantin, era să te trec ca pe un băețel mic, Titu. Asta pe semne din pricină că ți-a fost frică adineaori de vaccin.

TITU: Ei, frică! Nu știam cum o să fie și întrebam și eu..

MARTA: Și eu îți răspundeam, și tu nu mă credeai. Așa e când minți omul prea mult, nu te mai crede...

TITU: Tovarășă Marta, pot să spun în fața oricui că nu m'ați mințit niciodată!

MARTA: (*cu gravitate făcută*) În fața oricui? Imi făgăduiești? Dacă o să am nevoie de mărturia ta, îți iei angajamentul?

TITU: (*serios*) Și-l țin.

Scena III

Aceiași, Dr. Murgu, Sandu.

MURGU: Uite și pe ultimul erou. N'a spus nici: piu!

SANDU: (*râde*) Piu! Ce, eu sunt vrăbii?

MARTA: Așa, Stoian Alexandru. Dar parcă ai lacrimi în ochi?

SANDU: (*repede*) De mila lui Titu!

TITU: Ce, mă ? Pe mine m'a durut ?

MURGU: Ei, Titule, să zicem că doare puțin. Ei, și ? Nu putem și noi să îndurăm o durere mică, ca să scăpăm de o boală mare ?

SANDU: (*o trage deoparte pe Marta*) Tovarășă învățătoare, vin aici să-ți spui ceva.

MARTA: (*se duce cu el într'un colț*) Ceva frumos ?

SANDU: (*scoate din buzunar ceva și ascunde la spate*) E și frumos, e și dulce, și mi l-a adus taica din târg. Adică mi-a adus doi, și unul ți l-am păstrat matale. Ghici ?

MARTA: Un covrig?

SANDU: (*în taină*) Nu, un peștișor de acadea, uite ce roșu e! Da' singură să-l mănânci ! Să nu-l dai la nimeni, auzi ?

MARTA: Vai, ce bunătate! Mulțumesc, Sandule, dar mănâncă-l mai bine tu. Eu azi am... am mai mâncat unul !

SANDU: Nu te cred !

MARTA: (*râde*) Au ! Mă prinde Titu cu prima minciună ! Eu am mâncat compot.

SANDU: Nu-i nimic. Dacă ți l-am dat, ți l-am dat. Da' singură să-l mănânci ! Altfel mă supăr !

MARTA: (*grav*) Mulțumesc, Sandule. Intâi am să-l păstrez așa, de frumusețe, și pe urmă poate am să-l împart cu cineva. E prea bun, ca să-l mănânc singură.

SANDU: Ai văzut ce roșu e ? Și se vede prin el ! (*îl ridică la lumină și-l ascunde*). Se vede Titu.

TITU: Hai, Sandule, în clasă.

SANDU: Hai. (*doctorului*) Noroc !

TITU: (*doctorului*) Salut voios de pionier ! (*ies*).

Scena IV

Marta, Dr. Murgu

MARTA: Noi, avem aici, la școală, cam peste o jumătate de ceas, o consfătuire. E vorba de creșa pe care o vom face. Rămâi și dumneata, nu-i așa ?

MURGU: Da. Creșa e și o problemă a doctorului.

MARTA: (*râde*) Dacă n'ar fi și a doctorului, nu te-ar interesa? Dacă ar fi numai a satului ? Știi, mă gândesc câteodată că e trist pentru dumneata să ai de-aface toată viața numai cu bolnavi, niciodată cu sănătoși. Ai făcut vreodată vreun jurământ să nu te afli nicio clipă printre oameni întregi ? Te pedepsești pentru ceva ?

MURGU: (*râde sfios*) Dece râzi de mine ?

MARTA: Uite, să stai în seara asta printre oameni teferi, să vezi ce multe ai să pricepi în privința bolnavilor. Acum mă duc în clasă. Iartă-mă câteva clipe. (*Cotoroiu bagă capul pe ușă*).

COTOROIU: Domnu' doctor, aici erai ?

(*Marta îl privește puțin mirată, intră în clasă; Cotoroiu intră în Cămin*).

Scena V

Dr. Murgu, Cotoroiu

COTOROIU: Domnu' doctor, eu mă duc sus la cramă și n'o să mă întorc curând, n'o să mă găsești acasă când îi trece pe la dispensar.

MURGU : Da, și ce dorești, domnule Cotoroiu ?

COTOROIU : Domnule doctor, dacă vrei căruța mâine, să știi că ți-o dau. Am făcut pe dracu'n patru să amâi treaba pentru care aveam eu nevoie de ea și ți-o dau dumitale.

MURGU : Să nu-ți încurci treburile, domnule Cotoroiu... Eu voiam să mă duc la Roata, am două cazuri acolo.

COTOROIU : Păi tocmai d'aia. Ce-o să faci ? O să alergi pe jos ? Dacă nu te-aș pricepe eu, care sunt de meserie și mă durea și pe mine la inimă când știam că mă așteaptă un bolnav, păi cine să te înțeleagă ?

MURGU : Am cerut căruța la Sfat, dar nu cred să mi-o poată da mâine.

COTOROIU : Ce să poată ? Pot ei vreodată ceva ? Trebuie să găsești și un om care să te înțeleagă ! Dacă nu puteam să-ți dau căruța eu, îți dădea Trandafir, ori Zamfir, vorbisem cu ei. Asta e, dom'le doctor. Tot unu' care s'a ridicat și a ajuns în fruntea satului, are mai multă dragoste pentru o treabă ca asta. Cine știe ce e o boală, ce-i un ajutor ? Stan sau Bran ?

MURGU : (*ii taie vorba*) Nu, domnule Cotoroiu, vorbești cu parapon. Ei au prea multe treburi.

COTOROIU : Treburi ! Știu! Colectiva ! În sfârșit, eu nu zic că e rea pentru ei, tot ce spui e că nu e bine să ne despoaie pe noi, că doar cine a adunat, a muncit. N'am căscat la umbră și mi s'a adunat pământul singur, bucată cu bucată.

MURGU : Sunt diferite chipuri de a munci.

COTOROIU : Cu cap, ori fără.

MURGU : În sfârșit, dacă aș insista, ne-am certa.

COTOROIU : Păi de ce să ne certăm ? Vrei căruța ? Ți-o dă Cotoroiu. Vrei un ajutor, n'ai scânduri, n'ai cuie, n'ai un ciocan când faci o reparație? Cotoroiu ori Zamfir, ori Trandafir, cât or mai avea săracii, și pe urmă Dumnezeu cu mila, ai să vezi dumneata. Noi suntem deprinși să dăm, că o viață întreagă am dat și am împrumutat, și-am miluit pe care n'avea, dar ei sunt deprinși să ia și să ceară. Ai să vezi dumneata.

MURGU : O să vezi și dumneata.

COTOROIU : N'oi mai apuca ceasul ăla ! Ei, da' odăile ce zici, cum a rămas?

MURGU : Vom vedea, dacă nu se găsesc altele mai bune... Și pe urmă dispensarul nici n'are interesul să se întindă peste tot satul, să se risipească.

COTOROIU : Vezi că și eu, care pun toată inima pentru dumneata...

Scena VI

Dr. Murgu, Cotoroiu, Dr. Petrescu.

(*În ușe bate cineva, apoi deschide*).

DR. PETRESCU : (*tânăr, îmbrăcat sport cu haine elegante, afectarea lui ascunde o răceală și o cruzime, cari îi scapă uneori în privire*) Am trecut pe la dispensar, unde știu că petreci nopți albe și zile negre, doctore Murgu, ca și mine de altfel, și nu te-am găsit. Era gata să mă minunez când am aflat că lucrezi aici. Tot pe câmpul de luptă...

MURGU : Bine ai venit, doctore Petrescu. Ce rău îmi pare... Uite, trebuie să rămân la o ședință aici, și-ai bătut atâta drum !

PETRESCU : Nu te deranja, colega, am venit, e drept, cu nădejdea să mai schimb o vorbă cu un intelectual, dar dacă ești ocupat !

MURGU : Dar stai o clipă, te rog ! (*căutând un scaun dă cu ochii de Cotoroiu, care a rămas lângă ușe*) Atunci, domnule Cotoroiu, îți mulțumesc.

COTOROIU : Măine, mâine ai căruța. Eu o vorbă am (*tot nu pleacă*).

MURGU: (*șovăie dacă trebuie să-i prezinte*) Dumnealui e proprietarul casei unde avem dispensarul...

PETRESCU: (*înaintează cu mâna întinsă*) Doctor Petrescu, din circumscripția Deochiați.

COTOROIU: Ghiță Cotoroiu, fost agent sanitar.

PETRESCU: Fost?

COTOROIU: Am fost și eu odată. Acu, îmi văd de vite, de viișoară eh, ca omu' la bătrânețe.

MURGU: Ia loc, doctore, cu ce ai venit?

PETRESCU: Cu bicicleta. Încă n'a dat înghețul, și cum s'au uscat drumurile de vreo două zile, mai pot să profit de bicicletă.

COTOROIU: Merge, merge încă cu bicicleta.

MURGU: (*se uită mirat că Cotoroiu tot nu pleacă*) Atunci, noi ne-am înțeles, domnule Cotoroiu. (*afară se aude un glas: „Domnule doctor! Domnule doctor!”*) Mă chiamă cineva.

PETRESCU: Obiceiul lor de a te striga la gard, ca pe slugă! Dece n'or fi intrând înăuntru?

MURGU: Crede poate că a început ședința, ca să nu ne deranjeze. Iertați-mă. (*iese*).

Scena VII

Dr. Petrescu, Cotoroiu.

PETRESCU: Ce faci, Ghiță?

COTOROIU: Ce pot și eu, dom'le doctor. Mă sărăcește ăștia pe zi ce trece.

PETRESCU: Dacă vă lăsați.

COTOROIU: Cum să nu ne lăsăm; adică? Ei umblă cu legea, taie și spânzură, și noi cu vorbe, cu vorbulița bine adusă, da' vorbuliță...

PETRESCU: (*ironic*) Pesemne că vouă vă e mai ușor. Încă nu v'au luat totul, ca nouă, dar au să vă ia! Și poate și firea voastră de țărani e mai umilă, mai lesne de supus și călcat în picioare.

COTOROIU: (*atins*) Ba să mă ierți, dom'le doctor, nu e chiar așa de lesne să ne calce în picioare pârlitii satului. Nu ne lăsăm nici noi. Da' zic că e greu.

PETRESCU: Tas de crătins!

COTOROIU: Ce-ați spus?

PETRESCU: Am spus: greu la deal cu boii mici, pe franțuzește. (*brusc*) Doctoru' ăsta Murgu, ce fel de om e?

COTOROIU: Nu-i de-al nostru, da-i cam bleg.

PETRESCU: Să fie de-al nostru. Cumpărați-l, ademeniți-l, atrageți-l. Un doctor într'un sat e un element de seamă, înțelegeți? Mână'n mână cu ei poate să facă multe. Cu noi, poate iar să facă multe. Servește-l, cultivă-l.

COTOROIU: Păi o fac, lua-l-ar dracu, că mi-a mâncat o grămadă de mușterii. Ce zice la radio America, Anglia?

PETRESCU: Să lucrăm, să ne unim. Pricepi? Ne lovesc, ne despoaie. Să-i lovim și noi. Să ne apărăm. (*brusc*) Ei dau acum o ofensivă mare: colectivizarea. Asta e moartea voastră; ce faceți? Cu învățătoarea cum stați?

COTOROIU: Prost. E de-a lor.

PETRESCU: E, cu muierile e mai ușor, au alte slăbiciuni. Legăturile mele dela București... (*se aud copii în cor „Salut voios de pionier”*) Du-te Ghiță!

COTOROIU: Să trăiți (*iese*).

(*Petrescu, o clipă singur, umblă prin hârtiile de pe masă. Apoi Marta.*)

Scena VIII

Dr. Petrescu, Marta

MARTA : Am venit... (*se oprește brusc când vede pe altcineva decât pe Murgu*).

PETRESCU : Sărut mânuțele ! Doctorul Petrescu, din circumscripția Deochiați. Domnișoara învățătoare, probabil.

MARTA : Da.

PETRESCU : Am venit în căutarea doctorului Murgu, dar a fost fluerat la gard și m'a lăsat singur (*râde. Vede că Marta nu râde și ea, caută tonul just*). Știu că aveți o ședință, nu stau decât un minut. Nu vă stingheresc dela treabă. Dar când duci o viață aspră ca a noastră, a medicilor, ori cât ai fi de robust sufletește, îți vine să întârzii acolo unde găsești puțină grație.

MARTA : Am să vă fac un ceai. Ați făcut un drum lung pe frig și trebuie să-l luați acum înapoi. Mă duc să-l fac.

PETRESCU : Nu-ți obosei mânuțele frumoase cu treburi barbare. Mai bine mai stai aici o clipă, are să-mi fie mult mai cald. Și pe urmă nu sunt băutor de ceai. Dacă ar fi adus la Cooperativă cognac Naville...

MARTA : Au adus flanelă.

PETRESCU : (*râde*) Am impresia că am fost pus la punct.

Scena IX

Aceiași, Dr. Murgu.

MURGU : Era Anica dela bucătăria dietetică. A trebuit să dau o fugă până acolo.

PETRESCU : Ii spuneam domnișoarei învățătoare, pe care am avut bucuria s'o cunosc, că, în adevăr, cooperativele fac o treabă teribilă. La Deochiați nu i se dă omului nicio lingură de sare, nici un metru de stambă, nicio lingură de ulei dacă nu colectează. Numai așa cooperativa își îndeplinește rolul de factor de schimb între produsele muncitorilor și ale agricultorilor.

MARTA : Nu face bine cooperativa dela Deochiați. Dacă țăranul nu poate cumpăra dela cooperativă nici strictul necesar fără să fie obligat să colecteze, atunci se duce la târg, cumpără dela particulari, și cooperativa își pierde rostul. Se colectează pentru alte mărfuri destul.

PETRESCU : Just ! (*important*) Am să atrag atenția Sfatului Popular. Cum merge, colega, cu staționarul ? Ai obținut ?

MURGU : Am obținut. Mi-au ajutat Partidul și Sfatul, și am o casă la un pas de dispensar. Nu l-am utilat încă complet, mai aștept dela secția sanitară a Raionului și dela Minister, lucrurile de care am nevoie.

PETRESCU : Așteaptă, dragul meu, așteaptă cu ochii pe șosea, ca nevasta lui Barbă Albastră. Eu nu mai aștept demult. Dar utilizez pe oricine poate să-mi dea. Nu mă sfiesc. Iau de oriunde. Treabă să fac, ăsta e esențialul. Imi dă chiaburul, iau dela el, îl storc. Ia și dumneata. De unde să iei, dela cine n'are ? Bolnavii vin la dispensar ?

MURGU : Vin, vin mai mulți.

PETRESCU : Ah ! Ai mei, dela Deochiați ! Ce egoiști, ce sălbateci ! De un an încheiat nu i-am putut scoate din crasă și din jeg. Și nu vin la dispensar, nu vin ! Le-am vorbit, i-am rugat, niciun rezultat.

MURGU : Dece nu te duci la ei ? Altfel cum poți preveni bolile ?

PETRESCU : (*tace o clipă*) Ca să se învețe ei să vină la dispensar, ce

să-i aduc? Ah! cât mai trebuie făcut pentru poporul ăsta! De o sută de ori mai mult decât s'a făcut dela 23 August, până azi. Ridicarea conștiinței de om, și construcții, construcții la infinit!

(*Marta și Murgu schimbă o privire nedumerită în privința omului*)

PETRESCU: Ei, mă duc, că mă prinde noaptea.

MURGU: Imi pare rău, doctore. Să te conduc puțin (*se duce la cuier, nu-și găsește haina*) Cred că mi-am lăsat haina în clasa unde am vaccinat (*Iese*)

PETRESCU: Și mie îmi pare rău că plec. Ași fi vrut să mă oglesc o clipă în ochii ăștia mari.

MARTA: Nu cred că te-ai fi văzut frumos în ei.

PETRESCU: Știu și ei să se încrunte?

MARTA: Foarte urât (*nu-l privește*).

PETRESCU: Atunci să mă privească, fie și încruntați, și m'ași simți absolut.

MURGU: (*se întoarce cu haina pe umeri*) Cred că o să cadă bruma afară.

PETRESCU: Și eu sunt cu bicicleta. Nu mă mai conduce, doctore, că o am la ușe. Sărut mânuțele.

PETRESCU: (*iese vorbind, urmat de Murgu*) Poate ai să vii și dumneata la Deochiați, să vezi cum suntem instalați, ultimul strigăt al confortului european și... (*vocea i se pierde, Marta face ordine pe masă, așează scaunele*)

Scena X

Dr. Murgu, Marta

MURGU: (*se întoarce*) Ce om!

MARTA: Il cunoși mai de mult?

MURGU: Aici l-am cunoscut, la Raion. Prin facultate l-am zărit cândva, era cu câțiva ani înaintea mea, dar nu l-am cunoscut personal. Nu-mi prea place. Pe urmă a plecat. Mi-a spus că a terminat Facultatea la Cluj.

MARTA: Mie de loc! Și ce spunea el despre ajutorul care trebuie căutat la oricine, fie și la chiaburi, e o prostie.

MURGU: Dece? Și eu iau căruța dela Cotoroiu și dela Trandafir... Or fi ticăloși, dar uite că-mi fac servicii.

MARTA: Dumneata faci asta? Dar e o greșeală.

MURGU: Nu iau pentru mine personal, o iau pentru dispensar. Uite că fără ei, n'aș putea-o scoate la capăt. De fapt nici Statul nu-i omoară. Dacă au, de ce să nu-mi dea?

MARTA: Nu te-ai întrebat dece-ți dau? Ei sunt mai abili decât dumneata.

MURGU: Mă socotești atât de dezarmat?

MARTA: Armat nu ești, în niciun caz.

MURGU: Atunci mă disprețuești, da?

MARTA: Nu.

MURGU: M'ar durea asta. Știi, eu despre dumneata... Cu dumneata... ași vrea să am în dumneata un prieten.

MARTA: Ai. (*pauză*) Care e celălalt nume al dumitale?

MURGU: Vasile. Dece?

MARTA: Vreau să-l știu. Toată lumea spune: „Doctorul Murgu“, parcă ni-meni n'ar socoti că mai ai și alt nume. Voiam să știu cum îți spune mama dumitale. Câteodată vorbești ca un copil și...

MURGU: Eu nu știu să vorbesc bine când ies din problemele medicinei

mele. Câteodată cu dumneata, aşi vrea să vorbesc... frumos, să-ţi spun o mulţime de lucruri pe care le gândesc singur.

MARTA : Doctore dragă, trebuie să ieşi din problemele medicinei, nu numai ca să-mi vorbeşti mie ce gândeşti singur. Trebuie să ieşi pentru toate problemele noastre, să nu mai gândeşti aşa de singur (*se aud bătăi în uşe*).

Scena XI

Aceiaşi, Onofrei, Moaşa

ONOFREI : Noroc, tovarăşi !

MOAŞA : Hai noroc ! Dom'le doctor, a pus ăla lemnele la şopron şi eu le-am controlat. De acu să vii şi dumneata să vezi, ca să nu zici, e mai bine să vezi cu ochii dumitale cât e şi unde e puse, şi să-l plăteşti să se ducă unde a dus mutu' iapa, că m'a înebunit de cap !

MURGU : Cât mai e până la şedinţă ? Mai am timp ?

MOAŞA : Păi ce, arde şcoala dacă vii cinci minute ? Nu s'a adunat, văz !

ONOFREI : Mai avem un sfert de ceas. Du-te, doctore. Trebuie să-mi spui şi când să-ţi planificăm ieşirile de teren, că fac acum planul general.

MURGU : Nu stau decât cinci-zece minute.

MOAŞA : Treaba-i treabă. Vii dumneata (*Murgu iese. Moaşa plecând, confidenţial Martei*) : M'a zăpăcit atâta treabă. Am intrat argat -la stăpân ! Nu tu casă, nu tu masă ! Ei, hai noroc ! (*iese şi ea*).

Scena XII

Marta, Onofrei.

ONOFREI : Lucrezi la ceva cu doctoru' ?

MARTA : A vaccinat până adineaori şi l-am oprit la şedinţă. Prea nu ia parte la nimic.

ONOFREI : Mi se pare mie că are nasul de ceară. Dacă nu-i faci pe loc ce te-a rugat odată, se supără.

MARTA : Nu se supără, dar e sfios şi nedeprins să lucreze în colectiv. Trebuie învăţat.

ONOFREI : Ce-a învăţat la şcoală ? Numai medicină ? Parcă azi se învaţă mai multe !

MARTA : Trebuie să-l înveţe şi viaţa, nu numai şcolile. Eşti aspru (*pauză*).

ONOFREI : Sunt câteodată. Ştiu că am cusurul ăsta (*pauză*). Marta, te-ai mai gândit la întrebarea mea ?

MARTA : (*cu greutate*) M'am gândit, tovarăşe Onofrei.

ONOFREI : Şi cum ai hotărît ?

MARTA : Nu m'am hotărît. Nu vreau să te întristez... Sigur că eşti un om plin de merite, vrednic de dragoste dar...

ONOFREI : Da' nu mă iubeşti dumneata. Nu iubim fiecare om care e vrednic de dragoste. Aşa am iubi mulţi (*iar repezit*). Poate că iubeşti unul blând ?

MARTA : (*blajin*) Iar eşti aspru.

ONOFREI : N'am vrut să fiu. Ți-e drag de altul ?

MARTA : Nu ştiu bine. Să nu crezi că ți-o ascund, dar nu ştiu încă nici eu. Să nu fii supărat.

ONOFREI : Supărat ? Nu. Da' trist. Asta se poate, nu ?

Scena XIII

Aceiași, Grigore, Nică.

GRIGORE : Bună seara. Uite : m'am întâlnit cu Nică pe drum și l-am tras cu sila să mai stăm nițel de vorbă... Da' unde e doctoru' ? Auzisem că e aici.

MARTA : A fost chemat puțin la dispensar și se întoarce. Dar e bine că l-ai adus pe Nică aici, că și eu am de vorbit ceva cu el.

ONOFREI : Cine n'are de vorbit cu Nică ?

MARTA : Nică, de ce nu mai vine Niculina la școală ? Voi n'aveți tată, tu ești fratele mai mare, după câte știu eu, tu duci toată gospodăria. De ce nu trimiți fata la școală ?

NICA : E bolnavă.

MARTA : Atunci du-o la doctor. Dar când doctorul a fost la voi ați ascuns-o în pod, am auzit.

ONOFREI : S'o mai fi putând și în al treilea fel : Nică are câteva oi. Lâna cine s'o toarcă ? Ce, Niculina are nevoie să știe carte, când știe să toarcă lâna ?

NICA : Nu că n'are nevoie, da' și lâna trebuie toarsă.

(intră doctorul Murgu)

MURGU : Bună seara.

GRIGORE : Bună seara.

MARTA : Ia aminte Nică, fata are zece ani, dacă pierde acu', când are minte fragedă, vrei să învețe mai târziu la școala de analfabeți ? Toată viața o să toarcă lâna ?

ONOFREI : Poate o bagă frate-su slugă la Trandafir, că și ăla are multe și toată viața o să toarcă lâna.

MARTA : Și o înveți să mintă, să se ascundă ?

NICA : Nu s'a ascuns...

MURGU : Când am venit eu, s'a ascuns.

GRIGORE : De ce te miri, tovarășe doctor ? O fi așa, un obicei al lor. Și Nică s'a ascuns în hambar când l-am căutat eu să-l chem la ședință. Ia spune Nică, ce gânduri te bat ?

NICA : Să mai vorbesc și cu Lina, că cu ea mă iau la primăvară, să vedem ce mai zice și ea.

MARTA : Nici Lina n'a mai dat pe la U.T.M.

NICA : Treabă, ca toamna...

GRIGORE : Mă, Nică, ce să vorbim noi în doi peri ? Spune curat ce-i cu tine ! Spune pe față !

NICA : Tovarășe Grigore, să nu zici în niciun fel, da' eu mă trag de pe listă.

GRIGORE : *(liniștit)* De pe lista colectivei ? De ce, Nică ?

NICA : Să între alții întâi, să văz cum iese. De ce să mă bag eu primul ? E vreme berechet !

MARTA : De ce, omule ? Ce ți-au mai băgat în cap ?

GRIGORE : Ei, tovarășe Marta, poate a făcut singur o socoteală. Și-a zis omul : ce-mi trebuie să ar deavalma cu mașina de la S.M.T. și să isprăvesc repede ? Ce fac eu pe urmă cu timpul meu ? Așa, ar o săptămână, mai grap câteva zile, mai semăn vreo două, iar trec cu grapa, se fac cam trei săptămâni. Ce nevoie am eu să sfârșesc mai iute ? Ce-are aface că mânâncă ciorile și șoarecii de câmp sămânța, c'am arat la față ? Am arat cu boii mei ? Că doi ai, Nică, așa-i ? Și-s cam slabi !

NICA : Nu-i vorba de asta, tovarășe Grigore.

GRIGORE : Nu ? Aşa credeam eu. O fi atunci că trebuie să pui cartofi unde ai avut grâul, şi tu vrei să pui tot grâu, ca să iasă slab şi rar la spic ?

(*intră Floarea*)

FLOAREA : (*ironic*) Ce să schimbe omu' obiceiul ? Aşa a făcut şi tat-su !

NICA : Nu e asta, tovarăşi, zău.

ONOFREI : Atunci, ce n'a fost până azi şi acu' s'a ivit din pământ ?

NICA : Am aflat ceva ce nu-mi vine la socoteală nici mie, nici Linii. Că tot ce ne rămâne în gospodăria noastră nu rămâne pentru totdeauna. Un an, doi, şi pe urmă trece şi asta la colectivă. Aşa s'a făcut la Isvoarele.

MARTA : Cine ți-a spus, mă Nică ? Care umblă cu asemenea vorbe ?

NICA : Unu' care a văzut. Şi atunci ce să mă bag eu cel dintâi ? Eu nu zic că mă minţiţi, da' vine mâine, poimâine, un ordin cum a venit la Isvoarele şi se schimbă tăraşenia...

MARTA : Cum o să vină un ordin care să schimbe legea ? Că e doar o lege a colectivelor, omule !

GRIGORE : Cum s'o fi întâmplat, frate, că de ordinele astea care nenorocesc omu' sărac, află întâi cel bogat şi el le spune şi celorlalţi ? Mie mi-a spus Zamfir că a aflat istoria asta dela Isvoarele.

FLOAREA : (*prinde jocul*) Şi mie băiatul lui Trandafir.

NICA : Trandafir, zici ? Şi mie tot Trandafir.

ONOFREI : Şi n'ai deschis ochii, omule ? Bârfeala asta cu Izvoarele vine numai bine, tovarăşe Grigore.

GRIGORE : Asta vine numai bine, că noi am hotărît să facem vizite toţi, câţi vrem să intrăm în colectivă, la Isvoarele. Aşteptăm răspuns, şi ne ducem. Şi o să vedeţi voi minciuna lui Trandafir cum arată la faţă.

NICA : Să ştii că dacă ne ducem, nu-i rău. Da' s'o luăm şi pe Lina mea, să-i închidem gura. De când ţese la coana Lenuţa...

GRIGORE : O luăm, frate, şi n'o să mai ţese pentru muierea Cotoroiului. Hai, du-te la treabă.

NICA : (*amărât*) Bună seara (*iese*).

Scena XIV

Grigore, Onofrei, Dr. Murgu, Floarea

GRIGORE : (*către Onofrei*) Trebuie lămurit şi ajutat.

MURGU : Ce curios cu oamenii ăştia, tot nu-şi pierd încrederea în cei care i-au păgubit o viaţă întreagă.

GRIGORE : De ce să şi-o piardă ei, oameni cu mintea încă împânzită, când nu ți-ai pierdut-o nici dumneata om cu carte ?

MURGU : Eu ? Ce fel de încredere am eu în ei ?

ONOFREI : (*isbucneşte*) Iei căruţa dela ei, n'ai fost şi ieri cu căruţa Cotoroiului ?

MURGU : Şi dumneata tot dela ei rechiziţionezi.

ONOFREI : O rechiziţionez, n'o iau ca prieten. Când ia un prieten, trebuie pă urmă să dea şi el ceva în schimb.

MARTA : (*se uită la Onofrei*) Vezi, asta nu pricepe doctorul şi trebuie să-i explicăm...

ONOFREI : Ce să-i mai... (*se opreşte, se stăpâneşte*) Da, să-i explicăm.

GRIGORE : Uite, tovarăşe doctor, trebuie să vorbim noi mai multe, de asta i-am şi rugat pe tovarăşi să vie aici înainte. Am mai vorbit noi şi atunci, la dis-

pensar, și când ai venit la mine, am făcut și nițică treabă împreună, că staționarul e aproape gata, da' dumneata tot faci în paguba noastră o mulțime de lucruri, și asta nu merge. Nu se poate.

MURGU : In pagubă chiar ? Atunci dvs. credeți că trebuie să fac mai mult politică decât medicină ?

ONOFREI : Când faci schimburi de prietenie cu chiaburul, faci politică, adică politica lui.

MURGU : Dar pentru binele dispensarului o fac. Ca să pot alerga să văd oamenii.

GRIGORE : Ascultă-mă, tov. doctor, chiaburul nu dă nimic de inimă bună ce are. El crede că te cumpără. (*Murgu tresare*) D-ta nu ești de vânzare, știu, dar tot crezi că e nițel cumsecade când te ajută, și din credința asta iese buclucu'. Incepe pe urmă să te doară necazu' lui, să crezi că tot are și el puțină dreptate și nu știi când ajungi de partea dușmanului și împotriva noastră.

MURGU : Credeam că prin munca mea am dovedit că nu pot fi de partea dușmanului. Uite, îmi trebuie căruța mâine să mă duc la Țintaurii. Am auzit că s'a ivit acolo un caz de scarlatină, în săptămâna asta, de când n'am mai fost eu sus, la ei. Trebuie neapărat să previn molima. Imi trebuie căruța să ajung acolo. S'ar putea să nu fie scarlatină, dar eu trebuie să văd.

GRIGORE : I-ai cerut tovarășului Onofrei ?

MURGU : I-am cerut, dar s'a mai întâmplat să cer și să nu-mi dea.

ONOFREI : S'a mai întâmplat, când am avut o treabă care nu suferea amânare și a dumitale nu era urgentă. Da' mi-ai spus mie pentru ce anume îți trebuie mâine ? Ca să cântăresc și eu ce-i mai însemnat, lucru pentru care te duci dumneata sau pentru care să ne ducem noi ?

MURGU : E foarte însemnat să previi o epidemie. Asta e cea mai de seamă sarcină a mea de medic.

ONOFREI : Cred. Dar mie mi-ai spus ? Nu ! Și ca să te asiguri de căruță. ai și cerut la Cotoroiu. Pentru asemenea treabă nu i-o rechiziționez eu ? Nouă molimă ne trebuie ? De ce nu vorbești ?

MURGU : Erai grăbit, plecai tocmai... Mă gândeam numai cu spaimă la cazul acela de scarlatină. Nu știam dacă o să mă pricepeți cât e de important... Credeam că am să mă descurc singur.

ONOFREI : Și Nică trăiește de unu' singur ca dumneata.

GRIGORE : Și acum nu-ți zici : uite, răul trebuie tăiat dela rădăcină. Și care e rădăcina ? Oamenii nu trăiesc cum trebuie. Dacă ar trăi altfel, nu s'ar întâmpla să dea munca peste cap și de aci să se tragă boală și sărăcie.

MARTA : Și munca asta organizată n'o poate face fiecare la casa lui.

GRIGORE : Pe urmă, d-ta întorci spatele la ajutorul nostru. Lui Onofrei nu-i spui ce te doare. Am trimis-o pe Floarea la d-ta, să-ți mobilizeze oamenii pentru conferințe. Gândeam că în chipul ăsta ai să te legi puțin de ei. N'ai vrut.

MURGU : A mai fost vorba odată de o mobilizare făcută de Sfat și de U.F.D.R. Ții minte într'o duminică. Și a rămas baltă.

ONOFREI : In duminica aceea a venit un tovarăș dela Raion să vorbească despre colectivizare și pe dumneata a trebuit să te amânăm, știi doar.

MURGU : Mi se pare că problema sănătății cade în fața celorlalte.

GRIGORE : Le găsim și lor loc, n'ai grije, da' dumneata ne ceri nouă să ne gândim numa' la sănătate, și nu te gândești deloc la celelalte. Sunt toate, trebuie luate pe rând. Ești ca un om care are în curte un pom mare, care aruncă multă umbră, de nu-i poate crește în bătaură nicio floare, și prinde și casa umezeală ! Ei, el îi ciumpănește mereu frunzele, cică alea dau umbră, da' nu taie naibii tot copa-

cul dela rădăcină, să isprăvească cu el și cu umezeala. Umbli după boli, nu le cauți la rădăcină, nu vrei să știi pricina.

FLOAREA: (*isbucnește*) Eu, tovarășe doctor, am venit la dumneata cu toată inima, să te ajut, când m'a îndemnat tov. Grigore, că m'ai scăpat dela moarte, te-ai chinuit atunci cu mine, că nici mama dacă trăia, nu putea să facă mai mult. Și când m'am vindecat, am zis: uite alt soi de doctor, Nicolau sau Cotoroiu, n'ar fi făcut așa. S'au schimbat oamenii, numai eu să nu mă schimb? Și am înțeles multe atunci.

MURGU: M'am temut... că iar n'are să iasă nimic.

FLOAREA: Am venit cu sufletul la gură, gândeam că cine știe câte ai să-mi spui, că să pornim și să facem. Când colo, stăteai acolo sgribulit la masă și scriai, te uiți la mine parcă ai fi picat din lună și zici: lasă, Floarea, lasă. Să mă bată Dumnezeu dacă ai zis ceva mai acătării. Uf! Ce năduf mi s'a pus la inimă atunci! Bine că ți-o spui acu', că mă înecam cu el. Credeam că am să dau de un smeu, și am nimerit un pîsoi.

MURGU: (*e foarte emoționat*) Tovarăși... (*pauză lungă*) Aveți dreptate.

ONOFREI: Ar fi bine să-ți faci un plan de lucru, altul decât până acum.

GRIGORE: Planu' vine mai târziu, Onofrei.

MURGU: Vă rog nu-mi cereți să spun cuvinte acum. Nu pot decât atât: vă rog să aveți încredere în mine. Și o spun din fundul conștiinței mele.

GRIGORE: Bine, doctore, te cred. Mi se pare că s'au adunat oamenii în clasă. Să mergem și noi. Vîno, doctore dragă, să-i auzi.

(*Se ridică și iese. Onofrei îi urmează*)

FLOAREA: (*în drum spre ușe*) Ei, tov. doctor, mi se pare că acum te-am operat noi pe dumneata! (*il scutură de umeri*) Când Titu al meu se ține cocoșat, uite așa îi fac! (*intră în clasă*)

MURGU: (*Martei*): Mi se pare că m'au scuturat bine de tot.

MARTA: Și n'a fost bine?

MURGU: Cred că da. Cu oamenii ăștia să știi că facem o casă de nașteri și la Roata. Nu-i așa?

CORTINA

ACTUL II

TABLOUL I

Februarie 1951. La Cotoroiu acasă. Odaie de chiabur cu velințe, perne, icoane, și câteva lucruri de oraș, urite și arătoase.

Scena I

Cotoroiu, Trandafir.

COTOROIU: Ei, cumetre, dacă unu' ca Traian, care-i cel mai pârlit din satu' ăsta, că n'avea nici vită la casa lui, până acu' cinci ani, când m'am îndurat de i-am vîndut eu vaca aia care dădea mai puțin, pe alea două pogoane care le avea lângă pămîntul meu...

TRANDAFIR: Numai p'atât? Te-ai ars!

COTOROIU: Nu m'am ars eu, că mi-a muncit toată vara la vie. Trebuia să vie și nevastă-sa, Stanca, să-mi lucreze, da' n'a vrut putoarea, că-i intraseră găr-găuni în cap de p'atunci. Și-l certa pe Traian că mi-a dat pogoanele.

TRANDAFIR: Să fi stat fără vacă cu lapte, să-i crape copiii. Parcă mă-sa n'a crescut-o pe ea cu terci, tot lapte a mâncat!

COTOROIU: Cu terci și pe ea și pe frate-su Grigore, și d'aia sânt așa deștepți. Ei, dacă Traian, zic, merge prin sat și învață pe alții, dacă Floarea lui Zăplan a ajuns să ducă femeile după ea ca pe oi, și Zăplan, că de tont îl știi, să sbiere ca un măgar ca să se facă mai iute colectiva, dacă ăștia sunt fruntea satului azi, ce mai vrei, cumetre? I-a dus la Isvoarele, să vadă chilipirul. S'a întors turbați, c'a scos ăia 2600 kilograme de grâu la hectar și a dus fiecare, cică, grâu cu căruțele de nu putea să tragă. Și le'lierbe acu' creerii să se umple și ei cu toate. Fiecare sărăcie d'asta visează acum să aibă hambarul plin, cum a fost al meu și al tău, Trandafire, neică.

TRANDAFIR: Mă, crapă bojocii în mine, ăsta-i sfârșitul pământului! Apocalipsu', mă! S'a întors lumea cu susu'n jos! Păi, socotești tu cu cine mai lucrezi pământu', dacă intră toți pârlitii în colectivă? Ei pe mașină, și tu pe jos, să te uiți la ei că-ți râd în nas, și tu asuzi singur. Să-mi ajute Verginica? Cine? Păi Verginica n'a pus mâna pe seceră ori plug de când e ea. Am luat-o dela tat-su cu treizeci de pogoane și cu mâinile îngrijite, am ținut-o boarește. Ce, am avut eu nevoie să meargă la câmp soția? Stă acasă, ca o preoteasă! Da' asta-i încă puțin. Am auzit că, vreau nu vreau, face schimb cu mine, auzi, îmi iau locul dela Salcie și-mi dă unde și-a înțărcat dracu' copiii, la hotar cu Măgura, pietrișu' care e a lui Marin. Imi ia locu' meu dela tata la colectiva lor.

COTOROIU: Și mie nu-mi ia locul dela Isvor? Și Murgu ăsta, fir-ar el al dracului și afurisit! Pă toți mi i-a momit cumetre, auzi? Pă toți! Unu' nu mai vine la ușa mea, cu o boală, cu ceva, parcă i-a afumat cu păr de lup. Când era săracu' Nicolau în comună, ce, mult îmi stătea în drum? Doi la el și cinci la mine. Își vedea de vișoara lui, de moșioara lui, leafa o lua frumușel, venea bolnavu' la dispensar, bine, nu, să fie sănătos! Juca cărți cu popa și cu Predoiu, învățătoru' Oamenii veneau la mine, că erau deprinși.

TRANDAFIR: De, dumneata mai ai și focu'ăsta! Mai ieșea un ban și de aici.

COTOROIU: Și bani, nu zic, da-i puneam la treabă. Ii puneam, de ieșea untu' din ei. Și economiseam dela simbrii. Acu' mi-a luat două odăi pentru staționar și a mutat casa de nașteri alături, în casa lui Zincă.

TRANDAFIR: Mare pacoste a fost pentru dumneavoastră Murgu ăsta!

COTOROIU: Și aleargă și-i iese sufletu' și-i iese limba de-un cot, și asudă, și tocește pragurile! În toate casele se bagă, ca Floarea, zău! Când a fost unu' cu scarlatină la Roata era să-i plesnească pipota.

TRANDAFIR: Și vorbește de sănătate și vorbește de colectivă, și iar îi dă cu sănătatea, și iar îi dă cu colectiva, parcă până azi n'a mai fost om sănătos pe lume! Sănătatea la colectiva lor se naște. S'a născut la Isvoarele, unde a căscat el ochii de-a văzut-o bine și vrea să facă la fel.

COTOROIU: Vedea-l-aș țeapăn și umflat! Care dracu' mai umblă pe la bucătărie, că latră câinii așa?

Scena II

Aceiași, Lenuța apoi Ion.

LENUȚA: Ghiță, a venit Ion, ciobanu' dela saivan.

COTOROIU: Ce vrea? Cine l-a chemat?

LENUȚA: Vrea să vorbească cu tălică.

COTOROIU : Păi n'a vorbit acu' patru luni ? Ce, a înnebunit ? Iși face de cap ? Lasă oile când are el chef și vine'n sat ?

LENUȚA : Nu-ș ce zice de haine și de un picior.

COTOROIU : Să vie'ncoa.

LENUȚA : Cu picioarele murdare pe velințe ?

COTOROIU : Să se descalțe. Ce, mă-sa l-a făcut în opinci ?

LENUȚA : Parcă picioarele lui or fi mai curate ca opincile. (*iese oftând*)

TRANDAFIR : Nu te-ai înțeles cu el ? Ori o fi dat boleşnița'n oi !

COTOROIU : Pușchea pe limbă-ți ! Cine știe ce pretenții mai are ! L'or fi prelucrat și p'ăsta ! Că și'n primăvară îmi venise cu capu' plin .

ION : (*intră domol, cu căciula'n mâini*) Bună ziua !

TRANDAFIR : E bolșevic și ăsta. A uitat de săru'mâna !

COTOROIU : Ce-i Ioane ? Ce s'a întâmplat ?

ION : De 'ntâmpat nu s'a'ntâmpat .

COTOROIU : Atunci ce-i ?

ION : Vezi eu am stat de m'am gândit că simbria-i mică. E mică simbria !

COTOROIU : Păi n'am vorbit ? N'ai zis că-i bine ? N'ai haine dela mine, hrană, bașca simbria ? Ce mai vrei ? Ce, în fiecare lună o să ne mai tocmin odată ? Aveai anii trecuți câți ai acu' ? Hai ?

ION : Ba. Da' hainele-s rupte de mai an și altele nu mi-ai mai făcut.

COTOROIU : Da' te-acoperă ? Te-acoperă ! Ce, li s'apleacă oilor când te văd cu ele cârpite ? Ce, stâna e biserică, să fii în haine noi ?

ION : Nu-i că nu-s noi, da's subțiate. La munte-i frig. N'a fost vorba să-mi dai haine la fiecare an ? N'am vorbit anu' trecut să ne luăm după o lege ?

COTOROIU : Dacă's bune, mă, la ce să fac altele ? Ce, ești fată de măritat și eu sunt tat-tu ? Hai, cară-te ! Pentru asta ai coborât din deal dela saivan ?

TRANDAFIR : S'a smintit și ăsta. Geaba stă acolo, singur tot anu', vara la stână și iarna la saivan, că și acolo ajunge microbii ăstora !

COTOROIU : Hai, Ioane, du-te la coana Lenuța, spune să-ți dea o s'rachină de ciorbă de ieri care a mai rămas și la vară vorbim pentru haine de iarnă. Umblă sănătos.

ION : Eu zic...

COTOROIU : Nu mai zice nimic. Descurcă locu' d'aici.

ION : Eu am auzit că avem Sindicat. Și hai, coane, la S'ndicat, să vedem cum hotărâsc ei plata mea.

COTOROIU : Ptiu, bătu-te-ar crucea ! Da' de sindicat de unde ai mai aflat ?

TRANDAFIR : I-auzi frate, ce știe Ion, ciobanu' !

ION : Au fost dela oraș muncitori, de au tăiat din pădure, și mi-au spus. Dacă e o lege și pentru noi de ce să nu ne luăm după legea aia ?

COTOROIU : Și crezi c'o să te umple de berechet legea aia ? Ce, legile sunt făcute pentru voi, sau pentru Stat ? O să mă puie poate pe mine să-ți dau ceva mai mult, da' o să ia taxe dela tine, de-o să te usuce. Cu un ban n'ai să mai rămâi. Ai să vezi tu pe dracu' ! Lege vrei ? Hai la lege, să vezi tu ce bine o să-ți meargă !

TRANDAFIR : Nu v'ajunge că vă dă omu' și brânză, și mălai și haine, și slănină, și bani pe deasupra, vreți sindicat ? In loc să-i spui bogdaproste că după urma lui trăiești de atâția ani, că un prost ca tine și fără pământ, până acu' crăpa de zece ori de foame !

ION : Păi, de slănină nu mai ai încolro ! Și hainele-s trențe.

COTOROIU : Du-te Ioane, să-ți dea coana Lenuța un chil de slănină dela cămară, du-te la deal, gândește-te bine, și pe urmă, 'nainte să sui la munte, în Martie, să mai vii să-mi spui ce te-ai gândit. Că dacă acu' stai în sat și lași oile

singure, am și eu drept să te trag la judecată, că te-am tocmnit într'un fel și ai părăsit serviciu'.

TRANDAFIR : Și atunci să vezi tu despăgubiri ce plătești !

ION : (*nedumerit*) Și mai e și asta... dela picior... o știi dumneata, că ți-am arătat-o...

COTOROIU : Care ?

ION : Iaca, rana asta, și acu' trei ani ți-am mai arătat-o, și pe vară. Vreau să mă duc la doctor, la dispensar, da' nu-i aci.

COTOROIU : (*furios*) La dispensar ? La Murgu ? Păi nu ți-am spus să-l bagi, piciorul, în criolină ? L-ai băgat ?

ION : Eu...

COTOROIU : Nu-i rană pe lume să nu se vindece cu criolină. Și rac să fie ! N'ai vrut să dai bani, aia e ! Dormi pe ei, fi aduni, ești calic !

ION : Da, oi fi adunător ! Am ce aduna ! L-am băgat în criolină acu' trei ani, n'a trecut !

COTOROIU : Mai bagă-l odată. Să-ți dea dela dispensar, că eu nu sunt casă de ajutor. Să-ți plătesc și bărbieritul poate, că mă slujești cinstit și vrei să mă tragi pe la syndicate ! Crezi că altu' nu mai gălesc, numai tu ești cioban pe lume ? Ori vrei cum vreau eu, ori p'aci ți-e drumul. Eu cu sila nu te țiiu ! Hai, marș la coana Lenuța, să-ți dea ciorbă și slănină aia, că eu am inimă, porcule.

ION : (*șovăind*) Rămâneți sănătoși.

Scena III

Cotoroiu, Trandafir.

COTOROIU : Ai văzut ?

TRANDAFIR : Am văzut. Când spui eu că e sfârșitul pământului !

COTOROIU : Ion, ciobanu', răpănosu', pe care-l țin de șase ani de milă, vrea sindicat !

TRANDAFIR : Câte oi ai ?

COTOROIU : Ce, crezi că-l răpune munca mea ? 100 oi. Și cât m'o fi furând ! Câtă brânză, cât caș, mi-o fi mâncând ! Câți miei mi-o fi tăind, și-mi spune pe urmă c'au murit ! D'aia și eu i-am pus dinainte condiții : nu-mi pasă cât lapte dau, mi-e să-mi dai atât și atât. Și-mi dă măgarul, că n'are încotro !

TRANDAFIR : Da' dacă se duce la sindicat ?

COTOROIU : Astuia i-e frică de oameni, că stă în munte singur de când l-a făcut mă-sa. Nu se duce el.

Scena IV

Aceiași, Moașa

MOAȘA : Hai, noroc !

TRANDAFIR : Să trăiești, moșico. Ne-ai luat cu „hai noroc“, ca la cârciumă ?

MOAȘA : Cu hai sau fără hai, noroc să fie.

COTOROIU : Stai, moșico, de răsufală.

MOAȘA : Ce să stau, că nu-mi văz capu' de treabă ! Tanța se duce la Păvăleni să facă injecții la copii și eu sunt de serviciu. Am fost devreme la dispensar, și am dat o fugă acasă, să văd de fierțură, că e duminică și de, ca omu', mănânc și eu mai boerește.

TRANDAFIR : Da' ce, ia foc dispensaru' fără d-ta ? Când era Nicolau, nu mai păzea nici dracu' dispensaru', și tot pe locu' lui îl găsea, nu fugea de acolo.

MOAȘA : Vezi că noi avem staționar de copii ! Staționar cu șase paturi, da' văz că a băgat doctorul opt draci în el, tușesc toți.

COTOROIU : Cap sănătos sub patrafir ! Numai ca să facă ce n'a făcut altu', să fie el mai breaz !

MOAȘA : Și mai e una : e acolo Sandu, ăl mic al lui Grigore, și doctoru' a spus aseară ca să-l culc numaidecât separat, în altă odaie, că parcă ar avea altceva. Aseară n'avui timp după ce a plecat el, că trebuie să duc patu' acolo, să spăl pe jos, să pui în geam o saltea, știi, în sala aia mică, de țineai dumneata sacii în ea, și dimineața când m'am uitat, era spuzit pe piept. Trebuie să mă duc să-l despart de ălalți. Cunosce eu, are scarlatină, are dreptate Murgu. Mi-a lăsat să-i fac și ser.

TRANDAFIR : Da' el unde s'a dus ?

MOAȘA : La spital, cu unu' de se curăța, de nu-l ducea.

COTOROIU : Eh, dacă a stat el cu ălalți până acu' și e la amiază poate să mai stea nițel.

TRANDAFIR : Cum îți merge, moșico ? Dai în brânci de treabă ?

MOAȘA : M'a omorât, auzi, m'a omorât cu controlu'. Toață ziua e cu ochii pe mine. Fă asta și fă aia, parcă n'ași ști și eu, că nu moșesc de douăzeci de ani toate muerile din sat și nu le aduc jigodiile pe lume. Și pe urmă pă mine ar trebui să mă ție numai pentru faceri ! Nu ! Mă bagă și la staționar, că Tanța e și la creșă ! Că am și leafă mare !

COTOROIU : Și atâta îngrijire, strică copilului !

MOAȘA : Dece nu m'o fi dând la pensie, maică ?

COTOROIU : Că lucrezi bine, cu icipiență ! Și când naște una cum trebuie, să spuie c'a fost meritu' lui ! La grea moară ai dejugat, Anicuțo !

MOAȘA : Am fost bună atâți amari de ani și fără stăpân pe cap, că Nicolau nu se băga, dacă nu-l chema. Acu', Anicuțo, nu. Ești a cincea roată la căruță.

COTOROIU : De când se are bine cu Grigore și cu Onofrei și-a făcut casă de nașteri în casa lui Novac, i s'a suit la cap de tot. Da' ce-a asudat pentru ea ! I-a ieșit lui Murgu limba de-un cot pân' le-a aranjat ! Credeam că dă în boala lui Calache, atât alerga, se căciulea și turba ! Ș'acu' se omoară să facă una la Roata. Iși scuipă sufletu' pe drumuri.

MOAȘA : Așa, așa ! Uite-așa se perpelește ! Taman, că-mi vine și să râz !

TRANDAFIR : Și la toate adunările pentru colectivă se duce, și-am auzit că și vorbește. Că la colectivă omu' o să fie cruțat, că acolo să vezi sănătate, că așa-i la Isoarele ! Că acolo-i raiu' ! Raiul cu bivoli !

COTOROIU : Sta-i-ar în gât !

Scena V

Aceiași, Dr. Petrescu, sora Tanța

Dr. PETRESCU : Bună dimineața ! Bucuroși de oaspeți ?

COTOROIU : Eh, domnu' doctor Petrescu ! De așa oaspeți să nu fim bucuroși ? Poftim de stați ! 'Cumătru' meu, nea Trandafir. Ori îl știi ?

PETRESCU : N'am avut plăcerea.

TANȚA : Ei, domnule doctor, te-am adus, m'ai păcălit, acum trebuie să plec.

MOAȘA : Adică cum te-a păcălit ?

TANȚA : A venit mai devreme la dispensar, tocmai când mă pregăteam să plec la Păvăleni. Să te spun ? Intâi mi-a spus că în crângul de lângă moară cântă cucul pentrucă e prima zi de soare, și ne-am dus acolo, dar nu cânta niciun cuc, și pe urmă m'a rugat să-l aduc la dumneata, pentrucă nu mai știe drumul înapoi, dar văd că-l știa mai bine decât mine.

PETRESCU : Sora Tanța e o citadină. Dacă vrei s'o corupi, trebuie s'o ademenesti cu farnece rustice : un crâng, un cuc ! Și pe urmă trebuie să recurgi la orice mijloace, pentru că femeile de azi sunt rezistente ca marmora, își pierd pe zi ce trece feminitatea.

TANȚA : Atunci ce mai vrei să corupi ? O marmoră fără feminitate ? Te interesează ?

MOAȘA : Așa zău !

PETRESCU : Cu feminitate camuflată !

COTOROIU : Ia să-i spui eu coanei Lenuța să pregătească o țuică.

TANȚA : La revedere ! Petrecere bună !

COTOROIU : Nu stai să iei o țuiculiță, prima oară când intri în casa mea ?

TANȚA : De un ceas ar fi trebuit să fiu la Păvăleni.

MOAȘA : Dacă ai ști ce țuică are nea Ghiță, ai lăsa Păvălenii pe pustie ! Și eu mă duc acușica la dispensar, doar o țuică să trag.

PETRESCU : Dacă ar rămâne acum, m'aș simți jignit, ar însemna că țuica e un motiv mai tare decât prezența mea !

MOAȘA : Da, e tare, e tare țuica lu' nea Ghiță !

TANȚA : (*râzând*) Nici țuica, nici prezența, datoria ! N'am chef să mă certe doctorul Murgu, care e aprig și neîngăduitor. Ah ! Și acolo alți purici, alte gropi, alte cumetre, alte fișe ! Altă plictiseală. Vă invidiez și vă las. La revedere. (*iese*)

Scena VI

Trandafir, Petrescu, Cotoroiu, Moașa

COTOROIU : (*la ușa care dă spre interiorul casei*). Lenuțo ! Ia pune de-o țuiculiță ! Avem mosafiri !

Scena VII

Acciași, Lenuța

LENUȚA : (*intră cu o tavă cu țuică și pahare*). Bună ziua. Mă iertați, eu, ca gospodinele. Nici nu poci să stau, că mi se arde ceva în bucătărie.

PETRESCU : Sănătoasă, coană Lenuță ?

LENUȚA : De sănătate nu mă plâng, da' de inimă rea, nu mai am loc. Să vezi tu că toate câte le-ai muncit și le-ai strâns atâția ani, ar vrea să ți le ia tâlharii ? Nu i-ar mai răbda Dumnezeu ! Să nu mai ai aproape ce să bagi în oală duminica ! Mă duc, că mi se arde. (*iese*)

MOAȘA : Du-te, du-te, că se prinde la fund.

COTOROIU : Ia poftiți, poftiți !

TRANDAFIR : E opărită rău, coana Lenuța !

COTOROIU : Da' ce crezi ? Când vorbește unu' de colectivă în casă, o și apucă la ficat. Să fi fost tu stăpân în sat, și să vezi acu' golani că-ți întorc spatele și nu-ți mai vin la lucru. Să te prăjești singură la bucătărie, că i-a plecat aia de gătea, și dacă se uită la ce-o așteaptă, numai greu și greu. Că n'or veni într-o zi americanii ! Auliu ! Să nu ți-i muștruluesc eu atunci !

TRANDAFIR : *(îi face semn spre doctor)* Și cu vaca aia, e bolnavă, zici ?

COTOROIU : Lasă-mă, nea Trandafire, să-mi vărs focu', că domnul doctor e al nostru, nu-i ca Murgu să joace în două labe ca cățelu' dela panoramă, ăla cu tichie, ca să-i zică ăștia „brava“ și să-l decoreze ori să-l facă deputat ! E de-al nostru. Ne cunoaștem de o mie de ani.

TRANDAFIR : Zău ?

COTOROIU : Păi eu în tinerețele mele am fost sanitar în comuna unde avea ăta dumnealui moșie. Conu Tache, săracu ! Ce om ! Ce acareturi avea ! Ce gospodar ! Pe domnu' doctor îl știu de când dădea cu praștia în rândunele.

MOAȘA : *(care până acum a fost ocupată cu hăutura)* Taci, frate !

PETRESCU : Suntem prieteni de mult, dar asta să rămână între noi, coane Ghiță. ăștia, de pe aici, știu că sunt fiu de funcționaraș de prin București. E mai bine să rămână așa.

COTOROIU : Sfânt ! Eu sunt mormînt ! Ia mai luați, mai luați ! Lenuțo, mai adu frate, ce atâtica țuică, la atâtia voinici ? Ce zaeafeturi erau la conul Tache ! Da' la alegeri, ce mese ! El m'a făcut om, și eu am caracter, eu sunt recunoscător. Zicea : mă Ghiță, câte voturi aduci ? Atâtea. Ai atât dela mine, și dădea cinstit.

MOAȘA : Nu știu eu ? *(bea absorbită).*

(Lenuța mai vine cu o sticlă, de data asta mai mare)

LENUȚA : De conu' Tache vorbești ? Bun ca pâinea caldă. Dacă erai de-ai lui, te vedea Dumnezeu !

TRANDAFIR : Ce zici, domnule doctor ? Vin americanii ?

PETRESCU : Nu afirm nimic. Atât vă spun : aveți răbdare !

COTOROIU : Și cum o să fie când or veni ?

TRANDAFIR : Ce, ce crezi, te pomenești într-o zi cu ei și fac regulă până nu te-i dumiri că au venit : na ție casa 'napoi, na ție pământu', tu ai fost primar, primar te fac, haide afară din închisori voi care aveți și v'a luat, și intrați 'năuntru voi cu colectiva, voi pârlitii care urlați după „libertate“, na-vă libertate, voi amăriții care umblați acu' la școli și la ședințe, să putreziți acolo, să nu vă rămâie oscior cu copiii cu tot, pân la pruncu' din burta măsii !

COTOROIU : Care a fost neam de slugă, slugă să fie, și care a știut să facă avere, s'o stăpânească sănătos, că a fost deștept și a știut să dea din coate.

LENUȚA : Parcă mă mai răcoresc când aud cum o să fie. Stați nișel, să vă aduc niște chifteluțe fierbinți.

MOAȘA : Eu mă duc, maică, ce să mai stau, să-l trec pe ăla cu scarlatină la separat, că se umple toți. Să-i fac și aia...

PETRESCU : Ai un caz de scarlatină ?

MOAȘA : Aseară mi-a spus doctorul că e suspect, da' n'am avut vreme, și azi s'a dovedit, da' uite, eu pe la nea Ghiță, am întârziat. Mă duc.

PETRESCU : Da' mai stai coană moașe, că nu se molipsească ei așa iute. Auzi, vin niște chifteluțe grozave.

MOAȘA : Ca la coana Lenuța, știu ! Da' eu tot mă duc. *(se așează)* Trebuie pus și la regim, altfel mănâncă ca toți ceilalți și-i bucluc.

PETRESCU : Al cui e copilul ?

MOAȘA : Al lui Grigore, secretaru' dela Partid, nu-i de glumă.

PETRESCU : Al lui Grigore ? Ei, ai să te duci ! Ia mai toarnă puțin, nea Ghiță, ce fel de gazdă ești ?

COTOROIU : Vai de mine ! S'a uscat paharele ? Să știți că mai am, nu-i asta toată ! Nu mai am curcănași de ăia de-i frigea Lenuța când venea un musafir, nu mai am plăcintă, ca al'dată, că m'au secat ăștia ; da' țuică se mai găsește.

TRANDAFIR : Când oi vedea eu ziua aia, când or veni americanii, trei zile și trei nopți beau !

COTOROIU : Ca la alegeri, când punea conu Tache butoiu' în curte și alegătorii veneau de beau cu stacana, ori trăgeau, de erau grăbiți, cu mațu', și nu mai țineau socoteală (râoe). Ți-aduci aminte... haha !... ți-aduci aminte, domnișorul Florinel, — ce să te mai iau cu domnu' doctor — când a lu' Tudose a venit cu capul spart și i-a dat domnul Tache 5.000 de lei răsplată, și i-a zis : bea alde Tudose cât vrei tu.

TRANDAFIR : Parcă !

COTOROIU : Ba văz că nu, că nu râzi. Și el a băut toată noaptea și a doua zi dormea crăcănăt lângă butoi, și-i furaseră nădragii de pe el, da' el habar n'avea și dormea tun. Și râdea toată curtea cum stătea cu dosu' gol și-l lătra câinii ! Râdea și conu Tache, Dumnezeu să-l ierte ! Ce vremuri bune ! Ce oameni de viață ! Subțiri, nu așa !

PETRESCU : (*care bea puțin și-i privește rece*). Pe când acum ? Vă bate colectiva la ușe și voi habar n'aveți.

TRANDAFIR : Ce să-i faci ? Ce n'am spus ? Că nu le dă nimic la împărțea, că nu le lasă nici casa lor, că are să crape toți la cazan, că cu mașina lucru se face repede și atunci le ies zile puține la socoteală...

COTOROIU : Că dacă lucrează cu mașinile și nu cu vite, cu ce-o să mai îngrășe pământul ? Că-și dau ei vitele să le crape acolo de foame, nețesălate ! Ce n'am spus !

TRANDAFIR : Le-a făcut o școală ăștia, Grigore, Onofrei, acu' și Traian și Stana, de i-a 'nebunit pe toți.

COTOROIU : Le-a adus film din Soviete, pasca mă-si cui l-a adus să mai învețe ăștia să facă treabă, i-a dus la Isvoarele, să rămâie și acolo câți am boțezat eu !

PETRESCU : Peste o săptămână, două, se constituie. La începutul lunii Martie.

COTOROIU : Sigur știți ?

(*Lenuța intră cu o furie*)

LENUȚA : E sigur ? (*stă pe scaun frântă*)

PETRESCU : Credeți c'au să vă mai rămână vii, oi, pogoane de arat ? V'a sunat ceasul, oameni buni ! Mă uit la voi ca la niște morți ! Tot pământul vostru bun trece la colectivă, și vouă vă dă nisipurile, pietrișurile, Valea Seacă !

MOAȘA : (*se închină*) Ferește Doamne ! Eu mă duc, maică, la dispensar.

PETRESCU : Și dumneata crezi că mai rămâi în pâine ori că ești la pensie ? Au ei nevoie de bătrâni cinstiți ? Pe drumuri, coană moașe, pe maidan, cu câinii vagabonzi ! La gunoaie !

MOAȘA : Oare ? De ce, frate ?

PETRESCU : Aduce într-o zi o moașe tânără și drăguță ca Tanța și face statul economie de pensia dumitale ! Tot ai apucat alte vremuri și-ai putea să povestești. Ai făcut școală de cadre ?

MOAȘA : Eu ? Nu !

PETRESCU : (*râde*) N'a făcut școala de cadre și-și închipuie că mai poate mânca o pâine ! (*se ridică*) Eu nu vă pricep ! Stați cu mâinile în sân ! Dar orice prilej trebuie speculat ! E luptă pe moarte și pe viață ! Ei vă cruță pe voi ? Voi dece-i cruțați ?

LENUȚA : Da' să-i cruțe dracii, nu eu ! Le-ași scoate ochii !

PETRESCU : Atunci ? N'ați auzit ? E un caz de scarlatină. Să fie zece, să fie o sută. Să se umple satul !

MOAȘA : Vai de mine !

PETRESCU : (*brutal*) Stai jos și bea și mănâncă. Poftim! (*ii toarnă*). E bolnav copilul lui Grigore ? Să moară ! Crezi că lui tat-su o să-i ardă de colectivă peste două săptămâni, zece zile, dacă își duce copilul la cimitir ? Dacă se umple satul de scarlatină, au ei ședință de constituire săptămâna viitoare ?

COTOROIU : (*incet*) O amână, da' nu se lasă, că sunt afurisiți.

PETRESCU : (*crescendo*) O săptămână, și'n timpul ăla alte idei, alte desbinări între ei. Nu vă e milă de copiii și avutul vostru ? Fiecare pe locul lui să facă ce poate. Nu e numai principiul meu, e al tuturor prietenilor mei. Ați pri-ceput ? (*iși ia windjakul și bereta*). Să ne vedem cu bine !

COTOROIU : Nu mai stai, coane Florinel ? Nu mai vrei să ne dai o mână de ajutor ?

PETRESCU : (*rânjește*) Eu sunt doctor ca să vindec, nu să răspândesc boala !

COTOROIU : Măcar ce să-i facem poșdichiului lui Grigore ?

PETRESCU : Ai un dulap plin de medicamente cumpărate dela mine. In-dură-te, sacrifică o fiolă pentru „binele colectivei”. Nu te taie capul ? N'ai un sulfatazol american ? Ce mai stai ? Fă-i acum, că are rinichii sensibili, o sulfamidă tare, și să-l ia naiba. Naivilor ! Ești sanitar, Ghiță. Umple-i de boale ! Să le piară pofta de colectivizare ! Să zacă ! Să se desbine ! Altfel cum credeți că o să vi se dea ceva înapoi, dacă n'ați fost activi ? Mișcați-vă ! (*iese*).

Scena VIII

Cotoroiu, Lenuța, Trandafir, moașa

MOAȘA : (*care e beată*). Eu mă duc... la dispensar... treabă...

COTOROIU : Da' stai, moșico, liniștită, țara arde și haba se piaptână.

MOAȘA : (*supărată*) Care babă ? (*așipește iar pe scaun*)

COTOROIU : Ia adu, Lenuța, damigeana, că avem de lucru. (*Lenuța iese, arată spre moașe*) Cu asta e treabă de făcut.

TRANDAFIR : Da' se lasă ?

COTOROIU : Ii pun siringa în mână și-o trimit drept la a lu' Grigore. (*fierbând*) Pe urmă, azi doarme ea aici și ăia se amestecă, că-i duminică, rudele care vin să-i vază, cu copiii, Sandu și ălalți care sunt răciți, neamurile le aduc de mâncare și mănâncă și Sandu cu ei.

TRANDAFIR : Da' moașa n'o spune mâine că a fost aici azi ?

COTOROIU : Ce-i proastă ? Să se bage singură în bucluc... (*Lenuța vine cu damigeana și cu o farfurie cu scovergi*).

LENUȚA : Scovergi să ne ierți, da' cine mai poate să facă gogoși ?

TRANDAFIR : Să umple copiii din staționar, mai duc și neamurile acasă. Da' asta, injecția asta ce-i face ?

COTOROIU : I se împietrește rinichii și se duce pe copcă. (*se duce la dulap, umple o siringă*).

LENUȚA : Știu că m'ar săra pe inimă să dea ortu' popii javra lui Grigore ! Să-l văz că scurmă pământul cu ghiarele, tat-su ! Cum ne scurmă el sufletul, când bate toba de ședință.

COTOROIU : Lasă Lenuța, nu te enerva ! (*entusiasmat*) Mă, al dracului Florinel ! Numai tat-su, conu' Tache putea să scormonească una așa de bună !

MOAȘA : Așa, așa. Mă duc și eu...

COTOROIU : Bea ici, coană moașe, și să fie într'un ceas bun ! Uite, ține asta, fă-i-o lu' Sandu. Asta ia căldurile cu mâna și avem liniște aici, până seara.

MOAȘA : Să-l duc colo... seru' (*merge spre ușe greu, cu siringa în mână*).

COTOROIU: Nu-l mai duce, că după ce-i faci seru' ăsta, nu mai molipseşte pe nici unu'. Auzi? Te aştept aici, la uşe. Ia fă, Lenuţă, până vine coana mouşe, o cafea neagră. (*Moaşa iese*).

TRANDAFIR: Da, cu asta trebuie să mai avem de furcă, cu moaşa. Că doar într-o zi nu-i umplem pe toţi! Când vine Murgu?

COTOROIU: Peste o zi, două. Las pe noi, cumetre, şi după ce o veni el. Să chemăm şi pe Zamfir?

TRANDAFIR: Bine ar fi!

LENUŢA: Parcă mai am om la curte, să trimit? Mă duc eu (*îşi pune şalul pe cap*). Pentru aşa treabă, merge ea, coana Lenuţa! Să vedem acu' cum o să arate colectiva lor, da-r'ar boala în ei de milogi puturoşi! Vor să se ajungă! (*iese*)

TRANDAFIR: N'ajung ei ziua aia, Coană Lenuţo! Auzi? Că Petrescu ăsta, n'o vorbi de capu' lui. Asta trebuie să fie legat cu boieri mari, cu d'ai noştri şi cu americanii.

COTOROIU: (*tot la uşa întredeschisă*) Este! Este! N'ai văzut cum vor-bea? Păi a şi spus.

MOAŞA: (*intră*) I-am făcut... Da-l duc eu... dincolo... după cafeluţă...

COTOROIU: Unde ţi-e paharu'? Uite-aşa! Să crape cine ştim noi!

MOAŞA: (*aiurită*) Da' dacă crăpăm noi?

Cortina

TABLOUL II

Acasă la Dr. Teofil, la spitalul din Căţuia. O încăpere modestă. O masă cu scaune, o canapea, un pian, o poliţă de lemn acoperită cu o perdeluţă, un smochin într'un hârdău. Mama Dr. Teofil, o bătrânică drăguţă, mică, cu mişcări repezi, pune masa şi vorbeşte cu pisica depe canapea.

Scena I

Mama, apoi Grigore

MAMA: Să pun şi brânza pe masă, nu-i aşa? Şi cum am să mă întorc cu spatele, s'o înhaţi, nu-i aşa? Lasă că te cunosc eu, te cunosc! Te faci că dormi? Sforăie, drăguţă, sforăie, că brânza n'o pun! Auzi că vine băiatul! (*se duce la uşe*) Dumneata erai Grigore?

GRIGORE: Bună seara, maică mare! I-acasă tovarăşul doctor?

MAMA: E în spital cu un doctor tânăr, ba chiar din satul dumitale, mi se pare... doctorul Murgu nu-i din Găvanul?

GRIGORE: Da, e doctorul nostru. Ştiam că trebuia să plece ieri, duminică, dela Găvanul, dar îl credeam la vremea asta întors în sat. Eu am plecat alaltăieri la amiază.

MAMA: A venit la prânz. Au avut o operaţie foarte grea, foarte grea, după masă. Horia al meu spunea că-i foarte grea, şi doctorul vostru a venit să asiste, e bolnavul lui, din satul vostru. A vrut să-şi urmărească bolnavul. Rămâi să mă-mânci cu noi, Grigore, da? Hai, dragă!

GRIGORE: Rămân, maică mare, da' să nu faci nimic anume, zău. O cană de lapte mie-mi ajunge.

MAMA: Ei, să nu te superi, drăguţule, dacă mai pun ceva lângă lapte. Stai să trimit după Horia, dacă o fi cineva în curte.

GRIGORE : Lasă-l maică mare, vine el când sfârșește.

MAMA : Eu știu c'a sfârșit. Or fi stând de vorbă. (*deschide fereastra*) Uite că trece sora Maria. Soră Mario! Soră Mario! Soră, spune-i lui Horia să vină acasă, că are un musafir drag.

GRIGORE : Dacă a isprăvit!

MAMA : Dacă a isprăvit, soră Maria. Mulțumesc. (*îchide fereastra*) Stai Grigore, stai.

GRIGORE : (*stă lângă piscă*) Mă, da gras te-ai mai făcut ! Cu ce te hrănește, mă, cotoi?

MAMA : Fură dela maica mare cât poate ! Știe el că nu văd bine. Să-l vezi al naibii, parcă știe că nu văd fără ochelari, cum îi uit pe undeva și mă vede fără ei, șterpelește ce poate.

GRIGORE : (*râde*) Și când pui ochelarii nu fură?

MAMA : (*râde*) Ba da, da' parcă mai puțin. Mai aveți mult Grigore, mai aveți ?

GRIGORE : Până la colectiva noastră? Puțin, maică mare, un salt.

MAMA : Trebuie să fii tare mulțumit!

GRIGORE : Suntem încă cu sufletul la gură. Avem oameni buni în sat, crescuți, dar avem și dușmani mari.

Scena II

Aceiași, Dr. Teofil

TEOFIL : Sărut mâna maică, cine... ei, tovarășul Grigore ! Bine ai venit, prietene ! Eu te-am așteptat mereu duminica, credeam că atunci ești mai liber ! Și uite că mi-ai venit într'o luni ! Cum merge brațul ?

GRIGORE : Bine. Sănătos de tot. Ce faci, tovarășe doctor ? Cum arăți ? Bine, da' cam slab, parcă !

TEOFIL : Nu m'ai văzut dumneata de mult, de astă vară, și m'ai uitat !

MAMA : Uite, și eu spun că e slăbit.

TEOFIL : Da' de unde, maică. Vi se pare. Ia spune, Grigore, ce faci ? Când ai venit ?

GRIGORE : Adineauri. Am plecat alaltăieri spre prânz, cu încă un tovarăș, am fost la Dobeni să mai vorbesc odată la S.M.T. pentru tractoare, că uite se apropie acum ceasul, și a trebuit să înoptez acolo, pentru că responsabilul era la București. A venit ieri, ne-am învoit, și azi m'am abătut pe la oraș și pe la dumneata.

TEOFIL : Rămâi să mănânci cu noi !

MAMA : Sigur că rămâne.

TEOFIL : E și doctorul Murgu aici. A rămas în spital, așteaptă un telefon. A cerut secția sanitară a Raionului. Mi-a spus că peste două săptămâni aveți probabil, ședința de constituire a colectivei.

GRIGORE : Așa e plănuit. Am trecut zile grele. Comasarea e lucrul cel mai greu de făcut. De când au auzit chiaburii de comasare, atâtea ne-au scornit și atâtea clocotesc, că mă aștept în fiecare zi la încă ceva.

TEOFIL : Și acuma încă ?

GRIGORE : Până în ziua în care va fi făcută și chiar după. Dar după ce am fost la Isoarele, oamenii s'au întărit. Au văzut acolo oameni care au dus acasă și 25 saci de grâu și nu lucraseră un neam întreg, o pereche numai.

MAMA : (*cară pune masa*) Horia, fiule !

TEOFIL : Ce-i, mamă ?

MAMA : (*ii șoptește la ureche*) Să știi că n'avem unt, dar pâinea e proaspătă.

TEOFIL : Nu-i nimic, mamă! Ce să-i faci ? Brânză avem? Lapte ?

MAMA : Da. Lapte și brânză avem, avem și magiun.

TEOFIL : E bine și așa.

MAMA : (*veselă*) Avem și slănină.

TEOFIL : Atunci ce mai vrei, maică ?

MAMA : (*șoptit*) Foarte bună slănină.

TEOFIL : N'avea grije. Nu suntem mofturoși. (*mama iese, către Grigore*) Stai Grigore, dragă, stai aici pe divan. Ești obosit ?

GRIGORE : Frânt. Și dumneata ?

TEOFIL : Am avut azi câteva operații. Am fost și la cooperativa din sat care a primit unele medicamente simple dela Minister, și i-am învățat să le rânduiască, le-am etichetat și le-am explicat la ce boli trebuie să le dea. Când m'am întors, venise Murgu și am operat amândoi bolnavul lui. Era o operație urgentă, abia a convins omul, și a trebuit să vină cu el.

GRIGORE : Ce zici de băiatu' ăsta ?

TEOFIL : Imi place. S'a schimbat mult de când a venit.

GRIGORE : Așa e ? Mi-era tare grije de el la început. Acu' se face om pe zi ce trece. Lucrează frumos acu'. (*pauză*) Și nu mai cânti ca pe vară, seara, când erai obosit ?

TEOFIL : (*râde*) Să cânt la pian ? Vrei ?

GRIGORE : Parcă mi-e dor.

TEOFIL : Haide (*se duce la pian, caută între note*) Ce vrei să-ți cânt ? Le mai ții minte ?

GRIGORE : Cum să nu. Mă crezi, că mă deștept câteodată noaptea, de grijile mele, și începe deodată să-mi cânte în ureche pianul dumitale și după ce ascult o vreme, dorm liniștit ? Și acum sunt cam necăjit. Mi-e Sandu bolnav. Murgu bănuie că poate fi scarlatină. Alaltăieri când am plecat, nu era sigur.

TEOFIL : Vrei să vin să-l văd și eu ?

GRIGORE : Nu, dragă. Să nu-i cadă greu lui Murgu. Dacă eu am să chem doctor strein, ce-o să zică satu' ? Acum au căpătat oamenii încredere în el și el se simte altfel. S'a desghețat, a prins curaj. Nu mă tem eu că n'o să vadă bine de copil. Ți-am povestit numai așa, că mă tot gândesc la Sandu. Nu, nu se cuvine. De ce mă gândesc, văd că nu merge. Haide să stăm aici. Cântă-mi aia, care îmi plăcea mie... știi care ?

TEOFIL : (*se așează, începe să cânte Rapsodia lui Enescu. Grigore ascultă atent. In odaie intră încet mama și dr. Murgu. Murgu rămâne o clipă uluit de scena din fața lui, apoi se așează pe un scaun și ascultă și el*) Asta e. Dar degetele mele sunt cam înțepenite, sunt mai deprinse cu operațiile, decât cu pianul. (*se întoarce*) Ai venit doctore ? Ne-ai prins ! E un vechi obicei al nostru de astă vară, când era Grigore aici în spital.

GRIGORE : Noroc, tovarășe doctor !

MURGU : Noroc, tovarășe Grigore. Ne-am întâlnit pe negândite (*către Teofil*) Ce era bucata asta ?

TEOFIL : Enescu.

GRIGORE : Ce lucru ciudat ! Ascultă, ascultă și parcă îți pătrunde în toate mădulele, te face ușor și-ți dă poftă de viață.

MURGU : (*emoționat*) Nu știam că-ți place atât de mult muzica.

GRIGORE : După mine, în fiecare casă ar trebui să cânte barem unu' din neam, să-i odihnească pe ceilalți și să le dea curaj.

TEOFIL: *(cu dragoste)* Are să fie așa într-o zi, frate Grigore, are să fie, în lumea comunistă.

GRIGORE: *(râde)* Să avem noi întâi tractoare, că pe urmă o să avem și plane destule. Ce face băiatu'meu?

MURGU: Alaltăseară am lăsat la dispensar prescripții exacte în cazul că eri s'ar fi declarat scarlatina. Să n'ai grije. I-am rugat să mă anunțe.

TEOFIL: *(lui Murgu)* Atunci fii liniștit.

GRIGORE: Cu cine ai venit la operație?

MURGU: Cu Stănică. Avea de multă vreme ulcer și ieri a perforat. Dacă mai întârziam, murea. A trebuit să viu cu el, altfel nu se lăsa adus.

TEOFIL: Și pe el l-ai convins greu?

MURGU: Greu. Eu îl urmăream de mult. Era dintre cei refractari, nu voia să se lase văzut de mine. Li băgase în cap baba Dana din Țintaurii că are viermoaică în șira spinării și i-a pus un câțel negru tăiat în două. Ai auzit cred, de boala asta, tovarășe doctor?

TEOFIL: Crezi că puțini erau convinși că au viermoaică, acum cinci ani când am venit eu aici? A fost foarte greu să scot viermoaica asta din capul oamenilor.

GRIGORE: *(atent)* Știi și eu și-mi dau seama că-i o prostie, da' după știință, ce-i boala la care-i spun ei viermoaică?

MURGU: Tuberculoză osoasă... I s'a făcut o operație perfectă.

MAMA: *(intră)* Poftiți la masă.

MURGU: *(se oprește lângă smochin)* Ce e ăsta? Un smochin?

MAMA: *(își pune ochelarii și se duce repede la smochin)*. Da, un smochin. Vara stă în curte și toamna îl aducem în casă.

MURGU: Rodește?

TEOFIL: Cum să nu! Face până la zece smochine pe an.

GRIGORE: Da' se coc vreodată?

MAMA: Dacă nu se coc până în toamnă, le punem în fereastră și tot se coc.

TEOFIL: Rodește, rodește bine, sărăcuțul.

MURGU: Și ați mâncat vreodată vreo smochină din el?

TEOFIL: *(mândru)* Am mâncat odată una *(râd toți)*.

MAMA: Stai, stai aici, domnule Murgu. Uite brânză.

MURGU: Mulțumesc. Cum spuneai tovarășe doctor, că vrei să modifici pridvorul spitalului?

TEOFIL: Pridvorul ăsta nu folosește aproape la nimic. Vara scot bolnavii pe el, dar câtă vreme? Două luni, nu mai mult. Și câți pot fi scoși? Pe aici e frig, suntem aproape de munte, plouă des. Dacă zidesc arcadele și dărâm pe-rețele dintre pridvor și saloane, măresc saloanele cu doi metri și jumătate.

MURGU: Fond de investiții ai?

TEOFIL: Am obținut dela Minister, chiar săptămâna trecută, o sumă mică. dar vreau să mai fac din ea și altă reparație, să pun ciment nou la baie. Mâna de lucru e voluntară. Oamenii au început să iubească spitalul și Sfatul Popular ne ajută.

GRIGORE: Mă gândesc cum era spitalul în care am zăcut eu, când mi s'a frânt mâna în fabrică. Clădire frumoasă, doctori spilcuiți, dar nicio dragoste pentru om. Veneau, pleau, ca funcționarii. Erau unii mai inimoși, că erau din firea lor mai oameni, dar nu vedeai că le-o cere cineva, că așa se socotește acolo că trebuie să fie. Ca un birou cu ore de lucru.

MURGU: N'ai fost deloc în război, tovarășe Grigore?

GRIGORE : În patruzeci tocmai intrasem în fabrică și m'au oprit la lucru. În patruzeci și trei mi-am rupt mâna.

TEOFIL : Și l-a umplut de despăgubiri, patronul !

GRIGORE : Da, am avut proces și-a ieșit că a fost vina mea. Noroc că nu m'au pus să-i plătesc eu despăgubiri lui.

MURGU : Erai comunist depe atunci ?

GRIGORE : Ei, să fi fost eu de atunci... Azi aș fi mai luminat, ce n'ași ști ? Ciuleam câteodată urechea, îmi părea că sunt doi, trei, între noi, altfel, da' era o fabrică mică, în târg, colea, nu eram nici mulți, nici ei nu erau foarte lămuriiți.

MAMA : Uite lapte, copii.

MURGU : Mulțumesc.

MAMA : Și magiun.

TEOFIL : *(se duce la geam)* Mi s'a părut mie... uite că iar ninge și viscoleşte.

GRIGORE : Tare ? Nu ne-o troeni drumul ?

MAMA : Ei, în noaptea asta rămâneți la noi ! Plecați mâine în zori. Doar n'o să plecați pe viforniță ! E târziu !

GRIGORE : Da, noaptea e drumul greu dacă vremuește peste Valea Seacă, da' mi-e bolnav băețelul... ași vrea să știu...

MAMA : Ți-e bolnav băețelul ?

MURGU : Dragul meu, acum Sandu doarme și nici n'ai voie la el, dacă are o boală molipsitoare ; dar n'o are, m'ar fi vestit dela dispensar. Dacă m'aș teme de ceva, m'aș întoarce și eu în noaptea asta. Dar acum tot staționarul doarme.

GRIGORE : Ai dreptate.

MURGU : Uite, pentrucă îl avem și pe dr. Teofil, vreau să discut cu amândoi o problemă. Am vorbit adineaori la telefon cu Raionul, secția sanitară. Vreau să fac un lucru, în circumscripție. Dacă la Găvanul va fi o gospodărie colectivă, starea sanitară a oamenilor e, într'un fel, asigurată. Avem punct sanitar și la Măgura. Acum facem casă de nașteri la Roata. Dar cea mai mare pacoste a circumscripției e Țintaurii.

TEOFIL : E comuna aceia din munte, de sus ?

MURGU : E cea mai depărtată. Ajung acolo odată la zece zile. Ei nu vin la dispensar decât rar. E și comuna cea mai înapoiată. Se știe și la Raion, și politicește e înapoiată. Cei dela Raion, care duc acum o luptă pe frontul politic, au trimis întăriri. Oamenii din Țintaurii sunt plini încă de superstiții. Trebuie să fac acolo casă de nașteri și punct sanitar, să ajut la ridicarea oamenilor, paralel cu munca politică.

GRIGORE : Ai vorbit cu organizația de acolo ?

MURGU : Am vorbit. Vor, sigur, să mă sprijine, mi-au și găsit o casă. Dar se pune dela început o problemă de bani. Raionul îmi dă instrumente și medicamente. Mobilierul trebuie să-l scot din pământ. Nu mai au bani, nu mai au mobilier pe trimestrul ăsta. S'au făcut prea multe puncte sanitare noi în Raion, în iarna asta. Dacă o să-i aducem să vadă la noi ce am văzut noi la Isvoarele, și dispensarul nostru o să fie atunci ca cel dela Isvoarele.

(bate cineva în ușe)

TEOFIL : A bătut cineva. Poate că mă cheamă în spital.

(se duce la ușe)

Scena III

Aceiași, Marta

MARTA : *(la ușe)* Tov. doctor Teofil? Bună seara. Doctorul Murgu e aici?

MURGU : *(sare dela masă)* Tovarășă Marta! S'a întâmplat ceva la Găvanul ?

MARTA : Nu te speria. Bună seara, tovarășe Grigore. Nu știam că ești aici. Nu e atât de grav. Dar pentru că doctorul a lăsat vorbă să fie vestit și nu l-a vestit nimeni, am venit eu.

GRIGORE : *(o privește grav și se stăpânește)* Spune !

MURGU : Ce s'a întâmplat ?

MARTA : Uite, d-ta ai lăsat vorbă să fie separat Sandu de ceilalți copii. Scarlatina lui s'a declarat eri, duminică, și s'a mai ivit un caz, dar până azi la prânz n'au fost despărțiți de ceilalți. Au stat devalma cu toți copiii.

MURGU : Dar ce-a făcut moașa?

MARTA : Nu știu. N'a fost la dispensar. A fost bolnavă. Mie mi-au povestit azi copiii la școală cum a fost ieri, duminică, să-și vadă frații sau surorile internate și cum s'au jucat împreună. Tot ei mi-au spus că Sandu și Tică erau roșii pe piept și pe față și aveau călduri.

MURGU : Și sora ?

MARTA : Ieri a fost pe teren și azi dimineață la creșă. M'am dus eu s'o vestesc. Acum sunt speriate amândouă, și sora și moașa. De asta am venit aici. Mă temeam să nu rămâi și mâine, și să se facă vreo încurcătură.

MURGU : Lăsasem vorbă să mă cheme !

MARTA : S'au zăpăcit.

MAMA : Stai drăguță, jos ! Ai înghețat ! Ești udă ! Stai să-ți dau puțin lapte cald.

MURGU : Ai înghețat, Marta ? Spune-mi dacă nu poți să știi amănunte, i-au făcut ser lui Sandu? Nu știi ?

MARTA : Nu știu... Dar copilul e destul de bolnav... să nu te sperii, tov. Grigore, are o formă destul de rea... după câte am înțeles dela soră, ceva la rinichi...

MURGU : Cum la rinichi? Complicațiile la rinichi se ivesc în a treia săptămână, în cazul în care copilul n'a păstrat regim. Nu acum. Ce-au făcut ? Ce i-au făcut ?

MARTA : Nu știu. Nică, pe care-l știți zevzec, a venit să-și scoată sora, pe Niculina, să nu se molipsească. Inseamnă...

MURGU : Inseamnă că acum vor voi să speculeze epidemia.

TEOFIL : Trebuie să faci tot ce poți ca epidemia să fie sugrumată în fașe, cum ai făcut la Roata acum câteva luni.

MURGU : Să mergem. Eu mă duc. Unde mi-e paltonul ? Mi se pare că l-am lăsat în spital. Mă duc să-l iau. Nu, nu-i firesc, acolo s'a întâmplat ceva. Nu-i firesc ca Sandu... *(iese)*

MAMA : *(Martei, amândouă în fund)* Cum ai trecut, drăguță, peste Valea Seacă, pe vremea asta?

MARTA : Sunt deprinsă.

MAMA : Bea puțin puțin lapte, încălzește-te.

TEOFIL : *(lui Grigore, plan I)* Dragul meu Grigore, ceeace s'a întâmplat

cu Sandu e rău, firește, dar nu e disperat. Spune-mi, nu vrei să viu cu voi, să-l văd?

GRIGORE : Să vii cu noi ? Vezi, eu cu d-ta, nu mă mai tem în fața bolii...

TEOFIL : Să mă îmbrac atunci și eu.

GRIGORE : Stai să mă gândesc... Pe băiatul ăsta eu l-am ajutat, fiindcă am avut încredere în el, așa a crescut. Acum să vadă 'satu' că tocmai eu... aduc alt doctor... ce au să spună ? Și el?... Ce crezi ? Poate că nu s'a priceput destul... n'o fi avut destulă grije...

(Marta și mama se apropie de ei)

TEOFIL : Nu cred. A lăsat și prescripții și ser. A venit pentru un caz urgent. El a luat măsuri, alții nu le-au executat. Dar, în sfârșit, dacă e din primul moment o blocare a rinichilor, aș vrea să-l văd și eu.

GRIGORE : E rău asta, cu rinichii ? Poate să și moară ?

TEOFIL : Nu-ți ascund, se poate.

GRIGORE : Vezi, copilul ăsta al meu nu-i foarte voinic... dragu' tatii... Doctoru' Murgu ar fi lovit, dacă ai veni ?

TEOFIL : Să-i explicăm că nu e vorba de o neîncredere în el...

MARTA : Eu cred că ar fi lovit. Crezi, tovarășe doctor, că singur n'ar putea să-l vindece ?

TEOFIL : Poate.

MARTA : Eu nu vreau să stărui, dar s'ar putea să fie descurajat. Tocmai tovarășul Grigore... Dacă însă lucrul e așa de grav, atunci nu mai e vorba să menajăm doctorul, ci bolnavul.

MAMA : Să nu-l umiliți.

TEOFIL : Asta trebuie evitat înainte de orice.

GRIGORE : E un lucru care trebuie luat în pripă ?

TEOFIL : Da, sigur. Eu nu vreau să-i știrbesc autoritatea, dar mi-e grije de copil, de tine, Grigore.

GRIGORE : Vino, doctore. *(șovăind)* Să-i lămurim întâi că... *(intră Murgu)*.

MURGU : Să mergem. Măine, din zori, va trebui să facem și un control în sat, să căutăm suspiecții. E și Tică bolnav. Și ceilalți, adică pe Niculina a venit s'o ia ? Iar nu mai au încredere. Trebuie iar făcută o campanie serioasă și descurcat tot. La revedere, doctore Teofil. Ți mulțumesc pentru toate. Dacă în- cepe, cât de cât, să se întindă molima, ai să vii să ne dai o mână de ajutor, da ?

TEOFIL : Eu vreau să vin chiar acum.

MURGU : Acum ? Acum nu e nevoie. Am numai două cazuri. Mă duc chiar îndată la Sandu. Trebuie să-i fac întâi...

TEOFIL : Dragă doctore...

GRIGORE : Noapte bună, tovarășe Teofil. Dacă o să avem nevoie de d-ta, cum spune Dr. Murgu, o să te chemăm. Ai să vii, nu-i așa ? *(ceilalți, afară de Dr. Murgu se uită nedumeriți)*.

TEOFIL : *(pricepe)* Când o să vreți voi, dragii mei. *(Pauză mică)*.

MURGU : *(Martei)* E ud șalul de pe capul d-tale. Te rog ia fularul meu, te rog ! Așa ! *(i-l pune)* Mie nu mi-e frig. Uite așa, ca o băbuță. Ține-mă de braț, să nu luneci. Noapte bună, doctore, îți mulțumesc.

MARTA : Iertați-mă, am venit în casă așa, ca o furtună. Noapte bună ! *(ies)*.

MAMA : Sărmanii ! Nu le-a tihnit ! Și ce liniștiți erau adineaori cu toții !

TEOFIL : *(o ia în brațe)* Nu-i plânge măicuță, că tot ei au să răsbească !

Cortina

A C T U L III

TABLOUL I

La dispensar, în biroul Dr. Murgu. Un dulap cu instrumente, o masă de operații, grafice sanitare pe pereți, un birou, o canapea mică, acoperită cu un cearceaf.

S c e n a I

Dr. Murgu, Dr. Petrescu, Dr. Teofil, Sora Tanța, Marta

PETRESCU: La ce punct vă aflați acum?

MURGU: Am isbutit să depistez, cu ajutorul doctorului Teofil, focarele, și le-am izolat. Școala e închisă. Acum trebuie să ne vină dela Secția sanitară, dela Raion, un autobuz cu care să ridicăm copiii bolnavi care nu încap la noi, să-i ducem la spital, la Cățuia. Dacă ar fi mers telefonul la Sfatul nostru din comună, când am telefonat la Secția sanitară dela Raion, ei ar fi telefonat la Minister și ne veneau medicamente mai repede.

TANȚA: Pentru că la Raion nu le-au avut în clipa aceea.

MURGU: Așa că a trebuit să se ducă cineva la Raion, să afle abia acolo că nu le au, să aștepte să telefoneze ei la Minister și Ministerul să le trimită.

TEOFIL: E drept că le-au trimis cu avionul.

PETRESCU: Sunt neglijenți! Cum n'au avut ser? Se găsește pe toate drumurile.

MURGU: Noi n'am aplicat ser. Dr. Teofil a găsit într'o revistă sovietică un articol cu o nouă metodă de combatere a scarlatinei. Are să apară în curând și la noi. Sovieticii nu mai aplică ser, ci aspergilină, un preparat care atacă direct streptococul. E radical, dar cum încă la noi n'a venit aspergilina, am lucrat tot ca sovieticii înainte de a o avea, cu penicilină. Ne-au trimis penicilină peste programarea noastră.

PETRESCU: Interesant! Ce neșansă să fie telefonul deranjat! Câți bolnavi aveți în Găvanul?

MURGU: Cincisprezece copii și patru oameni maturi. Și e o formă destul de rea. În clipa asta însă, eu consider epidemia stăvilită.

PETRESCU: Și în circumscripție?

MURGU: Treizeci de cazuri. Douăzeci și cinci la Dr. Teofil la spital, la Cățuia. Cei cinci, dela Țintaurii, îi aduc aci. Toți, în clipa de față sunt izolați. Am început să desinfecțăm casele.

PETRESCU: Unde ai să-i mai pui aici?

MURGU: Am mai luat odăi dela Cotoroiu. Aici, în dreapta, sunt oamenii mari. În staționar, cei cincisprezece copii. Pe cei cinci, pe care-i aduc dela Țintaurii, îi izolez în odaia asta mică, așa că e posibil. Paturi îmi dă Dr. Teofil, care are câteva în remiză. Le aduc diseară cu camionul cu care duc copiii la Cățuia.

PETRESCU: E perfect.

MARTA: Femeile din U.F.D.R. au fost de dimineață în sat și au împărțit medicamente pentru gargară.

MURGU: Soră, iei acum temperatura copiilor. Nu te clinești din dispensar. Ai grije de regimul lor. Să nu se mai întâmple nimic în lipsa mea, ce nu s'ar petrece cu mine de față.

PETRESCU: S'a întâmplat vreodată ceva?

MURGU: Într'o absență a mea, s'au petrecut aici anumite neglijențe care

mi-au fost suspecte. Un copil a făcut o complicație la rinichi, de care nici azi nu a scăpat încă.

PETRESCU: În prima fază a bolii?

TEOFIL: În prima. Tocmai asta e bizar.

PETRESCU: Cine știe ce porcărie a mâncat!

MARTA: Cei din U.T.M. întreabă dacă le mai dați vreo sarcină.

MURGU: Dacă vor, să dea o mână de ajutor la bucătăria dietetică. Facem acolo un fel de tindă, că intră apa în bucătărie. Ne-a împrumutat Sfatul niște cărămizi, până la bugetul nostru viitor. Acum gătim acolo pentru atâția bolnavi!

PETRESCU: Toate forțele satului trebuesc concentrate, deși mai e nevoie de ele și în cealaltă chestiune, de majoră importanță. Coincidența asta a fost păgubitoare, foarte păgubitoare!

TEOFIL: Nu chiar atât cât ar fi sperat poate, dușmanii noștri, doctore! Epidemia a fost localizată, bolnavii izolați, nu mai e pricină de panică pentru mine.

PETRESCU: Totuși știu că constituirea colectivei s'a amânat sine die!

MARTA: Nu sine die, ci puțin. Unora li s'au îmbolnăvit copiii, alții chiar ei. Avem patru bolnavi maturi, așa că a trebuit să se amâne, dar primăvara abia se apropie.

PETRESCU: Atunci e perfect.

SORA: Tovarășe doctor, dacă ședința s'a sfârșit, pot să mă duc în salon, la copii?

PETRESCU: Și eu trec în saloane. Fii bună, soră, și condu-mă.

MURGU: Îți mulțumesc, doctore. Trebuie să primim în cursul după amiezii rezultatele analizelor, sunt câțiva cu complicații la rinichi, și am trimis să li se facă analizele la Cătuia.

PETRESCU: Perfect. (*Iese împreună cu Sora*)

Scena II

Marta, Dr. Teofil, Murgu.

MARTA: Tovarășe doctor, în fața doctorului Teofil pot vorbi. N'am nicio fărâmbă de încredere în omul ăsta.

TEOFIL: Nici eu.

MURGU: Și eu îl intuesc farfara și snob. Dar e medic. N'aș vrea să-l văd cum se descurcă când are o epidemie în față, nu știu câtă inițiativă are și cât se ostenește, dar nu-l cred atât de imbecil, încât să dea calomel în loc de aspirină.

TEOFIL: Nu-i vorba de imbecilitate.

MARTA: De intențiile lui.

MURGU: Pentru Dumnezeu, e medic! Trebuie să aibă o fărâmbă de cînste profesională. A venit aici singur, cu muștrări, că pe dr. Teofil l-am chemat să ne ajute și pe el nu. Nu cred că a venit să ne împiedece în muncă, mai curând cred că știe și el că toată lumea îl privește pieziș și a venit să dovedească că e devotat cauzei, și să-și ridice puțin acțiunile. Imi spui că la Cluj, unde a isprăvit el facultatea...

TEOFIL: La Cluj? Mie mi-a spus că la Iași. Poate că n'am înțeles eu bine. Probabil că n'am înțeles. Însfârșit, e adevărat că a crezut în panica creiată de epidemie, dar, însfârșit, naiba să-l ia, eu nu spun că o să facă asasinate, dar nu mi-ar plăcea să-l am niciun ceas în spitalul meu, pentru atmosfera pe care ar crea-o în jurul lui.

MARTA: Doctore, nu poți să mă lași aici în cancelarie, cu o sarcină oare-

care ? Să copiez de pildă niște foi de observație, sau altceva? Am să încerc să fiu mereu pe urmele lui.

MURGU : Ba da, dacă vrei să stai aici, în birou, nu numai pentrucă e el aici, dar pentrucă e bine în general, rămâi. Uite, chiar am de transcris două rapoarte. Dacă vrei... îți mulțumesc.

TEOFIL : Ce fel de om e sora Tanța ?

MURGU : La început era nesuferită. Iși cunoștea meseria, dar avea nostalgia orașului și ura satul. Acum s'a mai adaptat. În timpul epidemiei a lucrat foarte corect. Cred că Petrescu îi face curte.

MARTA : Cred că Petrescu nu e primejdios pentru o femeie trează.

TEOFIL : (*râde*) Știi și dumneata ceva despre curtea lui Petrescu?

MARTA : Cred că știu toate învățătoarele de pe Valea Găitanului.

Scena III

Aceiași, Onofrei și Grigore

ONOFREI : Bună ziua, tovarăși. Care sunt ultimile vești ?

MURGU : Tovarășe Onofrei, vine acum autobuzul dela Raion să ducem copiii. S'a prezentat dr. Petrescu să ne ajute. Noi plecăm acum.

ONOFREI : Bine, tovarăși. Eu am făcut un mic control în urma etuvei. Am fost pretutindeni.

MURGU : Doctorul Teofil ne-a fost de un mare ajutor, cu liniștea și cu experiența lui, și mai ales cu formula sovietică pe care ne-a adus-o. El ne-a salvat oamenii și mai repede și mai precis. Acum ne ia douăzeci și cinci de copii la el.

GRIGORE : Să trăiești, tovarășe doctor. Îți mulțumim din toată inima.

TEOFIL : E o datorie de tovarăș, nu e un merit personal. Ce se mai aude, tovarășe Onofrei ?

ONOFREI : Greutăți. Doi dintre cei care trebuiau să intre în colectivă, sunt aici, bolnavi și alți doi dau acum înapoi. Și nici măcar nu spun de ce tovarășul Grigore i-a chemat aseară și n'au venit.

MURGU : Ce bănuți ?

GRIGORE : Alte bârfeli chiaburești, care au prins tocmai la cei mai nesiguri de ei. Am chemat azi în zori oamenii. Am stat de vorbă cu ei. S'a apropiat frânghia de par. Niciunul nu mai vrea să îndure. Trebuie prins firul cu toate buclucurile din urmă. Oamenii sunt la pândă. La prima mișcare a ticăloșilor o să le puie mâna în gât ca să nu strice ceva. Mai suntăștia doi nătărăi...

MARTA : Nică, sigur.

ONOFREI : Nică și Costache. Doi mijlocași, care s'au dat mereu în scrânciob: când sus, când jos. Când le puneau adevărul în față, veneau ; când le sufla careva o minciună la ureche, dădeau înapoi.

TEOFIL : Și doi sunt bolnavi aici. Nu înseamnă că e ceva compromis, doar o amânare acum, la sfârșitul iernii... Dacă mai ține mult, oamenii scot plugurile și ară.

GRIGORE : Cât n'am vrut eu să amâi și tot a trebuit să întrerup ședințele două săptămâni, din pricină molimei (*pauză*). Ce face băiatul meu ?

MURGU : Nu e încă bine. Mă gândesc mereu că dacă eram eu aici în duminica aceea, când s'au molipsit unii dela alții și cu Sandu s'a petrecut ceva, poate că toate erau evitate. Nu mai am liniște. Moașa a fost bolnavă... Nu l-a izolat de sâmbătă seara, bănuiesc că a greșit și i-a făcut altceva în loc de ser. La dispen-sar au fost părinții, am aflat cine, niciunul care să ne fie dușman și totuși s'a petrecut ceva. Caut mereu, n'am liniște.

ONOFREI: De, să nu fi plecat în ziua aia... (*o privește pe Marta, se învinge pe sine*). Sau pesemne că trebuia să pleci. Și omul ăla se prăpădea.

TEOFIL: Doctore, nu te încurca în complexe psihologice. Aici e loc numai pentru conștiința d-tale. Și uite, eu, medic bătrân, îți spun cinstit că ai făcut pentru copii tot ce se poate face. Niciun specialist vechi în boli de copii, nu putea face mai mult sau mai bine.

GRIGORE: Așteptați azi analiza aia, spuneai.

MURGU: Acum, când mă duc la Cătuia, o aduc.

GRIGORE: Și dacă e rea, atunci... mai sunt nădejdi?

MURGU: Copilul parcă merge mai bine, dar nu ne putem lua după impresii. Trebuie să văd negru pe alb. Tovarășe Grigore, dacă ai știi cât vreau să-l scap, cât lupt! E o formă grea, dar trebuie, uite... toată puterea mea...

GRIGORE: Știu, tovarășe (*pauză*). Ei, de mâine începem iar ședințele pentru colectivă și poate într'o săptămână să fim gata. Eri am fost la Raion și am primit directive. Azi dimineață am trimis tovarășii, pe Traian și pe Zăplan, iar la S.M.T.

(*afară se aude sgomotul unei mașini mari*)

TEOFIL: A venit mașina.

MURGU: Poate ne-a și adus ceva dela Raion. Să mergem, să vedem și s'o amenajăm pentru copii.

GRIGORE: Cine rămâne în lipsa dumatiale?

MURGU: Dr. Petrescu dela Deochiați și sunt aici și sora și moașa. Dar moașa a trecut de fapt la creșă, lucrează aici numai după masă, așa cum lucra sora înainte. Nu mai pot s'o văd. În patru labe trebuia să vină la dispensar duminică aceea, dacă era bolnavă, dar să vină.

ONOFREI: S'a cruțat bătrâna. Dar cum de n'ai aflat dumneata cine și ce i-a dat? Că doar... (*se stăpânește*) Ei haide. (*ies Grigore, Dr. Teofil și Marta*)

MURGU: Eu văd bine că d-ta mă bănuiești de ceva, mă acuzi de ceva, socotești că am greșit undeva și te abții, nu-mi spui. Spune-mi-o!

ONOFREI: (*se încordează, calm și rar*) Nu doctore, nu te bănuiesc de nimic, de nimic care să fie un cusur al d-tale, ca să facă rău. (*pauză*) Așa sunt eu, puțin repezit. Nu știi? (*pauză*) Crede, te rog, că ai în mine un tovarăș. Vreau să-ți fiu tovarăș. Hai la mașină.

Scena IV

Marta, dr. Petrescu

MARTA: (*începe să-și așeze hârtiile*)

PETRESCU: Au plecat? A venit camionul?

MARTA: A venit autobuzul, dar n'au plecat încă. S'au dus în curte, să-l aranjeze pentru copii.

PETRESCU: În ce fel să-l aranjeze? Cu brad și cu stegulețe?

MARTA: Să vadă dacă nu trage prin ferestre, să le astupe eventual. Să pună niște rogojini, niște pături probabil. Ți se pare exagerat?

PETRESCU: Glumesc, domniță! Vreau să te fac să zâmbești. Dacă ai știi în ce măsură sunt admiratorul zâmbetului d-tale, ai zâmbi mereu când mă vezi.

MARTA: Domniță, e în adevăr, un titlu foarte de actualitate. Toată viața am visat să-mi spună cineva „domniță“!

PETRESCU: Dumneata, când ești îndrăgostită, nu desmierzi?

MARTA: Doctore, nu te socotesc numai prost crescut ci și...

PETRESCU: Ajunge! Ajunge! Nu mai spun nimic. Ai cuvinte prea tari

pentru sentimentele mele delicate. (*pauză*) Înțelepciune, câtă grație ascunzi !
(*pauză*) Nu mai spui nimic ? Nu te mai superi ?

MARTA : Am de scris aici.

PETRESCU : Mult ?

MARTA : Mult.

PETRESCU : Până diseară ?

MARTA : Până diseară.

PETRESCU : (*o privește lung, cu ură. Zâmbește*). Sunt fericit !

Scena V

Aceiași, Murgu, Teofil, apoi sora și moașa

MURGU : Mașina e foarte bună. O singură fereastră a trebuit înțepenită cu jurnale. Acum moașa și sora aduc rogojini și pături.

PETRESCU : Perfect .Ai aici, în dulap...

MURGU : Să-ți dau ce trebuie în după masa asta.

PETRESCU : Dă-mi cheile.

MURGU : Da, țin încuiat de obicei (*ii dă doctorii, ia cheile*) Atunci, te rog, cele două cazuri de albumină. La salonul cu maturi ai fost ?

PETRESCU : Mă duc acum. Drum bun.

TEOFIL : La revedere, doctore. La revedere tovarășe Marta.

MURGU : Îți mulțumesc, tovarășe Petrescu. Pe la opt cred că voi fi înapoi.

SORA : (*intră în fugă*) Am adus păturile. Sunt cinci, să știți.

MOAȘA : (*intră după ea*) Și trei rogojini, maică, da' ce m'am julit la mâini cu ele !

PETRESCU : (*jovial*) Trece, pân' te-i mărita ! (*către doctori*) Detest oameni care fac caz de fiecare treabă pe care o fac !

MURGU : Da... Soră Tanța, pregătește o soluție de acid boric. Ei, la revedere.

TEOFIL : La revedere. (*iese*)

PETRESCU : (*incet moașei*) Spune-i lui Cotoroiu să vină pe aici.

MOAȘA : (*mirată*) Aici ? Păi nu vine el aici !

PETRESCU : N'are vreun nepot bolnav ? Vreun fin ? Să vie să-l vadă.

MOAȘA : Așa, așa ! Păi să-i spui ! (*iese*)

PETRESCU : (*iese în ușe*) Drum bun, drum bun ! (*iese și el*).

(*Sora intră în dispensar*)

MURGU : Plec neliniștit. Nu-mi place omul ăsta.

MARTA : Nu te turbura. Nici mie nu-mi place, dar să sperăm că, vorba d-tale, are cel puțin orgoliul meseriei lui, dacă nu conștiința. Să nu răcești pe drum. Ești așa de obosit.

MURGU : Și dumneata ești obosită și uite, rămâi aici, să lucrezi.

MARTA : Eu, mai puțin. Ei, acum fii vesel, lucrurile se mai simplifică, s'au și simplificat.

MURGU : Da. În sfârșit, mai sunt cei cu albumină. Toma, bătrânul, cel puțin e mai bine. La vârsta lui, scarlatină !

MARTA : Era să-ți uiți căciula. Du-te să nu te aștepte.

ONOFREI : (*intră*) Tovarășe doctor, șoferul întreabă dacă mai stați mult... (*se stăpânește*) Nu te grăbi. Rânduiește-le pe toate. Il țin eu pe loc (*iese repede*).

MURGU : Da, cheile ?! Sunt la mine. De câte ori, de când te cunosc, am plecat așa, în grabă, și ași fi vrut să-ți spun rămas bun altfel... și când nu plec, tot nu isbutesc să-ți spun... mi se pare că am timp... că am să găsesc un ceas liniștit. ...Să-ți spun odată tot. La revedere (*iese și se întoarce*). Servieta mea !

MARTA : (cu servieta) Uite-o ! (iese după el. Scena e o clipă goală. Moașa trece în fugă).

MOAȘA : Nu-i aici. Unde e, frate ?... da' unde sunteți ? Na ! S'au dus toți dracului. Bine că e chibrituri (se așează și aprinde o țigare) Când să stai jos, intră unul și te pune pe drumuri.

Scena VI

Moașa, sora, apoi Dr. Petrescu

SORA : Tovarășe moașe, du-te la creșă, ești aici de jumătate de ceas și copiii sunt singuri.

MOAȘA : Ți-am spus eu ? Am venit după mușețel, nu de geaba. S'au dus ?

SORA : Acum pleacă. Du-te, te rog, la creșă.

MOAȘA : Bunătate de chiștioc ! Jumătate de țigare ! (o stinge și o bagă în buzunar) Omu' sărac, trebuie să fie păstrător (iese).

PETRESCU : Ce face cea mai frumoasă ?

SORA : Te-am așteptat Joi.

PETRESCU : A fost prea frig (din când în când se întoarce spre fereastră și le face semn celor din curte) Dar diseară ?

SORA : Are să te ia Dr. Murgu să dormi la el.

PETRESCU : Lângă cadavrul lui ?

SORA : E așa de cumsecade și serios. Ce ai cu el ?

PETRESCU : Exact ceea ce spun eu. Cadavrele sunt serioase și destul de cumsecade. Nu mă duc diseară la el, vin la tine.

SORA : Sunt de gardă aici. Dorm la dispensar de câteva seri. Sandu are nevoie de medicamente din două în două ore.

PETRESCU : Exagerările lui Murgu. La noapte ai să-i dai mai rar. Dacă broscoiul ăsta n'ar fi al secretarului, n'ar face el atât exces de zel. Cum facem acum să plece de-aici scorpia asta mică ?

SORA : Care scorpie ?

PETRESCU : Invățătoarea, Marta, fecioara fără prihană !

SORA : Mi se pare că are de scris aici. Cu ce ne împiedecă ea ? Noi suntem la bolnavi și ea aici.

PETRESCU : E fecioară cu perspicacități, cu vigilențe, ca să vorbim în termeni curenți (o ia de talie). Și dacă vreau să venim aici, să te îmbrățișez, să-ți vorbesc de dragoste, putem ? Nu, aici e loc rezervat fecioarei de ghiață. Hai, frumoasa mea, fă-i vânt.

SORA : Dar cum ? Și pe urmă trebuie să fiu la staționar, e ora la care trebuie să luăm febra, să facem tratament, să dăm pe urmă masa. Nu. Până diseară nu pot să fur nicio clipă.

PETRESCU : O clipă ? Nu vii tu o clipă ? Să fim puțin singuri ! Găsește o pricină să plece. Când o văd, îmi pierd veselia. Dacă mă vrei trist, roag-o să stea la infinit. Vrei să-ți spun adevărul ?

SORA : Spune-l.

PETRESCU : Cred că e amoretă de mine. Are să fie tot timpul cu ochii pe noi. O să mă ia cu asalt !

SORA : Atunci de ce ai spus adineaori că e o fecioară fără prihană ?

PETRESCU : Este, dar se dorește prihănită. Și tocmai pe mine m'a ales, sărmanul de mine. Nu spun că nu-i frumușică, dar e rece, un sloi.

SORA : (cu indoială) Eu credeam că e puțin îndrăgostită de Murgu.

PETRESCU : Da de unde ! Dacă ai știi ce cuvinte mi-a spus adineaori !

SORA : Ce ți-a spus ?

PETRESCU : Păstrezi taina ?

SORA : Păstrez.

PETRESCU : M'a chemat la ea, pur și simplu.

SORA : Adevărat ? Nu se poate ! Nu cred !

PETRESCU : (*furios*) Uite, dacă nu mă crezi, dacă te mai îndoiești de vorbele mele, sunt în stare să mă duc, ca să-ți dovedesc ! Pentru atâta lucru e destul de drăguță și de curățică.

SORA : Uite de ce e în stare cumintea ! (*il ia de gât*) Și tu ce i-ai spus ?

PETRESCU : (*o îndepărtează brusc*) Taci. Uite-o că vine.

SORA : Nu vrei s'o faci geloasă, de asta mă repezi așa.

PETRESCU : (*incet*) Nu vreau să te compromit, iubito. (*face semne la fe-reastră. Se aude sgomotul mașinii care se îndepărtează*).

Scena VII

Aceiași, Marta.

MARTA : Au plecat (*se așează la birou*).

PETRESCU : Soră Tanța, ai luat febra copiilor ?

SORA : Încă nu !

PETRESCU : Du-te, te rog, numaidecât. E inutil să viu și eu, cred (*se așează*).

SORA : (*șovăind*) Nu vrei să-l vezi pe Toma bătrânul ?

PETRESCU : Am să-l văd. Tovarășă Marta, zâmbește puțin ! Hai, nu fii încruntată ! Te-ai supărat pe mine adineauri ? Am să fac tot ce ai să vrei.

MARTA : Soră, parcă te-a strigat un copil.

SORA : N'am auzit.

MARTA : Eu am auzit, du-te !

SORA : Stai... întâi ar trebui... ar trebui mai întâi să mă duc în sat, la Marin, sau să trimit pe cineva...

MARTA : Dece ? În sat ?

SORA : Am auzit că i s'ar fi îmbolnăvit copilul cel mare și că-l ascunde.

PETRESCU : Cum să te duci ? Am nevoie de d-ta. Dar trimite repede pe cineva. Pentru asta s'a sbătut atâta doctorul Murgu ? Ca să mai existe cazuri de scarlatină ascunse ?

SORA : Pe cine să trimetem ? Moașa e la cămin, nu poate lăsa copiii singuri, trebuie să-i scalde, cu toate că n'am lăsat-o să intre în staționar și fuge acolo.

PETRESCU : E o chestie serioasă.

SORA : Tovarășă Marta, nu vrei să te duci dumneata ?

PETRESCU : Cum îți vine, soră ? Nu ne putem permite s'o trimetem pe drumuri pe tovarășa învățătoare.

MARTA : Nu-i vorba de asta, dar... cine ți-a spus că Toma ascunde un copil bolnav ? Doctorul a fost ieri la el.

SORA : Mi-a spus o femeie care are un copil aici. Se pare că azi a avut temperatură...

PETRESCU : (*naiv*) Ce rău îmi pare.

MARTA : Poate e răcit.

PETRESCU : Poate. Dar femeia nu ți-a dat și alte indicii, spuzeală...

SORA : (*slab*) Da.

PETRESCU : Și îl ascund. Ca să trebuiască iar Murgu și Teofil s'o ia dela început.

MARTA : Dacă ar veni acum vreo femeie de-a noastră pe aici...

PETRESCU : Ca s'o trimetem ? Ar fi bine. Orice întârziere e o primejdie. Să mă duc eu ? Am cazurile astea de albumină.

MARTA : Ai de lucru.

PETRESCU : Ce-i de făcut ? Mă gândesc că totuși dta, dacă vrei... E departe ?

MARTA : (*se îmbracă*) La capătul satului, unde începe Valea Seacă. La revedere (*iese*).

PETRESCU : Și eu care credeam că nu știi să minți !

SORA : Ce-am făcut ? Vai, ce-am făcut ?

PETRESCU : Dacă ești geloasă, frumoaso !

SORA : Dece voiai să rămâi cu ea ? Din pricina asta i-am spus... Și ea parcă voia să mă trimită mai repede de aici.

PETRESCU : (*o sărută*) E mai bine așa. Face o plimbare, o să vină rumenă la față de frig, o să-i stea mai bine și o să fie fericită că copilul n'are nimic.

SORA : Cum mi-a venit asemenea minciună ?

PETRESCU : Du-te, frumoasa mea, în staționar și ispășește ștergând la nas javrele mici și mari.

SORA : Dta glumești și eu sunt foarte amărită. Hai, vino cu mine.

PETRESCU : Fumez o țigare și viu. O să fim la noapte împreună. Până viu, pune termometrele. (*sora iese. Petrescu la geam, privește, apoi se duce la ușe*).

Scena VIII

Petrescu, Cotoroiu

COTOROIU : Am venit să-mi văd finul. Să trăiești, coane Florine. Nu e nimeni pe aici ?

PETRESCU : A plecat și ultimul inamic, învățătoarea. Ei, felicitările mele, ați făcut ispravă grozavă !

COTOROIU : Cât s'a putut, coane Florinel ! S'a umplut o grămadă de copii ! S'a umplut.

PETRESCU : Ei și ? Mai departe ?

COTOROIU : Am tăiat firele de telefon și a întârziat cu doctoriile.

PETRESCU : Tot au adus și mai bune, sovietice, cu avionul.

COTOROIU : Mai bune alea sovietice ?

PETRESCU : Vorba vine. Altceva ?

COTOROIU : A suspendat ei ședințele o săptămână ? Uite că le-a suspendat, și am intrat în Februarie și Nică, care se trage dela ei, ară, cum s'o încălzi, cu boii și cu plugul lui.

PETRESCU : Pe urmă ?

COTOROIU : Păi se retrage Nică, Costache și cu ajutorul lui dumnezeu, poate s'o mai retrage vreunul. Și când încep ei, dacă ies mai mulți cu plugu' ? Se lasă dracului păgubași, pe primăvara asta, că s'a întârziat !

PETRESCU : Ce le-ați spus lui Nică și lui Costache ?

COTOROIU : Că în zilele de boală o să li se oprească plata pe trei zile de muncă și n'au voie să lipsească până nu vin întâi la dispensar, să vadă doctoru' dacă sunt bolnavi. Și Costache, care-i tot bolnăvicios, a crezut, că el n'a fost la Isoarele și s'a speriat. Și Nică, e prost la cap de când îl știu. Care-l scutură mai tare, pe ăla îl crede.

PETRESCU : Apă de ploaie ! Prostii ! Ați născocit o dobitocie și v'au crezut

doi dobitoci. Cu ce te mândrești ? Ce, nu se mai face colectiva, fiindcă nu mai intră în ea doi nătângi de mijlocași ?

COTOROIU : Păi s'a amânat, coane Florinel, nici nu s'a mai adunat săptămâna asta și a trecută și cum o începe să fie vremea bună, ies oamenii la arat și s'a dus pe copcă pentru anu' ăsta!

PETRESCU : (*cu scârbă*) S'a dus! V'ați dus voi pe copcă! Iese Nică la arat! Mare lucru! Și mâine încep Sfatul și Partidul asaltul, ședințele, constituirea! Aștia, Murgu, Teofil, au luptat ca dracii și au stârpit molima! Pricepi? Ce le mai stă în drum?

COTOROIU : Măine începe ?

PETRESCU : Da. (*pauză*) Anul trecut era să se facă colectiva aici, nu ?

COTOROIU : Era, dar uite că nu s'a făcut.

PETRESCU : De ce ?

COTOROIU : Că a fost prost Matei, secretarul de Partid, de aia. A vrut s'o facă cu forța și oamenii nu s'a lăsat. S'a speriat, că-i duce la rău, dacă îi ia așa de repede.

PETRESCU : Splendid! Ei, asta n'a putut fi pentru voi un exemplu ?

COTOROIU : Adică cum ?

PETRESCU : Nu se putea întrebuința ceva, nu se putea strecura o bănuială în legătură cu epidemia ?

COTOROIU : Cum s'o strecori ? Cu molima, adică ?

PETRESCU : Nu vă vindecă copiii, ori pe voi, până nu vă duceți să semnați pentru colectivă! Sunt și patru oameni maturi aici, era simplu; mă, semnați ori crăpați de scarlatină !

COTOROIU : Phii! ăsta cap ! Conu Tache sculat din morți ! Dece n'ai spus mai demult, coane Florinel ?

PETRESCU : Era să viu aici să vă învăț ? Credeam că vă taie și pe voi capul, că doar e vorba de interesul vostru !

COTOROIU : (*se gândește adânc*) Stai nițel... ăla care tot vrea să intre și așa, zice : păi eu tot intru, la ce să mă ameninți ? Și nu se prinde.

PETRESCU : Ba se prinde. Omul zice : dacă mă amenință, înseamnă că se tem că n'aș intra. Da' dece să nu intru ? O fi și ceva rău, mă așteaptă ceva rău, ei știu care e răul ăsta și mă grăbesc de frică să nu-l aflu înainte ! Și mai spui : dacă nu te cauți doctorul până nu iscălești pentru colectivă, vezi tu cum o să te îngrijească după ce vei intra. Te ține la cheremul lui...

COTOROIU : Un purgativ nu-ți dă, praștia măsii, până nu joci cum îți cântă ei ! Și să le mai spui și altora, care nu sunt deloc gata să intre, ca Chivu ori Ilie, și au copii bolnavi aici și ăia să aprindă satul că li se pune mâna'n beregată. Și iese vrajbă ! Mai pierd ăștia două săptămâni sau o lună.

PETRESCU : Vezi în mic. În sfârșit și așa e bine. Până atunci poate încep americanii războiul.

COTOROIU : Da' Murgu ? Ce, el e mort ? Nu află ?

PETRESCU : Murgu află și se jură că nu-i așa, dar tu și cu Trandafir și Zamfir, îi dați înainte, că le dă surogate, nu doctorii, celor care n'au semnat încă. Mai pune și moașa să spună un cuvânt la urechea oamenilor.

COTOROIU : E moartă de frică, din duminica aia. Dar dă ce o să faci ?

PETRESCU : Eu am să caut tonul just !

COTOROIU : Că eu nu pot să le spui la ăia care umblă pe afară și au rude aici, uite, așa se face la dispensar, da' d-ta poți să le spui la ăștia din 'năuntru (*pauză*).

PETRESCU : E primejdios.

COTOROIU : Ei, Matei ce-a făcut ? Nimic. L-a scos și gata. Și doar era mare în Partid.

PETRESCU : Da... Nu ești prost Ghiță ! Dar am și alte mijloace, ca să nu mă descopere.

COTOROIU : Da' a lu' Grigore, copilu', cum o duce ?

PETRESCU : Destul de rău.

COTOROIU : Nu poți tălică, așa, din greșală, să-i dai așa, ceva, ce nu-i trebuie ?

PETRESCU : Asta nu merge. E ușor de prins. Compromit tot și pe mine și relațiile mele. Pot alții să facă greșeli și eu nu văd la timp, asta-i altceva. Găsește-ți oamenii. Ei, acum, domnule Cotoroiu, du-te. Nu poți să-ți vezi finul. În dispensarul acesta dumneata n'ai acces ! (*râde*) La revedere, coane Ghiță.

COTOROIU : Săru'... la revedere, coane Florinel (*Cotoroiu iese. Petrescu e o clipă singur, se uită prin fișe, prin registre*).

Scena IX

Dr. Petrescu, Sora

SORA : Tovarășe doctor, dă-mi te rog, pentru Lisandru cel cu nefrită, urotropină din fiola pe care ți-a lăsat-o Dr. Murgu.

PETRESCU : (*cercetează doctoriile pe care i le-a lăsat Murgu pe măsufă*). Stai puțin...

SORA : Asta e (*pune mâna pe cutia cu fiole*).

PETRESCU : Nu. Asta e pentru Dobre, cel care mi se pare că intră în colectivă. El intră, nu ?

SORA : Asta e urotropina. Le fac amândorura. Și Lisandru, și Dobre, au amândoi nefrită.

PETRESCU : Dar lui Lisandru îi faci de aici, din fiolele astea, din cutia veche.

SORA : Cum ? Dece ? Au tot nefrită. Termin întâi cu cutia asta și mâine o încep pe cea nouă.

PETRESCU : (*îi ia cutia din mâini*) Credeam că ești la curent. În sfârșit. Cine face aici tratamentul ? Murgu singur ?

SORA : De obicei, el.

PETRESCU : Aha !

SORA : Despre ce e vorba ?

PETRESCU : Nimic. Ia asta pentru Dobre și lui Lisandru ți faci din cutia nouă, care e un produs mai slab. Pe urmă, copiilor le dai unora siropul obișnuit și altora ceai de tei, după părinți. Ar trebui să le dau eu, dar nu-i cunosc și nu pot să te întreb acolo, în salon. În sfârșit, dai sirop copiilor ai căror părinți sunt înaintați, gata să intre în colectivă și celorlalți le dai ceai de tei.

SORA : (*uluie*) Dar de când e regula asta ?

PETRESCU : Așa a fost întotdeauna, dar pesemne că n'ai știut tu. (*se înflăcărează*) Și în fond așa e just. Statul are nevoie de oameni sănătoși pentru scopurile lui. Ce să faci cu nărăvași și șovăelnici ?

SORA : Și pe ceilalți îi lăsăm așa, de isbeliște ?

PETRESCU : Murgu își iubește destul țara, iubește destul regimul, ca să nu dea puteri noi dușmanului sau copiilor lui. Și, probabil, că nici n'o face din capul lui, trebuie să fi primit directive în acest sens. Ii îngrijește și pe ceilalți, natural, dar face cât poate economii la medicamente bune. Trebuie să lucrăm rațional. Pricepi ?

SORA : Pricep, dar mi se pare totuși... inuman... grozav...

PETRESCU : Ce să faci ? Trebuie și puțină tărie în lupta asta. Draga mea sentimentală s'a zăpăcit ?

SORA : Adevărat că m'am zăpăcit (*ține doctoriile în mână și se uită la ele*) Numai să nu mă încurc în salon în fața oamenilor. Ei nu trebuie să bănuiască nimic, nu-i așa ?

PETRESCU : Asta n'are importanță. Dacă n'au să bănuiască, n'o să reușim să-i aducem la colectivă. Firește, însă, n'o s'o declari în mijlocul salonului. Ușor, abil ! (*o îmbrățișează*) E cald acasă la tine ? Uite, te-ai înroșit acum ca o fetiță. Te-ai gândit cum o să fim de singuri, ca niciodată ?

SORA : Câteodată mă întreb dacă e adevărat că mă iubești.

PETRESCU : Mai mult decât am iubit vreodată.

SORA : Dacă nu m'ai iubi... și-ai veni totuși la noapte la mine, ar fi îngrozitor.

PETRESCU : În clipa asta ești ca o porumbiță (*evident ca să o zăpăcească*). Vasăzică ai priceput ? Asta lui Dobre, asta lui Lisandru, asta copiilor, ai înțeles care, asta celorlalți.

SORA : Ah, sigur că am să mă încurc (*iese*).

Scena X

Dr. Petrescu, Marta

MARTA : Pe semne că femeii aceleia i s'a năzărit. Copiii lui Marin sunt sănătoși. Se jucau și învățau (*își pune haina în cuier*).

PETRESCU : Și-ai făcut asemenea drum degeaba ! Dă-mi mâinile să ți le încălzesc.

MARTA : (*se ferește*) Nu mi-e frig. Dumneata încă n'ai fost la staționar ?

PETRESCU : Tot timpul. Am venit acum să iau o seringă.

MARTA : (*scriind*) Când eram în capul uliței, mi s'a părut că Cotoroiu a ieșit de aici.

PETRESCU : A venit să-și vadă un fin, dar l-am dat afară. N'are ce căuta aici.

MARTA : (*scriind*) Până acum n'a venit la dispensar, și azi, când a auzit că au plecat Dr. Murgu și Teofil și că ai rămas d-ta, a îndrăznit să vină.

PETRESCU : (*demn*) Ce vrei să insinuezi ?

MARTA : Nu insinuez nimic. Mi se pare, că faptul că a avut curajul ăsta față de dumneata, înseamnă o jignire pentru dumneata.

PETRESCU : De asta l-am și dat afară. Il socotesc periculos. Dar și dumneata mă jignești.

MARTA : (*sec*) N'am vrut.

PETRESCU : (*o mângâie pe păr*) Te iert.

MARTA : Te rog. Uite, asta consider eu o jignire. (*sora apare în pragul ușii*).

PETRESCU : (*nu o vede*) Mângâierea mea te jignește ? Și dacă te-aș săruta ?

MARTA : Să nu te apropii.

PETRESCU : Frumoasa mea, dacă te-aș lua în brațe acum...

SORA : (*albă*) Doctore, am făcut injectiile.

PETRESCU : Vin (*iese*).

MARTA : Omul ăsta e desgustător. Îți mulțumesc că ai venit la timp. Era să fac ceva foarte urât, să-i dau o palmă.

SORA : *(se uită furioasă în urma lui Petrescu, apoi la Marta)* Am văzut. Și eu îți mulțumesc duminică. Era să fac ceva îngrozitor.

C o r t i n a

TABLOUL II

La dispensar, în biroul din tabloul precedent. E pe seară.

Scena I

Marta, moașa.

MOAȘA : Am venit și eu, că i-a luat pe toți, fiecare pe la casa cui îl are.

MARTA : E șase și jumătate. Pe la șapte-opt trebuie să vină și doctorul.

MOAȘA : Înghețat, sgribulit, ce crezi, mort de atâta drum, săracu' !

MARTA : Nu-i atât de frig, ca să fi înghețat.

MOAȘA : Nu-i, nu-i, c'a dat desghețu', adevărat. Da' obosit, asta-i sfânt.
(Marta tace și scrie) Mă uit la dumneata, fată tânără, putrezești în sat. Cu cine să te măriți ?

MARTA : *(râde)* Te-au apucat gânduri triste ?

MOAȘA : Păi zău, mă uit, treabă și iar treabă, nici când mergi sâmbătă seara, la casa culturală, nu joci că n'ai cu cine !

MARTA : Cum, n'am cu cine ? Nu-s destui flăcăi în sat ?

MOAȘA : Ei, cu ăia ? Ești mai ceva ca ei !

MARTA : Eu nu mă socotesc așa, dar nu joc, pentru că n'am dansat nicio dată. Am să învăț, ca să-ți fac plăcere. N'ai treabă la dispensar ?

MOAȘA : Să mai răsuflu, maică. Pentru mine nu-i cine știe ce treabă.

MARTA : Poate vrei să-mi ajuți mie, la scris ?

MOAȘA : Vai de mine, păi am de făcut o grămadă, m'a chemat adineauri sora. Acum mi-am adus aminte. *(în ușa bate cineva)* Cine o fi ? Ia să văz ! *(se duce la ușa și se întoarce)* E aia a lu' Zăplan.

Scena II

Aceiași, Floarea

FLOAREA : Aci ești, tovarășe învățătoare ? Mi-a închis coana moașa ușa în nas.

MOAȘA : Păi ce, să dai buzna în dispensar, ca acasă la tat-tu ?

FLOAREA : Păi n'am bătut ? Tovarășe învățătoare, mâine, la unsprezece, avem munca de lămurire cu femeile la noi la sediu, la U.F.D.R.

MOAȘA : Omorîți fata cu ședințele ! N'o vezi cum s'a gălbejit ?

MARTA : *(râde)* Uite, stă aici și plânge de mila mea. Viu, Floare.

FLOAREA : Nu poate să fie toată lumea rumenă ca coana moașe, nici așa rotofeie, că n'are tot omu' sufletu' așa împăcat.

MOAȘA : Care suflet ? Ce zici ?

FLOAREA : Numa omu' care duce viață tihnită, cu odihnă și cu câte un păhărel, nu se gălbejește.

MOAȘA : Așa tihnă să ai tu parte de ea, și păhărel n'am mai văzut de nu mai ții minte. I-am uitat gustu'.

FLOAREA : Noroc, tovarășe Marta ! Spor la treabă, coană moașe. Să nu te

ostenești prea mult, că te sfrijești și d-ta, și atâta frumusețe ne-a mai rămas în sat. *(iese)*

MOAȘA : Ia uite, obraznica ! Mai moșește-o și altă dată, Anicuțo, să vezi recunoștință !

MARTA : Așa e ea, glumeață.

MOAȘA : Se leagă de frumusețea mea ! Să fie ea cum am fost eu la vremea mea ! *(pași la ușă, bățâi)*

Scena III

Aceiași, Nică, Costache

NICA : Bună seara.

MARTA : Bună seara.

NICA : *(întinde o hârtie)* Uite asta.

MARTA : *(se uită la hârtie)* Ce este ? Vrei iar s'o scoți pe Niculina din staționar ? De ce ?

NICA : Să vedem de ea acasă.

MARTA : Ai mai scos-o odată și ai adus-o înapoi. Ce crezi d-ta Nică, că noi ne jucăm cu boala, sau putem să te lăsăm pe d-ta să te joci, ca bolnava să suferă de pe urma toanelor dumitale ?

MOAȘA : Așa zău ! Parcă e la joc !

MARTA : Și d-ta, Costache, ce vrei ?

COSTACHE : Eu, nimic... am venit cu el.

NICA : Nu mă joc, da' alții să nu-și bată joc de noi.

MOAȘA : *(curioasă)* Ei ? Ei ? Care-și bate ?

MARTA : Tovarășe moașe, parcă te-așteaptă sora.

MOAȘA : Da, da, mă duc. Slugă la dârloagă, Anicuțo, slugă la dârloagă ! *(iese)*

MARTA : Cine își bate joc de voi ?

NICA : Eu, tovarășe învățătoare, n'am nimic cu dumneata, ține hârtia și dă-mi fata.

MARTA : Eu n'am nici rostul să dau drumul bolnavilor nevindecați și chiar dacă aș putea s'o fac, n'aș face-o.

NICA : Il aștept aici pe tov. doctor.

MARTA : Poți să-l aștepți, Nică. Hârtia asta nu are niciun rost. Dispensarul nu e Sfat, să vii cu hârtii. Putem să ne înțelegem prin viu grai. De unde scoți că Niculina nu-i îngrijită ? Astea nu vin dela d-ta, nici nu poți spune că ai văzut-o singur. Ți-a spus-o la ureche cineva ?

NICA : Nu ese fum, până nu faci foc.

MARTA : Va să zică e fum, e un svon în sat. Câți îl cred ? D-ta singur ?

NICA : Ba crede și Costache.

MARTA : Minunat ! D-ta și Costache ! Și ce credeți ?

COSTACHE : Ca să-i dați fata și să se isprăvească odată !

NICA : Tovarășe învățătoare, pe mine să nu mă iei în batjocură, că sânt sătul ! Toți mă beștelesc. Imi ies și eu odată din sărite...

Scena IV

Aceiași, Dr. Murgu

MURGU : Bună seara. Ce-i Nică ? Îți ieși din sărite ? De ce ?

NICA : *(intimidat, o clipă)* Ei, ca omu' la necaz... Tov. învățătoare mă ia așa, în răs.

MURGU : I-oi fi spus vreo șotie.

NICA : (*se supără iar*) Crezi că-mi arde ? Am venit să-mi dați pe sora mea, pe Niculina.

MARTA : Iar povestea veche.

MURGU : Măi Nică, noi toți ne-am săturat de hachițele tale. Ce-ți închipui tu ? Eu am dreptul să ții aici orice bolnav care are o boală molipsitoare, chiar dacă ar veni toată familia să mi-l ceară. E o problemă de sănătate publică și eu sunt pus aici să apăr sănătatea satelor astea. Ai priceput ? Și Costache ce vrea ?

COSTACHE : Să-i dați fata, ca s'o vadă baba Dana, da' așa cum vezi și d-ta de ea. Ba mai bine.

NICA : Ai dreptul să și omori oamenii ?

MURGU : Nu ți-e rușine ? N'ai venit tu la mine, când te tăiașezi la mână ? Nu te-am vindecat ? Haide ! Du-te acum.

NICA : La mână m'ai vindecat, că atunci voiam să intru în colectivă.

MURGU : Ce legătură are una cu alta ?

NICA : Și acu' mă trag de pe listă și-mi lași sora să moară !

MARTA : Ce vorbă e asta ?

COSTACHE : Lasă că știm noi tot.

MURGU : Adineaori te-am trimis acasă, acum te rog să stai pe scaun și să spui ce știi.

NICA : (*nu se așează*) Ce știe tot satu'.

MARTA : Adică ?

NICA : Care nu intră în colectivă, poate să crape. Statu' are nevoie de oameni ascultători, pentru ei sunt doctoriile bune. Pentru ăilalți... n'au decât să se curețe.

MURGU : Cine a mai scornit-o și pe asta ? Care Trandafir, sau Zamfir, sau Cotoroiu, ți-au spus-o ? Omule, până la moarte ai să crezi toate neroziile, toate mârșăviile, toate minciunile ucigașe ? Până la moarte ?

NICA : Las, tovarășe doctor, că asta nu mai e minciună ! Știu și ai din staționar.

COSTACHE : Aici, la dumneata.

MURGU : Nimeni din staționar nu spune asemenea basme.

NICA : Când s'a lăsat înțunericul, m'am strecurat acum vre-un ceas sub geam și am vorbit cu socru-meu, adică Toma, de are să-mi fie socru. Și el tot așa a auzit.

MURGU : (*se duce la ușa dinspre dispensar*) Soră ! Soră Tanța, te rog învește-l cu ceva pe Toma bătrânul și adu-l aici în birou.

NICA : Ce, dacă nu intru ? N'am dreptul la viață nici eu, nici neamu'meu ?

MURGU : Ai răbdare o clipă.

MARTA : (*șovăind*) Doctore... eu mă tem... că asta-i încă o manevră...

MURGU : (*se plimbă încruntat*) Vom vedea.

Scena V

Aceiași, Toma, sora Tanța.

TOMA : Bună seara.

MURGU : Tovarășe Toma, ești îngrijit de când ești la noi ?

TOMA : De, oi fi.

MURGU : Cum, „oi fi” ? Nu ți se dau medicamente ? Nu ești spălat ? Nu ești hrănit ?

TOMA : De dat mi se dă, da 'știu eu de care ?

MURGU : Cum de care ? M'ai văzut umblând cu două feluri de doctorii ?

TOMA : Am văzut, de văzut am văzut, că nu intrăm toți și la care voiam să intrăm...

MURGU : Cum, pentrucă intrați ? Cine a văzut vreodată că unuia sau vreunui copil ai cărui părinți nu intră în colectivă i se dă altceva ? Cine a spus lucrul ăsta ?

TOMA : Păi d-ta, vii cu aia, cu care faci injecții, plină, da'sora a venit azi cu doctoriile și am văzut-o cum alegea.

NICA : Ei, ai auzit ?

COSTACHE : Știe și el .

MARTA : N'am auzit încă nimic.

MURGU : Sigur că ce-ți face duminică, nu-i face lui Dobre, că nu sunteți la fel de bolnavi.

TOMA : Păi alegea pân' ele, de da la unu' una, la altu' alta, chiar la ăia cu rinichi și iar se uita la om și la copii, când a dat, schimba mereu sticlele. Ne-a bătut nouă la ochi și după ce a venit Nică sub geam și ne-a spus, am înțeles tot. Pe a lu' Stan l-a și întrebat.

MURGU : Soră Tanța, avem noi două feluri de medicamente, bune și rele ?

SORA : (*incremenită, slab*) Nu.

MURGU : Ascultă-mă tovarășe Toma, nu-i adevărat. Nu se face așa. N'am făcut așa. Nici n'am două feluri de doctorii. Dovadă că la toți vă merge mai bine pe zi ce trece. Asta n'ai văzut ? Când îți spune Nică vreo minciună, dracu' știe de cine scornită, o crezi, ba poți să și juri că ai văzut-o cu ochii d-tale, dar că te vindeci și dumneata și alții, asta nu vezi. Dece omule, dece ?

TOMA : Dacă am văzut cu ochii mei cum le pigulea și nu numa' eu. Și pe a lu' Stan l-a și întrebat ce face tat-su ?

MURGU : Dece l-ai întrebat, soră ?

SORA : (*uluțită, greu*) Dacă tat-su e sănătos.

MARTA : Vezi ? N'ai înțeles. Și ceilalți bolnavi din odaia d-tale spun la fel ?

TOMA : Dobre și Stan iau cu gura foc că nu-i adevărat, că lor le-a făcut bine, dar eu, ca om bătrân, care am văzut multe...

MURGU : D-ta ești sigur ?

TOMA : Ce știi eu ? 'Nainte de război, când s'alegeau liberalii, venea doctoru' dela oraș,duminica, la primărie și numai pe liberali îi căuta.

MURGU : Tovarăși, e un neadevăr atât de mare, că ți-e și scârbă să-l ridici de jos, ca pe o murdărie. N'am două feluri de medicamente. Ingrijesc toți oamenii la fel. Noi vrem să scăpăm toți bolnavii, asta e datoria noastră. Or fi făcut liberalii altfel, ei toate le făceau altfel, în paguba omului muncitor. Noi, nu. Puteai să te ții pe picioare, moș Toma, când ai venit ?

TOMA : Ba, că m'a adus.

MURGU : Acum ai venit singur aici. Vezi ? Du-te singur înapoi, culcă-te și crede-mă pe mine. Stan și Dobre sunt mai înțelepți decât d-ta, care ai văzut mai multe.

TOMA : (*nehotărît*) De, de bine mi-e mai bine, nu pot să zic.

NICA : Mie să-mi dai pe Niculina. Asta e.

Scena VI

Aceiași, Petrescu.

PETRESCU : Ai venit, doctore ? Frig, frig afară ?

MURGU : Dr. Petrescu, eu ți-am lăsat d-tale medicamentele când am plecat. Te rog să-mi spui cinstit, în fața acestor oameni, dacă ți-am lăsat două soiuri, rele și bune ?

PETRESCU : Nu pricep întrebarea. Te rog repet-o.

MURGU : Am spus eu, că unele medicamente sunt pentru cei care intră în colectivă, și altele mai proaste, pentru ceilalți?

PETRESCU : (*îi aruncă repede o privire piezișe sorei*) Ce absurditate. N'ai spus asta și nu s'a făcut așa ceva.

MURGU : Ați auzit ?

SORA : (*se uită uluită și începe să priceapă*)

PETRESCU : (*o vede, trece lângă ea*) Probabil că sora o fi încurcat ceva și oamenii au crezut că se petrece un lucru ciudat.

MURGU : Du-te, moș Toma, în pat. Ați auzit și voi. Acum puteți să plecați.

TOMA : De bine, mi-e mai bine. Uite, că mă duc singur. Și la ceilalți le e mai bine (*Murgu intră cu el în dispensar*).

NICĂ : Hai, mă. (*îl trage pe Costache*) Ce să zici, dacă le e mai bine ? Bună seara (*ies, Marta în dreptul ușii se uită după ei*).

PETRESCU : (*încet sorei*) Nicio vorbă m'auzi ? Altfel spun și eu tot.

SORA : (*încet, dar dârză*) Care tot ?

PETRESCU : Morala dumitale neproletară. Trebuia să dorm cu tine, mi se pare ?

MURGU : (*se întoarce*) De unde pornesc toate astea ? Ce se petrece aici ? Cum ai umblat cu doctoriile, soră, de i-ai lăsat să bănuie așa ceva ?

SORA : Eu... m'am dus în staționar cu ele... și... oricum ai proceda, te bănuiesc.

PETRESCU : Sunt bănuitori, asta e.

MARTA : Doctore Murgu, eu am făcut o mare greșală, am plecat din dispensar pentru un sfert de oră. Mi-a spus sora, că Marin are un copil bolnav și cum n'avea cine să se ducă, m'am dus eu, de frică să nu se întindă iar molima.

MURGU : Era bolnav ?

MARTA : Nu, dar în lipsa mea de aici, a fost Cotoroiu. L-am văzut ieșind.

PETRESCU : (*calm*) Da, l-am dat eu afară.

MURGU : Ce-a căutat aici ? Ce voia ?

MARTA : Nu știu, să vedem cum o să explice dr. Petrescu. Dar nu ți se pare curios că atunci când vine Cotoroiu aici, după luni de zile, și satul și dispensarul află că avem medicamente felurite ?

PETRESCU : Vă spun că numai eu eram aici și...

MARTA : Cu atât mai mult. Dacă eu nu plecam, Cotoroiu poate nici nu intra aici. (*fără ocol sorei*) De ce m'ai trimis la Marin ?

SORA : Am crezut... mi-a spus o femeie... Nu mai pot să tac.

PETRESCU : Că e un caz ascuns (*se uită fîntă la soră*). De altfel și eu am aflat tot dela d-ta ! Nu știu ce voiai...

SORA : Eu...

PETRESCU : (*apăsător*) Voiai poate să rămâi aici... să rămâi... înșfârșit, aș prefera să nu vorbesc despre ce voiai d-ta atunci. N'are nici un amestec cu restul. Pot s'o spun, numai dacă ții dumneata (*cu ochii la soră*) Aș putea să dau și eu o explicație.

SORA : Doctorul Petrescu mi-a spus că doctoriile sunt de două feluri, că așa procedezi și dumneata. Am crezut. Eram așa de zăpăcită, că în salon s'a văzut că le alegeam.

MURGU : Petrescu ți-a spus asta ? Și ce puteai să alegi ? Dacă nu sunt două feluri, ce alegeai ?

SORA : Cutia veche și cea nouă... nu știu...

PETRESCU : Îți dai și dumneata seama că nu avea ce alege. Și nici eu

nu i-am spus să aleagă nimic. Dece spui șotii, fetițo? Ai ceva de răsunat pe mine? Ne leagă ceva?

SORA: (*încurcată, dar sufocată de furie*) Nu mi-ai spus dumneata să astea sunt directive venite de sus?

PETRESCU: Ți-am spus că ai ochi frumoși, pentru că mă implorai cu privirea să ți-o spun, ți-am spus că semeni cu o porumbiță...

SORA: (*ii susține privirea*) Da, mi-ai spus și asta, dar...

PETRESCU: Și tu ce mi-ai răspuns?

SORA: (*continuând*) Dar m'ai învățat să aleg doctoriile după oameni, după politica pe care o fac.

PETRESCU: Eu? O femeie ușoară, poate, din răsunare pe alta mai puțin ușoară, să...

MURGU: (*lui Petrescu*) Pentruce ai făcut asta? Dece?

PETRESCU: Să-ți spun adevărul? Pentru că mi-am dat seama că sunteți lipsiți de energie. Mi-a venit ideea asta mobilizatoare, când am văzut cât sunteți de îngrijorați de constituirea colectivei. Am vrut să contribui cu ceva la truda voastră, să pun o pietricică la temelie construcției voastre, să grăbesc ziua cea mare pe care o așteptați. Sunt sigur că am făcut bine. Nu ți-am spus dela început, pentru că îmi dau seama că nu ești un om care să întrebuințezi mijloace tari. Bolnavii din dispensar însă, era necesar s'o bănuiască, ca să se sperie și să se dea pe brazdă. De asta am zăpăcit puțin sora, ca oamenii s'o bănuiască. Cred că am făcut bine, că o să-mi mulțumiți.

MURGU: Dar e monstruos, e un stângism, e un lucru pe care Partidul îl desaproabă în cel mai înalt grad. Ți-a dat cineva dumatăle sarcina asta? Ți-a dat-o tovarășul Grigore?

PETRESCU: Nu. A fost inițiativa mea. Am vrut să fac o mică presiune asupra oamenilor și sper că va da rezultate bune.

MARTA: Și în sat, în aceeași vreme, cine a răspândit acelaș svon? Poate Cotoroiu? Nu cumva, ca să ne servești ai spus-o și lui?

PETRESCU: Ei, asta-i bună. Am venit să vă ajut și uite cu ce mă aleg. Jignit, bănuț, murdărit. N'am stat de vorbă cu Cotoroiu.

MARTA: Pe mine dece m'ați trimis pe drumuri, dacă nu ca să vorbiți amândoi cu el?

SORA: (*tremurând*) Eu n'am vorbit cu Cotoroiu. Nu l-am văzut. Și când mi-a spus dr. Petrescu să dau două feluri de medicamente, m'am speriat și l-am crezut. Acum însă înțeleg, acum știu dece...

PETRESCU: Ce știi? Dece te oprești, draguță? Poate că știu și eu ceva despre tine.

SORA: (*isbucnește*) Dr. Petrescu e un ticălos. Eu sunt vinovată. Eu am născocit boala copilului lui Marin. El îmi spusese că tov. învățătoare... în sfârșit... Dr. Petrescu e o canalie. Îmi spusese că tov. Marta... am fost geloasă pe ea și am îndepărtat-o. Am crezut că vrea să fie singur cu mine și el voia să-l primească pe Cotoroiu. Pe urmă, când am intrat în birou, am văzut că el alerga după ea și ea voia să-l palmuiască. Și atunci am priceput că a vrut s'o îndepărteze pentru altă pricină. Dar nu știam care. Nu pricepeam că mă mințise cu medicamentele. Îl urmăream, voiam să știu de ce mă înșelase.

MURGU: Îl iubești pe... spurcăciunea asta?

SORA: Mi-e silă de el. Dece se prefăcea că mă iubește? El nu face nimic fără un gând ascuns.

MARTA: Pentru că spera să saboteze dispensarul prin d-ta, și prin mine școala, pesemne, știu eu?

SORA: Da. Trebuia să doarmă la mine în noaptea asta. Să-l las pe Sandu

fără tratament, probabil, să mă țină toată noaptea acasă, să facă copilul uremie. Fiară! (*plânge umilită*).

PETRESCU: Ce imaginație bolnavă! Toți sunteți cazuri clinice. Imi plac femeile, ei și? E asta o pricină de falsă interpretare? Dacă vrei să-ți petreci noaptea cu o femeie, înseamnă că vrei să omori un copil? Vrei să ajuți la facerea unei colective, poate nu destul de abil, dar din tot sufletul, ce să fac, nu sunt un om politic, și ești acuzat de sabotaj!

MURGU: Taci.

PETRESCU: Vii cu sufletul la gură, te devotezi. Am știut că d-ta ai să lipsești? Că am să rămân singur la dispensar? Sunteți stupizi.

MURGU: Asta nu, dar ceva ai sperat. O împrejurare favorabilă.

PETRESCU: Am știut eu, înainte de a veni, că oamenii pleacă din colectiva voastră? N'am mai fost pe aici de mai bine de două săptămâni.

MURGU: Nici n'am știut că ai fost acum două săptămâni. Când asta? Când eram eu plecat?

MARTA: Și ce-ai făcut aici? La cine ai fost?

PETRESCU: Ei, asta-i. Mi se ia un interogatoriu? Sunt pus sub interdicție? N'am voie să plec și să viu când vreau? Ce credeți despre mine?

MURGU: Orice. Acum nu m'aș mira dacă mi-ai fi omorât un bolnav. Bine că am luat cheile la mine. Că n'ai avut alte doctorii, decât cele indicate (*lovit de o idee*) Ce face Sandu?

SORA: (*stins*) Ceva mai bine.

PETRESCU: (*se îndreaptă spre ușa*) Totdeauna am avut de pătimit depe urma proastelor relații.

MURGU: Îți închipui că ai să pleci? Stai jos.

PETRESCU: Am terminat frumoasa noastră conversație.

MURGU: Stai jos. Marta, te rog, du-te și vestește Miliția.

PETRESCU: (*printre dinți sorei*) Târfă!

SORA: (*tresare. Marta îi pune mâna pe umăr*).

MARTA: Liniștește-te. (*lui Murgu*). Cred că n'ar fi rău, doctore, să aflăm ce-a făcut omul ăsta în sat, atunci, în lipsa duminicilor (*iese*).

Scena VII

Aciași, apoi moașa

MURGU: Soră, d-ta știi când a fost Dr. Petrescu aici? Cred că știi. Ajută-ne.

SORA: (*ridică capul*). A venit la dispensar să-l conduc la Cotoroiu.

PETRESCU: Prima dată când ai vrut să-mi cazi în brațe.

MURGU: Nu știi ce a căutat acolo?

SORA: Eu am plecat la Păvăleni să fac injecții. Nu știu.

MURGU: Nu te-ai întrebat?

SORA: (*rușinată*). Era... îmi plăcea... și nu mai m'am întrebat (*cu furie*).

Azi însă, am mers pe urmele lui ca o umbră, azi am priceput că poate face rău, că n'a venit ca să ne ajute. Azi nu s'a putut mișca din pricina mea.

MURGU: Dar a vorbit cu Cotoroiu.

SORA: L-am urmărit în odăile cu bolnavi, nu în birou, ce nătângă am fost. Doctore, asta are să-mi fie învățătură pe toată viața, până la moarte.

MURGU: E legat cu Cotoroiu. Nu mai rămâne nicio îndoială.

PETRESCU: Nu te mai osteni doctore. Îți spun eu, am fost la Cotoroiu să-mi cumpăr lână pentru un tricou.

MURGU: De unde știai că are lână?

PETRESCU : Am aflat odată la dispensar, nu știu cine spusese, cred...
MURGU : (*se duce la ușe, deschide*). A, aici erai, ascultai ? Tocmai veneam după dumneata.

MOAȘA : Nimic n'am auzit maică, să mă bată Dumnezeu.

MURGU : Ce vinde Cotoroiu, coană moașe ? Ce cumpără, ce învârtește ?

MOAȘA : (*se sperie, se uită la Petrescu*) Păi, eu ce știu ?

MURGU : Nu te speria, că doctorul mi-a spus.

MOAȘA : Doctorii maică, d'alea americane, nemțești, de toate, cumpără, vinde...

MURGU : Aha, lână.

PETRESCU : Dobitoaco.

MOAȘA : (*îi sare țandăra*). Dece dobitoaco, frate ? Nu te-am văzut eu ? Că doar eram acolo.

PETRESCU : Beată ca un porc. Nici nu mai știi ce ai văzut.

MURGU : Asta a fost boala duminică din duminică în care s'au amestecat bolnavii cu sănătoșii ? De asta ai zăcut până a doua zi la prânz ! Ei te-au îmbătat, nu-i așa ?

MOAȘA : Să-i trăznească Dumnezeu, cu coana Lenuța împreună, că fără ei îmi vedeam de treabă.

MURGU : I-ai făcut atunci ser lui Sandu, sau nu ?

MOAȘA : De făcut i-am făcut... adică... de, i-am făcut ceva.

MURGU : Va să zică erai la Cotoroiu, era și moașa, beată, în ziua în care Sandu, dela începutul bolii a făcut complicații. I-ați făcut amândoi ceva ?

PETRESCU : Detectiv stupid.

MURGU : Spune ce i-ați făcut ?

PETRESCU : Ai pornit pe o pistă falsă, te-ai lansat, cine te mai poate opri ?

MOAȘA : (*biruită*) Cine ?

PETRESCU : (*se plimbă prin odaie*).

MURGU : (*se duce la ușe, încuie, bagă cheia în buzunar*).

PETRESCU : M'ai arestat ? Mă aflu între bandiți ?

MOAȘA : (*moartă de frică*). Așa zău, că... (*își înghite vorbele*)

MURGU : (*pune mâna cu putere pe umărul lui Petrescu și-l așează pe scaun*). Ai să stai aici.

PETRESCU : (*rânjind*). Oamenii civilizați nu se luptă, colega.

MURGU : Nu. Sabotează, trădează și ucid, oamenii civilizați.

Cortina se lasă și se ridică numaidecât.

TABLOUL III

Scena I

*Murgu, Petrescu, sora, moașa, stau într-o așteptare încordată. Tăcere.
Apoi Petrescu rupe liniștea.*

PETRESCU : Și o să stăm mult așa ?

MOAȘA : Of, of, of, of !

PETRESCU : Suntem patru. N'ai niște cărți de joc ? Am putea face un pocker ?

MUGUR : Măsluit ?

MURGU : (*se duce la ușe*). Cine e ?

GRIGORE : (*de afară*). Eu, Grigore.

Scena II

Aceiași, Grigore

MURGU : Uite, tov. Grigore ! Uite cine s'a aliat cu dușmanii noștri, ca să ne sape munca ! Uite, doctorul, care a învățat carte ca să răspândească molimi, împreună cu nătânga asta bătrână, care se lasă dusă de nas de oricine.

GRIGORE : Liniștește-te, tovarășe doctor.

MURGU : Au născocit un fel de sabotaj mai năsdăravan ca toate. Să se joace cu viața și moartea oamenilor. Pun molima în calea colectivei și șantajul ! Constrângerea ! Venise să ne dea ajutor !

GRIGORE : Nu te amărî, doctore. Epidemia ați stăvilît-o voi, doctorii cei adevărați, cei noi, și istoria cu doctoriile a spart-o satu' ca pe o bășică de săpun. Nu auzi ce-i în sat ? Ascultă nițel !

PETRESCU : (*se face o clipă tăcere, se aude larmă pe drum, rupe brusc tăcerea*). Pentrucă a venit tov. Grigore, aș vrea să mai explic odată ce-am vrut. Mi-am spus : au piedici mari, e nevoie acum de un brânci, de un mijloc tare...

GRIGORE : (*calm*) Taci, domnule doctor, știm noi (*pauză*).

MURGU : (*lovit de o idee*). Ia spune, doctore, unde ai sfârșit facultatea ?

PETRESCU : (*incurcat*). La București.

MURGU : La București ? Mie mi-ai spus că la Cluj, pentrucă eu am făcut-o la București. Doctorului Teofil i-ai spus că la Iași. Ce-i adevărat din toate ? De unde ți-ai furat diploma ? Dela cine ?

PETRESCU : (*slab*). Diploma mea e la Minister, nu mă insulta.

MURGU : Are să se cerceteze și asta, odată cu celelalte. Tâlharule ! Nu era nici măcar medic ! Altfel n'ar fi spus fiecăruia altceva. Uită-te la el, e verde la față !

SORA : (*șovăind*). Eu... pot să mă duc puțin în staționar ? Am de dat doctoria lui Sandu... Dacă credeți că pot să mă duc... Nu vreau să scap... Mă întorc...

MURGU : (*lui Grigore*). Da, am analiza lui Sandu în buzunar, e mai bună (*pauză*). Du-te soră. Fă-ți treaba ! (*moașei*). Imbracă-te ! Ia-ți și dumneata haina.

PETRESCU : (*se îmbracă repede, nu mai are aerul lui victorios și și-a pierdut rânjetul. Moașa își pune broboada. Lui Petrescu îi cade basca*).

MOAȘA : Ți-ai pierdut chipchilica, sarsailă, of ! of ! of ! Ce pacoste fu Cotoroiu pe capu'meu !

PETRESCU : (*laș*) ...Meritul meu... vă jur...

GRIGORE : (*către milițienii de afară*). Aștia sunt tovarăși. Luați-i !

(*Petrescu și moașa ies*)

Scena III

Grigore, Murgu, Marta.

MURGU : (*o clipă se uită toți trei unul la altul*). Ai văzut, tov. Grigore ? Uite cine era Petrescu ! A lucrat prin Cotoroiu, prin moașă, a vrut să lucreze și prin soră. Aici ! În mijlocul nostru ! Să ne dărâme munca ! Să împiedice colectivizarea, prin boală și moarte, prin desbinare. Sigur că i-au făcut atunci lui Sandu o injecție contra indicată. Sigur !

GRIGORE : Stai jos, dragă, liniștește-te

MURGU : Nu-mi vin în fire.

GRIGORE : Ei, acum te-ai călit, așa-i ?

MURGU : Sunt răscolit, furios. Uite cât de departe pot să ajungă, aștia

sunt gata de orice. Trebuie să fii veșnic cu ochii deschiși. Fără somn și fără milă.

GRIGORE : Frate, din dumneata iese un comunist adevărat.

MURGU : Cu toate greșelile mele ?

GRIGORE : Nu mai ești ăla cu multe greșeli care a venit la noi.

MURGU : Nu mai sunt ? Adevărat ? Da, nu mai sunt. Dacă ai știi cum mă simt eu de limpede (*iar se înfurie*). Auzi, spune întâi, ticălosul, că habar n'are de două feluri de medicamente, credea că sora Tanța are să se teamă să nu dea el pe față că îl iubea.

MARTA : Fata s'a purtat frumos, tare. Când a priceput ce voia el, ce țin-
țea, a mărturisit tot, l-a dat de gol. Cu orice risc. Murea de rușine, dar nu tăcea.
Și pe urmă Petrescu s'a apucat să jure că a vrut să ne ajute cu mijloace puternice.
Canalia !

(*se aude vuetul satului*)

GRIGORE : Ia ascultați !

MURGU : Ce este asta ?

GRIGORE : S'au desghețat apele. A venit primăvara.

MARTA : (*cu bucurie*). I-au prins țărani pe chiaburi când umblau cu
vorbe ! Prelucrarea dumatăle de azi dimineață !

GRIGORE : De data asta au întârziat aici milițienii. Erau cu oamenii după
Cotoroiu și Trandafir și Zamfir. I-au prins când voiau să-l zăpăcească iar pe
Nică și ăla nu se lăsa. De acolo vin și eu.

MURGU : Ah ! Tovarășe Grigore dragă, dragul meu Grigore, ce zi bună trăim
acum amândoi ! Câte o să facem noi acum împreună ! Cum îți mulțumesc pentru
ce simt eu că se petrece acum în mine !

GRIGORE : Nu mie, tovarășe Vasile, tuturor. Nu vezi câți se sbat acum,
să fie mai bine ?

MURGU : Spune-mi, dragă, când era Sandu foarte bolnav, în inima d-tale
nu te-ai supărat deloc pe mine că am plecat atunci ? Nu m'ai urît deloc ? Că de
certat nu m'ai certat niciodată !

GRIGORE : În inimă poate te-am certat, dar știam că n'am dreptate, de
asta tăceam.

MURGU : Și mă ajutai.

GRIGORE : Ai plecat după treabă grea, nu degeaba.

MARTA : Par'că eu n'am plecat adineaori și i-am lăsat singuri, să-și facă
mendrele. Trebuia să nu plec.

MURGU : Ai crezut că trebuie să surprinzi o primejdie.

MARTA : Trebuia să mă îndoiesc de vorbele*lui, orice ar fi spus.

GRIGORE : Trebuia. Ei, da' tot ați fost toți de folos să-i prindem. Și zici
că Sandu a scăpat ?

MURGU : Acum sunt sigur. Merge spre vindecare.

GRIGORE : Uite... dacă crezi că se poate... m'ași duce aici, pe sală să mă
uit pe fereastră în odaia cu copii, să-l văd pe Sandu dormind, că la el știu că nu
pot intra.

MURGU : Se poate, tovarășe, se poate, dragă (*ii deschide ușa și-l lasă să
iasă*).

Scena IV

Murgu, Marta.

MARTA : Ce om întreg !

MURGU : Drăguțul de el ! I-e dor de Sandu ! Marta, ești obosită ? A fost
o zi grozavă ! Ești atât de trasă la față ! Marta ! (*cu o energie neașteptată*). Mi-

ești dragă, Marta! Te iubesc! Te iubesc de când te-am cunoscut! Ești atât de înțeleaptă și bună! Și cu mine ai avut atâta răbdare! Lângă tine, toate sunt luminoase. Tu ești luminoasă. Mi-ești dragă! Nu pricepi?

MARTA: (*încet*). Ba pricep, doctore.

MURGU: Atunci de ce nu ți-am spus-o până acum? Am pierdut atâta timp.

MARTA: N'am pierdut nimic. Avem toată viața în fața noastră.

MURGU: Adevărat? Mă iubești și tu?

MARTA: Tot mult.

MURGU: Atunci da, avem toată viața în fața noastră! (*o ia stângaci de mână, apoi de umeri*) Marta dragă, sunt atâtea luni de când mă gândesc că odată... (*iși pune capul pe umărul ei*)

Scena V

Aceiași, Grigore.

GRIGORE: Dragii mei... (*se oprește, îi privește, ei se depărtează, dar tot se țin de mână*). Ei, mi se pare că mi s'a luat o piatră de pe inimă. Mi-era teamă că n'o să aflați niciodată ce știam noi de mult. Ce bine c'ați aflat!

MURGU: Știai și dumneata? Și eu! Dar nu mă pricepeam... și Marta tăcea!

GRIGORE: Nu te-a cerut ea întâi? Dece, tovarășe Marta, că doar și dumneata știai?

MARTA: (*râde*). Ar fi trebuit s'o fac! (*sgomot afară de voci vesele*).

Scena VI

Aceiași, Floarea, Traian, Nică, Ion, Zăplan

FLOAREA: Noroc! I-am dus cu alai, ca la nuntă. Numai bărbatu-meu ăsta, prost cum e, era gata să se încaere cu ei. Păi ăștia sunt boieri, mă tontule, zic, ia-i frumușel, ca la dans.

ZĂPLAN: Să facă ei iar tămbălău! Auzi ce parascovenia dracului să scorească!

ION: (*domol*). Eu am văzut cum m'a lecuit pe mine. Am fost la boier Cotoroiu ani și ani și ca un câine am trăit. Eu viu dela munte, unde am stat ca un huhurez, și-mi sare în ochi schimbarea, voi ce mai vreți?

TRAIAN: (*tare*). Ne-am întâlnit cu cuconașul ăla gătit, cu doctorul dela Deochiați, când îl ducea.

FLOAREA: Cu dolofana lângă el. Și Cotoroiu deloc nu se lăsa, se aținea cu burta'nainte și turuia la înjurături și da din coate.

NICĂ: De acu', nu mă mai smintește nici unu'.

FLOAREA: (*în răs*) Da?!

NICĂ: (*răstit*). Că mi-a venit minte la cap.

ZĂPLAN: Phiii! Blestemații! Ce dușmani, fraților! Să nu vadă omu' în picioare, să-l vadă tot pe brânci cum a fost! Să-l omoare, să-l zăpăcească, să-l înrăiască!

TRAIAN: Da' mâine, tovarășe Grigore, o facem, colectiva?

ZĂPLAN: Mâine, frate, ce să mai stăm!

FLOAREA: Toți câți au vrut vreodată, sar azi, ba și alții încă.

NICĂ: S'o facem!

ION: Că tot ne adunăm!

FLOAREA: Semnăm și să vie tractorul!

MURGU : Tovarăși, vă rog, mai încet, am aici bolnavi !

GRIGORE : (*in șoaptă*) Așa e !

MURGU : Mai bine, duceți-vă acasă.

FLOAREA : Hai, mă, că mâine avem treabă. Facem cea mai frumoasă colec-tivă din țară.

MARTA : Nu mai mergem la U.F.D.R. dimineață, ne adunăm după masă pentru problemele creșei !

FLOAREA : Să facem o creșă pentru copiii noștri.

MURGU : Să-mi dați ajutor pentru casa de nașteri dela Țintaurii.

TRAIAN : Dăm, tovarășe doctor, dragă !

MURGU : Nu-mi mai spui domnule ?

TRAIAN : Tovarășe doctor Murgu, d-ta, mi-ești frate !

GRIGORE : Pe mâine, tovarăși, în zori !

FLOAREA : Hai acasă, oameni buni.

TOȚI : Bună seara ! Noroc ! Pe mâine !

FLOAREA : (*in drum spre ușe, se oprește, către Murgu*) Și ce ții fata așa de mână ? Ai întrebat-o dacă-i place ?

MURGU : Am întrebat-o !

FLOAREA : Atunci ține-o sănătos și... ce să-ți mai zic ? Noroc ! (*dau să iasă ; Traian, Zăplan, Ion, Floarea, Nică, Murgu, Marta și Grigore rămân în centru*)

CORTINA

FATA DIN TURNUL DE FOC

Brațu'nalt de macara
Străjuia departe gara,
Trenul nostru poposea,
Coboram la Hunedoara.

Vuiet larg pe uliți strâmte,
Piciul, — călăuza mea, —
Incepu să se frământa :
„Ați mai fost pe-aici'șa ?

Mergeți la furnal, sânt sigur.
Fontă o să dea curând.“
Piciul se aprinde singur,
Povestind, adăugând...

Și-am ajuns. Văd înainte
Trupul namilei de fier.
Ochii-abia de pot cuprinde
Creștetul proptit în cer.

Douăzeci și doi zidari
Căptușesc rotundul pântec.
Pun la cărămizi mortar.
Dar mai pun și câte-un cântec.

Ești aici, Mărie azi,
Tu, copilă de pe Mureș !
Parcă din întâiul ceas
Zidăriță te născuseși.

Anii de ucenicie
Tu i-ai strâns în două luni.
Taina'ntreagă-a meseriei
Când ai izbutit s'aduni ?

Cărămizi ciopleai. Prea lesne
Nu ți-a fost la început.

Așchii te răneau la glezne
Și la mâini. Dar ai tăcut.

Aduseseseși dela țară
Mult dor și puțin mălai.
Nu ciopleai șamota doară :
Viața ta o șlefuiai.

Tot poporul nostru-ți cere
Zidul grabnic să-l ridici.
Câtă aprigă putere
Se va revârsa de-aici !

Fontă : ies tractoare noi.
Fontă : crește înc'o sondă.
Fontă : bec în sat la noi.
...Țara'ntreagă cere fontă.

Cei din jur ciulesc urechi
Când pornești să cânți, adese,
Despre jalea ce arse
Viața unui meșter vechi.

Să înalțe zidărie
Biet Manole nu putea,
Decât îngropând de vie'n
Temelii pe soața sa.

Și-a zidit-o.
Câんți, Mărie
Și-așezi harnic cărămizi,
Știi : furnalul o să ție
Fără ca în el să'nchizi

Pe cel drag ; dar, între ziduri
Caldă, inima ți-o pui.
Neclintită ca granitul
Fi-va temelia lui.

Râu fierbinte de metal
Sărăcia s'o doboare
Va topi-o în furnal...
Câнți, Marie ? Cântă tare !

PROFESOARA

Răsună pași știuți pe coridoare,
Mânerul dela clanță s'a mișcat.
Cu ce copilărească nerăbdare
Noi clipele de-acum le-am așteptat.

În clasa cu buchete înflorite,
Garoafele și mai aprinse par.
Căci profesoarei noastre emerite,
Și dragostea i-o dăm cu ele'n dar.

În școală și-a trăit viața toată,
Tot sufletul în muncă și l-a pus.
Din nou zidi clădirea bombardată
De hitlerii fugari în spre Apus.

Zi după zi, mereu fără hodină,
Un sfert de veac copiii i-a'nvățat.
Și, iată, azi răsplata i-e deplină :
Partidu'ndemn și noi puteri i-a dat.

...Ce liniștită la catedră urcă !
Ca șipotul curg vorbele ei vii.
Răsună'n ele dragostea adâncă,
Ce-o poartă lumii noastre de copii.

În ochii ei cu albastrimi de unde,
Zărim lumina vremilor ce vin...
Cuvântul cald în inimi ne pătrunde,
De Cantemir ne spune... de Costin...

În școala cea domnească de pe-atunce
Nu învățau odrasle din popor.
Nespus s'ar minuna acum Neculce,
Zărind în bănci copii de muncitor.

Iar de-ar veni pe inserat, odată,
Afla-va, lucru și mai de mirare :

Adună profesoara laolaltă
Bătrâni ce buchisesc pe-abecedare.

Cu Eminescu și Coșbuc, departe
Urcat-am culmi de vers, de-atâtea ori,
De Creangă ne-a vorbit... Din a lui carte
Am spus povești la foc, în șezători.

Ardeau cuvintele-i, ca roșii steaguri
Când ea, din Gorki, „Mama“ ne citea.
Ni se părea că dincolo de praguri,
Rusia luptătoare viu trăia.

...Și clasa toată-i plină de lumină ;
Mai cu putere inimile bat.
Vorbește-acum de Zoia-eroină,
Și de Corceaghin, pururi ne'nfricat.

...Când profesoara'n oră povestește,
Tăcerea tot mai limpede se-adună.
O carte în pupitru nu foșnește ;
Trăim și noi cu faptele'mpreună !

O urmărim din bănci cu'nfrigurare,
Zburdalnică armată de copii.
Din rândul nostru alte luptătoare,
Spre viață, hotărîte, vor porni !

PÂINE ALBĂ*)

ROMAN (II)

24

Secretarul Niculae Boroș pregătea pentru raion un raport. Așezat la masă, în sediul organizației de bază, nu știa cum să înceapă, așa că învățea creionul printre degetele groase, cu ochii ațintiți la priveliștea ce se zărea pe fereastră. În jos, se întindea satul, revărsat pe clina domoală a dealului. Casele cu acoperișul argintat de brumă — era de dimineață — asvârleau spre cer suluri albe de fum. Pe drum, către vale, ieșeau vite la adăpat, pășind încet, cu fereală, pe zgurzurii înghețați, slăbănogite de nemișcarea din grajd. Pe câmpuri lucrul încetase, în urma înghețului, așa că animalele intraseră la iesle iar oamenii pe lângă vetre, așteptau zăpada ca să se apuce de cărat gunoi ori să meargă după lemne.

— Vine iarna! spuse secretarul tare, ca să-și alunge singurătatea, privind bruma albă de pe acoperișuri și de pe iarba din curți. Se sculă dela masă și se chirci dinaintea sobei, asvârlind pe foc o bucată de lemn. Tot dela sobă își aprinse țigara. Podeaua pâraia sub trupul lui stpătos. Boroș era înalt și voinic, cu mâini lungi și mari, ca orice om truditor, cu față roșcovană și cu o privire semeată sub fruntea boltită. Din frunte, dela rădăcina părului, pleca deacurmezișul, înapoi spre urechea dreaptă, o tăietură adâncă și albă. Părul rar al secretarului, de culoare castanie-bălaie nu-i putea acoperi începutul, oricât și oricum îl așeza Boroș. Era o amintire dela bătaia primită anul trecut. Secretarul nu putea suferi tăietura din frunte din două pricini: mai întâi, din cauza ei era să moară — acolo îi fusese crăpat capul — și în al doilea, legat de asta, pentrucă totdeauna îi aducea aminte de acea noapte groaznică... Secretarul se cutremura și scena îi revenea întreagă dinainte.

Venea spre casă, fără nici o grijă. Noapte neagră ca păcura, fără stele. Burta plicticos. Sufla un vânt molatec și rece. Pașii grei ai lui Boroș clempăiau prin noroi ca niște plesnituri date cu palma pe crupa unui cal. Secretarul fuma liniștit, învățea în mână o nuia. Și apoi... și-apoi dintr'odată, ceva l-a pocnit în cap, contopindu-l cu noaptea care înecase pământul. Boroș s'a cumpănit o clipă, cu dinții încheștați, cu buzele strânse, pe urmă s'a prăbușit moale pe spate, împins de o nouă lovitură dată cu cârja peste față. Țigara îi scăpă din gură și se opri între bărbie și gulerul cămășii, și-l arse fără să se stingă, până când un bocanc repezit în obraz o înecă în noroi... L-au călcat în picioare, i-au rupt două coaste și i-au spart capul. Tăietura aceea din cap fusese făcuță, pare-se, cu călcăiul potcovit... A zăcut Boroș

*) Vezi „Viața Românească” Nr. 2, Februarie 1952.

multă vreme prăvălit pe spate, biciuit de ploaie, fără se poată ridica. Ploaia îl spălase de sânge și de noroi, îl trezise în cele din urmă. Fulgerat de dureri s'a rostogolit înapoi îngropându-și obrazul în tină. Așa l-au găsit niște oameni cari mergeau la trenul de miezul nopții... și numai sănătatea de fier a secretarului a ținut viața care pălăia încet în trupul vânjos.

Acea noapte îi devenise nespus de nesuferită lui Boroș, mai ales în ultimul timp când își dăduse seama, urmărind activitatea lui Melchior și a lui Toma, că lăsarea lui înapoi, se trage de acolo... dela acea noapte. În secretar intrase o spaimă care mai întâi nu-l lăsa să doarmă iar pe urmă începu să-i justifice autoliniștirea: colectiv s'a făcut, organizația merge cum merge — altele nu merg nici așa — cotele se dau, oamenii se conving ei, încet. Și-apoi ce să stai cu atâta lămurire pe ei? Până la urmă se satură și dâșii, întorc ochii într'o parte și nu te mai aud. Iar când era chemat la raion — mai 'nainte la plasă — unde fără încetare îl întreba tovarășul Suciu și-l dăscălea, și-l iuțea, Boroș, venind acasă — totdeauna cu trenul de marfă care trecea ziua — își spunea: „Te-aș vedea eu după ce ai fi și tu amestecat cu noroiul...“ Se încluda uneori, se apuca de lucru, chema pe chiaburi la Comitet și se sborșea la ei, se răstrea la comuniști și apoi îi venea în minte iar și iar aceeași nesuferită noapte.

Din această pricină, acțiunile hotărâte ale lui Toma, ale lui Melchior, ale acestuia mai ales, îl făcură să revină asupra gândurilor negre semănate în inima lui de înfricare. „Și? Ce-i dacă m'au bătut? Am murit? N'am murit! Și dacă muream n'ar fi venit altul în loc să-i strângă ca'n menghine pe dușmani, să plătească și pentru moartea mea? Eu, în loc să dau după ei, m'am tras ca un câine bătut; n'am mai făcut nimic. În schimb au făcut chiaburii, fir-ar să fie!... Te pomenești că s'au bucurat de reușită, și-au răs în pumni... au jucat slobozi prin sat, care cum a vrut. Care-o fi fost acela! Care?“ — scrâșnea acum secretarul înfuriat și pe slăbiciunea lui și pe necunoscuții care-l sdobiseră...

— Eeeh! exclamă el tare, oprit în mijlocul camerei, frecându-și îndârjit mâinile mari, în așa fel ca să-i trosnească degetele. Se apropie cu pași largi de masă, apucă lacom creionul și-l împinse s'alerge pe hârtie...

Scriind, îi veneau dinainte scenele pe care le însăila. La alegeri se prezentaseră 90,7% din votanții înscriși pe listele electorale. Lui Boroș îi povestise Covrig cum a fost, întrucât secretarul fusese asistent de urnă la o secție de votare, într'alt sat.

Dis de dimineață, se auziră pe coasta dealului cum coboară cântând tinerii din cătunuri, cu steaguri roșii și tricolore. Niște cumetre gureșe, așezate ciucuri-ciucuri într'un car, chiuiiau ca la nuntă, conduse de Nastasia Spiridon, președinta Ufedereului care locuia în cătun, îndată sub poala de d'ncolo a dealului...

Oamenii se îmbulziră spre secția de votare. Într'un cerc se rotea Gânju ca un cocoș, repezindu-și cârja când în văzduh, când în noroiul subțiat de atâta forfoteală:

— Măi, oameni de treabă și de omenie! Dăm un vot, un vot, prima'ntâi, așa vot! Eu votez de o jumătate de veac...

— Nu te lăudaaaa, nu te lăuda, Gânjule!

— Ce-e-e?... Ei, o fi mai puțin. Nu de asta-i vorba. Vreau să spun că votam și votam... ba pe Corlea, ba pe Berindeanu, ba pe tații lor mai'nainte. „Are să fie bine“, spunea când unul, când celălalt. Pe dracu bine... Iarna cine măsura cu cupa? Ei și Nicodim; „măria-sa“, învârti-s'ar în mormânt.... Vara cine primea înapoi cu mierța? Tot ei“ — ...Eeeh! scrâșnea bătrânul, agățându-și cârja cumplită de braț. Ia, dați aici o țigară. Așa, așa nepoate! Și-apoi mergem la votare! Asta-i votare mă, să știți, vorbea Gânju mereu, cu ochii la Toma, parcă cerându-i aprobarea. Să pu-

nem noi oamenii noștri. Da, da... ei cunosc năcazurile, nu's îmibuibați cu toate bunătățile pământului. Eeeeei !

Niște tineri conduși de Toma cântau în curtea școlii unde era secția de votare. Lăutarii le țineau isonul cu tot felul de instrumente. Tinerii chiuiau ca la un ospăț, iar câte unul se apuca să joace bărbuncul, frământa tina cu atâta strășnicie că împrôsca în toate părțile cu stropi grei.

— Astâmpără-te drace ! Ce te-a apucat ?

— Lasă-mă să joc. Ce-e-e? se răstea flăcăul roșu de osteneală. Alegem azi... alegem oameni de-ai noștri. Hai Gânjule ! Hai și dumneata, bade Istrate, hai... Dă-i să meargă !

Bătrânul Istrate îl privea cu ochii tulburi, plini de lacrimi. Tușea încet, aplecându-se pe cârjă.

— Jucați, jucați feciori. Astea-s zilele noastre. In mine numai inima zburdă. Ei, cum mai zburdă, cum mai sare. Șaptezeci de ani am așteptat o zi ca asta...

Cu toate astea, Covrig povestise și de alte vorbe care umblau printre unii oameni, vorbe de neîncredere, de îndoială și de neliniște. Căci dușmanul nu dormea, nu dormea...

— Nu doarme ! rostit tare Boroș, întrerupându-și amintirile. Iar noi — adică eu mai ales — am uitat că el nu doarme !

O umbră de nemulțumire îl rodea pe Boroș și aceasta tocmai pentru că se judeca acum, comparându-se cu Melchior și cu Toma, cu doi comuniști care nu cunoșteau odihna. Căci dacă votarea decursese bine, aceasta nu se datora decât în foarte mică măsură organizației de partid și secretarului ei. Se datora altora, veniți din afară : ba muncitorilor dela regiune care soseau cu camioane stropite până sus cu noroi, ba propagandiștilor dela raion, ba lui Melchior care făcuse o neobișnuită agitație printre oameni. Boroș recunoștea cu inima plină de amărăciune, că a înțeles acest ajutor tocmai pe dos: „Fac tovarășii ăștia destul, ce să stăm noi pe capul oamenilor? Și-așa noi n'o să-i întrecem niciodată. Poate că mai mult stricăm decât dregem!“ Așa că Boroș scria, roșu de nemulțumire, că organizația n'a fost tocmai-tocmai la înălțimea cerută de marele eveniment.

Dar a început oare organizația să se miște? se întreba secretarul privind fix într'un colț al odăii. La drept vorbind s'a simțit ceva nou în gospodărie ! Colectiviștii au tăiat trestie, au făcut una-alta, cu comuniștii în frunte. Era ceva. Ei, dar în sat!? În privința colectivului sălășuia încă puternică impresia unui an întreg: nu-i treabă. Nu intru. Ce-a fost acolo anul acesta, mama mea dragă! Mai bine stau pe cuibulșorul meu! Povestea cu Văsieș ațintise ochii oamenilor.... clătinau din cap: „Ia, te uităăă!“ și scui-pau în lături cu mirare. Pe urmă, discutând în de ei, se'ndoiau, din nou, clătinau iar din cap, într'alt fel, cu gândurile șubre-zite „oare ce-o fi însemnând asta?“

Satul stătea deci într'o așteptare chinuită, cu gâtul întins, cu urechea aplecată către orice fel de noutate... Iar Boroș scria în raportul său „se așteaptă o învoire, se uită la noi. Noi însă nu-i vom lăsa nici să aștepte, nici n'o să-i înșelăm“...

Această învoire însă, secretarul o vedea tulbure încă. Melchior vorbise și înainte, vorbea mereu. și acum : „Organizare, tovarăși“, iar Boroș îl privea cu mirare : „Ce organizare îi mai trebuie? Nu sunt oare organizați? Sunt! Nu țin ședințe? Țin! N'are fiecare o sarcină anumită? Are... Așa răspunsese Boroș.

— Dar munca? Munca, tovarășe secretar, o facem în mod organizat?

La asta, Boroș recunoscuse : „într'adevăr, munca politică“...

— Nu-i vorba numai de asta, tovarășe secretar, îi luă Melchior vorba din gură. Munca de toate zilele: arat, semănat, predarea cotelor, atâtea altele... Pregătirea campaniei de primăvară... S'au așezat comuniștii în frunte? Nu! Păi, atunci toate's așa cum au fost, adică batem pe loc, batem pe loc, ceeace nu-i și nu poate fi

în caracterul unui comunist... A bate pe loc înseamnă a te mulțumi cu ceea ce ai făcut până acum. Dar noi, și poporul întreg, poporul muncitor, se poate mulțumi cu atâta?... Și mai e ceva tovarășe Boroș... Bătând pe loc ne-o ia viața înainte... Da, da... iar noi pățim rușinea celui care fuge după tren. Dușmanul care stă cu ochii ațintiți pe noi, ca să vadă unde găsește vreo spărtură ca să intre el, râde pe înfundate. Știi, el pas cu pas ne pândește, din umbră, ca o fiară. Iar când găsește spărtura în front se așează între noi și sat... și înoadă, încurcă ițe, încurcă de-ți sar ochii din cap până le descurci.

Boroș tăcea, ascultându-l cu un fel de ciudă pe Melchior. Căci deși spunea mereu noi-noi, noi-noi, parcă tot ce ieșea din gura lui isbea în Boroș. Iar Toma, care se afla de față dădea din cap fără încetare: da-da, da-da! Vorbele organizatorului îl tulburară nespuse pe Boroș, în așa fel îl tulburară că nu-și mai găsea odihnă, nu mai scăpa de gânduri... „Cum dracu n'am putut să văd asta! doar Melchior le crede limpezi ca lumina zilei...” Și Boroș, încuiat pe el însuși, isbea cu pumnul în masă și frământa creionul între dinți.

Melchior se interesase de agitație, de presă, de cotizații, de gazeta de perete; „De ce numai dumneata te-ai ocupat așa — cum te-ai ocupat — cu aceste treburile?” îl întreba el pe Boroș, privindu-l lung cu ochii lui neobișnuit de mari din pricina ochelarilor. „Dece n'ai atras și pe alții...” Se interesase de felul cum trăiesc comuniștii acasă, cum mănâncă, ce greutăți au, câți copii au... tot. Orice îl interesa. Boroș se mira în fiecare zi de altă întrebare a lui Melchior. Iar unde Melchior nu putea să afle, îl trimetea pe Toma. „Argint viu” le spunea Boroș când unuia când celui alt, pe rând. N'au odihnă, n'au... Se surprindea de multe ori privindu-i cu invidie... și le dădea până la urmă dreptate, simțind cum inima lui începe să se încălzească, să prindă aripi și să fie alături de ei.

Terminându-și raportul, Boroș se ridică dela masă, se întinse trosnindu-și mădularele și oftă îndelung, ca înaintea unei opinteli pentru înlăturarea unei greutăți. Măsură apoi gânditor camera cu pașii lui largi, trăgând alene din țigară. Secretarul se gândea la cea mai urgentă sarcină care sta în fața organizației: munca de lămurire pentru predarea cotelor. Boroș nu vedea limpede cum se va desfășura, dar hotărîse scurt: „convoc biroul de partid lărgit. Să mă sfătuiesc, să vedem... Da, o să vedem”.

Ieșid dela sediu, Boroș se întâlni cu Lumperdean Nistor, președintele Frontului plugarilor, un mijlocăș cumsecade, harnic și cinstit, ales deputat în Sfatul Popular. Cumpănit la vorbă, Nistor socotea mult înainte de a răspunde. Nu se înscrisese la colectiv, pentru că tocmai spre înființare fusese bolnav câteva luni: piatră la ficat. Suferise o operație și toată vara n'a putut lucra. A avut noroc cu feciorii lui, din toamnă militari, niște tineri tot atât de harnici.

— Te-am căutat acasă, Niculaie... Am vrut să te rog ceva...

— Anume?

— Să te întreb, adică. Știi, pe tine am vrut să te întreb; uite, m'am hotărît să intru în colectiv. Nu știi, trebuie să dau și grădinile feciorilor, ori acelea rămân? Doar o să-i înșor după ce și-or face armata... L'aș fi întrebat pe tovarășul Melchior, dar zău că-mi era rușine: chiar eu să nu știu atâta.

Boroș zâmbi, apoi îi întinse punga cu tutun.

— Trebuie date... Când se vor însura, le-a da colectivul loc de casă...

— Cred... știu, spuse nehotărît Nistor. Numai că vezi, grădinile ale-s clasa n'tai pentru case și-s intabulate pe ei. Așa a fost voia nevastă-mi, că ale ei erau, ea le-a adus. Ce zici? Te pomenești că îmi fac necaz în casă.

— Mda... răspunse gânditor Boroș, amintindu-și de greutățile lui cu nevasta. Totuși, hai să-l întrebăm pe Melchior.

— Dacă zici tu, să-l întrebăm, consimți liniștit Nistor, mulțumit că are un aliat.

Melchior, bucuros totdeauna să explice tot ce privea statutul colectivului și să lămurească pe oricine asupra lui, îi arătă răbdător lui Lumperdean Nistor, că întrucât feciorii lui sunt majori, își pot păstra proprietatea. Ei pot intra în gospodărie chiar dacă părintele lor nu intră. Nistor semnă cu inima împăcată cererea de intrare. Feciorii lui, în treacăt fie zis, erau gemeni.

25

Utemeul fu convocat într-o Sâmbătă seară, la o săptămână după alegeri, în ședință. Cum vremea se arăta frumoasă și de lucru nu era, iar în sat se afla o singură organizație atât pentru colectivști cât și pentru ceilalți, la sediu se adunase o mulțime destul de mare, gălăgioasă, veselă și pestriță. Agitatorii trimiși de Valeria își făcuseră din plin datoria. Ordinea de zi cuprindea înainte de toate pregătiri în vederea zilei de 30 Decembrie și prelucrarea unui instructaj privitor la rolul utemiștilor în campania de colectare. Se găseau însă, pe lângă astea, și alte puncte, ca de pildă, înființarea unei echipe artistice de cor, teatru și dansuri, înființarea, sau, mai bine zis reînființarea clubului sportiv, problema sălii de dans.

Această ordine de zi fusese stabilită de comun acord cu Toma. El fu acela care susținu înscrierea punctelor cu echipa artistică, sportivă și a sălii de dans. Valeria îi atrase luarea aminte :

— Sunt prea multe, Toma. Ne încărcăm.

— Tu pune-le pe listă, auzi? Tinerii noștri nu știu prea multe; mai întâi trebuie să le trezești dragoste de muncă și pe urmă să le ceri eforturi...

— Ei, uite, tovarășul Boroș, venea, bătea cu pumnul în masă, striga că asta nu-i bună, ceea nu-i bună... Numai gura era de el. Tinerii se împotriveau pe tăcute și nu făceau nimic.

— Tu, Valeria, vorbești cam aspru. Oricum, e secretarul organizației de bază, iar noi trebuie să avem respect față de oamenii partidului...

— Dar dacă greșește?... se apără Valeria.

— Dacă a greșit, vrei să spui, nu? În cazul acesta trebuia să-i atragi atenția: „Uite, tovarășe Boroș“... Ai făcut-o?

— Am încercat. S'a burzului ca un curcan.

— N'ai găsit momentul potrivit atunci. Ei, dacă atunci nu ți-a reușit, de bună seamă te-ai retras înapoi înfricoșată și n'ai mai căutat alte ocazii. Așa-i?

Valeria dădu doar din cap, surprinsă că Toma ghicise. Intocmai fusese. Nu se supără pe el ci dimpotrivă, îl privi cu mândrie și cu dragoste. Il iubea pe Toma, și-i părea bine.

Ședința începu cu prelucrarea instructajului. Utemiștii, spunea Valeria, sunt datori să-și lămurească părinții, frații căsătoriți, vecinii, să-și dea cota la vreme, întrucât Sfatul Popular își propusese ca până la 15 Ianuarie toate cotele de cucuruz și floarea soarelui să fie predate la baza de recepție. Ea își luă angajamentul să vorbească la șezătoarele din partea aceea a satului și câtorva vecini.

— Ar fi bine să ne împărțim casele, spuse Mitru lui Toader Sfârla, un băiețan de vreo șaptesprezece ani, ager ca piperul, care se pricepea al dracului să lege cosițele fetelor una de alta, în vreme ce ele stăteau cuminte în podul bisericii, ascultând slujba. Dacă nu le împărțim te pomenesti că vorbim câte doi-trei în același loc, gazda se satură să ne-audă și când ți-o fi lumea mai dragă, atunci pune mâna'n sold și te dă afară din ogradă.

Toată adunarea tinerească fu de părerea lui. Se și procedă la împărțit. Re-

venea câte zece case de cap, plus șezătorile, unde fiecare se ducea. Valeria era încântată că ședința decurge mulțumitor, fără gălăgie, dar nu știa cum de utemiștii erau atât de blânzi acum. Adevărul era că, din când în când, tinerii întorceau capul spre Toma care stătea pe o bancă din spate și nota ceva în carnet, mereu nota. În sat se svonisera multe despre Toma. Cică au vrut să-l facă ofițer, dar el a întors capul într-o parte și-a zis nu! El se duce în sat... Cum a venit, îndată a pus rânduială: a rezolvat povestea cu oile, cu lemnele, cu petrolul... Până și pe Văsieș tot el l-a scos din bucluc. În gospodărie cât ce a intrat, parcă a intrat o flacără de foc! Să-i fi văzut pe colectivști cum bocăneau din ciocane, cum puneau trestie, cum tencuiau și acopereau atelierele provizorii, iar badea Candin oierul, se lăudase prin sat că oile lui se îngrășă, arde-le-ar focul, de'ndată ce a început să le dea cu porția după ceas! Se mai spunea că voia să facă iaz unde te vei scălda cum îți place, ca să aibă apă la grădina de zarzavat. Toate acestea și multe altele le-a învățat la armată! Auzi, la armată! Bine, dar acolo se învață atâta!? Ei, asta-i! De bună samă că se învață, dacă vrei. Toma și înainte era mereu cu cartea subsoară. Iar dacă Valeria le-a spus că Toma are sarcina să se ocupe de dâșii, apoi ei au de gând să-i arate că ard de nerăbdare să-l asculte.

Când se termină povestea cu instructajul, Toma se ridică în picioare și veni înspre Valeria. Se opri între cei din față, se așeză pe un colț de bancă și începu:

— Ei fraților, iacă ce am eu să vă spun. Aici toți suntem tineri. Ce-i drept, între mine și voi este o mică diferență, eu-s mai bărbos, am 24 de ani... Voi încă n'ați ajuns la armată, iar fetele care's de anii mei au copii... Asta însă nu se cheamă că nu's tânăr, așa-i? Și dacă e vorba așa, apoi să vorbim ca între noi.

A început Toma să le spună ce-a văzut el la București.

— Am fost, fraților, la palatul unde locuia regele. Acolo acum poate merge oricine că-i slobod. Este acolo expoziție de tablouri, picturile, desenele cică, făcute de cei mai mari pictori pe care i-a avut poporul nostru. Drept să vă spun, m'am uitat mai puțin la picturi și mai mult la palatul acela. Doamne-Dumnezeule, că frumos mai poate fi! Pe dinafară nu zic că-i mare lucru, ia priviți-l... (și scoase din buzunar o ilustrată care îndată începu să umble din mână în mână).

— Ce zici, Toma, că nu-i frumos?

— Ei, sunt case mai mândre în București, mai înalte, mai arătoase... Dar înlăuntru, numai marmură albă și roșcată, și'n toate culorile, cioplită înflorit și aurit de-ți i-a ochii. Mă temeam să și calc pe acolo! Așa niște scumpeturi, că-mi tăiau răsuflarea. De-odată mi-a fugit gândul la Plopșorul nostru...

— Te trăgea așa încoace, bădiță! Râse o fată.

— Nu-i asta, sau poate și asta. M'am gândit atunci la căsuța noastră bătrânească, la toate căsuțele necăjiților din Plopșor, la colibele țiganilor de pe vale. Cum trăiam noi, vai de capul nostru, și cum se lăfăia regele numa'n aur și marmură! Și-apoi ce credeți, că numai un palat avea? He-he! Dar moșii, de mii și mii de hectare, dar păduri care se întindeau pe munți întregi, dar fabrici și mine și, dracu mai știe câte! Nu-i ajungea asta, fraților! Vedeți: pentru un singur om era puțin, nu?!

Isbucniră râsete.

— Numai cu o singură haină de-a lui ar fi îmbrăcat pe toți golășeii din Plopșor! Strigă Mitru lui Sfârla. Toată ăra aur și pietre scumpe!

— Are dreptate Mitru, spuse Toma. Aur și pietre scumpe. Dar nu-i ajungea atâta, ziceam. Mai avea câteva milioane de lei pe an salariu...

— Milioane!

— Din impozitul pe care-l plăteam noi, o cotă anumită trecea drept în buzunarul lui...

— Nu mai spune, Toma! se miră o fată.

— Da, dal întări Toma. Dar că din timbru și din fiecare carte poștală avea el procentele lui? Apoi socotiți numai câte timbre și cărți poștale umblau prin țară.... Noi plăteam astea și regele huzurea întocmai ca un păduche după guler! Toate au mers cum au mers până a prins poporul să se burzuluiască, a venit partidul nostru și i-a arătat cum stă căpușa aceea, înconjurată de căpușe mai mici nenumărate, înfipte bine de tot în pielea noastră. Și sugeau și sugeau, iar poporul se sbătea ca'n chinurile morții! și n'ajungea nici cum de-asupra nevoii... Și numai ce s'a contrat odată poporul și... gata cu ei! Averile acelea nenumărate au intrat acum în mână noastră.... Noi facem acum canal, fabrici și mine, drumuri de fier și uzine electrice și câte ne trebuie, toate... Ne încordăm acum să facem în zece ani câte nu s'au făcut într'o sută. Și ni-e greu acum la început, întocmai ca atunci când îți faci casă nouă. N'ai nimic, nimic, numai puterile mâinilor și ajutorul prietenilor de credință... Te apuci să frământă pământul, să faci cărămizi; faci-faci, te grăbești că cea veche e coșcovită și dărâmată și vai de capul ei... Tot ce agonisești, dai pe materiale, pe lemne, pe var, pe țiglă, pe meșterii care ți-o ridică. Muncești cu drag: e casa ta! Asuzi și-ți place... iar casa se înalță. Și când ajungi s'o vezi gata, cu fundament sdravăn de piatră pe care ai cules-o greu și-ai cărat-o pe umeri, cocârjat sub greutate, cu zid frumos și trainic de cărămidă, cu ferestre largi și vopsite strălucitor, cu târnaț meșterit cu înflorituri și cu filigorie în față, îți crește inima... Lucește roșu acoperișul de țiglă ca o rujă la Rusalii, iar cocoșul de tablă în colț parcă vrea să bată din aripi și să strige cucurigu!... Simți așa ca o bucurie care-ți încălzește inima. Te veselești că-ți vor crește copiii într'o casă frumoasă și călduroasă, largă și podită pe jos. Gata cu fața casei lipită cu balegă și cu lut, umedă și plină de purici! Iar vecinii au să se oprească în drum, au să se uite clătinându-și capetele cu uimire: „Faină casă și-a ridicat omul ăsta... și numai din hărnicia lui“. Iar tu ai să asculți cu inima mândră și-ai să poți spune, lovindu-te cu pumnul în piept: „Ați văzut ce-s în stare să fac? Ați văzut?“

Tinerii ascultau cu luare aminte cum povestea Toma. Cine și-ar fi închipuit că Toma vorbea? El, îl știa satul — era tăcut de felul lui. Ia te uită însă ce poate scoate din el când își dă drumul! Valeria îl privea cu ochii umezi și-l asculta vrăjită, cu bărbia rezemată în pumn.

— Dar nu toți înțeleg asta, continuă Toma. Oamenii noștri știu al dracului să cârtească și să se împiedice de una și de alta. Noi însă, tinerii, cari avem ani mulți înainte, trebuie să înțelegem și să punem mâna cu strășnicie... Deaceea zic, haideți la treabă, nu vă dați inapoi dela nimic... să facem! Că de asta am izgonit din țară căpușele și păduchii, ca să putem face ce vrem și numai pentru noi. De aia urlă ei și se sbat ca dracii și vor să sară la bătaie! Nu ne temem! Să poftească! Ne-am bătut noi atunci când ne-au prostit și ne-au trimis ei să le facem pe plac, dar când o îi vorba să ne batem pentru viața noastră, apoi n'ai grijă că vom ști cum să ne batem! Să poftească dacă's în stare să ne pună grumazul jos!... Avem grumaz țapăn și niște pumni grei!... Când dăm odată, se cunoaște!

Pumnul mare al lui Toma se închise adunându-se bolovan, așezat pe bancă drept sub nasul unei fete care îl privea cu ochii lărgiți.

Toma cercetă carnetul deschis.

— Dar nouă, tinerilor, ne este inima caldă și aprinsă. Noi vrem să ne veselim și să ne bucurăm de viață. Noi nu ne tânguim ca babele. Noi muncim și ne veselim acum, că avem pentru cel! De aceea am trecut la ordinea de zi formarea echipelor artistice. O să învățăm jocuri și dansuri, o să jucăm dansurile noastre bătrânești, o să jucăm teatru și-o să facem sporturi. Eu am să propun Sfatului Popular să ne pună la dispoziție terenul din râtul taurilor care nu ține apă, să cumpărăm mingi și ce ne trebuie, să ne bucurăm și să ne întărim. O să facem și iaz... și multe altele. Aici însă trebuie muncă. Și va trebui s'o facem tovarăși, noi și cei care vor vrea să

ne urmeze, cât de mulți... De aceea, spun eu că putem face, numai voință să avem!

Toma închise carnetul și se ridică de pe bancă. Tinerii răsuflară greu, se urniră așezându-se altfel, iar Valeria se ridică în picioare, spunând :

— Cine se înscrie la echipele artistice?

Se ridicară mâini. Prima se sculă o fată care spuse :

— Tot ce ne-a povestit Toma a fost foarte frumos. Așa nu ne-a vorbit încă nimeni. Eu nu zic, putem face tot ce are el scris în carnet, dar când? Noi avem de tors, de țesut, avem să cosem, să facem una-alta... Feciorii mai pot, că n'au altă treabă, dar noi ?

— Asta-i drept, chiar așa-i. Când ? se auziră glasuri răslețe, de fete.

— Uite când, spuse Toma, făcând Valeriei semn. Să socotim: Marți seara nu lucrează nimeni, după obiceiul bătrânesc, nu torc, nu cos, nimic. Stau de vorbă lângă vatră. Vineri seara tot așa. Sâmbătă seara iar nu, pentru că a tras de vecernie și-au intrat în duminică. Este? Ei, nouă ne ajung trei seri pe săptămână. Aveți ceva împotrivă? Și-apoi încă una : tovarășul învățător cel nou care se va ocupa cu asta nu va putea lucra în acelaș timp și cu corul, și cu dansul, și cu piesa, așa-i? Deci vom veni unii odată sau de două ori pe săptămână, cel mult. In celelalte seri n'ar strica să vă ocupați cu cititul... O să facem noi rânduială și cu asta, pentru că fără citit nu se poate.

S'au făcut înscrieri, s'au luat angajamente. Se hotărî și povestea cu sala de dans, ajungându-se în cele din urmă să se mute sediul Utemeului într'o cameră a Sfatului Popular, iar sala aceasta, fostă prăvălie, să se lărgească dărâmându-se peretele din fund care despărțeste biroul de sala de ședințe și să se facă sala de dans.

— Asta-i numai până la anul, spuse Toma. La anul sperăm să avem Cămin Cultural încăpător, nu o săliță cu un dulap în care stau acoperite de praf câteva broșuri. O să aibă Sfatul și grija asta, mai ales dacă vom spune că facem muncă voluntară.

Tinerii se despărțiră târziu. Mergând într'un grup, Mitru al lui Sfârlea spuse:

— L-ați văzut pe Toma? N'a strigat, n'a urlat la noi că asta de ce, că asta cum: nici măcar nu ne-a certat. A stat frumos de vorbă cu noi, fără să se țină mărteș și ne-a frământat cu aluatul. Eu, acum, dacă-mi spune să sar după el în foc, sar și gata-s!

Două fete, ținându-se strâns una de alta, își spuneau :

— Miru-mă de Toma ăsta ! Nici nu zici că-i Toma Bumbului.

— Ca un profesor, așa vorbește. Mare cinste pe Valeria.

— O fi drept, tu ?

— O fi, de ce să nu fie ? N'ai văzut că s'au rupt la răscruce de ceilalți și-au luat-o pe ulița dealului ?

În vremea asta cei doi urcau spre casa lui Pavel Greabu. Valeria era foarte fericită că o duce Toma cu grijă de braț.

— Nu știu ce ai, tu, Toma, de se lipesc oamenii de tine, cât ce deschizi gura. Te ascultau parcă le-ai fi plătit, așa ascultau.

— N'am nim'c, Valeria. Atâta doar că mi-s dragi. Dacă vom ști cum să-i urnim, mutăm dealurile din loc cu ei. Is copii buni și mi-s dragi pentru câte vom face împreună.

— Toma, spuse Valeria simțind c'o înneacă iar căldura aceea dela ședință când el vorbea, dar eu... eu...? termină ea abia șoptit, strângându-se în latura lui și ridicând fața spre dânsul.

Toma îi lăsă brațul și-o cuprinse pe după umeri; Valeria se lăsă strânsă, adunându-și umerii și lipindu-se mai tare de el.

— Tu... tu!... De ce mai întrebi? spuse el cu fața aplecată spre obrazul ei.

Toma o întoarse spre el și-o opri. O cuprinse cu brațele amândouă și Valeria, fără cuvânt, dar cu o lucire fericită în ochi, își lăsă puțin capul într-o parte și se sărutară fără grabă, dornic, știind că nimeni, numai noaptea e în jurul lor. Pe urmă se desprinseră și nu mai scoaseră cuvânt tot drumul, mergând repede-repede. În poarta curții, Valeria se opri din nou, se lipi de pieptul lui cu pumnii unul lângă altul și spuse :

— Dragule, Toma, noapte bună.

Toma îi ridică fața din nou și din nou se sărutară. De data asta însă noaptea nu mai era singură. În târnaț se nimerise, spre marea lui bucurie, Gânju. Văzuse umbrele lor adunându-se una lângă alta în întuneric. Se auzi ceva care nu-l putea înșela pe bătrân... Și bătrânul răsă încetișor ștergându-se pe mustață, pe urmă, văzându-i că se despart, lipăi repede-repede cu tălpile goale prin târnaț și se cuibări în pat cât mai aproape de baba lui adunată covrig.

Nu se știe ce-au visat tinerii în noaptea aceea, dar dimineața Gânju își rugă baba să-i tălmăcească un vis: toată noaptea fusese mire, iar ea înflorită ca o rujă lângă dânsul. Baba clătină din cap, clătină din cap și spuse :

— Nu-i bine, Ioane, nu-i bine!

— Eh, pe dracu, nu-i bine! se supără moșneagul. Ai ajuns o babă proastă și afumată! Vai de capul tău! Și toată ziua umblă fudul, ca un cocoș prin ogradă.

26

Tovarășul Suciu fu foarte surprins de raportul lui Boroș, deși cuprindea mai mult frământări ale secretarului decât relatarea unor fapte. Nu mai era un simplu proces-verbal cu care-l obișnuise în decurs de un an Boroș, ci o dare de seamă asupra unui pas viitor pe care organizația din Ploșor se vedea că era pornită să-l facă. Suciu întinse mâna spre telefon, gândindu-se : „Uite-acu, în clipa asta îl chem să vină aici. Să stăm de vorbă... Colectări? Comuniști în frunte? Muncă organizată? recitea el cu ochii pe hârtia umplută cu scrisul mare al lui Boroș... Ei, dar aici bate un vânt reavăn, frate!“ Reciti din nou raportul lui Boroș și iar îi veni să-l cheme la raion. Se deschise însă ușa biroului. În cadrul ei apărură făptura voinică a primului secretar.

— Ioane, vino puțin.... Te stingheresc?

— Nu... Poftește....

— Hai la mine. Am să-ți spun o vorbă.

Suciu își retrase mâna de pe receptor și-l urmă. Spetează grăi, închizând ușa în urma lui :

— Ioane, eu zic să nu mai așteptăm până poimăine. E vremea s'o tulim de pe aici. Uite, eu plec astăzi în partea asta — și arată pe harta raionului. Tu aici, ceilalți...

— Aș vrea partea de sus... de câteva zile mă gândesc la asta, iar azi... azi trebuie să plec. Mi-a trimis Boroș un raport! Fain raport!...

— Da ? Bine... Deci, tu pleci în partea de sus... Bun. Ioane, stăm cam prost cu colectările. Uite, ne întreabă regiunea, și... — Spetează arată o hârtie.

— Era de așteptat.

Nu după multă vreme, Ion Suciu ieșea pe poartă la volanul mașinuței cu care-i plăcea lui să umble. Trecu pe acasă ca să spună că va lipsi două sau trei zile, își mângâie băiețașul pe obraji și ambreii hotărât... Totdeauna când pleca la drum, Suciu se bucura. E drept că drumurile erau lungi și ostenitoare, mai ales că dânsul nu voia niciodată să plece cu șofer. „Ce lipsă am ? zicea. Doar m'am născut cu volanul în mână!“ Repara singur, umfla cauciucurile: „Imi place“, explica, săltându-și ușor mâna anchilozată. Dar drumurile lungi se săpaseră în el dealungul anilor,

ca o a doua natură. „Perioada de filosofare“ — le numea tovarăşul Suci. Era obişnuit să gândească la volan, să-şi pună fel şi chip de probleme pe care să le rezolve... sau nu. Dacă nu le putea rezolva, scotea cu o mână creionul, nota în carnetul deschis ca să nu uite şi când ajungea acasă începea să răsfoiască broşuri şi cărţi. „Eu învăţ până şi la volan“! râdea dânsul către prieteni când povesteau în intimitate.

Cu toate astea nu se putea spune că fiecare drum îi plăcea. Nu gropile, nici bulgării îngheţaţi care făceau ca drumul să samene cu o arătură adâncă în ogor uscat... ci vremea. Suci iubea limpezimea; ceeace era turbure nu putea să sufere. Aşa şi în viaţă, cu oamenii : „Ori-ori ; nu există cale de mijloc, deşi există mijlocaşi“, glumea el. Zilele sure de toamnă îl făceau mahmur, întunecat şi posac atunci când rămânea singur cu maşina şi cu gândurile lui. Privea numai înainte, pe linia drumului şi apăsa pe accelerator ca să ajungă mai repede între oameni. Când însă cerul era limpede, de sticlă, când noaptea se nimerea plină de măreţia lunii şi spuzită de stele, iar pe frunzele umede jucau reflexe arămii, pe faţa secretarului mijea o undă de fericire... Oprea maşina — totdeauna undeva pe o ridicătură de teren — cobora pe iarbă şi fuma încet, cu satisfacţie, o ţigară, ascultând zumzetul motorului nestins, împletit cu ţărăitul greurilor... Se întâmpla uneori să se întindă pe iarbă umedă şi să simtă ochii împăienjenindu-se de spuzenia stelelor, iar pieptul plin de aerul proaspăt şi parfumat. Dacă mai adia şi un vânt molatec, şoptitor, Suci spunea dimineaţa: „Am petrecut nişte clipe extraordinare... Era o lună, o linişte... Eeeh! Frumoasă-i ţara asta când te ştii stăpân în ea!“... Tot atât de mult iubea Suci iarna cu întinderile ei orbitoare de zăpadă, cu jocul de fulgere sfărâmate, sdrumicate ale soarelui, cu aerul străveziu de culoare verde-albăstruie...

Suci opri maşina în curtea gospodăriei şi intră în birou. Acolo, Grigorie Voivod, preşedintele, singur, citea o broşură.

— Ei, ce mai nou pe la voi, fraţilor. Pe unde e Melchior ?

— Prin sat.

— Dar Boroş? Pe Boroş l-aş putea găsi?

Grigorie strânse din umeri mai întâi, pe urmă spuse :

— Nu cred. Eri şi alaltăieri au început un lucru vrednic. Pentru colectări.

— Ei? se miră tovarăşul Suci așezându-se pe scaun.

— Alaltăieri a fost o şedinţă lărgită a biroului de partid. Cu cei de aici, cu reprezentanţi ai tineretului, ai frontului, Sfatul... Mă rog. Ieri au împărţit satul pe sectoare şi au început munca de lămurire. Sfatul şi-a luat angajamentul să îndeplinească planul de colectări până la 15 Ianuarie...

— Na-na, na-na ! exclamă tovarăşul Suci. Lasă-mă, că n'am să te cred!

— Ei, asta e hotărîrea lor. Ce-o ieşi, nu ştiu. Vă spun însă că... e lucru bun... Pe acolo's cu toţii: şi Melchior şi Toma, şi Boroş...

— Bravo ! spuse Suci ridicându-se grăbit. Dar tu, Grigorie ce păzeşti aici ?

— Trebuie să pice contabilul dela raion. Bilanţul pe anul ce se încheie.

— Aha... Mda! Şi... cum staţi, bine?

— Parcă dumneavoastră nu ştiţi... cu socotelile e bine, dar, ar fi trebuit şi mai bine. Eu, tovarăşe Suci, mă gândesc aşa: la noi cred că nu numai oamenii, colectivităţi adică, s'au cam lăsat pe tînjală, dar nici consiliul de conducere...

— Eheil îl întrerupse Suci, de când atîta simţ autocritic în Ploşor? Răse şi-l bătu pe umăr: — N'aş vrea să te supăr!

— Nici o supărare. Tovarăşul Melchior îmi spunea mai zilele trecute: „în consiliul de conducere, Grigore, trebuie oameni noi... adică dintre cei mai vrednici şi mai capabili. Să ne gândim bine pe cine o să propunem adunării atunci“.

— Bună vorbă !...

Suci ieşi dela gospodărie plin de gânduri îmbucurătoare. Ceeace îl bucura

îndeosebi era faptul că nici de data asta Melchior nu-l făcuse de rușine. „Ce cap limpede la băiatul ăsta“, cugetă el, în drum spre sat. „Tace, e măsurat, gândește... și face al dracului de bine. Te pomenești că tot lui i se datorește și chestia asta cu colectările...“

Nu se înșela, gândindu-se astfel, pentru că în ziua lămuririi lui Lumperdean Nistor, Melchior îl reținuse multă vreme pe Boroș și discutasă cu el despre problemele ce se ridică în fața organizației...

— Cea dintâi și cea mai arzătoare, tovarășe secretar, spunea Melchior plimbându-se prin cameră cu mâinile în buzunar, este acum problema colectărilor. Gândește-te că reușim să mișcăm pe comuniști în direcția asta. Vom avea dela început două rezultate practice: întâi că noi, comuniștii, vom fi una, adunați — ceeace-i mare lucru — forță organizată, iar al doilea, că vom face ca întregul sat să se uite cu amândoi ochii la noi... Știi ce va să zică asta? Fapte! Iar pe țăranul nostru nu-l conving vorbele cât or fi ele de înflorite. Numai faptele îl conving. Au să spună cam așa: uite-l pe Augustin — îți dau o pildă: pe Augustin Trifu — om cu patru hectare, necolectivist, dar membru de partid. Uite cum își dă cota, cu ce inimă și-o dă... E comunist! au să zică alții. Ei și? O să li se răspundă. Dă și el cota... Asta înseamnă că oamenii au să discute asupra importanței cotelor. Iar noi va trebui să le arătăm ce este cota, marele act patriotic care este colectarea... Da?

Boroș arăta cu toată ființa lui că e de acord.

— Bine, tovarășe Melchior. Dar cum să facem ca să ieșim cât mai bine?

— Asta, tovarășe secretar, o s'o discutăm în biroul organizației de partid. Convoacă-l!... Ne așteaptă o mare bătălie! Și nu uita că tot ce facem în direcția asta, țintește departe, adică spre colectivizare, spre socialism... E de ajuns ca oamenii să pătrundă actul patriotic al colectărilor pentru a face primii pași către înțelegerea socialistă a vieții...

Toate aceste lucruri le află Suciu mai târziu. Acum el pășea cu hărnicie pe ulița principală a satului; când nu mai avea mult până la sediul Sfatului Popular, văzu într-o curte o statură impunătoare care nu putea fi a altuia, pentru că în întreg raionul un astfel de bărbat nu mai găseai: Toader Covrig, stătea de vorbă cu stăpânul casei. Lângă el topăia plin de nerăbdare un altul, mic și spătos. Suciu așteptă în drum, laoparte. În curând Toader ieși pe poartă urmat pe însoțitorul lui, căruia îi spunea :

— Gata, Augustine. Pe ziua de azi am pus arma jos.

— Oare nu ne-am grăbit, Toadere ?

— Nu cred... Ei, dar ăsta-i tovarășul Suciu! exclamă Covrig, în timp ce pe obraz îi înflorea un zâmbet. Hai, noroc! — tună el, întinzând palma lui cât un cârpător către Suciu. Imi pare bine că vă văd. Sănătos, tovarășe?

— Oțel, tovarășe Covrig. Oțel!

— Ne-ați găsit tocmai bine ! zâmbi Covrig. Uite, lămurim... Trebuie să predăm cotele. Le predăm. Tu ce zici, Augustine ?

Omul care era cu Covrig își dădu palmele în lături :

— Să vedem. Pe urmă spuse : noi le dăm, măi Toadere. Dar ceilalți...

— Care noi? întrebă Suciu.

— Adică noi, comuniștii, lămuri Covrig arătându-se pe el și pe Augustin. Uite; și Augustin e comunist.

— Daaaaa ?

— Își zice și el comunist! răsă Toader încet, cu palma pe umărul lui Augustin, — dar în colectiv n'a vrut să intre.

— Cum ? Ce vorbești, tovarășe ? rosti repede Suciu, observând că Augustin începe să roșească.

— Aşa-i el... Credinţa lui, cam slabă, tovarăşe secretar, spuse Covrig. Da-i om de treabă; se lămureşte el încet...

— Incet... bine zis! spuse Suciu. Cu forţa nu faci nimic, Covrige, auzi? Cu binişorul, încet, cu răbdare... Aşa ne cere partidul... Dumneata ce spui, tovarăşe Augustin? Cum îţi zice după tată?

— Trifu, Trifu Augustin... îngăimă omul care păsea în stânga lui Suciu. D'apoi ce să zic? Bine zic. Partidul nu ne duce la rău, asta ştim noi. Dar, vedeţi...

— Suntem noi cam nelămuriţi, începu iar Covrig. Mie, tovarăşe Suciu, de mult îmi stă pe suflet şi iaca o să vă spun: bine că v'am întâlnit. Ia, am intrat în iarnă. Când o să începem învăţământul de partid? Am vorbit şi cu Boroş şi cu Toma şi cu tovarăşul Melchior. Avem lipsă de el ca de pâine...

— Asta depinde numai de voi, tovarăşe Covrig. Alţii au cam început cu asta!

— Ei-haaa! Ne-au luat-o înainte!

— Vouă, ploşorenilor — nu te supăra — nu-i prea greu să vi se ia înainte.

Toader Covrig se opri o clipă locului şi-l privi pe Suciu foarte serios. Spuse:

— Uite, eu asta n'o cred! N'o cred. Suntem slabi! Da, suntem. Dar şi când ne vom porni noi... apoi... Bine, o să vedem. Ia, ne-am pornit. Am început campania pentru colectări. Da, nu zic; unii s'au cam cărâit, au mai zis ba că-i teacă, ba că-i pungă... Ca oamenii. Dar când au băgat de seamă că s'a mişcat şi tineretul — acolo Toma-i şef — şi Frontul Plugarilor, şi ufederistele, le-a venit cam peste mână, cam ruşinos. Tovarăşul Melchior şi Toma într'una: „Comuniştii în frunte, dă-i, dă-i; dă-i, dă-i!“ E, am început să mişcăm. Iacă, suntem azi la agitaţie pentru colectare. Sarcină de partid.

— Toţi, într'adevăr toţi? se miră tovarăşul Suciu.

— Ei... se fâstăci Covrig. Nu chiar toţi, dar... Suntem mulţi. Lucru bun asta, zice tovarăşul Melchior.

Suciu îl asculta pe Covrig cu luare aminte, întrebându-se: oare e drept ce spune sau bate numai din gură? L-ar fi iscodit încă, dar ajunseră la Sfatul Popular unde-şi pusesese în gând să se ducă.

— Intraţi aici? întrebă Suciu.

— Intrăm.

Înăuntru erau Toma, Valeria şi Carol Forai. În jurul pereţilor, pe podea, erau aşezate lozinci scrise în alb pe scânduri vopsite roşu. Carol Forai, plin de vopsea pe mâini lega la fiecare, în găuri făcute anume, sârmă. Toate lozincile se axau pe problema colectărilor. Toma, ajutat de Valeria, scria cu penelul pe cartoane mari, altele.

— Umplem satul cu ele, zâmbi Carol întinzând mâna spre Suciu, în aşa fel ca să-l prindă de încheetura mâinii.

— Agitaţie, da? zâmbi Suciu.

— Facem şi noi ce putem, răspunse Toma.

— Pe unde-o fi Melchior, Găvrilaşule? Aş vrea să vorbesc cu el.

— E cu Boroş prin sat. E în grupa lui. Nu l-ai văzut, tovarăşe Covrig?

— Nu. Echipa lor s'a dus spre cătun. Cu maşina n'o să puteţi ajunge acolo.

Intr'aceea, sosi la Sfatul Popular Stefan Rusu, însoţit de Lumperdean Nistor. Foarte vesel, Ştefan pofţi pe Suciu în birou şi începu să-i povestească.

Suciu ştia că Ştefan fusese ales preşedinte al Sfatului Popular şi-i părea a fi cel mai nimerit pentru aceasta.

— Noi aşteptăm să începem munca, tovarăşe Suciu. Tocmai pregătim şedinţa de lucru, în urma dispoziţiilor dela Sfatul Raional. Aş vrea să vă arăt proiectul. Aveţi vreme?

— Cum nu. Sunt chiar curios.

— Noi suntem şapte deputaţi. Am împărţit sarcinile între noi, în aşa fel ca

totul să fie bine. Adică, în proiect... să vedem ce vor spune ceilalți. Iată, eu o să răspund permanent de colectări, de drumuri și poduri, Boroș și Nastasia Spiridon răspund de organizarea și controlul pregătirilor pentru campania de primăvară, Toma și Covrig de școală, pază și cultură... Cooperativa cade tot în sarcina lui Boroș... Celelalte le-am împărțit între Toader Sfârla și Lumperdean Nistor.

— Dar unul pe altul nu vă ajutați?

— Ne ajutăm, cum nu? Fiecare răspundem...

— A, nu... nu așa. E bine să fie responsabili pentru anumite lucruri, dar ei trebuiesc întăriți, știi, fiecare să controleze pe altul, și să-i ajute. Nu scrie nimic în dispoziții?

— Scrie, dar nu gândeam că... Vedeți, e Comitetul Executiv și ne gândeam...

— Comitetul Executiv are alte atribuții. Aici e vorba de organizare. Dacă plecați bine organizați la treabă dela început, o să cuprindeți totul mai ușor. Organizarea e prima condiție pentru victorie.

Suciu stătu multă vreme la Sfatul Popular. Află astfel atâtea lucruri încât își spunea că două zile va avea de raportat într'una primului secretar. Când se întoarseră Melchior și Boroș, îi luă pe amândoi împreună cu Toma, și în drum spre mașină, le spuse:

— Măi, băeți, nu vă lăsați, dați înainte. Am vorbit cu feluriți oameni azi în Plopșor, dar după câte am băgat de seamă, dușmanul e tare în Plopșor... Intunecă mințile. Gândiți-vă serios la problemele satului, la munca de lămurire. Nu zic, ați pornit bine cu colectările, dar să nu slăbiți nici-o clipă, nici-o zi... Să fiți mereu între oameni și-atunci au să vină după voi... se va întări astfel și gospodăria. Așa, feciorii! Iar tu, Melchior, nu uita că în gospodărie trebuie să intre sărăcime... știi... compoziția socială bună e o mare garanție. Muncește în direcția asta.

Cei trei îl ascultau pe Suciu gânditori. Boroș care auzea poate a suta oară aceste vorbe, le înțelegea azi parcă'n alt chip. Parcă ele înșile aveau un alt înțeles. Simțea în inima lui cum se adună încet, încet, energia și dorința de luptă care-i fusese stinsă un an întreg.

27

Era o vreme sură, apăsătoare. Cerul, acoperit de cerga cenușie a norilor prevestitori de zăpadă, parcă încremenise. Pământul însuși părea posac, deși pe hotar holdele verzui-galbene, biruitoare în lupta cu primul îngheț, înveseleau ochiul. Din norii cerniți, pica rar, foarte rar, câte-un mătîșor alb de zăpadă, ca o bobită de spumă.

Neculai poștașul, venea dela poștă vesel nevoie mare, cu toată vremea posomorită. Indemna ades cu hăturile iapa bătrână, ciolănoasă.

În dimineața aceea, Neculai, luând poșta dela fosta reședință de plasă, se mirase într'atât de o scrisoare încât, pe cât era lung ca un stâlp, parcă se mai lungise de mirare. Era o simplă carte poștală. Adresa începea însă într'o limbă neînțeleasă. Cu ochii lărgiți și din pricina limbii necunoscute și din pricina „destinării“, cum spunea el prescurtând cuvântul, Neculai citi: Mon-si-e-ur, silabisii poștașul, Corlea Dumitru (aci mergea, că era pe românește), Com. Plopșor, jud. Cluj, (și aici mersese) Ro-u-ma-nie! se sbātu din nou Neculai. „E-te măi, al dracului! își spuse el învârtind cartea poștală de pe-o parte pe alta. „Monsieur“. Ce-o fi asta. Ce-o fi asta „mon-si-e-ur?“ Nu cumva „tovarășe“? Cât era el de poștaș lipsit de curiozitate și premiat pentru serviciul conștiincios, de data asta nu putu răbda și citi. Erau doar câteva cuvinte scrise românește, dealtfel: „Dragă unchiule, află despre mine că sunt sănătos, dar Mihăilă și Nicodim au murit pe front. Fă-le pomenile cuvenite“. Jos semna: C. Constantin și o adresă tot atât de străină ca și „monsieur“.

— Tiii, al dracului! strigă Neculai împingându-și căciula pe ceafă. Auzi c'au murit pe front! Acolo or fi murit, la capătul lumii, în Vietnam. (Știa el din gazete unde vine țara asta care se bate pentru libertate cu Franța cea mășteră). Uite unde i-a dus dracul. Spurcată sămânță de chiaburi! Nu le-au ajuns răutățile făcute aici s'au dus și la marginea pământului să facă. Dar se vede că nici pe-acolo nu stă poporul cu mâna în sân; i-au făcut pozdări. Ei, bravo! Tare se va bucura Corlea de asta!

Zâmbind pe sub mustață, Neculai poștașul puse scrisoarea în tașca lui de tablă, se sui în teleagă și smuci hățurile. Iapa cea bătrână scutură coada și-o luă alene la drum lung. Neculai era vesel, mormăia zâmbind: „am mai scăpat de doi diavoli!”. Căci poștașul cunoștea foarte bine pe cei care muriseră; nu degeaba slujise el ca flăcăiaș cinci ani încheiați la casa chiaburului.

Vestea făcu repede ocolul satului.

Unele femei clătinară încet din cap, pline de respect în fața morții. Se răsteau către bărbații care mormăiau în barbă: „bine le-a făcut”, săgetându-i cu ochii aprinși:

— Nu te bucura de moartea altuia.

— Na, na, nevastă. Vezi-ți de treburile tale.

În Corlea parcă se rupsese ceva. Un ceas întreg stătu nemișcat pe laviță, negru la chip. În liniștea casei, odată cu tic-tacul ceasului, se auzea cum scrâșnește din măsele. Mușchii obrazului său uscat se mișcau repede, repede, parcă ar fi ros o bucată tare de șoric. Nici o lacrimă nu-i împăienjeni privirea; numai mărul lui Adam tresălta de sub bărbie, ascuțit ca un vârful de cosor. Nevastă-sa se prăbușise pe laviță, fărîmată, smulgându-și părul și isbindu-se cu capul de scândura mesei:

— Cât l-am ferit, cât l-am ocrotit! Cum l-am scos de pe fronturi să nu piară! Doamne-dumnezeule, unde dracu' ești, unde dracu' eeești?!

Fetele stăteau prostit, cu năfrămile la gură. Plânseră încet, cu sughițuri ascuțite, își despletiră cosițele. Trei zile Corlea umblă cu capul descoperit.

Corlea făcu masă mare pentru pomenirea celor morți. În casa dinainte, între două lumânări groase de ceară, pusese fotografia mărită a feciorului și una mai mică a nepotului. La masă chemă doar câțiva prieteni de-ai lui, cei cinci chiaburi ai satului, cu familiile lor. Berindeanu bătrânul, care urma în cășlegi să-și însoare feciorul cu Suzana lui Corlea, îi spuse încet, bătând cu cărja în podele:

— Lasă, măi Dumitre... lasă. Vremea noastră încă n'a trecut!

Berindeanu se apropia de șasezeci de ani. Era un om voinic, drept ca lumânarea, cu obraji roșii, cu înfățișarea frumoasă. Nevasta lui era însă slută, cu ochi mari veșnic căscați parcă a spaimă, cu gingiile descoperite... Numai averea ei îl făcuse pe Berindeanu s'o ia de nevastă. Gavriluț, feciorul cel mare, trăgea în partea mamei-si; ceilalți doi aduceau pe de-departe cu tatăl.

Corlea umplu paharele cu rachiu, își frecă fruntea, înălță paharul și-l întoarse spre pământ. Rachiu se răspândi pe podele:

— Pentru odihna morților, măcăi el încet. Se'ntoarse apoi spre meseni:

— luați măi oameni, luați. Dumnezeu să-i ierte și... și... eeeh! cum le-oi întoarce, cum le-oi întoarce...

Masa de pomenire începu în liniște; tăcuți, mesenii închinau agale, sorbeau pe jumătate paharul, sugându-și buzele. Dintre meseni, numai unul, Pantelimon Ciucur, care locuia în cătun, un om ager și în putere, vestit de lacom, răsturna paharul peste cap. Lângă el stătea mut, Dominic Pop. Dominic era închis la vorbă; despre el se spunea că numai atunci vorbește când își aduce aminte că are glas.

După al treilea rând de pahare se auzi în târnaț bocănit de pași. În ușă apăru spre ciuda nemăsurată a lui Corlea, Filimon bețivul.

Nimeni nu-l chemase la pomană. Filimon își luă căciula de pe cap, își ne-

tezi cămașa — o cămașă nouă de americană gălbuie — și spuse făcându-și o cruce mare :

— Dumnezeu să-i ierte !

Strâmbând din nas, Corlea răspunse acru, morocănos :

— ...să-i ierte. Șezi Filimon, dac'ai venit.

Filimon dădu pe rând mâna cu toți. Berindeanu bătrânul se făcea că privește undeva pe fereastră .

— Să fii sănătos unchiule, îl trase Filimon de mânecă, întinzând palma.

Berindeanu i-o strânse încet, moale, fără cuvânt. Filimon își puse căciula pe laviță, se așeză pe ea și se șterse încet pe mustață. În bucătărie, Corlea se căraia cu Suzana, fata cea mai mare :

— N'auzi că nu-l pot de pe ușă afară ? E treaz, trăzni-l-ar, că l-aș da... da mi-e de gura oamenilor...

— Odată-l iau de guler, scrâșnea Suzana, și-l svârl de nu se mai vede. Și ăsta se mai ține gazdă.

— Neamurile lui tat-tu ! înțepă nevasta lui Corlea cu dispreț.

— Acuma mai taci și tu... cu dracu-i neam ! Așa ! Ce neam ? îngăima Corlea, știind bine că e văr dulce cu Filimon. Lăsați-l dracului !

În casă, Filimon ciocnea cu Dominic al treilea pahar. Dominic îi turna mereu, parcă anume ca să-și rădă de Corlea, cu care numai pe față se arăta prieten. Dușmănia lor era veche și cu toate astea n'o uitau... Căci, de mult, într'o vară, Corlea aflase ceva despre nevasta lui și Dominic, iar prin sat umblau și azi vorbe cum că Rafila cea liniștită numai după nume ar fi fost a lui Corlea.

Curând limbile se deslegară. Pantelimon Ciucur șoptea ceva la urechea lui Dominic, care zâmbea larg, ținând în mână un picior de găină de pe care picura un/ură când în blid, când pe fața de masă.

— Dumitre, îl întrebă Ciucur pe Corlea, la tine venit-au cu colindatul ?

— Cu ce colindat ?

— Cu colectarea...

— Au venit.

— La mine s'a repezit ăsta, Boroș. „Să duci cota, mă !“. Gândeam : ei, cum ți-aș arăta eu cotă... Știi, s'a ascuțit iar. Parc'a uitat de anul trecut.

— Ei, și ce-ai să faci ? întrebă Corlea.

— Am s'o duc, mda ! Ce pot să fac ?... se lepădă Pantelimon, umplându-și paharul cu vin.

Berindeanu clătină din cap, cu mustrare parcă. Fuma. Asvârlea fumul, strâmbând din buze tot înspre Filimon, care mânca lacom și bea într'una fără să țină seamă de nimic. Gavriluț, fecioru-său, o ținea pe Susana de mână și-i spunea la ureche, pe jumătate beat :

— Fă-te că ai treabă pe la grajd, auzi ?

— Ești nebun ! Mai târziu... taci.

Pe Rafila o urmărea cu ochi scăpărători cel de-al doilea fiu al lui Berindeanu, o pânde când ieși afară ; se luă după ea și-o strânse cu mâinile de sâni.

— Tu, dece te ții măreață, ha ?

Rafila îl îmbrânci, îl isbi de perete și-i spuse :

— Să nu mă atingi că te spun, auzi ? Te spun.

— Spune-mă... Ce ? Te ții pentru Cristea ? Știu eu...

— Taci prostule, închide-ți gura.

Mesenii se încălzeau treptat, glasurile li se amestecau, se făcea larmă. Nevasta lui Corlea strâmba din nas auzindu-l pe Filimon :

— Mă, striga Filimon către Dominic, tu, mă... gazdă ! Om ca mine ehei !

Ce boi avea tata... ce pământ... L-am vândut. Berindene, așa-i că-i bun pământul acela ? Ce știi tu... Mă ! am trăit cum am vrut... Hai noroc, Dominic !

Filimon bea într'una, într'una ciocnea cu paharul gol al lui Dominic. Corlea spumega de furie, îi spunea lui Berindeanu :

— Il dau pe ușă afară !

În cele din urmă, cu desăvârșire beat, Filimon scrâșni din dinți, isbi paharul de masă spărgându-l și izbucni în plâns de om beat. Răcnea cu sughițuri :

— M'ați mâncat fript... fript m'ați mâncat... Berindeanu, porcul ăsta... Eeeeei ! Dumnezeii cui v'a făcut... !

Gavriluț se sculă dela masă, îi puse mâna în gât și-l asvârli pe ușă :

— Du-te dracului acasă...

Îl urmă în tindă, îi înfundă căciula pe cap și-l repezi pe trepte afară. În ogradă se auzi mult timp cum cântă Filimon morțește :

Cismeeee roșii ți-am luat

Cisme dela Tarigrad

Ciismeeee roșii de'npărat

C'ai murit și m'ai lăsat !

Corlea se apropiase de radio și sucea butoanele aparatului. „Asta mă'ncălzește, mormăi el către Berindeanu, către toți. Ascultați și voi. Tăceți, vorbește Parisul“.

— Pune-l mai tare, mă, ce dracu ! se răstea Pantelimon. S'audă și Dominic.

— Am să-mi cumpăr și eu unul, mârâi Dominic Pop dintr'odată, cu urechea ațintită la aparat.

— Dacă nu l-aș avea... m'aș simți singur, spunea Corlea gângăvit. Voi sunteți niște papă-lapte, v'ați înfricat. De cine, mă, de cine ? N'am hodinit noi un an întreg ? Am hodinit... Am avut eu cap, am știut ce să fac...

— Fără noi ce făceai ? îl zădări Pantelimon.

— De-ai zic... Iaca, au început să se asprească. Ați văzut cum s'au pornit după cote ?... Le strâng, se'ntăresc. Un bob nu le dau. Să nu dea nici alții.

— Cum să nu dai ? bolborosi Dominic abia auzit. Vin cu legea... sabotaj.

— Nimic. Las... plătim amendă. Mănânce bani. — Mă, îi adună Corlea spre dânsul, mi-au omorât feciorul, mi-au stins vița, mă, dar nu mă dau. O să auziți America. Să nu ne dăm, așa spune. Vine vremea... Iiifh ! scrâșni el. Nu mă dau !

Ceilalți clătinau din cap, scuipau pe podele ; Berindeanu mărunțea între degete o bucată de pâine.

— A venit ăsta al Bumbului cu sare... le-a pus-o pe coadă. Trebuie să batem în colectiv.

— În colectiv, da... mârâi Dominic aspru, răgușit.

— Noi, mă, așa... una ici, alta colo. Slobozim câte o mână de grâu la unul, la altul. Și-o vorbă... Uite-așa și-așa : „Nu da cota, ce-ai să mănânci ! Eu nu mai am decât pe fundul hambarului și n'am, nu mai am de unde-ți da...“ Așa să le spunem. Știți, unul ca altul, că nu ne răpun ei... Dacă scăpăm oamenii, cu cine o să lucrăm la vară ? Cu cine ?

— Ne-ar trebui oameni, oameni de ai noștri, rosti îngândurat Berindeanu. Cum dracu de l-ai alungat pe Simion ! ?

— Un tâlhar, un prost... mârâi Corlea, nu era bun de nimic.

— Era în colectiv... Mă... nu era chiar atât de rău.

— Aleg eu pe altul... am eu ! se apăra Corlea. Dar să fim una, mă ! Pantelimoane, vezi ce faci în cătun... tu, Dominic, în vale. Cota, să crape, dar să nu ia cota. Plângeți-vă că n'aveți ; așa și este : n'avem. Să prindem milă la oameni... să avem cale către ei. De colectiv mă gândesc eu... o să... o să... Rafilă, draga tatii, mai adă niște vin.

Târziu de tot, masa se sparse. După plecarea oaspeților, Corlea o cuprinse pe Rafila și-i spuse, duhnind a vin :

— Tu draga tatii, să mă ascuți. Așa. Să mă ascuți.

Rafila simți că o înecă amărăciunea... Da, tatăl ei nu vrea, cu nici un chip nu vrea s'o vadă cu Cristea ! „Ooof, trăsni-o-ar de lume !“ sughiță fata plângând încet, știind bine că sora ei era undeva. în grajd, cu Gavriluț.

Corlea adormi târziu .Ii jucau — arar — pe dinainte, chipurile celor morți... Mai des însă, chipuri de oameni vii nu-i dădeau pace. Se închegau în el, mai ales, niște hotărîri pe care dacă Rafila le-ar fi știut, ar fi înghețat de spaimă.

28

Încă înainte de crăciun, începu să ningă, mai întâi ușurel, ușurel, parcă în-gânându-se fulg cu fulg, sbenguind în văzduh. Toamna fusese lungă și caldă, se-mănăturile, chiar cele mai întârziate, răsăriseră minunate, întinse covor verde. Tarlăua de grâu a colectivului, peste o sută de hectare, din care vreo patruzeci fuseseră semănate în cruce și rânduri dese după metoda sovietică, era o mândrețe. Otova crescuse grâul, iar cel semănat cruciș, acoperise pământul. Veni pe urmă un îngheț slăbulean, care abia pișcă pe deasupra, închegând o pojghiță subțire. Peste ea se așază temeinic zăpada.

— Dacă merge tot așa, la vară n'om avea unde pune grâul, spuneau colecti-viștii.

Ninse câteva zile în șir; un strat pufos, argintiu, sclipind în soare, îmbracă în alb toate gurile hâde ale satului desgolit de toamnă. Gospodarii scoteau săniile din șuri, potcoveau vitele și se pregăteau să care gunoiul pe câmp.

Îndată după sărbători, plin de zăpadă pe cioareci, Neculai postașul îi în-tinse lui Văsieș o scrisoare. Înăuntru era o înștiințare din partea Comitetului Exe-cutiv raional care glăsuia așa : „Intrucât cota de grâu pe care ați predat-o nu mai poate fi restituită, date fiind condițiile obiective ale planificării, s'a făcut deturnarea ei acoperind obligațiile de predare restante, adică patru mii kgr. porumb și șapte sute kgr. floarea soarelui“. Hârtia purta stampila Sfatului Popular, Comitetul Exe-cutiv.

Cu această scrisoare în mână, Văsieș îl căută pe Toma acasă. Toma tocmai mânca de amiază, cu Toma cel mic alături.

— Adică așa, a ieșit dreptatea, spuse Toma zâmbind.

— Vezi bine c'a ieșit.

— Ia arată-î hârtia și Rozaliei. Poate că în felul acesta va crede.

Rozalia citi, pe urmă i-o întinse lui Gherasim :

— Când o să văd, cred.

— Nici Toma necredinciosul nu te poate întrece. Pe tine și pe Măriuța. Imi vine să spun că ești soră cu ea, nu cu mine. Ei, ce facem, Toma ?

— Ce să mai facem ? Bucură-te !

— De bucurat mă bucur eu, vezi bine. Dar cum să te bucuri așa, fără nimic dinainte. Ia, haideți până la mine, să bem un pahar de vin. Hai și tu, Gherasim...

Acasă, Văsieș puse pe masă o cană cu vin roșu, atunci scos din pivniță. Umplu pahare pentru toți căsenii și-apoi, ștergând cu palma cana aburită, întinse o mână spre pahar, îl ridică sus la înălțimea frunții și spuse :

— Măi Toma, iaca ce zic eu : să trăiască Partidul care totdeauna face dreptate !

Ciocniră. Văsieș puse paharul gol pe masă, trecu în casa dinainte și se în-toarse cu o foaie albă de hârtie.

— Așază-te, Toma, și scrie. Uite cerneală și peniță. Scrie tu, că ai un

scris mai frumos. Aşa. „Tovarăşe preşedinte, dictă Văsieş, răspicat. Eu, Lăzăreanu Vasile, zis Văsieş, locuitor — scrie cum sunt — cu numărul casei douăzeci şi nouă, vă rog să mă primiţi cu întreaga mea familie, în gospodăria colectivă „Drumul socialismului“. Averea mea este...”

Toma ridică privirile spre dânsul şi văzu pe faţa lui Văsieş o dârzenie neobişnuită.

— Scrie, Toma ; scrie, să meargă.

Aşezat pe laviţă, cu un cot pe genunchi şi cu bărbia proptită în palmă, Gherasim se uita întunecat la amândoi. Intinse mâna spre cană, îşi umplu paharul şi-l goli pe nerăsuflăte. Suspină uşor şi se căută de tutun, pierzându-şi vremea cu răsucitul ţigării. Toma continua să scrie, sub privirile atente ale lui Văsieş, averea acestuia.

Văsieş stătea în picioare, aplecat spre Toma rezemat cu pumnii închişi pe masă, cu hârtia cuprinsă între ei.

— Aşa, Toma, spuse Văsieş răspicat. Şi-acu, hai cu mine la gospodărie, să ducem cererea.

In drum spre gospodărie, Toma îl întrebă :

— Dece ai făcut cererea atât de târziu ?

— Pentrucă am eu planurile mele, răspunse repede Văsieş. Tu crezi că degeaba l-am chemat pe Gherasim şi ţi-am dictat-o înaintea lui ?

— Nu cumva...

— Tocmai ! Mă prind rămăşag că ţi-l aduc în colectiv.

— Nu te cred... şi din cauza asta primesc rămăşagul.

In aceeaş seară, Văsieş se duse la Gherasim. Toma era reţinut la o şedinţă de partid, aşa că nu era acasă. Văsieş dădu bunăseara cu o voce atât de veselă şi de încrezătoare, încât Gherasim îl privi cu ochii mari.

— Imi pare mie că eşti cam băut, cumnate...

— Nu's băut, dar iaca, imi pare bine. Is vesel, măi. Şi-am venit să te ve-selesc şi pe tine.

— Dă-i drumul !

— Hei, stai, n'o lua aşa repede. Uite-aici! spuse Văsieş scoţând o sticlă de vin de sub cojoc. Adă pahare, Rozalie.

— Ce-i cu tine, măi Văsieş ?

Văsieş trânti sticla pe masă şi spuse :

— Dece vă miraţi atâta ? Mă, doi ani de zile am tânjit ca orbul după lumina soarelui, doi ani mă, ca închis într'o temniţă ! Treceam pe drum şi nimeni nu-mi dădea bunăziua, mergeam la biserică şi nimeni nu-mi făcea loc să trec ; în casa mea, înafară de voi, nimeni nu intra ! Hei, voi nu ştiţi astea, nu le ştiţi !... Şi să-ţi spun drept, până azi când am citit scrisoarea, m'am tot temut ca nu cumva să se întoarcă... să.... Aşa-i omul. Nu crede până nu-i răsare dinainte adevărul...

Văsieş dădu din mână şi începu să umple paharele. Aşeză sticla pe masă şi pocni din degete.

— Dar tu eşti băut bine, mă ! spuse Gherasim.

— Ei, şi tu, băut ! Is vesel, ţi-am mai spus odată. Hai, luaţi paharele şi închinaţi. Măi, Gherasime, când am căzut eu prizonier, acolo, la cotul Donului, am zis : „Gata, tocană mă fac aştia, tocană mă fac“. Ştii tu doar ce ne spuneau ofiţerii pe front : „Nu vă daţi prizonieri că vă belesc ruşii, vă taie bolşevicii în bucăţele!“ Aşa-i sau nu ? Ei, aşteptam să fim făcuţi bucăţele. Ne-au purtat o săptămână pe jos, ne-au trecut Volga, dincolo, către Ural. Mâncare numai odată pe zi, o bucată de pâine neagră, amestecată cu cartofi şi cu orz. Nu ştiam noi cât de greu era în acele zile pentru oamenii ceia... Că nici ei n'aveau mâncare destulă...

Ziceam între noi : „Uite, așa ne poartă, ne flămânzesc, ne omoară cu foamea“. Inchideam ochii și-i deschideam. Oricum i-aș fi ținut, tot negru vedeam înaintea lor... Am ajuns într'un lagăr. Indată ni s'a făcut baie, ne-au curățit de păduchi, ne-au dat să mâncăm. Mai puțin la început, ca să nu crăpăm cât eram de flămânzi, pe urmă din ce în ce mai bine...Ne-au dus la lucru, am lucrat. S'au purtat omenește cu noi, mai omenește nu se putea. Ți-am spus de multe ori și n'ai vrut să mă crezi! Am văzut ce era acolo, în Rusia, adică în Uniunea Sovietică. Intinderi mari de pământ pe care duduiau tractoare, niște holde mari cu spicul greu-greu ! Sate frumoase, cu lumină electrică. Ce să-ți mai spun ? Parcă tu nu puteai să vezi ! ? Nu-mai ochii să-i fi deschis... Ei, dar eu... Zic : „Măi, al dracului ! Adică și pe-aci e așa?“ Doar bătusem pe jos tot drumul dela Prut și până la Volga și-am avut ce vedea. N'au trăit adică rău, în colhozuri... Mă și socoteam eu în mintea mea — cum s'o ducă rău când ei ară, seamănă, seceră, toate le fac cu mașina... Am fost la secerat, am stat de vorbă cu oamenii... Și ne-au spus aceia ce și cum... Zic, viu înapoi și asta mă lupt să fac ! Pe dracu ! Cine să te asculte ? În noi se clădise bine, timp de douăzeci de ani, dragostea de avere... Și uite-așa... Pe urmă, dă necazul acela peste mine... mi se făcuse neagră lumea, dar tăceam. Am tăcut sau n'am tăcut ? Eh, păcat că nu-i Toma aici.

Văsieș sorbi o înghițitură și-și aprinse o țigară :

— Hei, Gherasime, Gherasime, mare prost ești tu ! Ce-ți folosește că în fiecare zi îți pupi mânzul pe ochi ? Unde ai să semeni cucuruz ? Lasă dracului tânjeala, deschide ochii bine și hai la colectiv !

— Lasă-mă în pace, Văsieș !

— Nu te las, uite, nu te las și gata ! Ești cumnatul meu și vreau să-ți fac bine. Mă, ce te trage pe tine înapoi ? Eu am răbdat doi ani, doi ani m'am răsucit noaptea pe pat fără somn și iaca, nu pot să dușmănesc regimul. Nu pot. Mintea sănătoasă nu poate face asta.

— Nici eu nu-l dușmănesc, mârâi Gherasim.

— Atunci de ce tragi înapoi, dacă el te mână înainte ?

— Ei, uite, mă trag !

— Mare măgar ești, Gherasime. Zău, mare măgar ! Ți-a intrat o așchie în cap : „Nu mă bag la colectivă!“ și ții de ea morțiș ! Dar eu ? Eu de ce n'am așchia asta în cap ?

— Eh... ce să mai vorbim !

— Apoi uite că trebuie să mai vorbim ! Măi, Gherasim, tu ești om harnic, nevasta ți-e harnică. Dacă tu, cu puterea și sănătatea ta n'ai să dobândești muncind în colectiv, mai mult decât ai adunat într'un an bun pe locul tău, eu mă prind cu tine rămășag : îți dau ție o sută de zile muncă dintr'ale mele. Uite, îți dau, să fiu al dracului dacă nu-ți dau. Fac scrisoare la Sfatul Popular dacă vrei !

— Nu-mi trebuie munca altuia...

— Tu, Gherasime, mai gândește-te, atâta-ți spun. Nu te lega de uia și de alta, că la colectiv a mers rău, că fiecare a făcut ce-a vrut, iar lucrul a rămas înapoi... Tocmai de-aia au rămas cu lucrul înapoi, pentru că fiecare împingea pe celălalt. Dar dacă puneau mâna toți odată — hei-rup ! Ce ieșea ! Mă, eu aș putea acum să stau pe dinafară, să-mi lucru locul ca mai'nainte și să am mai mult ca oricare dintre voi. Care mijlocăș se poate măsura cu mine ? Ei, și iacă, intru în colectiv. Am să câștig mai mult de-acolo, am să-mi trimit copiii la învățătură, pe toți îi fac agronomi... Pe toți. Și pentru că mă simt în putere, am să-i spun Măriuței așa : „Să-mi faci un fecior, uite-acum, că vreau să am un inginer !“

— Tu ești nebun, Văsieș, spuse Rozalia.

— De ce's nebun ? Mie nu mi-e frică, nu, n'am frica asta, că n'oi avea cu ce să-i țin. Așa că tu cumnate, și tu soră, socotiți-vă bine și haideți acolo... Nu vă

folosește la nimic să vă uitați cu ochii tulburi la Toma... Hehei, limpede cap are feciorașul ăsta !

Văsieș a mai spus multe, de toate. A trimis-o pe Rozalia să le mai aducă o sticlă de vin și, dacă vrea Măriuța, să vină și ea. Cu Măriuța, Văsieș terminase repede. O lămurise cu câteva vorbe : „Mie nu-mi spune tu, nevastă ! De șaptesprezece ani suntem laolaltă și încă n'ai ajuns rău dac-ai ascultat de vorba mea !” Rozalia a venit singură cu sticla — Măriuța se culcase — a așezat-o pe masă, și s'a pus să asculte ce spune fratele ei, încălzit acum de-abinele de vin.

Din acea zi, Gherasim n'a mai avut somn. Dacă un om înțelept de anii și mintea lui Văsieș nu se teme de colectiv, dacă el, care ar putea huzuri acum de toată cinstea în sat, intră în colectiv ca la nuntă, apoi de bună seamă că știe el ce face ! Lui nu-i poți zice că-i tânăr, cum i-a spus Gherasim lui Toma, el nu se înfierbântă ca Toma, ci merge măsurat, cu socoteală.

Și așa... la a patra, a cincia zi, pare-se, Gherasim, cu Toma cel mic în poală, i-a spus Rozaliei :

— Hai, tu muiere, să intrăm și noi !

— Dacă zici tu, Gherasim, să intrăm.

Cu asta, necazurile lui Toma, din pricina fratelui, luară sfârșit, veselindu-l peste măsură. Și a fost nevoit să piardă rămășagul cu Văsieș : cinci sticle de vin. Le-au băut tustrei acasă la Văsieș, cu muierile alături. Măriuța sfârâia mereu în cratiță niște costițe afumate de porc...

29

La Sfatul Popular se adunaseră mai mulți oameni, chemați de curier. Ștefan Rusu îi alesese anume comuniști și necomuniști, tot felul de gospodari, în urma unei consfătuiri cu Boroș. Luaseră hotărârea, ca, îndată ce se face drum de sanie, să pornească primul convoi de sănii care să ducă la baza de recepție cota de porumb.

— O să facem o leacă de agitație, Ștefane, spunea Boroș, cu gândul mereu la sfaturile date de Melchior.

Între oameni însă era o mică gâlceavă, o supărare. Augustin Trifu, rotindu-se neastâmpărat într'un grup, glăsuia scurt către Gherasim :

— L-ai auzit tu cu urechile tale ?

— Cum dracu să nu-l aud ? I-am spus lui Toma.

— Și ce-a zis Toma ?

— Că astea's încercări chiaburești. A auzit și el.

— Ei, fir-ar să fie ! Adică Pantelimon Ciucur se plânge, încep Augustin să numere, Berindeanu n'are și n'are, Dominic — știe tot satul, și-a pus nevasta în prag să se vaite și să bocească : „Vai, vai, vai, o să murim de foame, dragii mei, scumpii meei !” Pe Corlea l-ai auzit cu urechile tale... Ce dracu ? Tu ce crezi de asta, Ștefane ?

Ștefan Rusu, ascultând vorbele smăcite ale oamenilor, află că în sat încep unii să înjure : „Apoi tocmai ! Cum să dăm cote dacă chiaburii nu dau ? N'au, zic. Au vândut pentru impozit. Să-i strângă de gât ; ce-i aia că n'au ?” Alții răspundeau îndoiti : „Nu te repezi, nu te repezi, poți ști că are sau nu ? Bagă de seamă la tine... Ție-ți rămâne ? Iacă, mie îmi rămâne, dar nu destul”. — „Iți ajunge nu te văita !”

Acestea lucruri le știa Ștefan Rusu. Ceeace nu știa încă era tocmai înverșunarea ce se zărea pe chipul oamenilor chemați la Sfat :

— Asta-i comedie, oameni buni ! striga Covrig. Cum dracu să n'aibă ? Se plâng, asta-i, ca să prostească oamenii de cap... Ștefan, ar trebui să vedem ce-i cu asta.

— O să vedem, chiar azi o să vedem.

Curând, la Sfatul Popular începură să sosească sânni încărcate cu saci. Valeria cu Mitru al lui Sfârla veniră cu steaguri roșii și tricolore, lozinci și portrete. Coarnele boilor, cu cănaci și zurgălăi, păreau gata de nuntă. Când totul fusese pregătit, sosiră trei lăutari aduși cu chiot de patru utemiști, care primiseră sarcina să însoțească până la bază convoiul. Ștefan Rusu adresă oamenilor o scurtă cuvântare. Pe urmă, Lumperdean Nistor, șeful convoiului, pocni din bici, lăutarii scârțâiră viorile. Cei patru utemiști sloboziră chiot și prinși de după cap, jucau mergând un bărbunc... Pe delături, oamenii convoiului, îndemnând vitele, strigau către gospodarii ieșiți la poartă :

— Achime, cota, Achime ! Ce faci ? Când o duci ?

— Măine. Și azi o pot duce.

— Hai, pune sacii aici. Heeei ! opriți să-l luăm și pe Achim.

Convoiul stătea. Din curte ieșeau repede oameni încovoiați sub saci. Utemiștii, cu lăutarii în spate, prinseră fetele — așa cum ieșiseră la poartă — și le jucau chiuind. Melchior, care venea cu Toma dela Gospodărie, se miră de acest lucru neobișnuit.

— Ce-i asta, Toma ?

Toma zâmbi. Iși frecă bărbia nerasă :

— Boroș... S'a trezit, vede-se, organizația. Iar Sfatul Popular...

— Ei Toma, Toma, zâmbi Melchior. Iacă nu-i focmai atât de greu... Oamenii nu's răi... nu... Ei au dragoste față de stat, față de Republică. Dar dușmanul... Chiaburii îi sapă, îi sapă... că oamenii noștri au credință slabă. Trebuie să muncim mult cu ei, Toma, să-i așezăm pe calea cea bună. Parcă în convoi cei mai mulți erau comuniști.

— Comuniști...

— Asta-i bine.

În aceeaș zi, la Sfatul Popular se ținut o ședință în legătură cu ceea ce se vorbea prin sat despre chiaburi.

— Oamenii nemulțumiți, spuse Boroș, și pe bună dreptate. Aici ceva nu-i în regulă. După câte bănuiesc eu, toate pleacă dela Corlea. L-a auzit chiar nevastă-mea...

— Și Gherasim l-a auzit, adăugă Toma.

— L-a auzit mai multă lume... Iși lovea capul cu pumnii că n'are, că ră mâne muritor de foame... Iși blestema zilele. Eu zic să controlăm, să mergem și să controlăm...

Cei șase deputați — Lumperdean era cu convoiul — se împărțiră în două. Pe la amiază, la poarta lui Corlea, răsări statura voinică a lui Covrig, însoțit de Toma și de Boroș. Câinele se repezi, smucind din lanțul întins pe sârmă. Corlea nu-l strigă... Stătea în ușa grajdului, rezemat în furcă... Lăsă câinele să latre la poartă, înecat de lanț și de furie.

— Hei, bade Dumit're, trage dulăul la o parte ! strigă Boroș sgâlțâind portița.

— Ce-ce vreți ?

— Leagă câinele, ori chemăm milițianul să-l împuște.

— Ce-ce aveți cu-c-cu mine ? spuse Corlea parcă mai gângav ca înainte, galben și mohorât.

Se urni spre poartă, prinse lanțul câinelui și-l agăță în cuiul bătut în salcâmul din colțul casei.

— Dă ce n'ai dus toată cota, mă ? întrebă răstit Toader Covrig. De ce n'ai dus-o și te plângi prin sat. Ha ?

— N'am Toadere, martor mi-e Dumnezeu că n'am! spuse Corlea, dumirit acum pentru ce veniseră. Căutați, cercați. Nu mai am. Am dus tot cât am avut.

— Al dracului să fii! spuse Covrig. De pe zece jugăre de cucuruz zice că n'a scos șasezeci de măji... Pe mine vrei să mă minți, mă, pe mine? Știu eu ce zace'n tine, dihanie.

— Caută, măi Toadere. Căutați cât vreți. N'am, și gata.

— Bine! O să căutăm.

Cercetară toate colțurile casei, se urcară în pod, pretutindeni.

Nimic.

— Am desfăcat tot, tot măi oameni, măi Toma. Tot am dus.

— Ia vezi-ți de treabă, se răsti Toma.

Ieșiră din casă. Covrig cerceta cu băta lui lungă de un stângen clăile de fân și de paie, vârand-o adânc și clătinându-le, gata-gata să le răstoarne.

Toma se minună un timp de puterea lui, pe urmă deschise ușa șurii larg. Cât ce pătrunse lumina, Toma făcu doi pași înapoi, peste măsură de mirat. Se repezi după colțul șurii, descheindu-și haina la piept.

— Boroș, Toadere! Hei, lăsați clăile și veniți încoace!

Covrig își smulse băta din burta clăii de fân și se întoarse la Toma, pe care Corlea îl privea cu ochii lărgiți de spaimă.

— Ce-i mă? Nu cumva ai dat de saci?

În șura larg deschisă acum, se afla un motor. Roțile cele mari, cât un stat de om, erau desfăcute și rezemate una lângă alta în fundul șurii, acoperite cu niște coceni, pe alocuri răsturnați. Corpul motorului, așezat pe un postament de scânduri și acoperit cu niște țoale vechi, petecite, părea aidoma unui bivoli culcat cu coada spre ușă. Împrejur, răspândite în strat pe jos, paie amestecate cu fân. De grinda șurii spânzura ca o sperietoare în holdă o piele de oaie întoarsă, întinsă pe bețe. Lumina soarelui pătrundea printre scânduri, brăzdând încăperea.

— Ei? Ce-i? Ce ți s'a năzărit? întrebă Covrig.

— Motorul. Voi nu vedeți motorul?

Boroș îl privi pe Covrig. Acesta ridică sprincenele. Amândoi se întoarseră spre Toma, mirați.

— Păi, asta-i rabla cea veche de când avea moară.

— Dar ce, Corlea a fost scutit de naționalizare?

— Ei, scutit... sigur că nu! Îngăimă Boroș, răsucindu-se spre motor. I l-am lăsat... Nu poți face nimic cu el... Fier vechiu!

— Cum dracu! strigă Toma. N'ați respectat legea, ați nesocotit-o. Ei, fire-ar să fie!

Toma își întoarse fața spre ogradă. În ușa șurii stătea negru, vânat, galben și alb pe rând, cu buzele tremurătoare, chiaburul Corlea. Își ținea mâinile împreunate și-și mișca nervos degetele mari, frecându-le unul de altul.

— Iar vouă, vouă deșteptilor, strigă Toma, nu v'a trecut prin cap să-l folosiți? Ah, Boroș, Boroș, multe n'ai mai putut să vezi!

— Nu sări așa, Toma, spuse Boroș. Ce dracu să faci cu rabla asta? Capul crăpat, pistonul crăpat, magnetoul distrus! Nu mai are bun decât roțile. Ce să faci cu el?

— Uite ce. Și asta acum, în clipa asta. Bade Toadere, iute la colectiv după care. Să vină și vreo patru-cinci, sau chiar șase oameni. Îl desfăcăm și-l luăm. Noi avem ce face cu el.

Corlea care nu se așteptase la asta, se repezi la Toma, alb ca varul:

— Toma, ce faci? Nu-u mă nenoroci! Asta-i averea mea... Nu-i bun, Toma. N'a vrut nimeni să-l cumpere. Am să te dau la lege, Toma... Toooma!

Toma nici măcar nu întoarse ochii spre dânsul. Il scutură cu ochii lărgiți pe Boroș și-i strigă :

— Ce mai stai? Spune? Du-te repede acasă și adă-ți sculele de șofer. Iute, mă. Nu uita cheia franceză !

— Dar de ce atâta grabă ? Las-o mai domol ! spuse Boroș. Vrei să te las singur aici ?

— Așa-i ! zise Toma, lăsându-se moale pe motor. Ai dreptate. Cum l-am văzut, cum n'am mai știut pe ce lume mă aflu... Mă, tu știi ce-i ăsta ? bătu el cu palma în fier, știi ce-i ăsta ? Asta dacă-l punem în mișcare e lumina electrică, mă auzi ? E-lectrică ! Cinematograf, radio ! Civilizație. Cum dracu nu v'a trecut asta prin cap ?

— Uite că nu ne-a trecut ! spuse Boroș atins. Dracu-a venit la Corlea prin ogradă ? Am și uitat de motor. Și-apoi, ce, era o rablă ăsta încă pe vremea când eram copil și mă jucam la moară !

— Rablă, rablă, dar mergea.

— Mergea atunci...

— Are să meargă și acum. Tu n'ai citit în ziare că muncitorii noștri fac mo-tore bune și din hârburi ? Au să facă și din ăsta. Cîne ne patronează pe noi, nu uzina *Unirea* din Cluj ? Dacă-i rugăm, au să ni-l trimită ganț-nou, și-are să meargă ca dracul !

În timp ce ei discutau acolo, așezați pe motor, Corlea spumega de furie afară, trăgând cu urechea. „Am să-l omor ! spunea el în sinea lui ; — pun mâna pe topor, îl aștept când iese din șură și drept în moalele capului îl lovesc ! Din pricina lui se iscă toate ! Javra, câinele Bumbului ! Are să-l ducă, are să-l ducă... și...”

Se auziră strigăte pe drum. Nu mult după aceea apărură la poartă statura uriașă a lui Toader Covrig care deschise poarta să intre carele. Toma i se adresă lui Boroș ;

— Acum poți să fugi după unelte.

Toader aducea cu el un milițian.

— Dumneata, tovarășe, nu-l scăpa din ochi. Dar dacă are pe undeva pușcă, ori sare cu toporul ? Știi de ce zic ? N'am văzut în viața mea un om care să schimbe fețe-fețe într'un timp așa de scurt.

În curând roțile cele mari, cu oftaturi și hei-rup au fost urcate în care. Toma și Boroș în cămașă, suflecați la mâneci, demontau unele după altele, sumedenie de piese. Pe urmă cei opt oameni încercară să miște corpul motorului, așezat pe un postament de scânduri. Era greu al dracului. Numai acolo unde puneă mâna Toader, se sălta puținel. Ștergându-și sudoarea de pe frunte, Toma își ridică ochii spre pod.

— Măi, oameni, n'am putea pune un scripete să-l ridicăm ? Pe urmă merge singur pe lemne rotunde.

— De ce scripete ? Are dumnealui hebăr ! spuse Dumitru Moldovan, tatăl lui Cristea, nimerit pe la gospodărie. Adă hebărul încoace ! strigă el către Corlea.

— Hai, mișcă ! strigă și milițianul luându-l dinapoi.

Il ridicară, puseră lemne rotunde și încet, încet, motorul se mișcă înainte.

— Măi, măi, măi ! spuse Boroș, mari proști suntem ! Tu nu vezi, măi Toma, că se poate încă demonta ? Noi n'am scos din el nimic : nici piston, nici vilbrochen, nimic ! Strașnic șofer am fost și eu ! Numai măruntaiele din el cântăresc jumătate din greutatea lui.

Opriră opintelile. Covrig se aplecă să ia postamentul de scânduri. Călcând pe acolo, dădu cu piciorul într'o verigă de fier, prinsă în poditura șurii. Bătu cu opinca în podea. Sună a gol. Toader mai bătu odată, bătu de câteva ori. Impinse

gozurile laoparte și spre marea lui uimire, văzu ca preț de o jumătate de metru pătrat, o ușă de scânduri cu belciug de-asupra. „O ascunzătoare!” îi fulgeră prin minte.

— Hei, Toma! strigă Covrig. Ia veniți încoace!

Înainte ochilor căsați de uimire ai oamenilor, Covrig apucă de belciug și smulse capacul de scândură. Gozurile de pe margini se rostogoliră în jos, susurând. Drept la vale mergea o scăriță de lemn, cât un stat bun de om.

— Ei, cumetre, ăa spune-ne de ce-ai făcut temnița asta?... întrebă Covrig.

Corlea nu scoase niciun cuvânt. Îi luceau ochii în cap ca la un viezure. Se'nchise în el și se lăsă moale la pământ, așezat pe un colț de grindă, cu capul în pumni.

În acea ascunzătoare, în care intrai drept în jos și se întindea boltindu-se zidită pe dinlăuntru sub fundul șurii, se aflară puși pesteolaltă o groază de saci. Cu grâu, cu orz, cu cucuruz, cu ce voiai...

În aceeași seară i se dresă lui Corlea proces verbal de contravenție la legea colectărilor de cereale și fură înaintate acte de dare în judecată...

Oamenii din sat, adunați la cooperativă pe lângă Toader, întrebau a suta oară:

— Cum ai dat de pivniță, Covrig?

— Am bătut cu opinca... Între motor și peretele șurii, o ușită... nici dracul nu putea s'o descopere.

— Păi da... era motorul deasupra?

— Nu era... era lângă ușită, dar cui i-ar fi trăsnit prin cap să caute acolo? Al dracului, chiaburul! Știa că dacă de patru ani nu s'a mai legat nimeni de motor, n'are să se lege nici de-acum înainte. Așa își făcuse socoteala. A săpat o groapă strâmtă la vale. A făcut o ușită mică. A săpat înlăuntru boltit, a zidit ca o pivniță. O putea face cât de mare, c'avea loc sub pământ. A pus acolo bucate să-i ajungă. Ei, ce spuneți de povestea asta?

Oamenii clătinau din cap, scuipând ascuțit, cu mirare.

— I-a trăsnit iar una lui Toma prin cap. Tot Toma al nostru, săracul. Cap de inginer și de profesor. S'a agățat de motor. „Hai, Toadere că ni-i lipsă de el”. L-am luat și am dat de ascunzătoare... Putea sta o sută de ani acolo, că nimeni n'ar fi bănuit.

— Auzi, tu, chiaburul dracului... Și se plângea că n'are, că n'are! Tiii, ce tâlhari, măi oameni, ce tâlhari...

— Măi, da' multă vreme i-a trebuit să sape atâta! Și unde o fi pus pământul? se'ntrebau oamenii.

— Și-a astupat fântâna cea veche cu el, a mai cărat afară. Parcă degeaba a săpat el fântâna nouă și-a dus pământul din ogradă la pârâu? Ne-a prostit.

— Ne-a prostit, zău, chiar că ne-a prostit...

— Și nu i-a ieșit apă'n pivniță?

— Merge sub dâlmuța aceea pe care e ridicată casa. Apa-i mai jos. Nu-ți amintești cât de adâncă era fântâna cea veche?

— Și-asta nouă tot așa e...

Corlea însă, în vremea asta, se sbuciuma ca apucat de draci. Au venit sărbătorile crăciunului și n'a ieșit din casă. Gânduri tulburi îl cercetau într'una. Să pună mâna pe topor... Ah, ce păcat că n'are o pușcă, ce păcat!... L-ar pândi pe al Bumbului într'o seară și l-ar da lat. Lat l-ar lăsa! În capul lui se'mpleteau acum laolaltă și păreri de rău după feciorul mort cine știe pe unde, și motorul luat, și ascunzătorea lui sigură, veche de trei ani. Toate acestea i se înfîgeau în creier ca niște așchii...

În a treia zi de crăciun, feciorul lui Berindeanu care urmă să se cunune cu

Suzana lui Corlea în câșlegi, veni pe la el. Aducea o veste la fel de neplăcută pentru Corlea.

— Socrurile, socrurile, au turbat de tot ăștia! Știi ce-au scornit iar? Îți iau râțul cel de din susul trestiișului. Vreau să facă iaz...

— Ce-e-e?

— Vreau să facă iaz... Tot al Bumbului, precista mamei lui!

— Tot al Bumbului! rosti Corlea simțind cum îl sugrumă furia de mai'nainte. Țasta, ăsta, trebuie făcut tocană, tocană!

— Până atunci se ia, asta e. Se ia. Și mie ce fel de râț o să-mi dai? Cică-ți dau în schimb niște pârlouage rele. Ba îți comasează și locurile cele de lângă colectiv.

— Mă, zise Corlea răgușit... asta toate's din vina colectivului, auzi? Mă, auzi? Acela, colectivul, trebuie spart, spart! — striga el. — Să sară ei în capul comuniștilor și praf să-i facă! Și-atunci o să răsuflu ușurat... că noi, noi n'avem putere, nu mai avem putere, dumnezeul ei de putere! Și ăștia, ăștia... tâlharii ăștia, — spuse el izbînd cu pumnul în aparatul de radio — nu mai încep! Arde-ar carnea pe ei să ardă!

— Ei, hai socrurile, taci! Ogoește-te, liniștește-te. Bine zici de colectiv... dar cum? Cu Opăritul mai poți să vorbești?

— Nu mai pot... gemu Corlea... dar las'... las'!

Așa se făcu că, nu mult după aceea, Corlea îi spuse Rafilei cu glas schimbat, cam în felul acesta:

— Tu fată, tu vezi ce-am ajuns... Rău am ajuns, fata tatii. Eu, ce să zic?... Am aflat că-ți place de Cristea. Hai, hai, nu lăsa capul în jos, nu-ți fie rușine. Să-ți dea dumnezeu noroc. Măcar tu să ai parte de bucurie...

Rafila simți încă din clipa aceea că o înecă fericirea. Ieși pe ușă afară și se plimbă prin ogradă, prin frig. Zăpada scârțâia sub pașii ei parcă vorbindu-i: „S'a'nvoit tata, s'a'nvoit tata!...

După ce se așează iarna în toată strășnicia ei, cu zăpadă groasă și cu ger, încep vânturile cele iuți, colindătoare peste dealuri, șuerând și plesnind din bice prelung și viforos. Atunci zăpada, uscată de ger și ușoară ca pleava, se scoală, se înfoiază, se așează în gura vântului și o ia din loc. Și cum vine așa, dinspre răsărit, vântul răzbate șuerător prin sat, ridică omătul în văzduh și-l trece în văgăuni dosnice, măturând fața pământului. Acel vânt uscat și rece strică multe din semănăturile ploșorenilor. Așezate drept în bătaia lui, locurile foste ale moșierului rămăneau în multe dăți descoperite de zăpadă. În primele zile nu se simțea, pe urmă după vânt, începeau zile și nopți senine cu cer sticlos pe care înghețau clipocitele stele, sgribulite cine știe unde pe sus. În acele zile, câinii oricât se'ncovrigau pe paiele din șură cu nasul sub coadă, își blestemau zilele și pe cel care nu se gândise să dea neamului căinesc trei blăni una peste alta ca să-i apere de ger. Se auzea până în sat cum plesnește ghiața pârâului și cum pârâie trestiișul înghețat. Oamenii umblau grăbiți pe uliți, înfășurați în tot felul de cărpe călduroase. Acea neclintire a stihilor ținea taman atâta cât trebuia ca să ajungă oamenii la sapă de lemn: frigea sămănăturile de toamnă, le sfârlogea și lăsa locurile pustii. Iar ploșorenii spuneau în primăvară: „N'avem ce face. Ne mai bate dumnezeu pentru păcatele noastre!”

Indată după primele zăpezi, la gospodăria agricolă colectivă „Drumul socialismului” se petrecu un lucru tot atât de neobișnuit în sat cum nu se obișnuiește să se umble în mâini cu picioarele în sus.

Intr'o zi, agronomul dela raion, un bărbat între două vârste, sosi la gospodărie și găsim-l pe Melchior, cunoscut vechi — doar se mai întâlniseră — îl luă deoparte și-i spuse :

— Ei, tovarășe organizator, îți aduci aminte, ce-am vorbit noi anul trecut împreună ? Erai proaspăt venit pe sate și cred c'ai uitat... Hai ?

Melchior îl privi întrebător, cu ochii lărgiți, cu umerii ridicați :

— Nu... nu știu. Adică știu eu la ce te referi ?

— La zăpadă... reținerea zăpezii pe câmp, zâmbi agronomul.

— A-haaa ! se lovi Melchior cu palma peste frunte. Da, îmi aduc aminte...

— Ce zici, nici în Ploșor nu se poate face ?

Melchior își aminti că la gospodăria de unde venise nu făcuseră treaba asta, din lipsă de material. N'a luat-o nici în serios, era proaspăt, vorba agronomului. El le concepuise atunci toate pe plan mare. De pildă, pentru reținerea zăpezii, propusese consiliului de conducere să facă rost de scânduri pentru porți. Ori, cum așa ceva se găsea cu greutate și erau scumpe, consiliul a ridicat neputincios din umeri. Tot așa a ridicat organizatorul în fața agronomului...

— Dar nici tulpini de floarea soarelui n'aveți ?

— S'au împărțit la oameni pentru foc. N'avem.

Agronomul s'a dus, iar Melchior uită... Acum îl privea întrebător: se poate face ?

— Uite, am o cărțuție... nu-i veche. Ia-o și citește. Se poate face în mai multe feluri... Gândește-te mai ales la plugul special. Uite, aici-i — deschise agronomul broșura. Ia, vezi. Eu mă gândesc la asta cu tot dinadinsul.

Melchior luă broșura, o citi cu atenție. Când ajunse pe la jumătate, intră Toma, rebegit de frig, în birou.

— Ia, vino'ncoace, Toma... Uite ce mi-a dat agronomul. Cică trebuie s'o facem neapărat.

Sfătuiră amândoi îndelung, iar a doua zi organizatorul Melchior convocă la o ședință a cercului miciurist mai mulți oameni. Dădu cuvântul lui Toma. Acesta făcu o scurtă prelucrare despre însemnătatea zăpezii pentru sămănături și propuse o campanie de luptă împotriva crivășului care mătura ogoarele de zăpadă.

— Trebuie să ținem zăpada pe loc, altfel rămânem fără grâu. Zăpada e pufoasă și ușoară. Dacă vine vântul, o duce cum duce colbul...

— Poate n'o fi vânt, spunea brigadierul Fodor. Vremea se spune că va fi caldă, poate dă o moină...

— Poate, poate... De ce să ne lăsăm în grija lui poate ? strigă Văsieș, acum colectivist. Dacă scrie acolo, înseamnă că trebuie să facem. Zăpada-i bună de două ori : mai întâi că apără sămănăturile de ger, nu îngheață. Al doilea, la primăvară când se topește, dă mai multă apă decât ar da zece ploi cât de bune. Voi n'auziți ce spune Toma ?... Vorba-i, cum s'o ținem pe loc ?

— Uite cum, spuse Toma. Ați văzut la câmpie, pe lângă calea ferată, că sunt așezate porți. Astea opresc zăpada să nu năboiască pe linie și să împiedice circulația. O să facem și noi așa.

— Vai de mine ! strigă Fodor. Ne-ar trebui două vagoane de scânduri.

— Așa-i ! De unde scânduri, fraților ?

— N'avem nevoie de scânduri, oameni buni ! O să le facem din trestie...

— Din trestie ! ?

— Da. Din trestie și din tulpini de floarea soarelui. Tăiem trestia, doar este destulă pe baltă, o prindem cu sfoară de două prăjini, ca un fel de gard. Tot așa cu floarea soarelui. Facem porți, nu mari, să le poată purta un om. Impânzim locurile cu porți așezate pe direcția vântului. Acolo unde locul e mai costis, mai către deal, le punem mai des. Suflă vântul, suflă dumnealui cât vrea, dar se iz-

bește de porți, se'nvârtește pe loc, trece pe deasupra și zăpada stă neclintită. Dacă-și schimbă vântul direcția, sărim și schimbăm porțile. Nu-i dăm răgaz.

Ideea asta cu porți de trestie nu era trecută în cărțuile. Toma însă știa, văzuse chiar la Gânju, că se fac garduri de trestie, și țin... De ce nu s'ar potrivi trestia și la una ca asta? îl întrebă el pe Melchior. Incercăm.

— Asta-i! consimțise Melchior. Facem!

Discuția dela cercul miciurist ajunse la consiliul de conducere care o afișă afară sub formă de convocare: urgent, toți colectivității, bărbați și femei, să vină la gospodărie în vederea campaniei de reținere a zăpezii pe câmp. Cu toate astea prea puțini dintre ploșșoreni colectivști veniră.

Melchior, sosit disdedimineată, găsi la gospodărie pe Toader Sfârla și pe Covrig, amândoi vestiți ca oameni cu deosebire harnici. Era un ger aspru, care te încremenea. Cei trei așteptară în birou, așteptară pocnindu-și palmele una de alta — căci oricât foc se făcuse în soba de tuciu, nu se putuse birui gerul. În curând sosi președintele, Grigorie Voivod, burat pe haină și pe căciulă, căci locuia cam departe, și Toma. Descheiat la gât, cu un pieptar pe sub haină, Toma îi miră pe toți:

— Tu ești nebun, mă? îl întrebă Sfârla. Cum umbli așa, cu cămașa desfăcută pe gerul ăsta?

— Oooo! își rotunji Toma buzele vinete de frig. Am învățat la armată. Locotenentul Motronea — fusese strungar ca și tine, se adresă el lui Melchior — ne scotea în fiecare dimineață, e drept, când era ger, numai care voia și ne frecam cu zăpadă până și pe spate.

— Ce-e-e? se miră Grigorie Voivod. Era nebun?

— De ce? N'am tușit o singură dată ca militar. Aș fi făcut toată noaptea de sentinelă fără să-mi fie frig. Am venit acasă cu obiceiul ăsta. Incercați și voi!

— Brrr! se înfioră Sfârla în acelaș timp cu președintele.

Numai Covrig îl privea pe Toma cu interes, clătînând din cap ca și cum atunci, pe loc, se hotărîse să încerce.

Așteptară, strânși roată pe lângă soba în care sâsâiau lemnele verzi. Așteptară multă vreme. Veni apoi, bocnă, nici nu putea vorbi, Valeria, însoțită de Boroș și de Pișta Căldărar. În cele din urmă se ivi Văsieș, cu bunda pe umeri.

— Frig, al dracului de frig, mărâi el, întinzând palmele spre soba înroșită. Nu poți face nimic.

Nu mai veni nimeni, pe urmă. În birou se făcuse de-acum cald. Toma privea pe fereastră, cu mâinile la spate.

— Ei, ce facem, oameni buni? întrebă Sfârla care nu putea să stea cu mâinile adunate.

La această întrebare, Melchior îndreptă ochii spre președinte. Grigorie dădu neputincios din umeri, proptit cu bărbia în singura lui mână.

— Nimic... E al dracului de frig.

— Frig! se întoarse Toma dela fereastră. Dar dacă începe vântul peste câteva zile? Ce ne facem atunci? Toate holdele ne pier... ne pier... Doar știți voi destul de bine din alți ani că locul acesta e măturat de vânt într'o singură zi! Nu știți?

— Dar dacă n'o fi vânt? Inseamnă c'am muncit degeaba, se auzi iar glasul lui Grigorie Voivod.

Auzindu-l, Melchior își scoase ochelarii și-cu ei în mână, în timp ce-i ștergea cu batista, spuse:

— Nicio muncă nu-i degeaba. Eu mă gândesc însă mai departe... Mă gândesc la aspectul politic al ei. Gândiți-vă că reușim să-i mișcăm pe oameni acum, acum, în aceste condiții grele... Mă gândesc la... Cum să zic, încercă el să explice,

gândiți-vă cum i-ar împinge asta înainte pe oamenii noștri. Cum ar închide asta gurile vrăjmașilor !...

— Bine, bine, dar cum s'o faci ? întrebă Covrig.

— Ne-ar putea folosi experiența de rândul trecut. Și-atunci s'au mișcat greu... Grupul de șoc ! interveni Toma.

— Exact. La asta mă gândeam. Tovarășe secretar, spuse Melchior, convocăm pe după masă biroul și activul de partid. Să mai vină și alții... nemembri. Să discutăm.

În ședința care avu loc, s'au format, în nucleu ,trei echipe : două de comuniști și una, la cererea Valeriei, de utemiști. Asta pentru tăiat trestia. Tot trei echipe se formară pentru construirea porților. Tot Valeria veni cu ideea că echipa de utemiști provoacă la întrecere pe celelalte... Acesta era însă numai începutul. Organizatorul Melchior dădu fiecărui participant la ședință însărcinări precise de agitator: să umble din casă în casă, să vorbească individual, în grup, cum vor ști... toată ziua următoare. În cealaltă, cu câți vor fi, se va purcede la lucru.

Casă de casă a fost cercetată, colectivist de colectivist. Valeria, împreună cu Toma, mergea pe la utemiști :

— Să nu ne lăsăm de rușine, fraților, spuneau ei. Uitați-vă la comuniști : în frunte... Iar noi ? Noi ce facem ? Cu ce nas mai dăm față cu ei ?...

Pe de altă parte Melchior, Sfârla, Boroș, erau toată ziua printre comuniști :

— Noi, tovarăși. După noi se uită toți. E vorba de câteva zile. Doar n'o să ne lăsăm de rușine ?

Cât au fost de convingători și ce-au spus în ziua aceea, — greu de allat. Destul că în ziua următoare cele șase echipe s'au apucat de lucru. „Comuniștii în frunte“, spunea fără încetare Melchior. Această lozincă, se înțelege, că-l numea și pe el, așa că organizatorul păși alături de oameni, înfruntând cu dârzenie gerul.

— Tovarășe Melchior, i se adresă Toader Sfârla, pășind în latura lui, dumeana nu ești obișnuit... cum adică ?... Las, facem noi. Zău ! O să te îmbolnăvești și-apoi...

— Ce vrei să spui, tovarășe secretar?! se miră organizatorul. Dar ce, eu adică nu-s comunist? Nu se cade să fiu în frunte?... Ei! Nu te teme, nici nașterea, nici traiul nu mi-au fost puf !

Toader Sfârla, care iubea nespuse oameni harnici, nu mai zise nimic ci toată ziua îl urmări cu dragoste și respect. Au pornit oamenii aceia la treabă.

La Gospodărie, bătrânul Achim gordunașul, cu pipa lungă între dinți, râsusea de zor sfoară din călții colectivului. Ajutat de un dănciuc care purta o șapcă jumătate neagră și jumătate albă, cusută din două floace desperechiate de cojoc, bătrânul îngheța lângă uneltele lui de răsucit sfoară, pentru că dănciucul mai mult topăia pe loc suflând în pumni, decât pune mâna. La trestii, hărniciau cele trei echipe, vreo patruzeci de tăietori, în frunte cu Toma, cu Covrig și cu Toader Sfârla. Mai la o parte se înjghebau pe loc porțile lui Toma — așa li se spunea — la care lucrau celelalte echipe, sub conducerea lui Pișta Căldărar. Se spusese așa : o zi muncă, la început. S'a văzut însă că se greșise. Unii își făceau mai degrabă de lucru lângă foc, încălzindu-și mâinile bocnă de frig ca să-și poată răsuci țigara... Lângă foc erau mereu mai mulți ca la tăiat sau la făcut porți. Toader Sfârla îl înghionti pe Toma la o vreme și-i spuse :

— Asta nu-i treabă, Toma. Unii zac lângă foc cu ceasurile, fug și taie o mână de trestie, pe urmă stau cu mâinile în jar...

— Am băgat și eu de seamă. Dela început am greșit. Trebuia să punem o normă, spuse Toma cu fălcile încheștate de ger.

— Ce normă să pui aici ?

— De pildă, eu am tăiat până acum douăzeci de snopi. Asta înseamnă cam două ceasuri.

— Tu, n'ai stat nici o clipă... Ți-ai aprins țigara, și dă-i mai departe, spuse Sfârla privindu-l cu admirație.

— Ei, să zicem șapte snopi de om pe oră... E mult?

— Nu-i mult.

— Lucrăm cinci ore. Cinci ori șapte, treizeci și cinci. Asta să fie norma.

— E prea puțin. Se poate face și o sută...

— Să punem mai mult.

— Cincizeci de snopi pe zi, spun eu. Hai să întrebăm oamenii, să le spunem.

— Nu, nu acum, tovarășe secretar. Are să se încingă o discuție groaznică, o să pierdem vremea așa. Hai mai bine să tăiem; să vedem cât putem tăia în cinci ceasuri.

Nu mai spuseră nimic, nimănui. Nu departe de ei tăia Covrig, care, așa cum nu simțea niciodată oboseală, parcă nu simțea nici frigul. Toma îl văzu însă la un moment dat că se îndreaptă de șale, pune secera pe umăr și cârnește spre foc. „L-a ajuns frigul pe Toader“, socoti Toma. „Ce-i drept, e drept, crapă obrazul de ger!“

Toader se apropie cu pași largi de foc și cum ajunsese își înfipse mâna lui mare în gulerul unui flăcăiaș care stătea chircit pe vine, cu țigara în gură, cu mâinile întinse deasupra focului. Flăcăiașul își țuguia buzele și scuipa cu încântare în jar. Din această poziție se simți smâcit în sus atât de fără veste, încât nici n'avu timp să-și întindă spre pământ picioarele amorțite, așa că o clipă se bălăbăni în mâna lui Covrig, adunat laolaltă.

— Mă, strigă Toader, scuturându-l în așa fel că-i sbură căciula din cap, tu de ce-ai venit aici? Spune, de ce-ai venit aici?

— La lucru!

— Apoi, dac'ai venit la lucru, acolo să stai, spuse Toader îmbrâncindu-l în zăpadă.

— Ce-ai cu feciorul, măi Toadere? strigă unul de lângă foc.

— Nu sări cu gura și nu întreba. Ce zăceți aici ca niște babe? Ce? Puteai să stai acasă, dacă nu vrei să muncești. A, v'ați gândit la ziua-muncă?... Apoi ziua aceea nu se dobândește clocind lângă foc!

— Ce treabă ai tu de-acolo?

— Am. Uite că am. Eu am tăiat până acum cincizeci de snopi din care se pot face douăzeci de porți. Dar tu câți ai tăiat? Spune, mă, câți ai tăiat? Zece? Când o s'aveți cincizeci de snopi, atunci să-mi veniți încoace!... Nu te strâmba la mine, Iosube, că nu pot răbda! Adică eu să tai o sută de snopi și voi câte zece, iar plata aceeași... Adică să lucru eu și partea voastră?

— Ia te uită, măăă; parcă-i jandarm!

Oamenii se împrăștiară de lângă foc, uitându-se la Toader cu dușmănie. Covrig svârli un snop de trestie pe foc și se îndreptă la locul lui, apucându-se de tăiat parcă în furie. Melchior, care observase scena în tăcere, se apropie de el. Tremura și de frig — era vânt — și pentru că purtarea lui Covrig îl supăraseră.

— Tovarășe Toader, ascultă-aici... ești prea aspru... Stai, nu te supăra. O să discutăm diseară povestea cu normele. Dar ești prea aspru.

— Cu puturoșii nu mă pot purta altfel, mormăi Toader tăind de zor.

— Ține seama că lucrăm în condiții grele o muncă al cărei rost oamenii nu-l înțeleg bine; au să-l înțeleagă abia la vară. Ține minte asta. Iar ca agitator metoda asta s'o folosești cât se poate de rar, adică niciodată... niciodată...

Glasul lui Melchior era aspru și tăios, aproape supărat. Buzele vinete de frig abia i se mișcau. Din dosul ochelarilor îl priveau pe Covrig niște ochi pe care

acesta nu-i văzuse niciodată la Melchior. Plecă ochii spre pământ și strânse fălcile îndărătnic.

— Cam greu asta la mine, tovarășe, mârâi iar Toader Covrig. Asta-i o slujbă prea grea, grea de tot.

— Ai să te obișnuiești... Iar eu cred că o să-ți dai toată osteneala. Trebuie să-ți dai, auzi? Un comunist nu procedează astfel. Niciodată nu procedează astfel... Indepărtează oamenii de el... Așa, să știi!

În echipa tinerilor însă era chicoteală. Mitru, feciorașul lui Sfârla, repede așezat lângă cel îmbrâncit de Covrig, spunea:

— Ca o limbă de clopot, așa stătea Gavrilă în mâna lui badea Toader. Am crezut că-l lasă să cadă cu dinapoiul în jar... Iii, ce te-ai fi încălzit! Spune, Gavrilă, ce-ai simțit atunci? Nu cumva ai crezut că sbori, că te-ai prefăcut în fum?

Gavrilă tăcea, mușcându-și buzele și mârâia:

— Dar ce crede el... dacă-i cât un deal. Ce crede?

— Il spun eu la taaaata!... se sclifosea în batjocură Mitru, fără să înceteze lucrul o singură clipă... Hâc! hâc, se ștergea el pe la ochi, trece el pe lângă noi, lasă numai...

— Mitrule, taci! Îngăima rușinat Gavrilă.

— Slobod eu câinele să-l mu-u-uste! sughiță Mitru într'un plâns prefăcut. Tinerii râdeau între ei, veselindu-se nevoie mare.

— Dați, dați, îi zorea Valeria. Vă tai nasul dacă ne întrec ceilalți...

— Te-e, te-e, te-e! o îngâna și pe ea Mitru.

Într-o vreme, Melchior se apropie lucrând de Boroș, care muncea pe rupte și-i spuse încet, parc'ar fi avut un secret:

— Uite, asta e organizare, tovarășe secretar.

Boroș râse, cumpăni secera în mână și rosti, trecându-și mânușa peste toată fața:

— Mda! Și când te gândești că, totuși, n'a fost greu...

Secretarul stătu pe urmă o vreme, privind cu mulțumire cum se mișcau pe albul zăpezii în fața zidului de trestie, oamenii la lucru. Din când în când pâraia ghiața sub pași, mai ales pe unde călca Toader Covrig. Boroș zâmbi, zâmbi larg, simțind că în inima lui crește mulțumirea pe care o ai întotdeauna în fața unui lucru împlinit.

Oamenii lucrară cu destulă tragere de inimă. Seara, când se făcu numărătoarea, Covrig avea o sută șaptesprezece snopi tăiați, Toma șaptezeci și doi, flăcăiașul îmbrâncit de Covrig șasezeci... Incolo cincizeci, mai puțin decât cincizeci și chiar douăzeci. Intrecerea o câștigase echipa în care lucrase Covrig.

— Ei, acum o să putem face normă dacă vrei, tovarășe, îi spuse Toma lui Toader Sfârla.

În discuția care avu loc în aceeași seară se stabiliră următoarele: norma era de 50 snopi pe ziua de muncă, iar la înjghebatul porților câte douăzeci de căciulă, dacă poarta nu trece de doi metri lungime. Până la urmă socotiră să pună norma pe metri, întrucât nu toate prăjinile erau la fel de lungi. Socotiră patruzeci de metri la ziua muncă. Se văzu că lucrul, deși era frig al dracului, se arăta avantajos, așa că a doua zi, mai ales în urma exemplului dat în prima zi, trestiașul fu năpădit de oameni. Alții înjghebau la gospodărie porți din tulpină de floarea soarelui. În decurs de cinci zile niciun fir de trestie nu mai rămăsese, niciun băț de floarea soarelui și nici câlți în magazia colectivului. Din această muncă luară naștere mai multe mii de porți ușoare și destul de trainice, cu care s'a brăzdat albul zăpezii de pe toate ogoarele gospodăriei.

Porțile acestea se vădiră folositoare în curând. La o săptămână după aceea începu să bată vânt, mai întâi încetișor, încetișor, pe urmă năpustit ca o dihanie

turbată. Satul întreg fu îngropat în vârtejul zăpezii, drumul spre gară de sub poala dealului fu complet acoperit de nămeți și acolo unde bătaia vântului se desfășura la largime, zăpada fu măturată de pe pământ. Vuia zi și noapte în așa chip încât întregul sat părea că fierbe într'o oală uriașă. Colectiviștii însă avură ocazia să vadă ce însemnează lucrul făcut cu chibzuială : sămănăturile lor apărute de porți stăteau tihnite sub zăpadă. Vântul dărâmasse unele porți mai slab proptite în pământ, cele mai multe erau însă în picioare. Și nicăieri acolo nu răsărea pământul ca o gură știrbă într'un obraz alb ; covorul de zăpadă era otova, numai partea din spre vânt a porților avea la bază un mic troian. Oamenii clătinau din cap și scui-pau ascuțit a mirare, după obiceiul lor :

— Iacă ce înseamnă cap ! O fi cetit-o și asta în vreo carte ? O fi cetit-o de bună seamă, că altfel de unde așa învățătură la Toma Bumbului ?

Organizatorul Melchior, modest din fire, nu făcu niciodată aluzie la faptul că ideea pornise dela el, poate gândindu-se că și lui i-o spusese agronomul. De aceea printre oameni se știa că totul ieșise din capul lui Toma. Lucrul nu era rău, se gândea Melchior. Las să-și câștige Toma prestigiu ; în felul acesta îl vor urma cu toții și vor face treabă.

— Nici nu-ți poți închipui, îi spunea Toma organizatorului, cât de multe s'ar fi putut face în Ploșorul nostru. Niște lucruri cât se poate de simple. Iată, povestea cu zăpada. „Ne bate dumnezeu !” ziceau, și cu asta încheiau socoteala, puneau mâinile pe piepți, clătinau din cap privind pe fereastră puterea vântului, iar primăvara ieșeau cu icoanele și măsurau tot hotarul, doar-doar s'a îndura dumnezeu de ploaie...

— Iar dumnezeu habar n'avea ! — râse Melchior.

— Tocmai...

Organizatorul râse și-l bătu prietenește pe spate.

31

În sânul organizației de partid începuseră cursurile serale și seminariile. Dela raion, Suciu se ocupa în special de Ploșor. „Dacă merge organizația de partid bine, îi spunea dânsul mereu lui Melchior, atunci o să se facă treabă în Ploșor. Așa că, ai grijă ! N'o scăpa nicio clipă din ochi. Ea trebuie să devină una... Așa...”

Organizatorul se așternu pe muncă. Se sfătui îndelung cu Toma, cu Sfârla, cu Boroș și hotărîră să țină cursurile serale împreună cu cei neîntrați în colectiv. Pentru pregătirea seminariilor se făcură cercuri de studii, așa cum spusese Toma, pentru că individual, oamenii studiau mai greu ; nu înțelegeau unele lucruri, trebuiau ajutați. Anul trecut, lecțiile cursului seral se predaseră în aceeași zi în care se ținea și seminarul la lecția precedentă, așa că oamenii stăteau câte patru ceasuri pe zi și din cauza asta sau nu veneau, sau trebuiau să plece. S'a căutat o altă formă atunci : să se amâne seminarul. Nu era rău, numai că dela o vreme între lecție și seminar s'au întins câte cinci, zece zile și în cele din urmă câte două săptămâni... Organizatorul Melchior stabili următoarele : lecția se va preda luni seara, nesmintit, luni seara. Marți, miercuri, vor fi seri de studiu : marți, individual, iar miercuri, în grup. Vineri seara, seminar. Unii au căutat să se împotrivească : toată săptămâna vor fi ocupați. Alții au tăbărit pe ei și le-au spus că și așa n'au ce face, se culcă și dorm ; se'ntorc pe toate părțile, căci noaptea-i lungă. Adunarea a aprobat cu majoritate sdrobitoare programul.

Toader Covrig, responsabil cu agitația, se dovedea foarte destoinic. Lo-cuind nu departe de Toma, venea seara pe la el și pregăteau împreună lecțiile. De fiecare dată sosea cu câte o hârtie mare pe care-și însemna cuvinte necunoscute și lucruri neînțelese. De multe ori Toma nu putea să-l lămurească.

— Pune întrebarea la seminar. S'o lămurim acolo, îl sfătuia el.

Covrig se dovedea așa dar, un foarte activ om al seminarului. Acasă, stătea câte patru, cinci ceasuri cu cărțile dinainte și se muncea să înțeleagă ce vrea să spună tovarășul Stalin când zice: „Leninismul este știința revoluției proletare“. Umbla totdeauna în buzunar cu ziare pe la comuniștii lui, îndemnându-i mereu să vină la cursuri, să se lumineze. Căci în sat se întâmplă multe, îi spunea Covrig lui Melchior, căruia îi explica de ce vin oamenii cam neregulat la studiu:

— ... ba unul se simte bolnav, ba altul e la moară și așteaptă la rând, ba știe că trebuie să-i fete vaca și-atunci nu se dă deslipit de grajd. Ce poți să le faci?

— Să vină la curs, asta să le spunem. Că doar nu's toți bolnavi sau la moară, sau așteaptă lângă vite... Trebuie să atrăși...

Iar Covrig îi cerceta în fiecare zi pe comuniști. Uneori îl însoțeau Boroș sau Toma, însărcinați cu controlul pregătirii lecțiilor.

— Dar tu de ce mai studiezi, îl întreba Covrig pe Toma, cu ochii plini de admirație. E ceva ce nu cunoști?

— Hiiii, bade Toadere... ofta Toma. O mie de ani să nveți și tot n'ajungi a spune: acu nu mai am de învățat...

— Ei, o fi așa vorba, dar...

— Acesta-i adevărul. Iar Lenin a spus de trei ori dupăolaltă cuvântul „învățați“... Știa el de ce spune asta.

— Învățați, învățați! murmură Boroș. Asta-i drept. Așa a spus.

— Mda, accepta Covrig, cu mare respect. Dacă chiar Lenin a spus... Diseară viu iar la tine. Să viu?

— Hai... învățăm împreună...

Era însă în sat un comunist care nu putea să nvețe: Istrate bătrânul. Fiind frig și alunecuș și noapte, bătrânul cu picioarele și vederea slăbite, ros de boală, nu reușea să vină... Sediul organizației era departe de casa lui. Ii spunea lui Covrig cu lacrimi în ochii bătrâni:

— Nu pot, Toadere... Nu pot. Nu văd, nu mă țin picioarele. Abia mă mișc până la șezătoare, aci, la doi pași, să mai aflu ce-i prin sat. Ai o gazetă? Fă bîne și citește-mi. Ce mai scrie? Ce-i în Coreea? Ce blestemății mai face Truman pe-acolo?

Iar Toader scotea ziarul din buzunar și-l citea încet, pe toate fețele. Istrate îl asculta, șezând pe pat, tușind încetișor, prelung, bătrânește.

— Hai odată și'n șezătoreea noastră, Toadere. După mine vine câteodată Gânju. Eu stau, iar ei bat cărțile. Se spun multe pe-acolo, iar eu nu răsbesc să răspund... Hai. Nevastă-ta acolo-i în fiecă seară.

Toader Covrig nu putea suferi șezătorile. Totuși, întrucât în organizație se hotărîse anume ca să se folosească șezătorile pentru agitație, Toader își călcă pe inimă și se duse. „Îndeplinesc sarcină de partid, altfel dracu s'ar amesteca între caiere și fuse, dracu?!“

În seara zilei de opt Ianuarie, luna, Covrig ieși din casă. Împăturise în opt două ziare, unul cu legea Planului Cincinal și altul în care avea el ceva subliniat cu creionul. Încă de când apăruse legea Planului Cincinal și legea pentru anularea ratelor de împrumut, Toader Covrig se apucă să le studieze cu atâta sârguință, încât și el se mira. Le știa acum aproape pe derost. Nevasta lui, o femeie tot atât de trușă, care îi născuse un singur copil, acum militar, mergea ca oricare alta în șezătoare. Toader știa că acolo se adună o mare mulțime de femei, mai mult necolectiviste, strânse în casa încăpătoare a unui mijlocăș. Tot acolo se adunau câteodată Gânju, și alții și jucau „douăzeci și una“ îndrăcit, până după miezul nopții, laolaltă cu gazda.

Iși împături așa dar ziarele de folos, își puse o provizie sdravănă de tutun și se duse la șezătoare.

— Doar n'ai venit după mine? îl întâmpină nevasta, cu glasul ei neobișnuit de subțire pentru așa trup de muiere.

— Nu !... Mi s'a urît acasă și-am venit încoace.

— Bine c'ai venit, Toadere, strigă Gânju, așezat în capul mesei ca un mire. Să-ți dau carte ?

— Nu, bateți voi... Eu am să citesc gazeta.

— Citește sănătos.

Nevasta lui, cunoscând acum ziarul pe care Toader îl despătura cu grijă, spuse :

— Aici ți-ai găsit și tu să citești, în gălăgia asta... Și-apoi măi omule, doar într'asta tot citești de două săptămâni !

— În gazeta asta, o flutură Toader, lovindu-o cu degetul, ai de citit cinci ani de-acum înainte.

— Mai bine dă-ne-o nouă, că n'avem în ce răsuci țigara, spuse Gânju cu ochii la ziar.

— Am adus eu și pentru treaba asta. Poftim ! spuse Toader, aruncând pe masă un ziar scos dintr'alt buzunar. Pe urmă nu mai spuse nimic și se afundă în citit. Bătrânul Istrate se apropie de el :

— Ai cumva Cincinalul ?

Toader dădu încetitor din cap.

— Tot am vrut să-l aud și eu, că știi bine, eu nu mai văd literele, orice fel de ochelari mi-aș pune. Ia zi-i... Ce scrie acolo, de bine ? Numai de bine poate scrie, nu ?

— Chiar că de bine scrie.

— Ce-o fi ăla Cincinal, Toadere ? întrebă o femeie, muind firul de tort, cu ochii întorși spre Covrig. Am tot auzit ba la unul, ba la altul și n'am apucat să aflu bine.

— O fi ceva cu impozit și cotă. Cică de cinci ori cât am dat până acum ! spuse alta.

Covrig se răsuci spre dânsa cu ochi firoși :

— Cine ți-a băgat asta în cap ?

— Eh, se vorbește prin sat.

— Dacă se vorbește prin sat nu însemnează că-i drept ! se ascuți Toader. Ba asta-i curată minciună, o minciună scornită de chiaburi.

— Nu te-oi crede, Toadere !

— Să-ți citesc ?

— Lasă, câte nu se scriu în gazetă ! Cunoaștem noi, că nu suntem de ieri pe fața pământului.

— Apoi nu-i chiar așa, muiere, nu-i deloc așa ! Am să-ți dau o pildă. Uite, Lodovică, voi ați fost împroprietăriți, așa-i ? întrebă el către altă femeie.

— Așa.

— Cât ați primit ?

— Ca toată lumea, două hectare, adică trei iugăre.

— Cât ați mai avut de plătit... Rate, adică ?

— Mai rămânea să dăm cinci mii. A venit însă o lege mai săptămânile trecute și ne-a iertat. Am rămas cu banii în ladă.

— Ei, se întoarce Covrig spre cea dintâi. Știi să citești ?

Femeia se uită în ziar și spuse tare, silabisind :

— *Marea Adunare Națională, a votat în unanimitate...* Ce-i asta, Toadere, casa deputaților ? se opri ea, necunoscând cuvântul.

— Adică toți, unul ca altul, lămuri Toader.

— Aha, strigă Gânju dela masă, cu ochi sclipitori. Așa o fi, măi Toadere? Cum îi zice?

— Unanimitate! repetă Toader.

— Ei, bravo, am să-i spun și babei, răsă bătrânul. Să se lumineze și ea!

— Dar, taci odată, moșnege, n'auzi? se supără Toader.

— Nu te voinici, nu te voinici, că nu mă sperii! spuse Gânju întinzând mâna să tragă carte. Na, fi-ți-ar unaimitatea a dracului, am tras șapte peste cinci-sprezece! Ia-ți Niculaie, banii. Ia, citește, nevastă, să vedem ce-i cu mitatea aia, încheie bătrânul, în răsetele muierilor.

— „...în unanimitate“, continuă femeia, îndemnată mereu de Covrig, „legea Planului Cincinal“.

— Mai departe, mai departe... o zorea Toader.

— „...Au fost votate de asemeni în unanimitate legea pentru Apărarea Păcii și legea privitoare la anularea ratelor de împroprietărire ce le mai au de plătit țărani împroprietăriți prin reforma agrară din 1945“.

— Ei? o săgeță Toader cu ochii. Acuma crezi? Dacă una-i dreaptă, atunci de ce cealaltă spui că-i strâmbă?

— N'am știut, se rușină femeia ascunsă după caier.

— Dacă n'ai știut, deschide-ți urechile la ce-am să-ți spun eu. Aici, femeie, stă scris negru pe alb ce o să se facă și cât o să se facă în cinci ani de-acuma înainte. În cinci ani, scrie aici, țara noastră va deveni țară industrială.

— Adică țară cu fabrici multe, așa-i Toadere? întrebă Gânju.

— Așa. Aici ai nimerit-o bine.

— He-he, d'apoi tu ce-ai crezut?

— Dacă om avea fabrici multe și tot ce ne trebuie, atunci să vedeți voi ce bunătați s'or grămădi la casă, continuă Covrig.

— Apoi de unde știu ei, măi Toadere, cât și cum va fi peste cinci ani, că nu-s prooroci! întrebă aceeași nevastă.

— Asta deloc nu-i greu, fata mea, spuse Toader. Nici n'ai lipsă să fii prooroc.

— Ba eu tare aș vrea să fiu! strigă Gânju. Să mă căruț ca sfântu Ilie în trăsură cu patru cai, să pocnesc din scorbaci și să durui prin podul cerului... Nu-i rău, Toadere, să fii prooroc! Nici de mâncare nu-ți trebuie, stai cu ochii la Dumnezeu, drăguțu, și-ți cântă îngerii care mai de care, pe'ntrecute!

— Ține-ți, fleoanca, moșnege, să nu te iau de cioareci!

— Taci, Gânjule, lovite-ar dubala. Lasă-l pe Toader să vorbească... Ia uite ce-i arde acum, să fie prooroc!

Aceste discuții sparseră cercul celor dela masă care băteau cărțile și-i întoarse spre Toader. Femeile de asemeni prinseră să tragă cu urechea în timp ce sumedenia de fuse sbârnâiau ușurel, sfâr, sfâr, umplând casa cu un zgomot ademenitor care te îndeamnă la somn și la visare.

— Nu-i greu să afli asta, continuă Toader supărat de atâtea întreruperi. Sunt acolo oameni învățați care au socotit bunăoară așa: dacă un muncitor cu o mașină făcea atâtea într'o zi, într'un an, doi muncitori, cu două mașini atâtea, trei muncitori cu trei mașini vor face de trei ori mai mult... Nu-i greu să socotești, dacă te pricepi. Cu cât au să fie mai multe fabrici, cu atâtea vor fi mai multe, se vor face adică mai multe motoare, mai multe pânzeturi, mai mulți bocanci... mai mult petrol, sare, chibrituri... Tot ce este omului de trebuință... Noi n'am avut fabrici destule și aduceam multe de toate din străinătăți de se îmbogățeau alții pe spinarea noastră...

— Chiar că se îmbogățeau! spuse o femeie. Numai o boldă cât un pumn

a avut ăsta, Weber, care avea moara și în câțiva ani a ajuns putred, atâta bănet a strâns.

— Ei? Vedeți ce și cum? Legea asta a cincinalului spune răspicat: vom produce atâta și atâta, vom avea cutare și cutare. Și se va face întocmai tot, cum scrie aici.

— Bine-ar fi! spuse iar femeia cea neîncrezătoare. Numai bătaie să nu se facă.

— N'are să se facă nici bătaie, spuse Toader. Toate câte se vor clădi în țara asta vor sluji să ne întărească. Apoi las să vină dumnealor, dacă-i ține curea.

— Mai bine să nu vină!

— Măi dară, sigur că mai bine să nu vină. Și n'au să vină, că dacă oamenii cei mulți nu merg, apoi că n'au să pornească domnii cei grași la bătaie... S'a deșteptat lumea acum și le pune pe rând mâna în grumaz: „jos cu tine, mama ta!“ Intocmai cum am făcut noi cu Corlea Nicodim. Ei, dar stați să vă citesc de-a fir-a păr tot. Legea asta e ca o poveste frumoasă: te ia, te cuprinde și te duce după firul ei de-ți pare rău când se sfârșește. O să vedeți voi mai bine ce și cum, când o veți cunoaște.

În seara aceea, Toader citi rar, urmărit de urechile atente ale femeilor, toate cele trei pagini mari de ziar. Din când în când se ridicau întrebări, Toader răspundea și mergea mai departe. Multe lucruri rămăneau însă nelămurite. Toader își nota pe o foaie de hârtie și când închise ziarul, spuse:

— Astea am să le întreb și eu și-am să viu într'altă seară să vă spun.

— Mai, Toadere. Dar chiar să se facă toate câte scrie acolo? Că doamne, multe mai sunt! spuse iar aceeași nevastă.

— Dacă punem mâna, au să se facă. Dar dacă fiecare ne-om trage înapoi, n'are să iasă nimic. De-aia zic, ne încordăm odată din toate puterile, unul ca altul, și săltăm greutatea. Ei, vedeți? Asta ne așteaptă. Acum, să vă citesc eu și altceva și socotiți cum e mai bine, ca la noi sau ca aiurea.

Toader întinse mâna către alt ziar, mai proaspăt, îl deschise și citi: „*Țăranii săraci italieni ocupă pământurile moșierești .Roma 31. Agerpres .Tass transmite: Ziarul UNITA anunță că în provincia Lecce câteva mii de țărani fără pământ și muncitori agricoli au ocupat pământurile lăsate în paragină ale latifundiarilor* (— adică boieri, lămuri Toader), *cu o suprafață de 140.000 hectare*“.

— Dumnezeule! ce de pământ! strigă Gânju.

— Taci, moșnege! Lasă-l să citească.

— „...*Țăranii și muncitorii agricoli au fost nevoiți să recurgă la această măsură, în urma întreruperii de către moșieri a negocierilor* (— adică discuții cu sfadă, lămuri Toader, iar) *care au durat mai bine de o lună, în vederea acordării de pământ țăranilor. Poliția a arestat pe secretarul Camerei de muncă din provincia Lecce*“.

Văzând că Toader a conținut, Gânju spuse:

— Adică-i vorba să le dea pământ și lor. Asta-i bun.

— Cum le dă, măi, dacă nu'mai vor boierii să stea de vorbă? N'auzi că l-au arestat pe ăla... pe secretarul ăla.

— Ia tăceți, că ne lămurește ziarul, spuse Toader. Uite ce scrie mai departe: „*După cum relatează ziarele, în orașul Lecce a avut loc o grevă generală de protest* — adică s'au sculat muncitorii din fabrici — *împotriva acțiunilor provocatoare ale poliției, care a atacat cu gaze lacrimogene pe țăranii și muncitorii agricoli care au ocupat pământurile moșierilor lăsate în paragină*“.

— Auzi, cu gaze! se miră o femeie cu palma la gură. Ca la război, dragele mele. Vai de capul lor.

— Asta-i, spuse Toader. Chiar că-i vai de capul lor, că mor oamenii de foame. Ei, ce mai ziceți ? A dat după voi cineva cu gaze ? Ha ? Mai lucrați voi acum la moșier ? La chiabur ? Mai plătim biruri ? Nu ! Așa că, să nu vă mai aud clevetind din meliță. Gândiți-vă la voi și la necăjiții aceia din Italia și din alte părți... și-apoi căscați gura. Auzi, cotă de cinci ori pe-atâta ! — se miră Toader cu ochii la nevasta cu pricina. Mai crezi acum că's drepte scornelile chiaburilor ?

Femeia, rușinată de vorbele auzite în seara aceea, clătină din cap și spuse cu glas moale, răpus :

— Nu mai cred, nu mai pot crede !

32

Se întâmplă, câteodată, pe la mijlocul iernii, să iasă soarele dintre nori. Nu suflă vânt. E o liniște largă, mare, întinsă molatic. Satul, înșorit în albul zăpezii pare gătit de sărbătoare. Norii se mișcă încet, albi și ei, prevestind altă zăpadă. Vin și se duc... cerul e înalt și albastru iar soarele se revarsă pe întinsul alb al pământului și aprinde nestemate pretutindeni. Atunci ochii te dor dacă-i ții larg deschiși — lumina prea multă te face să-i închizi pe jumătate și să privești printre gene. Soarele joacă împrăștiat în milioane de fărâme, în felurite culori, dela galbenul roșcat, la albăstriu-vânăt, acolo unde cade umbra caselor sau coasta de dos a dealurilor. Atunci, chiar dacă e ger, parcă-ți place că e ger, parcă fără ger nici soarele n'ar fi atât de minunat aprins, nici lumea atât de scânteietoare... Iar sub albul acesta al zăpezilor ghicești cum se încheagă covorul viu, multicolor, al florilor de primăvară.

Așa vedea Valeria viața în fața ei, atunci când se gândea la Toma și la viitoarea lor căsnicie... Nici o pată neagră n'o întuneca, ba era atât de luminoasă încât o dureau ochii de fericire... va fi un lanț nesfârșit de clipe scânteietoare, așa cum lucește soarele pe zăpadă. Și desigur, de sub fiecare scântie din asta va răsări câte o floare, se va împânzi pământul ca o grădină... Toma, se gândea Valeria, râde rar... dar și când râde, parcă răsare soarele iar ea rămâne încremenită de dragoste.

Toma îi spusese într-o seară când veneau, ca deobicei împreună dela repetiții, iar zăpada le scârțâia sub pași :

— Valeria, tu ce zici... Uite te întreb : vrei tu, Valeria, să fii nevasta mea ?

Valeria, cu mâinile vârâte în mâneci, întoarse încet obrazul spre dânsul. La lumina lunii, Toma văzu cum prinde a zâmbi.

— Tu mai întrebi, Toma ? ! Of, ce mai fecior ! Lucrurile astea nu se întreabă, mă, omule ! Astea se ghicesc !

— Se ghicesc ? Dar tu ce crezi, ghicit-am sau nu ?

— Ei, ei Toma ! Cum vrei tu să le știi pe toate !...

Toma râse și-o cuprinse pe după umeri. Valeria însă întinsese demult războiul în casă și toată ziua răsuna bătaia vătaelor în așa fel încât stuparul se temea să nu-i trezească stupii puși la iernat în cămara lor specială, învecinată cu camera de locuit.

— Dați mai încet cu ele, c'odată vi le scot afară, mârâia Pavel.

— Inchide-ți gura, Pavele, răspundea Teodosia înțepat. Mai bine pune mâna la sucală și învârte-mi niște țevi...

— La dracu ! se scutură stuparul.

Până la urmă însă nu avu ce face. Eh, dacă-i vorba de măritat... Femeile, ele între ele, lucrau într-una tot felul de velințe și perne și țoale ; câte mai trebuiau toate... Căci iarna trece repede și-apoi dacă dă colțul și munca primăverii, nu mai este vreme de vătae până după secerat. Așa spunea Valeria mai ales, care prin-

sese ceva că va trebui să plece în curând la o școală de horticultură, trimisă de gospodărie. Pe lângă asta, Valeria toată ziua avea de mers încoace și încolo, pe la organizație, la repetiții, la cursuri. Iar Teodosia se certa cu Pavel care-i rămânea singurul ajutor. Nicodim, flăcăiașul, luase drumurile soră-si... nu puteai să-l prinzi niciodată pe-acasă.

Pavel nu o prea avea la inimă pe Valeria, și-asta numai din pricina stupilor. Nu era săptămână în care să nu vie vorba de stupi. Povestea o începea totdeauna Pavel stuparul. Venea dintre coșnițe murdar pe haine, mirosind a ceară și a mucegai de stupi.

— Roi din vară, se țin tare bine, spunea el.

— S'ar fi ținând, răspundea Valeria. Tare bine le va sta în cutii de lemn... la vară!

— Nu mă tot bate la cap, se înegrea dintr'odată stuparul. Ți-am spus că nu-i dau, și gata! Ce-o să-mi facă?

— Va ști consiliul...

— Consiliul! Aia conducere nu-mi comandă mie.

— O să-ți comande alții... Alegem noi altfel de oameni. Și mai ales o să-ți comande adunarea. Cum spune adunarea, așa rămâne!

Stuparul, care nu avea, în afară de încăpățănare, niciun argument, își pune-a căciula pe cap și iar se întorcea între stupii lui. Degeaba venea Toma cu cărți felurite și-i citea. Stuparul asculta cu foarte mult interes atâta vreme cât Toma nu ajungea la stupii lui. Când se lega de ei, începea și cu Toma aceeași ceartă pe care o avea și cu Valeria.

Cei doi nu prea arătau prin sat legăturile lor, nu cumva să se apuce gurile cele rele să-i vorbească și să-i urmărească pe neobservate, ghicindu-le cărările iar șezătorile să fie pline. Cu toate astea însă, satul, și mai ales, cine trebuia să știe, femeile adică, știau. Teodosia nu spusese decât unei prietene, că are să-și mărite fata cu Toma. Cealaltă s'a jurat că nu deschide gura, dar unei prietene, cum te poți răbda să nu spui? Așa că din prietenă în prietenă vestea a cuprins satul și-a ajuns în urechile tuturor. Bărbații le-au urat noroc la amândoi, și-au urtat; femeile însă începură să pună termene — peste-o săptămână, două, mult o lună — dar mai mult nu trece. Și-au început s'o privească pe Valeria într'un anume fel, învățate să ghicească după ochi, după obraz, după multe semne ale lor, nu cumva nuna se va grăbi din cine știe ce pricini necunoscute?

În doi oameni, aceste treburi spuse cu glas încet prin sat au stârnit gânduri felurite. Cristea o prinse odată pe Valeria în uliță și-o întrebă cu glas surd, răgușit:

— Ii drept că te măriți, Valeria?

— Cum? Ce-ți trăsnește prin cap?

— Lasă, nu mi te...parcă nu știu eu? Adică așa, cu Toma!

— Cristea, nu ți-am spus de-o mie de ori? Ce te ții de poalele mele? I-auzi! Ce te privește pe tine ce fac eu?

— Nu mă privește, zici?

Valeria se înfurie, îi strigă s'o lase în pace și plecă repede. Cristea îi urmări cu ochi lacomi statura vâjoasă, legănătoare, înjură printre dinți pe Toma și se vârî la cooperativă unde bătu cu pumnul în masă:

— Dă-mi, Georgică, să beau.

Georgică îi aduse. Cristea bău până se îmbătă. Își găsisse tovarăș pe Filimon bețivul și băură în acea seară atâta că lui Cristea îi veni să sfarme sticla și să-l bată pe vânzător.

— Mie să-mi dai să beau, mă! urla el cu ochii ieșiți din cap. Nu-mi ținea socoteală, dă-mi!

— Îți ajunge, Cristea, n'auzi ? Îți ajunge, îl sfătui încet Georgică. Ia, te-ai așezat aici și-ai uitat de slujba ta !

— Nu mă învăța pe mine, auzi ?

— Cum să nu te'nvăț ? Cine-ți grijește de cai ? Așa vezi tu de averea colectivului ?

— Ține-ți gura, mă, m'auzi ? Guraa ! răcnea Cristea, că te pocnesc cu glaja asta în cap...

— Așa-i ! sbiera de-alături Filimon. Învață-ți nevasta, nu pe el. Așa. Tu, măi Cristea, ești un fecior !... Făcut-ai armată ? Făcut. De ce nu te însori ? După un așa fecior... ei, și Cosânzeana se duce... ascultă-mă pe mine !... Am eu mă, o fată ; știi, a lui Dumitru ! Faină fată-i aceea. Ce mai stai la socoteală ? Una ca Rafila nu mai găsești pe pământ... și se îndesa Filimon spre urechea lui Cristea.

— Taci, bade Filimoane ! Taaaci, că te pocnesc.

— Iacă, tac. Tac. Tac. De oameni ca tine ascult.. am tăcut.

— Așa. Taci. Eu fac numai ce vreau, să știi. Nu mă plec nici la Dumnezeu din cer !

— Bun ! Uite-așa am fost și eu... Da, da ! Dar nu mai am putere !

Au băut cei doi până i-a scos Georgică afară, ajutat de paznicii dela Sfatul Popular. Cristea s'a dus acasă și s'a culcat în ieslea vitei, în grajd, iar Filimon, vrând să treacă pârâul cel mare ca s'o ia drept către casă, a căzut în zăpadă — era troian — și n'a mai putut ieși. A dormit acolo iar dimineața l-au aflat oamenii mort ; înghețase, căci peste noapte fusese ger de crăpau ouăle în cuiabar. Saveta i-a făcut prohodul, a mulțămît în gând lui dumnezeu și a doua zi a făcut cerere de intrare la colectiv... Căci ea, spunea Boroș, toată viața n'a fost decât o exploatată în casa bețivului.

Un alt om pe care îl tulburase această veste, a fost organizatorul Melchior. Poate că de n'ar fi fost iarna, Melchior ar fi trecut mai ușor peste acele zile, și mai ales, peste acele nopți de sbucium. Ar fi fost prins în muncă și-ar fi uitat mai lesne. Iarna însă, atât zilele cât și nopțile trec foarte greu. Afară, noaptea, urlă vifornite despletite învărtejind zăpada sau se așterne ger aspru care încremenește satul. Cerul îngheață parcă și el, devine străveziu ca sticla și parcă în fiecare zi crește mai sus în așa fel încât te aștepți acuși-acuși să plesnească, să se facă lăndări și să se prăbușească pe pământ cioburi mărunțele. Ziua, cu toate că-i mai domol, gerul rămâne totuși ; arde obraji. Vrăbiile caută adăpost pe lângă hornuri, prin poduri, pe lângă așezările omenești. Numai ciorile și fumul care se înalță drept în văzduh, albastru și ușor, parcă nu simt gerul. Ciorile cârăie pe lângă drumuri, se așează pe copacii încărunțiți de promoroacă și se reped de acolo, fâlfâind ușurel din aripi către baligile înghețate...

Noaptea e lungă, lungă... Fără sfârșit. Ziua se mai găsește de lucru. După ce vine însă înserarea și așterne o blană sură peste albul zăpezii, oamenii se închid în case, fumează tăcuți la gura sobei și ascultă sfârâitul necurmat al fusului... Pe urmă se culcă și stau întinși, ascultând glasul amestecat al câinilor și trâmbițatul cocoșilor care măsoară noaptea în răstimpuri.

În aceste seri, organizatorul Melchior citea... stătea de vorbă cu gazda, cu Mihai Crețu, până târziu și-i părea rău că acest om vrednic suferă de-o așa boală. Pe urmă citea culcat până cădea cu capul pe carte.

Peste zi stătea în sat, la gospodărie, uneori se repezea până la raion unde era chemat pentru treburi. Venea înapoi cu anumite dispoziții, lucra în biroul gospodăriei scriind conferințe de tot felul pe care le ținea mai ales duminica în fața sâtenilor, pregătea minuțios seminariile pentru cursurile serale și era foarte mul-

țumit când duminica la cooperativă. îi asculta pe unii comuniști, vorbind cu înțelepciune printre oameni...

În sufletul lui Melchior se tăcuse însă furtună, o furtună pe care n'o mai avusese și nici nu știa cum s'o stingă. Căci de stins vedea limpede că trebuie.

Vorbea într-o zi cu Boroș, secretarul care îl întrebase dacă nu cumva ar fi nimerit să se înceapă organizarea de conferințe cu conținut agrotehnic. „Toma, spunea Boroș, știe atâtea lucruri și are atâtea soiuri de cărți că nu-i nevoie să vină agronomul dela raion sau dela S.M.T. decât în cazuri speciale. Ei și-așa nu-și văd capul de atâta treabă câtă au pe toate satele.

— Eu sunt de acord, spuse Melchior. Cercul miciurist al gospodăriei e un punct de plecare pentru ceea ce spui tu. Dar o să-și găsească Toma timp și pentru asta ?

— O să-și găsească... Omul ăsta e argintul viu ! nu poate sta o clipă locului ! îl lauda Boroș. Ce-i drept, încă-i holtei, n'are grija familiei pe cap, continuă secretarul cu gândul la nevasta lui care îi mai întuneca uneori zilele. An să-l văd după ce s'o însura. După a mea știință cred că nu mai are mult.

— Zău ?

— He-e-e... poveste frumoasă, răsă Boroș. Nu-i vorbă că se și potrivesc.

— Cine, omule ? întreabă Melchior, curios.

— Toma cu Valeria... Nu se arată ei, dar sătenii, și mai ales muierile care știu tot ce mișcă pe lumea asta, cunosc... Muierile i-au și cununat, așa e obiceiul lor... După cum spun ele, Valeria îl aștepta demult...

— Ei, bravo ! spuse Melchior încet, foarte încet, forțându-se să ascundă negura pe care i-o împrăștiaseră în inimă cuvintele lui Boroș și care îi întunecase chipul.

Se despărțiră. Se înțelege dela sine câtă trudă fu în ziua aceea și în cele următoare pe Melchior. În inima lui înflorise demult, ca o floare a primăverii, dragostea pentru fata cu păr negru și ochi albaștri, pentru fata aceasta frumoasă și plină de hotărâre. Melchior o urmărea tăcut, o ajuta, o sfătuia cuminte când îl întreba și, așa cum sunt toți oamenii tăcuți, sfioși în fața dragostei, se întreba mereu ce să facă, în ce fel să-i mărturisească dragostea. Își creia în minte planuri peste planuri, punea termene precise, iar când se afla în fața ei nu găsea niciodată atâta curaj... O singură dată îi spusese ; atunci îi cuprinsese chiar brațul, ușurel : „tu ești o fată foarte bună, Valerie“. Ea însă desigur luase vorbele lui ca o laudă pentru munca ce-o desfășura, mai ales că la Melchior, această frază era obișnuită. O spunea totdeauna când lauda pe cineva...

Și nu-i spusese niciodată mai mult. Din pricina asta Melchior își simțea inima plină, atât de plină încât uneori i se părea că-l doare de dragoste... Știa că iubește și era fericit ; odată și odată tot îi va spune el.

Iată însă că veni Boroș cu cuvintele lui. Vestea aceasta mai întâi îl confundă pe Melchior într'un fel de uitare de sine ; organizatorul nu se regăsi decât după două-trei nopți albe, în care se dăduse în sufletul lui o amarnică bătălie. Prin minte îi treceau mereu clipele în care îi văzuse pe cei doi împreună. Lui însă niciodată nu i-au dat nimic de bănuț, poate pentru că ținea la amândoi, îi erau dragi... doi tineri care păseau cu hotărâre înainte. E drept, Valeria stătea la ședințe totdeauna lângă Toma, atunci când acesta nu era la masa prezidiului. Dar în acele dăți Valeria sta lângă Melchior... „Sau, se gândea organizatorul, eu mă așezam lângă dânsa ?“... Toma o petrecea de multe ori spre sat... e drept. O petrecu însă și Melchior, totdeauna păzindu-se cu grijă ca nu cumva să scape vreo vorbă care i-ar fi trădat fără veste taina...

Zilele treceau greu... Uneori, în frământările sale Melchior îl acuza pe Toma, îl judeca, îl privea cu dușmănie ca pe un om care îi făcuse un rău nemă-

surat. Pe urmă, conștiința cinstită a organizatorului se resvrătea împotriva unor asemenea gânduri: „Cu ce-i Toma vinovat? Nu spunea Boroș, că Valeria l-a așteptat tot timpul cât a fost la armată? Atunci? În mod firesc, Toma a venit acasă, s'au întâlnit, și și-au mărturisit dragostea... Deci cu ce e Toma vinovat, cu ce? Nu mai degrabă ești tu, Melchior, nu...? De ce bagi vină unui om care nu s'au gândit niciodată să-ți facă rău? De ce învinuiești pe un tovarăș, îi jinduești fericirea? Cu ce drept faci tu una ca asta?”

O scenă i se cristaliza acum în minte, atât de limpede încât i se părea c'o vede proiectată, ca la cinematograful, pe ploapele lui închise... La tăiatul trestiei, într'un răgaz, în timp ce tinerii se băteau cu zăpadă și săreau ca dracii pe lângă foc și peste foc, Valeria vânăta de frig se oprise în fața lui Toma, tropăind din picioare.

— Ți-e frig tare? o întrebase atunci Toma cu un glas care acum i se părea lui Melchior, cu deosebire cald.

— Vvvi! se cutremura Valeria, pocnindu-și deodată mâinile înmănușate

Toma i le cuprinse și i le vârî la subțiorile lui. Valeria se împotrivi puțin — poate în șagă sau să nu bage oamenii de seamă — pe urmă le întinse spre Toma, le vârî sub haina lui și exclamă:

— Vai ce cald ești, Toma...

Și parcă-l îmbrățișa. Toma îi ținea umerii între palmele întinse. Melchior luase acea scenă, așa cum se prezenta, firea lui cinstită o admitea fără rezerve: era într'adevăr frig, iar cei doi, tineri... Intre tineri câte nu se petrec? Dar poate însemna asta dragoste? Acum însă, lui Melchior îi era limpede: Toma și Valeria se iubeau; lucru obișnuit. De aceea nici colectiviștii nu vedeau nimic deosebit în asta.

Organizatorul își trecea palma lată peste ochi, ofta greu și se răsucea pe toate părțile, parcă s'ar fi culcat pe o tufă de scări... Incet însă, după o amarnică bătălie cu sine însuși, peste sufletul pustiit al organizatorului începu să se așeze resemnarea... ca o apă moartă peste un palat de cleștar osândit să zacă în fundul mărilor, departe, foarte departe de ochii iscoditori ai lumii. În decursul acelor zile slăbise, îngălbenise, chipul lui sănătos era veșted. Când îl văzu Toma, îi întrebă foarte mirat:

— Ce-i cu tine, Melchior?

— Nu m'am simțit bine zilele astea... Mă durea capul să-mi plesnească, nu alta... Am fost bolnav. Da, ca omul strein de care nu îngrijește nimeni.

În cuvintele lui Melchior era foarte multă amărăciune. Toma îi luă brațul, îl strânse și după un timp de gândire îi spuse iar:

— Zău, Melchior. Te rog. De ce nu vii să stai la noi?...

Melchior îl privi cu ochii lărgiți de mirare și nu putu să rostească nicio vorbă. Toma continuă cu multă căldură în glas:

— Eu țin mult la Badăa Crețu... dar vezi... oricum, e bolnav de plămâni... Peste câțva timp, mai spre primăvară va merge la sanatoriu. Chiar tu ai propus asta. El și nevasta lui Forai... Rămâne Maria singură, iar gurile satului... știi tu. Vino și stai la noi. Avem loc destul. O să avem și unul și celălalt cu cine discuta...

Pentru inima lui Melchior era a doua încercare grea. Însemna să stea mereu în preajma lui, o să știe când merge și când vine; desigur numai într'un singur și dintr'un singur loc... Se întoarse spre fereastră, privi afară îndelung în curtea gospodăriei unde un om strângea zăpada. „Am să merg, nu pot să-l refuz... Cu prea multă dragoste mă cheamă... Mi-o fi greu?... Poate, dar o să fiu în preajma lui și-o să mă bucur de fericirea lui... de-a lor. Căci mi-s dragi... amândoi mi-s dragi“...

— Dar fratele tău, spuse el întors spre Toma, o să fie de acord ?

Cu Gherasim mă împac acum din ce în ce mai bine !...

Așa că pe la sfârșitul lui Ianuarie, Melchior se mută la Toma și nu regretă... Toată seara discutau despre cele ce avea de făcut... diferite probleme. Studiindu-l pe Toma cu amănunțime, cunoscându-i acum tot felul de-a fi, în suflul lui Melchior se întărea, peste cioburile fărîmate ale unei fericiri visate doar, dragostea și prietenia comunistă... Cu Toma se petrecea, e drept în alt chip, acelaș lucru...

33

Grigore Voivod, președintele, a intrat în birou foarte amărît. Și-a trântit căciula pe masă, sburătăind niște hârtii de-ale socotitorului și-a început să se plimbe agitat prin cameră. Când era nervos, președintele își freca într'un locul din umăr de unde îi lipsea mîna stîngă. Înăuntru, înafară de socotitor mai era Toma și Melchior.

— Lua-i-ar dracul! rosti el întunecat. Le place să meargă la dracu' în șezători și să se țină de prostii. Ar trebui bătuti cu vergile !

— De cine vorbești, Grigore ? întrebă Melchior.

— De dracu' vorbesc ! A lepădat o iapă !

Socotitorul își ridică ochii din hârtii.

— Desigur, Cristea.

— Păi da. Curat Cristea. Asta, chiar numai Cristea putea s'o facă. Am spus încă astă vară că n'are ce căuta la cai ! Voi mi l-ați băgat pe gât, se întoarse Grigore spre socotitor, arătînd pumnul strîns, voi, consiliul de conducere, mânca-l-ați fript. Acum ce-o să facem cu iapa ?

— Iapa ca iapa, spuse Toma, ea o să scape, dar am pierdut un cal ! Cum dracu' s'a întîmplat una ca asta ?

— Cum s'a întîmplat ? Din lipsă de grijă s'a întîmplat. A adăpat ielele cu apă rece, cum a scos-o din fântână. S'a grăbit, să nu piardă șezătoarea. Iapa a băut lacom... În grajd locul ei era lîngă gura de gunoi. Deșteptul de Cristea a uitat să pună ușița. Iapa a răcit. A doua zi tot așa. Gata. Ielele-s gingașe în primele luni. A lepădat...

Grigorie se uita la cei trei cu ochi întunecați, parcă și ei ar fi fost de vină. Toma se sculă de unde sta și spuse :

— Haideți, să vedem caii.

În grajd era cald și destul de curat. Cristea, cu furca în mână, curăța bălegarul proaspăt. În fund, Stela, iapa care lepădase, stătea în picioare tristă, cu ochii închiși, cu capul plecat spre pămînt ca un pocăit înaintea icoanei. Ceilalți cai mestecau sforăind puternic. Din când în când răsunau în grajd loviturile de copită pe podea.

Grigore și Melchior se îndreptară spre iapă. Toma se opri în preajma lui Cristea.

— Ai venit în inspecție, ispravnice ? Poftim ! îl întîmpină Cristea ursuz.

— Nici o inspecție, Cristea... Și n'am venit singur, după cum vezi, Dar, chiar singur să fi venit, n'am dreptul ? De ce ești furios ?

Cristea își rezimă furca de perete și apucă măturoidul ! să curețe intervalul. Nu spuse nimic. Aruncă doar spre cei trei niște priviri întunecate.

— E furios, zise Toma moale către cei doi, parcă nu din vina lui a lepădat iapa.

— Dintr'a mea ?... Sigur, dintr'a mea ! Lua-i-ar o sută de draci ! strigă el lovind cu măturoidul un cal fără să țină seamă că președintele îl privea întunecat. Și-apoi ce te bagi, ce mama dracului îți trebuie ? mărâi el, întors spre Toma.

— Nu știu ce să cred despre tine, Cristea, grăi moale Grigorie noi îți vorbim prietenește iar tu sări ca un armăsar... Ai să fii schimbat dela grajd acum. Ți convine ?

— Apoi schimbe-mă, că m'am săturat ! De dimineață de când se crapă de ziuă și până se'ntunecă eu nu-mi scot nasul din grajd. Când mă apropii de-o fată, își astupă nasul: „lasă-mă, Cristea, că miroși a grajd dela o poștă.“ Apoi, ce-s eu, slugă ? Alții stau după cuptor și râd. Eu, slugă la colectiv

— Tu ai zile-muncă, dar ei n'au nimic...

— Ei și ? Mâncați-vă zilele cu muncă cu tot. N'am eu lipsă de asta. Te-aș vedea eu pe tine, se întoarse Cristea spre Toma, între zece cai...

— Dacă m'or pune am să viu. Și n'am să te înjur când ți-o veni poftă să vezi caii. Dar până atunci n'ar strica să ai mai multă grijă de ei.

— Ia ascultă, măi Toma ! Pe mine să mă lași în pace, auzitu-m'ai ! Să mă lași în pace !

Toma nu zise nimic, îi întoarse spatele și ieși, urmat de ceilalți doi, la fel de mohoriți. Băgaseră de seamă că nu-s curați caii, că la copite, acolo unde nu le place să dai cu țesala, spânzură țurțuri de bălegar, că nu-i șterge la ochi, că în cozi sunt destule fire de paie și pleavă bătucită. Nu, Cristea nu-i bun la cai. Ei trebue să fie schimbat.

Seara, Toma îi spuse lui Gherasim că în Consiliul de conducere s'a hotărât să ia Gherasim în primire postul acesta, cunoscându-se marea lui dragoste de cai. Gherasim se gândi mult, înainte de a răspunde și pe urmă spuse :

— Eu n'am nimic împotrivă, dar îți spun că numai până la primăvară. După ce dă colțul pe mine nu mă ții în grajd. Eu nu stau ! Mie-mi place să mă duc la plug, la semănat, la săpat, unde vrei, dar să fiu pe hotar. Să mă bată vânt, să mă ploaie, să mă ardă soarele. Asta-mi place și gata. Peste iarnă am să-ți stau și la grajd. Și asta-mi place.

Gherasim fu numit la grajd în locul lui Cristea. La primăvară, i se spuse, caii au să iasă la muncă, unul ca altul. Nici n'o fi nevoie să-i păzească. Numai seara să bage de seamă să fie sătui, să fie adăpați și curățați. Cei care-i vor avea în primire se vor ocupa de asta. În felul acesta, Gherasim se învoi : Cristea fu amendat cu trei mii de lei și printre feciori începu să circule povestea că Toma l-ar fi lucrat pe Cristea ca să facă loc lui Gherasim. Doar înainte de-a veni Toma, parcă Valeria se lăsa jucată, adică nu se da în lături când Cristea întindea mâna. Povestea aceasta îl supără pe Toma atât de mult încât la câteva zile după ce Gherasim își luă slujba în primire, îi spuse :

— Gherasim, dă-ți demisia ! Uite ce se vorbește în sat.

— Ia mai dă-ți-i dracului ! zise Gherasim. Doar tu ești om cuminte. Și să-ți spun drept, îmi place la cai... Il văd pe Bubi cât e de vesel și-mi crește inima. Lasă-i să vorbească !

Cristea era furios. El își închipuia că totul plecase numai și numai dela Toma. În primăvară lepdădase o vacă, dar nici dracu nu l-a schimbat pe Augustin dela vaci. L-au amendat cu cinci sute de lei și cu ștergerea a două zile de lucru. Acuma nu ; acuma a venit deșteptul ăsta al Bumbului și parcă le-a pus sare pe coadă, așa s'au ridicat și s'au înțepat cu toții. Până și Ciurilă parcă-i altul. A tăiat și el o zi la trestie, a proptit „porțile lui Toma“ — iar Toma, fir'ar al dracului ! se gândi Cristea cu ciudă — pe hotar și-acuma se bate cu pumnul în piept : hă-hă-hă ! Are să crească un grâu ca trestia, hă-hă-hă ! Și eu am pus porți !

Amărăciunea lui Cristea mai crescă într'un fel. Într'o seară s'a dus și el la cor, ca toți tinerii, și care nu i-a fost mirarea când, apropiindu-se de-o fată s'o strângă după obiceiul lui, s'a trezit cu palma proptită în piept :

— Să-mi stai cuminte, Cristea, că eu nu-s Rafila. Am să te spun lui Toma și-apoi știe el ce să-ți facă !

— Parcă Toma-i Dumnezeu !

— Nu-i Dumnezeu, dar el se poartă frumos !

„Na, lua-l-ar dracu !” își spunea Cristea ieșind repede dela școală unde se făceau repetițiile — la tot pasul mă izbesc de el, par'c'ar fi o buturugă. Uite ce gărgăuni le-a băgat în cap !

Singurul loc unde nu se pomenea nici de Toma, nici de alții, rămăsese casa Rafilei. Ea îl privea cu aceiași ochi calzi și mari, umezi, în care numai un prost nu putea să vadă o nemărginită dragoste. Ea, singură, numai Rafila, socotea că tot ce face Cristea e bine și frumos ; chiar atunci când îi vorbește răstit, tot bine e pentrucă îi vorbește Cristea. Iar când scapă câte-o vorbă frumoasă, inima Rafilei se sbate ca o păsărică în piept.

Intr'o duminică a cășlegilor, pe la sfârșitul lui Ianuarie, Susana, fata cea mai mare a lui Corlea, se mărită.

— De-acum, Cristea, poți să vii la noi, îi spuse Rafila într'o seară. Tata n'are nimic contra. Hai, Cristea... Am să rămân singură. Tata se duce la prieteni, mama la șezătoare bătrânească. Ai să vii, bădiță ?

— Am să vin.

Așa intră Cristea în casa lui Corlea. Iar într'o seară a dat bătrânului peste ei.

— A, ia uite-l pe Cristea ?! măcăi el, roșu de frig. De ce n'ai pus o sticlă de vin pe masă, Rafilă ? Hai, fata tatii, du-te și adă-ne o sorbitură.

Rafila ieși bucuroasă că-și poate cinsti iubitul după pofa inimii. Corlea se întoarse spre Cristea :

— Am auzit că te-au scos din slujbă. Drept-ți ?

— Parcă-mi pasă mie de asta.

— Hei, Cristea... nu-i rău să te pui bine cu ei, ca să nu dai de dracu'. Vezi cum îs ăștia. Cică-s drepti... dar abia așteaptă să te pună jos și să se salte ei deasupra. Iată, de pildă eu. Apoi, spune tu, că ești fecior cuminte : ce rău am făcut în sat ? De botezat am botezat, de cununat am cununat, dator n'am rămas nimănui, bine am făcut după puterile mele. Și-acum, uite care mi-e mulțumita... Am avut câteva băncioare puse deoparte. Mi le-au luat... M'au tras în judecăți... Plătesc acum la amenzi de mă spetesc ! De ce, mă ? Hei — oftă Corlea — dar nu-i bai, Cristea. Nu-i niciun bai. Tu ești fecior deștept și deaia-ți spun. Vrei tu să ascuți ceva la radio ? Astea-s drepte, uite, astea ce se spun aici.

Chiaburul răsă încetișor și-i făcu semn lui Cristea să se apropie.

— Nu-l pun tare, că mi-i frică. ăștia pot să-mi ia și bucuria asta, cum mi-au luat motorul, sta-i-ar motorul meu în grumaz la Toma Bumbului.

Corlea începu să învârtă butoanele în căutarea posturilor, încet, atent, cu buzele întredeschise.

— Lasă-l dracului, tată, spuse Rafila intrând pe ușă.

— Auzi, muieră ! făcu Corlea din cap spre Cristea. Atâta minte și la ea. Să tremure de frică. Hai, închină-mi, feciorule.

În seara aceea îi fu dat lui Cristea să audă niște lucruri care-ți ridicau părul măciucă.

— Uite ce mă ține pe mine deasupra ! spuse Corlea golind alt pahar. Uite ce-mi încălzește inima.

Cristea ieși de-acolo cu capul năuc. Degeaba îl cuprinse Rafila de după gât și-i căută gura cu buzele ei fierbinți, când ieși să-l petreacă. În Cristea totul era tulbure ; și de vin și de cele auzite și de corpul moale, ademenitor al fetei. Cristea plecă acasă și când ajunsese în ogradă își rezemă fruntea fierbinte în zăpada de pe târnaț. Tot ce auzise el vorbindu-se la colectiv, printre oameni în sat, în discursuri

sau citise în ziare, începea să se clatine, să plutească... Meșteșugită vorbă avea cel dela radio și câtă înverșunare în glasul lui răgușit, parcă inima lui se storcea în acele vorbe.

Toată noaptea aceea se visă Cristea militar în război, cătare pe-o cruce mare pe care o tăia așchii cu baioneta. Și unde înfingea baioneta ieșea sânge negru, negru ca smoala cea neagră.

Corlea Dumitru la început nu-i vorbea lui Cristea aproape nimic. Tăcea, asculta, începând dela ora opt și până la zece și jumătate, toate posturile streine. Asculta și Cristea, mai întâi cu o singură ureche, pe urmă din ce în ce mai cu luare aminte. Pa masă era nelipsită cana de vin roșu și acriu. Cristea se uita cu ochi mari la Corlea care tăcea butuc, cu răsufllarea oprită, nu cumva să scape o vorbă din cele transmise. Arăta mereu cu capul spre radio, învârtind ochii spre Cristea.

— Astea dacă le-ar ști ai voștri dela colectiv, n'ar strica. Le-ar aduce mințile acasă. Am vedea noi atunci dacă toate le-ar merge comuniștilor pe voie, spuse într'o seară Corlea.

— Le scornesc! mârâi Cristea încet, arătând cu capul spre aparat, nemai-știind ce să creadă.

— Cui-u-m? se miră chiaburul. Aștia? Adevărul, să știi tu, Cristea. Ei, tu ești tânăr, nu prea pricepi. Ehei... Dar...

Și iar începea Corlea cu ale lui.

Cristea care în viața lui nu-și pusese și nu-și punea probleme, se plietisea. În cele din urmă își pierdu răbdarea și nu mai ascultă. Stătea cu Rafila de-a poveștile și-l pândea pe Corlea cum stă lipit de aparat. Incepu chiar să-și rărească vizitele pe la chiabur, ceea ce nu fu nici pe placul lui Corlea, dar mai ales pe al Rafilei. Toți, Corlea fu cel care o îndemnă mai departe:

— Ce-i cu tine, tu? De ce-l lași din mână? Nu ți-am spus odată că drumul tău numai pe-aici se cade să-l faci? Ți-ai găsit norocul, ține-l!

Rafila tremura de fericire, auzindu-l pe tatăl ei vorbind astfel. Ca să facă însă mai mult, se temea. Seara, la despărțire îl săruta înfocată, lipindu-se toată de el, iar Cristea simțea în fiecare zi cum se adună în el dorința. Il ațâtau ochii ei, mari, negri; obrazul alb și neted și pieptul acela, mai mult ghicit, sub pieptar. Rafila știa asta... dar mai știa și alta, că dacă-l scapă... e scăpat, e dus! Iar Corlea o îndeamnă să-l țină. Și-o să-l țină, aproape, strâns. El e al ei și numai al ei.

— Ce... Susana cum l-a câștigat pe Gavriluț? Nu așa? Apoi atunci? Mie nu mi-e slobod?

Cristea ajunsese din nou vizitator des... Corlea se bucură: îl slăbesc eu cât îl slăbesc; îl las să asculte. O să se facă el încet omul meu. Că mi-e lipsă, scrâșnea el. Mare lipsă“.

Cei doi tineri însă habar n'aveau de planurile lui. Nici Cristea, nici Rafila nu știau că în clipele fericirii nemărturisite pe care amândoi le căutau și le doreau, se zămisleau ceasurile grele ale nenorocirilor viitoare.

Pe la sfârșitul lui Ianuarie, veni dela uzina din Cluj răspuns la scrisoarea lor cu motorul. Boroș, Toma și Melchior organizatorul, întocmiseră o listă cu reparațiile necesare și o trimiseră la Cluj să facă un deviz. Cheltuelile se ridicau la suma de cincisute de mii, dar muncitorii, întrucât fabrica lor patrona gospodăria, se angajaseră să facă muncă voluntară și economii și să acopere astfel cea mai mare parte. Vor vedea mai bine ce-i de făcut când vor avea motorul.

Sfatul Popular ținu astfel ședință, la care luă parte organizatorul Melchior și Grigorie Voivod. Se stabiliră următoarele: motorul era proprietatea Sfatului; întrucât el îl confiscase, el poate pune clădire pentru dinam și motor la dispoziție,

poate salaria un mecanic și poate face rost de combustibil. Gospodăria va folosi lumina electrică necesară contra cost. La gospodărie, care avea promis un aparat de cinematograf, va lua ființă sala de proiecții, iar Sfatul, în schimb, va încerca radioficarea. Se spera că atât motorul cât și dinamul vor avea destulă putere.

Când să aleagă delegatul care să însoțească motorul până la Cluj și să aranjeze la regiune chestiunea materialelor electrice, toți ochii s'au îndreptat spre Toma.

— Tu ești mai tânăr, mai descurcăreț... Vezi, ce-o să faci. Spune peste tot așa, că noi vrem să avem electrică... neapărat vrem. Și cât de repede!

Înainte de-a pleca la Cluj, Melchior îi spuse lui Toma, cu o undă de duioșie în glas :

— Toma, să nu uiți ce te rog. Rupe-ți atâta vreme și caut-o pe mama. Eu nu pot merge acum... Uite, să-i dai cinci mii de lei. N'am mai mulți... Ai s'o cauți, Toma ?...

— Vai de mine, Melchior! Se poate să uit ?

În urma acestei consfătuiri, Toma se înfășură în bunda cerută cu împrumut dela Văsieș și se urcă în trenul de marfă. Undeva într'un vagon descoperit, stătea motorul bucăți, bucăți, acoperit cu rugină. Peste două zile, vagonul fu tras în curtea uzinei. Toma îl dădu în primire și-l căută pe director.

Directorul, un om voinic, ciolănos, cu frunte lată și niște mâini uriașe, pistruiate cu negru, semn că fusese multă vreme muncitor la fier, îl primi cu bunăvoință.

— Ai adus motorul ?

— L'am adus.

— Bine. Măine o să afli și ce-i trebuie, și cât va dura...

— Dacă s'ar putea cât de repede.

— Stai puțin, să-l chem eu aici pe maistrul Horvath. A văzut el și-a dres atâtea motoare câte fire de păr ai în barbă...

Maistrul Horvath, șeful secției de motoare se prezentă numai decît. Cărunt, cu mustăți roșcovane, mic de statură și parcă tot atât de lat cât și de lung, dovedea agerime și iscusință. Când îi strânse lui Toma mâna — și Toma nu era slab — acesta își dădu seama că în maistrul Horvath își adunaseră puterea vreo doi-trei bărbați cât de voinici.

Stătură de vorbă. Ieșiră pe urmă la motorul care zăcea descărcat în magazie. Maistrul cercetă cu amănunțime fiecare șurub, își vârî capul cu mustăți roșcovane înăuntru și când îl scoase zise pe ungurește : — Io ! adică „bine“. Se face.

— Ce spui, tovarășe Horvath, întreabă directorul, în câta vreme o să-l putem face ; extra-plan, bine înțeles.

— Se poate în două luni, într'o lună, în câteva săptămâni... Depinde cum îl vom planifica.

— Bine. Am să întreb la șeful producției... Însă te-aș ruga pe dumneata, maistre, să te ocupi de el. E motorul comunei Plopșor.

— Aha, pușorul nostru ! răsă Horvath. Cum merge treaba la voi ? Auzisem că nu stați tocmai-tocmai bine.

Toma le povesti pe scurt cum începuseră lucrurile să se dreagă. Mai au greutăți cu oamenii ; unii mai ascultă încă la vorbele chiaburilor, nu vor să intre în gospodărie. Totuși merge.

— Tovarășul secretar cum e ? întreabă Horvath, care pe semne cunoștea Plopșorul.

— S'a dres...

— Asta-i bine, spuse bătrânul. Când capu-i sănătos, nici coada n'o duce rău.

La regiune, la secția electrificărilor rurale i-a fost mai greu însă. Lui Toma îi venea, în timpul discuției cu responsabilul, să strige și să bată din picior.

— Avem un motor sdravăn, tovarășe, începuse el.

— Bun !

— Vrem să-i ataşăm dinam şi să electrificăm satul. Să avem cinematograf şi radioficare.

— Nu-i rău.

— Ne-ar trebui materiale.

Până aci Toma crezu că lucrurile au să meargă uşor. Inginerul se sculă dela birou şi-l bătu pe umăr, părinteşte :

— Bune gânduri, frăţioare, dar nu se poate !

— Asta-i bună ! Cum să nu se poată ? Avem doar planul de electrificare ! se miră Toma.

— Tocmai aici-i buba. Avem plan ! spuse responsabilul, trecându-şi batista peste colţurile gurii. Pe baza acestui plan ni l-am făcut şi noi pe-al nostru, regionala. În acest plan comuna voastră, după câte ştiu, nu figurează.

— Poate figura.

— Dacă spui dumneata, cum să nu ? Imediat. Cât ai bate din palme. Il trecem pe listă şi s'a terminat. Hei, nu-i chiar aşa, băiete — îl bătu iar inginerul pe umăr, zâmbind binevoitor. Vă trebuie sârmă...

— Da, sârmă.

— Şaltăre, becuri, izolatoare, transformatori, acumulatori, specialiştii — adică mână de lucru — dinam, înainte de toate...

— Şi ? Întrerupse Toma această înşirare.

— Cum, şi ? De unde vrei să scot atâtea ? Din buzunar ?

— Dar ce, eu vi le-am cerut gratis ? Plătim. E adevărat că în rate, dar plătim.

— Măi, omule, dac'aş avea, acuma le-aş pune în camion şi mână ! până'n... cum îi spune satului vostru ? Le-aş trimite drept în Ploşor. Dar eu am trecute în plan atâtea comune, mi se pun la dispoziţie materialele necesare, specialiştii vor lucra acolo unde-s planificaţi. În ce loc vrei să-ţi vâr Ploşorul ?

— Adică nu se poate face nimic ?

— Eu nu spun asta. Spun că la voi, deocamdată, nu putem. Va trebui să vă adresaţi sectorului particular.

— Cum ? Chiar şi pentru materiale ? se miră Toma.

— Tot ce se poate.

Indiferenţa omului dela birou începea să-l înfurie pe Toma.

— Uite, tovarăşe inginer, spuse el. Ne trebuie specialiştii pentru montare şi materialele necesare. Am depus cererea noastră la registratură. Aşteptăm să vină specialiştii regionali, să întocmească devizul de materiale şi până la sfârşitul lui Februarie să le avem toate la dispoziţie.

— Stai, băiete, ce te repezi ? Tu n'ai auzit ce ţi-am spus mai înainte ?

— Am auzit foarte bine. E vorba de plan. Ştiu. Dar eu am auzit vorbindu-se despre planuri care se depăşesc. Despre cincizeci, o sută, două sute procente depăşire de plan. Nu ? Apoi atunci ? Nu poate şi secţia asta să-şi ia unele angajamente ?...

— Măi, tovarăşe ! Încercă inginerul.

Toma începuse acum să se înfierbânte. Încercă ultimul şi cel mai de seamă argument :

— După câte ştiu eu, tovarăşe, în raionul nostru, singura comună care încearcă deocamdată electrificarea, e a noastră. Dar gândiţi-vă numai la aspectul politic al problemei... Se poate el neglija ? Întreg jurul are să se uite către Ploşor : ia priviţi, fraţilor !... Apoi atunci... Eu susţin cu toată tăria : Ploşorul trebuie să intre în plan... Căci eu nu văd, şi nu pot crede că un plan e atât de fix încât nimic de acolo nu se poate mişca, mai ales când e vorba să se mişte înainte.

poate salariu un mecanic și poate face rost de combustibil. Gospodăria va folosi lumina electrică necesară contra cost. La gospodărie, care avea promis un aparat de cinematograf, va lua ființă sala de proiecții, iar Sfatul, în schimb, va încerca radioficarea. Se spera că atât motorul cât și dinamul vor avea destulă putere.

Când să aleagă delegatul care să însoțească motorul până la Cluj și să aranjeze la regiune chestiunea materialelor electrice, toți ochii s'au îndreptat spre Toma.

— Tu ești mai tânăr, mai descurcăreț... Vezi, ce-o să faci. Spune peste tot așa, că noi vrem să avem electrică... neapărat vrem. Și cât de repede!

Înainte de-a pleca la Cluj, Melchior îi spuse lui Toma, cu o undă de duioșie în glas :

— Toma, să nu uiți ce te rog. Rupe-ți atâta vreme și caut-o pe mama. Eu nu pot merge acum... Uite, să-i dai cinci mii de lei. N'am mai mulți... Ai s'o cauți, Toma ?...

— Vai de mine, Melchior! Se poate să uit ?

În urma acestei consfătuiri, Toma se înfășură în bunda cerută cu împrumut dela Văsieș și se urcă în trenul de marfă. Undeva într'un vagon descoperit, stătea motorul bucăți, bucăți, acoperit cu rugină. Peste două zile, vagonul fu tras în curtea uzinei. Toma îl dădu în primire și-l căută pe director.

Directorul, un om voinic, ciolănos, cu frunte lată și niște mâini uriașe, pistruiate cu negru, semn că fusese multă vreme muncitor la fier, îl primi cu bunăvoință.

— Ai adus motorul ?

— L'am adus.

— Bine. Măine o să afli și ce-i trebuie, și cât va dura...

— Dacă s'ar putea cât de repede.

— Stai puțin, să-l chem eu aici pe maistrul Horvath. A văzut el și-a dres atâtea motoare câte fire de păr ai în barbă...

Maistrul Horvath, șeful secției de motoare se prezentă numaidecât. Cărunt, cu mustăți roșcovane, mic de statură și parcă tot atât de lat cât și de lung, dovedea agerime și iscusință. Când îi strânse lui Toma mâna — și Toma nu era slab — acesta își dădu seama că în maistrul Horvath își adunaseră puterea vreo doi-trei bărbați cât de voinici.

Stătură de vorbă. Ieșiră pe urmă la motorul care zăcea descărcat în magazie. Maistrul cercetă cu amănunțime fiecare șurub, își vârî capul cu mustăți roșcovane înăuntru și când îl scoase zise pe ungurește : — Io ! adică „bine“. Se face.

— Ce spui, tovarășe Horvath, întreabă directorul, în câtă vreme o să-l putem face ; extra-plan, bine înțeles.

— Se poate în două luni, într'o lună, în câteva săptămâni... Depinde cum îl vom planifica.

— Bine. Am să întreb la șeful producției... Însă te-aș ruga pe dumneata, maistre, să te ocupi de el. E motorul comunei Plopșor.

— Aha, puișorul nostru ! râse Horvath. Cum merge treaba la voi ? Auzisem că nu stați tocmai-tocmai bine.

Toma le povesti pe scurt cum începuseră lucrurile să se dreagă. Mai au greutăți cu oamenii ; unii mai ascultă încă la vorbele chiaburilor, nu vor să intre în gospodărie. Totuși merge.

— Tovarășul secretar cum e ? întreabă Horvath, care pe semne cunoștea Plopșorul.

— S'a dres...

— Asta-i bine, spuse bătrânul. Când capu-i sănătos, nici coada n'o duce rău.

La regiune, la secția electrificărilor rurale i-a fost mai greu însă. Lui Toma îi venea, în timpul discuției cu responsabilul, să strige și să bată din picior.

— Avem un motor sdravăn, tovarășe, începuse el.

— Bun !
— Vrem să-i ataşăm dinam şi să electrificăm satul. Să avem cinematograf şi radioficare.

— Nu-i rău.

— Ne-ar trebui materiale.

Până aci Toma crezu că lucrurile au să meargă uşor. Inginerul se sculă dela birou şi-l bătu pe umăr, părinteşte :

— Bune gânduri, frăţioare, dar nu se poate !

— Asta-i bună ! Cum să nu se poată ? Avem doar planul de electrificare ! se miră Toma.

— Tocmai aici-i buba. Avem plan ! spuse responsabilul, trecându-şi batista peste colţurile gurii. Pe baza acestui plan ni l-am făcut şi noi pe-al nostru, regionala. In acest plan comuna voastră, după câte ştiu, nu figurează.

— Poate figura.

— Dacă spui dumneata, cum să nu ? Imediat. Cât ai bate din palme. Il trecem pe listă şi s'a terminat. Hei, nu-i chiar aşa, băiete — îl bătu iar inginerul pe umăr, zâmbind binevoitor. Vă trebuie sârmă...

— Da, sârmă.

— Şaltăre, becuri, izolatoare, transformatori, acumulatori, specialişti — adică mână de lucru — dinam, înainte de toate...

— Şi ? Întrerupse Toma această înşirare.

— Cum, şi ? De unde vrei să scot atâtea ? Din buzunar ?

— Dar ce, eu vi le-am cerut gratis ? Plătim. E adevărat că în rate, dar plătim.

— Măi, omule, dac'aş avea, acuma le-aş pune în camion şi mână ! până'n... cum îi spune satului vostru ? Le-aş trimite drept în Ploşor. Dar eu am trecute în plan atâtea comune, mi se pun la dispoziţie materialele necesare, specialiştii vor lucra acolo unde-s planificaţi. In ce loc vrei să-ţi vâr Ploşorul ?

— Adică nu se poate face nimic ?

— Eu nu spun asta. Spun că la voi, deocamdată, nu putem. Va trebui să vă adresaţi sectorului particular.

— Cum ? Chiar şi pentru materiale ? se miră Toma.

— Tot ce se poate.

Indiferenţa omului dela birou începea să-l înfurie pe Toma.

— Uite, tovarăşe inginer, spuse el. Ne trebuie specialiştii pentru montare şi materialele necesare. Am depus cererea noastră la registratură. Aşteptăm să vină specialiştii regionalei, să întocmească devizul de materiale şi până la sfârşitul lui Februarie să le avem toate la dispoziţie.

— Stai, băiete, ce te repezi ? Tu n'ai auzit ce ţi-am spus mai înainte ?

— Am auzit foarte bine. E vorba de plan. Ştiu. Dar eu am auzit vorbindu-se despre planuri care se depăşesc. Despre cincizeci, o sută, două sute procente depăşire de plan. Nu ? Apoi atunci ? Nu poate şi secţia asta să-şi ia unele angajamente ?...

— Măi, tovarăşe ! Încercă inginerul.

Toma începuse acum să se înfierbânte. Încercă ultimul şi cel mai de seamă argument :

— După câte ştiu eu, tovarăşe, în raionul nostru, singura comună care încearcă deocamdată electrificarea, e a noastră. Dar gândiţi-vă numai la aspectul politic al problemei... Se poate el neglija ? Intreg jurul are să se uite către Ploşor : ia priviţi, fraţilor !... Apoi atunci... Eu susţin cu toată tăria : Ploşorul trebuie să intre în plan... Căci eu nu văd, şi nu pot crede că un plan e atât de fix încât nimic de acolo nu se poate mişca, mai ales când e vorba să se mişte înainte.

Inginerul Ștefănescu cercetă niște hârtii; cercetă și tăcu multă vreme. În cele din urmă spuse :

— Eu nu pot să mă pronunț. Asta trebuie s'o hotărască Sfatul Popular Regional. Cred însă că ar putea să intervină și raionul, să-și spună cuvântul. Căci după cum văd, lucrul acesta nu le este indiferent. O să vedem. Mai mult nu se poate spune acum.

Cu toate aceste asigurări, Toma ieși destul de furios dela regională „O să vedem. Ce vorbă-i asta, o să vedem? Și de ce n'a spus lucrul acesta dela bun început! M'a făcut să-mi pierd sărita și să mă zburlesc! Ei, fir-ar să fie! Nu m'am desbărat încă de asta... iacă, nu m'am desbărat!”

Dela regională și până în cartierul Iris unde se duse s'o caute pe mama lui Melchior, Toma nu se gândi la altceva. Era furios când pe inginer, când pe el. „Prea m'am repezit, prea, prea... Dar dacă omul e bine intenționat? Oricum, conduce o secție, are o răspundere, își cunoaște planul de muncă. Iar eu, un berbec, m'am repezit cu coarnele! Oare Melchior de ce nu-i așa? El de ce nu sare niciodată ca un țap? De ce?...” La acest gând, Toma se opri cu foarte multă atenție, iar după ce-o cunoscu pe mama lui Melchior, începu să gândească la el mai cu dinadinsul, ca la un om dela care ai multe de învățat.

Mama organizatorului era o femeie simplă, ca la șaizeci de ani, mărunță și subțirică. Suferea îngrozitor de astmă.

— Am fost patruzeci de ani țesătoare, spunea ea, privindu-l pe Toma cu niște ochi vii, mari și negri, parcă scuzându-se. În tot acel trup vlăguit numai ochii rămăseseră tineri. În ei ardea o flăcără care se aprindea parcă și mai tare când numele lui Melchior era pomenit.

Locuia într'un subsol de casă mare și nouă. Lui Toma nu-i fu greu s'o găsească, pentrucă toată lumea o cunoștea. În cameră totul era curat și simplu. Toma adusese vreo două kilograme de unt, ouă și miere de stup.

— Săracu, săracu Sandu mami... Nu uită niciodată să-mi trimită miere. N'a fost bolnav, are ce mânca, tovarășe?

— Stă la noi... spuse Toma. Ce mâncăm noi; mănâncă și dânsul. Iar la noi, mâncare este totdeauna. Sănătos tun.

— Hei, hei, spunea bătrâna, clătinând încetișor din cap. Sănătos... Mult mă mir eu cum de mai are sănătate. De mic, dela șase ani a început să lucreze. Vindea semințe, pe urmă ziare, aduna cârpe... săracu' Sandu. Eu, patrusprezece ore în fabrică. Dela 12 ani a intrat ucenic, venea frânt de muncă, bătut... Umbla rupt și flămând. Aducea în casă fiecare leu... Tot. Căci omul meu a murit... un accident. Era turnător. Domnii au spus scurt: moarte din neglijență... Ce să fi făcut? Cu trei copii am rămas. Sandu și două fete... Sandu avea trei ani, era cel mai mare. Ele, săracele, au murit. De foame și de negrijă... n'am avut cum...

Pe Toma îl năpădisese o nemăsurată milă și odată cu ea o nespusă dragoste pentru Melchior cel totdeauna măsurat, așezat, sigur pe sine... „La Melchior totul e clădit din beton... din beton!” își spunea el auzind-o pe mama organizatorului. Și pentru prima dată începu să se gândească serios că dela el, Toma, și țână la Melchior, mai e un drum lung de făcut... Toma, fără s'o spună nimănui, luă hotărârea să meargă pe el cu toată strășnicia și nimic să nu-l abată din cale.

La cooperativă avu loc o ședință a consiliului de conducere care luă în discuție planul de activitate pe anul în curs. Cooperativa era instalată în clădirea fostei prăvălii, cu cârciumă, proprietate a chiaburului Berindeanu care, timp de treizeci de ani jăcmănisese tâlhărește, ca la drumul mare, pe necăjiții din Ploșor. Erau trei ca-

mere, două mai mari; în una era cârciuma, în alta prăvălia. A treia, mai mică, servea de magazie. După trecerea ei ca bun al comunei, cooperativa clădise magazine aparte, iar în camera aceea locuia vânzătorul, Georgică, cu nevasta. El n'avea altă casă, și mai ales, pentru că odată se săvârșise o spargere pusă la cale de chiaburi, Consiliul hotărîse ca vânzătorul să locuiască acolo. În locuința lui se țineau de obicei ședințele și se păstrau registrele. „Aceasta până vom reuși să mai clădim ceva, să ne mărim“. Cooperativa era așezată drept în mijlocul satului, așa că nici nu putea fi vorba de un loc mai potrivit.

Planul discutat cu aprindere cuprindea atâtea lucruri încât Consiliul de conducere îl privea cu neîncredere pe Boroș președintele, care făcuse proiectul.

— Mai întâi și'ntr-ai, valorificarea produselor noastre. Am primit fonduri, avem în magazie o jumătate de vagon de cereale, câteva mii de kilograme de fasole, ulei de floarea soarelui; câte nu mai sunt? Am trimis la oraș aproape un vagon de produse. Până și hrean ni s'a cerut de către fabrica de conserve dela raion. Nu putem merge acum mai departe? spunea Boroș, roșu la obraz. Putem. Să fim drepecți, ce-am făcut până acum ni se datorește foarte puțin nouă, Consiliului de conducere. Noi, dimpotrivă, era să sculăm satul în capul nostru. Am avut noroc cu Centrala dela Raion, care ne-a trimis și ne trimite mereu multe, de toate. Ne-a înțeles. Vorba-i că dacă și noi am dus, am avut cui cere. Iacă, am acoperit pe jumătate pierderea cu oile.

— Dar numai pe jumătate, spuse Nistor Lumperdeanu, membru în consiliu.

— Avem cum s'o acoperim pe toată, răspunse îndată Boroș. Cât ce vom valorifica tot ce avem în magazie, plus desfacerea mărfurilor primite... Nu-i vorba de asta. Eu mă gândesc, fraților, să lărgim cooperativa. Tovarășul Suciu mi-a spus odată o vorbă: cooperativa e o școală; înveți acolo cum se gospodărește în colectiv. Pare-mi-se că acestea le spusese Lenin. Mă rog. Noi trebuie să ne dăm osteneala să înfăptuim cât mai multe pentru binele întregului sat. Iacă ce m'am gândit eu: de ce să nu cumpărăm noi găinile și porcii care-s de vânzare? De ce să-și piardă omul vremea pe la târg? Nu? Le expediem la oraș, căci centrala ne pune camioane la dispoziție, ori plătim transportul oficial la colectiv care ne dă cai...

— Cam greu.

— Dar nu-i greu deloc! se oțăra Boroș, uimindu-i pe oameni cu hotărîrea lui pe care aproape o uitaseră în decurs de un an. Greutățile se dau la o parte numai dacă pui umărul. Vorba asta mi-a spus-o, și mi-a arătat-o mai ales, tovarășul Melchior. Dacă asta-i greu, ce-o să ziceți de celelalte?

— De care?

— Uite, astea, bătu Boroș cu palma în hârtiile din fața lui. Am văzut în satul unde-am fost asistent la votare; aveau frizerie, pantofărie, croitorie...

— Croitorie!

— Ei și? Acuma, ce-i drept, croitori nu avem decât pe femeia lui Sztamari Sandor, dar pantofari sunt trei, frizeri doi. Nu putem face? Putem face niște ateliere; de ștreanguri și funii, de împletit papură și răchiți... multe.

— Asta o face colectivul...

— Foarte bine. Cooperativa e împiedicată de asta? Nu. Ne trebuie o pivniță mare, încăpătoare. Trebuie s'o facem. Dar dacă, pe lângă pivniță o să avem și-o ghețarie? La vară ce bună va fi o bere rece și spumoasă...

Consiliul clătina din cap cu neîncredere.

— Trebuie bani, mulți bani.

— O să avem și bani.

— Hm!

— Ei, ce să ne codim? Investim un capital și se întoarce el, îndoit. Iar satul are să se bucure.

Planul fusese totuși aprobat, iar Boroș, care sfătuisese toate astea încă înainte, în biroul organizației de bază, îi mulțumea când lui Toma care vorbise despre valorificări, când lui Covrig care adusese ideea ghețării, când lui însuși că se gândise la ateliere. Cooperativa purcuse astfel la treabă.

Boroș ieși dela acea ședință satisfăcut. „Oare și asta se cheamă muncă organizată?” — își zicea el cu gândul mereu la cuvintele lui Melchior. „De bună seamă!” răspundea secretarul gândurilor lui. „Comuniștii au început să se miște. Drept spunea Toma: strânși laolaltă nu ne mai bate nimeni.” Secretarul îi dădea dreptate acum; într’adevăr el, cu autoliniștirea asta, scăpase organizația din mână și s’a împrăștiat ca un șirag de mărgelă când i se rupe firul. Iar dușmanul râdea în pumni.

O satisfacție avusese Boroș într’o zi, chiar la cooperativă. Venea și Corlea în sus, îmbrăcat de sărbătoare; era duminică. Intr’un grup de oameni sfătuia Simion Opăritu. Cât ce-l văzu pe Corlea, Simion strigă:

— Mă, vezi c’ai mințit? Cum ai vrut ai mințit. Ziceai că n’ai bucate și te-au prins; ziceai că alegerile au să aducă pacoste nemai pomenită... Iacă ce ne-au adus! — își întinse Simion mâna spre cooperativă.

Chiaburul l-a privit prostit o vreme, s’a răsucit în loc și-a apucat la vale, spre casă, scrâșnind din măsele. N’a întors capul înapoi decât în clipa în care a intrat iute pe poarta curții ca o fiară alungată de oameni, retrasă în bârlog.

— Hei, scrâșnea Simion, aprins. Mare măgar am fost. Atâta de mare am fost că m’aș fi putut vinde la ciobani să hăznuiască de mine. Tovarășe Boroș, să mă trăznească de mai ies din vorba partidului, din vorba cuminte!

Aceste lucruri îl bucurau pe Boroș, deși se amăra că nu le văzuse dinainte, că nu trebuia decât să deschidă bine ochii. Aruncase vina când pe raion, când pe cameni... pe oameni îi socotea dușmănoși regimului, atâta se arătau de nemulțumiți. „Măi, măi, clătina secretarul din cap. Uite că se poate face treabă cu ei”.

Intr’o seară, chemat de Valeria, se duse la școală ca să vadă ce fac tinerii. Învățătorul repetă niște roluri mai întâi, pe urmă începură corurile și dansul. Se făcea un fel de repetiție generală în vederea serbării ce se pregătea în cinstea aniversării unui an dela înființarea gospodăriei colective. Boroș rămase surprins când între coriste văzu și femei mai în vârstă, printre ele pe Maria Crețului, care avea o voce strașnică. O adusese cu zor-nevoie, o fată vecină cu ea. Până ’a urmă Mitru al lui Sfârla așezat lângă Boroș — Mitru n’avea voce, dar era primas al echipei de dansuri — îl întrebă:

— Îți place, tovarășe secretar?

Boroș îl cuprinse părintește, pe după umeri, fără cuvânt.

— Dumneata, tovarășe secretar, ai o voce frumoasă, te știu eu. N’ai vrea să ne ajuți? Il chem pe tovarășul învățător. Zău! Nu vreți?

Încălzit de avântul lor, Boroș zâmbi și-i arătă învățătorului o voce melo-dioasă de bariton, largă și plină. Adunarea tinerească aplaudă cu entuziasm, iar secretarul fu îndată primit în cor. La serbare, „Pe marginea Dunării” cântată de Boroș, fu un foarte reușit punct al programului.

De aceea, când Toma îl întrebă cum mai merge treaba, secretarul îi spuse, luându-l pe după umeri:

— Ce să zic, bine... Dacă nu m’ar fi luat raionul, tu și organizația la rost aș fi prins mucegai...

— Ca piatra care nu se rostogolește, răsă Toma.

— Chiar așa, zău. Mă plângeam de greutăți ca o babă... Iacă însă că dacă punem umărul laolaltă, cât de ușor se dau la o parte, spuse Boroș căruia-i plăcea acum această frază. Hai, până la mine, Toma să te cinstesc cu un păhărel... Mai vorbim una-alta...

— Bucuros. Dar nu la Georgică ?

— Eu-u ? Nu. Nu mai calc în crâșmă decât ca președinte. Imi iau cât îmi trebuie acasă, să am și eu, să pot cinsti pe cine vine la mine și gata. Hai, Toma !

Pe Toma îl bucura nespusul activitatea lui Boroș. Se dovedea iar că boala de care suferise secretarul fusese rea și primejdioasă și pentru sat, și pentru organizație, mai ales. Boroș își găsea vreme să muncească la gospodărie, să muncească la Sfat, să se ocupe de organizație, de studiu și uite, chiar să meargă la cor. „Bună mai e arma asta comunistă, critica și autocritica,” își zicea Toma. Te scoate dela orice necaz dac'o mânuiești cum trebuie.

Boroș locuia nu departe de sediul organizației de partid, în susul satului. Ajuns aproape de casă, se opri, trăgându-și răsuflarea — drumul era alunecos — și se întoarse cu fața spre sat. Înaintea lui, către vale, pâlpâiau lumini răzlețe din ferestre, hăpâiau câini, se auzeau chiote de flăcăi... Vântul şuiera printre crengile de salcâmi. Secretarul își puse o mână în șold și închise ochii o clipă. Când îi deschise, înaintea lui închipuirea așezase un alt sat, cu clădiri frumoase și cu uliți drepte mărginite de pomi...

— E-e-h ! oftă secretarul. O să trăiesc și eu pe timpul acela ?

36

Ședința de alegere a noului consiliu de conducere începu de după amiază și ținu până noaptea târziu, la întâiul cântat al cocoșilor. Se ascultă cu luare aminte darea de seamă, ținută de Grigore Voivod, care nu mai termina. Grigore trecu în revistă înfăptuirile gospodăriei : intraseră 45 de familii, acum sunt 72. Au lucrat aproape trei sute de hectare, au produs grâu, porumb, cartofi, orz, ovăz, și multe altele. Colectiviștii au luat părți bune, fiecare după muncă, au ce le trebuie la casă...

Grigore aminti și slăbiciunile, oprindu-se mai mult asupra faptului că nu s'a respectat statutul. Unii n'au adus atelajele, alții, Pave! Greabu, de pildă, n'au adus niciun stup din cei patruzeci, deși statutul prevede să se păstreze numai cincisprezece, brigadierii n'au respectat instrucțiunile, cum ar fi Fodor de pildă care, din cauza pierderii carnetului personal a încurcat zilele muncă, alții au lucrat lecturi individuale sau la chiaburi pentru bani, cum ar fi Simion Opăritu care și în u. a. mână l-a ajutat pe Corlea ; conducerea gospodăriei n'a luat în serios problema brigăzilor permanente, așa că ele au rămas pe hârtie, atelajele treceau dintr'o mână în alta fără nicio rânduială, iar șefii de echipă erau schimbați mereu, cum a fost cazul cu Pișta Căldărar. Conducerea, din cauza îngrămădirii muncii și lipsei sale de planificare, n'a putut să termine grajdul cel nou, iar vitele sunt înghesuite unele în altele. Tot din lipsă de organizare a muncii s'au prăpădit pe câmp cele vreo trei vagoane de orz. Într'un cuvânt, gospodăria a avut asemenea lipsuri că dacă nu era un an roditor, ar fi ajuns într'o stare jalnică. Grigore aminti însă că de câtva timp înunca a început să meargă bine, datorită eforturilor organizației de bază, ale tovarășului Melchior și ale tovarășului Toma Găvrilaș, care au arătat conducerii câte lucruri pot fi făcute fără ceartă și în bună înțelegere. Consiliul de conducere mulțumește pe această cale organizației pentru sprijinul dat în vederea muncilor de iarnă și a consolidării gospodăriei, șubrezită în ultima vreme...

Organizatorul Melchior făcu înscrierile la cuvânt. El conducea ședința. Înainte de a da cuvântul, ceru să se pună întrebări. Atunci se ridică în picioare Cruța, nevasta brigadierului Fodor, care spuse :

— Să ne arate conducerea pentru ce s'au prăpădit toate legumele gospodăriei și-am ajuns de râsul satului ?

— Hei, se știe asta, nu mai întreba.

— Celelalte nu s'au știut? Dacă-i vorba de autocritică apoi să se facă!

— Inchideți clonțul! S'au prăpădit pentrucă n'a fost Fodor brigadier la zarzavat... Asta te doare.

— Lasă-l ,măi; și-așa tot la umbră a zăcut.

— Tovarășe Melchior! — strigă Crucița, dumneata fă bine și chiamă-l la ascultare. Am dreptul să întreb și să mi se răspundă.

— Alte întrebări mai sunt?

— Eu! strigă Toma. Vreau să întreb două lucruri: mai întâi pentru ce s'a neglijat înființarea creșei și al doilea, ce-a făcut vechea conducere pentru a convinge pe oameni să vină la lucru și să aducă și pe alții în colectiv?

— Aha! încolțește-i!...

— De ce i s'a permis lui Simion să lucre locul soacră-si cu atelajele noastre, strigă Valeria. Pentrucă a slujit la Corlea?

Grigore Voivod răspunse întrebărilor. Legumele se știe, au pierit din lipsa apei. În privința creșei nu conducerea, ci femeile au fost de vină pentrucă au ascultat de vorbele chiaburilor; doar n'o să ne creștem copiii laolaltă, ca purceii... Ba mai mult, dece să se amestece copii de român — Grigore apăsă pe cuvântul acesta — cu copii de țigani? Așa spuneau femeile, oricât le-am bătut capul că acestea-s scornituri chiaburești. În asta conducerea nu era vinovată, ci colectivistele. Le-a spus de nenumărate ori Grigorie. Să spună ele, că-s de față.

— De ce nu ne-ai lămurit, președinte?

— Ai sărit cu gura ca un cocoș!

— Dacă altfel nu mai era chip cu voi, ce dracu' să fi făcut? Să mă pui în genunchi? Nu v'am putut aduce nici la lucru, chiar când orzul era pe jos... Poate că aici am greșit și noi, tovarăși. Am neglijat și munca de lămurire în sat. O s'o facem de-acuma.

— Au s'o facă alții, nu voi! strigă Crucița lui Fodor.

După cum se întâmplă totdeauna în asemenea cazuri, adunarea aceea de peste o sută de oameni bâzâia ca un stup de albine. Se auzeau vorbe răzlețe: ce te nascocorești, să fi venit la lucru: n'ai lucrat, dar zilei ai cerut; cine s'o lășit la umbră și se văita de vătămătură, nu tu? "... Câte și mai câte nu se spun într'o împrejurare ca aceea.

La discuții asupra raportului, înfierbântate discuții, s'a sculat deodată Valeria și a spus:

— Eu am să vă vorbesc despre respectarea statutului și am să mă leg de tovarășul Pavel Greabu.

— Asta-i tată-tu, fată!

— Și ce-i dacă mi-i tată? Dânsul nu trebuie să respecte statutul? U'te că trebuie. Și-a dat pământul la colectiv, a intrat cu familia cu tot. Statutul prevede însă că toată averea, înafară de ceea ce i se dă drept, trebuie să intre la colectiv, iar oamenii să meargă la muncă pentrucă după muncă se dă și răsplată.

— Asta se știe, treci mai departe! strigară câțiva.

— Nu intrați în vorba mea! strigă Valeria. Se știe, ziceți, dar puțini sunt aceia care îndeplinesc. Iacă, tovarășul Pavel Greabu. Când a fost dânsul la muncă? Primăvara până n'au prins muștele să bâzâie în stupi. Așa-i? Pe urmă a meșterit cât a fost vara de mare lângă cei patruzeci de stupi, cu masca pe obraz, cu mânușile în mână și s'a călărat prin copaci după roi... Statutul prevede că se pot păstra numai 15 stupi; 20 în regiunile melifere. De ce tovarășul Greabu a călcat statutul? De ce? De ce n'a adus restul la colectiv?

— Aha, auzi cum îl freacă pe tată-su!

— Înțepă-l ca o albină!

— Dă-l afară din stup; trântorește!

— Arde-l !

Pavel Greabu se foia neliniștit pe bancă, uluit. La una ca asta nu se așteptase. Adică tocmai Valeria să se apuce de el și să-l frece ca pe-o răză în fața adunării ! — „Ei, las' tu, prepeliță, că te scarmăn eu numai să ajung acasă“. N'avea de unde să știe stuparul că la această treabă Valeria se gândește demult, că împotriva stupilor săi fata pornise o campanie înfricoșată !

— A ține stupii acasă și a nu veni la muncă din pricina lor, e individualism, tovarăși ! continuă Valeria. Și-aici nu numai tovarășul Greabu e vinovat. S'a dus și cu dânsul o foarte slabă muncă de lămurire.

— Aha-haaa, auzi, că se leagă și de alții !

— Nu te'mburzului, fată !

— Vă rog, tovarăși... lăsați-mă să vorbesc. De aceea propun să i se pună în vedere tovarășului Pavel Greabu să-și aducă neîntârziat la colectivă stupii care trec peste prevederile statutului. Totodată propun să se dea benevol, dintre cei care au mai mulți și să adunăm la gospodărie vreo patruzeci-cincizeci de măci ca să facem o stupărie în toată legea, științifică. Lemnarii noștri să facă stupi sistematici pentru că ei sunt pricepuți în treaba asta, iar tovarășul Greabu are cărți de apicultură câte poțesteți. Iar tovarășul Greabu propune să fie numit îngrijitor la stupi...

Valeria se așează la loc în răsetele și aplauzele adunării. Numai Pavel era întunecat ca o coșniță singuratică, neagră și coșcovită. Ceeace îl supără în deosebi era că Valeria, afurisita aceea, n'a pomenit niciodată cuvântul : tată ! Auzi, niciodată ! I-a dat mereu-mereu cu tovarășul și iar tovarășul parcă nu de pe masa lui ar fi mâncat nouăsprezece ani !

Melchior, în urma multor discuții de tot felul propuse noul consiliu de conducere al gospodăriei. Citi : pentru slujba de președinte, tovarășul Grigorie Voivod. E bun ?

— Ce-e-e ? Grigorie ? Vai de mine și de mine ! sări Maria Crețului. Dar nici nu vrem să auzim ! Toată vara s'a ținut de capul nostru ca o muscă neună : bâz-bâz ; bâz-bâz ; nu mai știam cum să ne apărăm de el ! Ce președinte-i acela care n'a știut să ne lămurească !

— Vorbește numai în numele tău ! strigă Șandor fierarul.

— Așa-i ! Cum să te lămurească pe tine când în loc să-l ascuți, te uita aiurea.

— Șezi jos, Marie... Inchide melița că n'avem căneapă !

— Tovarășul Grigorie Voivod e bun de președinte. A făcut el și greșeli, dar a umblat încoace și încolo ca un cal fără hodină. A mai făcut câte una fără să întrebe, dar dacă a greșit apoi noi am fost de vină... Noi, ce să ne ascundem ? Așa că eu zic să se pună la vot. Intreabă, tovarășe Melchior, cine-i pentru, cine-i contra.

— Cine-i pentru, tovarăși ?

În aer se înălțară multe, foarte multe mâini. Ochii lui Voivod sclipiră mulțumiți. Îl văzu pe Toma cu mâna ridicată, pe Covrig, pe Boroș, pe Sfârla, pe Văsieș... Mulți.

— Cine-i contra ?

Nu se ridică nicio mână.

— Tovarășul Grigorie Voivod este reales ca președinte al gospodăriei colective „Drumul socialismului“ prin majoritate de voturi, declară organizatorul Melchior. Te rog, tovarășe Grigorie, să conduci mai departe ședința.

Grigorie se ridică în picioare cu fața luminată de zâmbet.

— Vă mulțumesc, tovarăși, pentru încredere. Anul trecut am fost neînvățați, fără experiență și-a mers greu, greu de tot. Ar fi greșit și faraonul dracilor aici, așa viespar era câteodată. Am câștigat însă experiență și, cu ajutorul dumnea-

voastră, socot să ducem munca mai bine de-acum înainte, spre victoria agriculturii înaintate !

Adunarea aplaudă puternic.

— Să ne trăiești, mă... !

— Să ne întrebi... te ajutăm noi !

— Să trecem mai departe, tovarăși. Să alegem noul consiliu de conducere în continuare. Organizația de bază face următoarele propuneri : tovarășul Toma Găvrilaș. Cine-i pentru ? Toți ? Ei, felicităm pe tovarășul Găvrilaș și-l poftim să-și ia locul.

Adunarea aplaudă multă vreme. Intr'un colț, doi colectiviști schimbă următoarele cuvinte :

— După mine Toma ar trebui să fie președinte.

— Zice lumea că n'a primit în ruptul capului. Cică l-a sprijinit din răspuneri pe Grigorie.

— De treabă fecior. Păcat că nu-i el președinte.

În consiliul de conducere au mai fost aleși Toader Sfârla, Dumitru Moldovan, tatăl lui Cristea, Valeria și Pișta Căldărar. În comisia de cenzori, printre alți doi figura Niculai Boroș. În urma acestora, adunarea se risipi pe ulițele satului discutând aprins.

37

Era o zi frumoasă de moină. Luna Februarie se arăta foarte blândă, moale, cu ninsori grele și fără ger, urmate de moină. Streșinile picurau zi și noapte, pic-pic ! iar oamenii se bucurau : nu trebuiau prea multe lemne. Într-o asemenea zi sosiră specialiști dela regiune care măsurară satul, întocmiră devizul de materiale și arătară cum trebuiesc pregătiți stâlpii ca să fie așezați în pământ. Până la venirea lor se duse o susținută campanie printre săteni ca să taie cât socot ei și să aducă salcâmi la Sfat. În același timp se făcuseră apeluri pentru munca voluntară la săpatul gropilor... Toma avu atâta de lucru că nu-i ajungea ziua și jumătate noaptea. Intocmiră un plan cu lucrările din primăvară pe care le vor face colectivității : iazul, serele, răsadnițele și grădina de legume, cărămidăria și multe altele. Toate aceste lucruri nu-i mai dădură lui Toma nici o clipă de răgaz. Așa că într-o seară, lăsă totul la o parte, și-și îndreptă pașii către casa lui Pavel stuparul. Pe drum însă îl ajunse din urmă pe bătrânul Gânju care urca spre casă, încet, suflând greu.

— Ei, iacă, acum te-am prins ! spuse Gânju, oprindu-se. De când mă tot lupt eu să pun mâna pe tine. Încotro așa grăbit ?

— Am treabă.

— Ce fel de treabă ? Stai, Toma ; am să te întreb ceva. Stai, las-o mai încet. Îmi tot bat capul cu baba mea și nu vrea să înțeleagă. Atâta m'am muncit, Toma, atâta m'am ostenit încât cu Truman acela turbat dacă mă necăjea, și tot l-aș fi lămurit... Baba însă nu și nu... Încotro mergeai ? Aha, taci. Apoi, dragul moșului, mie poți să-mi spui că te duci la Pavel, eu pricep ce-i tinerețea. Nu te uita ponciș la mine... Am avut și eu un fecior, l-au omorât domni pe Petrea Gânjului, uite cum l-au omorât, cum mi-au lăsat bătrânețele pustii. Așa a vrut Dumnezeu-draguțu' ! fie voia lui. De-aia-ți spun : umblă sănătos, Toma. Îmi crește inima când vă văd. Ea-i bună fată, sănătoasă fată...

— Adică ce-i baiul cu baba ! întoarse Toma vorba.

— E, baba mea, sora dracului, doamne iartă-mă ! că zic așa ! De-o lună de zile mă chinuesc... Am să-ți spun ce și cum. Am stat de vorbă cu Istrate, cu bătrânul ăsta. Am sfătuit și-am pus multe la cale. El zice într-o vreme așa : măi

Gânjule, am îmbătrânit rău ! — Rău, zic. — De tine-i bine, Gânjule, că ai o babă, dar eu ? De mine nu îngrijește nimeni. N'am femeie, n'am copii. Am rămas mai rău decât tine, zice.

— Greu o duce...

— Tare greu. Și-i un om cumsecade. Acuma, bolește săracul în pat, mai merge baba mea să-i fac una alta. Nu mai are zile multe, bătrânul.

— Uite că n'am știut. Din pricina asta nu venea bătrânul la ședințele de partid ?

— Vede-se... Ei, am sfătuit eu multe cu bătrânul Istrate și mi-a spus așa : „Tu, Gânjule, să te duci la colectiv. Măcar că ești știrb, dar să guști cât de puțințel viața cea nouă”. Zic: „n'am poftă să gust fiere și oțet ; de astea am avut parte toată viața”. Judecam, vezi, colectivul cum îl judecă și alții. Ei, dar bătrânul nu s'a lăsat. Nu s'a lăsat. Atâta m'a frecat și m'a întors, atâta m'a sucit și-a făcut agitație cu mine, că m'a scos profesor în treburile colectivului. Pot ține piept cu o sută de vrăjmași. Ei, dar cu baba nu-mi merge nicicum. Mi-am topit toată învătătura, gata. Casc gura să mai spun ceva, și pe loc mi-o închide ! Nimic. Din pricina asta am căutat să vorbesc cu tine. Poate îți faci vreme și treci o leacă pe la noi.

— I-ai spus ce și cum cu colectivul ?

— I-am spus. Tot i-am spus. Și cu munca, și cu ajutorul de bătrânețe, și cu câștigurile, și cu viața cea bună. Ea, nimic. Cică vrea să moară așa cum a trăit, în legea cea veche. Iar eu, lămurit, mă uit strâmb la ea, mă uit cât pot de strâmb, mă încontrez și mă înfurii, o iau și cu binișorul... Eu, babă, zic, vreau să trăiesc mai bine de-acum. Vreau să fiu în rândul oamenilor cuminte... toți oamenii luminați dau către colectiv. Apoi cum să stau chiar eu pe dinafară ? Degeaba, ea nu și nu... Ține una, cum ține calul mocanului drumul...

— Și chiar vreți, cu tot dinadinsul ?

— Dar cum să nu vreau, Toma ! Dacă-ți spun ! De când tot vis-ez eu să am electrică, să văd cine mi-i tograful cela care joacă pe pânză, să mă preumblu cu motorul ca domnii dela Cluj ?... Hehei, câte n'aș vrea eu ! Iacă, baba mi se pune deacurmezișul ! Acum spune tu, ce să fac ?

Discutând cu moșneagul, nici nu băgară de seamă cum au ajuns acasă la Gânju. Bătrânul se opri, cătă spre fereastra luminată a lui Pavel și zise, auzind câinele lătrând în ogradă :

— Nu intra că te sfășie.

— Mă cunoaște...

— Ahaaa ! adică te cunoaște ! Nu știam c'ai ajuns atât de departe. Hai, fă bine pe la noi. Ți-o aduc eu pe Valeria. Hai, numai două vorbe să-i spui babei...

Toma intră la Gânju spunându-și că n'are să stea mult. Baba, lelea Paraschiva, stătea lângă vatră, moțâind după obiceiul bătrânesc.

— Ai venit, Ioane ? Vai de mine, uite c'avem oameni de cîrtste în casă. Nu cumva ești feciorul lui George-a Bumbului ?

— Chiar el e, zise Gânju. Toma.

— Apoi, să fii sănătos, Toma. Toma îți zice ? Aha, ca și pe bunicu-tău te cheamă. A avut tată-tău un frate, Toma. Ce mai mândrețe de fecior era ! Cum tragi dumneata în partea lui ! Așa-i Ioane, că trage ? Ședeți, ședeți la noi... Să-ți frig o îmbucătură de cârnaț ?

Vorbele lui Gânju și sprinteneala babei, bucuroasă de vizita lui, îi plăcură lui Toma. Baba era la curent cu tot ce se vorbea prin sat și Toma află din gura ei că satul e plin despre câte-a făcut el... Se știa că pentru a aduce electrică în sat el se luptase cel dintâi... Se știa și că motorul va sosi nou-nouț la sfârșitul lunii, se știa că inima lui Corlea crapă de ciudă. Baba, cu toată împotrivirea lui

Toma, sfărâi într'un castronaș de pământ niște cârnaț, aduse o căpățână de varză murată, desveli pâine moale din ștergar și, spre mirarea moșneagului, scoase o sticlută dintr'un loc numai de ea știut și-o puse pe masă. Toma închină, bău, mîncă. Sfătuiră apoi îndelung despre câte în lună și'n soare. Baba asculta uimită, cu gura căscată larg, sorbindu-l din ochi. Toma uitase că venise s'o vadă pe Valeria și se lăsă dus de vorbe, făcând după vorba lui Gânju, o strașnică agitație cu baba. Moșneagul tăcea chitic, bucuros că fumează țigări domnești și că baba e atât de ascultătoare la acele vorbe înțelepte... Căci oricât s'a chinuit el, Gânju, asemenea vorbe n'a putut să scoată, nici să lege deolaltă.

Intr'un târziu, Toma se ridică dela masă. Le mulțumi și plecă. Gânju îl însoți până la poartă și iar cătă spre casa lui Pavel. De data asta lumina era stinsă.

— S'au culcat! oftă el, arătând fereastră, parcă Gânju însuși era de în-surat. Ei, las că ai s'o vezi mâine seară. Și-ți mulțumim de vorba bună... Tare-ți mulțumim.

Intors în casă, Gânju își găsi baba pregătindu-se de culcare.

— Ce școli a făcut feciorașul ăsta, că-mi pare învățat ca un solgăbirău?

— Nicio școală. Așa-i el, ager la minte. Zice lumea că s'a mai luminat și la armată...

— Daaa? Tare mă mir. Doar la armată, nu știi ce ne spunea Petrea, că era numai foame, bătaie și păduchi?...

— Eeee, aceea a fost. Și pe vremea mea era tot așa... mai rău decât cîinii eram ținuți... Mda. Acuma însă, iacă ce face cu feciorii. Nici potracănu cel mare din Cluj nu-l pune jös... Ai băgat de seamă ce-a zis de lumea asta, de colectiv?

— Am băgat dară, cum să nu? Ce-s surdă? Dacă țe-ai fi spus și tu așa, crezi că m'aș fi înconțrat cu tine? Așa ești tu, bătrân și fălos. Până și tinerii de răgută te răpun!... Vai de capul tău!

Gânju nu se supără de data asta. Nu se supără pentrucă bătrîna îi spusese că a doua zi să se îmbrace cu hainele cele bune, să se radă. Vrea să meargă la Sfat, doar acolo toți știu scrie bine și frumos, și să le facă cerere de intrare în colectiv. Bătrînul a. adormit foarte bucuros în seara aceea.

A doua zi, de dimineață, lelea Paraschiva s'a dus ca de obicei la bătrînul Istrate cu un pumn de mămăligă caldă și cu o ulcică de lapte fierț. Bătrînul nu se sculase, stătea în pat, învelit până peste bărbie. Nu-și aprinsese focul. O privi lung pe babă și rosti rar, mișcându-și greu limba în gură:

— Ai venit, Paraschivă... ai venit. Bine c'ai venit. Să nu te mai duci, să nu mă lași singur. Azi... așa simt eu.

— Vai de mine, bade Istrate, se sperie baba. Doar ești încă în putere. Să-l chem pe Gânju încoace?

— Cheamă-l...

Baba Paraschiva îl găsi pe Gânju în fața oglinzii, strîmbându-se să-și radă și obrazul celălalt. Din săpuneli răsăreau țepoși, perii mari ai bărbii. Tremurînd, baba îi spuse să grăbească, să vină repede la Istrate, că auzi ce vorbește...

— Îndată, îndată... Du-te că vin...

Bătrînii au stat laolaltă până către amiază. Istrate le vorbea din când în când:

— Bine faceți că mergeți la colectiv... tare bine. Aș fi vrut și eu, m'aș fi dus... Dar nici să mă mișc bine nu puteam. Vai... numai eu știam cum mergeam câteodată și la ședință, la partid. Voi sunteți mai tineri... mai sănătoși... duceți-vă!

— Ne ducem, bade și tovarăș Istrate, întărea Gânju. Cum să nu ne ducem? A fost aseară Toma pe la noi, ne-a spus și el asta.

— V'a spus... hei, drag mi-e feciorașul ăsta... duceți-vă să aveți o pită albă..

măcar acum. Că eu n'am avut, n'am avut... numai de pită albă n'am avut parte... de lacrimi și de amar. Pita cea albă o mâncau domnii, Gânjule !...

Bătrânul închidea ochii des, îi ținea multă vreme închiși și sufla întrerupt printre buzele vinete. Gânju își privea baba, clătînând din cap : „se duce... ai o lumânare la tine ?“ Către amiază, bătrânul Istrate își întinse mâinile descărnate în sus, le scăpă în lături, căscă gura și se stinse încet, ca un opaiț. Gânju se descoperise. Baba se năcăjea să aprindă lumânarea în timp ce lacrimile îi lunecau fără grabă pe obraz.

— Săracu' bătrân ! mormăi lelea Paraschiva, multe o mai fi tras.

— Hm ! răspunse Gânju, închizându-i ochii. Pâne albă... Cu limbă de moarte ne-a spus, ai văzut ? Ai văzut unde ne trimitea pentru pâne albă ?... Ai văzut ?

Una dintre ocupațiile personale pe care le avea Toader Covrig era aceea de a scrie scrisori. Înainte, câtă vreme nu-i fusese plecat feciorul de acasă, Covrig, neavând cui scrie, trimitea câte o corespondență la ziarul regional. Rar, atunci când socotea el că anumite fapte i-ar interesa și pe alții. De când îi plecase însă feciorul la armată, Toader luase obiceiul să-l țină la curent despre toate câte se fac în sat, dar mai ales în colectivă. Toader se așeza la masă, stătea cât stătea gândindu-se, și-apoi începea năcazul cel mare... Scria ușor, dar ostenea repede căci creionul se pierdea printre degetele lui uriașe. Ca să-l simtă, Toader apăsa în așa fel pe hârtie încât pe dos se cunoșteau toate literele, ca scrisul pentru orbi. Incepea scrisorile totdeauna duminică și le termina numai în duminica cealaltă. Căci îl întrerupea nu numai oboseala, dar câte altele nu avea Toader de făcut ?

„Tu dragu tatii, scria el, începând, — află că noi ne aflăm bine și sănătoși, care sănătate dorim s'o ai și tu. Incolo, află că la noi în colectiv încep lucrurile să se așeze. Noul consiliu de conducere a numit trei brigadieri și anume, pe Văsies, despre care știi că e harnic om și tare luminat la minte. Al doilea brigadier este tată-tu, adică eu, Toader Covrig. Să nu te miri că m'au pus și pe mine, dar partidul și conducerea au socotit că brigadierul nu se cade să fie un papă-lapte pe care să-l tragă muierile în toate părțile, cum au făcut cu Fodor. Al treilea brigadier este fătuța aceea a lui Pavel stuparul, Valeria, care așa l-a frecat pe tată-su în adunare de l-a umplut nădușala. Ea o să aibă în grijă brigada legumicolă, adică cei care vor cultiva zarzavatul. Pentru treaba asta, fata a fost trimisă la o școală specială înființată la raion pe lângă gospodăria agricolă de stat de acolo. Școala ține numai trei săptămâni. Vom cultiva cincisprezece hectare cu legume, cinci în râțul de lângă gospodărie pe care l-am spart încă din toamnă, iar zece pe locul unde a fost anul trecut. Apă o să avem câtă ne place pentru că s'a hotărât în consiliul de conducere săparea neîntârziată a iazului. Vom pune acolo un motorăș electric. O să avem electrică destulă, spun specialiștii care au venit să instaleze motorul. Hei, ce mai motor au făcut tovarășii dela Cluj din hârburile lui Corlea ! L-am trimis plin de rugină ca vai de capul lui și ni l-au adus ganț-nou, lucitor și uns, minune mare ! L-au încercat și pfu-phu, pfu-phu ! merge ca dracu ! Unde mai pui că toate cheltuețile s'au acoperit prin munca voluntară a tovarășilor muncitori și nu ne-a costat nicio pițulă toată reparația... Ai văzut ? Ai văzut câtă dragoste au pentru noi ? Apoi las, că și noi le-om întoarce. Ne-am legat să le trimitem la vară un cadou frumos : un vagon de legume și vreo câțiva porci grași... Dar mai ales să producem bucate multe ca să le facem și lor viața mai ușoară, că încă-i greu pe la orașe, zice Toma. Acuma îngăduie-mi să încetez că am niște treburi. Se înserează și vine mă-ta de pe uliță... apoi, știi tu...“

Toader Covrig se scula dela masă, pune hârtiile una peste alta și creionul

deasupra. Ieșea afară în curte, se oprea în mijlocul ogrăzii și se întindea, trosnindu-și trupul uriaș în așa fel că se auzea în a treia casă. Atunci răsuna de peste gard glasul vecinului :

— Ai ieșit să vezi de vacă, Toadere ? O fi vremea de adăpat ?

— Is patru ceasuri, răspundea Toader. Le scoți ? Intra în grajd și dădea vaca la fântână, vedea de porci, despica niște lemne, le aducea în casă și svârlea grăunțe între galițe... Când venea nevasta din sat, îl întreba cu glasul ei subțire :

— Ii scrii iar ? Scrie-i. O să-i fac și eu pachet.

— Mai stai cu pachetul, nevastă. Apucă-te colo, pe Sâmbătă de el, că am multe de scris.

Nu totdeauna scria el tot ce-ar fi vrut. Nu-i ajungea vremea. De gândit însă ce anume o să-i scrie mai departe, asta da, îi îngăduiau treburile.

„...Ziceam de Toma, continuă Covrig în seara aceea. — Toma ăsta, măi băiete, de când a venit parcă a suflat un vânt de primăvară prin sat. Nu pot să-ți înșir toate, pe unele le cunoști din ce-a făcut el. Organizația noastră merge ca ceasul, în urma cursurilor făcute peste iarnă, la cercul de politică curentă, duminica, au luat acum obiceiul să vină și necomuniști. Azi o săptămână a fost atât de plină sala că n'am încăput. Asta înseamnă că satul s'a deșteptat. Toma însă tot neobosit a rămas și astea, să știi Toadere, numai din armată le-a învățat. Te sfătuiesc să mergi pe urmele lui și să vii cu cap deschis acasă : nu cum am venit eu acum douăzeci și doi de ani: am mers vițel și-am venit bou unguresc, cu coarnele mai lungi decât stângenul ! Toma a făcut un plan de muncă și l-a prezentat consiliului de conducere. Acesta s'a scărpinat în cap, a clătinat din cap, a pus întrebări peste întrebări. Trebuie să știi că Toma găsește răspuns la orice întrebare, dacă nu pe loc, atunci după ce-și cercetează el cărțile. Astfel, mai cârpit pe alocuri, planul a fost supus adunării să-l discute și să-l aprobe. L-au aprobat, doamne bate-i, după ce s'au înversunat ca dracii. N'au învățat plopșorenii noștri încă ce-i disciplină iar pe mine mă mâncau palmele să mă reped la ei și numai pe doi să-i câpesc. Cunoști tu, dragul tatii, felul meu. De repezit însă nu m'am repezit pentrucă, drept să-ți spun, am pățit o mare rușine, mai în iarnă. M'am băgat atunci în oameni, așa ca mine, dar organizatorul Melchior m'a săpunit pe urmă în așa fel, și-acolo pe loc, și după aceea, că-mi plesnea obrazul de rușine. Trebuie să-ți spun că nu m'am supărat pe el. E un om atât de socotit că numai cu căciula în mână pot sta dinaintea lui .. Bun tovarăș. Drept să-ți spun, nu știu zău ce-ar fi făcut Toma dacă nu venea în sat organizatorul Melchior. Căci și planul, tot cu el l-a sfătuit Toma, punct cu punct și literă cu literă. Așa dar planul a fost aprobat.”

Aici Toader Covrig fu nevoit să se oprească pentrucă nevasta a luat lampa din cujba ei agățată de grindă.

— Ce-ai cu ea ?

— Să-i pun petrol.

— Pune-i...

Toader conțeni și nu se mai apucă de scris decât peste două zile. În răstimp nu auzise vorbindu-se la colectiv și printre oameni, decât de planul pe care l-a aprobat adunarea. Toader Covrig era atât de încântat încât îl strânse pe Toma în brațe, zicându-i : — Tu, Toma, fecior de mi-ai fi, și nu mi-ai cădea așa de drag !

— Ce-ți face feciorul ? Cum o duce cu armata ? întrebă Toma.

— Socot că nu se laudă rău. Las' că-i și scriu. Nu trec două săptămâni și altă scrisoare-i trimit. Îl învăț, că-i tânăr, și vreau s'ajungă om...

Covrig continuă scrisoarea cam în felul acesta : „Iaca, m'am rupt o leacă din scris că mi s'a sfârșit vremea. Îți pomeneam de plan. Ei, iacă, am să-ți spun ce cuprinde : mai întâi ș'ntâi o să facem un împrumut la banca de stat de un milion și jumătate. O să cumpărăm douăzeci de vaci de rasă și un taur pentru re-

producție, zece scroafe Mangalița, și iork. Mangalița dă multă untură iar celălalt, iorcul, dă carne multă. Pe lângă asta treizeci de porci pentru îngrășat. Lângă iaz vom clădi un coteț sistematic din cărămidă, anume pentru ei. Vom cumpăra cinci sute de găini Leghorn ca să avem găini ouătoare. Se spune că aceste găini au și carne multă, și ouă în fiecare zi, așa scrie într-o carte de-a lui Toma. Pe lângă asta, vom cumpăra și vom schimba cu miei de-ai noștri două sute cincizeci de mielute țigăi, așa că peste doi-trei ani, vom avea o turmă de oi alese. După cum vezi, am pornit să ne îmbogățim, dar nu în felul chiaburilor ci în chipul nostru, socialist adică. Am uitat să-ți spun că vom schimba șase cai cu șase iepe de prăsilă, așa că vom avea cincisprezece iepe și în fiecare an cincisprezece mânji. Toma a spus că din pricina asta a trebui să semănăm un hectar și jumătate de morcovi. Oamenii n'au știut de ce; ne-a lămurit el pe urmă. Zicea așa : doctorii spun că pentru copilul mic morcovul ras este un aliment strașnic. Apoi dacă-i bun la copii, cât de bun are să fie la mânji ? Una ca asta nu mai auzise Plopșorul Morcovul, știe toată lumea, e bun fiert în zamă de găină să-i dea gust. Toma însă a deschis o carte și ne-a citit ce fel de vitamine are. Indrăcitul de morcov e numai din ele împletit, auzi ? Cât-ți, numai vitamine. Aceste vitamine a dracului, cică-s tocmai cele de care au trebuință mânji ca să crească. Mai auzit-ai una ca asta ? Ei, iacă eu n'am auzit. Apoi dacă eu n'am auzit, de unde să audă plopșorenii noștri ? Așa că a rămas stabilit să semănăm morcovi cât de mulți. Pe lângă morcovi vom semăna varză, cinci mii de fire, pare-mi-se, ori cincisprezece. Nu mai ții minte. Destul că o să avem varză câtă iarbă pe hotar. Roșii de bulion, castraveți, ceapă, mazăre de mâncat, ardei, ce să mai înșir, tot ce se poate și-i de trebuință omului... Ca să avem producție mare, Toma a spus că vom pune la grădina de zarzavat nu știu ce cărbune de turbare care se află pe unde-i trestiișul acum. Ce fel de turbare o fi aceea nu știu, dar am să-ți scriu cât ce aflu ; am să-l întreb pe Toma. Smârcul acela din trestiiș o să-l secăm ca să nu mai fie friguri și gâlbează, iar pe locul acela vom semăna peste doi ani legume. Uite, astea toate sunt cuprinse în plan. Ce zici ? Așa-i că-s mândre lucruri ? Ai să zici că-s bune și frumoase. dar acolo trebuie muncă. Se va face. Am hotărât să ne punem noi, comuniștii, în frunte, și-or să vină și ceilalți după noi.

Despre celelalte nu-ți mai scriu. Atâta numai că iazul se face pe râtul lui Corlea care crapă de ciudă că l-am comasat. Așa... Asta mai trebuie să ți-o spun. În locul fânului de pe râț, planul prevede să semănăm zece sau cincisprezece hectare de sfeclă furajeră, borceag cu ovăz, lucernă și trifoi. În total vreo cincizeci de hectare. Avem loc destul. Uite așa am început să ne gospodărim. Dacă vom pune umărul cum trebuie, n'ai să mai cunoști Plopșorul când vei veni acasă.

Și-acum îți spun să fii destoinic și cătană la rândul ei. Să înveți bine meseria de cătană ca să nu lăsați dușmanii imperialiști în care fierbe ciuda, să tăbă-rască turbați cum li-e felul peste hodina noastră. Să nu-ți faci părintele de rușine că mă duc acolo și dărâm cazarma peste tine. Așa.

Mamă-ta e bine și sănătoasă și are să-ți trimită pachet. Acolo voi pune și scrisoarea asta.

Iacă, închei că trebuie să mă duc la politica curentă. Astăzi vorbește un to-varăș dela raion despre situația internațională. Te sărută tatăl tău, comunistul Toader Covrig, colectivist în „Drumul Socialismului“ din comuna Plopșor”.

Dumneavoastră știți cum vine primăvara pe acele meleaguri ? Eu mă prind rămășag că nici nu vă trece prin cap ! Ei, și-apoi dacă nu vă trece prin cap, inima mă îndeamnă să vi le spun eu ca să cunoașteți și acele locuri, așezate undeva la spatele lui dumnezeu. Zic așa pentru că întocmai a fost până mai anii trecuți când domnii cei mulți și grași care țineau satele în întuneric au fost alungați de la pu-

tere, casele lor măturate și scuturate să iasă tot izul domnesc și-au trecut în folosința celor de drept, truditivilor de tot felul dela orașe și dela sate, poporului adică. Intocmai așa a venit rânduiala cea nouă și dreaptă peste norodul țării a-cesteia cum vine primăvara... Mai întâi și mai întâi, așa cam pe la mijlocul lui Februarie, începe un vânt dinspre răsărit, parcă suflat din gura soarelui. Acel vânt e subțire și ager la început pentru că zăpezile stau neclintite pe dealuri, îngrămădite prin văgăuni și răsuflarea lor aspră e greu de învins dintr'odată... Dar vântulețul acela e curajos și plin de viață, nu se dă, nu contenește o clipă... Suflă mereu din ce în ce mai întărit, mai plin; aduce cu el o suflare molcomă și largă. Pe cer se îmbulzesc nori negri mănoși, de ploaie. Strașinile încep să picure clipocind liniștit pe lângă târnațuri, zi, noapte, zi-noapte, pic-pic! Intr'una. Oile înconjurate de miei slăbuți, cu picioare groase și blănița creată ca părul cucoanelor răsucit pe fier, încep să dea din coadă, ridicând boturile în văzduh; vitele, când ies la adăpat din întunericul grajdurilor, adulmecă cu nările largite adierea călduță a vântului cu miros de iarbă putredă stătută sub zăpadă, cu miros de crengi tinere în care începe să se desmorțească puterea vieții... Dealurile din fața soarelui, desvelesc cele dintâi obrazul odihnit sub poclada albă, iar holdele izesc spre lumină firicelele gălbui... Și vântul suflă neconținut, din ce în ce mai cald, mai plin de miresme amestecate, mai umed, mai proaspăt. Zăpada se subțiază, parcă suptă de pământ, se sloboade la vale clipocind în pâraiașe nenumărate care susură vesel pe povârnișuri, lucind în soarele rotitor pe cerul albastru și limpede. Iată, sub gard, în fața soarelui, cum prizărește ușurel, încercând vremea, un firicel verzui de urzică... Pe el se leagănă o gânganie roșcată, cu trei puncte negre pe spinare. Vaca domnului a ieșit să adulmece primăvara. Pe râțuri, lângă pâraul acoperit încă de ghiață poroasă fără luciu, răchițele țuguesc în văzduh crenguțele subțiri și galbene, bobocii plesnesc în curând, ușurați și umplu văzduhul de propețime... Incet-încet, zăpada se ascunde în pământ și hotarul iese la iveală mustos și negru, respirând adânc aerul parfumat. Pe ulițele satului se întind ochiuri de apă în care sclipește soarele. Copiii gălăgioși vin dela școală în catarigi, clefăind prin tină, cu straița plină de cărți atârnată pe după gât de-o sforcică împletită și cu căciulile în mâini. Soarele lucește pe obraji roșcovani.

Pe urmă, nu peste multă vreme, se aud pe cer glasurile pasărilor întoarse din călătorie. Cocorii țipă ascuțit, măcăie rațe sălbatice, clemănesc cocostârcii cu picioare lungi și roșii, se lasă pe râțuri după mâncare... Primele perechi se învârt, unele lângă altele, scuturând penele, gălăgioase și încântate... Atunci omul își ia căciula de pe cap, se freacă pe frunte, își face o cruce mare privind lărgimea neagră a hotarului:

— Dă doamne, vreme de roadă!

Omul intră în șură, cercetează plugul, trecând degetul gros peste ascuțișul fierului, încearcă rotilele, dă cu smoală pe osiile mici și strânge dinții grapei... Așteaptă pe urmă svântatul câmpului ca să iasă la muncă: parcă-i e dor de fâșitul fierului în pământ, de sbuciumul coarnelor în palmele mari, de amețea ușoară ce te cuprinde înaintea primelor brazde întoarse. Ochii fug atunci urmărind frământarea pământului, se împăienjenesc lăcrămoși și plugarul visează noaptea numai susur de plug înfipt bine în ogor. Atunci începe truda omului... truda care ține până toamna târziu, cât e ziua de mare, truda cea dătătoare de pâine. Omul strânge bine șerparul, saltă cioarecii în sus, scuipă în palmele albite peste iarnă și se așterne pe muncă...

În ziua de 18 Februarie, duminică, ziarul „Scânteia“ publică zonele și epocile de însămânțare cu o hartă a țării împărțită pe zone. Plopșorul află astfel că se găsește în zona a treia.

— De-acum începe munca în toată puterea ei! — spuse Ștefan Rusu. Dacă

ține vremea tot așa, la 1 Martie toate plugurile vor ieși pe hotar. Așa că, tovarășe Boroș, fă bine și convoacă agitatorii. Să ne punem pe treabă.

Secretarul Boroș i-a convocat pe agitatori, a împărțit fiecăruia sarcinile, spunându-le că de felul cum au să-și ducă munca depinde într-o foarte mare măsură reușita campaniei de însămânțări. Toate lucrările trebuiesc efectuate la vremea hotărâtă în decizia ministerială; vremea se arată deosebit de bună și de frumoasă, așa că putem nădăjdui la o recoltă bogată cum nu s'a mai văzut demult.

Boroș, ca deputat, avea în sarcină pregătirea campaniei de primăvară. Încă din iarnă luase casă de casă, însoțit de Nastasia Spiridon, întrebându-i pe gospodari :

— Ei, și-acum spune, tovarășe, ce unelte ai de reparat ?

— Dar pentru ce ?

— Să facem tabel. Să mergeți pe rând, în zile anumite că dacă veți sări toți odată pe capul fierarului n'o să poată lucra nimic. Ei, cu ce te trec ?

— Pune acolo : plugul, grapa... O să știe fierarul ce-i trebuie. Eu nu m'am uitat.

— Uită-te și să ne spui când ne-om întoarce.

Boroș venea acasă zdrobit de alergătură. Cădea pe pat, își lepăda cismele și nici de mâncat nu-i trebuia. Nastasia clătina din cap, îi stăteau pe limbă vorbe mânioase despre drumurile lui care nu mai au capăt, dar nu slobozea cuvânt pentru că știa răspunsul lui Niculaie. Îl spusese în repetate rânduri, până nu-și închisese gura :

— Bagă de seamă că te dau pe gura muierilor !

Alteori începea să-i arate cu răbdare, cu dragoste chiar, cum se cade și se cuvine să se sbată fiecare comunist, fiecare om cinstit ca să meargă țara înainte. Apoi, dacă fiecare are datoria asta, atunci ce fel de datorie stă înaintea secretarului ? N'a fost neputincios încât a ajuns de râsul lumii ? Nastasia tăcea, dădea încetitor din cap, iar când îl vedea cum vine, uita vorbele înțelepte și mârâia în sine ei...

În spre primăvară, agronomul de sector venise la Boroș cu ideea să instiuiască în sat centre de germinație a semințelor. Boroș îl privi cu seriozitate și întrebă curios :

— La ce poate folosi una ca asta ?

Agronomul explică pe larg.

— Deci acolo trebuie oameni să le îngrijească.

— Trebuie.

Convins că e un lucru cuminte, Boroș alese patru oameni, patru comuniști să se ocupe de asta. Tot în acele locuri înființă centrele de tratare și selecționare a semințelor. La început, trei dintre comuniști, al patrulea era Trifu Augustin, care s'a învoit îndată, s'au cam cârâit, că n'au vreme, că așa, că pe dincolo...

— Ce'nseamnă asta, tovarășe, se înfierbântă Boroș. Necomuniștii mă trimit la comuniști... voi faceți cu capul spre ei... Măi, măi! Ați uitat angajamentul că veți fi în frunte ?... Ei !

— Dar la ce să ne năcăjim și cu asta.

— Iacă, de ce, măi tovarășe. Taci și ascultă, și pe urmă vorbește, începu Boroș răbdător. Pui o sută de boabe, cântărite ca să le știi greutatea, la încolțit. Le dai căldura de lipsă, apă, dar le ferești de lumină. Boabele încolțesc, vezi bine. Numeri firele răsărite. Să zicem, nouăzeci de fire, adică nouăzeci de procente din sămânță au să-ți încolțească. Acuma : dacă știi cât cântăresc o sută de boabe, dacă știi — asta se știe — câtă sămânță, de orz să zicem trebuie la un hectar, atunci poți să știi câtă îți va încolți și câtă nu. Așa-i ?... Cunoscând toate astea, ai să adaugi la sămânță cu atâta mai mult, adică procentele care nu ți-au răsărit. Lîmpede ?

Boroș făcuse un tabel amănunțit, pe zile și pe oameni până la 1 Martie. În cutare zi, cutare număr de casă va merge la atelierul de fierărie al Gospodăriei și își va drege atelajele. Dacă omul n'are bani în palmă, nu face nimic; gospodăria s'a învoit să aștepte. În acest sens Boroș adusese carbuni pe socoteala Sfatului și-l rugase pe directorul școlii să organizeze cu copiii acțiunea de strângere a fierului vechiu. Câte nu trebuiesc făcute la o unealtă? Șandor, fierarul, nu putea întrebuința fierul gospodăriei pentru nevoile individualilor.

Toată această muncă i se părea lui Boroș atât de firească încât se mira singur, când, peste măsură de trudit, ajungea acasă și se lăsa oftând pe pat, cum de n'o putuse vedea mainainte. Iar oamenii vorbeau despre Boroș, clătînând din cap :

— Ia, uite-l pe secretar. Și-a adus aminte ce ager era acum doi ani. Nici nu-ți mai vine să crezi ce-a fost...

Iar zilele treceau luminoase, mărindu-se... Ploua îmbelșugat cu stropi grei, fără furtuni, răpăitor. Ieșea pe urmă un soare cald, strălucind vesel pe cerul albastru. Primăvara se arăta mai primăvară ca niciodată.

Într-o asemenea zi, se opri în curtea gospodăriei agricole colective „Drumul socialismului“ mașina bine cunoscută cu care umbla deobiceiul tovarășul Suci. Acesta coborî repede cum îi era felul, umblă încoace și încolo prin gospodărie, se uită prin grajduri pufnind pe nas fără cuvânt, doar cu zâmbete către grăjdari, întrebă la urmă pe Gherasim pentru ce spală copitele mânjilor.

— Și omul se spală pe picioare! — răspunse foarte mândru Gherasim. Căi pot face ariceală dacă nu-i speli.

— Aha... Bun, bun.

Întră pe urmă în sediu și stătu multă vreme de vorbă cu Melchior în biroul organizației de bază. După un timp Melchior ieși, îl căută pe Grigorie și-l pofti înlăuntru.

— Ei, tovarășe președinte, întrebă Suci plimbându-se prin birou, după obiceiul lui, cum stăm cu organizarea muncii? ...Încep muncile de primăvară.

Grigorie Voivod își îndreptă privirile spre Melchior, bine știind că îndată după alegerea noului consiliu de conducere, se discutasese problema organizării brigăzilor permanente. Se luase hotărârea în această privință, se discutasese cu vechii și cu noii brigadieri iar în momentul de față, consiliul de conducere lucra intens la întocmirea unui plan de repartizare a oamenilor în brigăzi. Grigorie Voivod era încredințat că Melchior îl informase pe Suci despre ceea ce făcuseră.

— Am discutat... Ne mai rămâne să facem planul de repartizare a atelajelor, a animalelor și a părților de culturi. O să vedem... Suntem în toi, tovarășe Suci...

Suci îi privi pe amândoi cu seriozitate, ducându-și mâinile la spate.

— Cred că nu-i nevoie să vă reamintesc ce harababură a fost anul trecut, tovarășii... Este? Culturile n'au fost îngrijite după toate regulile științei, s'a pierdut pe câmp atâta cantitate de orz, evidența muncii neînută bine a dus la nemulțumiri profunde în rândurile colectivităților. Este că toate se trag dela proasta organizare care n'a mai făcut posibilă responsabilitatea fiecărei brigăzi și a fiecărui om în parte? Mă rog, a trecut. Dar ne-a arătat cum nu mai trebuie să facem. Da, tovarășii? Deci trebuie să ne gândim serios la asta...

— Avem greutăți, tovarășe Suci. Noi n'avem încă un asolament științific, spuse Melchior în timp ce-și ștergea meticolos ochelarii. Am vorbit și cu Toma despre asta. De aceea îmi vine să cred că brigăzile la care ne gândim o să fie tot provizorii...

— De ce?

— Pentru că are să se schimbe total planul de culturi. Și atunci...

— Dar asta împiedică organizarea brigăzii permanente? Eu cred că nu... În anul acesta se vor consolida, se vor cunoaște forțele, se va suda brigada în vederea lucrului pe asolament. Treaba asta, a asolamentului se cădea s'o faceți în toamnă...

— În toamnă credeam că n'om ajunge să mai facem nimic. Știți doar, îngână încet președintele cu ochii în pământ.

— Mda! dar dacă pune omul sânguință, iacă se poate face treabă! spuse iar tovarășul Suci. Eu accentuez din nou: scoateți-vă din cap povestea cu brigăzi tot provizorii. Veți împărți atelajele și culturile așa cum sunt pe brigăzi. Totuși, eu cred că însămânțările de primăvară ar trebui făcute într'o oarecare concordanță cu viitorul asolament. Să întrebați neapărat pe agronom în privința asta. Cât despre brigăzi, fraților, asta s'o faceți: rânduiala cea mai strictă, disciplină sută la sută... predați totul prin proces-verbal... Aici e sarcina dumată, tovarășe Melchior; nu uita că o asemenea organizare ușurează drumul spre întrecerea socialistă... Noi nu suntem o simplă gospodărie agricolă, suntem, dar mai ales trebuie să devenim o puternică unitate socialistă.

— Mult mai avem până acolo... spuse alene, cu glas scăzut, președintele.

— Asta depinde într'o mare măsură de noi, tovarăși.

După plecarea lui Suci, Grigorie Voivod și Melchior se priviră mult timp unul pe altul, parcă s'ar fi studiat, parcă fiecare aștepta să înceapă celălalt a vorbi.

— Eh... ai auzit, tovarășe președinte? rupse Melchior tăcerea, ridicându-se de pe scaun. Convoacă, te rog, consiliul de conducere. Asta, organizarea brigăzilor permanente, este de acum înainte, prima noastră sarcină.

Câteva zile în șir toți membrii consiliului au lucrat cu strășnicie la întocmirea a tot soiul de evidențe: oamenii, brațele de muncă, mai întâi. Gospodăria avea acum, peste o sută cincizeci de oameni buni de muncă: bărbați, femei și tineret. Se împărțiră în trei, ținându-se seamă ca să se repartizeze egal, atât bărbați cât și femei, cât și tineret în cele trei brigăzi. Brigadierul Văsieș ridică în această privință o obiecție de care s'a ținut seama într'un fel, dar care totuși nu-i mulțumise: în brigada lui erau prea puțini comuniști...

— Eu nu zic, îl am pe tovarășul Boroș, pe Toader Sfârla, pe Ștefan Rusu. Dar toți trei au să lipsească de multe ori dela muncă, mai ales Ștefan.

— Ștefan e scos din producție, completează Melchior.

— Tocmai. El însă a spus că vine la lucru când poate. Doar și înainte își lucra singur pământul.

— Anume i-am dat așa, tovarășe Văsieș, spuse Melchior, ca să te ajute. Oricum, sunt conducători.

— Nu-i destul unul și pe lângă ei alți comuniști?

În sprijinul ideii lui Văsieș se ridică Grigorie. Pe urmă văzu și Melchior că au dreptate. Se stabili deci o împărțire egală, adică în brigada legumicolă care era mai mică (treizeci de oameni) intrau patru comuniști în frunte cu Toma, ceilalți se împărțeau în cele două brigăzi de câmp. Melchior fusese cel care susținuse înființarea brigăzii legumicole:

— Noi vom cultiva foarte mult zarzavat. Dacă vom numi dela fiecare brigadă o echipă anume, înseamnă că se vor amesteca trei brigadieri în cultivarea zarzavatului, sau uneori oamenii se vor schimba. E bine să pornim de pe acum un început de specializare... Fără îndoială că atunci când lucrările de câmp vor cere un surplus de brațe, brigăzile se vor împrumuta dela zarzavat. Dar la grădină trebuie să rămână totdeauna un grup permanent. Acolo în fiecare clipă e de lucru.

Mai grea fu împărțirea atelajelor. Unii oameni cereau cu stăruință să lu-

creze cu perechea de boi sau de vite pe care le aduseseră, pe cuvânt că-i cunosc, că așa au lucrat tot anul, că de alții nu ascultă așa de bine... Se iscase chiar un început de ceartă între Toader Covrig și Maria Crețului. „Cum să dau eu boulenii mei? striga Maria. Mă omoară Mihăilă când vine acasă. În cap îmi dă! Numai semn dacă le fac, trag de se omoară... În mână străină se sbat, se dau înapoi, se tem. Nu-i dau!”

— Doar nu-s cu stea'n frunte, răspundea pe acelaș ton Toader... Tu i-ai pus și anul trecut numai unde-ți convenea ție, le dădeai mâncare fără socoteală: umflați să stea. N'ai grijă, se învață ei.

— Se'nvață, se'nvață... Dar de ce să-i bată nu știu cine!

— Taci tu; n'auzi că nu-i voie să bați vitele? Am să-l văd eu pe acela ' amenința Toader cu pumnul lui cât un bostan.

Intrucât foarte mulți erau de părerea Mariei Crețului, Melchior sprijinit de Toma, de Covrig și de alții, puse problema în fața consiliului care, după o amănunțită dezbateră luă următoarea hotărâre: atelajele se împart egal între brigăzi, ținându-se seamă de forța animalelor, de vârsta și de năravurile lor. Dar nicio pereche de animale nu intră în grija omului care le-a adus, pentru că trebuie luptat cu toată puterea împotriva oricăror manifestări de simpatie pentru fosta proprietate individuală... Ar însemna astfel ca fiecare să lucreze cu atelajele lui, pământul adus. Aceasta ar fi o gravă încălcare de statut. Noi trebuie să luptăm pentru proprietatea socialistă. De aceea e o mare greșală a se spune: boii mei, caii mei, căruța mea... Toate sunt *ale noastre*. Cine va călca această dispoziție, va suferi consecințe mergând până la măsuri foarte aspre.

Colectivității crâcniră, care crâcniră, se mai înconțară cu vorbele, pe urmă se liniștiră. Hotărârea consiliului însă intră foarte greu în obișnuința oamenilor Gherasim fu, de pildă, nevoit să nu mai facă atâta deosebire între cai, să nu-i aleagă lui Bubi tot ce avea mai bun, de teamă să nu bage ceilalți grăjdari de seamă. Totuși întârzia cu peria mai mult pe pielea lucioasă, murgă, a lui Bubi decât pe-a celorlalți. Toma care, totuși observase, îl propuse și pe Bubi, oricât de drag i-ar fi fost calul, când s'a făcut schimbul cu iepe de soi. Dintre toți caii, Bubi era cel mai frumos și cel mai tânăr.

— Cum dracu' l-ai putut da pe Bubi? întrebă Gherasim acasă, înnegurat.

— Dar ce, era calul meu? Era al colectivului, răspunse Toma foarte simplu.

— Hei, dar cal ca Bubi... Deștepți mai sunteți și voi!

— O să vedem... O să vezi iepele.

Schimbul se făcuse cu o gospodărie de stat care avea o mare herghelie de diferite rase. În curând, Grigorie Voivod și Gherasim plecară la herghelie și se întoarseră cu șase iepe tinere, Nonius. Gherasim era atât de încântat de ele încât, seara, acasă, numai despre ele vorbea, fără să bage de seamă că Toma zâmbea, zâmbea cu palma pusă pe gură.

Se purcase astfel la împărțirea atelajelor. Procesul-verbal general fu semnat de fiecare brigadier, în trei exemplare. Pe urmă, după revizuirea inventarului viu și mort, brigadierii împărțiră fiecărui om atelajele și uneltele. Tot pe bază de proces-verbal. Covrig își adunase oamenii în fața magaziei brigăzii sale și le spusese cu voce strâșnică:

— Să știți că-i bunul nostru comun. Fiecare îl poate trage pe celălalt la răspundere, fie pentru o pereche de boi, fie pentru o singură sapă. Așa. Iar eu răspund de tot, cu capul răspund. Și să știți că eu țin mai mult la bunul ăsta care-i scris în inventar decât la capul meu. Așa să știți. Și-acum, haideți.

Oamenii care, cu toată strășnicia lui, îl iubeau pe Covrig pentru felul lui cinstit de-a fi, limpede ca sticla, râseră, râseră, spuseră glume și semnară cu mare

gălăgie procesele verbale. Astfel se constituiră din nou brigăzile care trebuiau să fie permanente, pentru totdeauna.

Toma în vremea asta era încărcat de treburile. Gândurile la iaz, la pășunea comună, la drumul de peste deal pentru care se adusese peste iarnă pietriș, nu-i dădeau răgaz. Transporturile făcute în mare parte cu atelajele gospodăriei, aduseseră în casierie o frumușică sumă de bani. Toate acestea îi umpleau zilele, iar nopțile nu-l lăsau să doarmă. Încingea discuții nemăsurat de lungi cu organizatorul Melchior, se ducea pe la unul și altul, pe la Văsieș, iar ziua mergea la muncă. Avea în grija lui o pereche de cai și o căruță pentru grădina de zarzavat. Și-l încercau gânduri din ce în ce mai dese cu privire la Valeria... Simțea dor de ea, parcă de când n-o văzuse se făcuse în mintea lui mai frumoasă ca niciodată, ochii mai albaștri, părul mai negru și pielea pe obraz mai albă. Din când în când se surprindea rostind aproape cu voce tare, numele ei: Valeria. Tresărea, se uita în jur și se apuca furios de lucru.

Pe la începutul lui Martie, poposi în sat un camion mare. Din el coborîră trei oameni îmbrăcați în șube trase peste salopetele albastrii. Aceștia cercetară împreună cu Ștefan Rusu și cu Toma stâlpii așezați prin sat, cercetară motorul și coborîră din camion legături nenumărate de sârmă, lăzi de becuri, acumulate și transformatori și în cele din urmă o ladă mare și grea în care hodinea dinamul. În curând pe stâlpi apărură cănuțele de sticlă și porcelan, pe ele sârmele întinse. Suci, sosit dela raion că să vadă cum merg treburile în Ploșor, îl sgudui pe Toma de umeri cu atâta putere încât îi tulbură pălăria de pe cap:

— Ah, Găvrilașule, Găvrilașule, ce căpătână comunistă și faină porți pe umeri!

— Îți place ce-am făcut noi, tovarășe?

— Mie? Cum să nu-mi placă, măi omule? Atâta am bâzâit la regională, până li s'a făcut lehamite. Tare bine-ai făcut că m'ai pus la curent... Așa. Ce-am mai vrut să-ți spun? Aha! În două săptămâni, mult trei, o să aveți aparat de cinematograf cu operatorul respectiv. Vă trimit un om de nădejde care să vă formeze doi-trei electricieni.

— N'ai putea să ne trimiți operatorul mai repede? Ar putea face școală pân'atunci. Am numit trei utemiști. Adică doi, al treilea e numai candidat. Flăcăiașul lui Sfârla, Nicodim al lui Pavel stuparul și un băitanaș de-al lui Văsieș.

— Tocmai voiam să te întreb: ce face fostul „chiabur”?

— Ca ceasul, așa merge. Consiliul nostru l-a numit brigadier. El, Covrig și Valeria. Pe fierarul Șandor îl ținem în atelier.

— Buun! Era păcat de fierar să-și piardă meseria.

— Trimite-ne operatorul. Am să-l mai ajut și eu, că am prins ceva la armată. Și așa avea o mare rugămintă, dar să rămână între noi: du-te până la gostat, chiamă pe Valeria și pune-o numai două minute la telefon... Am să aștept mâine la două...

— Heeee! rost de nuntă?

— Dacă vreți, o să fie și nuntă. Vă consider invitat.

— Când? Spune repede că au și început să-mi salte călcăile! Am să-i trag un bărbunc!

— La vară.

— Ei, lasă-mă! M'ai desumflat. Auzi, să aștept până la vară... Hai să cercetăm mai departe.

Nu mult după aceea, în fața mai multor sute de oameni, într-o seară, izbucniră în becuri luminile orbitoare ale electricității. Intunericul se dădu la o parte, pe după garduri, unde câinii surprinși de lumină începură să latre la el. Oamenii

ridică rădăcinile în aer. Gherasim, amestecat printre oameni se simți tras de mână. Se întoarse. Văzu mai întâi o țigară uriașă și-apoi pe Gânju:

— Eh, ce frate ai, mîncu-i mămăliga !

În seara aceea auzi Gherasim atâtea vorbe de laudă despre Toma și familia lor, neam de oameni cu socoteală, încât trânti pe masă o sticlă de rachiu și-i porunci nevestei să pregătească o mâncare pe cinste : „am un frate de care nu mi-e rușine nicăieri...”

Toată noaptea au cântat niște tineri îndrăciți lângă motorul pe care deocamdată îl îngrijea Boroș secretarul. Iar motorul pufăia, pfu-phu, umplând satul cu bătăile lui regulate.

Se înțelege însă că cineva era nemulțumit : Corlea. Se ținuse și el mai la parte de oameni și se ruga lui Dumnezeu să nu se aprindă becurile, să ardă, să vină un trăsnet peste Plopșor și fărăme să-l facă ! Degeaba însă. „Se pare că și Dumnezeu ține cu comuniștii acumă” — socotea chiaburul, clocotind de furie. Căci oricâte cruci cu limba și-a făcut, oricâte sudalme a tras, becurile au sbucnit orbitor pe uliți, sfărtecând întunerecul. Și întreg acel întunec, parcă în inima lui și-a găsit scăpare, în inima lui Corlea. S'a adunat acolo, mocnit ca o dihanie rea, fugărită de vânători. În drum spre casă a prins câteva vorbe :

— Auzi, măi, spunea Gânju. Zicea ăsta, Berindeanu, ginerele lui Corlea, că dacă ei, gazdele n'au adus lumină electrică, apoi cum au să aducă niște spărtași ; adică noi, sărăcimea.

— Crapă de ciudă, în patru crapă ! — spuse celălalt pe care Corlea nu-l recunosc.

Acele vorbe răbufniră în Corlea ca un pumn repezit în piept și-i mări negreala amărăciunii adunată în inimă...

40

Bătrânul Gânju intră la Sfatul Popular înverșunat nevoie mare. Se opri înaintea lui Ștefan Rusu și se apucă de spus cu atâta aprindere încât nimeni nu-l putea ogoi.

— Baba, îmi murea baba de frică, oameni buni. Toată noaptea n'a putut să doarmă ! Ieri a vorbit dracu' știe cu cine, și-a venit acasă... Cică s'a spus la radio că se face bătaie, că americanii au să facă și pe-aici ca'n Coreea, auziți dumneavoastră ! Cine i-a băgat asemenea blăstămății în cap ? Cine ? M'am chinuit cu baba de m'a scos din sărite până la urmă. „Cine ți-a spus tu ? Cine ți-a spus ?...” Ea de colo, muierile, zicea... Ai, fi-ți-ar muierile ale dracului, i-am zis... Degeaba i-am spus ce-a vorbit tovarășul Stalin, degeaba. „N'are să se facă nicio bătaie !” i-am zis — se înflăcăra Gânju — isbind în podea cu cârja lui uriașă. Asta numai Corlea a scornit-o, mânca-l-ar viermii să-l mănânce... El ascultă tot felul de radii și-apoi sperie femeile cu ele... Baba mea bate la mătănii într'una, auziți dumneavoastră, oameni buni... Toată noaptea s'a svârcolit, și-a oftat și-a făcut mai multe cruci într'un ceas decât la sfânta liturghie într'o duminică... Cică să ne ferească Dumnezeu de bătaie !... Și-acuma iar nu mai vrea să intre la colectiv !... Ce să mă fac, oameni buni, tovarăși, ce să mă fac ?

Nu numai Gânju fusese acela care adusesese plângere la Sfat împotriva lui Corlea. Insuși Ștefan Rusu vorbise cu mai mulți oameni despre asta. Corlea umpluse satul cu răstălmăcirile interviewului tovarășului Stalin, răcnite dela radio Londra, dela radio Paris, dela Vocea Americii, pe care chiaburul parcă le sorbea în așa fel le asculta, cu urechea lipită de aparat. Aruncase niște vorbe la cooperativă, printre oameni de-ai lui. Unii dăduseră din mână, spunându-i chiar : „astea-s măgării... și tu le crezi. Crede-le”. Se îndepărtau, dând din mâini și se apropiau

de alții care citeau cu glas tare ziarul, slovenind cuvintele neînțelese. Alții însă, clătinau din cap, oftau adânc și strigau către Georgică pentru altă sticlă de rachiu.

Toate acestea le știură deputații Sfatului încă în ziua aceea. Intervenția lui Gânju îi găsisse tocmai cercetând și discutând ce anume să facă.

— Eu zic să-i confiscăm aparatul! spuse Boroș. Gata! L-am răbdut destul!

— Il confiscăm!... E vremea să-i retezăm din unghii! adăugase Toader Covrig, cu ochii la Toma.

— Nu se poate! glăsuie Ștefan Rusu. E o proprietate cu care nu exploatează și nu poate exploata...

— Ei, fi-i-ar proprietatea a dracului! izbucni Toader Covrig. Cum poți spune că nu exploatează? Nu împuiază destul capul oamenilor?

— Totuși... proprietatea... Nu zic, motorul da, dar...

— Dar dacă ar avea o pușcă nu i-ai confisca-o?

— Pușca-i una și radio cu totul alta...

— He-he, Ștefane! îi răspunse Covrig. Cu aparatul lui face mai mult rău în sat decât cu o sută de puști!

— Stați, măi... măi, să nu ne repezim! se socotea mereu Ștefan Rusu, cumpanit foarte, înainte de-a face un anumit lucru.

— De ce să nu ne repezim? De ce? mârâi Covrig. Voi n'auziți ce zic oamenii? Apoi ce păzim noi aici, ha?

Intr'acestea năvălise Gânju înăuntrul. Intervenția lui gălăgioasă puse repede punct îndoielilor lui Ștefan. După ce bătrânul termină tot ce avea de spus, Ștefan Rusu îl luă deoparte și-i spuse:

— Uite, bade Ioane. Te duci acasă, vorbești cu baba frumos și spui încă odată că-s niște minciuni alea ce-a auzit! Minciuni chiaburești. Iar dacă vrea s'audă adevărul să vină poimăine, Duminică la școală. Are să vorbească Toma despre asta...

— Aha, de Toma ascultă baba mea.

— Ei... iar cu celelalte, cu chiaburul ne socotim noi.

— Hei, de mi l-ați da mie pe mână! își scutură Gânju cărja cea cumplită. Ce l-aș mai freca, de viu la-și roade, ca pe-o găină l-aș jumuli!... Auzi, tu, chiaburul dracului!

Nu mică fu mirarea lui Corlea când într-o bună zi Toma, Boroș, Ștefan Rusu și Covrig — membri în Comitetul Executiv al Sfatului — însoțiți de câțiva țărani, ca martori, intrară în casa lui. Corlea, așezat pe laviță, pâlî, îi privi dintr-o parte, cu ochi galbeni... Toma ieși înainte.

— Ascultă cetățene, rosti el scurt. — Sătenii cinstiți nu-ți mai pot răbda minciunile. Folosești aparatul împotriva noastră...

— Prostești oamenii de cap! îl întrerupse, mârâind gros, Toader Covrig. Ți-l luăm!

— Nu ești vrednic să ai radio, — spuse un altul.

— Ți-l confiscăm, întări Toma. Nu-ți mai dăm pas să turburi munca și liniștea țăranilor muncitori.

Corlea ridică ochii; înțelese dintr'odată. Il fulgeră pe Toma cu privirea și profitând de faptul că era lângă aparat se repezi spre el cu pumnii ridicați. Mai ager, Toma îi înfipse mâna în guler și-l smuci înapoi:

— Incet, încet, nenisorule! Asta-i averea poporului de-acum!

Corlea se smulse furios din mâna lui Toma, făcând înapoi câțiva pași și ridică pumnul:

— Nu da, nu da, dihanie, că te sfărâm! mârâi Toader Covrig, îndreptându-se spre el. Il împinse la o parte ca pe-o păpușă și se apropie de aparat:

— Haideți, fraților.

Toma desfăcu grijuliu toate sârmele, luă legătura cu pământul, trase antena jos. Ieșiră pe poartă, urmăriți de chiabur și de hăpăiturile înecate ale câinelui. În aceeași zi la Căminul Cultural începu să cânte cu strășnicie aparatul confiscat.

— Eh, ce aparat! Avea bani chiaburul! spuneau oamenii. Ar fi putut cumpara o sută de aparate, numai să fi vrut.

Seara, când se duse Cristea pe la Rafila, îl găsi pe Corlea întunecat ca o grămadă de cărbuni. Cât ce-l văzu, chiaburul prinse să se jeluască:

— M'au secăt la inimă, mi-au smuls inima din piept. Ah, Cristea, Cristea, bine-ai zis tu că toate ies și-au ieșit din ăsta, din Toma Bumbului!... Ei, Cristea, Cristea...

— Au luat aparatul?

— L-au luat, arde-ar carnea pe ei să ardă. Și-am vrut să ți-l dau ție. Să-l folosești voi la casa voastră... Acuma, de unde să mai știu eu ce-i prin lume? Ce are să mă încălzească mai departe? Spune, mă, spune? Du-te Rafilă, și mai adă ceva în cana asta, trăsneasc-o dumnezeu de lume!

Cristea, prins acum de tot în casa lui, îmbrobodit cum se cuvine, atât de radio cât și de Corlea, era la fel de mohorât. În seara aceea, băură multe căni de vin, schimbă atâtea vorbe încât Cristea ajunsese pe două cărări acasă iar a doua zi nici nu se duse la lucru, oricât îl îndemnă tată-său, Dumitru.

— Lasă-mă'n pace, că nu-s slugă la al Bumbului.

Cristea, în acele zile slobozi pe uliță printre flăcăi, unele, printre femei, altele, niște vorbe, așa ca să se afle în treabă, parcă. Toma... i se urcă la cap lui Toma. El crede că nu se bagă de seamă nimic? El crede că oamenii nu văd cum se ostenește el să crească în ochii raionului și să ajungă domn mare, ca să pună oamenii să lucreze ca bolunzii, iar el să stea cu mâna în buzunar? Iar pentru asta, ca să știe tot ce se va vorbi prin sat împotriva lui, vrea să pună prin case o drăcie ca telefonul care o să prindă orice vorbă cât de șoptită... De-aia s'a legat de Corlea și i-a luat radio... ca să crească în ochii raionului.

Aceste vorbe, purtate de ici-colo, ajunseră la urechile lui Boroș, secretarul care prinse de unde porniseră. Se sfătui cu biroul ce să facă și hotărî să vadă de Cristea care se învârte prea des pe la Corlea. Il întâlni odată pe uliță și-i spuse:

— Ei, Cristea. Aud că vrei să te însori...

— Eh, vorbe! dădu Cristea din mână.

— Adică, nu-i drept? se miră secretarul, privindu-l cu ochi bănuitori, dintr-o parte. Atunci cum de dai atât de des pe la Corlea?

— Ei, des... așa ca feciorii! rosti Cristea alene, nepăsător.

— Tu ai face mai bine, Cristea, să-l lași în pace pe chiabur. Fata de... știu eu... aici tu să hotărăști, dar cu chiaburul rărește-o, Cristea. Cine ți-a băgat prostiile alea în cap despre care-am auzit vorbindu-se?

— Care prostii? îngână Cristea, începând să roșească.

— Adu-ți numai aminte, Cristea. Să te socotești bine, dar bine... altfel cu noi...

Cristea îl privi cu răceală și rosti supărat, cu o frică nelămurită în inimă:

— Asta-i! Dumneata crezi că eu scot vorbe prin sat? Vă luați după cei care nu mă pot vedea din pricina Rafilei... că le-am luat-o de sub nas. Dar cine ce treabă are? Dacă-mi place fata, nu înseamnă că-mi place și tată-su...

Boroș căută spre el cu luare aminte, tăcu mult timp, socotindu-se nu cumva feciorul are dreptate și adăugă:

— Eu n'am nimic cu fata. Îți spun însă verde: păzește-te până nu-i prea târziu. Așa, Cristea...

Cristea, după convorbirea cu Boroș nu se simți tocmai bine. Totuși, ascultă

tând acum mai mult de cele ce auzea dela Corlea, se înfurie asupra secretarului și-și spuse cu îngâmfare : „ce mă bate la cap, ce se înfoiază ca un curcan ? E-teee... parcă el m'ar fi făcut“.

A doua vorbă împotriva legăturii lui cu chiaburul i-o spuse tată-său, bătrânul Dumitru Moldovan, în seara zilei când Cristea refuzase să meargă la lucru.

— Ia ascultă aici, mă. Ai rămas singur la casa mea, frate-tău a murit pe front, surorile ți le-am măritat... Dar tu ce crezi că am să te țin ca pe-un trântor ? Bagă de seamă, Cristea, că te bat așa, cât ești de mare, de n'ai să uiți nici când îi pune mâinile pe piept !

— Eh ! n'am fost azi, am să merg mâine...

— Asta o știu eu... chiar dacă nu vrei tu. Am să te silesc să mergi la muncă. Eu te-am făcut. Dar ia spune-mi tu, că eu tot mă uit și te urmăresc, mi-a spus și mă-ta ce vorbesc muierile — ia, spune-mi: drept-ți că te ții cu Rafila lui Corlea ?

— Drept ! spuse Cristea atât de aspru încât îl miră pe bătrân.

— Și ? Ai s'o iei de nevastă ?

— Am s'o iau.

Dumitru Moldovan rămase puțin pe gânduri, încurcat. Iși privea feciorul cum stă după masă ca un bolovan sur, într'atâta era de întunecat. Spuse apoi încet, parcă în silă :

— Biine, Cristea... biine, lungi el vorbele, parc'ar fi vrut să-i atragă atenția. Ce să zic ? dădu el neputincios din mâini. Treaba ta. Dar mie să nu mi te învârți pe lângă chiabur, că destul l-am slujit eu pe tată-su... De, fata-i frumoasă, arată cumsecade. Dacă se rupe de tată-su, nu zic nimic. Ad-o încoace, mi-o fac noră și gata. Dar pe Corlea nu-mi trebuie nici în ochi să-l văd. Auzitu-m'ai ?

— Te-am auzit, te-am auzit ! dădu Cristea din mână.

— Măi, Cristea, dar nu puteai găsi tu alta ? întrebă mamă-sa de lângă furcă.

— Na ! parcă inima întreabă ! rosti el cu fălcile încleștate. Tata de ce n'a găsit alta în locul dumitale ? Imi place și gata. Am s'o iau și pace bună.

— Dar eu zic altfel ? se amestecă bătrânul. Ți-am spus că n'am nimic contra. Eu nu-s ca alții să-ți îndes pe grumaz pe care nu-ți place ca să tânjești toată viața... Fă tu așa cum zic eu : ia-o de mână frumușel, într'o seară, o aduci acasă...

— S'o fure, Dumitre ? îngăimă bătrâna.

— De ce să n'o fure ? Eu n'am să fac nuntă cu Corlea, nici n'am să mă pup cu el în bot. Dacă Rafila ține la Cristea, atunci să-i pară bine că o smulge din casa aceea clădită din sudoarea altora. Nu zic, îmi place fata. Fur-o și noră mi-o fac.

— S'o fur, s'o fur ! N'au să-mi strice câteva iugăre de pământ !

— Cum ? Ce iugăre, mă ?

— Loc. Eu cu ce să trăiesc ?

— N'are colectivul avere destulă ? Ai căpiat !

— N'am căpiat, dar dacă s'a înîorace ? Atunci ce-o să mă fac ? Ha ? Ce-o să mă fac ?

Bătrânul își băt看 cu mare mirare palmele deolaltă. Il privea pe Cristea cu ochii lărgiți.

— Uite, uite, uite, cum l-a îmbrobodit Corlea ? ! Mă, nu cumva vrei să-mi batjocorești bătrânețea ? Spune până nu mă înfurii ! Și ți-a spus că-ți dă avere ? Dacă-i așa, fătul meu, apoi să nu te prind că mai calci pe acolo că te omor, auzi ? În cap te lovesc ! N'am cu fata nimic, auzi ? Iți place, ea ține la tine, nu zic nimic. Dar nu-mi trebuie dela Corlea niciun ac, un fir de pai nu-mi trebuie, auzi ?

Socotește-te cum crezi, ascultă de vorbele mele, Cristea, și nu mă băga în păcat la bătrânețe !

— Vezi, Cristea, dragu' mamii, vezi ? Mai bine pune ochii pe alta și las-o'n foc de frumusețe. Ea se duce, Cristea, ca focul de paie și-o să-ți amărăști viața.

— Lasă-mă'n pace, mamă. Am zis și eu așa, o vorbă.

— Apoi vorbe de-astea nouă să nu ne mai spui, dragu-tatii, că atâta fecior mai avem la casă. Doar tu ești om cuminte, întreg, nu te lăsa bolunzit de vorbele chiaburului.

— Bine, bine... n'am să mă las ! — spuse Cristea. Cu aceste vorbe se ridică dela masă, trecu în casa dinainte și se culcă. Bătrânul fumă multe țigări ascultând sfârâitul fusului. Se gândea la treaba asta, a lui Cristea. Nu, Rafila nu era fată rea, parcă nici n'ar fi crescut în casa lui Corlea. Cine știe ? Se mai iscă asemenea făpturi acolo unde nici cu gândul nu gândești; iar dacă tinerii se plac, nu li se poate pune deacurmeziș. N'are el mintea asta... Iacă, în ce încurcătură se află. Dragostea aceasta, dacă stă s'o judece bine, are ceva putred la mijloc, ceva care o să-i muzezească sufletul lui Cristea. Cu de-a sila nu-l poți lua pe Cristea, e căpățânos. Cine știe ce-o să-i trăsnească prin cap ! Mai 'nainte când se părea că îi place de toate fetele satului, era în mare încurcătură bătrânul; acum uite că dă de alta... Numai dracu poate vedea cum se vor sfârși astea... dacă s'or sfârși cu bine.

Bătrânul svârli țigara spre sobă și se culcă, știind bine că somnul acelei nopți se dusesese pe apa sâmbetei.

41

Exact în ziua de 1 Martie, tractoarele duduie răsunător, sguduind văzduhul și cele două pluguri cu cinci brazde se înfipseră în cea dintâi arătură a primăverii. Gospodăria colectivă contractase cu S.M.T.-ul executarea la timp și în bune condiții a lucrărilor necesare pe sezonul de primăvară, de vară și de toamnă. Adunarea generală aprobă contractul în unanimitate. Intrucât erau doar câteva gospodării în raion, vreo cinci întovărășiri nu prea mari și patru gostaturi, S.M.T.-ul nu era încărcat. Două tractoare cu utilajul necesar poposiră în Plopșor. Colectivul se angajase să dea celor patru oameni mâncare caldă pe tot timpul lucrărilor. Acea mâncare, în treacăt fie zis, până la înființarea bucătăriei dela creșă, fu dată în grija câtorva collectiviste care o pregăteau acasă.

Toader Covrig, de îndată ce tractoriștii săriră de pe motoare în curtea gospodăriei, se apropie de dâșii, se prezintă : brigadierul Toader Covrig și cuprinse în palma lui cât un hârleț, mâna brigadierului tractorist. Acesta, un tânăr cu înfățișare athletică, bine clădit, cu insigna de G.M.A. pe salopetă, îl privea pe brigadierul Covrig cu ochi plini de admirație.

— Dumneata ai arat și astă toamnă la noi ? îl întreabă Covrig. Parcă te-am văzut prin sat.

— Am arat...

— Cum ți se pare pământul nostru ?

— Bun pământ...

— Așa-i ? Ei, noi vrem să-l facem și mai bun. Am adus gunoi, am cumpărat și dela individuali. O să-l silim să dea cât poate de mult.

— Asta-i bine ! zâmbi tractoristul.

— Dar dumneavoastră va trebui să ne ajutați... că noi singuri, de... nu ne ține cureaua ! Știi, o arătură clasa 'ntâi... culturile îngrijite ca la carte...

— Toate muncile o să vi le facă brigada noastră.

— Zău ?

— Aşa avem dispoziții... Aşa a hotărît conducerea noastră. Nu ne mai schimbăm. Fiecare va răspunde de munca efectuată.

— Daaa ? Deci, te pot trage la răspundere...

Când mușcară cuțitele din pământ, Toader Covrig îi strigă brigadierului, cu un glas atât de puternic încât acoperi duduțul motorului :

— Hei, tovarășe... heei ! Nu uita că în această tablă e pământul brigăzii mele. Brigada mea, tovarășe ! — se isbi Toader cu pumnul în pieptul lat... Heeei ! Nu uita... să nu-mi faci greșuri că te întorc până ametești...

— N'avea grijă ! zâmbi tractoristul, cu mâna întinsă liniștitor spre Covrig.

— Heeei ! nu uita că ne-am prins în întrecere cu brigada cealaltă ! Să nu mă întreacă Văsieș, că-ți fărîm tractorul ! râdea Covrig, pășind larg și iute pe lângă tractor. Nu uita !

— N'am să uit, tovarășe, fii hodinit !

Pe lângă arătură se plimba Melchior, însoțit de Toma, de Grigorie și de Văsieș. Președintele măsoara din când în când adâncimea brazdei. Văsieș dădea încețitor din cap și mormăia :

— Bun... bun... tare bun.

— La anul, frate, îi spunea Toma lui Grigorie Voivod, nu va mai fi așa. O să avem câmp desmiriștit, o să facem asolament, și vom începe o muncă sistematică, după toate regulile științei. Nu mai facem așa, să avem zeci de hectare de arat primăvara. Primăvara, tovarășe președinte, nu se ară, auzi ? Nu se ară. Așa spune știința sovietică. Toate arăturile se fac toamna. Noi puteam scoate în anul acesta cu mult mai multe produse dacă aram din toamnă. Ai să vezi asta la vară.

În ziua începerii arăturilor de primăvară, Gherasim se prezintă în fața consiliului de conducere. Îl privi pe Toma cu ochi mari și începu să grăiască parcă rușinat, parcă vinovat de ceva :

— Eu, tovarăși, eu... atunci am spus, în iarnă... eu nu mai stau la grajd. Îmi miroase a ogor, a must de omăt... zău. Eu...

— Înțelegem, înțelegem, interveni Grigorie Voivod, întinzând palma spre dânsul. Șezi, Gherasim, șezi ! Adică te ceri într-o echipă de câmp ?

— De câmp. Am să mor de ciudă legat de grajd.

— Stai, Gherasim, stai. S'o luăm încet, spuse iar Grigorie. Te lasă pe tine inima să dai caii în grija altuia ?

— Apoi și-așa s'au împărțit acuma pe brigăzi... Caii au plecat la muncă. În grajd sunt numai iepela a fâta și calul cel chior al lui Achim.

— Și vrei să ne lepede iar vreo iapă ?

— Am să-l controlez pe acela care...

Oricât s'a luptat consiliul cu Gherasim, n'a fost chip, să-l înduplece. A înfruntat acasă gura Rozaliei, l-a înfruntat și pe Toma, și pe Melchior. Tuturor le-a ținut piept: „eu mă duc pe câmp. V'am spus. Mă duc la lucru. Na ! Asta-i !”

Și s'a dus. A intrat în brigada lui Covrig, a luat în primire o pereche de cai. Gherasim se dovedi din prima clipă om priceput și cu dragoste de muncă.

— Covrige, spunea el, tovarășe brigadier. Mie să-mi spui cât și ce am de sămănat. Așa. Când și unde. Apoi, las pe mine.

Disdediminează, Gherasim era la grajdul brigăzii, dădea bună ziua și se apropia de caii lui. Îi țesăla cu luare aminte, le da tainul lor, controla hamurile. În curând, se auzea glasul lui, îndemnându-i :

— Ei, haideți, dragii tatii...

Svâcnea în galop pe poartă, călare. Sămănătorile erau pe câmp în grija paznicului. Toader Covrig îi spunea lui Toma cu încântare :

— Cu oameni ca Gherasim nu mi-e rușine niciodată.

— Așa-i el... până se pornește. Pe urmă merge numai în galop.

Se limpezise o vreme frumoasă de primăvară... Bobocii plesniră de timpuriu, înneacă satul în flori de toate colorile, în parfum amărui-acriu. În așa fel năvălea viața în muguri, în așa fel înverzea hotarul sub bătaia molatică a soarelui, încât oamenii clătinau cu uimire din cap :

— Cum de avem o primăvară ca asta ? E 951, nu-s zilele poveștilor.

Gherasim se uita la sămănătoare dacă e în regulă, lua cheia și strângea unele șuruburi, curăța roțile și cutia de noroi... Caii, în răstimp, culegeau de pe Țurmurile de câmp colții firavi de iarbă. Acolo îl găseau colectivii ceilalți care soseau în grup către răsăritul soarelui, sculați de șefii de echipă. Paznicul clătina din cap către Covrig :

— Asta, al Bumbului, n'are somn.

Gherasim chemă la întrecere, lămurit de Covrig, celelalte at laje ale brigăzii.

— Măsoară parcelele, brigadiere ! ceru Gherasim.

— Stai, Gherasim, stai... Nu așa. Dăm sămânță. Atâta merge la un hectar — atâta la două. Mașina-i mașină, ea sloboade numai fix cât trebuie.

— Dar dacă sloboade cea mai mult ,ca să iasă în frunte? se îndoi Gherasim.

— Cum ? Ce vorbești ? Nu scriu eu aici care, unde și cât seamănă ? Hei, nu merge așa... Evidența, frate... asta-i ! Controlez ! Apoi, num' atâta-i trebuie, să-l prind !

Cerul se lărgise, limpede ca un ochiu de copil. Pe aripa legănătoare a vântului veneau amestecate mirosuri amețitoare. Mirosea iarba crudă care țâșnea din pământul mustos, miroseau brazdele întoarse proaspăt, miroseau bobocii de răchită amărui — asemănător mirosului de portocală și de mere domnești. Imbătută de aceste mirosuri, ciocârlia cânta sub bătaia soarelui, țipa uneori ascuțit și se repezea către arăturile proaspete, fără să se teamă de duduitul tractoarelor. Codobaturi agere săltau în urma celor cinci brazde, privind cu ochi rotunzi, mici ca mărgelile, la bogăția ce ieșea dintr'odată din pământul răscolit... Numai ciorile, mai sperioase, se țineau deoparte, gălăgioase și negre.

Gherasim respira câteodată larg, punându-și mâinile în șolduri și privea întinderea neagră a arăturii... „Măi, ce de pământ ! Și ce pământ !“... Așa îi spuse lui Covrig.

— Mult, da ! răspunse brigadierul. Dar nu asta-i principal, Gherasime ! Principal e că totul e al nostru : al meu, al tău, al nostru. Ei vezi, asta-i ! Iar el îți dă atâta cât te ține vrednicia. Nu ești vrednic, nu mănânci...

— Mda, răspunse Gherasim .Asta-i drept... Hei ! strigă el către cai. Înainte... înainte că ne întrece Nistor.

Hotarul răsuna de cântecul unui flăcău, ajutor la sămănătoare.

Această vreme îmbelșugată îi scutură pe colectivști. Parcă însuși pământul te îndemna, îți cerea să te așterni pe muncă. De aceea, consiliul de conducere socoti de bine să se înceapă neîntârziat săpăturile pentru iaz. Toate brațele disponibile, plus șase juguri, intrau la această muncă.

Râtul lui Corlea care fusese comasat, se întindea dela trestiiș, în sus. Cum toată apa se scursese în smârcul fostului iaz, râtul se svântase așa de bine că pe urmele roților carului nu ieșea apă. Atunci, membrii colectivului au fost convocați la munca pentru săparea iazului. Iazul se va întinde pe două hectare, așa că socoliți dumneavoastră cât pământ a fost scos de acolo, dacă la margini avea adâncime de o jumătate de metru, iar spre fund un metru și jumătate. Pământul scos, era întrebuițat pentru digul din față lat de zece metri la bază și pentru întărirea marginilor. Conducerea lucrării era dată în sarcina lui Toma.

Astfel, Toma fu primul care înfipse casmaua în pământul reavăn. Impărțiți pe echipe, fiecare cu porțiune anumită, colectivștii, femeii și tineret — bărbații arau și semănau — se apucaseră de săpat. Se făcu loc pentru șanțul pe unde va curge

apa din iaz spre grădina de zarzavat din vale : un şanţ obişnuit în pantă uşoară. Apa care venea pe pârau tot timpul anului — dacă nu era secetă mare — nu era multă, o şuviţă acolo, dar destulă ca să împrespăteze pe cea din iaz. Ea se va scurge prin şanţul pornit dela buza digului. Pentruca atunci când vor fi ploi mari şi puhoaiie apa să nu năboiască peste râturi, în dreptul albiei vechi se zidea din cărămidă loc pentru o poartă grea de scândură. Tot în vederea puhoaielor care puteau umple iazul de mături, se ridicau parapete pe margini, întărite cu gлии pe care se plantau răchiţi. Tot răchiţi întăreau laturile digului din faţă.

Era o muncă uriaşă chiar pentru nişte oameni mai săritori decât plopşorenii noştri. La început, întinderea celor două hectare, împetritate de femei şi tineri, răsuna de cântece. Pe urmă, în zilele următoare când de-abia se mişcase un singur rând de hârleţ, femeile începură să murmure. Degeaba glumea Mitru, electricianul, într'un grup în vremea prânzului :

— La vară, cobori de-aici, dela secerat, după ce te-a copt soarele şi te-ai umplut de colb până'n rărunchi încât oricum ai face, tot negru scuipi... la vară ne repezim de pe dâmb, dăm hainele peste cap şi sărim ca broaştele să ne răcorim. Femeile să-şi coasă de pe acuma costumul de baie ca domnişoarele din Cluj, ca să nu se sperie broscii când le-o vedea în pelicuţa goală...

— Broscii ca broscii, dar ce-au să rânjească cei cu mustaţă ! Atunci să vezi comedie pe-aici !

— Aha-haaa ! numai să se 'ndese tufărişul cu răchiţi.

— Pân'atunci au să ne sară ochii ! Iacă, săpăm de trei zile şi nici nu se cunoaşte.

— Avem vreme până la secerat !

— Ai, pe dracu ! Cine va pune cartofi şi fasole şi legume ? Cine va plivi şi va săpa toate câte sunt ? Voi, mucoşilor, numai la scăldătoare socotiţi. Cu asta nu astupi nici gura, nici dosul...

Toma asculta şi unele şi altele, când vesel când neguros. Era o muncă grea, dar care trebuia dusă la capăt. Aşa că el propuse consiliului de conducere să-i trimită acolo câţiva comunişti cu care să pună bazele unei întreceri socialiste. Se confecţionară steguleţe roşii şi se făcură premii pe echipe : premiul I, câte o pereche de bocanci de fiecare echipier din echipa cu cel mai mare randament în muncă, premiul II, câte trei metri de pânză ; iar premiul trei, o flanelă de bumbac. Pentruca forţele să fie egale îi împărţi pe tineri şi tinere printre cei vârstnici şi în echipe, comunişti.

— Dar dacă toţi vom fi egali, atunci cum va fi, Toma ?

— O să vedem atunci, râse el.

— Toma, o echipă poate să câştige toate premiile ? întrebă Maria Creţului.

— Mai ştii ? s'o fi putând. Să vedem la urmă... Dumneata, lele Marie, o să fii şefă de echipă că eşti ageră la gură.

— Sunt ageră eu peste tot. Dacă mă pornesc eu, nici dracu nu mă întrece.

— Te lauzi, te lauzi, lele Marie... o zădărea Toma.

— Eu-u ? Eu mă laud ?

— Toată ziua-mi murmură acolo.

— Poţi tăia limba omului, Toma ? Nu poţi...

— Se poate face treabă şi fără murmur. Gata : te chem la întrecere. Echipa noastră cu echipa dumatăle. Primeşti ?

Toma îi zorea într'una pe echipierii lui. Se făcuse o tablă, înfiptă la marginea iazului : roşie pe-o parte şi neagră pe alta. În fiecare seară Toma scria cu cretă pe ambele părţi. Pe cea roşie, evidenţiaţi... pe cea neagră, codaşii. Mitru al lui Sfârla îi spuse lui Toma într'o seară :

— Toma, să facem şi un steag negru. Pentru echipa codaşă.

— Ce-eee ? se miră Toma. Un steag negru ? Nu... nu se poate; jignim oamenii. În orice echipă sunt și oameni harnici. Cum îi poți vâri pe toți într-o căciulă ? Ei, Mitrule... Ție ți-ar plăcea una ca asta ?

Mitru lăsa nasul în jos, rușinat, roșu până în vârful urechilor. Se îndenărtă și se apucă de lucru cu furie parcă, fără să încerce vreo glumă ca de obicei. Toma însă hotărî totuși ca pe tabla neagră, să fie trecută și echipa codașă. Sub ea, imediat, codașii din toate echipele. Același lucru cu echipele și muncitorii frunțași. Aceștia însă erau trecuți pe partea roșie a tablei. În prima zi dela aducerea tablei pe locul de muncă, echipa Mariei Crețului fu trecută, în hazul celorlalți, pe negru. Toma scria, încet, cu litere desenate, ca un copil de școală.

— Ce fel de conducător ești, lele Marie ? o râdea Mitru. Ți-ai lăsat echipa împotmolită iar dumneata ai sărit pe tabla roșie... Individualism, asta-i ! „Numai eu să fiu în frunte“... Știi cum îi asta ? Ca cel cu cămașă nouă și cu cioarecii fleanduri...“ Cioarecii nu-s ai mei, îs căpătați !” zicea el.

Maria Crețului, mânioasă de vorbe, de râsetele celorlalți, mârâia gros, cu răfraima trasă pe ochi :

— Ei, lăsați voi numai... vă arăt eu ! își scutura ea pumnii mari, ca de bărbat.

— Dece... râdea Mitru care lucra în echipa lui Toma. Nu ne lăsăm !

— Nu vă lăsați... Bine. Nu vă lăsați ! mârâia Maria Crețului, o să vedem noi, o să vedem.

— O să-i dăm Mariei o flanelă !

— O flanelă... Trebuie să comandăm una specială, cât o saltea !

Toate aceste lucruri, împletite cu o susținută agitație verbală și prin exemplu ridicară moralul săpătorilor. Comuniștii, printre care și Pișta Căldărar, munceau pe rupte, zoreau și pe ceilalți : „haideti, haideti, fraților, că ne-o iau înaintea !“ Maria Crețului se răstia la echipierii ei cu atâta glas că răsună hotarul... Două zile echipa ei păstră locul pe tabla neagră . pe urmă locul păcătos rămase necris, pustiu. Echipele ajunseră egale. Iar dela un timp trebuia să vopsească cu roșu și tabla cea neagră : nu mai erau codași... toți îndeplineau norma, iar evidențierea se înmulțiseră. Oamenii din sat care treceau pe-acolo clătinau din cap și se minunau.

— O să creșteți și pești aici ! spuse unul, așezat pe margine, cu țigara în gură.

— O să creștem ce-om vrea noi, dar tu n'ai să vezi nici coadă de pește... Iar dacă-i vrea să te scalzi, plătește taxă, dacă-ți adăpi vitele, taxă... Ce, crezi că-i joacă aici ?

— Dar dacă intru și eu la colectiv ?

— Intră, ce tot pipăi cu degetul... îi aruncă Maria Crețului în obraz.

Isbucniră râsete prelungi. Flăcăiașii se rostogoliră pe jos, urlând și lovind cu pumnii în pământ.

— Ha-ha-ha-haa !

— Ca mirele ne'nvățat !

— Trăsni-te-ar, lele Marie !

— D'apoi ce crede el ! spunea Maria Crețului mânuind lopata ca un bărbat, ce crede că se poate pune cu mine ? Vie aici, să pună mâna... ce se tot codește atâta.

Luna Martie se arătă, spre deosebire de alți ani, caldă și cu foarte puține ploi, așa că lucrările iazului meraseră în continuare, aproape fără întreruperi. În locul râului se căsca acum o groapă uniformă, cu margini înălțate și cu dig lat în față. Pentruca marginile pârâului să se poată tăia, se abătu apa pe-o parte a iazului terminată mai curând. Săpătorii dărmaseră pe urmă un mal, îl scoaseră

afară și adânciră restul iazului. Toate lucrările acestea, mari și grele, au fost terminate într-o lună și jumătate. E drept că în unele zile, între o semănătură și alta, veneau carele cu vite și ajutau bărbații, dar fără să se amestece în echipe. Lor li se socotea doar ziua de muncă și atât. La sfârșit, spre marea mirare a tuturor echipa Mariei Crețului câștigă întrecerea.

— Ai văzut, dacă vreau eu? îi vâră Maria pumnul sub ochii lui Toma. Ai văzut? Ce crezi? Dacă eu mă înfurii, răstorn colectivul.

— Infurie-te cât de bine. Eu mă bucur. Infurie-te mereu ca la săpatul iazului!

Gospodăria se văzu nevoită să comande direct din Cluj dela fabrica Ianoș Herbak atâtea perechi de ghete, pantofi și bocanci. În total douăzeci.

— Ne-o costat cam mult treaba asta, spuse socotitorul scărpînându-se în capul chel.

— Nu te văita! zise Toma, nu te văita! Câți bani au intrat în cassă pe urma transporturilor de iarnă?

— Cincizeci de mii.

— Câte mii s'au economisit cu nutrețul?

— Douăzeci.

— Câte vagoane de legume o să scoatem?

— Asta de unde vrei s'o mai știi? O să vedem la toamnă, tovarășe Toma.

— Apoi tocmai asta zic și eu. Cheltuelile cu premiile se ridică la o sută douăzeci de mii, deci o mie cincisute de om. Meritau asta. Dar fiecare mie va aduce pe lângă ea nenumărate alte mii... De ce te miri? Iazul acesta ne va folosi zeci de ani de-acuma înainte. Așa că... hopul a fost mare. L-ai sărit? Du-te înainte și nu mai întoarce ochii înapoi!

42

Primăvara aceasta era atât de potrivită la vreme, încât bătrânii scor noneau aducerile aminte ca să știe cam când au mai petrecut una la fel. Clătinau din cap și nu puteau să-și amintească.

Încă din luna Martie năvălise verdeața pe câmpuri, atât de îmbelșugată încât de Paști se putea cosi în orice parte a pășunii. Semănăturile de toamnă creșteau ca din apă, parcă le-ar fi tras la deal cerul albastru. Sămânța cât ce-o puneai sub brazdă încolțea de mai mare dragul. Avea și apă și căldură din belșug.

— S'a îndurat bunul Dumnezeu de noi! spuneau oamenii: numa dacă am scăpa de potopuri, de grindină mai ales... Alții, care știau câtă zdroabă se pusese în toamnă ca să se trateze semințele și să se semene la timp, care știau cât se luptaseră pentru desmiriștit îndată după secerat, cercetau holdele răsărite și spuneau:

— Bun e Dumnezeu, dar nici cu știința nu mi-e rușine. Uite, Augustin Trifu s'a luat după colectiv, a desmiriștit printre clăi, a selecționat și tratat sămânța, a pus-o la vremea ei în pământ. Tot așa a făcut Văsieș. Ia uitați-vă la holdele lor. Lacrimă, nu alta. Nici pălămidă. nici buruiiană puturoasă, nici volbură, nimic. Cât despre al colectivului grâu, ce să zic? Așa grâu cred că n'am văzut decând sunt pe lume și calc pe iarbă verde... Colectivul scoate peste două mii la hectar.

— Scoate!

— Asta-i, vezi! Unde e Corlea să-i spun că, uite, ce frumos crește grâul pe unde ară tractorul!? Unde-i, să-i arăt ce'nseamnă grâu semănat cruciș. Mama lui, spunea că-i păcat să semeni așa; că pui cruce rodului, adică-l înmormântezi. Ei, uite cât e de înmormântat! Unde-i, să mă strâmb la el și să-i spun că și Dumnezeu ține la comuniști! Zicea el: „are să-i bată Dumnezeu că strică rânduelile

vechi"... Apoi acelea pe care le stricăm noi, numai rândueli de-ale lui Dumnezeu nu's!

Încă în plină campanie de însămânțări, Melchior, sosit proaspăt dela raion unde fusese chemat urgent, adună într'o seară la ședință plenară activul organizației de partid din gospodărie.

— Tovarăși, începu Melchior, cu glas foarte solemn, cu un fel de paloare pe obraz. După cum cred, fiecare știe din ziar că în primăvara aceasta, poporul nostru sărbătorește un mare eveniment: e vorba de aniversarea a treizeci de ani dela înființarea partidului comunist din România. Cred că fiecare e pătruns de măreția acestei sărbători. Treizeci de ani, tovarăși, treizeci de ani de lupte necurmăte, de suferințe neînchipuite, de strădanii și de jertfe pentru marea cauză a socialismului. Adunat sub steagul neînvins al lui Lenin și Stalin, partidul nostru a luptat și a biruit. A biruit... Căci ce-a fost partidul, tovarăși? Pentru fiecare dintre voi? Pentru întreg poporul nostru?...

În timp ce Melchior vorbea mai cald ca niciodată, Toma, așezat pe una dintre băncile din fund, vedea cum stău oamenii — fiecare venit de pe câmp, dela muncă — atenți, cu gâtul întins spre Melchior. Toma ie auzea respirația reținută, înceată, tușitul înfundat în pumni și se mira că niciunul nu se mișcă neliniștit pe scaun. Așezat la masă, Boroș avea în ochi o lucire neobișnuită. Toma stătea între Covrig și Carol Forai. Covrig își împreunase mâinile pe piept și stătea drept ca la fotograf, împietrit. Pe fața lui de piatră se citea o dărzenie neasemuită. Rotarul, cu coatele pe genunchi, aplecat înainte, cu bărbia ridicată, învârtea încet pălăria între mâinile lui mari, de meșter. La degetul mare, observă Toma, avea o tăietură aproape vindecată.

„Parcă's alții! cugetă Toma. Și iaca, n'a trecut decât o jumătate de an — nici atât n'a trecut... Buni oameni“...

— Partidul, tovarăși, răsună vocea melodioasă a lui Melchior, a fost ceeace se cheamă lumânarea în întunec. Au tăbărit asupra lui toți turbații, așa cum se năpustesc vifornițele peste un copăcel tânăr, voinic și îndrăzneț. L-au schingiuit, l-au rănit, i-au ucis mișelește oamenii, l-au batjocorit în fel și chip. Dar nu l-au răpus! Partidul a trecut prin toate victorios, așa cum trece para focului printre uscăturile! Care cum s'a aruncat asupra-i, s'a ars și scrum s'a făcut!... Niciodată flacăra aceasta n'a putut să fie stinsă. A ieșit biruitoare iar acum duce țara noastră acolo unde merită să fie: la loc de cinste în rândul popoarelor lumii libere...

Melchior conținu puțin vorba. Oamenii răsuflară prelung parcă ar fi pus jos o greutate. Boroș își freca obrazul cu dosul palmei, în neștire.

— În cinstea aniversării partidului nostru, tovarăși, să ne înzecim eforturile pentru a ridica gospodăria noastră la loc de frunte, s'o facem înfloritoare... În noi stă puterea asta. Putem și trebuie s'o facem. Va fi cea mai mare mulțumire făcută partidului pentru câte ne-a dat, pentru câte a înfăptuit și va mai înfăptui de-acum înainte.

Primul care se ridică la cuvânt fu Carol Forai. Acesta își puse grăbit pălăria pe bancă și cum, nu se știe de ce, îi tremura mâna, o scăpă pe jos, făcând un semn lui Toma s'o lase acolo și începu:

— Eu, tovarăși, n'am să vă spun multe. Una zic: iată, am intrat în colectiv; copiii îmi sunt la grădiniță. Nevastă-mea îmi scrie foarte bucuroasă din sanatoriu. Ce să zic? Nu's astea toate dela partid? Iaca, eu sunt ungur. Înainte, chiaburii se răsteau la mine când le ceream plata pe lucru; le făceam două roți, îmi plăteau una. „Ceee? cum vorbești așa, măi, coadă de topor!“ Așa-mi ziceau. Să spună Sandor fierarul, dacă n'a fost așa! Și știți toți cum a fost. Acuma?

Acuma îs frate cu Toma, cu Covrig, cu toți... Ne-a adunat partidul... Și pentru asta tot partidului.. eu mulțumesc partidului pentru toate... care prin tovarășul Melchior m'a adus în colectiv și-l chem pe Sandor la întrecere și anume : Intâi : nicio întârziere în muncă. Doi : calitate extra în muncă ; Trei : economie mare la materiale și patru : în fiecare zi venit plus gospodăriei de o sută de lei. Asta-i angajamentul meu. Primești, Șandore !?

— Primesc ! spuse fierarul ridicându-se în picioare, dacă primești și tu condiția mea.

— S'auzim ! răsunară câteva glasuri, laolaltă cu al lui Carol.

— Ajutorul pe care ni-l dăm unul altuia să nu treacă în ziua de muncă. Să-l socotim venit al gospodăriei.

Începură aplauze. Melchior ridică însă mâna cerând liniște :

— Așa ceva nu-i just, tovarăși... Nu-i just nici al patrulea punct din angajamentul tovarășului Forai. În socialism orice muncă este retribuită cinstit. Colectivul n'are nevoie de asemenea sacrificii. Colectivul cere muncă și o retribuiește. Deaceea laudăm cuvântul maiștrilor noștri, dar principiile trebuiesc respectate... Sunteți de acord, tovarăși ?

— Mda... noi, inima noastră... îngăimă Carol, cu ochii la Șandor. Suntem de acord.

De data asta nimeni nu mai întrerupse aplauzele.

În urma multor angajamente de tot felul, Toma se ridică și spuse :

— Eu, tovarăși, fiind șef de echipă îmi iau următorul angajament : să depun maximum de eforturi pentruca să termin însămânțările la timp, să plivesc de câte ori trebuie, cu atenție, legumele, iar în zilele când munca ne va permite, întreaga mea echipă să lucreze alături de celelalte, la câmp. Chem la întrecere toate echipele. Iar în plus, mă oblig să fac muncă pe lângă micul nostru observator meteorologic care e în curs de construire.

— Ce-e-e ? se mirară oamenii din sală. De unde-ai scos-o și pe-asta ?

— Liniște, tovarăși ! spuse Melchior. E una din noutățile gospodăriei.

Toader Covrig se ridică la cuvânt și spuse numai atât :

— Eu socot că acum trebuie să pornim neîntârziat campania de întreținere a culturilor. Iată, cu iazul suntem pe terminate, de însămânțat ne-a mai rămas puțin, legumele încă nu's toate de răsădit. Să năvălim peste buruieni și nici una să nu lăsăm. Avem un grâu că-l putem duce la expoziție. Eu zic așa : mă leg să chem la întrecere brigada lui Văsieș pentru campania de întreținere a culturilor...

În urma acestei consfătuiri, activul de comuniști începu munca de agitație printre oameni. Ieșind dela ședință Melchior îl luă pe Boroș de braț și-i spuse :

— Mi-a plăcut angajamentul dumatăle, tovarășe secretar. Da, să ții strânsă legătura dintre comuniștii neîntrați și până la toamnă, să-i aduci prin muncă de lămurire, pe toți în colectiv. E bine... e foarte bine, tovarășe Boroș. Când vom face alegerea organelor de partid, să n'avem în sat decât o singură organizație !...

Prin sat umbla foarte amărît, un om. Suduia de ardea pământul : Corlea. Pe la începutul campaniei de însămânțări, îl chemară la Sfat. Chiaburul în bună înțelegere cu ceilalți, începuse iar să spună cui voia să-l asculte, așa între două vorbe : „măi, eu nu zic, seamănă, că dacă nu pui în pământ, nu culegi. Iacă, ce fac comuniștii : îți iau tot și-apoi sar pe tine : seamănă. Dar sămânță ? Sămânță de unde ? Dela dracu ?”

Vorbele lui ajungeau însă repede la Sfat. Venea când unul, când altul, când agentul agricol : „să ia împrumut, să cumpere. Ce ? Noi cât am luat împrumut dela el, cât ne-a jupuit primăvara. Las' să crăpe acum !”

Toma, care îl înlocuia pe Boroș acum în privința înșămânțării, întrucât așa hotărîse Sfatul — secretarul era prea cuprins de treburi — îi spuse răspicat lui Corlea, cu planul de cultură sub ochi :

— Nouă să nu ne umbli cu fofârlica, auzi ? Legea sună să sameni, sameni ! Nu o faci, legea prevede pedeapsa. Așa să știi.

Corlea a ieșit dela Sfat verde de ciudă. „Auzi tu, cine să-i comande lui ! Iaca nu samăn, să crape al Bumbului, dar nu samăn !” Și iar îl chemă Toma la Sfat.

— Ce-l tot bolmojești atâta ? zise într-o zi Ștefan Rusu. Trănestește-i un proces verbal de sabotaj, să-l usture la inimă !

— Cu asta nu faci nimic ! Din proces nu crește cucuruz ! Am să-l fac eu să samene !

Corlea a ieșit dela Sfat verde de ciudă. „Auzi tu, cine să-i comande lui ! Corlea părul măciucă : atâta nu plătise el toată viața pe-o zi de lucru. Omul îi spunea verde : „ne-a spus Toma sa nu ne lăsăm înșelați. Dă bani și mâncare !”

— Iar al Bumbului, scrâșnea Corlea Dumitru. Totuși, amenințat cu darea în judecată, fu nevoit să înșămânțeze, târâș, grăpiș. „Ăsta... crăpa-r-ar ! ăsta i-a ascuțit așa, se plângea Corlea către Berindeanu... Uite, uite cum m'au lăsat să hodinesc anul trecut ! Acuma ? Acuma m'ar pune pe cărbuni ! Iiih ! încheia el, strângându-și pumnii. De ce sar așa pe mine, cuscre ?”

— Eh, parcă pe noi nu sar... Sar. Ce te plângi ? răspundea Berindeanu, scrâșnind din dinți. Iacă, trebuie să ascuți. Te-ai lăudat așa și așa cu cotele... Cu colectivul. Iacă, n'am putut face nimic.

Corlea îl asculta întunecat, cu mâinile la spate și pufnea pe nas cu ciudă.

— Al Bumbului ! bătu el cu piciorul în pământ. El, uite, sfătosul acesta i-a scuturat. Nu mai avem tinnă din pricina lui.

— N'avem, asta-i drept ! clătină Berindeanu din cap.

— Tu ce zici, se aplecă Corlea spre bătrân, dacă l-am muia o leacă... Știi, ca pe Boroș. Iar sări fumurile din cap.

— Taci, nu vorbi prostii... Sunt doi, doi, mă. El și ceta din gospodărie.

— Eeee !... ăla-i un papă-lapte !

— Nu vorbi prostii. Ia, așa cum îl vezi, el le pune pe toate la cale... El l-a ațâțat și pe Bumbu.

— Știi... tu... pe-amândoi ? îngăimă Corlea.

— Ei, n'am zis nimic, am tăcut. Eu n'am zis nimic ! se apără Berindeanu bătrânul, cu amândouă mâinile întinse în față.

Corlea se despărți furios de cuscru-său. „E un fricos, un mămăligar, mama lui. Se lasă... oricum îl împing tot bine-i ! Un fricos !”

La plivit, Corlea nici nu s'a gândit să iasă. „Să turbe, dar nu mă duc ! Fac ce vreau cu holda mea !” L-au chemat din nou la Sfat, întrucât sătenii veneau în fiecare zi la șefii de sectoare cu reclamații :

— Noi ne rupem spinarea aplecați pe holde, iar chiaburul stă acasă bolovan și nu mișcă. In holda lui buruiana astupă semănătura. Mânați-l la treabă... Să vadă și el cum se lucră, cum se câștigă pâinea !

La Sfat, Corlea răspundea încet, cu ochii împrăștiati prin colțuri :

— Nu găsesc oameni, n'am cu cine, nu pot !

— N'ai... n'ai ! Plătește oamenii cum se cade, îi răspunse Toma, și-ai să găsești. Nu cumva ai vrea să faci și acuma ca pe vremea voastră ?

— De unde, măi oameni... n'am... răspundea chiaburul cu glas sfârșit, sugrumat de furie.

— In cazul acesta, sabotaj. Ce spuneți, tovarăși ? se întoarse Toma spre Ștefan Rusu și spre Lumperdeanu Nistor care erau de față.

Corlea ieși dela Sfat buimăcit de furie. „Al Bumbului !” scrâșnea el. Ori încotro dădea se ciocnea de Toma, parcă s'ar fi înfășurat lumea într'o piele de arici și din fiecare țepă răsară inereu Toma și iar Toma. Atât vedea Corlea : Toma, parcă nu întregul sat s'ar fi trezit... Se svârcoli chiaburul învăluit de gânduri negre, se svârcoli multă vreme până când într'o zi n'a mai putut să rabde și-a chemat la mare taină pe doi din oamenii lui în care prinsese de-acuma încredere...

În acele zile ale primăverii, s'a întâmplat și altceva în casa lui Corlea Dumitru. Amărită din pricini cunoscute muierilor, Rafila și-a luat în mână dinți, tremurând din tot trupul de i se clătinau dinții în gură, galbenă-verzuie la chip, a pus capul în poala mamei și cu lacrimi în ochi i-a mărturisit taina ei cea înfricoșată : era grea ! Mamă-sa a privit-o cu ochi crânceni și a întrebat :

— Cu Cristea ?

— Ih ! sughiță fata.

— Doamne, Rafilă, ce-ai putut să socoți, ce-ai putut să socoți !

— Dacă mi-e drag, mamă ! Ca ochii din cap...

— Of, bătu-ți-ar dumnezeu dragostea ! Dar înăcar are să te ia de nevastă ?

— Mă ia, mamă. Mi-a spus că numai postul să treacă !

— O doamne, doamne, mare măgărită mai ești ! Vai Rafilă, Rafilă... Hai, la doctor !

— Nu mă duc, mamă... mamă, nu mă duc, nu mă duc ! Mai bine mă spânzur. !

— O, o, o ! Cui dracu poți să-i semeni la minte ?

Intr'o seară Toma venea dela Valeria. Era înnorat și pustiu. Adia un vânticel călduț prevestitor de ploaie. Toma venea prin întunecul fluierând încetisor. Era vesel. Valeria îi spusese că a vorbit cu mama ei despre nunta lor și că acum toată casa știe... Rămăseseră înțeleși : pe ziua de 1 Mai. Gândurile acestea făceau însă loc și altora, așa cum se întâmplă totdeauna și oricui când e fericit. (Numai gândurile cele negre se ținutesc în cap ca țăruii și nu se dau urnite din loc). De pildă, își spunea Toma, vom întinde lumina electrică și pe-aici, pe la pod și mai în sus. Asta odată cu radioficarea... Radioficarea ! zâmbi Toma în sinea lui. Cât ne-au dat muierile de lucru până ce le-am scos din cap zumzăiturile chiaburilor !

Deodată, două umbre răsăriră ca din pământ înaintea lui rupându-i șirul gândurilor. Toma sări îndărăt un pas, se chirci. Avu vreme să se gândească : vor să mă bată ! și odată cu acest gând fulgerător, țâșni ca un arc, repezindu-se asupra celui mai apropiat. Omul lovit în stomac sughiță ca un porc și se rostogoli împreună cu Toma la pământ. În clipa următoare Toma era sus, drept, primind atacul celuiilalt. „Până se scoală cel de jos, cu asta termin ! De unul nu mi-a fost frică niciodată !” își spuse Toma râsuflând greu. Se ciocniră. Toma apucă brațul vrăjmașului care ținea un resteu pare-se, cu o mână, și cu cealaltă îi smulse cărpa neagră de pe obraz.

— Cristea ! mugi Toma recunoscându-l. Fără să mai stea pe gânduri îl pocni cu toată puterea pumnului între ochi. Cristea gemu, se arcui pe spate și se prăbuși lat la pământ. În locul unde fusese Cristea, apărură o lacire de cuțit, ca un fulger. Toma avu timp doar să se aplece puțin. Cuțitul repezit cu toată puterea îi brăzdă fruntea pe deasupra ochiului stâng alunecând spre ureche și se înfipse în haină pe lângă umăr. Toma răcni și apucă scrâșnind mâna cu cuțitul, o răsuci de-o auzi pârâind și-l repezi grămadă peste Cristea. Un gând îl fulgeră atunci pe Toma, încrâncenându-i carnea : să mă omoare vor ! Făcu iute câteva salturi într'o parte și se înfundă în noapte duruind peste pod repede-repede „Cât mai repede ;

dar dacă au armă de foc?" Fără să țină seamă că-l orbea sângele care curgea îmbelșugat din rana dela frunte, alerga cu răsuflarea oprită. Căinii, treziți din somn de pașii lui se luară după el ca turbați. Când Toma socoti că alergase destul și că pe laturile uliții erau case de-acum, se opri și-și duse mâna la ochiul stâng deasupra căruia simțea durerea. Palma i se umplu de sânge cald și numai atunci simți că sângele i se prelinge pe piept, pe lângă guler. Ajunse acasă, deschise ușa și-și propti mâinile pe genunchi, aplecat înainte.

— Gherasim, aprinde lampa! mugi el fulgerat de dureri.

— Ce-i, ce-i? Cine-i? se auzi speriat glasul Rozaliei.

— Eu, Toma. Aprindeți lampa odată, ce dracu!

— Ce-i cu tine, mă? întrebă Gherasim din pat, zărindu-l cum stă mogâldeată lângă ușă, în întuneric.

— Dar aprindeți lampa odată! strigă Toma, că mă orbește sângele.

— Vai de mine! Gherasim dragă, sai! țipă Rozalia.

Gherasim scăpără un chibrit și rămase stană. Toma era scăldat în sânge. Il privi îngrozit până-l arse chibritul la degete, aprinse altul și se necăji tremurând să aprindă lampa.

— Doamne, ce mult mocoșești acolo! strigă Rozalia care umbla desculță, dela Toma le Gherasim, frământându-și mâinile.

La lumina lămpii cercetară rana.

— O creștătură numai, dar lungă! răsuflă ușurat Gherasim, așezându-l pe laviță. Adă apă, Rozalie, să-l spălăm. Ia spune, cine te-a potcovit?

— Niște binevoitori, încercă Toma să glumească. Asta-i lupta de clasă.

— Fi-ți-ar lupta de clasă a dracului! se înfioră Rozalia cu palma pe obraz. Puteau să te omoare.

— Apoi că mi se pare, asta urmăreau, zâmbi Toma strâmbându-se de durere, în timp ce Rozalia îi curăța fața de sânge. N'au știut ei c'am învățat lupte la armată și că nu mi-e frică de doi.

— Doi erau? N'ai putut să-i recunoști ca să știu în cine să mă bag?

— Unu-i Cristea...

— Cristea, mârâi scrâșnind Gherasim. Fărăme-i fac!

Intr'aceea se deschise ușa casei și apăru Melchior, frecându-și ochii somnoroși.

— Brr! făcu el cutremurându-se. Ești rănit rău?

— O sgârietură. Vezi, Rozalia, că am în ladă tifon, vată și tinctură, spuse Toma.

— E aproape de ochi! zise Melchior cercetând tăietura printre buzele căreia se ițea osul alb al frunții.

Îcnind de durere, cu fălcile încheștate, Toma răbdă cu tărie arsura tincturii.

— Pune, Rozalie, pune. Pune fără frică, să nu se infecteze, ca să rămân ca Ștefan Rusu.

— Ție-ți mai arde de glumă acum! scrâșni Gherasim, dar în mine se întoarce rânza pe dos.

În curând, bandajat și schimbat cu haine curate, Toma sări în picioare:

— Hai cu mine, Gherasim.

— Viu! se iuți frate-său. Dăm după ei?

— Mergem până la Cristea, nu cumva s'o șteargă.

— Toma, zise Melchior. Stai că viu și eu...

— Ei, ce zor ai?

— Eu dau fuga la telefon. Chem miliția.

— Asta da. Imbracă-te repede. Hai, Gherasim.

Îeșiră. Gherasim cumpănea în mână o cârjă, noduroasă. Ulițele erau trezite

parcă, într'atâta hăpăiau câinii. Când ajunseră în dreptul casei lui Dumitru Moldovan, văzură uluiți că lampa ardea.

Toma zâmbi acru, își frecă bărbia patrată și-i făcu semn lui Gherasim.

— Hai.

Ușa dela intrare nu era închisă. Toma o împinse brusc și intră înlăuntrul, străbătând tinda întunecoasă. Când îi zăriră, căsenii rămaseră încrămeniți. Gherasim îl înghionti pe Toma și arătă cu capul spre Cristea :

— Tu ?

Toma era tot atât de nedumerit în fața lui Cristea ca și ceilalți înaintea lor.

Culcat pe pat, galben ca un mort, cu brațul drept desgolit și mai jos de cot, cu o tăietură adâncă, zăcea Cristea. Imprejur se agitau cei doi bătrâni cu ștergare pline de sânge. Cristea, alb ca varul, scrâșnea de durere privindu-l pe Toma cu ochi lărgiți de spaimă.

— Ce vrei ? mârâi el săltându-se puțin.

— Stai liniștit, stai așa... Nu fi nebun ! spuse Toma apropiindu-se de pat. Toma era întreg numai mirare și ardea de dorință să afle cum a fost rănit Cristea. Ii luă brațul deși Cristea și-l retrase de câteva ori, spunându-i :

— Te rog să stai liniștit și să-ți văd rana, dacă n'ai putut sta mai înainte.

— Doamne, Toma, îngăimă lelea Dochie, doar nu v'ați tăiat cu cuțitele !?

— Nu, lele Dochie, dumnealui și încă unul au sărit la mine, m'au crestat puțin, dar am reușit să scap. Ei, dar tu ai o tăietură serioasă ! Gherasim, fugi până acasă la noi și adă tinctura de iod. Hai, trap, nu te boldi la mine ca la urs !

Gherasim îl privi cu ură pe Cristea, îi făcu semn cu pumnul în care ținea cârja și împins de Toma ieși mârâind pe ușă. Toma luă apoi din mâna bătrânului năucit de întâmplarea asta, ștergarul năclăit de sânge și-i spuse lui Cristea :

— Ridică brațul în sus ! Hai, ridică-l. Cine dracu te-a tăiat ?

— Nici Cristea nici cei doi bătrâni care căutau când unul la altul, când la cei doi tineri, nu puteau să-și dea seama ce se petrece în sufletul lui Toma. Acesta strânse puternic cu ștergarul mâna lui Cristea și-o puse pe bătrână să-și țină brațul ridicat. Pe urmă Toma se așeză pe laviță, lângă bătrân.

— Doamne, doamne, Cristea, clătina bătrânul din cap, cum ai putut face una ca asta ?

— Cine-a fost celălalt, Cristea ? El te-a tăiat cu cuțitu ! ? întrebă Toma.

Cristea rămase mut și strânse doar din buzele vinete.

— Bine, Cristea... Ne-am înțeles. Nu spui acum, ai să spui numaidecât la miliție.

În tăcerea casei, trei perechi de ochi erau îndreptați asupra flăcăului care, întins pe pat, gemea încetișor. Părul lui gălbui, răvășit pe pernă și lăsat pe frunte îi mărea albeața obrazului.

— Hei, Cristea, Cristea ! spuse iar Toma. Nu l-ai ascultat pe Boroș, secretarul. I-a vorbit Boroș, se întoarse Toma spre bătrân, și n'a vrut să-l asculte. Am băgat noi de seamă că te învârți prea mult pe la Corlea și nu ne mirosea bine ! Spune drept, Cristea, așa că dela banditul acela a pornit ? Taci, nu spui nimic. Lui Boroș i-ai spus că-ți place de Rafila și noi am înțeles. Dar tu, Cristea, n'ai știut să te ferești de urzelile chiaburului ! Te-ai lăsat amăgit, Cristea, și-acuma ne doare inima că va trebui să fii pedepsit. Hai, spune care-a fost celălalt, nu fi dobitoc ! Vrei să tragi totul singur ? De ce taci ca un butuc ? Spune, cine-a fost celălalt ? Cine te-a tăiat ?

În Cristea se petrecea acum o schimbare înfricoșată. Uite că i-a cercetat rana, l-a legat, l-a repezit pe Gherasim — parcă i se aud pașii — după tinctură, vorbește cu blândețe. Ce fel de suflet zace în omul ăsta la care nu se mai poate uita ?

Gherasim intră ca o furtună pe ușa. Intinse găfâind lui Toma pachetul cu lucruri doctoricești și spuse, trăgându-și răsuflarea, cu ochii la Cristea :

— Fire-ai al dracului să fii ! uite, din pricină ta alerg ca la foc în loc să te sfărâm osuț cu osuț, coadă de chiabur !

Toma meșterea la rană. Din când în când se strâmba și el de durere, strângea fălcile și tăcea.

— Acum are să te usture al dracului, Cristea, dar fără asta, nu se poate, zise el, apăsând tifonul cu tinctură peste rană. Cristea gemu, se săltă, căzu la loc pe spate, scrâșnind. Dochia plângea tăcută, cu colțul năfrâmii în gură, clătînând încetisor din cap. Gherasim stătea cu palmele adunate pe cârjă și cu bărbia propțită deasupra, cu ochii la Cristea. Bătrânul răsucea cu degete tremurânde o țigară.

— De câte ori nu i-am spus : fur-o dacă-ți place, rupe-o dela chiabur și ad-o aici, dacă nu poți fără ea ! Nu m'a ascultat, nu m'a ascultat și gata... Acuma-i bine, mai bine nu putea ajunge, cu capul lui de nătăraș ! Ce-ai avut mă, cu omul ăsta ?

— Lasă-l, bade Dumitre, că are să ne spună el îndată, zise Toma terminând de bandajat. Ei, hai, măi Cristea, nu fi catâr. Cine-i celălalt ?

Cristea se ridică greoi din pat, se așeză cu picioarele spânzurate peste dunga patului și stătu o clipă așa. E greu de știut ce se petrecea în inima lui înaintea a patru perechi de ochi care-l săgetau neîncetat. Se ridică în picioare, se apropie de laviță și se prăbuși cu capul pe fața mesei. Brațul rănit îi spânzura, parcă fără viață, pe lângă trup. Ridică niște priviri tulburi și îngăimă ca beat :

-- Am să spun ! Tot am să spun, gemu el. Mi-a căzut fata dragă și gata. La început nu mi-a fost... pe urmă m'am lipit de ea. Asta-i ! Ce știți voi ? Dumneata, mamă, nu te uita așa speriată la mine. I-am spus c'am s'o iau de nevastă șt-am s'o iau. Am s'o iau, chiar dacă mă omoriți ! Na !

— Ia-o sănătos ! spuse bătrânul.

— Na ! Și m'am dus pe-acolo, am ascultat radio... S'a învărtit lumea cu mine. Am greșit, n'am spus nimănu !

— Grea slujbă ți-ai ales, fătul meu ! grăi lelea Dochia.

— Taci, mamă ! Pe tine, Toma, Corlea m'a trimis să te bat, eu și cu Gavrilă Berindeanu.

— Berindeanu ! scrâșni Toma în acelaș timp cu Gherasim.

— Berindeanu. Zicea Corlea așa : „ăsta, al Bumbului, trebuie muiat. S'o lase mai cu încetul, că nu mai încapi de el în sat“. Spunea Corlea așa : „îi dați ăstuia !“ adică ție. Și se gândea să i-o facă și lui Melchior !

— Lui Melchior, exclamă toți trei cu ochii lărgiți.

— Ah, Cristea, Cristea, se văita bătrâna, cum te-ai lăsat împins la păcat, să omori oameni de omenie.

-- Eu n'am vrut să-l omorîm... Berindeanu însă a vrut să te omqare. Am zis să nu faci una ca asta și-am vrut să plec. Intr'acea ai sosit. Gata ! N'am știut că ești așa tare. Ca de fier ești !

Cei patru ascultau povestirea deslănată a lui Cristea, cu răsuflările oprite. Gherasim își mișca nervos, pe cârjă, mâinile mari sub ochii atenți ai lui Toma care-și spunea : dacă se aprinde Gherasim, îl pocnește în cap !

— Nu te-aveam la inimă, îmi era ciudă pe tine... erai totdeauna mai sus decât mine, dintr'odată mai sus. „Mă stâmpăr odată“ mi-am zis în clipa aceea. Mi-ai scăpat din mână... Ai băgat de seamă că eu sunt. Berindeanu s'a repezit la mine : „Măgarule, te-ai lăsat să te cunoască !“ și-a ridicat cuțitul să mi-l bage în piept. M'am răsucit, mi-a intrat cuțitul în mână. L-am pocnit cu resteiul în cap. Acolo l-am lăsat.

— Berindeanu a vrut să te omoare? întrebă Toma uluit. Ca să nu faci mărturii? Să cadă vina pe mine,...

Cristea întări tăcut, cu capul:

— Așa cred...

— Hei, Cristea! și-ți mai trebuie sămânță de chiabur!

Cristea ridică iar privirile tulburi, umede și roști trecându-și limba peste buzele arse:

— N'am ce face! Rafila așteaptă copil!... Acuma, Toma, dacă vrei să mă bagi în temniță, bagă-mă. Dar să știi că pe Boroș tot Corlea a pus la cale să-l bată, iar scrisoarea aceea despre Văsieș, el a scris-o!

Toma se ridică de pe laviță și măsură odaia cu pași largi, cu mâinile aduse la spate, gârbovit. Să-l sdrobească pe Cristea nu putea, nu-l ierta inima. Cristea, tulburat cum e acum, are să-și aducă aminte toată viața: i-a arătat Berindeanu cu cuțitul cine-i e prieten și cine dușman. Nu, nu putea să-l sdrobească. Dar nici să stea legii dinainte nu putea... Se opri înaintea lui Cristea și spuse:

— Ascultă, Cristea. Ai fost un mare nătărău! În ce mă privește, iacă, spun de față cu bătrânii tăi, oameni de cinste în sat și de față cu frate-meu: n'am nimic împotriva ta. O să fii cercetat și-acolo să spui tot, de-a fir a păr cum a fost. Au să judece oamenii legii... Eu n'am ce-ți face, nu pot să-ți fac mai multe acum...

Toma tăcu, privind-l cu ochii pe jumătate închiși:

— Iar cu Rafila te privește ce-ai să faci... Ești bărbat întreg... treaba ta!

În aceeași noapte, Rafila se trezi cea dintâi când cineva ciocăni la geam. Mamă-sa era plecată la neamuri, așa că era singură cu Corlea. Se sculă și-l strigă pe tată-său. Corlea ieși în târnaț cât ai clipi din ochi și aduse în casă pe Găvri-luț, cară, stropit cu sânge pe haine, gemu.

— Ne-a scăpat! Nătărăul de Cristea...

— Ce-i cu Cristea?

— L-a recunoscut, dumnezeii lui. Pe mine nu. M'am repezit cu cuțitul la Cristea să-i închid gura pe veci... M'a lovit cu restul în cap. Venind înapoi m'am uitat pe fereastră la Cristea și-am văzut acolo pe-ai Bumbului, pe-amândoi!... Are să ne spună!...

În acele clipe de încordare, amândoi uitară că Rafila e de față. Fata îl asculta cu ochii cășcați de uimire, fără să poată îngăima o vorbă.

— Fugi! zise Corlea. Ia-ți haine de casă. Am să te ajung. Ne urcăm în tren și numai la Prund ne oprim. Am eu acolo un prieten. Hai, nu mai sta!

Corlea îl împinse pe ușă afară, deschise lada și luă toți banii din ea, înfundându-i în buzunarul hainei. Svârli într-o straiță niște albituri și când crezu că-i gata, auzi vocea Rafilei care se coborîse din pat:

— Unde fugi, tată?

— Ha! strigă Corlea surprins. Fug. Fi-ți-ar drăguțul al dracului! Mi l-ai băgat pe gât, acuma dracu să ți-l ia!

Rafila vedea negru dinainte. Fugeau, se pierdeau cine știe pe unde, iar Cristea are să rămână și să tragă ce-au pus la cale ei!... „Vai, tată, tată... ce-ai știut să faci! socoti ea într-o fulgerare. Nu-i las, nu-l las... N'are să iasă de-aici!” Strigă:

— Nu te las!

— Ce-e-e?

— Nu te las!... Auzi, nu te las!

— Ești nebună? se miră Corlea. Ce-ți trăsnește prin cap?

— De ce să fugiți! striga Rafila înneacă de plâns. Voi fugiți și pe el au să-l închidă. Nu te laaas, nu te laas...

Fata se repezi la ușă, o închise cu cheia și strigă :

— Ajutooor !

— Nu răcni, trăsni-te-ar ! mugi Corlea întinzând mâna spre dânsa. Dă cheia! Rafila se dădu înapoi, mereu înapoi, urmărită de tatăl ei care gâfâia :

— Nu răcni că n'au să-i facă nimic. Dă-te la o parte. Lasă-mă să trec, n'auzi ? Dă cheia !

— N'o dau !

Corlea se întoarse atunci spre fereastră, deschise primul rând și când se întinse spre al doilea se simți smucit cu putere înapoi.

— Tată, tată ! Du-te, dar am să vă spun ! Am să vă spun !. Nu te duce, tată ! hohotea Rafila prelung rostind cuvinte fără șir. Nu mă face de minune... Tată, am copil ! Copiii ! !

Cuvintele acestea îl țintuiră pe Corlea locului, i se înfipseră în creier ca un vârf de cuțit, întunecându-i mințile. O privea atât de îngrozit încât Rafila se trase înapoi. Se priviră o clipă amândoi, parcă măsurându-și forțele. Rafila, cu ochii împăienjeniți, cu mâinile întinse înaintea, începu să strige cu glas înfricoșat, sugrumat de spaimă :

— Ajutor !... Aju...

Corlea scrâșni... se repezi și-o pocni cu pumnul.

— Nu răcniiii... nu răcni, nu răcni !

Rafila prăbușită pe jos, țipa ca din gură de șarpe, dar casa ca o temniță a lui Corlea nu slobozea în afară decât un sbârnăit ușurel. Corlea, negru la față, cu spume la gură, o călcă în picioare, isbind-o cu cisme pe unde apuca...

— Tată, nu da, taaată ! Du-te, dar nu da... copil... copiii ! !

Iar Corlea dădea înaintea, rostind cuvinte fără șir :

— Curvă, răcnea el înebunit de veste, de nereușită, de spaima care-l cuprinsese ca o copcă de ghiață. Na copil, na ! Răcnește, spune-mă ! Na !

Gemea, urla, mârâia înfundat și o lovea cu cisme.

— Te omooooor !

O lovea și atunci când fata era de mult întinsă la pământ, moale ca de aluat, fără gemete și fără suflare. Corlea nu-i mai căută cheia, deschise geamul și sări în târnaț, grăbind prin întunec, spre gară.

Când ajunse Corlea, Berindeanu era în biroul de mișcare, întrebându-l zorit pe acarul de pază care se freca somnoros la ochi :

— Mai e mult până la tren ?... Hei, tovarășe, mai e mult ?

— Mai e, mai e... nu te grăbi... ce te grăbești ? Mai este... Te-alungă cineva din urmă ?...

Corlea schimbă priviri cu Berindeanu și văzu că mustața neagră a acestuia tremură încetitor. Se'ntoarseră amândoi spre ușă. Corlea avu de gând să-i spună s'o ia pe jos... să stea o zi ascunși. În ușă se ivi dintr'odată o șapcă albăstruie de milițian.

— Aha ! spuse sergentul, un om mare, voinic, cumpănind carabina spre ei... Măinile sus... sus, că trag !

Acarul căsca niște ochi mari, trezit acum deabinelea din somn ! Milițianul cel voinic, însoțit acum de alți doi, făcu cu capul spre acar :

— Niște păsăruici, chiaburi... Au tăiat un om, asta-i !... Iartă-ne de deranj, tovarășe !

— Nu face nimic, nu face nimic, spuse acarul. Dați după ei, fraților. Dați după ei !

Pe Rafila o găsiră cei veniți să-l ridice pe Corlea. Avortase. Scăldată în sânge, o urcară într-o trăsură cu cei mai iuți cai ai colectivului și goniră spre dispensarul medical, cale de cinci kilometri. Doctorii clătinară din cap, suveicară

fuguța-fuguța prin săli, nădușiră un ceas încheiat. Atunci se lăsară stropiți de sânge, pe primele scaune întâlnite și oftară, parc'ar fi ținut pe umeri o piatră de moară :

— A venit prea târziu... prea târziu. Cine-a sdrobit-o în felul acesta ? Mare tâlhar !...

O doctoriță tânără își șterse ochii pe furiș.

Întâmplarea cu Toma și Cristea făcuse vâlvă în sat. Oamenii, chiar a doua zi se buluciră pe lângă Toma să afle cum a fost, mai cu deamănuntul. Maria Crețului, care de un timp încoace — dela săpatul iazului — prinsese un mare respect față de el, îl trăgea neîncetat de limbă :

— Adică, i-ai răpus pe amândoi ? Cum ? Pe rând sau dintr'odată ? Spune, mă ! Zău... spune !

Toma dădea neputincios din mâini, supărat de atâtea insistențe.

— Mai lăsați-mă, oameni buni. Am scăpat, na ! Nu vă e destul ?

— Cum vorbești de ușor ! Putea să te omoare.

— Uite-ai dracului ce fac chiaburii ! scrâșni Covrig, ridicând în aer pumnul lui uriaș. De ce nu se leagă vreunul și de mine c'aș roade din el de nu i-ar rămâne decât ciolanele din cisme ! Te-a tăiat rău, Toma ? Cine, Cristea sau celălalt ! ?

— O sgârietură... acolo !

Maria Crețului se minuna între muieri, cu palma pe obraz :

— Uite, uite, uite !

— Uite, uite, uite ! Ai văzut ? Știi, mi-a spus lelea Dochia. Cică a fărâmat fata în picioare, pân'a omorît o... Asta-i inimă de om ?

— Inimă de fiară, de dihanie... da, da... !

Cea mai cuprinsă de frică, de spaimă amestecată cu bucurie că Toma nu-i tăiat rău, era Valeria. Ea îi spuse atunci cu mare tremur în glas că o parte din vină stă pe dânsa.

— Știi... Cristea se ținea după mine. Nu-mi plăcea, nu l-am răbdât. Vorbea urât de tine, Toma. Nu ți-am spus, dar...

— Lasă-mă dragă... Cristea n'avea gânduri de om serios. Uite-așa, i se năzărea lui. Acu, o s'o tragă !

— O să-i dea pedeapsă mare, Toma ? întrebă stuparul.

— Asta o va hotări legea, răspunse Toma. Păcat de bătrânii lui, că's oameni ca pânea de buni. El, în fond, e om cinstit, dar s'a lăsat prostit de chiaburi.

Valeria îi desfăcu legătura dela frunte, cu degete tremurătoare, încet. Să vadă, să vadă cu ochii ei că nu-i grav. Văzând copcile în care doctorul îi prinsese carnea, Valeria se sperie și plânse încetișor.

— Te doare ? Te doare rău ?

— Nă, nu mă doare de loc. Ei, fii mai bărbătoasă, dragă ! O să rămână o leacă de semn, și atâta tot...

— Vai, Toma, Toma, ușor mai știi tu să vorbești !

Cel mai furios dintre oamenii satului se arăta a fi Gânju, bătrânul. De când cu întâmplarea cu Toma își rotea mai îndârjit cărja lui buturugoasă. Ba într'o zi se proțăpi foarte viteaz înaintea lui Berindeanu bătrânul, și-i spuse răspicat :

— Mă ! Mai aveți poftă să faceți moarte de om, ha ? Spune. Uite-acu să-mi spui, că de nu, știi cum te umflu ? Ce, iar să nu mai încapă oamenii de voi în sat ?

Berindeanu îl privi cu ochi răi, întunecați și-i întoarse spatele gârbovit dintr'odată. Gânju răcni în urma lui :

— Măăă, chiar de-ați crăpa, dac'ați turba de răutate, pita noastră tot albă

va fi de-acu înainte. Așa să știți... O să avem câte ne trebuie, așa... Iar vouă, vouă vă retezăm noi din unghii, tâlharilor !

Gânju plecă bombănind, isbind cu ciudă cârja de pământ...

— Mda, se socotea bătrânul. Aștia-s frați cu Truman cel turbat, arde-ar carnea pe ei să ardă ! Bine spunea bătrânul Istrate... dumnezeu să-l ierte !... Li-i ciudă Gânjule, în patru-crapă de ciudă că astăzi suntem noi deasupra și așa vom rămâne în vecii vecilor... He-hei, luminat om fusese bătrânul, cunoștea lumea asta cum își cunoștea opinca, dacă nu mai bine... Mai bine, de bună seamă ! Că opinca lui tot mai rea și mai rea, dar lumea tot mai bună și mai bună. Mda... luminat om a fost !... Uite, uite, uite ! Cum ar vreaăștia să se'ntoarcă lumea pe-a lor... E-hei, strigă bătrânul ajuns acasă, către baba care stătea pe prispă la soare. Ce zici tu, babă, că s'au dat tâlharii la oameni de omenie ? Ce zici...

— Dă... Oamenii dracului, chiaburi.

— Și încă la cine, pe cine s'au socotit ei să taie ? Pe Toma... auzi, pe Toma !

Gânju își răsuci o țigară groasă ca degetul și se duse la vecinul, la Pavel, ca să se mai răcorească vorbind cu el. Il găsi pe stupar între coșnițele lui. Gânju se așeză în preajmă-i și-i grăi cu glas moale :

— Ii scoți, vecine, îi scoți ?

— Ii scot.

— Și-i duci jumătate la colectiv ? Că...

Bătrânul tăcu dintr'odată, pentru că stuparul se uita la el cu niște ochi asemănători cu cei ai lui Berindeanu. „Nici de tine, moșnege, nu încap ?“ parcă spuneau ochii aceia.

— Ce te uiți așa împungos ?

— Mai taci, vecine, să nu m'apuc și...

— Ce să te apuci ? Apucă-te, dacă vrei. Eu, Pavele, de-ași fi în locul tău nu m'ași pune atâta împotrivă pentru niște sărăcii de coșnițe. Nu zic, dacă te-ar învăța oamenii aceia rău...

— Bade Ioane, închide gura, atâta-ți spun !

— Ce să mi-o închid, i-auzi la el ? Adică fata, Toma, cei dela gospodărie, toți-toți, vor să te măie la rău ? Alții varsă sânge pentru colectiv iar el... el nu. El nu se rupe de coșnițe... Uite, unde stă răul, vecine, nu te supăra. Așa am fost eu, ca tine. Dar eu am deschis urechile, la ce-mi spunea bătrânul Istrate. Știi ce mi-a spus ? „Gânjule, toată viața ți-ai dorit pită albă... du-te la colectiv dacă vrei să ai, măcar acum la bătrânețe.“ Și m'am dus. Spune tu, nu m'am dus ?

Stuparul se retrase între stupii lui și nu mai ascultă vorbele moșneagului care când începea, nu mai da dumnezeu să termine.

— Așa-mi spunea, Istrate bătrânul. Da, da. L'am ascultat și n'are să-mi pară rău. Așa că, n'ar strica să te'nmoi o leacă, să îngădui dintr'ale tale. Ia, Toma nici tăiat nu îngăduie... Tu, tu ești ca măgarul : oricât te trage omul înainte, tot pe coadă te lași.

Gânju băgând de seamă că nu-i mai răspunde, scupă ascuțit și depărtat, stinse mukul de țigară, îl puse în șerpar și plecă furios pe vecin.

Lui Pavel, nu-i poți scoate nicio vorbă chiar de i-ai lega-o de tânjeala boilor, îi spuse el supărat babii.

— Ce l-ai întrebat ?

— Am vrut să-l întreb de Toma. M'a pus dracu să-l întreb de stupi și s'a uitat la mine ca la un câine turbat. Măi, ce om !

N'avea Gânju de unde să știe că'n Pavel se petrecea cam de mult o furtună care se așeza încet, încet, ca o apă clătărită... și nici nu putea bănui nimeni că stuparul luase hotărîre mare, așa, în sinea lui. Nu spuse nimănui nimic, niciodată

Vorbea cu oamenii despre orice, numai despre stupi nu. Dacă venea vorba despre ei, se'inchidea în el și tăcea mohorât. Așa că nu mică fu mirarea, mai întâi a căsenilor, pe urmă a colectivștilor, când într'o seară, un car al gospodăriei — mînat de flăcăiașul lui Pavel — intră pe poarta colectivului cu douăzeci de coșnițe în el. Pavel intră în birou și spuse cu glas încet către Grigorie :

— Am adus stupii, tovarășe președinte. Unde să-i pun peste noapte ?

45

În fiecare campanie — de toamnă sau de primăvară — activiștii raionului erau de o mie de ori mai ocupați. Plecau pe teren și se'ntorceau numai după câteva zile, trași la față, galbeni, cu cearcăne sub ochi ; uneori nu aveau vreme nici să mănânce. Cu toate astea, primul secretar — el însuși în aceeași situație — nu auzea pe nici unul când o altă sarcină îi repezea pe drumuri : „Ooof, nu se va termina odată ?“ Nu ! Secretarul nu auzea așa ceva. Mai degrabă, fiecare venea la raion cu dorința să plece neîntârziat înapoi.

Suciu avu într'o zi o surpriză atât de mare încât două zile nu vorbi despre altceva la raion. Se găsea pe teren în legătură cu acțiunea pentru strângerea semănăturilor pe Apelul Păcii. Ajuns în Plopșor cam către amiază, se miră foarte mult că'n biroul gospodăriei nu se afla decât socotitorul. Toți ceilalți se găseau pe câmp, unde se'ncearca un lucru încă ne mai văzut în Plopșor. Suciu, grăbi într'acolo.

Dela începutul lunii nu mai plouase și pămîntul prinsese pe deasupra o pojghiță de care Toma nu se bucura. Propuse consiliului să se scoată grapele pe semănăturile pe primăvară.

— Care grape ? întrebă Covrig. Cele de fier au să smulgă totul din pămînt.

— Nu vă fie frică. N'are să smulgă nimic, au colții întorși, spuse Toma. Asta-i o metodă sovietică.

— Ce-e-e ?

Pe câmp, plivitorii din holdele de toamnă se adunară să vadă ce drăcie a mai scornit Toma Bumbului. Cele zece grape trase de câte un singur cal la una, porniră începînd cu grăul de primăvară.

— Au să-l scoată afară ! Calcă holda în pămînt !

— Stați să vedem !

Cât ce porni prima grapă, oamenii se buluciră pe urma ei. Gânju, acum colectivist, cerceta pămîntul cu multă atenție, lăsat în patru labe. Firicelele dese, ridicate la o șchioapă bună, se culcaseră puținel iar pămîntul, scormonit foarte subțire în bulgărași mărunți, se înnegrise la obraz. Gânju căută urmele calului, holbându-și ochii, plin de mirare. Chiar pe unde calul călcase, frunzișoarele strivite se ridicaseră la loc, fudule și semețe.

— Ia, uite al dracului, că n'are nimic !

Oamenii clătinară din cap cu uimire, femeile mai ales.

— Ce rost are treaba asta ? întrebă Nastasia lui Boroș.

— Ce rost ? se grăbi să explice Văsieș, brigadierul. Uite, ce rost. Pe-aici, arată el, încă n'a trecut grapa. Uitați-vă cum stă pămîntul întins ca o piele. Holda-i sugrumată de pojghița asta care se usucă mereu, se îngroașă și crapă. Prin pielea asta, încălzită la soare, iese toată apa din pămînt, așa cum îți iese ție, Nastasie, sudoarea de nici nu știi cum. Uită-te pe dosul mîinii. Ai să vezi niște punctișoare mai întunecate. Pe acolo pielea respiră...

— Tu ești nebun, mă ! Cum adică, să respire ?

— Uite-așa, respiră. Pe-acolo iese și apa din sudoare.

— Asta-i drept, întări o față. Am învățat încă la școală.

— Ei, așa-i și cu pământul. Își face prin pojghița aceea locuri mici ; Toma zice că nu le vezi cu ochiul. Apa iese în sus și-o uscă soarele. Strici pojghița, îți rămâne apa la rădăcina plantei. Toma zice că asta întocmai așa-i, cum ai stropi fără apă.

— Nu mai spune ! Auzi ce minune mi-e dat să aud ! rosti nedumerită Nastasia. Și-asta o fi cetit-o ?

— Altfel de unde vrei s'o știe ?

Femeile clătinară din cap și-și văzură mai departe de plivit. În alt loc, unde se afla și Suci, Toma explica poate a suta oară, același lucru.

— O să lăsăm o mică porțiune negrăpată, câțiva metri pătrați, pentru control, încheie Toma. O să vedem peste câteva zile. După cum ne arată barometru...

— Doar n'ai barometru ! se miră Suci.

— Avem ! răspunse în locul lui Toma organizatorul Melchior, cu zâmbet larg, săltându-și fudul ochelarii. Ne-am înțeles cu agronomul... ne-a arătat cum.

— Atâta ne-au bătut la capăștia doi, lămuri foarte mândru Grigorie, până le-am cumpărat tot felul de unelte.

Suci clătina din cap, surprins și bucuros :

— Măi-măi, măi-măi !

— Avem barometru, termometre, pluviometru, aparat pentru măsurarea vântului... Un mic observator meteorologic !

— Ei ; bătu-v'ar să vă bată, feciori ! îi laudă Suci fără rezervă, rotindu-și ochii dela unul la altul. Adică așa, ați pus știința în apărarea culturilor. Bravo !

S'a văzut peste o săptămână că acel lucru neobișnuit, era foarte înțelept. Chiar dacă venise o ploică, așa ca o stropitură, locurile lăsate pentru control aveau plante gălbănuțe și mai mici. Celelalte, râdeau negre-verzui, clătînându-se vesel în bătaia vântului.

— Paraschivă ! zicea Gânju bătrânul. Să știi că nu mă las până nu mă fac și eu ana-grom. A-na-grom !

— Agro-nom ! îl corectă bătrâna, dându-i un ghiont. Tare ești greu de cap, moșnege !

— Ei, ce mi-i slănină cu pită, ce mi-i pita cu slănină ! Tot una-i, nu te ocoși ! se supără Gânju, întorcându-i spatele.

În ziua aceea Suci cercetă toate gospodăriile colective din raion și fiecărui președinte îi spuse :

— Duceți-vă în Plopșor, la „Drumul socialismului“. Duceți-vă cât de repede. Să vedeți ce-au făcut voinicii aceia. Așa ceva nu este nicăieri în raion...

— În Plopșoor ! se mirau oamenii privindu-l cu neîncredere.

— În Plopșor. Chiar în Plopșor. Este de învățat dela plopșoreni. Da, da... da-da ! V'au luat-o înainte.

— Ceee ? Nouă ?...

Așa se explică de ce câțiva delegați veniți în Plopșor, după ce au cercetat cu deamănuntul toate câte erau, au plecat foarte gânditori înapoi : „ia te uităaaa ! Păi... păi noi de ce n'am face ? De ce ? Plopșoreni cum au făcut ? Președinte, să spui toate astea în adunare"... Tot așa se explică de ce, gazetarii veniți prin sat, se învârtteau printre oameni și scriau în carnete, nădușind. Iar în ziarul regional apărău un reportaj atât de semeț, cu trei fotografii, încât toată ziua, autorul lui îl arată fiecărui prieten întâlnit.

Organizația de bază a gospodăriei, de comun acord cu consiliul de conducere hotărî să trimeată o scrisoare Comitetului Central al Partidului Muncitoresc

Român. În acest scop, într-o duminică de Aprilie, adunarea generală fu convocată în şedinţă festivă. Toma, delegat de partid să vorbească adunării, se sfătui îndelung cu Valeria şi prezentară la început o mică serbare cu concursul echipelor de tineri. Şedinţa, pentru a fi mai bogată, era urmată de film.

În sediul gospodăriei, odată cu sosirea aparatului de cinematograf, se amenajă o sală mare pentru film, adunări şi spectacole. La nevoie putea fi folosită ca sală de dans. Colectiviştii dăruiră peretele despărţitor dintre două odăi mari care, pe vremea grofului serviseră una de sufragerie iar alta de salon şi instalară acolo aparatul şi pânza.

Sala putea să cuprindă, înghesuiţi, până la treisute de oameni.

Era o vreme frumoasă şi caldă. Soarele năvălise peste întregul cer, scăldându-l în ape calde, aurii ca părul cel dintâi al copiilor bălai. Plouase de cu noaptea. De pe hotar vântul de primăvară aducea mirosul proaspăt al semănturilor.

Toma, descheiat la gât, vorbea din mijlocul celor aleşi în prezidiu :

— Pentru noi, tovarăşi, partidul a fost acela care ne-a deschis drumul unei vieţi necunoscute ; drumul către o viaţă fericită... Noi, neam de neamul nostru n'am cunoscut aici în sat decât poruncile grofului Banfi, ale lui Nicodim „Măriasa” şi ale chiaburilor. Bătrânul Achim e surd pentrucă l-a bătut în tinereţe vechilul grofului, moşul meu a făcut cincisprezece ani de temniţă, tovarăşul Covrig a fost în tinereţe şapte ani biriş la Nicodim. Care dintre noi, fraţilor, n'am tras asupră privă gazdelor, care n'a simţit-o pe pielea lui? Partidul nostru a pus mâna în gât duşmanului de clasă, l-a pus la picioarele poporului şi i-a zis : Ține-l sub talpă, striveşte-l că nici el nu te-a ținut altfel. Ce-a făcut Partidul, tovarăşi? Iaca, numai în satul nostru : a împărţit pământ săracilor, le-a arătat calea spre belşug, a rupt grumajii chiaburilor, a scos deasupra oamenilor necăjiţi. Pe mijlocaşi i-a ajutat să vadă calea adevărată a agonisirii. Avem în sat electrică, cinematograf. Vom avea în curând radioficare. Civilizaţie. Cine le-a făcut? Noi, cei sloboziţi de partid, noi, cei pe care partidul ne trage înainte, poporul, prin munca şi vrednicia lui... Iată-ne pe noi aici, adunaţi într-o uriaşă familie. Avem toate condiţiile pentru a ajunge o gospodărie fruntaşă. Să ne aşternem pe muncă şi să arătăm partidului că suntem oameni de nădejde în care merită să se pună încredere !

Scrisoarea gospodăriei colective „Drumul Socialismului”, se încheie acolo, după propunerile oamenilor.

— Eu zic, să scrim așa, zise Toader Covrig, că noi ne luăm angajamentul să dăm o producție medie de peste două mii kilograme grâu la hectar.

— Toadere, Toadere, ce vorbești ?

— Eu susțin că trebuie scris ! Dacă grijim de holde, muncim la vreme, plivim și secerăm cum trebuie, garantez. Eu, că brigada mea... așa-i tovarăși?... garantăm ?...

— Garantăm ! strigară mai multe voci din sală.

La sfârșit, se ridică Boroș care spuse grav, cu voce joasă.

— Să scrie acolo, propun eu, că noi avem și vom avea întodeauna încredere în Partid, în Comitetul Central și în tovarășul Gheorghe Gheorghiu Dej... Trăiască !...

— Trăiascăaaa ! strigă Mitru, flăcăiașul lui Sfârlea, ridicând pălăria spre tavan.

Întreaga adunare se ridică în picioare și începu să scandeze... Gheorghiu-Dej... Gheorghiu-Dej... Gheorghiu-Dej... După ei se luă alții, sala se umplu de ovații. Glasurile năvăliră pe fereastră la cei care nu încăpuseră în sală, se aprinseră în gura lor și porniră în văzduh, sguduitoare, se întinseră pe vale, printre dealuri. Un copilaș de grădiniță își pocni și el palmuțele trandafirii uitându-se cu ochii

mari la ceilalți și strigă — Gheorghiu-Dej, Gheorghiu-Dej, cu o voce ascutită ca un ac. Copilașul, cu ochii lucind de încântare, nu conținea din strigăt nici când toți ceilalți tăcuseră, oricât îl trăgea sora lui mai mărișoară de mână :

— Petrică, Petrică, ostoaie-te !

Copilașul o privi supărat, strâmbă din gură și continuă cu mai multă înfocare:

— Gheorghiu-Dej, Gheorghiu-Dej.

Covrig îl luă în brațe și-l sărută pe obraz, spunând celor de lângă el :

— Uite, ăștia au să trăiască fericiți !

Iată ce cuprindea scrisoarea trimisă de colectivști :

„Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român. — Noi, țărani muncitori, membri ai gospodăriei agricole colective „Drumul Socialismului“ din comuna Plopșor, regiunea Cluj, adunați în cinstea sărbătoririi zilei de 8 Mai, aniversarea a treizeci de ani de existență a Partidului Comunist Român, mulțumim Partidului nostru drag pentru viața liberă pe care ne-o făurește. În cinstea acestei glorioase aniversări, am terminat însămânțările de primăvară la data de 12 Aprilie 1951, cu trei zile înainte de termen, în bune condițiuni, respectând toate regulile agrotehnice. Ne luăm angajamentul de a întreține culturile în cea mai bună stare, străduindu-ne să dăm o producție de peste două mii kilograme grâu la hectar. Totodată ne obligăm să terminăm până la iarnă grajdurile cele noi, cu capacitate de 60 capete fiecare, să fim primii la predarea cotelor către stat și prin necurmată muncă de lămurire să mai aducem între noi cel puțin treizeci de familii de țărani muncitori.

Trăiască Partidul Muncitoresc Român și Comitetul Central, în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Adunarea generală a membrilor gospodăriei agricole colective „Drumul Socialismului“ din Plopșor.”

47

Între cele două brigăzi de câmp se pornise întrecerea socialistă. Toader Covrig îi spusese atunci lui Văsieș :

— Zici că mă întreci ? Mă întreci ? Pe mine ?... — Covrig strâmbă capul într-o parte, cu bărbia adusă puțin spre umăr și cu ochiul cătând în jos, spre Văsieș. Căci oricât de sdrăvăn bărbat era Văsieș, tot dela înălțime privea la el, silit de statura lui nemăsurată. Văsieș murmură încet, zâmbind cu un colț al gurii :

— Bine... bine... o să vedem !

Amândoi brigadierii se arătau oameni cu deosebire destoinici. Măsuraseră ei, cu mâna lor, întreg hotarul gospodăriei și-l împărțiră între brigăzi. Toader Covrig purta capra, Văsieș nota în carnet : grâu de toamnă, orz de toamnă, orz de primăvară, ovăz, porumb, floarea soarelui, cartofi, furajere, sfeclă de zahăr, multe, de toate.

— U-luu-luu ! fluieră prelung Covrig văzând uriașa cifră care reieșea din socotirea lui Văsieș. N'ai greșit cumva ?

— N'am greșit...

— Nu mă face să mai măsoar odată.

— Ce să mai măsoari ? N'a măsurat și inginerul ? Asta-i exact. Atât avem : treisute douăzeci și două de hectare.

Covrig se scărpină în cap, se scărpină îndelung privind lărgimea înverzită a hotarului și-apoi, plesnindu-și palmele deolaltă isbucni :

— Tiii ! dar bogați mai suntem, Văsieș !...

— Bogați... O să vedem cum o scoatem la capăt, răspunse Văsieș, cu gândul la cei șazece de membri ai brigăzii care aveau de lucrat o sută cincizeci de hectare. Cum au s'o facă ? N'au să-i năvălească muncile în așa fel încât să nu

poată răzbi? Revine câte două hectare și jumătate pe om... adăugă el privind-l pe Covrig. Cam mult!

— De ce? Împărțim totul echipelor, pornim întrecerea între ele, nu ne lăsăm. Păioasele nu ne dau atâta lucru...

— Plivitul... lucru anevoios. Ne ajung prășitoarele din urmă.

— Ei!... De ce cobești? N'avem prea multă buruiană. Mai greu e la prășit, Văsieș. Încă n'avem mașină, prășitoare adică. Trebuie să lucrăm cu sapa. Și trebuie să dăm porumbului trei săpături... Doar așa s'a hotărât în adunare.

— O să împrumutăm oameni dela grădină...

Cei doi brigadieri s'au îndreptat spre gospodărie, fără vorbă, fiecare gândindu-se la ce-i așteaptă. Covrig, veșnic neobosit, dormea numai trei ceasuri pe noapte. Disdedimineață, pornea prin sat, pe la șefii de echipe: „ai spus oamenilor ce facem azi? Ai vreunul care nu vine la lucru? Dă după ei... Să n'ai hodină. Iarna dormim destul. Hai, scoală... sculați, că ne întrece Văsieș“. Seara, rămânea la birou împreună cu Văsieș și întocmeau fișele individuale. Organizatorul Melchior afișase o lozincă mare pe peretele biroului: „Evidența și controlul sunt chezașia muncii raționale!“. Tot el le atrăsese în nenumărate rânduri atenția: „dacă vreți să nu aveți nemulțumiri, țineți cea mai strictă evidență“. Cei doi brigadieri, amândoi conștiincioși, respectau cu strășnicie aceste vorbe. Căci Melchior le era un ajutor zilnic: vorbea cu fiecare om în parte. Bătălia pe care o purta el era aceea ca oamenii să vină regulat la muncă.

În preziua începerii plivitului la păioase, Covrig spuse brigăzii sale următoarele:

— Fraților, buruiana nu priește grânelor: asta se știe din gospodăriile noastre. Eu zic însă că buruiana e o rușine într'un grâu de-al colectivului, pentru că asta dovedește că oamenii aceia sunt leneși și țără obraz. Eu vă amintesc legământul făcut față de partid: să îngrijim cum nu se poate mai bine culturile. Vă poftesc așa dar, mâine dimineață la plivit. Să-mi spună de azi cine n'are de gând să vină la lucru ca să hotărască adunarea noastră...

Oamenii tăceau cu toții, așteptând să termine.

— Deci veniți toți! hotărât Covrig. Bine. Dacă lipsește unul, vedem noi!...

Peste noapte însă începu să ploaie. Porniră mai întâi, dinspre apus să se închege niște nori într'o dungă neagră, ca un vârful de cușmă abia răsărit de dina-poia dealului. Acolo, curând, către vremea cinei, prinseră să scape fulgere depărtate, ușurele, ca niște clipiri alburii. În timp ce satul dormea hodina primului somn, dunga de nori se ridicase către jumătatea cerului, acoperind clipocitul neliniștit al stelelor. Se părea că bolta își stinsese opaițele din partea aceea, pregătindu-se și ea de somn. Unele însă, îndărătnice, năzuind parcă să ardă, pâlpâiau arar, pornind de după culmea dealului, învăluind noaptea cu o bătaie luminoasă de aripă. Acolo fulgera. Ciobanii dela turmele satului, cunoscători ai vremilor, treziră pe cei tineri și închiseră oile în ocoale, bine știind că ploaia pe vreme de furtună se sperie și se duce orbecăind, nimerind cine știe unde.

— Vine ploaie mare! spune baciul în timp ce trăgea gluga de sub streășina șopronului și își ducea grăbit culcușul la adăpost.

În curând, se auziră mai deslușit, apropiate, acele murmurări depărtate, viitoare, care însoțeau pâlăitul molatic al fulgerelor aprinse cine știe unde, dincolo de zare. Când bolta fu în întregime acoperită, se sparse bezna și năvăli, drept deasupra satului, un fulger despletit... Vântul se înfoie într'o clipă printre crengile cu muguri proaspeți și tunetul bubui cu putere. Covrig, deșteptat de sgomot, se ridică în capul oaselor și spuse cu glas răgușit de somn:

— Plouă.

Se auzi în geam plescăitul celor dintâi stropi. Brigadierul ieși afară, se în-

fioră de vântul răcoros, dar rămase în târnaț și ascultă multă vreme plescăitul ploii, orbit de măreția fulgerelor care despicau noaptea în răstimpuri. În urma lor întunerecul părea și mai adânc.

Dis de dimineață Covrig plecă spre gospodărie. Il ajunse printre ploi pe Toma care pășea la fel de grăbit, însoțit de Gherasim. Ploii își sunau frunzișoarele alb-verzui, tinere și fragede. Păreau mai înalți, așa cum săgețau către cerul albastru și proaspăt, fără urmă de nori.

— Mi-a stricat ploaia toate planurile, Toma, spuse Covrig. Am avut de gând să ieșim la plivit.

— Daa ? Pe-ale mele le-a dres cum nu se putea mai bine. Tocmai îi spuneam Valeriei : nu ne-ar strica o ploaie. Am răsădit toate roșiile și cel puțin câteva mii de fire de varză.

— Hm... dar ce mă fac eu ? mormăi Covrig.

— Ne ajutați nouă la zarzavat. Cu împrumut. Dar bagă de seamă că dacă oamenii știu de plivit, n'au să vină la muncă. Doar știu ei că pe moale nu poți intra în holdă...

— Ia te uită... Să știi că ai dreptate. Mă întorc. Adică, stai... Dar tu o să poți intra în grădină ?

— Intrăm întâi la roșii. Roșiile, ne-am hotărât să le punem în straturi mari. Printre straturi facem șanțulețe de apă. Umblăm pe-acolo. Așa a hotărât Valeria.

— Ce zici, să mă întorc și să-mi zoresc șefii de echipă ?

— Desigur. Lui Văsieș i-am lăsat vorbă eu.

— Eh, o să mă întreacă de data asta ! mormăi Covrig, întorcându-se spre sat...

Când ajunse Toma la gospodărie, răsăritul se încondeiase cu roșu. În locul galbenului-auriu, apăruse culoarea sângerie premergătoare soarelui. Gherasim se îndreptă spre grajdurile cailor, scoase unul tânăr, cumpărat de curând, îl încălecă și începu să-l învârtă la maneaj. Toma îl urmări un timp cum își arăta priceperea de călăreț, pe urmă păși spre grădina de zarzavat.

Împărțită în două, pe două tarlale, una de cinci hectare și alta de zece, grădina gospodăriei arăta semnele unui lucru făcut cu multă chizbuială. Valeria, cât ce veni dela școală se așternuse pe muncă atât de năvalnică încât îl miră chiar și pe Melchior, cel care se minuna foarte rar. Se interesă de răsadnițe, și în cea dintâi zi îi spuse la Toma :

— De ce stropești răsadurile cu apă proaspătă ? Nu vezi că se ofilesc ? Mie să-mi puneți căzi la dispoziție în care apa să stea douăsprezece ceasuri.

— N'avem Valerie, deocamdată. O să le cumpărăm.

— Apoi cât de repede, frate. Cât de repede. Când avem ședința Consiliului de conducere ?

Valeria împărți brigada ei în două echipe, una sub conducerea lui Toma și alta sub a Mariei Crețului pe care neapărat o ceruse la grădină.

— Am văzut eu că vrea să muncească și muncește. N'ați știut voi, bărbații, cum s'o aduceți pe calea cea bună. Asta-i.

Energia cea nesecată a Mariei nu se prea potrivea cu gingășia lucrului dela răsadniță. Valeria știu însă cum s'o aducă spre înțelegerea acestui lucru migălos :

— Le vezi, lele Marie, cât îs de plâpânde ? Ca niște puișori, ca niște copii. Ele nu știu nici să piscuie ca puii, nici să plângă. N'au glas. Dar cât rod și câtă bogăție poartă în ele. Uite, le facem culcuș în straturi, le udăm, le plivim. Ele sunt firave și odată le înecă buruiana, dacă nu le îngrijești. Iar răceala le doboară repede, sărăcuțele...

Toma se mira nespus de felul cum Valeria știa să-și conducă brigada, să

o lege de plante și de muncă. Valeria se apropia de oameni și-i întreba cu zâmbetul pe buze :

— Ce mai fac puișorii de varză ? Dar culcușurile de morcovi ?

Lui Toma i se părea că e cam prea alintată, dar cei trei comuniști care cu Toma erau singurii bărbați ai brigăzii, folosiți la muncile cele grele, la lucrul cu carul, cu grapele, cu tăvălugul și altele, o lăudau pe Valeria :

— Știi, parcă te unge la inimă cu vorba.

Straturile netede i se înfățișau lui Toma proaspete după ploaie, ca niște pământuri binecuvântate din care te aștepți în fiecare clipă să răsară niște podoabe de verdețuri. Pe frunzele de salată semănată de timpuriu străluceau bobite de apă în lumina roșietică a răsăritului. Apa iazului lucea mărunț, învăluită încetitor de suflarea vântului. Toma trase puternic aerul în plămâni, își desfăcu brațele în lături și spuse cu glas tare :

— Câtă frumusețe, câtă frumusețe...

În curând, dinspre gospodărie se auziră glasuri amestecate de oameni. Aducea fiecare în pumn, câte un smoc de răsaduri. Valeria, cu un lăibăraș pe umeri îi strigă veselă bunădimineața. Îi întinse mâna.

— Știi ce m'am gândit, Toma ? Să aduc eu aici tabla aceea folosită la săpatul iazului. Pentru evidențierea mea.

— Păi... toată e vopsită în roșu !

— Și ? Să ne străduim să n'avem codași.

Câțiva oameni din brigada lui Covrig se apropiară de ei, întrerupându-le discuția.

— Măi, Toma, arată-ne și nouă cum merge motorașul electric. N'am avut când îl vedea până acum.

— Da ? Păi, fraților, n'avem pentru ce trage apă. A plouat doar... Economisim curent și acumulatori.

— Ei, două minute acolo ! Hai, Toma.

Lângă iaz, Pișta Căldărar și Achim bătrânul clădiseră o mică încăpăre de cărămidă, cu ușă groasă de stejar, o ușă dela o încăpăre anumită a pivniței în care ținea Corlea Nicodim vinul. Înăuntrul gheretei era motorașul electric și pompa. Cheia o purta Toma în șerpar.

— Încă mai avem destui dușmani în sat ! argumenta Toma care ceruse Consiliului să facă acea încăpăre... O gheretă de scânduri e prea puțin. Cere paznic anumit...

Oamenii se uitară cu atenție la Toma cum pune prizele. Motorașul svăcni zumzâind, se auzi apa vâjâind înăuntrul pompei. La capul țevii din iaz apa începu să bolborosească încetitor iar Toma lămurii :

— Avem un furtun cam scurt. Ieri nu mai ajungea în apă. Va trebui să cumpărăm. Ori furtun, ori țevă.

— Cumpărăm, de ce să nu cumpărăm ? Uite ce lucru de ispravă !

Pompa slobozea spre șanțul de scurgere un șuvoi de apă gros ca piciorul. Lumperdean Nistor îl bătu pe Toma pe umăr și spuse :

— Măi, Toma, bun cap ai avut, măi !...

Acea zi de muncă la grădina de zarzavat îl puse pe gânduri pe Covrig. Se uita când la Valeria, când la Toma. Amândoi erau mereu, în fiecare clipă printre oameni, cu vorbe de îndemn, uneori cu vorbe aspre, atunci când dreptatea o cerea. Obişnuit, însă, la grădinărie umblau glume și veselie tinerească.

— Cum trăiți voi aici, Marie ? întrebă Covrig, foarte mirat, pe Maria Crețului. Vă împăcați ?

Maria îl privi cu ochi scăpărători :

— Întrebi, ha, întrebi ? Așa dar, învață și dela noi... că și noi știm ce-i

pe lumea asta. Și uite-te bine unde calci, uită-te cum pui răsadul, că te scriu pe tabla cea neagră la amiază...

— Pe care tablă ? Pe cea dela cancelarie ?

— Pe aia, zău. Ce crezi tu ?

Covrig clătină din cap, se chirci pe vine și lucră foarte atent toată ziua.

După pățania din iarnă cu Melchior și după necurmatele dăscălii ale organizatorului, Covrig se apropia de oameni cu fereală. Parcă se temea să nu greșească, să nu calce cumva strâmb. Dar lui Covrig îi era foarte greu să fie blând. Oricât se muncea să vorbească atrăgător, cuvintele tot colțuroase rămâneau. Oamenii însă cunoscându-l de atâția ani, nu țineau seamă de asta. Se mirau numai că brigadierul lor nu mai isbucnește așa cum știau ei că îi e felul.

La începutul plivitului, Covrig se răsti totuși către niște tineri :

— Ce-ați venit aici cu plevitoarele celea ? Așa nu se plivește, băiete. Cu mâna, aplecați-vă, că n'aveți oase'n burtă.

Flăcăiașii se uitară cu îndoială la Covrig și la plevitoarele cu care se învățaseră demult.

— Cu mâna... spuse unul, cu glas potrivnic.

— Nu mârâi, nu mârâi, mucosule ! Nu ți-e rușine ? Uite, mă-ta, muiere bătrână se apleacă. Ce-i asta, mă ? Tu ești utemist ? Bagă de seamă că te iau de urechi !...

Toată ziua regretă Covrig vorbele astea. Se duse pe la Văsieș și-l urmări cu atenție. Văsieș avea însă un mare ajutor în Boroș și în Ștefan Rusu, care veneau la muncă și lucrau parcă în furie, parcă ar fi avut de împlinit vre-o lipsă. Oamenii îi întrebau clătinând din cap :

— Voi, măi tovarăși, ce cap aveți ? După atâta dărvală pela treburile voastre, mai puteți sta pe picioare ? Mergeți acasă...

— Ni-i drag... ni-i drag să fim pe câmp, să punem mâna, răspundea Ștefan. Știi, parcă te indeamnă inima.

Brigadierul Văsieș îi spuse lui Toader Covrig, clipind din ochi, arătându-i pe cei doi :

— Ce zici, Toadere ? Mă întreci ? Am o brigadă... Uită-te la ei. Vezi-i ?

Covrig se întoarse îngândurat la ai lui și se apucă de liecare pe rând :

— Fraților, nu vă grăbiți, faceți lucru bun... dar repede. Așa, uite-așa... bun. Heeei, striga el, cercetând în urma altuia. Unde ți-au fost ochii ? Ia vino să vezi ce pâlce a rămas aici !

După ce trecea una ca asta, Covrig se întuneca. Băga de seamă că fusese aspru tocmai atunci când nu ar fi trebuit...

Gândul îi fugea mereu către brigada legumicolă și către brigada lui Văsieș. „Ei, ce dracu să mă fac“, se cugetă Covrig, căutând calea cea mai potrivită.

Seara, culcat, se munci la fel, întrebându-se : „Cum să mă port cu oamenii ? Să fiu aspru ? Nu se poate... Să fiu blând ? Iar nu se poate... Când aspru, când blând ?... cum, adică ?“ Toată noaptea se munci Toader Covrig, gândindu-se cum să fie. Ajunse, spre dimineață, când îl pătrunse somnul, să nu mai fie nicidecum. Brigadier. Atât. „Am să-l întreb pe Melchior“. Și adormi.

Melchior răspunse cu un singur cuvânt :

— Convingător...

Covrig îl privi cu bănuială și se gândi mult după aceea, citi chiar din Istoria P. C. (b) ca să se lumineze în problema asta. „Aici, își spunea el cu palma pe carte, găsești răspuns la orice“. Citea, citea, convins că acolo se află tot ce-l privește pe dânsul... Uneori, în urma unor lecturi ținea chiar mici discursuri pe câmp :

— Asta-i pâinea noastră, tovarăși, și nu numai a noastră. A poporului în-

treg. Ce-ar fi dacă într-o bună zi ne-am gândi fiecare cam așa : „azi nu mă duc la lucru. Nu pot. Au să meargă ceilalți“. Așa-i că brigada întreagă ar pierde ? Colectivul întreg ar pierde ? Poporul ? Ei ?

Totuși, Covrig nu reușea să-și spună c'a devenit convingător, oricât se scula de dimineată, oricât era la punct cu evidența, oricât se lupta cu sine însuși. Până la urmă, acasă, isbi cu pumnul în masă și spuse mirându-și nevasta :

— Așa-i ! Aspru niciodată, dar drept ! după împrejurări... așa-i ! Eu i-am băgat pe toți în aceeași căciulă. Ori, oamenii, unul nu seamănă cu celălalt !... Mai târziu, când Melchior îi indică să citească ceva din *Problemele leninismului*, referitor la munca politică, Toader Covrig zâmbi, cu ochii pe portretul așezat la loc de cinste în casa lui : „Măi-măi ! Cum le știe tovarășul Stalin, pe toate... pe toate !“

La săpatul porumbului, Covrig se gândi să pună în aplicare un plan pe care-l cântărise multă vreme. Alese pe cei mai buni săpători, pe cei mai îndemânațeci și-i puse să facă demonstrație. Cum nu în fiecare echipă era câte unul, îi împărți — se împrumutară deci — pentru câteva zile ca să arate și altora. Saveta, fosta nevastă a lui Filimon bețivul, aleasă printre bunii săpători, era una din mândriile brigăzii prin hărnicia ei, — arăta, vorbea, nu stătea o clipă :

— La săpat odihnești când ai ieșit cu postața... odihnești în răstimpuri mari, nu îndată, îndată. Schimbi mâinile, dai când cu dreapta înainte, când cu stânga. Invățați-vă, că nu-i greu. Și dați să meargă, că iar ne întrece Văsieș.

Acest mic schimb de experiență îi fu folositor lui Covrig. Dar deși făcuse întrecere între echipe, deși stăruia pe lângă fiecare cum să lucreze, învățând dela frunțași, terminară de săpat o tarla în același timp cu brigada cealaltă.

— Ei, cum dracu ? se miră Văsieș.

— Așa... Drept să-ți spun, era să mă întreci. Zău. Se vede că ai muncitori mai destoinici. Dar nu ne-am lăsat... și nu ne lăsăm. Ori voi, ori noi... adică noi ! Tu ai făcut întrecere între echipe ?

— Am făcut.

— Dar pe frunțașii tăi i-ai pus să arate și celorlalți ?

— Nu... asta n'am făcut-o.

— Ei, iacă de ce nu m'ai întrecut. Fă-o ! râse Covrig, bătându-l pe spate cu palma lui uriașă.

Văsieș clătină din cap și zise :

— Așa-i. În fiecare zi înveți câte ceva. Știi, Toadere, mă simt acum parcă născut a doua oară. Mă uit la oameni cum lucrează alături de mine, cum sună șasezeci de sape deodată — știi, îți crește inima. Fiecare sapă dă în buruieni, dar nu numai pentru cine-o poartă. Pentru toți ceilalți. Te uiți la firul acesta de porumb săpat de tine : în partea cui va intra ? Intr'a mea, intr'a ta ?... Și iacă, nu te dușmănesc, nu țin cu dinții ca acest cucuruz să fie al meu, nu țin... Cum dracu am putut gândi altfel atâta amar de ani ?

Înalt, mare cât un copac, Toader Covrig asculta cuvintele lui Văsieș cu un zâmbet liniștit pe buze. Privea cum clipocește pe cer luceafărul de seară, cum isvorăsc rând pe rând stelele din depărtarea văzduhului. Grăi încet :

— Asta-i... Invățăm la bătrânețe ceea ce pentru nepoții noștri va fi un lucru obișnuit. Și noi stăm, trecem pe lângă astea și mai că nu ne dăm seama că s'a răsturnat o lume și s'a pus alta în loc, dreaptă. Hai, să mergem.

Intr-o zi, bătrânul Gânju fu pus în foarte mare încurcătură. S'a trezit chemat la birou și acolo i se spuse de către președinte :

— Uite ce-i, bade Ioane. Dumneata ești cel mai bătrân dintre colectiviști... Ne-am gândit să-ți dăm o muncă mai ușoară.

— Ei ? se miră bătrânul. Cum ,mai ușoară ? Doar n'o să mă puneți în locul babei, la pui.

— Nu, vrem să te numim ajutorul lui Pavel siuparul.

— Ce, ce ? Cum ? Dar nici nu vreau s'aud ! Cum să-mi las eu brigada ? Să ne-o ia Văsieș înainte ? Vai de mine și de mine, cum să dau ochi cu Toader, brigadierul ? Ce se face fără mine ?

— Iți propunem... încercă președintele să-l oprească.

— Stai, Grigorie, stai ; stai și tu o leacă. Ați zis că fiecare brigadă răspunde de bucatele ei ? Zis. Ați zis de fiecare echipă și de fiecare om ? Zis ! Apoi cum să las eu altuia răspunderea ?

— Doar n'o să mai mergi la câmp...

— Apoi tocmai de-aia... Ce ? Cum să nu mai merg la câmp ? Iți vine să nu te mai întorci de-acolo. Povești și glume și cântări ; câte'n lună și'n soare. Cum să ies tocmai eu... eu... au să rădă oamenii de mine !

— Dar... încercă președintele.

— Nici nu vreau s'aud ! se îndârji moșneagul.

Ieși, lăsându-l pe Grigorie foarte mirat. Pe câmp oamenii se prăpădeau după glumele lui Gânju, iar el găsea totdeauna tabac. Schimb la schimb. La stupi însă, ce-are să facă ?

Ajuns acasă, se așează foarte amărît pe laviță. Pe drum se gândise că oricum, dacă așa s'a hotărît în consiliu, înseamnă că el prea s'a înțepat împotriva lui Grigorie. Bătrânul oftă greu, și se căută după tutun.

— Ești ostenit, Ioane... da... spuse baba, privindu-l cu ochi licăritori. Uite, gata mâncarea. Te culci...

Lelea Paraschiva stătea toată ziua printre cei cinci sute de pui Leghorn. Le învățase numirea, mirând babele celelalte din sat. Ii lua în poală, îi îngrijea, îi hrănea după ceas, iar seara îi spunea lui Gânju cu glas schimbat, parcă piscuind ca pui ei :

— Bun cap ai avut, Ioane, că te-ai scris la colectiv ! Imi hodinesc și eu oasele... Ce lucru-i acela lângă pui ? Le dau tainul lor, le pun apă, îi abat la iarbă... Mă așed jos și ei, roată pe lângă mine, cumiști, săracii.

— Ai să te faci cloșcă ! mormăia moșneagul, zâmbind.

— Dacă ei, puișorii babii, n'au mamă, cine să-i apere de uli ? Uite-așa se învărt ulii pe deasupra. Strig la ei, bat din palme, iar puișorii se adună roi împrejurul meu... Tare-i lucru cu hodină ! La tine-i mai greu Ioane... Tu mergi la câmp, sapi...

Baba era în stare să vorbească acum ceasuri întregi despre puișorii ei cei cumiști, săracii ; îi povestea lui Gânju, în fiecare seară.

— Ți-e greu la lucru ? Ai lucrat azi prea mult ? îl întrebă ea, văzându-l cum stă mogâldeță după masă.

—Pe dracu ! Imi place. Doar nu mă alungă nimeni dinapoi. Fac cât pot. Președintele însă vrea să mă scoată dela câmp.

— De-aia ești mânios ?

— Dar cum să nu fii ? Vor să mă dea pe lângă Pavel, la stupi.

— Dar ce, acolo crezi că-i rău ? Nu știi tu ce hodină are Pavel. Stă la umbră, meșterește pe la stupi, iar stă... Hei, cum poți tu zice că nu mergi dacă te pun ?

— Am să-l întreb pe Toma, hotărî moșneagul. Așa fac. Acuma dă-mi să mănânc.

După o îndelungată discuție cu Toma, la care ținea îndeosebi, Gânju se îmbună ; se îmbună în așa fel că nu peste multă vreme se jura că nimic în lume nu-i

mai plăcut ca meseria de îngrijitor pe lângă găzele cele mai iscusite de pe pământ. Iar Pavel îi spunea de fiecare dată când veneau împreună spre casă :

— Albina, bade Ioane, e cea mai strașnică gănganie a lui Dumnezeu... după om.

— Așa-i... întărea Gânju pe deplin convins.

Colectivul cumpăraseră, pe lângă stupii aduși de Pavel, încă vreo treizeci de mătci, toate în coșnițe de nuiete, lipite cu balegă și lut. Carol Forai primi sarcina însă, să facă, sub privegherea lui Pavel căruia i se cumpăraseră cărți noi, o sută de stupi sistematici, iar stuparul se apucă să-i treacă din coșnițe în case noi. Deocamdată asta era toată treaba lui. Nu s'a ostenit prea mult Stuparul s'a arătat destul de mulțumit, până când stupii n'au prins să roiască. Atunci să fi văzut alergătură ! Ce-i drept, Pavel bătea drumul de acasă la colectiv, de câte zece ori pe zi : trebuia să vadă și de-ai lui, și de-ai colectivului, încă înainte de-a începe mătcile să se bulucească. Pe urmă când le veni vremea, bietul om nu mai știa ce să facă. Roiau, bată-i unul Dumnezeu, înjura el, și-i scoteau sufletul. La care să aștepte ? Care o să iasă mai întâi ? La colectiv ori la stupina lui ? Până când, într-o bună zi, îi spuse lui Toma :

— Măi, Toma eu îmi dau demisia. Am să mor până la toamnă.

— De ce anume ? întrebă Toma făcând cu ochiul spre Valeria.

— Atâta alerg de acasă până la colectiv și înapoi, că mă rupe la inimă ! Nu mai pot !

— Parcă-ți vorbea odată Melchior de niște metode sovietice... Ai uitat ? Chiar dumneata mi-ai spus.

— Ei, alea nu mă scutesc de alergătură, frate. Alea, ce știu eu cum or fi.

— Studiază-le. Vezi...

Gânju, bătrânul, avu astfel ocazia să se mai mire de ceva și să spună oamenilor la sfaturi :

— Scrie acolo așa : albina roiește numai când vrea stuparul, nu când îi trăsnește ei prin cap. Nici n'are nevoie să mai iasă din stup, dacă vrea stuparul. Nu, nu... De ce să se cocoțeze pe cine știe ce vârfuri de copaci când le poți crește ca puli ? Ei, ce ziceți de asta, fraților, ce ziceți ?

— Stai, Gânjule, nu sări, îl domolea Pavel. La asta ce zici tu și ce scrie în cărți trebuie meșteșug, scule multe, ehei !

— Meșteșug ! dădea Gânju din mână. Se învață. Câte nu învață omul dacă și albina, cât e ea de mărunțică și tot învață să clădească faguri cum vrem noi... Dar omul ? Cât despre unelte și ce trebuie n'avem grijă. Are colectivul putere ! Altfel de ce i se spune colectiv ?

Uneori, Melchior se oprea pe câmp și se minuna de frumusețea naturii. Căci zilele primăverii sunt atât de frumoase și de limpezi, atât de fermecătoare, încât lui Melchior parcă-i bătea inima mai încet, ca să n'o audă răsunând ca un clopot și să strice hodina roditoare a pământului.

Cu osebire, în zilele lui Mai, e încântător hotarul...

Pământul e învestmântat în verde peste tot... un verde care pălește pe-alocuri, pe la locurile mai ridicate, care e negriu însă pe hotar unde se leagănă holdele răsărite sus, acum vălurite necurmat de vântul calduț ca o răsuflare de copil adormit. Holdele alungă peste ele brazde negrii, unele după altele, aplecându-se cu închinăciune spre pământ, foșnind vesel și jucăuș... Pe alături, în cea parte a hotarului, se fudulește cucuruzul cu trei foi încovoiate spre pământ și cu una asvârlită săgeată în sus. Florile se ațin pe marginile drumeagurilor de câmp, răsărite prin

tre ierburi grase, semețe și ochioase ca druștele la ospăț, înzorzonate și împănate cu fel și fel de podoabe ce-ți iau ochii și-ți împrăstie privirile.

Pe pășunea verde-negrie, proaspătă, răsună tălângile turmelor; oile cu nasul în iarbă împestritează câmpul. Din când în când câte una își aduce aminte că a avut cândva un miel, saltă botul lunguiet în sus și behăie uitată, în timp ce celelalte o privesc o clipă cu mirare.

Satul s'a pierdut între salcâmi și pomi... stăruie asupra lui mirosul grădinilor cu mărar și lobodă crudă, cu straturi proaspete în care încolțește sămânța, îmbibat cu mirosul ierbii crude de pe șanțuri, al troscotului fraged și al nalbei cu frunza lată, un miros acriu-dulceag... amestecat cu izul amărui al mentei. Se aude un găgăit de găscă, un cârăit grijuliu de cloșcă chemându-și puii din partea cealaltă a gardului, un cucurigu de cocoș fudul, înfipt pe-o ridicătură de gunoi... Babele stau pe prag, la umbră, cu ochii tulburi împrăștiați după nepoți.

Vântul șoptește adormitor printre frunzele de plop, ia pe aripi, ca în cupe nevăzute, arome de tot felul și se imbată cu ele, șuguind pe sub cerul albastru și înalt. Și, după ce stă puțin de vorbă cu satul, o ia către câmp unde întâlnește oameni la lucru, le flutură cămășile albe, sburlește părul fetelor, aleargă peste semănături, peste holde, neliniștindu-le frunzele... și trece fluierând ușurel peste deal, răsfirat în păduricea de pe culme.

Iar seara, când obrazul galben-aurit al lunii se ițește de după deal, se aud pe drumurile care coboară sau urcă spre sat, cântecele tinerilor venind dela muncă, mugește, ici-colo câte-o vacă după vițel, latră un câine cu botul în gard, scârțâie cumpenile dela fântâni... Și încet, încet, se întinde peste sat cântatul cel de seară al cocoșilor, răsleț și neașteptat, întocmai așa cum răsar stelele pe cer, în felurite locuri ale bolții, căutând toate cu ochiu sfios către sprinteneala clipocită a luceafărului și către fața liniștită, cumpătată, a lunii... Satul se închide în el, tace și începe să viseze. Luminile se sting una după alta, numai becurile de pe uliți stau în poarta stelelor de pe cer...

Intr-o după masă de duminică, Melchior l-a luat pe Toma de acasă spunându-i:

— Hai, să facem o plimbare pe câmp.

Intr'un târziu s'au așezat alături, pe iarba unui drumeag dintre holde. Era cald, îi îmbăta prospețimea care se isca din pământ, îi răcorea pe frunte unda vântului. Printre tulpinile dese de grâu tremurau cătinel plântuțele firave de miriște...

— O să avem bună recoltă, grăi moale Toma, cu un fir de iarbă între dinți. Tot mai bună, din ce în ce mai bună. Cum se leagănă holdele de semeț, parcă-s bucuroase c'au scăpat de haturi și răzoare...

În fața lor, pe partea cealaltă a văii se vedea satul, ițind varul alb al pereților din frunzișul verde.

— Mai avem multă treabă, foarte multă treabă, Toma...

— Cred, știu, Melchior...

— Uită-te numai cât de mare e satul vostru! Până au să vină încoace, către noi, și cele două sute de famili dinafară, plus cătunele, mai avem de luptat... Oamenii se lasă greu, nu le place să-i împingi chiar dacă-i îndrepti înainte. Și fac placul dușmanului. Iar el, dușmanul de clasă e din ce în ce mai înverșunat. Dar o să răzvim, trebuie să răzvim. Nimic nu mi se pare de nebiruit. Nouă, Toma, comuniștilor, nimic nu ni se pare de nebiruit. Așa ne învață tovarășul Stalin.

Toma tăcea. Privirea lui împăienjenită se pierdea în zare, dincolo de sat, pe dealul albastrui unde sălta apa jucăușă a văzduhului de-amiază.

— Noi, Toma, se cade să stăm totdeauna treji. Munca noastră nu trebuie să înceteze nicio clipă. Iată, ce-am făcut noi până acum. Crezi că nu mai sunt multe de făcut?

— Ehe!... flueră Toma încetișor.

— Mai avem dușmani, dușmani răi. Imi spunea mai ieri Ștefan Rusu c'a aflat ce-a zis Berindeanu, bătrânul : cică nu moare el până nu pune piciorul deasupra. Știi, se mai găsesc oameni care-i ascultă.

Toma clătina din cap încet, rupând în neștire tirul de iarbă. Se întreba ce poate fi cu Melchior, cum a devenit deodată atât de visător.

Melchior tuși încet, se aplecă. Rupse un fir de iarbă și, cu ochii la el, șopti :

— Am să-ți spun o vorbă mare, Toma. Să mă ierți că ți-am ascuns-o până acum. Ți-o spun pentru că mi-ești drag, ca un frate... pentru toate câte le-am făcut împreună și câte ghicesc că ie vom mai face. E vorba de Valeria...

Toma, surprins de tonul grav al cuvintelor lui Melchior, se întoarse grăbit spre el cu o lucire în ochii lărgiți :

— Ei ? întrebă el.

— Stai, dragă... nu-i nimic rău. Cum adică ? Vreau numai să-ți spun... uite, nu pot să nu-ți spun...

Toma îl ascultă pe Melchior răbdător, până la sfârșit. Și în timp ce organizatorul vorbea cu vocea sa caldă, catifelată, ușor tremurătoare, prin fața ochilor lui treceau una după alta aducerile aminte. Melchior o ajuta pe Valeria, o sfătuia, îl ajuta și pe el, parcă-i îndemna să se întâlnească... „Ce fel de om e acesta ?” se întreba Toma, năucit. Și-i era ciudă că el, Toma, nu băgase de seamă nimic !... „Uite, ce orb am putut să fiu ! se inciuda el. Lângă mine suferea un om ca să-mi facă mie, mie, zilele fericite. Și știa că mă duc la ea ; eu plecam, mă îndemna chiar el... Iar el mă aștepta citind !”... Toma simțea că roșește, parcă nici nu auzea cuvintele lui Melchior... Iși aducea aminte de atâtea scene petrecute între el și Valeria.... În iarnă, la trestie, în primăvară, când s'a întors dela școală ! Ooof ! atunci a sărutat-o în fața lui Melchior și n'a știut de ce acesta și-a întors ochii într-o parte !... În inima lui Toma creștea admirația pentru omul de lângă el, ca un munte de frumusețe omenească...

— N'am putut să tac, Toma. Iartă-mă, dar n'am putut să tac. Imi sunteți dragi ca ochii din cap, mai mult chiar, pentru că văd în voi împlinindu-se forțele pe care se reazimă partidul nostru în sate... Mergeți înainte, Toma. Numai înainte. Și nimic să nu vă abată de pe drumul deschis de partid...

Melchior se ridică de jos, puse mâinile la spate și zise, cu alt glas în care colcăia, parcă o putere neștirbită :

— Uite, Toma, ce zici ? Când întregul sat va intra în gospodărie, când aceste lanuri otova vor cuprinde întreg hotarul ca o revărsare nebiruită de bogăție... Ce mândrețe va fi atunci... Știi, parcă văd ! Au să fie niște case frumoase, frumoase... Iazul tău va fi de zece ori mai mare, adânc ; luminos ca un ochiu al pământului. Lumină electrică, tractoare, drumuri pietruite. O gospodărie ca o floare aici, în locul acesta... vor paște niște vite sănătoase pe pășuni și se vor bucura oamenii de rodul muncii lor... Eeei, Toma, ce poate face omul când e stăpân pe el și pe pământ ; omul liber, Toma, eliberat prin lupta Partidului !

Toma, în picioare, era fermecat de cuvintele lui Melchior. Parcă visa. Parcă toate erau aievea. Dar că toate vor fi așa, de asta nu se îndoia nicio clipă.

— Il auzeam mai ieri pe bătrânul Gânju, Toma. Zicea bătrânul, către niște vizitatori de pe sate : „măi oameni, noi ne sbatem aici ca să avem pe masă pâine albă”... Frumoasă vorbă ! Uite pentru asta ne sbatem. Ca să n'o mai întunece nici-odată suferințele și lacrimile. Pentru așa ceva viața să ți-o pui, și tot nu-i destul.

Melchior respiră larg și încheie :

— Vino mâine să vezi rezultatele întrecerii socialiste dintre cele două brigăzi de câmp. Tu ce zici, cine câștigă ?

— O să vedem ! rosti Toma încet, năvălit de-o căldură necunoscută.

Nu departe de locul unde stăteau, se întindea tarlăua negrie pe care tremurau frunzele galben-verzui ale cucuruzului... Toma, emoționat de cuvintele lui Melchior, parcă văzu înaintea lui, în vale, șirurile colectivștilor. La capătul de sus al tarlalei va sta înfipt în pământ steagul roșu al întrecerii. Cine îl va câștiga ? Cine-l va purta cântând către gospodărie ? Care brigadă ? Să vedem... Oamenii vor scuipa cu hotărîre în palme, sapele vor luci fulgerând în soarele dimineții, se vor afunda în pământul negru... Și armata aceea pestriță, gălăgioasă, sporovăind vesel, va urca mereu, mereu spre culme, încet, dar sigur. Și când vor ajunge, vor sălta pălăriile în aer și vor spune :

— Am terminat cu una ! — Măine, apucăm de alta !

Toma îl vedea pe Toader Covrig, și nu știa de ce, parcă pe Covrig l-ar fi vrut câștigător. Il vedea aeeva înaintea ochilor, cum ridică deasupra capului, deasupra tuturor, steagul roșu al întrecerii. Are să-l fluture în aer, privindu-l cu ochi licăritori :

— E-al nostru... al nostru, măi tovarăși. Țineți-vă după el... și mâine, și poi-măine. Nu ți-l mai dăm, Văsieș.

Iar oamenii din cealaltă brigadă vor răspunde :

— O să vedem de mâine... că mai avem multe de făcut...

Iar Toma dădea încetișor din cap, șoptind :

— Intr'adevăr, încă mai sunt multe de făcut. Toma își simți umerii cuprinși. Intoarse capul. Figura lui Melchior ușor palidă, era înflorită totuși de o mulțumire adâncă. Toma se simți una cu el, o singură inimă, o singură și nebiruită voință. Tăcu. Rămase așa, cu ochii îndreptați spre sat, acolo unde colcăia puterea cea nebiruită a vieții omenești. De acolo se auziră deodată pufniturile motorului, răsărind peste celelalte sgomote aduse de vânt. Melchior îl strânse ușurel pe Toma de braț.

— Hai, Toma, să mergem. În curând va începe iilmul.

— Ce rulează azi ?

— Azi ? Lenin în Octombrie. Vino !

Imprejur, câmpurile semănate se legănau... Înăuntrul fiecărui firicel se înverșuna viața, pulsând ageră către clipa binecuvântată a împlinirii rodului.

— SFARȘIT —

OAMENII ȘI FAPTELE ZILELOR NOASTRE

ALECU IVAN GHILIA

ȘANTIERUL LUMINII

NOAPTEA DINSPRE ȘAPTE NOEMBRIE

Asta s'a întâmplat în noaptea de șase spre șapte Noembrie. Era o noapte întunecoasă, munții de smoală erau scufundați într'o tăcere adâncă, pe cer înfloreau mereu clipind și se stingeau stele de argint, Bistrița vuia neconținut. Huruitul vagoanelor basculante crescuse înspre miezul nopții și odată cu lăcănitul roților fugărite pe liniile decauvile înguste, răzbea în vale spre Bistrița, larma glasurilor omenești care venea dinspre punctul excavații. În coasta priporoasă a muntelui, gura excavatorului cu enormii dinți de oțel se repezea cu îndârjire, apuca roca tare, strămutând-o din locul ei încremenit de veacuri și-o înfuleca repede, slobozind-o apoi peste vagonetii deșeți care se umpleau văzând cu ochii. Era un loc cu desăvârșire învăluit în întunecimile acelei nopți de toamnă târzie. Muntele făcea o burtă, un fel de cotitură și lumina becurilor așezate pe munte, nu putea răzbate până acolo. Spre peretele stâncii tăiate de excavator, se îndreptau numai cele două faruri ale mașinii. Alături, din cabina locomotivei, se răspândea iarăși o lumină pașnică, încețoșată însă de aburii țâșniți dintre roți. Excavatoristul Kiolo lucra cu atenție în cabina largă, așezat pe scaunul de piele, cu ochii mereu ținți la gura excavatorului, aplecat din spate, mânăjit de țărână și de unsoare până'n albul ochilor. Își aduna toate puterile pentru a scoate cu excavatorul său cât mai mult pământ excavat. Noaptea aceasta nu era o noapte ca oricare alta. Era noaptea în care avea să se hotărască soarta întrecerilor dintre echipele de excavatoriști, pentru întâmpinarea zilei de 7 Noembrie. Meșterul Kiolo, de cum luase în stăpânire cu câteva zile în urmă noul excavator „Menck 37“, se hotărise să-i dea bătaie și să câștige întrecerea. Avea ca ajutor în această hotărîre, puterea excavatorului nou care i se încredințase și prin aceasta mai avea de partea sa organizația de Partid care-i făcuse această cinste de-a purta cel mai nou excavator de pe șantier. Odată hotărît să câștige întrecerea, meșterul Kiolo nu era omul care să nu-și țină făgăduiala. Unul din cei doi ajutori ai lui, ghemuit la pământ, tixea mereu capete de scânduri, bârne, pietroaie mari, într'un fel de șanț pe care-l făcuseră roțile excavatorului apăsând cu greutatea lor. Celălalt ajutor, înfășurat într'o șubă groasă de oaie, strângându-și de frig capul între umeri, fuma scormonind cu ochii mișcărilor namilei de oțel care-și înălța mereu cu sprinteneală brațul și clănțănea din fălci deasupra vagonetilor. Unul, doi, trei, patru, vagonetii se umpleau ochi. În curând, înainte ca flăcăul înfășurat în șubă să-și termine de fumat țigara, locomotiva chiui scurt și-o luă din loc, mânănd vagoanele spre capătul liniei de descărcare. Intunericul se făcu și mai negru. Duduitul motoarelor se mai potoli. Excavatoristul fixă botul mașinei de marginea peretelui stâncos și mai cercetând odată din ochi motoa-

rele, poziția manivelor de oțel de lângă picioarele lui, sări din scaun și se dete jos să-și aprindă o țigară.

— Ei, haide, ajunge, rosti el către ajutorul care mai aruncă o ultimă scândură de-asupra pământului scobit de șenilele excavatorului și îndreptându-se din șale, apucă spre excavatorist. Nu făcu nici doi pași și se opri încremenit. Auzise un sgomot surd în adâncul stâncii.

— Ia stai bade Kiolo, strigă el. Ascultă !

Celălalt nu apucă bine să se întoarcă și din peretele prăpăstios al muntelui se desprinsese dintr'odată, trosnind asurzitor, un mal de vreo zece metri, care se năruie peste excavator acoperindu-i roțile din stânga, cele de către munte.

— Hait, am dat-o dracului — răcni meșterul Kiolo și se repezi într'acolo. O piatră slobozită cine știe de unde îl lovi peste genunchiul drept. Ajutorul, care fumase până atunci liniștit, aruncă țigara cât colo și zdupui repede cu picioarele, de-l ajunse din urmă pe excavatorist. Meșterul se întoarse către el și-i strigă peste umăr :

— Aleargă și-l caută pe inginerul Postelnicu. Scoate-l de unde știi. Vezi că trebuie să fie pe la buldozer, sau în birou. Neapărat. Avem nevoie de el.

Tânărul lepădă șuba și-o rupse la fugă. Nu după mult, se ivi însoțit de-un tânăr scund, îmbrăcat într'o scurtă de piele, cu-o căciuliță rotundă, blănită pe cap.

— Ce s'a întâmplat, tovarășe Kiolo ? întrebă inginerul.

— Primejdie, tovarășe inginer. S'au surpat vreo zece metri de stâncă peste excavator... Așa, fără veste... Abia terminasem de încărcat vagonetii.

Inginerul Postelnicu venise pe șantier de o lună și ceva. Se împrietenise repede cu oamenii, le cunoștea greutatea în muncă și făcuse mult ca să-i ajute :

— Cum s'a întâmplat una ca asta ? Și tocmai la dumneata ?

— Primejdia n'alege, răspunse excavatoristul zguduind de emoțiile pe care i le pricinuiseră căderea de pământ.

— Trebuie salvat excavatorul, grăi cu dârzenie tânărul inginer. Eu am să urc întâi pe munte să văd cum stăm. Ca să știm ce hotărîre luăm, trebuie să ne dăm bine seama de situație.

Iși trase mai bine căciulița de piele pe urechi, își încheie scurta de piele, de culoare maron, și fără să șovăie o clipă porni în cercetare pe munte.

— Nu te duce tovarășe inginer, — îi strigă din urmă unul din ajutoarele excavatoristului, alarmat. S'o surpa malul cu dumneata. Nu te duce !

Excavatoristul se întoarse înciudat spre el și sfredelindu-l cu o privire pătrunzătoare, îi vorbi :

— Ia nu te mai amesteca, babalâcule. Te-ai apucat să bocești ca o babă. Tu nu știi că suntem în întreceri ? Nu știi ?

— Dar ce are a face una cu alta ?

— Degeaba mai ești utemist, mă, dacă nu pricepi atâta lucru. Ia spune, dacă se surpă muntele și ne prinde excavatorul dedesubt, așa-i că s'au dus pe râpă întrecerile, și mașina, așa-i ?

Sus, pe taluz, inginerul, o siluetă neagră, aproape contopindu-se cu umbrele muntelui, se întoarse spre ei și înălțând un braț, răcni :

— Hei meștere, mă auzi ?

— Te aud, — răspunse excavatoristul de jos.

— Urcă-te în cabină și dacă s'o putea forțezi motorul și scoți excavatorul din surpătură. Așteaptă răspunsul meu.

— Aștept, — îi strigă meșterul și-și aprinse o altă țigară.

Era noapte, frig, ger aspru, amintind începutul iernii. Inginerul avea mâinile goale, înroșite de ger, îi ardea fața sfichiuată de vânt ca de niște bice, simțea frigul pătrunzându-l de-alungul spinării, alunecându-i în jos peste picioare. Privind mormanul de moloz și de pietroaie rostogolite din munte, simți în inimă un val de căl-

dură. Adunându-și toate rezervele de voință, urcă, sprijinindu-se cu mâinile și cu picioarele, pe taluz.

Excavatoristul, cele două ajutoare, Stănescu — șeful de lucrări și alți câțiva muncitori adunați de pe șantier, așteptau strânși buluc în jurul excavatorului.

— Inimos, inginerul nostru... S'a dus, — rupse cineva tăcerea.

— Da' cum să nu se ducă!

— Eu nu m'aș fi dus pentru nimic în lume, — mărturisi unul, căruia încă nu i se risipise frica din inimă.

— Tu nu te-ai fi dus, că ție îți țâțâie spatele de frică, — îl înfruntă excavatoristul. Te-ai făcut ca turta de ceară.

— Vezi să nu-ți uzi pantalonii, — râse cineva.

— Inginerul nostru e comunist, măi, — spunea aprins la față excavatoristul. Iată-l sus. Parcă-i un șoim de munte.

Toate privirile îl urmăreau.

Inginerul Postelnicu se cățără pe dâmb, ocoli prevăzător peretele din care cu câteva minute înainte excavatorul mușcase cu furie, se agăță de tulpina arbuștilor înțepeniți cu rădăcinile în pământul tare și înghețat și se mistui în întunecimile nopții. Ajuns de-asupra stâncii, se apropie cu băgare de seamă. Cu fiecare pas îi bătea inima mai tare; aprinse o lanternă de buzunar și cercetă cu atenție orice crăpătură săpată în buza muntelui sub care încremeniseră excavatorul și bulucul de oameni. Cu cât privea mai încordat, cu atât își dădea seama că muntele se va prăbuși din moment în moment. Prăbușirea era peste puțină de stăvilit. Depășea orice forță omenească din lume. Privind dela înălțimea aceea, din costișa muntelui prins să se macine pe dinăuntru de o forță uriașă, inginerul vedea oamenii de jos ca pe niște furnici, strânși ciorchine în jurul excavatorului. „Acest ciorchine de trupuri omenești trebuie să intre în luptă cu forța muntelui”, își spuse inginerul. Coborî, călcând cu atenție, căci la fiecare pas greșit pământul de sub picioarele lui s'ar fi putut surpa. Primele vorbe le adresă întregului grup:

— Muntele se va năruî din clipă în clipă. Trebuie să acționăm repede și cu curaj... Sub excavator, nea Stănescu, — sfârși inginerul adresându-se șefului de lucrări, un bărbat în putere, de vreo treizeci și ceva de ani, potrivit de statură, vânos și aspru la înfățișare.

Stănescu svârli șuba în care era îmbrăcat, de rămase numai în pufoaică. Lepădă și inginerul scurta de piele. Se trântiră amândoi la pământ. Târâș, pe brânci, se strecurară sub excavator. La fiecare pas se loveau în colții stâncilor măcinate din mal în cădere, se juleau la mâini, trebuiau să umble scormonind și pipăind prin molozul care pătrunsese printre șenile, să scociorască prin pământul înghețat bocnă. Deodată, inginerul dădu peste un colț de stâncă înfipt între dinții dela roțile excavatorului și șenilă. Il apucă de umăr pe Stănescu și-i făcu semn să-l urmeze. Ieșiră amândoi cu spatele încovoiat, aprinși la față, cu broboane de sudoare pe frunte. Inginerul avea însă un zâmbet senin înflorit ușor în colțul buzelor:

„Știu ce avem de făcut”, — își zise el. Și cuprinzând sub ochi pe toți oamenii, le vorbi scurt, înflăcărandu-i: — Măi, fraților, trebuie scos excavatorul până nu-i prea târziu. Dacă pierdem excavatorul acesta, vom stânjeni serios lucrul pe șantier, va fi cu neputință să realizăm planul. Muntele se va surpa din nou. Am cercetat cu atenție, și-am descoperit fisuri. Din moment în moment... Clipa care vine ne poate aduce o catastrofă.

Vorbea repede, precipitat.

— Ce trebuie să facem? se auzi o voce.

— Nu vom putea trage excavatorul de aici, până nu vom scoate bucățile de stâncă vârate între șenile. Treaba asta trebuie făcută repede. Câte doi oameni intră dedesubt și când obosesc le iau locul alți doi. Ne-am înțeles?

— Aveți nădejde în noi, tovarășe inginer, c'o să facem treabă bună, — rosti unul din ajutoarele excavatoristului și, desbrăcându-se, intră primul sub excavator. După el, se repezi un bărbat mai scund, vânos.

Oamenii așteptau cu nerăbdare să le vină rândul. Iși frecau palmele, ținându-le pe loc, glumeau. Nu le era teamă, deși din clipă în clipă, din munte se surpa câte un pietroi și cădea sunând înfundat în molozul dintre excavator și munte.

Inginerul se plimba printre ei, cu mâinile înfundate în buzunarele scurtei sale de piele. Ii îmbărbăta aruncându-le câte-o glumă, vorbea cu cei de sub excavator, privea spre mal, se încrunta din când în când și i se părea că treaba merge încet, anevoios. Oamenii însă lucrau bine și repede. Incepuseră a doua oară a intra sub excavator. Munca-i înfierbântase. În liniștea nopții, vocile lor sonore și pline răsunau de îndemnuri, de râsete, de înjurături scurte. Singur excavatoristul Kiolo stătea mai de o parte încruntat, întunecat la față, fumând țigară după țigară. Inginerul i se opri în față și-l întrebă :

— De ce ești întunecat, tovarășe ?

— Dacă pierdem întrecerea ?

— Dar dacă pierdem excavatorul ?

Excavatoristul se schimbă la față. Inginerul îi puse mâna pe umăr și privindu-l drept în față, zâmbi :

— Fii fără grijă, meștere. Nu vom pierde nici una nici alta. — Dar abea sfârși și un muncitor tânăr se repezi de sub excavator cu fața albă de spaimă, strigând :

— Tovarășe inginer, tovarășe inginer !

— Ce-i ? Ce este ? Ce s'a întâmplat ?

— Am auzit vuind muntele.

— Ați scos toate pietrele dintre șenile ?

— Scos.

— Atunci urcă, meștere, și pune-ți toată priceperea. Dă-i drumul.

— Păzea ! strigă o voce.

De sus, se desprinsese o felie de pământ, ca tăiat cu cuțitul și-i căzu meșterului la picioare.

Meșterul intră în cabină. Mănunchiul acela de oameni, adunați în jurul inginerului, așteptau cuprinși de încordare. Nimeni nu scotea o vorbă.

Deodată tresăriră cu toții. Dudui strașnic motorul, scrâșniră cablurile. Excavatorul icni de câteva ori. Pământul prinse să se zgudue ușor, temelia de lângă șenila stângă începu să tremure. Toată aparatura masivă și sensibilă a excavatorului intră în presiune. În blocul de oțel, care păruse până atunci un colos frânt la piciorul muntelui, se porniră sforăituri ciudate, trepidații, huruit greu de roți, puternic ca un huruit de moară neferecată, scrâșnet și zăngănit asurzitor de odgoane. De-asupra brațului căzut către pământ, atingând cu capătul blocul înghețat, tare ca piatra, al pământului, cablurile de oțel scrâșniră amarnic și se strânsură. Asemeni unor tendoane ale brațului și antebrațului, odgoanele se strânsură mistuite pe după roțile motoarelor; brațul excavatorului se ridică de-asupra, să prindă parcă, între fălci, stelele cerului. Meșterul Kiolo era în acel moment, creierul excavatorului. Acționând cu mână sigură asupra pistoanelor și manetelor de metal, puse motorul în viteză maximă și, smulgându-l din încheștarea pământului, urni taurul de oțel din loc, îl răsuci pe șenile și-l trase înapoi zece metri. Nici nu apucă excavatoristul să se dea jos dela volan, că muntele vui surd, cantități enorme de pământ se desprinseseră de sus și se rostogoliră cu viteza și greutatea unor deplasări geologice, înfricoșătoare.

— Dacă-l lăsăm până mâine dimineață, rămâneam fără excavator, — rosti

cu glasul lui gros meşterul şi sărind jos îl căută din ochi pe inginer. Apropiindu-se de acesta îi străluceau ochii de bucurie :

— L-am scos, tovarăşe, acum să mai câştigăm şi întrecerea şi putem zice c'am făcut o treabă bună. Ce zici ?

— Asta depinde numai de dumneata, — zise inginerul şi răs.

— Apoi să ştii că nu mă las, îl asigură meşterul.

Cei doi bărbaţi se priviră o clipă amândoi, adânc în ochi şi-şi strânsesă mâna.

RAVAŞUL INGINERULUI

Inginerul Postelnicu privi mult timp jocul de flăcări izbucnit pe cer la răsăritul soarelui, îşi plimbă privirile pe înălţimea creştelor semeţe tivite cu purpură şi fără voe, îşi simţi sufletul năpădit de emoţiile acelei nopţi şi de căldura unei bucurii fără margini, nemaiîncercate încă. Făcu rânduială, împărţind sarcini şefilor de echipă, lui Stănescu, trecu pe la Kiolo să vadă cum merge excavatorul şi înainte de-a porni la vale, se abătu pe la biroul inginerului şef. Biroul inginerului Popa se afla într-o baracă de scândură, cocoţată pe costişa muntelui, mai sus de punctul de lucru. Baraca are două încăperi scunde, pătrate, mobilate cu mese de scândură, cu scăunele pitice de brad şi chiar cu butuci de lemn pe care adesea stau oamenii care umplu cât îi ziua de mare cele două birouri. În primul lucrează câţiva normatori, desenatori tehnici, îşi fac apariţia de multe ori şefii de lucrări, muncitori feluriţi de pe şantier, o seamă cu treburi, o seamă veniţi numai aşa să se desmortească la căldură. Birourile se încălzesc prost. Soba de fier, cu un burlan încreţit şi strâmt ca un crac de pantalon, scoate fum şi nu arde. În prima încăpere, cât dela tutun, cât dela sobă este o fumăraie de s'o tai cu cuţitul. Biroul celălalt se deosebeşte prin aceea că are într'un perete un cuier încărcat cu şube, pufoaice, scurte, haine, căciuli, şi paltoane, veşnic gata să iasă din cuie, şi o masă mai arătoasă la care lucrează şeful sectorului, inginerul Popa.

Mihai Postelnicu îl găsi pe inginerul şef scufundat într'un calcul de plan. Drept răspuns la salut, acesta schiţă un zâmbet uşor în colţul buzelor şi rămase mai departe aplecat de-asupra hârtiei pe care urmărea cu vârful creionului profilul unui plan. Dintr'un neaşteptat elan, Postelnicu vru să-i vorbească despre întâmplările care i-au cutremurat inima astă noapte, dar şeful abia-şi ridică ochii înroşiţi de oboseală şi nesomn deasupra mesei şi întrebă :

— Totu-i în regulă ?

— În regulă, rosti cu o voce străbătută de tristeţe Postelnicu şi se simţi de prisos în biroul inginerului şef. Deschise încet uşa şi ieşi. După zece minute trecea Bistriţa pe podul aerian care se legăna încet sub paşii lui. Coti pe şosea la stânga şi scoborî spre colonie. Simţea însă nevoia să stea cu cineva de vorbă, să-i spună cele întâmplate astă noapte, să-şi descarce sufletul pe care şi-l simţea ca un pom încărcat, cu crengile aplecate de greutatea poamelor. Dar cu cine să stea de vorbă ? Aici în colonie nu era nimeni. Toţi plecaseră la lucru. Furnicau acuma după treburi în toate părţile pe şantier. Nu simţea nici un fel de oboseală, mintea îi era limpede, putea judeca bine, putea chibzui adânc asupra celor întâmplate. Nu-şi dădea seama de ce-i stăruia în adâncul fiinţei un fel de teamă nemărturisită că cele întâmplate se vor mai repeta. Da — îşi spunea inginerul, la cota aceea muntele e slab, componenţa rocilor e diferită, structura lor deasemenea.

Datorită acestor împrejurări, datorită faptului că roca e slabă şi-i suprapusă, neconsolidată, măcinată pe dinăuntru de vreme, de apele care s'au scurs printre crăpături — pentru că în general e amestecată cu pământ — aduce surprize neplăcute şi chiar primejdioase. Se pot întâmpla accidente, stricăciuni la maşini şi câte altele. Datoria lui ca inginer şi comunist ar fi să găsească o soluţie prin care să se poată evita din vreme aceste nenorociri care ar îngreuna munca întregului şantier

şi le-ar aduce pagube. Dar cum să stăvileşti forţa care macină muntele pe dedesubt? E oare posibil? Cum, adică trebuie să stau cu mâinile încrucişate? Dacă o singură oră pe şantier n'ar lucra un excavator, aceasta s'ar resimţi în întreg şantierul. Ce-i de făcut atunci? Acestea erau gândurile care-l muneau în această dimineaţă de Noembrie pe tânărul inginer Mihai Postelnicu şi cu aceste frământări intră în cameră la dânsul.

Se desbracă de şubă, aruncă pe pat căciula şi se aşează în faţa mesei, pe-un scăunel de brad asemănător scaunelor din biroul inginerului şef. Cu mişcări încete, inginerul îşi lăasă faţa în palmele adunate căuş, îşi rezemă coatele de masă şi stătu o vreme îngândurat. Se scutură apoi din gânduri şi rămase cu ochii pironiţi într'un punct de-asupra mesei. Dintr'o ramă îngustă de os, îl privea chipul unui om cu trăsături distinse, slăbuţ, ca de vreo 50 de ani, cu nişte ochi vii şi foarte scormonitori.

Inginerul zâmbi înseninându-se dintr'o dată ca la un gând salvator, trase o foaie de hârtie de pe masă, muie în călimară condeiu şi scrise de-asupra foi, frumos, cu litere citeţe, pe ruseşte:

„Iubite tovarăşe profesor Vladimir Sergheevici”.

Avea atâtea de spus, îi era atât de încărcat sufletul încât abia prididea să scrie. După o jumătate de oră inginerul Mihai Postelnicu, lipea plicul şi scria adresa:

*Vladimir Sergheevici Baumgart
Institutul Politehnic Leningrad*

CEEACE N'AU PUTUT ELEMENTELE NATURII

Apele forfotesc isbindu-se de potrivnicia stâncilor şi, dând apoi de o albie liniştită, o iau de-a-dreptul la vale, fără ocoluri, spre Bicaz. Dinspre oraş vine şoseaua largă, cu colbul veşnic ridicat din pricina camioanelor, a remorcilor, a automobilelor mici care gonesc de mama focului. De aici, fermecând ochiul, se înalţă priveliştea maiestooasă a masivului Ceahlău. Piscuri golaşe de piatră, închegate într'un trup uriaş, colţuros, prăpăstios, cenuşiu, învăluit în neguri. Din masa aceasta de piatră compactă, rareori ştirbită de-o prăpastie adâncă, se saltă din piatră pâlcuri de brazi negri, ca de smoală, pe fondul pietros cenuşiu, scoborând în văi şi iar săltându-se mai departe, pe alt pisc.

Constructorii hidrocentralei, când vin dela lucru şi merg înspre masă, sau dimpotrivă, merg la lucru pe şantier, se opresc locului în valea aceea şi privind piscurile Ceahlăului simt încheştaarea dintre pom şi stâncă, îndârjirea neasemuită a rădăcinilor care încheştează bradul în piatră şi-l ţintuesc în bătaia furtunilor şi-a vântoaselor. Îndârjirea aceasta, asemănătoare brazilor care birue stâncile şi înălţimile, s'a adâncit şi'n inima lor. Au fost greutăţi nenumărate, dar oamenii n'au dat înapoi. La început era numai piatra muntelui şi sărăcia celor câteva locuinţe omenesti; apoi din piatră au început să răsară, să crească, baracamente, vile, hangare solide de piatră, magazii încăpătoare de lemn. Iată, acum prin ferestrele dormitoarelor au prins a răzbi cântecele megafoanelor revărsându-se şi împletindu-se cu murmurul Bistriţei.

Nu este om de pe şantier care să nu ştie că pe aici, cu un an în urmă, mai fumegau încă din hogeaguri aşezări omenesti sărăcăcioase, cocioabe cu acoperişuri de draniţă verde putregăită de vreme, acoperită de muşchi. Tăcerea munţilor era tulburată numai de glasul Bistriţei. Singura muzică ce răzbătea din răscrucea aceasta de văi dominată într'o parte de masivul Ceahlăului, era clipotul argintiu al tălăngilor venit dela oile care rumegau iarba grasă a munţilor. Iată astăzi, în aceste locuri, răsună altfel de muzică. În această răscruce de văi tremură coardele

de violină, răzbate pianul, flautul și violoncelul însuflețite de mâna măiastră a omului, dela sute și mii de kilometri depărtare de aici, răzbate plină de o poezie neasemuită, muzica înălțătoare, reconfortantă și îmbietoare a muncii.

Pe întreg șantierul hărnicesc oamenii. Inginerii, șefii de lucrări, muncitorii, adunați în jurul mașinelor mari, a excavatoarelor, a buldozerelor, schimbă fața muntelui, schimbă natura sălbatică și-o supun voinței lor.

Soarele, de mii de ani s'a ridicat la aceleași ceasuri deasupra munților, a pălit înspre iarnă, a strălucit ca un astru mort în zilele gerului bobotezei, s'a ridicat, dogoritor, aprins, în zilele lui cuptor și-a potopit cu răsuflarea lui fierbinte piscurile de piatră, macinându-le.

De mii de ani, apele care iau naștere din cumpăna înălțimilor Hasmașului Mare, s'au repezit cu furie în pieptul stâncilor, le-au atacat clipă cu clipă, le-au mâncat pe la cotituri, le-au ros, le-au șters înfățișarea colțuroasă, aspră, sălbatică, le-au sfredelit pe dedesubt, macinându-le, le-au smuls uneori și le-au prăpăstuit departe în vale, în gura prăpăstiilor.

Vântul a șuerat abătându-se uraganic asupra munților, milenii deardând a smuls brazii cu rădăcină cu tot, a rupt ierburile, a spulberat vegetația, a pustiit piscurile și uneori le-a răsturnat. Ploaia și gerurile s'au războit cumplit, alteori. Mâniile cerului s'au abătut adesea asupra stâncilor, fulgerele au pornit deasupra muntelui în nopțile de catran, detunând brazi și piscuri, de-a-valma.

Toate elementele naturii, de mii de ani, din adâncul erelor geologice s'au deslănțuit asupra muntelui dar nu i-au putut șterge semeția, nu l-au putut preface, nu l-au răpus, nu l-au micșorat, nu i-au întunecat măreția.

Și iată, că oamenii zilelor noastre, cu puterile lor, cu voința lor, cu mașinile lor, educați și ajutați de Partid, vin să supună muntele, să-l sape în adâncuri, să-l taie pe dinafară, să-i scormonească inima de piatră.

Cine sunt acești îndrăzneți?

Unii au spart munții la Salva Vișeu, au străpuns tunele la Bumbești, alții vin dela Canalul Dunăre-Marea Neagră, sau direct de pe băncile universităților. Iată-i aici pe șantier, amestecați cu mașinile, muncesc și se frământă, mii de oameni dintre aceștia. Mâinile lor mari, aspre, voinice, goale în bătaia gerului, sprintene, abile, învățate, poartă motoarele, stăpânesc puterea dinamitei și-a astrelitei, mănuesc volanul camioanelor și al remorcilor. Pe malul Bistriței, un ciorchine de oameni adunați în jurul unui batardou, un fel de mai uriaș, perforează adâncurile albiei și bat palplanșe pentru devierea apei. Bistrița fierbe în roto-coale și bulbuci și vuește năprasnic. Mai sus, oamenii forfotesc în jurul altor mașini. Pe un tăpșan tăiat în coasta muntelui, la o înălțime de 50 de metri de batardou, cele două excavatoare „Menck-37” mușcă mereu, cu un fel de furie sălbatică, pieptul muntelui. Arcuindu-și cu o eleganță de lebadă gâtul subțire de oțel în scrâșnetul necurmat al odgoanelor, se apleacă de-asupra vagonetilor umplându-le cu repeziciune. Vagonetii încărcăți lunecă pe șenile înguste, scârțâind. Screperul se repede, înotând cu șenilele lui late prin glodul de pe terasa-ment și mormăind cu îndârjire, cuprinde cu pieptul lui mare de oțel o movilă de pământ, se opintește scurt, o răstoarnă spre Bistrița. Pe unde merge el, greoi ca urșii, pământul turtit tășnește în lături, lăsând adâncă tipăritură a șenilelor, ca o urmă de brazdă. Puternic și neobosit, screperul transportă dintr'un loc în altul, într'o oră, 30 metri cubi de pământ și nivelează până la 40.

Sus, spre vârful muntelui, unde nu pot urca mașinile, singură mâna omului sfredelește, taie și rupe din inima pietrei, macină tăria muntelui. Iată, privește!

Cu ştăngi de fier şi cu baroase, cu hârleţe şi cazmale, cu perforatoare şi dinamită şi mai cu seamă cu pricepere, omul sfarmă muntele, cucerindu-l metru cu metru, pentru înfăptuirea visurilor lui cutezătoare. Din această încrâncenată, eroică, răscolitoare şi plină de măreţie luptă cu muntele, câştigă oamenii. Colos nerăpus de vreme, nici de elementele naturii deslănţuite, muntele dă înapoi pas cu pas, scade, se supune voinţei omului. Urcându-se până acolo sus şi privind cu inima străbătută de bucurie îţi dai seama, că odată cu scânteile sărite din piatra ciocnită, odată cu exploziile dinamitei care răbufneşte pe la amiază în inima muntelui, odată cu fiecare metru de piatră desprins din trupul uriaşului de piatră, bucuria, beţia unei bucurii fără margini tăşneşte în sufletul omului. Iată, el dinamitează, el sfarmă, el supune. Pe faţa lui citeşti hotărîrea; în ochi, pe buze, îi străluceşte zâmbetul triumfător; muşchii încordaţi sub piele joacă asemeni unor coarde; sufletu-i cântă. Ciocanele ţiuie năprasnic, fierul bătut tipă ascuţit. Aici clocoteşte poezia muncii. Glasul oamenilor se învălmăşeşte cu glasul perforatoarelor, al ciocanelor, al vagonetilor.

Pe sub amiază, Bădina, secretarul organizaţiei de Partid se afla jos la prima cotă de excavaţii, amestecat printre oameni. Deodată dădu cu ochii de inginerul Postelnicu. Apropiindu-se de el, îi strigă de departe:

— Ei, ce faci? Sper că n'ai renunţat la proiectele dumitale, la găsirea soluţiilor pentru evitarea surpării muntelui. — Şi-i întinse mâna.

— Dimpotrivă, am şi găsit soluţiile, tovarăşe Bădina, îl întâmpină inginerul râzând.

— Ei, nu mai spune... Cum ai găsit? Ți-au venit consultațiile profesorului Vladimir Sergeevici? Ai primit scrisoare dela Leningrad? Așa repede?

— Nu chiar scrisoare... scrisoare încă nu mi-a venit... O aștept zilele acestea... dar consultații, da.

— Nu prea înțeleg...

— Am dat peste o consultație de-a profesorului, într'un carnet de note al meu, dela Leningrad. Soluția există. Am studiat-o și am aplicat-o, bineînțeles în condițiile specifice dela noi. Am să-ți povestesc pe drum. Hai să mergem că se pușcă.

Se îndreptară spre podul aerian și scoborîră. În urmă, din munte isbucniră strigăte, scurte, puternice:

— Păzea... He-heei!...

— Pușcăm.

— Ardeee...

— Pușcăm, păzea, hei păzea!

Străfundurile muntelui începură să geamă. Pământul tremura ca în fața unei erupții vulcanice. Spre cer se înălță deodată o ciupercă de fum negru, de pământ și de pietroaie dislocate din adâncuri. Un bubuit puternic răsună, din când în când stărnind ecoul îndepărtat al munților. Bubuiturile se înțețeau. Parcă băteau niște tunuri de calibru greu, dosite undeva în inima pământului. Secretarul organizației de Partid și cu inginerul Postelnicu mergeau amândoi spre colonii, vorbind încet.

EXCAVATORIȘTII

Nu mult după aceea, într'o noapte, inginerul stătea în spatele excavatoristului în cabină, asurzit de huruitul greu, înfundat, al motorului. Sub trupul uriaș al excavatorului, pământul tremura. În fața ochilor, nesfârșit, înfipt în nemărginirea cerului, se înălță peretele muntelui, puternic luminat de reflectoare. Gura excavatorului se repezea pipăind parcă la început țaria roci, apoi îndăr-

jindu-se deodată se înfigea adânc și urca dea-lungul stâncii, mestecând-o între fălcile tari de oțel. Excavatoristul Marinescu scormonea cu ochii atent stânca. Măinile lui încheștate pe pârghii se agitau și toate coardele de oțel se strângeau pe roți scrâșnind. Din rărunchii motorului isbucneau în noapte o împletire de sunete felurite: huruitul motorului, scrâșnetul odgoanelor de oțel, al roților care se învârteau necurmat în toate părțile, creștea în noapte, ca o simfonie a pământului, ca un cântec neasemuit al mașinii însuflețite de om. Pentru că oricât ar părea de ciudat, așa este. Sub mâna încheștată pe manivelă, motoarele capătă viață, se trezesc ca dintr'un somn greu, iar mișcărilor uriașului de oțel par mișcări ale unui animal domestic care ascultă cu supunere poruncile omului. Totul merge uimitor de repede. Intr'un minut se sapă un metru cub de stâncă. Incordarea înțipărită pe fața excavatoristului, lumina care-i joacă în ochi, neclintita voință și iscusința cu care poartă excavatorul, face din el un adevărat stăpân al tehnicii, un adevărat stăpân al motorului.

Tânărul excavatorist nu are decât patru clase primare. Viața lui e simplă. A pornit dela coarnele plugului. Din sărăcie și întunerice. De loc, de undeva de pe la Constanța. Bunicii și străbunicii lui au apucat vremurile plugului de lemn. Cu amară sudoare au udat țărâna vitregă a pământului și o viață întreagă nu s'au simțit sătui. Au fost argați și oameni de izbeliște, arând primăvara pământurile boierului, prășindu-i vara ogoarele, culegându-i toamna roadele câmpului, ca să flămânzească toată iarna.

Excavatoristul Marinescu Nicolae, urmașul atâtor generații de clăcași, a învățat meșteșugul și munca motoarelor la S.M.T.-Valul lui Traian, unde a lucrat din 1948 până în 1950. Muncind cu sânguință și tragere de inimă, el a izbutit astfel să ajungă fruntaș pe țară. Vestea construirii Canalului care va tăia pustiul dobrogean unind bătrâna Dunăre cu Marea, l-a găsit arând pământurile întinse ale Bărăganului. În inimă i s'a aprins dorința să ajungă și el unul din constructorii care zidesc drumul Dunării spre Mare.

Și-a șters mâinile cu cârpa, a netezit ușurel cu palma botul tractorului, privind undeva departe, în zarea jucăușă, străvezie. S'a despărțit de tractor, și-a cumpărat bilete de tren și într'o bună zi s'a dat jos dimpreună cu alți zeci și sute ca el, în gara Medgidia. Din tractorist a ajuns excavatorist. Excavatorul lui a săpat sute de tone de pământ la Medgidia și la Poarta Albă. Sub soarele dogoritor al Dobrogii, în pământurile de calcar și nisip, tânărul excavatorist care cunoscuse până atunci numai inima mașinii, a început să cunoască pentru întâia oară cu adevărat inima unei fete. Acolo, în miezul pustiului care se transforma dela o zi la alta sub încordarea brațelor omenești, lângă cântecul motoarelor și mugetul înverșunat al mării învecinate, a răsărit dragostea lui frumoasă și simplă ca o floare. Pe față o chema Aneta. Era o fată tăcută dela țară. În palmele ei mici, bătăturile de sapă se înfrăteau cu proaspetele bătături de cuțit; lucra la bucătărie. Curăța cartofi, și în capul ei plin de neștiință, nu pătrundea nici o zare de lumină. Zilele i se scurgeau într'o monotonie plicticoasă. Nici o bucurie nu-i alina inima, nici un vis nu o chema spre viitor. Aștepta leafa, își oprea câteva sute de lei de cheltuială și restul îl trimitea părinților, țărani săraci, dobrogeni.

Și iată că într'o zi, privirea înflăcărată a unui excavatorist, unul din zecile de excavatoriști dela Canal, i-a aprins un dor mare în suflet. Toată viața ei simplă s'a luminat deodată. Culoarea cerului avu parcă alt înțeles pentru dânsa din ziua când ochii excavatoristului s'au oprit asupra ei, scormonindu-i inima. Dragostea s'a aprins încet. Ea crește odată cu tonele de pământ excavat, se adâncește mai mult în adâncul ființei lor odată cu normele depășite. Intr'o noapte, având drept martor umbra înaltă a excavatorului, buzele însetate ale îndrăgostiților, au gustat

părinți... Nu-i vorbă, e și asta ceva, dar eu ăm spus din capui locului : „Măi, omule, am învățat eu să port excavatorul, eu, care nu știam decât să curăț cartofi; de ce să ne dăm înapoi din fața greutăților ? Hai acolo ! Am săpat la albia Canalului, hai să facem drum și luminii la Bicăz !

Bărbatu-său, dându-și șapca pe ceafă, spuse :

— Ei, de-amu în schimbul ăsta, îi mai purta și tu excavatorul. Să vadă și tovarășul inginer, să nu creadă că m'am lăudat degeaba.

— Păi, să vadă, sigur — răspunse femeia — că doar mi-am luat angajamentul la Uteme să dau norma peste plan, cu 20 la sută.

Spunând acestea, se urcă în cabină. Chiuind prelung, locomotiva se opri la locul potrivit. Excavatorul dudu puternic. Gura uriașă trecări scurt, se rezemă de stâncă și svâcni cu putere în sus. Vagonetele se umpleau repede și peretele muntelui se măcina încet.

HELGAT MIRCEA

În ziua de 22 August a anului 1951, în toiul căldurilor celor mari, urca la deal primul tren pe Valea Bistriței. În tren, lume multă, îngrămădeală. Pe scări, ciorchine de trupuri. Culoarele bucșite, vagoanele pline. Lume fel de fel. Lume de pe lume. Care ghemuiți pe bănci cu săculețe în mâini, cu bagaje, cu lădițe de lemn, soldați, orășeni cu mâncărici la limbă, țărani dela munte cu pălării lăsate pe ochi, tăcuți, întunecați, arși de soare, tineret, multă parte femeiască de prin locurile acelea, îmbrăcată cu mândre straie de sărbătoare. Răsăreau ca niște flori ale câmpiei fețele gingașe și proaspete, îmbujorate, ale codanelor. În această grămădeală de lume, călătorea spre Bicăz și tânărul Helgat Mircea. Se întorcea din concediu. Era doritor să ajungă mai repede sus, era nerăbdător. Stătea cu fața la geam, privea afară și gândea : la viața de altădată care era pe aici, la șantier... Era un tânăr înalt, bine legat, vânjos ca un urs, cu'n obraz oacheș, rumen de sănătate. Lângă el, la geam, se înghesuiau alții. Unii, curioși, vedeau pentru prima dată locurile ; alții (erau și dintr'aceia) vecuiseră între munți și se întorceau dela Piatra, dela Vaduri sau Roznov, din Vale unde fuseseră cu treburi iar acum se duceau acasă, la munte, sus la Tarcău sau la Bicăz sau mai departe la Broșteni.

Un bătrân cu niște caiere de mustăți slobozite de după gură în jos, trăgând dintr'o pipă mare de cireș, vorbea cu'n băețandru năltuț, cu niște ochi ageri. Flăcăiașul se înghesuia la geam strivindu-și de sticla prăfuită nasul mic cât un bumb.

— Măi Costane, vezi tu, spunea uncheașul pâcâind des din lulea, — iaca pe aici era trecătoarea lupilor.

— Ce spui Moș Mitriță, ce fel de trecătoarea lupilor ? — făcu băiatul răsucindu-se spre bătrân. Se vede că-i era nepot, că moșneagul, hâtru de felul lui, îi aruncă o căutătură aprigă și-l sfichiui cu limba :

— Așa, măi nepoate, tu n'ai de unde să știi, că ești încă un țângău, da' ți-o spune moșu-tu, că el a apucat vremurile acelea... — Și rostind acestea, oftă.

Helgat Mircea trăgea cu urechea, fără să intre în vorbă.

Bătrânul spunea mai departe :

— Pe-aici era hățișul lupilor. Ieșeau dihaniile din codri și veneau să se adape la Bistrița. Era mare sălbăcie și nevoe... Satele sărace, copilașii în sdrențe, fețele oamenilor bugete de boală.

— Aoleu, maică, ce mai era pe-atunci, — zise și femeia de lângă el, — Isploatarea, maică, ne stingeă zilele... ne sugeau puterile boerii cei mari, maică.

dulceața primului sărut, și'n aceeași noapte, în mintea excavatoristului Nicolae Marinescu a încolțit un gând și o hotărîre.

— Măi Aneto, — a rostit el rar, privindu-și viitoarea tovarășă de viață — știi tu ce frumoasă-i munca pe excavator? Ce-ar fi dacă am încerca...

— Ce să încercăm? — s'a speriat fata, presimțind vag că omul de lângă dânsa o duce spre zări pe care nici cu gândul nu le întrezărise.

— Să încerci... adică să încercăm amândoi... tu știi cât te iubesc... să știu de bine că iau jăratec cu mâna și trebuie să se poată. Nu-i de tine treaba la curățat cartofi. Hai, gândește-te. Ce frumos ar fi... amândoi pe excavator... Să dăm presiune la motor... să ne luăm la întrecere cu alți excavatoriști... poate într'o zi de-a-supra excavatorului nostru va fâlfâi steagul producției.

Aneta, fata de atunci, din acea noapte dobrogeană n'a răspuns, căci pentru prima dată i se învălmășeau în cap atât de multe gânduri și inima-i bătea să-i spargă pieptul. Nu era mic saltul dela curățat cartofi la excavator, și nici nu era ușor de făcut acest salt. Dar din noaptea aceea viața ei s'a repezit cu totul pe alt drum. A prins să îmbobocească în mintea ei un vis. Bărbatul care i-a deschis ochii și a avântat-o spre cucerirea tehnicei, spre știința motoarelor, îi devenea din ce în ce mai drag. Și acolo, în clocotul marelui șantier, după săptămâni și luni de luptă, excavatoristul și-a pus toată priceperea și toate forțele pentru a o deprinde pe fată cu excavatorul.

În ziua aceea, când Aneta a executat prima săpătură, excavatoristul era cel mai fericit om din lume. La Medgidia s'a născut un nou excavatorist. Acest excavatorist își luase sborul din mâinile sale. Acest excavatorist era însăși soția sa, fata care nu știuse decât să curețe cartofi și să umble pe lângă oale. După ce-și termină povestea, tânărul excavatorist se întoarse spre inginerul Postelnicu și adăugă:

— Știi cum poartă excavatorul? Parcă-i deprinsă cu el de când lumea. — Îi lucesc ochii și un zâmbet îi înflorește pe buze când spune acestea. Se vede că se mândrește:

— Da'ce, tovarășe, mi-i rușine? Unii zic: „da' ce mă, ce-ți trebuie ție nevastă pe excavator?... Asta nu-i treabă pentru ea. Femeia, acasă la oale... Nu-i de nasul ei". Da' ei sunt proști, ce știi ei? Ei, cum au apucat, așa o țin... N'au nivel politic... nu-s ridicăți, asta-i. Da' mie, cum îți spun, de ce să-mi fie rușine? Era la canal inginerul Bârzan, care avea soția excavatoristă și se mândrea cu ea tot șantierul... era fruntașă în excavații...

Trenul încărcat cu pământ și stâncă dispăru în noapte.

Excavatoristul scoborî gura excavatorului, o lăsă pe pământ ușor și încetinind viteza motorului, rosti cu o voce limpede:

— Noi suntem de trei luni aici. Nu erau oameni, de asta am venit, că dealtfel aici ni-i cam peste mână... Știi — zâmbi el — acolo eram mai aproape de casă... Mai trimiteam câte ceva bătrânilor, ne mai repezeam și noi câteodată... Că de, ei cu bătrânețile. Da' acum ne-am deprins. Ori acolo, ori aici, tot pentru noi facem. Ce era acolo, era că ne cunoșteau tovarășii, îi cunoșteam și noi, dar se cheamă că și aici tot între ai noștri suntem. Și-apoi, de, aici, ca la început, mai greu, mai sunt multe de făcut, nu ajung nici bărăcile pentru câți suntem. Da' parcă tocmai de-aceea îi mai frumos. Nu-i așa, Aneto? — strigă el ridicându-se de pe scaun, și, sărind jos, se îndreptă către o femeie care se apropia cu pași mici înspre excavator. Ingerul o cunoștea bine pe soția excavatoristului. Știe deci că are ochii negri, adânci ca murele, și-i femeie cumpănită în vorbă.

— Așa-i, rostește încet femeia. Când sunt mai multe greutăți și faci o treabă bună, ai mai multă bucurie la inimă. De asta eu m'am bucurat când a fost vorba să venim aici. Bărbatu'meu mai zicea una, alta, că ne depărtăm de

Cum stau căpușile pe oi vara, așa stăteau și ne sugeau vloga și muncușoara noastră... ai, ai, ai!, — se căina femeia. — Rău și vai de capul nostru.

Helgat Mircea știa și el multe despre trecutul văii Bistriței.

El știa că acolo sus de tot, pe munte, unde se întinde poclada molidvișului, și a brădetului, muntele e plin de întuneric. Un întuneric albastrui, parcă mereu ar fi o noapte cu lună care abia răzbate printre cetini. Nici lumină, nici loc pentru alți arbori în pădurile de brazi. Numai omul și-a făcut loc, aducând o țapină pe umăr, o beschie sub braț și acelaș întuneric al pădurii în suflet. Lipsiți mereu de pâinea cea de toate zilele, sărmanii nevoiași ai munților, mânuiau cu încrâncenată trudă țapinele, fulgerau dela rădăcină brazii cei falnici, și-i prăvăleau din munte în gura flămândă a gaterelor. Umblau zi și noapte gaterile de pe „Domeniul Coroanei“, gaterile prințului Nicolae, gaterile Societății „Tarcău“, ale societății „Albina“, și ale altor asemenea societăți, nedeosebindu-se unele de altele, decât prin aceea că unele își schimbau mai des consiliile de administrație și altele nu. În afară de țapinari, pe întreaga vale a Bistriței, mai trudeau și plutașii. Acești trudituri ai apelor aveau o viață și mai sbuciumată și mai grea. Stăpânitori fără crezare pentru om, fără înduplecare față de munții care se desgoleau de brădet și de podoaba pădurilor, au secătuit cu înverșunare bogățiile și oamenii de pe valea Bistriței, zeci de ani. Pentru slujirea lor, oamenii nevoiași din partea locului își vindeau brațele și puterea; cu sudoare și sânge abia de-și puteau scoate un sărman codru de pâine. În aceste locuri fermecătoare, în munții aceștia străbătuți de izvoare limpezi și răcoritoare, învăluți în mireasma rășinii de brad, viața oamenilor era neînchipuit de grea. Aici nu putea crește nici grâul, nici dulceața porumbului legănat între tecile frunzelor. Prin satele aciuite în vâgăuna munților, străbătute de firul apelor, ferite de zăliștea vânturilor pustiitoare și a viforitelor sălbătice, bântuiau amarnic bolile și molimele. Sub hornurile sărăcăcioase și murdare se stingeau oamenii și copiii, atacați de oftică, de boli felurite și de sărăcie și foame. Sifilisul îi rodea pe dinăuntru neîncetat, an cu an, zi cu zi, le măcina trupurile și le surpa. Boala aceea cumplită căreia nimic nu-i sta în față pălea mințile ca o pustiire și tulbura vederile de aungeau oamenii să se smintească cu totul.

— În anul când Antonescu a pornit tunurile spre răsărit, împingându-ne feciorii în foc și'n prăpăd... — prinse a povesti unchiașul cu pipa de cires. Lumea din vagon îl asculta cu luare aminte. Il asculta și Helgat scuturându-se din gândurile lui. — ...în anul acela, la noi în Vaduri, erau șizeci de oameni atinși de cel pierit, vreo douăzeci și doi care-și scui-pau plămânii în colb, șaptezeci și șapte de gușați, peste cincizeci de familii îmbolnăvite de pelagră. Ne usca boala pe picioare și n'aveam nici doftori, nici cu ce ne căuta.

— Plutașii se lăsau pe apă cu-o coajă de mămăligă în traistă, mergeau până la Siret, duceau lemnele tocmai la Galați. Făceau săptămâni de zile pe jos calea întoarsă înapoi spre casă.

— Așa-i, așa-i... — ziceau alții clătînând din capete. Nu erau drumuri ca lumea, de cale ferată și tren nici se pomenea.

— Apoi da, — se amestecă din nou în vorbă femeia de adineaori — că lipitorile acelea de boeri nesătui, seca-le-ar sămânța, ce știau alta, decât să tragă de pe noi și de pe munca noastră, să le crească lor osânza și averea... ce alta...

În vremea aceasta, trenul urca mereu printre munți. Lăsa în urmă cătune și sate, zăvoaie și prăpăstii, văi și povârnișuri îmbrăcate în arțari și brădet. Ieșeau oamenii buluc de prin sate, dela casele răzlețite una de alta, se strângeau pe linie, îmbrăcați în strai curat de sărbătoare, cu bucurie în suflete, cu fețele însuflețite, luminoase, cu frunțile descoperite, strigând, fâlfâind mâinile înălțate peste capete, întâmpinând astfel primul tren care chiuia spintecând văzduhul pe

Valea Bistriței. Erau copii, femei, bărbați bătrâni, toată suflarea omenească de pe Vale, strânși să vadă cu ochii minunea. Unii scoteau bilete la repezeală de prin hălți și, ori aveau ori n'aveau treabă, se urcau în tren, bulucindu-se peste ceilalți, îngrămădindu-se pe scări, pe culoarele tixite. În vagoane, cei care prinseseră loc, veneau de mai departe, dela Piatra, dela Roznov, Bacău, sau din inima țării, dela București. Erau între ei oameni din partea locului, erau plutași care se întorceau de pe apă pentru prima dată cu trenul spre casele lor, muncitori forestieri de pe la Dorna, dela Bărnar, cei mai mulți erau însă de bună seamă constructori dela hidrocentrală. Aceștia se deosebeau de ceilalți, de amestecul și felurimea aceea de lume, prin pufoaice, prin salopetele pe care le purtau, printr'un fel de căutătură îndrăzneală și scânteietoare, printr'o lumină deosebită care le scălda fețele, printr'o nerăbdare care le creștea în inimi pe măsură ce se apropiau, ce simțeau mai aproape, tot mai aproape șantierul. Tânărul Helgat Mircea era cuprins de-o nerăbdare și mai mare decât toți. El se întorcea din concediu. Lipsise zile multe de pe șantier, era flămând de știri noi, voia să afle despre toate câte se petrecuseră în lipsa lui, despre tovarășii de muncă, despre producție, despre atâtea și atâtea, jinduia de mult după aceste vești. Abia aștepta să ajungă și să dea o raită pe șantier, să se vadă cu maistrul său, cu mecanicul dela Stalineț pe care lucra. De aceea aproape că nici nu mai lua aminte la ceea ce vorbea în preajmă-i. Nici pe bătrânul cu pipa de cireș și cu vorba-i domoală și caldă nu l-ar fi auzit, dacă acesta nu l-ar fi tras de mâneca salopetei, făcându-l atent. Moșul îi spuse :

— Dacă nu veneați voi, toate aveau să rămână așa cum le știu eu... și viața vitregă a plutașilor și sărăcia oamenilor și exploatarea nemilostivă a boerilor și copilașii în zdrențe.

Apoi, întorcându-se către ceilalți :

— Muncitorii au adus altfel de vânturi pe Valea asta. Acum bat la moara noastră și altfel de făină se macină, — vorbi el cu tâlc. După o clipă urmă ca pentru sine ...Și crugu' vremi-i altul. Ia uitați-vă, — rosti, întinzându-și brațul într'o mișcare largă care ar fi vrut să cuprindă întregul șantier.

Trenul trecea prin fața șantierului dela Tunel-ieșire. Sus pe munte, umblau funicularele cărând materiale, se vedeau gurile negre ale tunelelor, în vale băracile coloniei. Uriașe, turbinele albe scânteiau în soarele dogoritor de August.

Lui Helgat Mircea începu să-i bată mai tare inima... însfârșit se apropia... era acasă... era pe șantier.

Acestea se întâmplau în ziua de 22 August 1951. Călătorea spre șantier, în primul tren al mesagiului socialist, prin aceste locuri smulse pustiului de mâinile lor, ale constructorilor.

În dreptul grindurilor, valurile înspumate ale Bistriței sclipesc în soare ca niște cristale de gheață sfărâmată. Din rărunchii munților, din străfunduri nemărginite, de pe înălțimile prăpăstioase de piatră goală căptușită cu jnepi și ierburi pitice a Înăului, din apele strălimpezi ale lacului Lala, își trage Bistrița răsufletul. Se prăpăstuește în jos murmurând la început ca o violină, apoi mângâind piatra, sărind peste opreliști, răzbind și făcându-și loc în valea largă, luminoasă, împodobită cu făget tânăr, cu stejăriș, cu mestecăniș gingaș și cu pâlcuri dese de brazi cățarați cu surprinzătoare cutezanță pe pereții stâncilor, de-asupra prăpăstiilor, până pe piscurile cele mai semețe ale munților Neamțului. Pe aici, huind între maluri, Bistrița străbate într'o cumplită fierbere și iuțală satele împânzite sub poala munților, tăind costișe pleșuve și luminișuri.

Era o zi de toamnă târzie, cu lumină blândă învăluită pe de-asupra munților. Un tractor mare „Stalineț“, huruind greu, trăgea o remorcă încărcată cu palplanșe, un fel de piloni uriași de oțel care se bat în albia Bistriței pentru devierea apei. Gemeau osiile remorcii de greutatea palplanșelor. La un povârniș al malului, în care se vedeau urme mai vechi de șenile, „Stalinețul“ se întoarse cu botul spre apă și începu să scoboare. Peste încărcătura de pe remorcă de-asupra palplanșelor, era cocoțat Helgat Mircea. Trecuse o lună și mai bine de când tânărul se întorsese din concediu. Își amintea adeseori de ziua aceea deosebită, sărbătorească, de însuflețirea oamenilor care au întâmpinat trenul atunci. Își amintea despre povestirile bătrânilor din tren, despre atâtea și atâtea lucruri văzute de-alungul Văii Bistriței și care vorbeau despre prefacerile vremii noi și-l făceau să muncească mai mult, mai cu spor. Scufundat în aceste amintiri, nici nu băgă de seamă când Stalinețul intră în apa Bistriței. Apa mare ajungea până deasupra șenilelor. Către malul stâng, când mai avea puțin și ieșea pe uscat, remorca se împotmoli deodată înțepenindu-și roatele de dinainte în niște stânci. Stalinețul, cu toată viteza maximă pe care i-o dădu șoferul, nu mai putea merge, derapa, i se învăteau șenilele pe loc, scormoneau pământul și se afundau mai adânc în apă. Șoferul scotea din cabină, din când în când capul alb de colb, și imediat motorul dușia mai tare, icnea din străfundul măruntaielor. Se alarmă și flăcăul de pe remorcă și se ridică în picioare. Șoferul, înciudat scoase din nou capul din cabină și plin de obidă strigă :

— Ce are, mă ? Ce are ?

— S'a înfundat în stânci, nea Marine.

— Ei, și ce facem ? Întrebă din nou înverșunat șoferul.

— Știi eu ? — rosti moale flăcăul scărpinându-se încurcat după ceafă. După o vreme se uită către celălalt și luminându-i-se fața, spuse:

— Nene Marine, știi ceva ? Mă bag în apă și desleg remorca. Pe urmă tragem palplanșele cu Stalinețul până la batardou.

— Cum să te bagi, mă ? — tună vocea șoferului. — Ce, ești nebun ? Nici dracu nu se bagă în apă acum.

— Mă bag, măi, nene Marine... să fiu al dracului dacă nu mă bag... Ce-o să stăm aici pân' la noapte și producția să rămână baltă ?

Și spunând asta, sări, în mijlocul Bistriței, așa îmbrăcat cum se afla. Curentul rece îi tăie răsuflarea. Își simțea plămânii strânși și apăsați ca în clește; tâmpile grele. Se lăsă cu totul la fund, bâjbâi ghiara Stalinețului de care era agățată remorca, își întări mușchii și deslegă odgonul de sârmă. Ieși de-asupra apei și mai înainte de orice, își umplu plămânii de aer; apoi își îndreptă privirea spre cabina șoferului și strigă răgușit :

— Gata, măi nea Marine. Acum să legăm palplanșele.

Își înălță brațele vâjnoase, apucă două palplanșe și le legă de Stalineț. Apoi luă altele și altele, legându-le cu un capăt de tractor. Așa descărcă și anină de Stalineț aproape un sfert din palplanșe, câteva mii de kilograme. Șoferul în cabină apăsă pe accelerator și Stalinețul se urni, târînd palplanșele ca pe o coadă de păun. Helgat Mircea se urcă pe remorcă să se sbicească puțin. Ca să nu-i înghețe mâinile, prinse să și le frece una de alta zdravăn. Stalinețul se întoarse. Helgat reluă aceeași muncă istovitoare, stând în apă până la genunchi. După o oră, Stalinețul plecă din nou. Când se întoarse, Helgat îl agăță de remorcă. Stătu în total 3 ore în apă. Descărcase jumătate din greutatea palplanșelor și astfel remorca trasă de Stalineț ieși pe mal. La batardou oamenii îl înconjurară pe Helgat, îl îmbrățișară, îl sărutară de bucurie, îl ridicară în sus pe umerii lor vâjnoși. Cineva făcu rost de o sticlută de țuică și-i dădu să se încălzească.

SPRE ȘANTIERUL LUMINII

Pe valea Bistriței, în mijlocul țapinarilor și a plutașilor, într-o zi de toamnă târzie a anului 1950, și-au făcut apariția niște oameni deosebiți, îmbrăcați orășenește, cu niște mașinării ciudate, cu instrumente de măsurat, de cercetat iuțelea apei, țaria muntelui, adâncimea și componența rocilor ascunse sub mantaua de pământ a muntelui, acoperită de mușchi, de brădet și de arbuști. Incepuse pe toată Valea o campanie de măsurători și prospecțiuni. Veniseră direct dela București o mulțime de tehnicieni, ingineri, desenatori, geologi, profesori, învățați, activiști ai Comitetului Central. După câțeva vreme dela aceasta, localnicii au privit cu multă curiozitate și chiar cu emoție, o placă de sticlă apărută deasupra ușii principale a vilei, care aparținuse până nu de mult familiei regale:

*Direcția Generală a Hidrocentralei
„V. I. Lenin“*

În mica grădiniță din fața vilei, cu ronduri de flori și viță sălbatecă, cu arbuști pitici, tușinați cu îngrijire, forfoteau dealungul aleilor, oameni încălțați în bocanci grei sub care scrășnea pietrișul mărunț. Erau toți tineri, îmbrăcați în salopete albastre, cu șepci trase pe-o sprânceană sau împinse pe ceafă, zgomotoși și preocupați. Pe porțile larg deschise intrau mereu Ziss-uri și camioane mari Skoda. Localnicii se mirară la început, dar înțelesesă curând că vor asista la prefaceri mari. Prefacerile n'au întârziat a se arăta. Mai întâi și mai întâi pe Valea Bistriței, au început a se aduna o puzderie de oameni, fel de fel, veniți cu mașinile dinspre Piatra sau de peste munte, dela Gheorghieni, cu piciorul, sau veniți cu trenul din cele mai îndepărtate colțuri ale țării. Pe șoseaua cea veche de lângă Bistrița, ținându-se de firul apei, a prins a se vântura neconținut ca un puhoi, lume de pe lume. Oameni vârstnici, cu bărbile aspre, galbene ca mătasa păpușoiului sau negre ca păcura, tușinate scurt ori mari și țepoase, treceau alături de copilandri cruzi cu fața curată și proaspătă ca albeața cașului. Femei încălțate în opinci și purtând tăgârte pe umăr sau trăiști în spate, veneau fluturându-și catrințele și broboadele de toate culorile curcubeului. Țărani pricăjiți soseau de prin satele Neamțului, laolaltă cu orășeni vorbăreți, cu moți tăcuți și aspri la înfățișare, — o amestecătură și o învălmășeală cumplită.

Parcă un spulber îi adunase aici din toate părțile. Erau oameni de toate soiurile, oameni deosebiți și la strai și la accentul graiului, de toată mâna, și mai așa și mai așa, oameni vrednici de ispravă, oameni statornici și așezați la judecată, sau altminteri, vânturatici, slabi de fire și boeroși, care când dădeau cu spatele de greu, ștergeau putina. Acești fluturi trecători stăteau o săptămână, două, pe șantier, puneau mâna pe ceva parale și într-o zi își făceau calabalacul și-și luau tălpășița. În locul lor se iveau noi pâlcuri de oameni. Erau unii care stăpâneau bine o meserie și alții care nu umblaseră o viață întreagă decât în urma plugului. Fel de fel de meseriași se îngrămădeau: dulgheri, chesonieri, săpători, excavatoriști, screperiști, mineri, macaragii, betoniști, oameni căsătoriți, având copii, care stăpâneau ei înșiși la rândul lor o meserie; erau alții tineri, abia ieșiți de pe băncile școlilor și ale universităților; erau comuniști și oameni fără de partid.

Încă dela mijlocul iernii anului 1950, au prins a răsări pe șantier, din părțile muntoase ale țării, o mulțime de mineri. Singurateci, câte unul sau în echipe, întovărășiți cu oameni din alte meserii, strânși în șube mifoase de munte, sau numai în pufoaice de doc vânăț, alteori în haine de casă, se adunau pe șantier, veniți pe jos ori cu mașinile dela Gheorghieni, sau de mai departe cu trenul din adâncul Ardealului. Câte unii se văzuseră la Salva, pușcaseră înăuntrul tunelelor

la Bumbeshi, sfredeliseră muntele la Roşia Montană, lucraseră împreună pe Valea Jiului şi cum se vedeau, se îmbrăţişau voioşi, băteau palma şi schimbau vorbe de duh. Mai pe urmă, unora le pierea cheful când se isbeau de greutatea începutului, se posomorau, îi munceau gânduri de ducă şi într-o bună zi, apucau valea. Cei mai inimoşi, mai tari, rămăneau. Erau oameni de nădejde, făcuseră minuni la Salva, sfredeliseră munţi întregi. Erau oameni trecuţi prin multe şi încercaţi. Veniseră înarmaţi cu răbdare şi tărie, hotărâţi să învingă, pregătiţi ca pentru o mare bătălie. Nu-i speriau lipsurile pe aceştia, nu-i descumpăneau gerurile, viforniţele iernii cumplite din aceste pustietăţi de munţi, ci mai tare le întăreau voinţa, îi oţeleau. Cei mai bine se ţineau minerii lui Gaghi Samoilă. Erau toţi unul şi unul, în multe asemănători lui Gaghi. Acesta e un bărbat înalt, vâinos, cu faţa colţuroasă, aspră, pietroasă. Nişte ochi albaştri, senini, îi luminează faţa ca două petale de cicoare. Când prindea pe câte unul pregătindu-se s'o şteargă de pe şantier, îndată îl sfichiuia cu vorba :

— No, că tune dracu'n tine, miner eşti tu, ori ce ? Că degeaba te mai numeşti miner, dacă dai înapoi. Am venit să spargem tunelul ? Apoi musai să-l spargem.

— Ce tunel, — sărea celălalt, — nu vezi că aicea crapă inima în tine de frig... şi-i pusti tu peste tot. Nu-i nici baracă, nici drum, nici maşină, nici sală de mese n'avem, cum dracu să spargi muntele ?

Gaghi se uita de jur împrejur şi ofta. Aşa era. Colindase toţi munţii de aici. Umblase pe toată Valea Bistriţei. Il bătuse viforele între brazii dela Cotul Isvorului, călcase pe malul Bistriţei către Broşteni, răsuflase ostenit sub paltinii groşi cât omul de pe muntele Faraonului. Munca pe şantier începuse din toamnă e adevărat, dar peste tot era prezent începutul anevoios. Se dădeau cele dintâi pistonări, se trăgeau numai semnele şi măsurătorile viitoarelor construcţii, se puneau numai nişte jaloane albe care se zăreau de departe din capătul satului. Gaghi însă simţea în el o putere şi o voinţă care-l făceau să spună :

— Apoi, că noi trebuie să facem şi băraci şi drum, altminteri nu-i cum face tunelul şi tunelul trebuie să-l facem.

Pe muntele Faraonul, urla viforul deslănţuit şi vântul aspru spulbera zăpezile şi le mâna peste brazi, umplând valea de trâmbele viscoalei. Pe costişa domoală, unde trebuia începută gura tunelului, în nămeţi, se înălţa o târlă de oi. Câteva cocioabe şi case ieşeau de sub zăpadă cu coşurile fumegânde. Incolo nimic... Numai măreţia munţilor. Minerii veneau. Din ce în ce mai mulţi şi mai dârzi, minerii veneau. Nu după mult, se ivi pe şantier vestita echipă de tunelişti a lui Cristea Ştefan.

Echipa lui Gaghi a început a lucra la şosea. Pe viscol, pe ger, săpau pământul îngheţat bocnă care suna ca lemnul de îngheţat ce era.

Primăvara aceea i-a găsit mânuind lopeţile şi cazmalele. Din şoseaua cea mare de pe malul Bistriţei s'a desfăcut un braţ şi-a croit-o peste deal spre muntele Faraonului, unde ca din pământ prindea a se ridica o colonie. Dela pod, se zăreau oamenii căţăraţi ca nişte furnici pe schele, înjghebând baracamente, construind magazii, birouri. Toată ziua bocăneau ciocanele, muşceau din trupul buştenilor topoarele, cântau beschiile ; vuia valea de frământarea oamenilor. Dispăreau cocioabele, trosneau putregaiurile sub şenilele buldozerului care netezea cu botul de oţel dărâmăturile. Peste dărâmături se înălţau văzând cu ochii, case noi, altfel de case, lunguieţe, dreptunghiulare, cu temelii de piatră, cu acoperişuri înclinate. Satul vechi se pitea în vale. Peste câţiva ani şi

de acolo va dispărea încet în apele Bistriței, apele lacului de acumulare. Vremea trecea. Minerii încă nu puseseră mâna pe perforatoare, încă nu simțiseră în nări mirosul ascuțit și sfredelitor al dinamitei. Se întâmpla uneori ca peste deal să se suie anevoie, cu băgare de seamă, înălțându-și deasupra umerilor capul ca popândăii, câte unul din puținii săteni de pe aici, cu chimirul lat de-o palmă și căciula slobozită peste ochi, privind mereu înlături, ponciș.

— Nu se face, fătule, — rostea el mios, proțăpindu-se în fața vreunui miner. — Ascultă ce-ți spun eu, că's om umblat.

Și într'adevăr era om umblat. Cine fusese pe la Dorna cu căruțele de draniță, cine fusese pe la Piatra odinioară cu desagii de brânză, cine umblase pe la Roznov cu oleacă de afaceri, cine colindase Moldova de Jos cu coțcării și gheșefturi, dacă nu el? „Nu se face“, spunea omul cel umblat, privind tot cu ochii în lături. „Am mai văzut eu pe valea asta și alți ingineri, și alți căpățânoși care au măsurat în munte, au cercat piatra și-au spus că fac hidrocentrală și uite de zeci de ani, muntele stă neatins. Acum v'a apucat pe voi“.

— Adevărat, găzdoiule, — răspundea minerul oțărit. — Atuncea nu s'a putut face pentru că mai mari și mai tari în țara asta erau boierii, sluiți de lepre ca tine. Stăpânea pe-atunci prințisoru' Nicolae... Dar noi o să facem. Vom străpunge muntele Faraonului, vom turna baraj de beton peste Bistrița, vom ridica hidrocentrala. Oricât ar crăpa fierea în voi să nu se facă, noi o să facem. Dacă ai să mai ai zile, ai să apuci cu ochii tăi toate astea, dușmane.

Fugea ca din pușcă dușmanul și era amar sufletul într'însul când vedea cum crește ca din apă lucrul zidarilor, frământarea dulgherilor, mișcarea mașinilor.

SE DĂRAMA COCIOABELE

Această uriașă forță care-l va sălta pe om dela plugul străvechi de lemn, la tractorul electric, dela sâmburele de lumină al opaițului la puterea kilovaților, cere o bătaie cutezătoare și îndârjită cu natura, cu orânduelile de veacuri și cu rădăcinile trecutului. Era într'un amurg de toamnă, cu cerul scăldat într'o mare de sânge, răsfrânt în apele Bistriței. În fundătura munților, la o margine de drum îngust, se afla un sat sărman, cu cocioabe de lut, lipite în scorbura stâncilor, pitite ca niște sălbăticiuni ferite din calea pustiului și a spulberărilor de vânt. Coșurile caselor acoperite cu draniță veche peste care s'a așezat un strat gros de mușchi verde, încremeniseră parcă într'o așteptare. Prin ogrăzile înguste nu se mișca nici o vietate. Nici un om nu cutreera drumurile. Cu vitele trase de curmei, cu căruțele încărcate de lucruri și de mobila pe care o aveau, oamenii acelui sat se mutaseră în casele noi pe care echipele de dulgheri, de stoleri și zidari le construiseră în marginea orașului Bicz. În acel amurg cu cerul scăldat ca într'o mare de sânge, în poarta acestui sat care va fi peste câțiva ani în fundul lacului Alpin, o buldozeră uriașă cât o cazemată, întra domol pe sub coasta muntelui, duduind și zângănind amarnic din lanțuri și încheeturi, cutremurând pământul sub șenile. Mergea ca într'un salt și copacii tremurau în preajmă, culcându-se cu tot cu rădăcină la pământ și făcându-se în urmă, una cu piatra. La un cot al muntelui mașina sforăi puternic în fața unei cocioabe proptite în niște bârne groase care-o sprijineau să nu se rostogolească la vale, în apele Bistriței. Dintr'o coșmoagă săpată în pământ se ivi cu ochii holbați o sfrijitură de câine și începu să urle jalnic de câteva ori, apoi lipindu-și coada de pântec, o luă la deal, scăpat ca din praștie.

Stăpânul câinelui stătea în ogradă, uscat la față, cu ochii înfundați în orbite, cu capul descoperit. Era înalt ca un brad din cei mojdreni. Omul părea să aibă cam 40 de ani. Avea o mustață scurtă, aspră, avea o față osoasă, tăiată de

cute adânci şi o privire sfredelitoare, ascuţită. Imbrăcat într'o cămeşoale mare de tort cu găitane pe la piepţi şi guler, încins cu un chimir ros de vechime, desculţ, stătea cu mâinile înfundate dinainte în chimir, înalt şi puţin adus de spate, cerce-tând mereu cu privirea tulburi asaltul bivolului de oţel. Buldoziera era condusă de un băiat tinerel, fără mustaţă, vânjos şi bine clădit. Ochii lui verzui, se mişcau ca nişte mărgelile de sticlă în toate părţile. Râse privind faţa întunecoasă a sătea-nului. Ii făcu semn cu mâna şi-i strigă tare :

— De ce nu te-ai mutat în casa cea nouă, bade ?

— M'am mutat, — rosti zâmbind cu puţină stinghereală săteanul, — dar am venit să văd cum distrugi palatul, — glumi el uitându-se spre cocioabă. După aceea nu mai spuse nimic. Pe faţa lui se aşternu un fel de împietrire şi'n ochi i se adânci o umbră. Stătea tot încovoiat şi ţeapăn, ca de piatră. Când buldoziera se apropie, el se dădu fără grabă la o parte şi rămase cu ochii ţintuiţi, cu un fel de curiozitate amestecată cu bucurie în priviri, la cocioaba care prindea pârâind să se năruie sub şenilele grele. Buldozierul tânăr se răsuci pe scaun şi îndreptându-şi ochii spre sătean, îi strigă tare :

— De-amu, s'a mântuit cu sărăcia, bade.

Gospodarul râse privind în urmă după maşină şi apoi se uită mult, ca un străin, la locul drept ca'n palmă rămas în urma maşinii. Cât de ciudate i se păreau toate ! Acum câteva clipe, acolo încă mai era cocioaba lui în care a petrecut zile rele şi amare, aproape o viaţă de om şi acum, iată, parcă a înghiţit-o pământul. Scui-pând de-odată în palmele mari şi aspre, de parcă ar fi purces la o treabă deosebită, se desprinsе din loc şi cu paşi largi o luă la vale, spre satul nou dela Bicaz. În satul acela, va începe o nouă viaţă şi viaţa aceea nu va fi aspră şi amară ca aceea de până acum.

LUMINA CULTURII

Când intri în dormitorul tineretului nu te surprinde nimic la început. O încăpere largă, de-o formă pătrată cu paturi acoperite cu pături vinete, aspre, adunate în jurul unei sobe de fier încinse, umplută de fum albastru de ţigară — care se urcă spre tavan, plină de forfotă, de-o zarvă necurmată de glasuri şi râsete. Tineretul, care dela excavaţii, care dela baraj, ori dela baracamente, mineri, excavatorişti, dulgheri, mecanici, electricieni stau ciorchine deasupra vreunui pat şi ascultă pe unul care citeşte cu glas tare un articol de ziar, urmăresc vreo partidă de şah, sau pur şi simplu sunt antrenaţi într'o discuţie de producţie. Dacă te uiţi însă mai atent de-asupra unui pat, chiar de lângă uşă : patul lui Anton Popa, — dai cu ochii de o acuarelă care înfăţişează o scenă de muncă la excavaţii. Desenul este făcut de Anton Popa. În orele libere, acest tânăr aşterne pe hârtie, simţind în el darul aceasta, impresiile, imaginile dragi de pe şantierul pe care lucrează şi de care se simte prins cu toate rădăcinile fiinţei lui. Tovarăşilor săi de lucru, Anton Popa le face caricaturi şi desene.

Dacă mergi mai departe, până la sectorul Electromecanic, dai la ziarul de perete peste semnătura bobinatorului Apetri Mircea. Pentru şoferi, electricieni, mecanici, tehnicieni şi chiar ingineri, numele lui este bine cunoscut nu numai la sectorul Electromecanic ci şi la alte sectoare şi colonii. Gazeta de satiră „Ariciul” publică regulat versuri şi proză semnate de Apetri Mircea. Iată un fragment din „Balada serviciului Auto” :

„O mașină'n curte
 Are de spus multe.
 De aproape-un an
 Avea la volan
 Un șofer hain
 Și de ea străin.
 Cel dela volan
 Se chema Adam.
 — Ziua mă muncea,
 Noaptea mă gonea
 Când pe la Pașcani
 Când pe la Focșani
 După vin și poamă,
 Până astă toamnă,
 Când i s'a'nfundat
 Și m'a răsturnat.

Cine nu-l cunoaște pe șantier, pe moș Vereșceag? Scund, adus de spate, cu fața roșcată și stropită de pistrui, cu ochii albaștri spălăciți, poartă un smoc de mustață arămie, țepoasă, ca o bărbie de țap și când umblă se sprijină într-o cârjă. Moș Vereșceag e zidar de elită și în afară de asta e om umblat. Pe unde n'a fost el? Și la Canal a fost. De acolo a venit aici. Membru de partid din 44, moș Vereșceag e președintele sindicatului. E și un vechi corespondent al „Scânteii“. Scrie regulat câte două corespondențe pe zi și le trimite la București. Uneori nici nu-i ajung plicurile primite dela „Scânteia“. E productiv în toate moș Vereșceag, până și'n copii. Are 10 copii. Un băiat învață la școala Electromecanică din Medgidia, o fată la școala profesională din Constanța, o altă fată e funcționară aici pe șantier și alta, Florica, mândria moșului, e zidărită vestită la Canal. Ceilalți copii sunt mărunței, învață la școală în Bicăz. Moș Vereșceag scrie versuri. La început nu știa nici ce-i aceea rimă și confunda rima cu râma de pus în undiță ca nadă pentru pești. Acum moș Vereșceag scrie versuri, le prezintă în fiecare joi seară cenei „Vladimir Maiacovski“ și pe lângă aceasta, îl mai și cheamă la întrecere pe Stănescu, șeful de lucrări dela excavații. Stănescu, om ca la 46 de ani, scrie versuri ca acestea :

„Pentru o viață mai bună
 Vom scri un nou calendar
 Calendar de victorii în muncă
 Scris în luptă cu munții de stâncă“.

PROFESORUL DELA LENINGRAD

Multă lume pe șantier cunoaște povestea lui Mihai Postelnicu. În toamna anului 1947, Mihai Postelnicu plecă la Leningrad pentru a-și continua studiile la Institutul Politehnic de-acolo.

În colonie, inginerul locuiește singur într-o cămaruță mică dreptunghiulară, cu pereții proaspăt văruiți, de o albeață imaculată. Pe o măsuță de brad acoperită cu niște ziare curate, se află o fotografie încadrată într-o ramă îngustă de os. De câte ori inginerul Postelnicu are o greutate, fie că îl apasă ceva

pe inimă, fie că are o problemă grea de producție, adesea, când trebuie să ia o mare hotărâre, se așează acolo în fața portretului pe un scăunăș scund, privește adânc chipul omului cu trăsături senine și pline de noblețe, cu zâmbetul abia întrezărit în colțul buzelor subțiri, cu ochii vii și scormonitori. Il vede aievea pe profesorul Vladimir Sergheevici, îi aude vorba caldă, plină de bunătate, îi citește pe față dorința de a-l ajuta, și-și simte inima întărită. Își amintește de sfaturile lui, îi vine în minte dârzenia cu care știe profesorul să învingă greutățile și parcă găsește mai ușor soluția la cutare sau cutare problemă. Și pentru că inginerul Postelnicu își amintește adesea de ultimele vorbe pe care i le-a spus profesorul din Leningrad la despărțire, din când în când, câte un plic alb ca un hulub, mesager al inimii tânărului constructor, pornește departe spre Țara Socialismului, spre orașul erou, Leningrad. Acolo se află profesorul Vladimir Sergheevici. Cunoscut și prețuit în Uniunea Sovietică, el este un profesor celebru, care predă cursurile de „Construcții hidrotehnice“ la Institutul Politehnic din Leningrad. Profesorul a participat în primul front organizat de luptă pentru înfăptuirea mărețului plan stalinist de transformare a naturii. El a luat parte activă la primele lucrări mari de electrificare a Uniunii Sovietice. Astăzi este unul din neobosiții consilieri, pentru toate șantierurile comunismului, în ce privește electrificarea. Acest om de vază, de o modestie nemăiîntâlnită, de o simplitate rară, s'a apropiat cu toată căldura sufletului lui de tânărul student român, singurul din acel an de studiu, l-a urmărit zi cu zi, pas cu pas, ajutându-l, acordându-i ore întregi de consultații. Era bolnav. Doctorii îi interziceau să lucreze, să se obosească, îl sileau chiar să stea acasă. Profesorul stătea o zi, două (și atunci închis în bibliotecă) și deodată scăpând din mână doctorilor, venea la cursuri, la orele de consultație pe care le dădea seara pentru ca studenții să nu-și negligeze alte preocupări sau alte cursuri. Dela aceste consultații îndelungi care se transformau în discuții aprinse, ca dela prieten la prieten, inginerul Postelnicu a învățat să-și organizeze în mod științific planurile individuale de lucru, să-și pună ordine în întreg studiul său și în lucrările practice. În tot timpul cât a stat în Uniune, în toate ceasurile cât a stat lângă profesor, Mihai Postelnicu nu l-a văzut o singură dată infuriat, adresându-se urit sau purtându-se distant, rece, plictisit cu cineva, oricât de obosit ar fi fost, oricât de bolnav. Vorbea politicos până și celui mai tânăr student. În multe ceasuri de nesfârșite și neuitate discuții, profesorul care-i împărtășise tânărului viitor inginer multe din bogata sa experiență, se interesa și-i puneă întrebări despre râurile din țara noastră, despre posibilitățile de valorificare a acestor râuri, despre posibilitățile de construire a hidrocentralelor electrice pe vechile pământuri carpatice. În ultimul semestru al anului școlar 1951, Mihai Postelnicu, ajutat de profesorul Vladimir Sergheevici și-a dat proiectul de diplomă cu subiectul „Hidrocentrala din Caucaz“. Cu câteva luni mai târziu, în Aprilie, tânărul Mihai Postelnicu era inginer cu diploma luată cu excepțional. La adunarea de rămas bun a proaspeților absolvenți, Vladimir Sergheevici la despărțire i-a spus :

— „Mi-ai fost drag, Mihail Gheorghevici. În țară să faci treabă bună, să nu mă faci de rușine. Să mă pui în curent cu problemele, să-mi scrii și să-mi ceri consultații, am să ți le dau cu plăcere... ca la facultate !

Pe ușa biroului Organizației de Partid, intră ca o furtună inginerul Popa. Se opri în ușă, cu spatele spre sălița bucsită de lume, privi spre masa la care scria aplecat tânărul Mihai Postelnicu și zâmbind îl întrebă :

— Mihai, ghici ce-ți aduc ?

Mihai Postelnicu ridică fața nedumerit și dete din umeri.

— Nu știu.

— Nu se poate, — insistă inginerul șef.

— Zău nu știu, — zise Mihai Postelnicu, strângând din umeri.

Inginerul Popa trase ușa după el și întrebă :

— Ce aștepți tu mai mult, mai mult ?

Postelnicu înălță sprâncenele și se luminează la față :

— Scrisoarea !

— Scrisoarea, Mihai, — izbucni Popa și dintr'o smucitură scoase dintr'un fund de buzunar un plic plin de mărci poștale și de stampile.

— Hai mai repede, — deveni nerăbdător Mihai Postelnicu. — Hai să vedem ce ne scrie profesorul Vladimir Sergheevici. Desfăcu cu înfrigurare plicul și față în față, cei doi ingineri se mai priviră o clipă, apoi zâmbind amândoi începură să citească slova mărunță a profesorului dela Leningrad.

IN LUPȚĂ CU APELE

O dimineață scânteietoare de iarnă. Pe cer ultimele stele sclipesc pălite de ivirea zorilor. Munții sunt îmbrăcați în promoroacă. Zăpada de sub brazi scânteiază de ger. Un vânt dinspre miază-noapte, spulberă încet câte o pală de zapadă, o poartă pe deasupra sectorului excavații, o izbește de brazi și o suie apoi în trâmbe subțiri, izbind-o de vreo crăpătură de stâncă. Februarie. Ger de crapă pietrele. Cântă zăpada sub picioare, scârțâie. Trosnesc sloiurile pe Bistrița, slobozite de sus, din costișa munților. Curg șuvoaiele infuriate, huieste Bistrița și umple toată valea de mugetul ei. Lunecă sloiurile unul după altul, frecându-se, izbindu-se de maluri și trosnind, mânate de torent, se rostogolesc printre valuri, departe, mereu departe.

Pe șoseaua de pe malul apei, din ce în ce mai mulți pași grăbesc prin zăpadă, taie părții înguste, o croiesc la vale spre podul aerian care stă mereu tot cu aripile întinse spre maluri, pregătindu-se parcă de zbor lung pe deasupra munților. Dar de sburat nu sboară, se leagănă numai și se hurdacă sub greutatea pașilor, care-l calcă frământând zăpada ninsă astă noapte. Sus, la prima cotă de lucru se aud oamenii izbind târnăcoapele, se aude pământul de mitralieră al perforatoarelor, mai jos huruie motoarele excavatoarelor, ale locomotivelor, ale buldozerului. S'a început lucrul. Freamătă șantierul. Oamenii vin. Curg mereu la vale spre pod, înșiruiți unul câte unul, în flanc, ca un lanț mișcător, ca un zid. La capătul podului se risipesc pe munte. Unii, o iau spre batardou jos la albie, alții o taie de-a-dreptul pe o cărăruie săpată în coasta muntelui, la săpături, alții urcă mai sus, sau iau pieptiș muntele, spre ultima cotă de pe vârful. Acum abia se începe scormonirea muntelui. Se taie o parte largă pe coastă. Oamenii lucrează deocamdată mai mult cu mâna. Până acolo urci pe niște scări înguste de lemn, învelite într'o cămașă de ghiață groasă. Ca și urcușul, e greu drumul de scoborît la batardou.

Tânărul mecanic Cezar Gheorghe venea în dimineața aceasta vesel, fluerând. Dormise bine, se simțea în putere, aerul tare înțepat de ger îi umplea nările dându-i parcă sănătate. E minunat să fii tânăr, să sorbi aerul tare al muntelui, în pragul unei zile care se arată frumoasă, să fii constructor, să știi că din mâinile tale vor ieși lucruri mărețe, că de numele tău vor pomeni până și copiii, când se vor aprinde peste Moldova luceferii becurilor. Fluera ușor Cezar Gheorghe și cobora cu băgare de seamă să nu alunece spre malul Bistriței, spre cele două motopompe care trăgeau afară apa ca să facă loc palplanșelor pe care le băteau oamenii pentru devierea apei. Mai avea puțin și ajungea. Mergând fluera încet, înainte, un cântec auzit pe meleagurile de unde era el. Jos la picioare, apele Bistriței se

svârcoleau, săltând mereu sloiuri mari, străvezii, ca nişte cristale, care lovindu-se, zăngăneau şi scoteau un clinchet dulce, iar în răstimpuri trosneau, legănându-se şi alergând mereu la vale. Tânărul mecanic privea sbaterea sloiurilor şi le asculta muzica delicată care-i evoca clinchetul săniilor iarna, străpungând zările câmpiei. Le privea urmărindu-le din ochi, până se îndepărtau la vale, distrat, fluerând mereu. Dar deodată, ajuns cu privirile până într'un punct, simţi ceva tulbure pe dinaintea ochilor, parcă l-ar fi răzbit în faţă o perdea de zăpadă şi amuţi. Melodia cântecului auzit pe meleagurile natale îi pieri din gând. Îşi strâmbă faţa dureros şi încredinţându-se că n'a căzut pradă unui coşmar, se lovî cu palma peste frunte. Nu, aşa era. Cele două moto-pompe dispăruseră sub apă. Valurile umplute cu sloiuri le acoperiseră peste noapte, puteau chiar să le distrugă cu totul, să nu mai rămână nici urmă din ele. Chinuit de acest gând, Cezar Gheorghe îşi roti privirea în jur şi-şi opri ochii ndelung asupra unei macarale de lângă batardou, uriaşă ca o girafă, cu gâtul înălţat deasupra apelor sbuciumate şi care vuiau năpraznic peste toată valea. În clipa aceea i se născu dintr'odată în cap un gând îndrăzneţ. Lepădă şuba din spate, îşi scoase bocancii, apucă în mână cablul gros ca un şarpe atârnat de botul macaralei şi sări în apă. Intr'o zi geroasă de Februarie, când pe apa Bistriţei pluteau sloiurile de ghiaţă ca nişte blocuri de cristal, când crăpau pietrele de ger, un comunist sărea în apă, să salveze două moto-pompe.

CU GÂNDUL SPRE VIITOR...

Afară scânteia văzduhul de ger. Bruma groasă de pe acoperişurile barăcilor, de pe cetina brazilor, de pe garduri şi locurile ferite de paşii omului scânteia ca diamantul. Dar aici, în camera mică, pătrată, umplută de fum gros de ţigară, era cald şi bine. Unii din cei înghesuiţi pe cele câteva rânduri de bănci înşirate pe lângă pereţi, strânse în mijlocul încăperii, îşi scoaseră şubele, hainele de piele, lepădără de pe cap căciulile şi şepcile groase, vătuite. Erau zeci de oameni şi abia mai încăpeau pe băncile puţine şi joase de brad. Cu toţii erau nebărbieriţi, unii palizi de nesomn, cu cearcăne vinete în jurul ochilor, căci lucraseră toată noaptea la ştate, la bilanţuri, întocmiseră rapoarte pentru „Nergo“, normaseră sute de tone de excavaţii făcute de echipele lui Kiolo şi Marinescu, zeci de metri cubi de piatră sfărâmată din munte, sus pe versantul dela şosea, zeci de metri cubi de case construite din toamnă până acum, de echipele de dulgheri, zidari şi stoleri. Erau acolo inginerii, tehnicienii, cei dela planificare, şefii de echipe, birourile organizaţiilor de masă, de U.T.M. Se afla aici Vereşceag dela sindicat, responsabilul organizaţiei de U.T.M., Popa, inginerul şef dela excavaţii, cu nedespărţitu-i cojocel de piele cu mâneci, zâmbind distrat şi glumind cu vecinii; Mihai Postelnicu se afla alături de el, atent, cu privirile scăpărând de inteligenţă; era şi şeful de lucrări, Stănescu, fumând ţigări ieftine; deasemeni, câţiva normatori şi contabili. Peste puţin, intrară pe uşă întâi Directorul General Amedeu Georgescu, cu faţa albă ca brumată, cu privirea ageră; Bădina, secretarul organizaţiei de Partid cu faţa înroşită de ger; inginerul Cernescu Nicolae, un om mai vârstnic, cu capul alb, ştergându-şi mustăţile încărunţite şi scurte pline de promoroacă. Noii veniţi se aşezară în faţă, la masa învelită într'o pânză purpurie şi directorul general, în picioare, deschise şedinţa restrânsă a colectivului de conducere pentru discutarea planului pe 1952. Directorul general expuse planul în faţa activului şi începu să

facă înscrieri la discuții și angajamente. Primul care se ridică dintre ingineri, fu tânărul Mihai Postelnicu. Se ridică cu fața puțin îmbujorată și cu o voce caldă, hotărâtă, rosti :

— Tovarăși, în numele colectivului nostru de tehnicieni și ingineri, îmi iau angajamentul aici în fața activului de conducere a sectorului și în fața direcției generale a Hidrocentralei, că în noul an, vom realiza sarcinile de plan și le vom depăși.

Toată sala izbucni în aplauze. Mihai Postelnicu se așează la loc și stăpânit de emoție, începu să-și noteze pe hârtie angajamentele celor care ceruseră cuvântul după el ; vorbi Stănescu după el, apoi se mai ridicară și vorbiră câțiva șefi de echipă, normatori, contabili, vorbi șeful planificării Boian, tehnicienii.

În aceeași zi, toate echipele, toate brigăzile, toți oamenii sfătuiră îndelung asupra planului pentru 1952. Văzduhul fulguia încet, alene, parcă lăcrima peste munții întunecoși, peste crestele de grezie ; parcă se împreuna cerul cu muntele așa ninge, des, cu fulgi pufoși, mari, moi. Și de pe înălțimea muntelui, privind de-alungul văii, spre podul aerian, acolo unde se îngrămădeau fulgii învâlmășiți în vânt, nu perdeaua fulgilor ci parcă însuși zidul svelt, uriaș, ca de granit, al Barajului, se ridica în fața ochilor vizători ai constructorilor. Trăgeau adânc din țigări și sfătuiau molcom privind depărtările. Lângă ei stăteau stâncile scurmate de excavator, terasamentele de pământ excavat, mașinile uriașe, excavatoarele cu boturile ridicate spre cer, locomotivele cu vagoane basculante. Sfătuiau și'n vorba lor se împletea viitorul. În față, oamenii întrezăreau culmile viitorului luminos ce-l făuresc. Erau acolo, adunați din toate colțurile țării, înfrățiți laolaltă, ardelean cu bănațean, bicăjean cu dorohioian, moț cu orășan și oameni dela câmpie. Unii se mai cunoscuseră și altă dată, în trecut, alții legaseră prietenie muncind pe șantier, aici ; mulți nici nu se cunoșteau între ei ; dar toți aveau acelaș țel, acelaș vis le înflăcăra inimile, acelaș viitor îi chema spre luminoasele lui culmi, și se simțeau toți unul și unul, o familie, mare, puternică și de nezdruccinat.

Tunelistul Cristea spunea :

— Dela 15 ale lunii Ianuarie băgăm locomotivă electrică în tunel. Vom înainta în anul care vine de două ori mai mult decât în anul trecut, zi și noapte vom lucra. Trebuie să terminăm tunelul cu cofraje, cu betonat, cu totul, înainte de termenul prevăzut în plan și-l vom termina, — sfârși vorba zâmbind.

Stăteau în fața gurii uriașe și negre care se deschidea în munte spre inima Faraonului. Din adâncuri, ca un ecou al muntelui, se auzeau pușcăturile date de echipa lui Rusu Vasile. Erau trei. Cristea Ștefan, îmbrăcat în pufoaică, așa cum ieșise din șut, cu fața plină de praf, murdară de ulei și cărbune, Gaghi Samoilă înalt și vânjos ca un gorun alături, și inginerul Mosora cu șapca dată pe ceafă, cu privirile sclipitoare și cu un zâmbet ușor înflorit în colțul buzelor.

— Da, vom lucra vârtos, și-atunci se vor aprinde becurile și la Sălaj — rosti încet Gaghi și se gândea cum vor arăta locurile de unde-i el, sub lumina aurie a zecilor de becuri trase din apa Bistriței. Se gândea la miile de becuri care vor scoate munții din întunericul lor de veacuri și-i vor încununa cu lumina electricității, cu lumina luceferilor pământești.

Inginerul îi privi pe amândoi, și spuse :

— Mă uit la voi și mă gândesc, măi fraților. Ați lucrat împreună cu mine la Salva, vă cunosc din cele ce mi-ați povestit voi, încă de mai înainte, de când sfredeleți munții la Roșia Montana. Ați fost amândoi robi ai beznelor și ai exploatarea și iată ce-ați ajuns astăzi. Sunteți stahanoviști, mândria șantierului nostru.

Numele vostru e de mult cunoscut în țară, scriu ziarele despre voi și vă pomenesc muncitorii, vă cunosc până și pionerii. Minunate timpuri trăim. Alături de voi o să-mi sporesc și eu puterile ca anul acesta, al doilea an din Cincinal, să dăm toată puterea noastră creatoare pentru această construcție uriașă. Atunci va fi mai albă pâinea pe masa colectivistului, căci pământul va rodi mai bogat. Puterea electromotoarelor va pune în mișcare războaie de țesut, fierăstraie, batoze, tractoare și trenuri. Pentru ca fruntea omului muncitor să nu se mai încarce de sudoare, pentru aceasta înălțăm baraje, străpungem inima muntelui Faraonului și croim drum apelor spre turbinele hidrocentralei...

— Tovarășe inginer, — spunea excavatoristul Nicolae Marinescu. Eu cu nevastă-mea m'am gândit așa... M'am gândit că de amu' aicea-i casa noastră până a fi să slobozim lumină pe vale... Cu excavatorul meu am să sparg muntele până voi da de roca cea tare de Tarcău, peste care vom turna barajul. Da' până atunci mai este încă, iar mașina trebuie îngrijită. Imi iau angajamentul ca pe anul viitor să iau excavatorul în păstrare socialistă, după metoda Ninei Nazarova, și să depășesc norma cu 50%.

Inginerul Postelnicu îl privi atent, zâmbi, și înseninându-se, rosti :

— Bine, tovarășe. Frumos angajament ți-ai luat, așterne-l pe hârtie și adu-l și la organizația de bază.

— Ce să-l scriu, că-i și scris tovarășe, — spune Marinescu zâmbind și-i întinse o hârtie.

Inginerul o împături frumos și-o strecură în buzunarul scurtei sale de piele. Zise :

— În viitor, pe aici pe unde stăm noi, are să fie apă, mai încolo — și arătă cu mâna la vale — se va înălța barajul, vor trece trenurile încărcate de pasageri, de excavatoriști. Vor veni din toată țara să vadă hidrocentrala. Dumneata, tovarășe Marinescu, ai să te plimbi cu barca pe lac cu soția, amintindu-vă poate amândoi de angajamentul pe care vi l-ați luat astăzi. Angajamentul îți va povesti despre trecut, în vreme ce viitorul va străluci în șiragul de becuri care vor brăzda munții trimițând lumină în țară.

— Tovarășul inginer Postelnicu a spus că o să ne plimbăm cu barca pe lac. Tii, dar ce lac va fi !... Ne vom plimba uitându-ne la creasta Ceahlăului, care se va oglindi în unde.

Marinescu vorbea cu ochii strălucind și zâmbea unui anumit gând : „Câte se întâmplă în viața noastră, azi“ ! Se gândea la nevastă-sa și măsura cu mîntea drumul străbătut dela plită și dela curățat cartofi, până la excavator.

Nevastă-sa îl privea cu ochii ei mari, ca niște mure coapte, roșind ușor ; spuse, respirând adânc aerul de munte proaspăt :

— Viața, Culai... ce frumoasă-i viața !

— Și ce frumoasă va fi — rosti bărbatu-său, apropiindu-și brațul de umărul ei și o strânse lângă el.

Secretarul organizației de Partid, Bădina, privind munții, spunea tânărului Helgat Mircea care-l privea atent :

— Da, punem tot mai mult stăpânire pe sălbăticia naturii. După pilda omu-

lui sovietic, deschidem drum canalelor de irigație, fertilizăm pământurile bânuite altădată de arșița pustiului, mănăm apele spre gura turbinelor. Harta țării noastre se va schimba. Dela Piatra la București, dela capul Midia la Mediaș, dela Botoșani la Timișoara, liniile de înaltă tensiune, zecile de mii de becuri, vor face din țara noastră o altă țară... așa cum visa Lenin... „Comunism înseamnă puterea sovietică, plus electrificarea întregii țări”.

Se lăsase noaptea și inginerul Postelnicu încă mai visa cu ochii strălucitori, mari, deschiși :

„Pământurile țării așa cum le cunoștea, dela munții învăluiți ziua în negură, noaptea în smoala întunericului, până la întinsoarea fără margini a câmpiei, cu pământul mustos, irigat, pe care s'a înălțat grâu înfrățit, înalt cât trestia, plin și rotund în bob, cu spic cât vrabia, pământurile țării vor sclipi presărate cu diamantele becurilor electrice. Roiuri de aur strălucitoare vor avea popasul stabil în munți, alungând întunecimile. Stele de pirită și fosfor se vor aprinde de-asupra satelor. Valea Bistriței va fi ca un jghiab uriaș deasupra căruia, de pe înaltele fire de tensiune electrică, s'a răsturnat o vatră de jăratec. Luceafărul va străluci și atunci pe cer ca o lacrimă de diamant, dar aici jos, pe pământul stropit cu atâtea lacrimi de suferință, vor străluci noi constelații, un univers mirific, mai scânteietor și mai grandios, mai încărcat de poezie. Peste pământurile Patriei va scânteia un cer de stele, milioane de becuri, vastă constelație“.

S'AU ÎNTORS COCOARELE

I

SUB NORII TOAMNEI

Treceau pe cerul toamnei fără soare
Sălbatecele cărduri de cocoare.
Nenumărate păsări, mii și mii,
Pluteau mereu sub zările pustii
Și nimeni nu știa din câte trec
Câte-or pieri de vânturi sau innec,
Din câte aripi ce'n văzduhuri mână
Câte-or cădea sbătându-se'n țărână.

Asemeni lor, în toamnele acele,
Porneau Oșenii'n josul țării mele
Doar cu firizul și securea'n spate,
Să ingenunche codrul jumătate.
Să taie, să tot taie — cine-i strigă ?
Copiii lor : visează mămăligă !
Muncesc mereu. Dar cât de mică-i plata !
— Mălai puțin, și nu mai vine tata,
Ziceau îngrijorați copiii mici
Rămași flămânzi în satele de-aici,
Iar mamele-auzindu-i, de pe-afară,
Spuneau pe seară : — Poate mâine seară...
Și serile se'nvăluiau pe rând
Cu viforul care trecea, arând
Zăpezile, zăpezile sticloase,
Pătrunzătoare, să le simți în oase.
Și iar copiii : — Toplița-i departe ?
Mamă, de ce nu scrie tata carte ?
— Dar Baia unde-o fi ? Cum e Anina ?
— Ei, mamă, mamă, iar îi greu cu cina ?

Aşa, mereu. Femeia niciodată
Nu mai cernea făină în covată. —
— Ei, spune, mamă,-o vorbă, de ce taci ?
Ea se gândea acuma la găzdaci,
Cum să le ceară-o baniţă'mprumut —
Copiii se suceau în aşternut
Ca'n faptul zilei să înceapă iară :
— Amară-i mămliga, prea amară !
— Tăceţi copii, că mâine ori poimâine
Se'ntoarce tata şi v'aduce pâine !
Dar zilele se alungau buiestre
Şi se topeau zăpezile pe creste.
Iar omul nu venea. Adeseori
Ieşea femeia'n poartă, către zori :
— Nu, iar nu vine, — şi privea în jos —
De s'ar întoarce numai sănătos !
Dar cine-ar fi ştiut, din câţi plecară,
Câţi mai ajung în sat la primăvară ?
Poate-or veni cocorii azi ori mâine,
Dar unii dintre oameni vor rămâne
Acolo'n depărtări unde boierii
Dau ordine să piară codrii ţării.

Muguri crăpau şi susurau pâraie...
Prin sate se-auzea cum se undoaie
Cântările cu viers tăios, aşa
Cum numai prin oraş se ştiu cânta :

„Nu mi-i frică de jândari
„până sunt garduri cu pari !
„Nici jăandarul nu-i de fier
„Să nu tune brişca'n el !“

Şi viersu-acest sub fierberea mâniei
Din gură'n gură îl treceau copiii.
Dar mai aproape-atunci se auzea
Un cântec de nădejde'n ţara mea.
Nu-i vis deşert acesta, nu-i părere :
El foc aprinde'n braţe, dă putere,
Şi strânge-alături mii şi mii de fraţi :
„Sculaţi, voi oropsiţi...

Sculaţi !“

II.

PĂMÂNT NATAL

Aşa sburară anii cu sbuciumări şi moarte, —
Şi, uriaş cutremur sfărîmător de piedici,
De peste munţi şi râuri, peste câmpii, departe,
Veneau liberatorii: ostaşii sovietici.
De-atunci e altul chipul ţării dragi
Cu largi câmpii şi cu păduri de fagi,
Cu munţi înalţi şi ape-adânci, cât vezi,
Cu satele încinse de livezi,
Cu noi oraşe răsărind sub soare
Şi coşuri care suie din cuptoare
Un fum topit în slăvile albastre —
Frumos şi drag ni-e chipul ţării noastre,
Şi fiecare colţ — de-i şes, de-i deal,
Noi simplu îl numim: pământ natal.
Oricum ar fi — uscat, scăldat de ape,
El inimilor noastre e aproape
Şi-l preschimbăm, îl facem să rodească
În dăruirea-i nouă, tinerească,
De-aici din Nord, la marea cea albastră,
Pământul nostru darnic, casa noastră.

III.

CĂLDURA PRIMĂVERII

Nu mai pornesc Oşenii azi prin ţară
Dup'o fărâmbă de mălai, amară.
Dibacea lor secure nu răpune
Pădurea, ca mai mulţi arginţi s'adune
Cutare domn, bondoc, cu ochelari,
Stăpân pe codrii, hoţ între tâlhari.
De vezi mergând acum cu traista'n spate
Oşeanul, şi-l întrebi de sănătate,
El ți-o răspunde mulțumind cum ştie —
— Dar unde te grăbeşti așa, bădie,
De parc'ar da Tătarii, vorba aia ?
— Mă duc miner, mă duc miner la Baia !
Şi'n zori, când munții risipesc pe sate
Văltori de aier, proaspete, curate,
Li vezi urcând potica dinspre casă
Învăluți în gluga lor mițoasă

Pe drumuri dacă treci, pe câmp, prin sate,
Alte priveliști ochii ți-i vor bate.
De calcî pe prag și mergi din casă'n casă
Copiii te-or chema cu ei la masă :
— Poftim ! Nu-i albă pâinea, dar e dulce !
Povești ți-or cere, până să se culce.
Și multe mame care fac de cină
Nu mai aleargă'n sat după făină,
Nici la găzdaci nu mai lucrează vara,
Nu le mai surpă umerii povara.
Iar când se-abate foamna aurie,
Luând-o'ncet, mai jos, către câmpie,
Și când cocoarele plutesc pe sus,
Oșeanul nu mai stă pe gânduri dus.

N'or mai pleca Oșenii niciodată
Ca păsările'n zarea'nnegurată.
Aici în jur, în libera lor țară,
Căldura primăverii-i înfășoară.

DESPRE DESVOLTAREA MUZICII ÎN R. P. R.

Rezoluția Plenarei lărgite a Comitetului Uniunii Compozitorilor din 4–5 Februarie 1952

În ultimii ani, muzica românească alături de celelalte arte și de literatură, a luat o dezvoltare remarcabilă. Această dezvoltare se bazează pe cuceririle politice și economice ale clasei muncitoare, care în fruntea întregului popor muncitor și sub conducerea Partidului Muncitoresc Român, merge cu încredere pe drumul socialismului.

„Săptămâna Muzicii Românești” desfășurată între 22–30 Septembrie 1951, sub lozincă „Să cântăm pacea și prietenia între popoare”, a însemnat o puternică manifestare a avântului creației muzicale din Republica Populară Română.

Rapoartele și discuțiile care au avut loc la Plenara Uniunii Compozitorilor din R.P.R., ținută cu prilejul „Săptămânii Muzicii Românești”, au subliniat faptul că, datorită condițiilor create pentru dezvoltarea artei și culturii de către Partidul Muncitoresc Român și Guvernul Republicii Populare Române, muzica noastră a obținut succese importante.

Cu prilejul „Săptămânii Muzicii Românești”, muzicienii din țara noastră au primit un ajutor direct și deosebit de prețios din partea solilor artei sovietice, compozitorii V. G. Zaharov, V. P. Soloviev-Sedoi și A. G. Arutiunian. Totodată, „Săptămâna Muzicii Românești” a însemnat un folositor schimb de experiență cu reprezentanții muzicii din țările de democrație populară și din alte țări.

La concerte din București și din principalele orașe ale țării, s-au cântat lucrări simfonice, de cameră, de balet, de operetă, cântece de masă și muzică de dans, care au atras în număr mare un public nou și entuziast.

Succesul acestor lucrări se datorește tematicii inspirate din viața și lupta poporului muncitor și melodice bazate pe intonațiile populare. În aceste lucrări, compozitorii dezvoltă cele mai bune tradiții ale muzicii clasice și folosesc în mod creator bogata experiență a muzicii și muzicologiei sovietice.

1. În domeniul muzicii vocal-simfonice și simfonice, succesele creației noi arată posibilitățile mari ale compozitorilor de a crea opere cu un bogat conținut de idei.

„Balada despre Gheorghe Doja” pentru solo, cor și orchestră, de Constantin Palade, pe versuri de Nicolae Nasta, oglindește un moment din istoria de luptă a poporului nostru împotriva asupritorilor. Folosind în mod creator intonațiile baladei populare, compozitorul înfățișează prin melodii inspirate eroismul iobagilor români și maghiari care, sub conducerea lui Gheorghe Doja, au luptat împotriva nobililor, pentru libertate. Constantin Palade a creat o lucrare atrăgătoare, bine construită din punct de vedere muzical și deosebit de valoroasă. Contribuția compozitorilor

Ion Dumitrescu și Teodor Rogalski la realizarea orchestrală a pus în valoare bogăția muzicală a acestei lucrări.

Puternicul oratoriu pentru soliști, cor și orchestră, „Tudor Vladimirescu”, de Gheorghe Dumitrescu, exprimă cu plasticitate și dramatism lupta pandurilor împotriva boerilor și a asupritorilor turci. Oratoriul valoros al lui Gheorghe Dumitrescu convinge prin dramatismul său, prin felul cum tratează poezia populară cu accentele ei de mânie împotriva exploatarelor. Lucrarea ar câștiga dacă figura lui Tudor ar fi mai bine conturată, iar unele recitative nu ar fi prea lungi.

„Sub soarele păcii” de Hilda Jerea, pentru soliști, cor și orchestră, pe versuri de Dan Deșliu este o lucrare scrisă cu talent, pe tema actuală și importantă a luptei pentru pace. Oratoriul „Sub soarele păcii” place prin melodiile și optimismul său, ca și printr-o construcție impunătoare. Meritul acestei compoziții stă în aceea că ea reflectă cu putere avântul revoluționar al poporului. Unele lipsuri în redarea dramatică a înfruntării forțelor negre ale războiului de către popor, care apără pacea, nu întunecă succesul acestei compoziții.

Creația simfonică pe tema marilor construcții ale socialismului și a transformărilor revoluționare din viața satului reprezintă o tendință din cele mai înaintate, care trebuie subliniată în mod deosebit.

Poemul simfonic „Drumul Dunării spre Mare” de Leon Klepper, inspirat de mărirea construcție a Canalului Dunăre-Marea Neagră, oglindește printr-o muzică expresivă și melodioasă munca de transformare a naturii întreprinsă de constructorii socialismului.

În suita simfonică „O zi de vară într-o gospodărie agricolă colectivă”, compozitorul Zeno Vancea caută să zugrăvească aspecte din viața țăranilor colectivști. Melodiile atrăgătoare și spiritul popular sunt partea pozitivă a compoziției, a cărei temă, însă, nu este adâncită.

În concertele „Săptămânii Muzicii Românești” s’au mai cântat și alte lucrări deosebit de valoroase: frumoasele „Dansuri românești” pentru orchestră de Paul Constantinescu și suita simfonică „Petrecere populară” de Sabin Drăgoi, care folosesc cu măiestrie bogăția melodică a creației populare; Partea I-a a simfoniei de Sergiu Natra, în care se simte influența binefăcătoare a marilor clasici; Poemul concertant pentru vioară și orchestră de Ludovic Feldman, care aduce o importantă contribuție la desvoltarea genului de concert în muzica românească.

Aceste lucrări, care se adaugă la celelalte succese ale creației din ultimii ani, cum sunt: poemul simfonic „Mama” de Matei Socor, pe versuri de Maria Banuș, distins cu Premiul de Stat pe anul 1949, poemul cantată „Mierla lui Ilie Pintilie” de Anatol Vieru, pe versuri de Veronica Porumbacu, Simfonia I-a de Ion Dumitrescu, distinsă cu Premiul de Stat pe anul 1949, „Simfonia reconstrucției” și poemul simfonic „Prăbușirea Doftanei” de Alfred Mendelsohn, Simfonia II-a cu cor de Nicolae Buicliu, pe versuri de A. Toma, Trei dansuri din Ardeal pentru orchestră, de A. Stoia și altele, confirmă avântul creației muzicale în R.P.R.

Desbaterile Plenarei Uniunii Compozitorilor au arătat că muzica simfonică cu program constituie unul dintre cele mai de seamă domenii de creație ale artei muzicale realiste și că ea trebuie să ocupe un loc important în creația muzicală.

Programatismul în muzică constituie un principiu progresist. Este îndeobștă cunoscut că marii clasici Glinka, Ceaikovski, Beethoven, Bach, Mussorgski, Borodin, Rimsky-Korsakov, Berlioz, Schuman, Smetana, Liszt și alții, creând muzică cu program, au realizat opere nemuritoare. Multe din cele mai geniale opere muzicale, care au rămas în patrimoniul culturii universale, sunt opere programatice.

În condițiile construirii socialismului, importanța sporită a programatismului în muzică rezultă din nevoia de a oglinzi plastic și concret viața nouă a poporului muncitor. Exprimând cu măiestrie artistică subiecte concrete din viața și

munca creatoare a poporului, muzica devine mai accesibilă maselor și contribuie într-o măsură mai mare la educarea socialistă a oamenilor muncii. Desvoltarea muzicii pe drumul realismului socialist nu exclude muzica fără program, care poate și trebuie să exprime sentimente și idei înaintate.

2. În domeniul muzicii de cameră au apărut deasemeni lucrări noi. Cuartetul pentru coarde de Marțian Negrea și cuartetul pentru coarde de Ion Dumitrescu aduc în formele desvoltate ale muzicii de cameră prospețimea și vigoarea intonațiilor cântecului popular. Aceeași calitate caracterizează și Suita de dansuri oltenesti de George Enacovici, Suita pentru vioară și pian de Tudor Ciortea, „Suita Dobrogeană”, pentru clarinet și pian de Paul Jelescu și altele.

Deosebit de îmbucurător este faptul că în domeniul muzicii de cameră compozitorii au început să creeze lucrări cu program. Între acestea „Poemele pentru muncă și pace”, de Virgil Gheorghiu, constituie o realizare valoroasă.

Astfel, muzica de cameră devine din ce în ce mai înțeleasă de mase. Luptând tot mai hotărât împotriva caracterului abstract, împotriva influențelor impresionismului și atonalismului, compozitorii noștri reușesc să creeze o muzică de cameră care se adresează poporului și nu unui cerc îngust de snobi. Aceste succese trebuie desvoltate pentru ca muzica de cameră să nu rămână în urma celorlalte genuri.

3. „Săptămâna Muzicii Românești” a scos în evidență progresul realizat în domeniul cântecului. Cântecul răspunde direct năzuințelor oamenilor muncii. El îi însușește în munca și lupta de construire a socialismului. Cântecul de masă eroice, patriotice, lirice, melodiile de dans, compuse în ultimii ani, au o tematică bogată și folosesc tot mai larg intonațiile cântecului popular. În ele își găsesc expresie dragostea poporului nostru pentru tovarășul Stalin și pentru Uniunea Sovietică, devotamentul față de partid și iubitul său conducător, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, iubirea de patrie a oamenilor muncii și încrederea lor în victoria forțelor păcii, entuziasmul muncii creatoare de pe șantiere, uzine și ogoare, lupta țăranilor muncitori pentru făurirea gospodăriilor agricole colective, viața nouă a tineretului, pionierilor și ostașilor. Cântece cum sunt: „Cântec pentru Stalin” de Anatol Vieru, distins cu Premiul de Stat pe 1949, „Cântecul Partizanilor Păcii” de Ion Chirescu, „Steagul Partidului” de Matei Socor, „Sirena lui Roaită” de Vasile Popovici, „Drag îmi e bădița cu tractorul” de Ion Vasilescu, „Codrule frunză galbină” de Florin Comișel, „Zorii secerătorilor” de A. Mendelsohn, „Cântec de spus cu armonica” de Radu Drăgan și Elly Roman, „Țara mea” de A. Giroveanu, „Mândră țară” de Ion Vintilă, „Cântecul prieteniei” de Radu Palade, „Hei rup” de Mauriciu Vescan și altele sunt îndrăgite și cântate de oamenii muncii.

Cântece și melodii larg răspândite au mai creat compozitorii Nicolae Kirculescu, H. Mălineanu, Gherase Dehndrino, Diamandî Gheciu, Teodor Bratu, Max Eizicovici, Gh. Șoima, Hilda Jerea, Nina Cassian, Gh. Danga, Mircea Chiriac, H. Schwartzman, Dinu Stelian, Sergiu Natra și alții.

Succesul compozitorilor Radu Palade, Ion Chirescu și Zaharia Popescu, ale căror cântece au primit premii și o mențiune la „Concursul Internațional”, ținut cu ocazia „Săptămânii Muzicii Românești”, este încă o confirmare a înfloririi cântecului de masă în R.P.R. La această înflorire au contribuit cu talent, alături de compozitori, poeți ca A. Toma, Mihai Beniuc, Maria Banuș, Veronica Porumbacu, Mihai Dragomir, Eugen Frunză, Eugen Jebeleanu, Nina Cassian, Ion Cârjan, Dumitru Corbea, Ion Serebreanu, Emil Gonciu și alții.

În cântate și cântece mai există încă neajunsuri mari: se mai întâlnesc melodii șablon, vulgare și rămășițe ale jazzului american, expresia a „modului de

viață“ al burgheziei decadente. Alte neajunsuri rezultă din lipsa de colaborare a compozitorilor cu poezii. Compozitorii nu pot fi indiferenți față de calitatea textului pe care scriu muzică. Ei trebuie să lucreze în strânsă colaborare cu poezii pentru a realiza opere muzicale de înaltă valoare artistică.

Antrenarea unui număr cât mai larg de compozitori pentru a scrie cântece pline de melodie și avânt mobilizator, trebuie să constituie o preocupare permanentă a Uniunii Compozitorilor. În această direcție compozitorii au nevoie de sprijinul activ al poezilor.

4. Progrese însemnate pe drumul creării unui repertoriu nou în genul iubit de mase al operetei au fost realizate în ultimii ani. Opereta „N'a fost nuntă mai frumoasă“ de N. Kirculescu, pe libretul de H. Nicolaide și H. Negrin, orchestrată de Mircea Basarab, este inspirată din lupta țărănimii muncitoare pentru o viață nouă, fericită.

Opereta „Ana Lugojana“ de Filaret Barbu, pe libretul de Alexandru Șahighian, V. Timuș și P. Andreescu și orchestrată de Gherase Dendrino tratează despre viața din trecut a țărănimii din Banat, asuprită de regimul habsburgic. Acțiunea operetei este ținută în jurul nașterii vestitului cântec popular „Ana Lugojana“.

Meritul acestor operete este, pe lângă tematica lor realistă, folosirea unui limbaj muzical bazat într-o largă măsură pe intonațiile populare. Pentru a corespunde cerințelor crescânde ale maselor populare, care întâmpină cu căldură și interes aceste creațiuni, se cere din partea compozitorilor și libretiștilor de operetă să facă eforturi și mai susținute în direcția lichidării convenționalismului și a îmbogățirii limbajului muzical bazat pe melodia populară.

5. Apariția unui număr de compozitori tineri care au reușit să obțină succese în toate genurile muzicale este de asemenea o dovadă a avântului creator din ultimii ani.

6. Lucrările programate în „Săptămâna Muzicii Românești“ au fost interpretate de către dirijorii, soliștii, orchestrele și ansamblurile noastre de frunte. Aceste lucrări au dat prilej unor interpreți de seamă ca : George Georgescu, Constantin Silvestri, Teodor Rogalski, Zenaida Palli, Ioana Nicola, Ștefănescu Goangă, Arta Florescu, Mihail Știrbei, Mihail Arnăutu și altor soliști vocali și instrumentali, precum și unor formațiuni artistice ca Orchestra și Corul Filarmonicii de Stat din București, Orchestra Simfonică a Comitetului de Radio, Orchestra Institutului de Folclor, corurile C.G.M. și M.F.A. să dobândească succese importante și să-și dovedească măiestria prin punerea în valoare a operelor interpretate. La reușita concertelor populare au mai contribuit numeroase ansambluri sindicale și ale căminelor culturale. Promovarea creației compozitorilor români este o datorie de onoare a interpreților și formațiunilor muzicale din R.P.R.

7. Plenara Uniunii Compozitorilor din R.P.R. a constatat că în domeniul creației muzicale din țara noastră, pe lângă succesele obținute, se manifestă serioase influențe ale ideologiei burgheze decadente, care frânează dezvoltarea muzicii.

Tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, secretar general al C.C. al P.M.R., ne învață că „influențele străine se refugiază cu deosebită ușurință în domeniul ideologiei, în literatură, în artă, în știință“.

Pericolul principal împotriva căruia compozitorii, criticii și muzicologii trebuie să lupte cu hotărâre este cosmopolitismul. Oricât de variate ar fi formele de

manifestare ale cosmopolitismului, conținutul lui este același: lipsa de dragoste de patrie, lipsa de dragoste pentru poporul care construiește o viață nouă.

Calea preferată, pe care cosmopolitismul caută să pătrundă în artă și literatură, este formalismul. Formalismul înseamnă lipsa de idei, ruperea unității între fond și formă, considerarea mijloacelor de expresie ca scop în sine.

În muzică formalismul se manifestă în diferite chipuri: desființarea melodiei sau punerea ei pe plan secundar, atonalism, cultivarea disonanței și a „efectelor” ca scop în sine, lipsa de unitate între muzică și text. Expresie a descompunerii artei burgheze, în creația muzicală cât și în interpretare, formalismul duce în mod inevitabil la secătuirea artei, la ruperea ei de popor, la înăbușirea talentului și la desființarea personalității artistice.

Formalismul este anti-artistic și antipopular. Depărtați de popor, formalistii afirmă că muzica lor va fi apreciată peste o sută de ani. Faptele arată însă că, în timp ce muzica formalistă este respinsă de popor, acesta păstrează din generație în generație acea muzică pe care o înțelege și o iubește.

Evoluția creației muzicale a compozitorului Mihail Jora este un exemplu caracteristic pentru efectul sterilizant al formalismului. Ultimele sale lucrări arată că izolarea de popor și de năzuințele lui, situarea într-o sferă de preocupări înguste duce inevitabil la o muzică decadentă, fără melodie și atonală.

Compoziția lui Constantin Silvestri „Trei dansuri”, pentru orchestră de coarde, arată că autorul ei se găsește încă sub stăpânirea formalismului. Această compoziție atonală și extravagantă deformează intonațiile populare.

Unul dintre curențele antirealiste, decadente, cele mai periculoase, este impresionismul. Negând rolul artei ca mijloc de cunoaștere și urmărind redarea unor aspecte izolate și exterioare ale realității sub formă de impresii subiective, impresionismul folosește mijloace rafinate și subtile, exploatează efectele armonice și orchestrale pentru a ascunde sărăcia de idei și fuga de realitate. Impresionismul privește folclorul ca pe un element exotic și coloristic. Deaceia, în loc să oglindească prin folclor chipul poporului, impresionistii deformează folclorul și prin aceasta înfățișarea morală a poporului.

Influențe ale impresionismului se manifestă în „Trei dansuri românești” pentru orchestră de Teodor Rogalski, în „Sonatina pentru pian” de Sigismund Toduță, în „Sonatina pentru vioară și pian” de Max Eizicovici, scrisă în anul 1946 și în mai mică măsură în „Suita Dobrogeană” de Paul Jelescu și altele.

Cosmopolitismul se manifestă pe de altă parte prin negarea sau subaprecierea succeselor creației muzicale naționale și prin ploconirea față de muzica decadentă burgheză. Anumite voci izolate, care declară că nu înțeleg ce înseamnă „ploconirea în fața muzicii apusului decadent”, au încercat în desbaterile Plenarei din „Săptămâna Muzicii Românești” să nege succesele incontestabile ale noii creații muzicale românești. Poziția lor antipatriotică a fost respinsă cu hotărâre de către Plenară.

Deasemenea sunt respinse de toți compozitorii progresiști teoriile care neagă posibilitatea folclorului de a servi drept bază unei armonizări funcționale și dezvoltărilor largi simfonice. Trebuie risipită confuzia produsă de neîncrederea lui Zeno Vancea, secretar al Uniunii Compozitorilor și conducător al Secției de Critică și Muzicologie, în posibilitățile de armonizare și dezvoltare simfonică a folclorului românesc. O asemenea teorie cosmopolită reprezintă un pericol pentru dezvoltarea muzicii românești.

Compozitorii, criticii și muzicologii progresiști consideră combaterea hotărâtă a cosmopolitismului sub toate formele lui ca o sarcină de căpetenie a fiecărui muzician care își iubește patria și dorește progresul artei muzicale.

Combaterea cosmopolitismului trebuie strâns împletită cu lupta necruțătoare

împotriva naționalismului burghez. Nu este de ajuns ca un compozitor să folosească în opera sa forma națională. A folosi forma națională fără un conținut progresist înseamnă a da operei muzicale un caracter naționalist. Cu ajutorul intonațiilor populare compozitorii trebuie să exprime sufletul și năzuințele poporului, tendințele cele mai înaintate ale vieții.

Unii compozitori, printre care și Mihail Andricu, au folosit în compozițiile lor intonațiile populare cu mulți ani în urmă, când burghezia dăduse muzicii o orientare cosmopolită. Dar acestei forme naționale nu-i corespundea un conținut progresist, bogat în idei, care să oglindească năzuințele înaintate, de luptă, ale poporului. În creația actuală a lui Mihail Andricu apare tendința de a merge pe drumul unei arte cu conținut progresist, ceea ce se vede în lucrări cum sunt: „Cantata pentru Stalin“ pe versuri de M. Banuș, și „Șase ani de când trecu“ pe versuri de D-tru Corbea. Numai dacă această tendință va fi desvoltată în creația simfonică și în lucrările de proporții mai mari, opera compozitorului Andricu, ca și a altora, va putea sta pe pozițiile cele mai înaintate și va reflecta viața contemporană.

Creația compozitorilor trebuie să fie pătrunsă de ideile internaționalismului proletar, să contribuie la înfrățirea popoarelor în lupta împotriva imperialismului americani și englezi, pentru apărarea păcii și culturii.

8. Sarcina principală a compozitorilor pentru asigurarea progresului creației muzicale este lupta pentru însușirea metodei realismului socialist, adică a acelei metode care ne ajută să oglinдим în imagini artistice realitatea în continuă prefacere, reliefând elementele ei cele mai noi și progresiste. A-și însuși metoda realismului socialist înseamnă a scrie o muzică plină de melodie, înțeleasă și iubită de popor, care prin conținutul și prin forma sa, prin măiestria ei artistică, să educe oamenii în spiritul ideilor înaintate, să le dea avânt și încredere în forțele lor. O asemenea muzică contribuie din plin la lupta pentru construirea socialismului.

9. Insușirea măiestriei artistice este o condiție indispensabilă pentru crearea de opere muzicale valoroase de toate genurile.

A. A. Jdanov a arătat că opera de artă „este cu atât mai genială cu cât este mai bogată în conținut și mai profundă, cu cât este mai perfectă ca formă; cu cât este mai mare numărul oamenilor care o apreciază, cu atât este mai mare numărul oamenilor pe care îi poate inspira. Nu tot ceea ce este accesibil este genial, dar tot ceea ce este cu adevărat genial este accesibil și deci este cu atât mai genial cu cât este mai accesibil maselor largi ale poporului“.

Măiestria nu este simpla stăpânire a unor mijloace tehnice meșteșugărești. Clasicii ne învață că măiestria este capacitatea artistului de a exprima prin mijloacele cele mai simple, clare și naturale, ideile care constituie fondul operei de artă. Numai prin măiestria artistică poate fi evitată prezentarea schematică și săracă a realității, a sufletului omenesc.

Compozitorii trebuie să învețe măiestria artistică și dragostea pentru muzica poporului dela marii clasici și dela înaintașii muzicii românești ca Ciprian Porumbescu, Iacob Mureșeanu, Gh. Ștefănescu, Gheorghe Dima, Constantin Dumitrescu, Gavril Muzicescu, Ion Vidu, Dumitru Gh. Kiriak, Gheorghe Cucu, Tiberiu Brediceanu și George Enescu.

Rapsodiile românești ale lui George Enescu sunt un exemplu de înaltă măiestrie artistică în prelucrarea și desvoltarea simfonică a melodiilor populare. Ele constituie unele din cele mai prețioase opere care au creat faima muzicii românești.

10. În creația muzicală, opera și baletul au o deosebită importanță socială. Ele sunt dintre genurile muzicale cele mai iubite de mase. Poporul cere opere și

balete care să inspire sentimente și idei înălțătoare. Deaceia buna alegere a temei și exigența compozitorului față de calitățile ideologice și artistice ale libretului sunt condiții necesare pentru o creație de valoare.

Fie că înfățișează figura măreață a eroilor epocii noastre, constructori ai socialismului și luptători pentru pace, fie că evocă cele mai importante momente din trecutul poporului, sau se inspiră din basmele și legendele populare, opera și baletul trebuie să fie profund emoțional, să folosească larg melodicitatea cântecului popular, să fie pe înțelesul tuturor.

Absența unor lucrări valoroase de operă și balet constituie o lipsă serioasă a creației noastre muzicale.

Luând ca bază o piesă din a cărei acțiune lipsesc personagiile pozitive și prielurile de dezvoltare melodică, condiție esențială pentru genul operei, compozitorul Paul Constantinescu a scris opera „O noapte furtunoasă“, lucrare lipsită de melodie, construită aproape în întregime din recitative acompaniate de o orchestră care abundă în dișonanțe.

Comitetul pentru Artă nu a procedat just hotărînd reluarea operei „O noapte furtunoasă“, care nu întrunește calitățile necesare. Deasemenea, Uniunea Compozitorilor a procedat neprincipial, neintervenind la timp împotriva reluării.

Baletul „Harap Alb“, de Alfred Mendelsohn, este o încercare de prelucrare a basmelor populare. În partitura sa se găsesc unele momente bune. Spectacolul suferă însă din pricina elementelor naturaliste și a schematismului. Libretul lui Al. Jar, prea încărcat, împiedică dansul și transformă spectacolul într-o pantomimă.

Compozitorii au datoria de onoare de a crea opere și balete care să oglindească aspectele complexe ale vieții noi, pe care și-o făurește poporul, să redea momente din istoria luptelor duse de popor în cursul veacurilor împotriva asupritorilor și cotropitorilor, să valorifice frumusețea basmelor populare.

11. Una din lipsurile grave ale vieții noastre muzicale este absența unei critici muzicale combative și principiale și rămânerea în urmă în tratarea științifică a problemelor muzicii.

Tovarășul Stalin arată că „Este înțelește recunoscut că nici o știință nu se poate dezvolta și prospera fără luptă de opinii, fără libertatea criticii“.

Pentru dezvoltarea creației muzicale este necesară promovarea în rândurile compozitorilor a unui larg curent de critică și autocritică, de discuții creatoare. Trebuie combătută cu energie atitudinea intolerantă față de critică, poziția retrogradă a acelor ce se simt „jigniți“ de orice critică. Deasemenea, trebuie combătută atitudinea liberalistă și îngăduitoare față de influențele ideologiei burgheze. Această atitudine s'a manifestat la secretara Uniunii Compozitorilor, Hilda Jerea, și la alți membri.

Revista „Muzica“, organul Uniunii Compozitorilor, trebuie să publice cu regularitate articole de critică, în care să se analizeze creația muzicală românească, activitatea interpreților și a muzicologilor. Ea trebuie să combată tendințele decadente, să scoată la iveală și să generalizeze experiența celor mai înaintați compozitori, ajutând astfel progresul creației muzicale. Compozitorii au nevoie în activitatea lor creatoare de o critică principială, bazată pe estetica marxist-leninistă.

În această privință sunt grăitoare cuvintele compozitorului sovietic Zaharov, rostite în debaterile Plenarei : „Compozitorii talentați nu se tem de critică, ei doresc critica, pentru că aceasta îi ajută în creație“.

Lichidarea lipsurilor grave care există în domeniul criticii muzicale și educarea de cadre de critici și muzicologi sunt unele din sarcinile cele mai importante ale Uniunii Compozitorilor.

12. Comitetul Uniunii Compozitorilor s'a străduit să îndrumeze creația noastră muzicală și să ajute pe compozitori în rezolvarea problemelor teoretice și practice ale muzicii. Comisiile de creație au analizat un număr mare de lucrări îndeosebi în domeniul cântecului de masă. Ele au ajutat pe unii compozitori tineri să-și îmbunătățească lucrările. Există însă o serie de deficiențe și lipsuri mari în munca Comitetului Uniunii Compozitorilor.

Comitetul Uniunii Compozitorilor n'a dus o muncă colectivă, unii membri ai Comitetului și-au neglijat sarcinile și n'au sprijinit activitatea Uniunii. Deasemenea Comitetul n'a reușit să antreneze în munca Uniunii un mare număr de compozitori. Cea mai mare răspundere îi revine secretariatului Uniunii Compozitorilor, care a neglijat sarcini importante și a muncit sectar și neprincipial.

Comisiile de creație, în loc să îndrumeze creația, în loc să ia în discuție lucrările care ridică problemele cele mai importante pentru genul respectiv, și-au asumat în mod greșit sarcina de a analiza toate lucrările primite. În același timp au fost cazuri când lucrările importante, trimise Uniunii Compozitorilor spre analiză, n'au fost luate în discuția comisiilor.

În unele cazuri, comisiile au făcut aprecieri nejuste sau au dat îndrumări greșite.

Conducerea Uniunii Compozitorilor n'a organizat suficiente dezbateri și discuții temeinice în jurul creației și a problemelor ei centrale, a neglijat îndrumarea criticii muzicale prin presă, n'a dezvoltat suficient activitatea de cenaclu, n'a încetănit ca o practică permanentă critica și autocritica principală, tovarășească.

Comitetul nu s'a ocupat suficient de filiale și nici de sprijinirea activității creatoare a membrilor lor. Compozitorii din acele centre unde nu există filiale au fost lipsiți de îndrumare și sprijin ideologic din partea Uniunii.

Comitetul Uniunii n'a desfășurat o muncă temeinică de educare ideologică a compozitorilor, de lămurire a noțiunilor și principiilor esteticii marxist-leniniste.

O lipsă mare în activitatea Uniunii este neglijarea studiului muzicii clasice și mai ales a muzicii clasice ruse, care constituie un exemplu deosebit de grăitor prin bogăția sa de idei înaintate.

13. Dezbaterile Plenei din „Săptămâna Muzicii Românești“ au arătat că pentru a ridica munca Uniunii Compozitorilor la nivelul cerințelor poporului muncitor, sunt necesare următoarele măsuri organizatorice:

a) Comitetul trebuie să asigure ca toți membrii săi să muncească activ pentru îndeplinirea sarcinilor Uniunii. El trebuie să asigure participarea la munca Uniunii a unui număr cât mai mare de compozitori. Creația muzicală nu este o chestiune particulară, ci una obștească. Răspunderea lipsurilor cade asupra tuturor, iar meritul succeselor aparține întregului colectiv.

b) Comitetul Uniunii Compozitorilor trebuie să dea mai mare atenție secțiilor și comisiilor de creație și să lichideze atitudinea neprincipială și birocratică ce s'a manifestat în activitatea acestora.

Trebesc organizate în mod temeinic audiții și dezbateri asupra noilor lucrări ale compozitorilor.

c) Comitetul trebuie să dea o deosebită importanță activității secției de critică și muzicologie, să întărească colectivul redacțional al revistei „Muzica“ și să asigure apariția regulată a articolelor critice în presă.

d) Comitetul Uniunii trebuie să dea un ajutor concret și permanent filialelor și cenaclurilor lor de conducere.

e) Comitetul Uniunii trebuie să organizeze cursuri, cicluri de conferințe și

cercuri de studii pentru ridicarea nivelului ideologic și profesional al compozitorilor și muzicologilor, cu o grijă specială pentru cei tineri.

f) Comitetul trebuie să organizeze prezentări din minunatele realizări ale muzicii sovietice. El trebuie să organizeze debateri asupra celor mai importante lucrări ale muzicologiei sovietice, să asigure traducerea și difuzarea lor. Studiul aprofundat a creației compozitorilor și muzicologilor sovietici este o condiție esențială pentru însușirea bogatei experiențe a artei muzicale sovietice.

Trebuie organizate de asemenea prezentări muzicale pentru cunoașterea și studierea muzicii clasice, îndeosebi a muzicii clasice ruse.

g) Este necesar să se desfășoare o muncă intensă pentru studierea folclorului și valorificarea bogățiilor sale în creația compozitorilor. Folclorul, care se află în continuă prefacere, oglindește sufletul poporului, idealurile lui. Melodiile populare sunt atât de frumoase pentru că ele sunt cizelate de milioane de oameni dealungul generațiilor.

Institutul de Folclor are menirea de a da un ajutor important compozitorilor. Nu este de ajuns să se culeagă melodii populare; ele trebuie publicate. De asemenea trebuie publicate studii temeinice asupra creației populare.

14. Lupta împotriva tuturor manifestărilor formalismului, impresionismului, atonalismului, împotriva cosmopolitismului, a ploconirii în fața artei decadente burgheze trebuie dusă cu intransigență. Muzica este o uriașă tribună ideologică. Fiecare compozitor, critic, muzicolog și interpret, care își iubește patria, Republica Populară Română, trebuie să se simtă răspunzător pentru dezvoltarea muzicii pe drumul realismului socialist, pentru înflorirea artei muzicale.

Folosind metoda realismului socialist, să luptăm pentru avântul creației noastre muzicale, pentru o creație pusă în slujba luptei pentru pace și socialism.

În patria noastră există toate condițiile pentru dezvoltarea necontenită a creației muzicale. Cheazășie sunt cuceririle revoluționare ale poporului muncitor, care în frunte cu clasa muncitoare, sub conducerea partidului nostru iubit, a scuturat pentru totdeauna jugul capitaliștilor și moșierilor, și construiește cu avânt socialismul. Cultura și arta au devenit accesibile pentru milioane de oameni ai muncii. În lumina ideilor nepieritoare ale lui Lenin și Stalin, partidul ne învață să luptăm împotriva ideologiei decadente burgheze, să creăm o cultură și o artă națională în formă și socialistă în conținut.

Pe baza succeselor repurtate sub îndrumarea permanentă și plină de dragoste a Partidului Muncitoresc Român și învățând din experiența creatoare a compozitorilor, criticilor, muzicologilor și interpreților sovietici, muzicienii din țara noastră vor lichida influențele ideologiei putrede a burgheziei, își vor desăvârși măiestria artistică și vor contribui astfel prin opere de un înalt nivel ideologic și artistic la lupta pentru construirea socialismului și întărirea forțelor păcii.

Uniunea Compozitorilor cheamă pe toți compozitorii, criticii și muzicologii, ca prin munca lor creatoare să dea un și mai mare avânt artei muzicale a patriei noastre scumpe, Republica Populară Română.

A. MIASNICOV

DESPRE PRINCIPALELE TRĂSĂTURI ALE REALISMULUI SOCIALIST

Partidul lui Lenin și Stalin acordă o mare atenție artei sovietice. Lucrările geniale ale lui V. I. Lenin și I. V. Stalin și Hotărârile C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. cu privire la problemele ideologice, generalizează experiența istorică a dezvoltării artei și indică perspectivele clare ale dezvoltării și înfloririi ei ulterioare.

Cele mai importante probleme ale esteticii sovietice: particularitățile și trăsăturile caracteristice ale metodei principale a artei sovietice, metoda realismului socialist, rolul scriitorilor, ca „ingineri ai sufletelor omenеști“ în educația comunistă a oamenilor muncii; principialitatea bolșevică în înalta măiestrie a operelor de artă; importanța criticii și autocriticii în artă, toate acestea precum și alte probleme complexe ale teoriei și practicei artei sovietice sunt rezolvate pe baza lucrărilor clasiciilor marxism-leninismului și a Hotărârilor C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. cu privire la problemele ideologice.

În fața criticilor de artă sovietici stau sarcini de mare răspundere, ca de pildă analiza în spirit creator a principalelor probleme ale esteticii sovietice, analiză bazată pe întreaga bogăție de idei a marxism-leninismului.

Tovarășul Stalin a dat definiția metodei realismului socialist. Bazele teoretice și importanța practică a metodei realismului socialist sunt puse în lumină de formularea foarte precisă din statutul Uniunii Scriitorilor Sovietici: „Realismul socialist, care este metoda principală a literaturii și criticii literare sovietice, cere artistului o imagine veridică, istorică și concretă a realității în dezvoltarea ei revoluționară. Totodată veridicitatea și caracterul concret al imaginii artistice a realității trebuie să se îndeplinească cu sarcina transformării ideologice și a educării oamenilor muncii în spiritul socialismului.“

Această formulă subliniază cele trei laturi principale ale realismului socialist: în primul rând, prezentarea veridică, istoric-concretă a realității; în al doilea rând, prezentarea realității în dezvoltarea ei revoluționară; și, în al treilea rând, îmbinarea veridicului și a caracterului istoric-concret al prezentării artistice cu sarcina transformării ideologice și educării oamenilor muncii în spiritul socialismului. Se înțelege că aceste trei particularități formează o unitate organică și că, numai luate astfel, în unitatea lor, caracterizează metoda realismului socialist. Toate aceste trăsături vădese legătura organică dintre realismul socialist și moștenirea literaturii clasice a trecutului, precum și caracterul înnoitor al artei sovietice.

Năzuința de a oglindi veridic viața, intră în rândul tradițiilor celor mai

durabile și mai mărețe ale literaturii clasice ruse. Despre această năzuință vorbea cu mândrie L. N. Tolstoi, subliniind că eroul cel mai drag al operelor sale, pe care-l iubește din tot sufletul și pe care tinde să-l reprezinte în toată frumusețea lui, este adevărul. Scriitorilor ruși le-a fost străină metoda fotografierii naturaliste, lipsită de viață, a realității. Avea dreptate A. M. Gorchî când, examinând în articolul „Distrugerea personalității”, particularitățile literaturii clasice ruse, sublinia că în Rusia fiecare scriitor era profund original, dar că pe toți clasicii i-a unit năzuința perseverentă de a înțelege și de a simți viitorul țării și al poporului, de a căuta să-l întrezărească.

Realismul socialist este moștenitorul firesc al celor mai bune tradiții ale artei clasice din trecut. Orice încercare de a înrădăcina o atitudine nihilistă față de arta trecutului, indiferent de cei care au întreprins-o — fie ei decadenți, futuriști, proletcultiști, rapp-oviști sau anti-patrioți cosmopoliți — a fost întotdeauna respinsă cu hotărîre de Partidul Bolșevic.

În lucrarea „Marxismul și problemele lingvisticii”, tovarășul Stalin, arătând cât este de greșită și sterilă din punct de vedere științific „noua teorie a limbii”, a relevat faptul că N. I. Marr introdusese în știință un ton îngâmfat, fudul, lipsit de modestie, impropriu marxismului, ton care duce la negarea ușuratecă a tot ce a existat în lingvistică până la el. Tovarășul Stalin a amintit că geniali întemeietori ai socialismului științific, Marx și Engels, considerau că materialismul lor dialectic este produsul dezvoltării tuturor științelor inclusiv filosofia, din perioada precedentă.

În scrisoarea către Demian Bednii din Decembrie 1930, I. V. Stalin a dat o minunată lecție privind atitudinea față de moștenirea trecutului.

După cum se știe, Lenin și Stalin apreciau mult operele lui Demian Bednii, care a proslăvit cuceririle Revoluției și a demascat pe dușmanii poporului. Dar V. I. Lenin remarcase într-o convorbire cu Gorchî, că, în unele din operele sale, Demian Bednii rămâne în urma vieții și nu ajută poporul să meargă înainte. Acestor rămăneri în urmă li se datoresc serioasele erori ale scriitorului. După cum subliniază I. V. Stalin în scrisoarea sa, critica făcută de Demian Bednii lipsurilor observate în viața sovietică a degenerat într-o calomniere a Uniunii Sovietice, a trecutului și prezentului ei. Demian Bednii uitase că Rusia devenise centrul mișcării de eliberare din lumea întreagă și că în afară de Rusia reacționară, a existat și o Rusie revoluționară, — Rusia lui Radișcev și Cernâșevschi, a lui Jeliabov și Ulianov, a lui Halturin și Alexeev. Tovarășul Stalin a amintit cu acest prilej de minunatul articol al marelui patriot și internaționalist Lenin „Despre mândria națională a velico-rușilor”, articol în care Lenin vorbea despre dragostea de patrie și limbă, despre puternicul popor rus, care a luptat neobosit împotriva asupritorilor. Numai degenerați de teapa troțchistului Lelevici — scria tovarășul Stalin, oameni ruși de popor, cărora nu le este scumpă cultura națională rusă, pot uita toate acestea.

În scrisoarea către Demian Bednii, tovarășul Stalin a mai ridicat o problemă foarte însemnată — problema sarcinilor care revin unui poet al proletariatului înaintat. Scriitorul care are o atitudine disprețuitoare față de trecut, care nu înțelege importanța glorioaselor tradiții revoluționare ale Rusiei și care nu a sesizat sensul procesului istoric care a făcut din Rusia centrul mișcării de eliberare din lumea întreagă, — scriitorul care nu știe ce este mândria națională, revoluționară, — un asemenea scriitor nu poate deveni cântărețul proletariatului înaintat.

Recunoscând marea însemnătate a culturii naționale ruse, Lenin și Stalin nu au considerat niciodată procesul dezvoltării culturii ca un curent unic de dezvoltare ascendentă. În condițiile capitalismului, indică Lenin și Stalin, există două culturi naționale: o cultură democratică, cultura majorității poporului, cultura a nouă

zecimi din națiune și o cultură burgheză, cultura claselor dominante, cultura unei zecimi din națiune. O cultură cu adevărat democratică conține elemente de cultură socialistă. Fiecare națiune are particularitățile ei specifice și își aduce aportul la tezaurul culturii mondiale, îmbogățind-o.

Lucrările lui Lenin și Stalin ne ajută să înțelegem că în condițiile capitalismului, istoria artei este istoria luptei dintre două culturi. Aceste lucrări îi înarmează pe cercetătorii artei sovietice în lupta împotriva teoriei burghezo-liberale a curentului unic. Cu toate acestea, în lucrările unora din cercetătorii sovietici, care au analizat problema tradițiilor și a spiritului înnoitor, se întâlnesc uneori greșeli serioase. Unii cercetători tind să dizolve realismul socialist în estetica realismului critic; alții tind să rupă realismul socialist de estetica realismului critic.

În lumina formulării staliniste a realismului socialist, discuțiile literare care au avut loc în U.R.S.S. în urmă cu câțiva ani ne apar cu totul sterile. Unii critici au încercat să împartă metoda realismului socialist în două — realism și romantism — și să arate că realismul socialist constă din îmbinarea mecanică a acestor două elemente. În felul acesta se dădea o interpretare cu totul greșită atât esenței realismului cât și esenței romantismului. Acești critici considerau realismul o simplă copie a realității, un naturalism searbăd, lipsit de orice idealuri înalte; iar romantismul era considerat ca o oglindire a năzuințelor subiective ale scriitorului, năzuinți ale căror rădăcini nu s'înfipse în realitate. Reieșea din această „teorie“ absurdă că realismul este reflectarea unei vieți lipsite de idealuri, iar romantismul, reflectarea unor idealuri inexistente în viață. Această „teorie“ nu numai că denatura înțelegerea realismului, a romantismului și a realismului socialist, dar era pătrunsă de neîncrederea în realitatea socialistă sovietică.

Arătând în mod just cât de greșită și dăunătoare este această „teorie“, alți critici s'au mărginit să stabilească adevărul incontestabil că romantismul revoluționar este o parte organică integrantă a metodei realismului socialist. Adevărul a fost stabilit. Problemele realismului socialist n'au fost însă aprofundate mai departe în lucrările acestor critici.

Mulți cercetători se referă la afirmațiile lui A. M. Gorchi atunci când studiază problemele realismului socialist. Scrierile lui Gorchi cuprind numeroase idei foarte juste, care pun în lumină diferențele trăsături ale realismului socialist.

Bazându-se pe cele spuse de Lenin și Stalin cu privire la artă, Gorchi a relevat în mod just că realitatea socialistă sovietică este educatorul oamenilor sovietici, că realismul socialist sovietic afirmă că existența este acțiune, iar viața o continuă desvoltare; precum și faptul că artistul sovietic trebuie să privească realitatea dela înălțimea țelurilor minunate către care ne îndreptăm, să oglindească nu numai ceea ce există, dar și ceea ce năzuim să atingem, nu numai să vadă ci și să prevadă, știind să sezeze tendința esențială a desvoltării. Toate aceste prețioase idei ale lui Gorchi, risipite prin diversele sale lucrări, nu reprezintă însă o formulă unică, unitară a realismului socialist.

Gorchi nu a soluționat întotdeauna just problema tradiției și a spiritului inovator. Și poate că nu vom găsi în operele niciunui scriitor un imn atât de entuziast închinat literaturii clasice ruse cum găsim în operele lui Gorchi. El a vorbit despre importanța mondială a literaturii clasice ruse, despre lupta nobilă a clasicii ruși împotriva asupritorilor, despre diversitatea de talente și originalitatea lor, despre tipurile artistice profunde, puternice, create de clasicii ruși, despre măiestria neasemuită a limbii lor, etc. Când Gorchi a trecut însă la problema deosebiri dintre literatura sovietică și literatura clasică, el a afirmat într-o serie de cazuri că literatura clasică este învăluită toată în întunerecul unei atitudini pesimiste față de viață, clasicii nu au creiat un erou înzestrat cu voință, că problema atitudinii față de clasicii se reduce numai la problema însușirii măiestriei, etc. Scoase din contextul

general al operelor lui Gorchî, aceste afirmații greșite ar putea fi folosite pentru o interpretare greșită a principalelor sale poziții estetice.

Numai bazându-se pe operele clasicilor marxism-leninismului, studiind în lumina acestor opere părerile lui A. M. Gorchî precum și ale altor scriitori sovietici despre realismul socialist, numai generalizând experiența dezvoltării artei sovietice, vor putea cercetătorii sovietici să desbată rodnic problemele esteticii sovietice.

Oglindirea veridică a realității, care ține seamă de condițiile concret istorice, este una dintre principalele cerințe ale realismului socialist. Problema veridicului în realismul socialist nu poate fi aprofundată decât pe baza teoriei leninist-staliniste a reflectării.

Independent de conștiința noastră, arată tovarășul Stalin în lucrarea „Despre materialismul dialectic și materialismul istoric“, există lumea materială, natura, existența. Materia este factorul prim, este izvorul senzațiilor, reprezentărilor și al conștiinței noastre. Lumea poate fi pe de-a-tregul cunoscută. Cunoștințele noastre, verificate prin experiență, sunt cunoștințe autentice. Nu există „lucruri în sine“ care nu pot fi cunoscute, ci există numai lucruri care n-au fost cunoscute încă. În procesul de studiere al lumii, noi o cunoaștem din ce în ce mai profund.

Cunoașterea științifică și cunoașterea artistică a lumii nu se deosebesc, în fond, una de alta; ele se deosebesc numai în formă. Știința reflectă lumea sub formă de noțiuni științifice, iar arta — sub formă de imagini artistice.

În broșura „Cum am învățat să scriu“, Gorchî arată că tipurile literare se creiază după legile abstractizării și concretizării: se abstractizează și se separă trăsăturile multor oameni, care apoi se concretizează într-o singură imagine. După cum constructorii clădesc turnuri sau clopotnițe din cărămizi, tot astfel și artiștii creiază, din caractere separate, imagini ample, — tipuri.

Estetica marxistă-leninistă respinge și tendința hegeliană de desconsiderare a artei, pe care Hegel o socoate, în comparație cu filosofia, un stadiu inferior al gândirii umane, după cum respinge și încercările decadenților de a proclama arta drept singurul mijloc de a pătrunde în adâncul conștiinței umane.

Marxism-leninismul este ideologia celei mai înaintate clase din societatea contemporană — clasa muncitoare, — care este interesată ca lumea să fie reflectată cât mai veridic, pentru a transforma lumea potrivit intereselor sale, intereselor întregii omeniri progresiste. Oamenii sovietici construiesc comunismul în concordanță cu legile dezvoltării sociale. Nu există contradicții între năzuințele și reprezentările lor despre lume și procesul istoric real. Deaceia, ei apără totdeauna adevărul.

Toate revoluțiile din trecut n-au fost, în fond, decât înlocuirea unei forme de exploatare a omului de către om, prin altă formă de exploatare. Deaceia, clasele dominante nu aveau interes să desvăluie veridic, cu profunzime și precizie științifică, esența transformărilor produse și a raporturilor create. În lucrarea sa „18 Brumar al lui Ludovic Bonaparte“, Karl Marx a arătat că cei care luptau pentru o societate burgheză în epocile de criză revoluționară invocau ajutorul spiritelor trecutului, își însușeau numele, lozincile de luptă, costumele lor, pentru a juca noua piesă a istoriei universale în această travestire venerabilă. Astfel, Cromwell a împrumutat din Vechiul Testament limbajul, pasiunile și iluziile necesare revoluției burgheze. Luther s'a travestit în apostolul Pavel. Revoluția burgheză franceză s'a deghizat rând pe rând în republică romană și în imperiul roman. Marx subliniază că ideologii burghezi au găsit în tradițiile trecutului, idealurile, formele artistice și iluziile de care aveau nevoie pentru a-și ascunde lor înșiși conținutul burghez li-

mitat al luptei lor și pentru a-și menține pasiunile la înălțimea unei mari tragedii istorice. Burghezia a căutat să prezinte interesele ei proprii drept interesele întregului popor.

Marea Revoluție Socialistă din Octombrie se deosebește principal de toate revoluțiile precedente prin faptul că a fost îndreptată împotriva oricărei exploatare și a oglindit interesele maselor populare. Adevărul bolșevic cuprins în lozincile revoluționare, care exprimau ceea ce simțea poporul, a stimulat masele cele mai largi la adevărata creație istorică. De aceea, Partidul Bolșevic s'a ferit de fanteziile inconsistente și a luptat împotriva frazelor retorice goale, împotriva pălăvrăgelii politice. V. I. Lenin ne-a îndemnat să dăm o atenție deosebită aspectelor de fiecare zi ale vieții interne din fabrici, sate și ale vieții militare, unde se crează raporturi cu adevărat noi între oameni. În primii ani ai Revoluției, Lenin a apreciat mult schițele realiste ale lui Serafimovici care erau înțelese de mase, versurile lui Demian Bednii care loveau în dușmani și a întâmpinat cu căldură cărticica tânărului literat din provincie, A. Todorschi, „Un an cu pușca și cu plugul“. Lenin i-a îndemnat cu insistență pe A. M. Gorchi și pe ceilalți scriitori sovietici să studieze viața de fiecare zi a poporului, care se eliberase de exploatare și începuse să construiască societatea socialistă. Lenin a atras atenția tuturor oamenilor sovietici asupra mlădițelor modeste ale comunismului, acelea pe care le întâlnești zi de zi și cerea să se aibă o grijă deosebită pentru ele, arătând în mod profetic că va crește o minunată grădină acolo unde pe atunci erau numai lăstare.

Genialii conducători ai maselor muncitoare, Lenin și Stalin, găsesc adevărata poezie nu în cuvintele răsunătoare, nu în personagiile istorice grandioase și nici în scenele de efect, ci în viața reală. El îi îndeamnă pe scriitorii sovietici să oglindească adevărul acestei vieți.

Scrisoarea tovarășului Stalin către Demian Bednii din 15 Iulie 1924, este un strălucit document, un model de stil bolșevic în îndrumarea literaturii. În această scrisoare, care uimește prin caracterul ei multilateral și prin bogăția problemelor pe care le pune, tovarășul Stalin a făcut o profundă generalizare: filosofia tristeței universale este filosofia celor care părăsesc scena, celor care și-au trăit traiul. Filosofia oamenilor sovietici este plină de profundul optimism social al constructorilor lumii noi. Tovarășul Stalin a scos în evidență mai târziu și în convorbirea cu cineștii, această bază optimistă a concepției despre lume a poporului, care are încredere în forțele sale și care privește viitorul cu curaj. Poporul iubește o artă plină de vigoare și de dragoste de viață. Tovarășul Stalin a ironizat pe oamenii de artă care nu înțeleg acest lucru.

Ilustrând prin exemple cum trebuie desvăluit în mod realist sensul fenomenelor în diferite domenii ale vieții, tovarășul Stalin atrage atenția asupra noului în viața de partid, în viața internă a Țării Sovietice și în viața internațională.

În lumina acestor probleme, sunt cu deosebire importante sfaturile în directă legătură cu creația, pe care i le dă în această scrisoare tovarășul Stalin lui Demian Bednii. Tovarășul Stalin îl sfătuiește pe poet să dea o raită prin Bacu. Aspectul exterior al Tiflisului, spune tovarășul Stalin, este mai atrăgător. Dar pădurile de sonde petrolifere din Bacu, noua construcție industrială de acolo, pot oferi un material foarte bogat pentru creația poetului. Cunoașterea îndeaproape a centrului industrial Bacu îl putea ajuta pe poet să creeze opere artistice realiste, legate de viață și de victoriile în muncă ale clasei muncitoare.

Tovarășul Stalin subliniază în toate scrierile și cuvântările sale necesitatea studierii vieții de către scriitori ca o condiție primordială pentru crearea unor opere artistice de valoare. Când vorbește despre o operă de artă, I. V. Stalin pune în primul rând problema: cât de realist oglindește scriitorul viața. Iată de ce, spre pildă, în aprecierea făcută asupra piesei „Virinea“ de Seifulina, apreciere scrisă în cartea

vizitatorilor de onoare ai teatrului „E. Vahtangov“, tovarășul Stalin a remarcat ca un merit al scriitoarei faptul că piesa ei este o frântură de viață, ruptă din viața adevărată.

Partidul Bolșevic îi învață pe oamenii de artă sovietici să nu se teamă de adevăr și să oglindească viața în toate aspectele ei, în toată complexitatea ei, viața în mișcare, în luptă. Sarcina artiștilor sovietici — scrie tovarășul Stalin cu prilejul celei de a 15-a aniversări a cinematografului sovietice — este de a crea opere care să-i mobilizeze pe oamenii muncii la îndeplinirea sarcinilor importante ale construcției socialiste, care să le vorbească atât despre realizările cât și despre greutățile construcției socialiste.

Lămurind în convorbirea din 1932, cu scriitorii sovietici, principiile fundamentale ale realismului socialist, tovarășul Stalin a arătat că dacă scriitorul oglindește cinstit adevărul vieții, ajunge inevitabil la marxism. Imaginile și evenimentele nu pot fi inventate, stând în camera de lucru, a subliniat tovarășul Stalin. Ele trebuie luate din viață — : studiați viața, învățați dela viață.

Este regretabil faptul că nici până astăzi unii scriitori sovietici nu urmează înțeleapta indicație stalinistă și nu studiază temeinic viața, rămânând în urma cerințelor poporului.

Eroii timpului nostru sunt oamenii sovietici — constructorii comunismului — și înainte de toate, detașamentul lor de avangardă — clasa muncitoare. Muncitorul nostru înaintat este un om nou, crescut de orânduirea sovietică, inovator în producție, care nu poate trăi fără să învețe și să progreseze. El duce o muncă obiștească intensă și trăiește o viață interesantă și multilaterală. Cerințele sale culturale au crescut foarte mult. Dar unii scriitori, ca de pildă, N. Caterli în romanul „Furca de bronz“ sau A. Râciagov, în romanul „Spre culmi“, au înfățișat unilateral pe muncitorul sovietic înaintat, subliniind numai o latură a vieții sale — viața petrecută în producție, fără a reflecta în mod realist portretul său moral, universul lui lăuntric și participarea lui de fiecare zi la viața socială și politică a țării.

Partidul Bolșevic și tovarășul Stalin au condamnat întotdeauna cu asprime zugrăvirea falsă a vieții. Este de ajuns să ne amintim acele extrase din scrisoarea către Demian Bednii, publicate în vol. 13-lea al „Operele“ lui I. V. Stalin, pentru a vedea ce atitudine intransigentă bolșevică ia tovarășul Stalin față de operele acelea care prezintă viața sovietică defăimând-o, care sunt pline de născociri mincinoase cu privire la istoria poporului sovietic și care dezonorează numele de artist sovietic.

Toate hotărârile Comitetului Central al Partidului Bolșevic și toate articolele din presa de partid, condamnă cu severitate asemenea opere. Au scris neadevăruri despre viața sovietică Ahmatova și Zoșcenko; au denaturat realitatea noastră, regizorii filmului „Viața cea mare“; nu au prezentat în mod just pe oamenii sovietici nici dramaturgii și compozitorii criticați în cunoscutele hotărâri ale C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. cu privire la problemele ideologice.

Recent, presa sovietică a combătut și cu drept cuvânt versurile greșite din punct de vedere ideologic ale poeziilor Sosiura și Procofiev și libreturile operelor „Din toată inima“, și „Bogdan Hmelnițchi“. Autorii acestor opere s'au abătut dela adevărul vieții.

Prima cerință a realismului socialist este reflectarea veridică, istoric concretă a realității. Ori, Vladimir Sosiura a zugrăvit o Ucraină așa cum era în trecut, în afara timpului și epocii. Poetul a observat salciile pletoase, păsărelele, valurile Niprului, dar toate acestea nu sunt în măsură să desvăluie imaginea Ucrainei Sovietice de astăzi, a Ucrainei industriale, a Ucrainei colhoznice, — a Republicii Socialiste Sovietice. Poetul Sosiura a spus un neadevăr, el a creat o poezie naționalistă.

Alexandru Prokofiev a descris în multe poezii pârâiașe liniștite și mesteacăn, imaginea muncitorului dela țară cu secera și coasa. El a trecut cu vederea mărețele transformări sociale, care s'au produs în țara noastră. El nu cunoaște satul colhoznic actual. Deaceea versurile lui zugrăvesc viața fals, iar prin complecta idealizare a țării și prin conținutul lor de idei amintesc poezia naționalistă a lui Sosiura.

Opera „Bogdan Hmelnițchi“ este scrisă de compozitorul Danchevici, după libretul lui V. Vasilevski și A. Corneiciuc. Autorii libretului au comis o serioasă abatere dela adevărul istoric nereflectând lupta poporului ucrainean împotriva șleahiei poloneze, suferințele poporului. Însăși figura lui Bogdan Hmelnițchi este înfățișată schematic în libret, iar unul dintre tovarășii săi de arme, Bogun, este transformat într'un cavaler senzitiv. Autorii libretului au creat o lucrare falsă, care a fost desaprobată de societatea sovietică.

Nesocotirea adevărului artistic duce inevitabil la forme decadente. Insuccesul operei lui Jucovski „Din toată inima“, prezentată la Teatrul Mare al U.R.S.S. și pe care spectatorii sovietici au dezaprobat-o în unanimitate, arată cât de îndreptățită este această constatare.

Numai opera de artă care oglindește profund și veridic viața, poate cuceri simpatia omului sovietic. Omul sovietic iubește adevărul și urăște minciuna.

Reflectarea vieții în desvoltarea ei revoluționară este o parte integrantă a realismului socialist.

Tovarășul Stalin a arătat că poporul sovietic nu poate merge înainte fără a cunoaște țelurile acestui mers înainte. În consecință, nici scriitorul sovietic care reflectă veridic viața nu poate înfățișa eroii săi în mod static, ci trebuie să arate calea desvoltării lor. Indemnându-i pe artiștii sovietici să învețe din viață, tovarășul Stalin a subliniat în acelaș timp că ei trebuie să se orienteze bine în cele ce văd. Ori, pentru a te orienta bine în ceea ce vezi trebuie să cunoști bine marxismul.

Problema concepției înaintate despre lume a artistului sovietic este adeseori ocolită în critica sovietică. Mulți cercetători subliniază numai o singură latură a realismului socialist — necesitatea reflectării veridice a vieții, dar uită că reflectarea veridică a realității nu este posibilă în zilele noastre dacă nu se arată desvoltarea ei revoluționară, adică dacă nu sunt bine înțelese legile desvoltării vieții, descoperite de clasicii marxismului.

Nu există și nu a existat vreodată știință mai creatoare decât marxismul. Nici o știință — a spus tovarășul Stalin în lucrarea „Marxismul și problemele lingvisticii“ — nu se poate desvolta și nu poate prospera fără luptă de opinii, fără libertatea criticii. Numai bucherii și talmudiștii înlocuesc cercetarea vieții prin formule și citate învățate pe de rost, pe care le citează când trebuie și când nu trebuie, în loc să studieze condițiile concrete ale vieții. Un adevărat marxist este întotdeauna plin de patos creator, el este mereu în căutare și nu se mulțumește cu cât a realizat.

Marxismul creator deschide în fața artistului posibilități nelimitate. Realitatea este plină de contradicții. A ști să găsești în această realitate plină de contradicții material pentru făurirea unor caractere tipice în împrejurări tipice și a descoperi tendința tipică a desvoltării — iată sarcina grea, dar nobilă care stă înaintea fiecărui artist sovietic.

Viața, ne învață tovarășul Stalin, nu stă niciodată pe loc. În viață se desfășoară întotdeauna o luptă: lupta între vechi și nou, lupta între ceea ce piere și ceea ce se desvoltă. Dar ceea ce piere, luptă ca să existe și apără cauza sa pierdută. Ideile vechi care servesc interesele forțelor care și-au trăit traiul, ale societății, frânează mersul înainte al vieții. Forțele noi, ce se nasc, își apără dreptul lor la existență. Ideile și teoriile noi, care servesc interesele păturilor înaintate ale societății, înlesnesc desvoltarea societății, mersul ei înainte. Ele devin cu atât mai însemnate, cu cât reflectă mai precis particularitățile desvoltării reale. Noul — ne învață to-

varășul Stalin — este de neînvins, mersul său înainte nu poate fi stăvilit; vechiul va pieri inevitabil, chiar dacă astăzi puterea lui ar mai fi încă mare.

Tovarășul Stalin învață pe oamenii sovietici să privească înainte, departe, să creadă în forța noului, să lupte pentru biruința noului. Partidul — a spus tovarășul Stalin — „știe tot atât de bine să construiască noul, precum să distrugă vechiul“. Construirea socialismului în Uniunea Sovietică, Marele Război pentru Apărarea Patriei și evenimentele de după război confirmă adevărul adânc al previziunilor staliniste.

Tovarășul Stalin a dat criticilor sovietici numeroase lecții de felul cum trebuie scoase în evidență fenomenele noi din viață și ajutate să se desvolte.

În perioada războiului civil, Lenin i-a sfătuit pe literați să studieze experiența vieții de fiecare zi, să vadă în această experiență mlădițele modeste ale comunismului, să aibă grijă de ele, să le ajute să se desvolte. La sfârșitul perioadei 1920—1930, U.R.S.S. sub conducerea partidului lui Lenin și Stalin a pășit la îndeplinirea primului plan cincinal, care pune bazele economice ale socialismului. Mlădițele comunismului deveniră ramuri tinere. Incepea să se desfășoare întrecerea socialistă.

Tovarășul Stalin a scris prefața la broșura „Întrecerea maselor“ de E. Mîculina. Tovarășul Stalin a caracterizat puternicul avânt al maselor în producție în anii aceia, drept metoda comunistă de construire a socialismului pe baza activității maxime a maselor de milioane ale oamenilor muncii, drept înflorirea tuturor posibilităților și talentelor omului eliberat de sub jugul exploatarei. Întrecerea nu are nimic comun cu concurența, a arătat tovarășul Stalin: concurența înseamnă dominația unora și moartea altora, iar întrecerea este ajutorul tovarășesc dat de frunțași celor rămași în urmă pentru a obține un avânt general.

După ce broșura apăruse s'a constatat că ea conține diferite inexactități și greșeli. Criticii zeloși au hotărât ca această broșură să fie retrasă. În scrisoarea către Felix Con, din 9 Iulie 1929, tovarășul Stalin a protestat cu hotărîre împotriva unei asemenea metode araceeviste și înainte de orice a pus problema caracterului greșelilor pe care le conținea broșura. S'a văzut că autoarea nu scrisese lucruri inexacte decât în anumite amănunte, dar că orientarea generală a broșurei era justă, neconținând nimic antipartinic sau nesovietic. Broșura popularizează ideia întrecerii și inoculează cetitorului spiritul întrecerii. Tovarășul Stalin dăduse ca exemplu un caz luat din literatură. Celebrul scriitor al timpurilor noastre, Șolohov, arată în scrisoare tovarășul Stalin — a comis și el o serie de greșeli grosolane în primele două volume ale romanului „Pe Donul liniștit“, dar rezultă oare de aci că romanul trebuie retras din vânzare? Scrisoarea tovarășului Stalin către Felix Con a fost de o mare însemnătate în lupta împotriva acelor care căutau să statornicească un regim araceevist în critică, și în deosebi în lupta împotriva procedeelor rapp-oviste de ponegire în materie de literatură.

Partidul îi învață pe critici să deosebească în cărțile pe care le analizează ceea ce este dominant, principal și central de ceea ce este particular și secundar; îi învață să aprecieze just caracterul greșelilor săvârșite de scriitori. În această privință, prezintă deasemenea un mare interes scrisoarea tovarășului Stalin din 19 Martie 1930 adresată scriitorului Bezâmenschi în legătură cu cele două piese ale acestuia „Un foc de armă“ și „O zi din viața noastră“, pe care critica le atacase pe motiv că ar fi niște opere mic burgheze, ba chiar antipartinice. Bezâmenschi s'a adresat tovarășului Stalin, rugându-l să dea o apreciere asupra acestor opere.

Tovarășul Stalin a definit în primul rând trăsătura fundamentală, patosul acestor piese, în care scriitorul pune în lumină neajunsurile aparatului nostru, manifestând profunda convingere că aceste neajunsuri pot fi îndreptate. De aci reiese o concluzie teoretică foarte importantă: dacă scriitorul în opera sa

supune opiniei publice frânturi din viață arătând lipsurile serioase ale muncii și dacă scriitorul crede într'adevăr în biruința inevitabilă a noului, a elementului înaintat asupra elementului vechi și care și-a trăit traiul, cititorii sovietici vor primi cu recunoștință această operă. Dacă, dimpotrivă, scriitorul va scoate la lumină o frântură din viață care este îngreunată de rămășițele capitalismului în conștiința și existența oamenilor sovietici și va afirma că aceasta este viața adevărată... a poporului, așa cum afirma Zoscenco în povestirile sale calomnioase, atunci cititorul sovietic va respinge asemenea opere, știind că sunt mincinoase, că sunt frânturi din trecutul pe cale de dispariție, care pierd în procesul luptei pentru triumful comunismului. Deaceia, tovarășul Stalin l'a muștrat atât de aspru și cu atâta sinceritate bolșevică pe Demian Bednii, care publicase foiletoanele calomnioase „Dă-te jos de pe cuptor”, „Fără cruce” și „Băltoaca”.

Desvăluind patosul fundamental din creația scriitorilor, tovarășul Stalin n'a îndemnat în schimb niciodată să se cocolească diferitele lor greșeli de amănunt. Astfel, de pildă, el a sfătuit ca E. Miculina „să fie trasă de urechi” și să fie serios criticată în presă pentru că săvârșise o serie de inexactități grosolane în broșura ei. În piesele lui Bezâmenschi „Un foc de armă” și „O zi din viața noastră”, tovarășul Stalin a semnalat prezența unor rămășițe ale avantgardismului comsomolist dar, fără a trece sub tăcere greșelile, tovarășul Stalin a arătat că nu aceste lipsuri neînsemnate, care țin de domeniul trecutului, constituie trăsătura fundamentală a conținutului acestor piese.

Lupta dintre nou și vechi pătrunde în toate sferile vieții sovietice și se manifestă și în lupta dintre diferitele curente în artă.

În răspunsul dat lui Bill Belotercovschi, în 1929, tovarășul Stalin arată că ar fi nelalocul lui să aplicăm în artă noțiunile interne de partid, de deviere „de dreapta” sau „de stânga”, arătând că arta nu este un domeniu de partid, ci un domeniu incomparabil mai vast. Dar existau totuși în literatură tot felul de tendințe, printre care și tendințe antisovietice. Partizanii regimului araceevist în literatură, rapp-oviștii, cereau să se treacă la lichidarea pe cale administrativă a literaturii neproletare. Tovarășul Stalin socotea că un astfel de procedeu în artă este nejust. Esențialul nu este, spunea el, să interzici, ci să înlături de pe scenă pe calea întrecerii maculatura neproletară. Numai în condițiile întrecerii putem obține formarea și cristalizarea literaturii sovietice. Întreaga dezvoltare ulterioară a literaturii a arătat cât de justă era calea indicată de tovarășul Stalin.

Legea luptei contrariilor, a luptei dintre vechi și nou, se manifestă într-o societate socialistă altfel decât într-o societate împărțită în clase antagoniste. Contradițiile care în societatea socialistă sunt antagoniste, se desvăluie și se lichidează prin critica și autocritica bolșevică. Deaceia Partidul Bolșevic a sprijinit întotdeauna critica și autocritica creatoare și i-a condamnat cu asprime pe cei ce nu înțeleg importanța criticii și autocriticii în societatea sovietică.

La sfârșitul perioadei 1920—1930 A. M. Gorchi, căutând să rezolve această problemă, a comis o greșală. Gorchi socotea că, în raport cu realizările imense ale poporului sovietic în construirea societății socialiste noi, diferitele lipsuri în muncă sunt neînsemnate. Deaceia el susținea că tovarășii care scot la iveală aceste lipsuri dau apă la moară dușmanilor și i-a sfătuit pe militanții din presă să nu critice prea mult lipsurile și să vorbească în schimb despre realizări. Tovarășul Stalin a arătat în scrisoarea din 17 Ianuarie 1930 adresată lui Gorchi, greșala pe care o face marele scriitor în felul de a înțelege autocritica.

Gorchi nu vedea decât o singură latură a autocriticii, latura negativă și sublinia că ea dă material dușmanilor. Tovarășul Stalin a fost de acord cu Gorchi asupra faptului că o asemenea latură negativă există, dar nu că aceasta ar fi principala latură.

Gorchi n'a sesizat că în primul rând, autocritica descătușează energia constructivă a oamenilor muncii, că ea stimulează inițiativa creatoare și că aceasta constituie principalul în autocritică. Deaceia partea pozitivă a autocriticii — i-a arătat tovarășul Stalin lui Gorchi — depășește partea ei negativă.

Respingând propunerea lui Gorchi de a se renunța la autocritică, tovarășul Stalin a găsit, totuși, un sâmbure rațional în cele arătate de Gorchi. Dacă presa accentuează prea mult lipsurile și uneori le etalează chiar, atunci trebuie stabilit un echilibru, ba chiar arătarea lipsurilor trebuie contrabalansată prin arătarea realizărilor; dar în nici un caz nu trebuie să se renunțe la autocritică. Toate aceste indicații date de tovarășul Stalin au o legătură directă cu literatura. Autocritica contribuie să desvăluie mai adânc lupta dintre vechi și nou din viața sovietică, cu alte cuvinte, ea contribuie la prezentarea realistă a vieții în dezvoltarea ei revoluționară.

Istoria, spunea tovarășul Stalin în convorbirea cu scriitorul german Emil Ludwig, o fac oamenii. Dar oamenii fac istoria numai în măsura în care înțeleg just condițiile în care se află și în măsura în care înțeleg cum trebuie schimbate aceste condiții. Numai vulgarizatorii marxismului neagă rolul personalității în istorie.

Dar oamenii sunt de tot soiul. Unii apără ideile progresiste, alții luptă pentru victoria ideilor reacționare. Lupta de eliberare condusă de proletariat și Marea Revoluție Socialistă din Octombrie au chemat la viață forțele nesecate ale poporului. Lenin și Stalin ne învață să descoperim în masele muncitoare talente adevărate, capabile să se manifeste în diferite domenii ale științei și culturii.

Acest lucru este valabil și pentru literatură. Tovarășul Stalin a arătat că trebuie dusă lupta împotriva acelor „ași“ ai literaturii, care nu lasă drumul liber tinerilor. Obiceiului boieresc de a-i promova pe „corifeii“ care sunt în orice caz consacrați, tovarășul Stalin i-a opus preocuparea curajoasă de a promova oameni tineri și capabili, autori simpli și necunoscuți, care se străduiesc să aducă contribuția lor la tezaurul comun al construcției socialiste. Datorită înțeleptelor indicații staliniste literatura sovietică se completează neîncetat cu forțe tinere, din rândul cărora Partidul Bolșevic educă cu grijă și exigență artiști talentați. Reprezentanții generației mai în vârstă și tineretul talentat dezvoltă cu puteri unite arta sovietică.

În educația scriitorilor sovietici joacă un rol imens critica și autocritica bolșevică. Critica principală, dar în același timp plină de solicitudine a contribuit întotdeauna și contribuie la dezvoltarea scriitorilor sovietici. O strălucită pildă în acest sens este recenta ediție complectată și îmbogățită a romanului „Tânără gardă“ de A. Fadeev. Cititorii sovietici au primit la vremea ei cu căldură această operă, care înfățișează eroismul tineretului sovietic în timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei. Deși a prețuit mult romanul lui A. Fadeev, critica de partid a relevat o serie de lipsuri importante ale acestei minunate opere. Tovarășul Fadeev a avut o atitudine bolșevică față de critica de partid. El a cercetat din nou faptele concrete, a studiat mai profund viața și a creat o nouă variantă a romanului. Scriitorul a izbutit să arate forța conducătoare a Partidului Bolșevic în lupta eroică a patrioților sovietici și legătura organică dintre activitatea eroilor luptei ilegale bolșevice și lupta întregului popor, a izbutit să creeze minunate tipuri de comuniști conducători ai „Tinerei găzi“, să pună și mai bine în lumină figurile comsomoliștilor și să sublinieze îmbinarea spontaneității tinerești cu înaltul patriotism sovietic.

Este inevitabil ca problema reflectării veridice a vieții în dezvoltarea ei revoluționară să pună problema idealului estetic al omului sovietic. În centrul atenției artistului se află întotdeauna omul. Cu drept cuvânt Gorchi numea arta, știința despre om.

Încă pe vremea lui, Marx arătase care sunt bazele concepțiilor estetice ale

omului. „Animalul — a arătat Marx — crează numai ceea ce este necesar pentru continuarea vieții speciei căreia îi aparține. În fond, animalul nu este capabil de creație, el cunoaște numai consumația. Numai omul este în stare să creeze cu adevărat. El știe să producă în concordanță cu necesitățile fiecărei specii și știe întotdeauna să se apropie de obiect cu măsură potrivită, cu alte cuvinte, dezvoltă toate posibilitățile în stare latentă ale naturii, lucrurilor și însușirilor omenești. Deaceia, el creează și conform cu legile frumosului“.

Dar în condițiile societății capitaliste, posibilitatea creației adevărate în toate domeniile vieții este încătușată de relațiile de exploatare. Muncitorul din fabrica capitalistă simte el însuși că munca nu-i aparține. În muncă el nu numai că nu-și desfășoară liber energia fizică și intelectuală, dar dimpotrivă el își istovește trupul și-și ruinează inteligența. Muncitorul nu se simte el însuși decât în afara muncii pentru exploatator. Adevăratele însușiri omenești ale muncitorului exploatat ies la suprafață în procesul luptei împotriva lumii capitaliste. Deaceia, după cum sublinia Engels, sarcina literaturii înaintate în aceste condiții este de a înfățișa realist raporturile sociale reale din societatea capitalistă, de a sdruncina optimismul lumei burgeze și de a zămisli credința în posibilitatea de a schimba lumea.

După victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, omul a căpătat pentru prima dată posibilitatea de a-și dezvolta multilateral mintea, sentimentele și voința. Această victorie de o importanță istorico-mondială a dus la un elan de muncă al maselor populare nemaîntâlnit în istoria omenirii. Dar în primii ani ai Puterii Sovietice, după cum a subliniat tovarășul Stalin în scrisoarea către Gorchî, nu toți au avut nervii, forța, tăria de caracter și înțelegerea necesară pentru a privi tabloul grandios al înfrângerii vechiului și al construirii noului în sensul necesității lui, și, prin urmare, să-l dorească. Dar nici chiar atunci acești oameni nu reprezentau majoritatea. Forța noastră, sublinia tovarășul Stalin, stă în faptul că tonul vieții îl dau bolșevicii, constructorii socialismului încrezători în victoria lor.

Au trecut peste două decenii decând a fost scrisă această scrisoare. În U.R.S.S. s'a construit socialismul și s'a realizat unitatea morală și politică fără precedent a poporului sovietic. Poporul și comunismul au devenit noțiuni de nedespărțit, U.R.S.S. a adus jertfe nenumărate pentru a salva omenirea de barbaria fascistă și se află astăzi în avangarda luptei pentru pace, democrație și socialism.

În aceste condiții, omul țării sovietice a căpătat posibilități nemaîntâlnite pentru a crea — cum spunea Marx — după legile frumosului. În fața tuturor artiștilor sovietici stă greua dar nobila sarcină, de a înfățișa această viață nouă în dezvoltarea ei revoluționară și de a arăta frumusețea biruinței noului asupra vechiului, frumusețea dezvoltării relațiilor comuniste, frumusețea gigantului mers înainte al întregii societăți sovietice.

Construind Statul Sovietic și conducând revoluția culturală în U.R.S.S., V I. Lenin și I. V. Stalin au subliniat în repetate rânduri marea importanță a muncii educative în rândurile oamenilor muncii. Izvorul nesecat al trăiniciei orânduirii sovietice — a arătat tovarășul Stalin la Congresul XVIII-lea al Partidului — îl constituie forțele motrice ca: unitatea morală și politică a societății sovietice, prietenia popoarelor din U.R.S.S. și patriotismul sovietic.

Artiștii sovietici creind opere artistice realiste cu un înalt conținut de idei și înfățișând realitatea în dezvoltarea ei revoluționară, pot să contribuie mult la consolidarea continuă a unității morale și politice a societății sovietice, la colaborarea prietenească dintre muncitori, țărani și intelectuali, la întărirea prieteniei dintre popoarele Uniunii Sovietice și la dezvoltarea patriotismului sovietic. Sarcina trans-

formării ideologice și a educării oamenilor muncii în spiritul socialismului este o datorie de onoare a fiecărui om de artă sovietic. Rolul artei crește imens în perioada trecerii treptate dela socialism la comunism, când educația comunistă a oamenilor muncii și lupta pentru lichidarea rămășițelor capitalismului în conștiința oamenilor capătă o importanță hotărâtoare.

Rolul educativ al artei poate fi pe deplin înțeles numai dacă ne bazăm pe teoria leninist-stalinistă a reflectării, pe învățătura marilor corifei și a științei despre rolul ideilor înaintate și al ideilor învechite.

Precum se știe, drumul cunoașterii umane merge dela contemplarea vie la gândirea abstractă și dela aceasta la practică. Justețea cunoașterii lumii este verificată prin practică. Calea cunoașterii artistice a lumii are trăsăturile ei specifice, dar nu diferă principial de cunoașterea științifică a lumii. Ideile care reflectează veridic lumea de pe pozițiile concepției înaintate despre lume, dispun la rândul lor de o imensă forță de înrăurire a vieții.

În acest sens, conștiința nu numai că reflectă lumea, dar o și făurește. Teoria înaintată, bazată pe practică, nu indică numai calea desvoltării, dar și ajută să se meargă pe această cale, dând oamenilor încredere, înțelegerea legăturii launtrice a evenimentelor în curs de desfășurare și putere de orientare.

După ce a creat o operă, artistul nu-i verifică singur veridicitatea, ci o face împreună cu cititorii care devin părtașii gândurilor și sentimentelor sale și iau parte și ei la viața eroilor săi. Dacă experiența artistului nu corespunde cu experiența cititorului, dacă artistul nu exprimă ceea ce simte poporul, dacă artistul nu desvăluie acele aspecte ale realității pe care poporul încă nu le cunoaște, dar pe care vrea să le cunoască, dacă — așa cum spune L. N. Tolstoi — opera nu este molipsitoare, adică nu agită poporul, atunci înseamnă că ea reflectă punctul de vedere îngust — subiectiv — al artistului asupra lumii și că nu e necesară poporului. Poporul nu citește niciodată cărți numai de dragul de a citi; el citește cărți ca să afle ceva nou, ca să învețe ceva, ca să capete o mai mare experiență de viață.

Arătând influența imensă a literaturii, A. M. Gorchî, întemeietorul realismului socialist spunea că pentru el cartea este o minune, că ea conține sufletul celui care a scris-o și că ea desvăluie adesea omului lucruri pe care el nu le-a văzut niciodată. Gorchî spunea că a citi cărțile e ca și cum ai sta de vorbă cu oamenii din lumea întreagă.

În aprecierea marilor opere de artă, partidul subliniază înainte de toate importanța lor educativă.

Se știe cât de mult prețuia Lenin romanul „Mama” de Gorchî. Lenin spunea despre această carte că a venit tocmai la momentul potrivit, pentru că mulți muncitori intraseră în mișcarea muncitorească în mod inconștient, spontan, și că tocmai de aceea le va fi de mare folos citirea unui roman despre lupta organizată a clasei muncitoare. După ce a citit poezia lui Maiacovski „Ședințe”, Lenin a spus că n’a mai avut de mult o asemenea mulțumire pe plan politic și administrativ. În anii grei ai războiului civil, Lenin i-a scris lui Serafimovici despre schițele literare ale acestuia în legătură cu viața frontului, cu viața din spatele frontului, că munca lui este necesară Partidului.

Se știe deasemeni cât de mult a apreciat Partidul Bolșevic activitatea marelui artist proletar A. M. Gorchî. Cu prilejul împlinirii a 40 de ani de activitate literară și revoluționară a scriitorului, tovarășul Stalin i-a urât ani mulți de viață și muncă spre bucuria tuturor oamenilor muncii și spre spaima dușmanilor clasei muncitoare. Arătând însemnătatea lui Maiacovski, tovarășul Stalin a spus că Maiacovski a fost și rămâne cel mai bun și mai talentat poet al epocii sovietice.

Tovarășul Stalin subliniază neîncetat rolul educativ al artei. Să luăm, de pildă, cunoscuta scrisoare către Gorchî din 17 Ianuarie 1930. Gorchî îi scrisese to-

varăşului Stalin că pe atunci se mai găseau încă printre tineri câte unii, pe ici-colo, care nu înţelegeau în toată profunzimea măreţia grandioasei construcţii care se înalţă în Uniunea Sovietică. În răspunsul său, tovarăşul Stalin i-a scris lui Gorchî că este necesar să se organizeze o acţiune prin care aceştia să fie influenţaţi ideologic şi să se ajungă la rezultate serioase în această problemă. De aceea, a acceptat propunerea lui Gorchî de a fonda revista „Za rubejom” (Peste hotare) şi a edita o serie de culegeri populare despre „Războiul civil”, făcându-se apel în acest scop la A. Tolstoi şi la alţi maeştri ai condeiului, cu alte cuvinte de a se organiza această acţiune de înrăurire pe plan ideologic prin zugrăvirea cu mijloace artistice realiste a vieţii lumii capitaliste şi a vieţii din Țara Sovietică.

În convorbirea cu scriitorii sovietici din 1932, tovarăşul Stalin i-a numit pe scriitorii noştri „ingineri ai sufletelor omeneşti”. Această formulă este indisolubil legată de formula realismului socialist. Scriitorul sovietic poartă o mare răspundere. După cum inginerul trebuie să ştie să ridice construcţii minunate, tot astfel scriitorul sovietic trebuie să contribuie la modelarea sufletului omului din noua societate comunistă. Rolul activ şi plin de răspundere al scriitorului este accentuat cu o deosebită tărie în rezoluţiile de după război ale Comitetului Central al Partidului Comunist (b) în problemele dezvoltării literaturii, teatrului, cinematografului şi muzicii.

Poporul aşteaptă dela scriitorii sovietici să sintetizeze în artă experienţa imensă pe care au acumulat-o oamenii sovietici în decursul celor 34 de ani de existenţă a Statului Socialist. Poporul vrea să înţeleagă mai profund evenimentele care au loc.

În zilele noastre, se ridică în ţară construcţii gigantice. Pe Volga, Don, Nipru şi Amu-Daria se înalţă construcţii hidrotehnice, fără seamăn în lume. Poporul a numit aceste construcţii, începute din iniţiativa tovarăşului Stalin, construcţiile comunismului. Dar scriitorii sovietici n’au înfăţişat aşa cum se cuvine în operele lor de artă acest proces măreţ şi pe eroii acestor construcţii, — oamenii epocii staliniste.

Temelia vieţii însăşi a orânduirii sovietice este politica partidului bolşevic. Puterea artei sovietice i-o dă faptul că nu are alte interese decât interesele poporului, interesele statului. Sarcina artei sovietice este de a educa tineretul în spiritul comunist, a forţei morale şi încrederii în cauza sa. Oamenii de artă vor putea îndeplini această sarcină numai dacă operele lor vor face o propagandă activă pentru politica orânduirii sovietice.

Arta trebuie să oglindească viaţa în neîncetata ei mişcare înainte, să pună în lumină trăsăturile cele mai bune ale caracterului omului sovietic, să le poetizeze, să ajute la dezvoltarea lor, să arate că aceste calităţi nu sunt inerente numai unor eroi aleşi, ci milioanei de oameni sovietici. În acelaşi timp artistul are datoria să arate oamenilor sovietici cum nu trebuie să fie şi să biciuiască rămăşiţele capitalismului în conştiinţa lor şi în viaţa lor de toate zilele. Artistul sovietic nu/ poate să se târască în coada evenimentelor. Cerinţele şi gustul poporului au crescut foarte mult şi artistul este dator nu numai să fie la nivelul lor, dar şi să le-o ia înainte, să îmbogăţească poporul cu idei noi, să-i desvolte şi mai mult gustul şi să ducă întregul popor înainte. Pentru îndeplinirea acestei măreţe sarcini, oamenii de artă sovietici trebuie să pătrundă cu curaj în viaţă, s’o studieze mai profund şi mai bine, să ştie să vadă în ea procesul unei dezvoltări neîncetate şi să contribuie activ la această dezvoltare.

Totuşi unii scriitori sovietici, care nu cunosc bine viaţa sovietică, îşi simplifică sarcina. În loc de a înfăţişa procesul complex al luptei dintre nou şi vechi în societatea sovietică, ei se mărginesc, de pildă, să prezinte conflicte imaginare între preşedinţi de colhoz înapoişti şi colhoznici frunţaşi, între directori de uzină înapoişti şi muncitori inovatori. Un asemenea mod primitiv de a desvălui contradicţii din viaţa sovietică micşorează rolul educativ al literaturii sovietice.

Bogățiile spirituale ale oamenilor sovietici nu sunt mai puțin prețioase decât avuțiile materiale. Rebutul în domeniul educării sufletului omenesc este un rău și mai mare decât neîndeplinirea unui plan de producție. Fiecare succes al oamenilor de artă este privit de popor ca o mare victorie a lui și fiecare insucces ca o înfrângere. Partidul le cere artiștilor să creeze o cultură bogată. Artiștii trebuie să fie în prima linie.

Una din sarcinile cele mai importante ale oamenilor de artă sovietici este lupta împotriva influenței dizolvante a culturii burgheze a Europei Apusene și a Americii, lupta împotriva ploconirii față de această cultură decadentă. Gorchî a arătat că rolul burgheziei în făurirea culturii a fost mult exagerat. Burghezia n'a socotit niciodată că dezvoltarea culturii este dezvoltarea culturii maselor largi populare.

În Țara Sovietică, s'a creat o cultură cu adevărat populară bazată pe teoria cea mai înaintată, teoria lui Marx, Engels, Lenin și Stalin. Oglindind o orânduire mult superioară oricărei democrații burgheze din Occident și din America, arta sovietică este în drept să învețe întreaga omenire civilizată ce este adevărata omenie. Ploconirea în fața culturii burgheze aflată în marasm și descompunere, încercarea unor indivizi izolați de a reinvia rămășițele capitalismului, de a înlocui tezaurul culturii sovietice prin muzica epileptică a jazzului, prin triviala dramaturgie occidentală de proastă calitate și prin literatura mic-burgheză mărginită, este o încercare de a otrăvi conștiința oamenilor sovietici. Trebuie să ducem o luptă necruțătoare împotriva oricăror curente reacționare în domeniul teoriei artei. Decadenții, naturaliștii, vulgarizatorii marxismului, proletcultiștii, rapp-oviștii, antipatrioții cosmopoliți și formaliștii au căutat să-i dezarmeze pe scriitorii sovietici, să le răpească rolul de cinste de ingineri ai sufletelor omenesti, să-i transforme în niște panglicari la modă, în creatori fără de idei ai unor nimicuri „frumoase“.

V. I. Lenin a spus că faptele — dacă sunt luate în ansamblul lor — sunt foarte convingătoare. Dar faptele mici, dacă sunt luate fără nicio legătură între ele, fragmentar și arbitrar, nu sunt decât o simplă jucărie. Cu astfel de fapte mici operează decadenții, care prezintă ideile și impresiile lor înguste, egoiste, drept o artă adevărată. Dar arta adevărată cere generalizări tipice. Naturaliștii se bazează pe faptele meschine și sărace din viața reală, ei resping generalizările tipice, încercând să redea prin fotografiere, de preferință, aspectele sumbre și să prezinte ceea ce este vechi și pe cale de dispariție drept persistent și tipic. Tot felul de proletcultiști și rapp-oviști au încercat să creeze o artă artificială de seră, ruptă de popor. Alături de cosmopoliții antipatrioți ei au tratat cu dispreț marea moștenire clasică. Formaliștii au căutat să golească arta de orice conținut de idei, să transforme artiștii în niște scamatori abili, să reducă importanța operelor de artă la desfătarea estetică a unui grup restrâns de „cunoscători“ aleși.

Aceste teorii nu puteau aduce decât prejudicii artei sovietice. Deși au fost zdrobiți în luptă deschisă, „teoreticienii“ acestor școli reacționare mai încearcă totuși să-și exercite influența asupra unor oameni de artă șovăelnici și slab pregătiți din punct de vedere teoretic. Teoria stalinistă a realismului socialist nu lasă piatră pe piatră din aceste elucubrații deșarte ale „școlilor“ reacționare.

Datorită politicii înțelepte a Partidului nostru, datorită directivelor tovarășului Stalin, literatura sovietică a obținut succese însemnate în cursul planului cincinal postbelic. Au fost create opere care reflectă veridic viața în perioada trecerii dela socialism la comunism și contribuie la educarea oamenilor sovietici în spiritul comunismului. Literatura de după război își concentrează atenția spre oglindirea temelor generale din viața sovietică, spre prezentarea vieții și luptei clasei muncitoare sovietice și țăranimii sovietice care construiesc comunismul. Numeroasele opere create după război, diferite unele de altele ca temă, cât și prin stil și gen, înfățișează omul

nou, educat de puterea sovietică și de partid, înfățișează noul chip spiritual al oamenilor pătrunși de un devotament nețărmurit față de Partidul lui Lenin și Stalin și profund convinși că puterea statului sovietic stă în munca plină de abnegație a milioanelor de oameni însuflețiți de ideile comunismului.

Partidul și Guvernul acordă o înaltă apreciere realizărilor scriitorilor sovietici: în decurs de cinci ani, peste 150 de opere literare au fost distinse cu Premiul Stalin.

O sarcină de răspundere care stă în fața scriitorilor sovietici, este aceea de a-și însuși măiestria artistică.

Printre unii scriitori și critici sovietici a circulat până nu de mult teoria vulgarizatoare care pretindea că pentru literatura sovietică ar fi importantă numai o justă orientare ideologică, iar problemele măiestriei artistice ar fi de importanță secundară; că de aceste probleme se ocupă formalistii. Această concepție duce la coborîrea atât a nivelului ideologic, cât și a celui artistic al artei, lipsește arta de însemnătatea ei educativă și vine în contradicție cu cele mai bune tradiții ale esteticii clasice ruse. Dacă artistul nu crează imagini destul de expresive, dacă opera sa este confuză, iar limba neglijentă — atunci oricât ar fi de frumoase în intenția autorului ideile pe care le conține, o asemenea operă nu-l va emotiona pe cititor, nu-i va desvălui aspectele noi ale vieții, nu-l va ajuta în luptă, ci îi va stârni o justificată indignare. Partidul a prevenit pe scriitorii sovietici că cei care vor manifesta în muncă o atitudine ușuratică și lipsită de răspundere, s'ar putea pomeni în afara artei sovietice înaintate.

Scriitorii sovietici trebuie să învețe tot mai mult ca să creeze opere în stare să satisfacă întru totul cerințele ideologice și estetice ale poporului. Datoria criticilor sovietici și a istoricilor literari este ca, pe baza lucrărilor geniale ale tovarășului Stalin, pe baza indicațiilor înțelepte ale Partidului Bolșevic, să sintetizeze experiența dezvoltării artei sovietice în decurs de trei decenii și jumătate și să aprofundeze problemele fundamentale ale esteticii sovietice, ajutându-i pe oamenii de artă să creeze opere demne de marca epocă a lui Lenin și Stalin.

Din „Bolșevic“, Nr. 24, 1951

MARELE ADEVĂR AL VEACULUI NOSTRU

Constantin Simonov își începe articolul consacrat ediției refăcute a romanului „Tânăra Gardă” prin această frază: „*Când citești ultima pagină a romanului „Tânăra Gardă” în noua ediție, complectată și revăzută de autor, te cuprinde recunoștința față de scriitorul Alexandr Fadeev care a terminat una din cărțile cele mai nobile și mai pline de poezie în legătură cu anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei*” (Literaturnaia Gazeta, nr. 151.22. XII. 1951). Nu numai pentru această carte, ci pentru tot ce-a dăruit literaturii, oamenii cinstiți din lumea întreagă îi sunt recunoscători lui A. Fadeev. Oamenii muncii din țara noastră l-au cunoscut și au învățat să-l iubească din articolele și cuvântările sale, dar mai ales din romanele „Infrângerea” și „Tânăra Gardă”, traduse anii trecuți în românește. Sărbătorirea celor 50 de ani de viață ai marelui scriitor, le-a adus cititorilor români ai lui Fadeev bucuria de a se reîntâlni cu autorul drag în paginile romanului său „Ultimul din Udeghe”, apărut cu această ocazie în editura „Cartea Rusă”.

Cei ce i-au cunoscut din „Infrângerea” și „Tânăra Gardă” laturile esențiale ale personalității artistice, își pot face acum o idee mai clară despre complexitatea acestei personalități. În evoluția scriitorului, romanul „Ultimul din Udeghe” constituie o importantă etapă, care face trecerea dela „Infrângerea” la „Tânăra Gardă”. Dacă „Infrângerea” vestea, în 1927, un romanier cu bogate resurse, „Ultimul din Udeghe” scris între 1930--1936, l-a consacrat

pe A. Fadeev ca pe unul din exponenții cei mai de seamă ai celei mai înaintate literaturi, literatura realismului socialist.

Între aceste prime două romane există o legătură strânsă. Așa cum „Infrângerea” continuă pe o treaptă superioară experiența din nuvelele „Revărsarea” (1923) și „Impotriva curentului” (1924), — „Ultimul din Udeghe” ridică viziunea asupra realității la o înălțime nouă — îmbrățișând un câmp de observație mult mai vast, decât în primul roman și desvăluind în iureșul faptelor sensuri mai adânci. Amândouă romanele (ca și nuvelele) zugrăvesc viața din timpul revoluției și războiului civil, în Siberia orientală. Ele prezintă oamenii și locurile unde a copilărit autorul, faptele pe care le-a cunoscut și chiar le-a trăit în copilărie și tinerețe. „Roman autobiografic în înțelesul cel mai bun al cuvântului”, — după expresia unui critic sovietic — „Ultimul din Udeghe” se bazează pe însăși experiența de viață a scriitorului. A. Fadeev a luat parte activă între 1919-1921, la luptele de partizani, sub numele conspirativ de „Bulăga”. Luptele descrise în aceste opere s’au petrecut adeva. Eroi romanelor sunt în bună parte oameni cunoscuți de scriitor. În Piotr Surcov, bunăoară, avem imaginea vajnicului conducător de partizani Serghei Lazo.

Apariția romanului „Infrângerea” a constituit un eveniment în literatura sovietică, datorită felului nou în care era înfățișat chipul conducătorului bolșevic. Figuri luminoase de comandanți ai detașamentelor roșii au înfățișat înainte de

Fadeev, A. Serafimovici în Cojuh din „Torentul de fier” și D. Furmanov în Ceapaev, eroul romanului cu același titlu. Zugrăvirea eroului din „Infrângerea”, Levinson, înseamnă însă un pas înainte. În el se îmbină calitățile esențiale ale conducătorului bolșevic: voința fermă și conștiința înaintată. Rolul său de *forță conducătoare conștientă* e demonstrat clar în „Infrângerea”.

Crearea unui atare erou a însemnat o biruință hotărâtă asupra scriitorilor ce militau în cadrul organizațiilor R.A.P.P. El nu e „omul în haină de piele”, automat, fără viață sufletească, nu e nici pseudo-omul măcinat de incertitudini (cele două extreme în care cădeau cei dela RAPP), ci un om ca toți ceilalți și totuși deosebit, fiindcă aparține partidului bolșevic. A. Fadeev, demonstrează prin arta sa cum aparținerea la partidul lui Lenin și Stalin crează bolșevicului posibilități de a înțelege și a prevedea fenomenele și procesele sociale — pe care nu le au alți oameni. Știința marxist-leninistă, unită cu practica revoluționară, îi situează pe comuniști pe pozițiile cele mai înaintate, de unde pot vedea departe, în perspectivă. Astfel, viața îi aduce, în chip firesc și necesar în fruntea maselor. Viața dă dreptul și impune comuniștilor datorită de a conduce masele. Carne din carnea clasei muncitoare și sânge din sângele ei, partidul comunist reprezintă tot ce e mai bun în rândul celor mulți; el și-a luat sarcina să conducă poporul spre victoria asupra dușmanilor lui și răspunde pentru aceasta în fața istoriei. Îndeplinindu-și această marea menire, partidul comunist adună în jurul său întregul popor muncitor, transformându-l într-o uriașă armată care va înfrântui treptat toate năzuințele celor exploatați de veacuri. Principalele trăsături ale omului croit dintr-un material deosebit, ale omului de o structură excepțională, ale comunistului trăesc în Levinson. Deși cu slăbiciuni și lipsuri personale, el exercită o influență hotărâtoare asupra detașamentului, se bucură de încrederea tuturor, având puterea — în condițiile deosebite în care luptă detașamentul — de a decide asupra vieții și morții fiecăruia. Cine îi dă această putere? Încrederea neșărmurită pe care masa o are în

bolșevici. A nu proceda așa cum procedează Levinson, ar însemna — în acele condiții — a trăda masa oamenilor care și-au încredințat soarta în mâinile bolșevicilor. Măsurile drastice ale lui Levinson sunt justificate de situația grea a detașamentului care are de luptat cu un dușman ale cărui forțe sunt, momentan, superioare. Într-o asemenea situație, numai organizarea cea mai înaltă, disciplina maximă, pot salva detașamentul de nimicire. Așa dar, asprimea lui Levinson nu e decât manifestarea iubirii sale față de oamenii muncii, și partizanii înțeleg prea bine aceasta.

Scriș la câțiva ani după „Infrângerea”, romanul „Ultimul din Udeghe” reprezintă o fază mai înaintată a experienței literare a lui Alexandr Fadeev. Ea vădește capacitatea sporită a autorului de a reda profunzimea vieții, înțelesul adânc al faptelor, în imagini nepieritoare. Personalitatea comuniștilor se manifestă, în această carte, în cele mai diverse forme, definindu-se printr-o mai mare bogăție de fapte.

Levinson era — după expresia autorului însuși — „prea unilateral, prea schematic”. O seamă de trăsături ale lui personale, ne rămân necunoscute. În Alioșa Ciurchin, în Piotr Surcov, în Filip Andreevici Martemianov, scriitorul a creat oameni complexi, în care găsim toate preocupările, toate problemele și toată gama simțimentelor omenești. Aceștia sunt conducători tot așa de fermi și de conștienți cum e Levinson. Dar nu sunt numai conducători buni, ci și părinți duioși, soți minunați, îndrăgostiți, oameni cu preocupări intelectuale, cu visuri de fericire personală, etc.

Nimic din ceea ce e omenească nu le este străin! O trăsătură comună îi unește însă pe toți acești eroi: eroismul. Toate interesele și năzuințele lor personale sunt subordonate intereselor Revoluției. Astfel, ei apar drept precursori ai eroilor din ultimul roman al lui Fadeev, „Tânăra Gardă”. „Tânăra Gardă” are rădăcini adânci în „Ultimul din Udeghe”. Bolșevicii Valco și Șulga, ca și tinerii Oleg Coșevoi, Nicolai Sumschi, Volodia Osmuhin, Clava, Nina și toți ceilalți, sunt urmașii firești ai lui Surcov, Martemianov, Ciurchin, Senia Cudreavai, Ciudchih. Este emoționant să citești unul după altul trei romane, urmă-

rind cum cresc, cum se formează generațiile de oameni sovietici, cum generația tânără duce mai departe steagul de luptă al generației vârstnice. După ce ai cunoscut căutările, sbuciumul, regăsirile lui Serioja și ale Lenei — e o fericire să-i vezi pe eroii din „Tânăra Gardă“, tineri mulți mai luminoși, mai siguri și mai conștienți de menirea lor! După ce i-ai cunoscut pe fiii doctorului Costenețchi, ce încă luptă, cu mai slabe ori mai puternice rămășițe ale trecutului, răsună cu atât mai mare cuvintele lui Oleg Coșevoi, tânărul conștient că nu-și aparține lui însuși, ci poporului :

— „De-acum înainte viața ta nu-ți mai aparține ție, ci întregului popor“.

În „Ultimul din Udeghe“, Alexandr Fadeev și-a propus — după propria sa mărturisire — „să arate într'o frescă istorică, marele adevăr al veacului“. Și într'adevăr, romanul său este o operă monumentală. Adevărată epopee a Revoluției, războiului civil și a anilor de construcție pașnică, cartea este un document al însăși măreției epocii revoluțiilor proletare. În istoria literaturii universale, ea va fi înscrisă (alături de „Pe Donul liniștit“, „Calvarul“, „Așa s'a călit oțelul“, „Pâinea“, „O vară neobișnuită“ și altele) ca mărturie a unei grandioase perioade din istoria omenirii.

Ce conține „Ultimul din Udeghe“? Dacă ar fi să povestim pur și simplu subiectul, am putea-o face în câteva fraze: Comitetul revoluționar din Scobeevca, în frunte cu Piotr Surcov, organizează puterea sovietică în regiunea Sucian, rezolvă problemele imediate ale țărănimii și naționalităților și se pregătește să ocupe mina de cărbuni din Sucian, deținută de gardiștii albi și de americani. Comitetul regional nu este de acord cu aceasta, considerând că altele sunt problemele imediate. Înainte de a da țăranilor pământ, trebuiesc nimiciți gardiștii albi și alungați intervenționiștii străini. Comitetul regional trimite la Surcov pe Alioșa Ciurchin, care însă nu reușește să-l convingă pe acesta că nu judecă bine. Divergența dintre Comitetul revoluționar (Surcov) și Comitetul Regional (A-

lioșa) este soluționată printr'o scrisoare a conducerii Comitetului Regional aflat în închisoare la albi. Aceste fapte constituie miezul în jurul căruia se grupează toate episoadele romanului. Dar conținutul cărții este excepțional de bogat. De acest nod central se leagă nenumărate fire care străbat adânc în viața Siberiei răsăritene și a întregii Rusii, înfățișând într'o măiestră țesătură tot ce imensa țară avea mai caracteristic. Printr'o ingenioasă tehnică literară, scriitorul ne poartă prin satele și prin taiga siberiană, ne introduce în somptuosul palat al industriașului Ghimmer, în lumea Vladivostocului, ne conduce în locuințele muncitorești, în uzina din Sucian, în spelunca cerșetorilor, în pădurile unde luptă partizanii, în sediile comitetelor revoluționare, în casele țăranilor săraci și ale culacilor, în jurul focurilor de tabără, în ținutul legendar al tribului Udeghe, în mijlocul bandelor de huzuri, pe pământul liniștit al Coreei, în ținuturile Rusiei Europene, în porturi, pe mări... Peste tot cunoaștem, învățăm ceva nou. Liniștită sau agitată, impetuoasă sau lăncezândă, eroică sau lașă, viața palpită peste tot în cartea lui Fadeev, întocmai ca și în lumea reală. Diversele episoade se încheagă în întregul romanului într'un mod armonios. Procedeul e acesta: eroii (Martemianov, Serioja, Costenețchi, Alioșa Ciurchin, Lena Costenețcaia, Ciudchih, Senia Cudreavăi) se întâlnesc la Scobeevca, localitatea unde își are sediul Comitetul revoluționar, condus de Piotr Surcov. Fiecare din ei ajunge aici pe căi diferite. Alioșa vine din Vladivostoc, trimis de Comitetul regional; Martemianov și Serioja se întorc din satele unde au organizat congrese ale țăranilor răsculați; Ciurchin și Cudreavăi au fost chemați telegrafic, dela Olga de Surcov; Lena a fugit dela unchiul său Ghimmer, din Vladivostoc; colonelul alb Langovoi a fost trimis ca să reprime partizanii, etc. A. Fadeev se ocupă de fiecare personaj îndeaproape. El descrie bunăoară tot ce a văzut prin sate Martemianov și Serioja, tot ce a îndurat Lena în casa lui Ghimmer, etc. Între două sate, Martemianov îl întâlnește pe udegheeanul Sarl, un vechi cunoscut al său, — prilej pentru autor de a-și pune eroul să povestească, cum a ajuns, cu zeci

de ani în urmă, în Siberia orientală, venind din Rusia, cum a trăit un timp în tribul Udeghe; prilej de asemenea de a-i îndrepta din nou pașii în mijlocul ținutului Udeghe, unde întâlnește nenumărați cunoscuți. În acest fel, prin incursiunile foarte adânci pe care le face în timpuri și ținuturi diferite, romanul prezintă o mare varietate de oameni și probleme.

Fiecare episod oglindește un sector de viață anumit, iar prezența în centrul cărții a comuniștilor unește toate aceste sectoare, arătând cum apariția proletariatului organizat pe arena istoriei revoluționează viața întregii societăți.

În fiecare din sectoarele vieții, Fadeev surprinde lupta dintre ceea ce e nou și ceea ce moare. Noul îl reprezintă comuniștii. Prezența lor se simte peste tot. Se simte că bolșevicii transformă viața în satele unde țăranii răsculați iau cu forța pământul dela moșieri și chiaburi. Se simte aceasta în Vladivostocul deținut de albi, din închisorile căruia comuniștii conduc lupta armatei roșii și a partizanilor. În casa marelui industriaș Ghimmer domnește spaima de muncitorii intermiți. Bătrânul exploatator dă semne de demență din această pricină, iar Lena, tânăra cinstită, părăsește casa burgheză. Ecoul Revoluției răsună puternic în mijlocul tribului primitiv Udeghe, care va trimite reprezentanți pentru congresul răsculaților, fiind deci reprezentat, întocmai ca popoarele civilizate, la conducerea noului stat sovietic. Sarl, care reprezintă noul în Udeghe, va lupta cu îndârjire împotriva conservatorismului și a înapoierii tribului său.

Lupta dintre forțele noului și ale vechiului a luat forma cea mai ascuțită în războiul dintre detașamentul de partizani condus de Surcov și bandele albe comandate de Vsevolod Langovoi. A. Fadeev redă întreaga semnificație a ciocnirii dintre partizani și gardiștii albi, susținuți de americani, japonezi, etc. El îl face pe cititor să vadă în aceasta însăși ciocnirea dintre lumea nouă, a progresului, a libertății, lumea socialismului și comunismului, — și lumea veche, a robiei și înapoierii. De victoria uneia sau alteia dintre forțe depinde soarta întregii lumi, soarta civilizației. Sentul zugrăvirii în roman a tribului Udeghe

este deosebit de adânc. Victoria Revoluției socialiste, reprezentată de partizanii roșii, deschide acestui trib, ca și tuturor popoarelor, perspectivele unei vieți minunate. Victoria contrarevoluției ar fi însemnat reîntoarcerea întregii omeniri la barbarie. Demonstrând invincibilitatea forțelor progresului, Fadeev afirmă ideea că omenirea va ajunge să-și cucerească fericirea jinduită milenii de-arândul.

Scriitorul desvăluie frumusețea oamenilor noi care conduc forțele progresului spre victorie.

În centrul cărții stau figurile bolșevicilor Piotr Surcov, Alioș Ciurchin, zis Alioș cel mic, Martemianov, Senia Cudreavăi. Piotr Surcov, președintele comitetului revoluționar, comandantul detașamentului de partizani din regiunea Sucian, e un tip reprezentativ de conducător bolșevic. Am întâlnit în literatura sovietică multe asemenea tipuri. Urmărind activitatea lui Surcov, ai impresia că întâlnești o cunoștință veche și ești îndemnat să exclami cu emoție: iată-l pe Levinson! — pentru că de îndată să ți se pară că seamănă și cu Pavel Vlașov ori cu Pavel Corceaghin. Îi găsești apoi asemănări cu Teleghin din „Calvarul”, cu Izvecov din „Primele bucurii” și cu atâți alți eroi! Și, totuși, Piotr Surcov e unic. El are toate trăsăturile comunistului, fără să fie doar o sinteză a acestor trăsături. Insușirile proprii tuturor conducătorilor comuniști capătă, în acest personaj, pecetea unei personalități vii care este numai a lui Surcov.

Pentru a-l caracteriza pe acest erou, autorul folosește mai ales aceste trei mijloace: prezentarea biografiei, prezentarea în acțiuni și analiza psihologică. Fiecare din aceste procedee este necesar pentru a explica faptele lui Surcov și pentru a-i întregi personalitatea. Principalul mijloc de caracterizare e desigur, acțiunea eroului, comportarea lui în diferite împrejurări, raporturile și atitudinile sale față de oamenii cu viața cărora soarta lui se împletește. Dar amănuntele biografice și surprinderea simțimintelor lui adânci personale, ne ajută să-i înțelegem mai bine gesturile, să-i pătrundem mai adânc firea și caracterul.

Piotr Surcov e, întâi de toate, un exellent comandant. Un comandant de tip nou, care se impune masei mai ales prin măestria cu care știe să câștige inimile oamenilor... „*Frontul m'a luminat... Da, Surcov, pe front, mi-am deschis ochii*”, — își mărturiseste sie însuși comisarul Senia Cudreavâi. — „*Surcov e cel mai grozav băiat!*... spune Alexei Ciurchin. *Cu mintea lui, cu caracterul lui, cu calitățile lui de organizator, omul ăsta a fost creat parcă anume ca să conducă o răscoală.*”

„— *Da, țăranii coreeni de aici sunt foarte îngrijorați de sănătatea lui*”, — se neliniștește revoluționara coreeană Maria Toi, aflând că Surcov a fost rănit.

Ceeace-l caracterizează în toate actele lui pe comandantul detașamentului este elanul, pasiunea. Surcov comandă, luptă, discută, iubește, — cu înflăcărare.

Piotr e de o constituție fizică robustă: „*de statură mijlocie, era foarte lat în umeri, încât părea pătrat*”. Datorită forței sale fizice și mai ales dărzeniei firii sale, el înfruntă toate vitregiile soartei: și copilăria chinuită, și torturile din temnița albilor, și viața grea din tranșee, și rănille căpătate în bătălia dela Pereatin care e descrisă în partea treia a cărții. Caracterul comandantului s'a călit în focul luptei cu greutățile. Din fragedă copilărie, el și-a format o voință de fier. Copilăria lui Surcov se aseamănă în multe privințe cu aceea a lui Pavel Vlasov. Ca și eroul lui Gorchi, Piotr Surcov a avut parte de un tată decăzut din cauza vieții de mizerie, în viciul beției; într-o astfel de stare el a căzut într'un cazan cu fontă topită, prefăcându-se într'un fum cu miros greoi. Munca în fabrica lui Ghimmer, dragostea nefericită pentru o fată mai în vârstă decât el, legătura cu familia Ciurchin, în care s'a înfiripat conștiința lui revoluționară, participarea la insurecția armată împotriva țarului și burgheziei, au făcut din Surcov un om dârz, călit.

Din felul cum se comportă de obicei, s'ar părea că Surcov e un om aspru, crud. Ai crede, la un moment dat, că loviturile îndurate în viață l-au desumanizat, l-au prefăcut într'un om unilateral care luptă cu o disperare fanatică. Nimic mai fals! Cu capacitatea sa deosebită de a sesiza în o-

rice fenomen noul, romancierul reliefează în Surcov chipul omului adevărat. Ce e drept, omul este aspru. El n'are o înfățișare atrăgătoare; vorbește răgușit. Ceartă pe toată lumea; nu-l cruță nici chiar pe bătrânul medic Costenețchi, care-l găzduiește. Il muștră pe Senia Cudreavâi, pentru că l-ar răsfăța pe tânărul Serioja Costenețchi. „*La vârsta lui, pe oameni trebuie să-i bruștulești, iar voi îl lăudați!*” — „*Parcă tu spuneai cândva că prin nimic, nu poți îndrepta mai bine lipsurile unui om decât certându-l bine!*”... — îi aduce aminte, odată Alioșa lui Surcov, de un „principiu” al său. Asemenea atitudini nu constituie însă trăsături rigide ale caracterului eroului. Ele sunt determinate de condițiile specifice ale luptei de partizani. Asprul, neînduratul Surcov, se dovedește, în convorbirile intime cu Alioșa Ciurchin, ca și în dragostea pentru Lena Costenețchi, un suflet delicat, de o sensibilitate deosebit de fină.

Atitudinile lui Surcov, mânia și bunătatea sa, asprimea și gingășia sufletească, sunt dictate de dragostea sa pătimasă pentru clasa muncitoare și pentru întregul popor care luptă pentru înlăturarea exploatarei. Dragostea sa nu are nimic fanatic, ea este întemeiată pe conștiința rolului istoric al proletariatului și a îndatoririi conducătorului bolșevic de a duce poporul la biruință. Surcov se simte un părinte al detașamentului său și se comportă, după necesități, cu asprime sau cu blândețe. Dar, tot timpul citești în faptele, vorbele și gândurile lui grija pentru soarta oamenilor săi, preocuparea de a-i scuti de jertfe inutile.

Opus temperamentul lui Surcov este Alioșa Ciurchin, trimisul comitetului regional ilegal. El e o fire foarte deschisă, un om sprinten, neastâmpărat, în tovărășia căruia te simți bine. Foarte volubil, el intră în vorbă cu toată lumea, iar anumite stângăcii și durități ale sale fac să sporească simpatia față de el. Mulțumită abilității sale, el reușește să ajungă din Vladivostocul deținut de albi la Scobeevca, călătorind într'un tren militar inamic; travestit într'un inginer de mine, nimeni nu bănuia un bolșevic în spiritualul pasager. Alioșa Ciurchin a trăit în alte condiții decât Surcov, deși ambii erau născuți

din părinți muncitori care lucrau în aceeași fabrică — a lui Ghimmer. Bătrânul Ciurchin era maistru turnător de fontă, iar tatăl lui Piotr, maistru oțelar. Cei doi muncitori au adoptat față de viața mizeră atitudini deosebite. În vreme ce Surcov bătrânul se afunda tot mai mult în patima beției, Ciurchin își înghebase o gospodărie modestă, o locuință în care domnea o atmosferă de liniște și muncă. După ceasurile grele de trudă în fabrică, membrii familiei citeau cărți și discutau probleme politico-sociale. Ei întrețineau legături cu deportații politici. Copilărilor într-o asemenea atmosferă, Alioșa a devenit un adevărat autodidact. Întâmplarea face ca în același tren cu care el merge spre Scobeevca să se afle și Lena Costenețcaia care evadează din palatul unchiului său Ghimmer, căutând locurile unde luptau părintele și fratele ei. Acest fapt prilejuiește apropierea dintre înflăcăratul bolșevic și tânăra care căuta sensul vieții. În convorbirile lor, Ciurchin vedește un înalt nivel teoretic, cunoștințe bogate și frământări de om care privește în viitor, preocupându-se de soarta civilizației. Astfel, el discută despre exploatarea zăcămintelor de aramă și zinc din regiune, despre alcătuirea lumii de mâine și progresele științei.

— „Astăzi, lucrurile astea sunt basme — spune el — dar îți spun că mâine au să fie înfăptuire vie... Și atunci au să înceapă alte basme; de pildă, să se ajungă în alte planete. Să zicem, că astăzi te afli pe pământ, iar mâine pornești spre cea mai prizărită și mai îndepărtată stea, cum ai pleca spre un sat din plasă...”

— „Sau iată de pildă, să se folosească energia atomică!... Ce forță! E înspăimântător să te gândești la ea, și totuși, o să fie folosită cândva. Energia atomică!”

Cât de actuală apare această reflecție făcută în mijlocul unei păduri siberiene, în toiul războiului civil, de muncitorul Alioșa cel mic!

Alioșa e un optimist. El privește plin de încredere viitorul, convins că fericirea oamenilor e posibilă. Scepticismului pasiv al Lenei, el îi opune credința că oamenii vor descoperi odată până și secretul vieții fără moarte. Busola vieții lui e un ideal înalt: nimic nu poate fi mai frumos pentru el

decât să pună temeliiile lumii care va înfăptui fericirea tuturor. Pentru aceasta trăiește.

„...Să-ți dăruiești puterile pentru o mai dreaptă orânduire a vieții... Da, să-ți dăruiești toate puterile, să știi că lucrul acesta este cu puțință, este de neînlăturat, — iată, dacă vrei să știi, și asta-i tot o fericire!...”

Credința în idealul comunismului, al fericirii lumii, arde în Alioșa ca o văpaie lăuntrică. Această văpaie o simți parcă luminând toate gesturile, toate vorbele lui. Ea îl face atât de frumos, atât de iubit de toți. În roman sunt câteva scene în care îl vedem pe delegatul comitetului regional în mijlocul țăranilor răsculați. Cu vocea sa subțirică, el domină masa țăranilor, care îi sorb cuvintele cu lăcomie. El știe să-și capteze ascultătorii prin glumele sale, prin căldura cu care li se adresează.

Bolșevicul Ciurchin știe să se poarte înșă și altfel. Când e vorba de apărarea unor principii, el știe să pună la punct pe cei ce s'au făcut vinovați împotriva acestor principii. Când un țăran partizan vorbește cu ușurință despre muncitori, el se infurie așa de tare încât flăcăul vinovat nu îndrăznește să-l privească.

— „Aha, vasăzică, așa judeci?!... muncitorii, care stau acolo în robie, vin la ei cu inima curată, iar dumnealor, mă rog, uite ce le spun! Parcă fără clasa muncitoare puteți avea voi vreo nădejde?... Dacă nu mă duceți îndată la comandantul străzii, n'am să mă uit că sunteți partizani și vă sfințesc pe amândoi peste fâlci...”

Deși cu firi atât de diferite, Surcov și Ciurchin sunt prieteni nedespărțiți. Puține opere din literatura mondială înfățișează relații de prietenie atât de minunate exprimate. Amintim scena în care Alioșa îngenunche lângă patul în care zace rănit Surcov:

„...Și deodată, ne mai putându-se stăpâni, se aplecă și își lîpi obrazul de fruntea fierbinte a lui Piotr.

— Crezusem că te-am pierdut pentru totdeauna! îi mărturisii în șoaptă.

Piotr îi strânse mâna puternic.

— Prietene, prietenul meu, tu ești tot ce am avut mai bun în viață! murmură zămbind fericit în întuneric”.

Prietenia lor e atât de puternică pentru că

se întemeiază pe o înaltă principialitate comunistă. Comunitatea țelului pentru care luptă amândoi face ca ei să țină unul la altul tot așa de mult cum fiecare ține la sine însuși. Criteriul de prețuire a propriei persoane este pentru fiecare din ei contribuția la triumful cauzei Revoluției. Tot așa, ei se prețuesc unul pe celălalt ca ostași ai cauzei comunismului, și astfel stima reciprocă este fără margini. Alioșa, de pildă, este încântat că Piotr îl contrazice atât de inteligent și cu atâtă pasiune — aceasta dovedește că a crescut din punct de vedere politic.

Cei doi se completează reciproc. Nu în sensul că unul ar avea calități care lipsesc celuilalt, ci în sensul că la unul predomină o anumită calitate, iar la altul, alta. Surcov e un minunat ostaș, cu un ascuțit simț al realității, el se caracterizează în primul rând ca un om practic, om de acțiune. Ceea ce nu înseamnă că nu e capabil să vadă în viitor, să viseze. Ciurchin e și el un om practic, legat de realitate, dar nota lui distinctă e trăirea pe un plan mai larg, avântul în viitor.

Aceste trăsături ale eroilor se reflectă în felul lor de a aprecia situația frontului. Surcov vrea să rezolve neîntârziat problemele vitale ale țărănimii, să înfăptuiască pe loc reforma agrară și să proclame egalitatea popoarelor orientale cu rușii. El și-a format un detașament mare, cu care a hotărât să cucerească mina din Sucian, pentru a lipsi pe dușman de carbune. Aceste hotărâri le-a luat în urma studierii stării de spirit a populației, a analizei situației frontului. Punctul lui de vedere exprimă voința țăranilor răsculați, a popoarelor orientale, a muncitorilor din mină. Surcov e însăși vocea vieții. Alioșa aduce din partea comitetului regional alte directive, a căror linie corespunde felului său de a judeca. El vede mai departe, cunoaște frontul în ansamblul său și apreciază situația sectorului din regiunea Sucian în raport cu problemele generale. Astfel, el crede că e prematur să se ocupe comitetul revoluționar de problemele țărănești și ale popoarelor neruse înainte de a-i fi nimicit pe intervenționiști și generali albi. Până ce dușmanii nu vor fi zdrobiți, nu poate exista certitudinea că țăranii își vor putea menține pământul dat de Re-

voluție. El este împotriva aglomerării trupelor în preajma minei, ci pentru formarea unor detașamente mici, greu de urmărit, care să atace prin surprindere căile ferate dușmane. Scrisoarea conducerii comitetului ilegal regional, venită dintre zidurile temniței, aduce lumină în aceste probleme de care depindea soarta zecilor de mii de oameni. În această lumină, și caracterele lui Surcov și Ciurchin ne apar mai clare. *„E de o mie de ori just — spune scrisoarea — că s'a creat nu numai un centru militar, ci și unul care să rezolve toate problemele țărănești... Și e de o mie de ori just că se convoacă congresul răsculaților tuturor popoarelor...”* dar: *„nu procedează just tovarășii care de câteva luni de zile se îngrămădesc fără nici un folos lângă mină, încercând să pună mâna pe ea. Par'că o veți putea menține !...”*

Din conținutul scrisorii se vede că și unul și altul au avut dreptate, dar numai parțial. După citirea ei, fiecăruia, *„i se părea că și el gândise la fel. Fiecăruia îi lipsise „ceva”, pentru a putea exprima tocmai asta. Și, iată că acum, când apăruse acest „ceva” văzură că toți gândesc la fel și că nu au într-adevăr pentru ce se mai certa”*. Scrisoarea îl corecta mai ales pe Ciurchin. Acesta, ferindu-se de ploconirea în fața spontaneității, a trecut în cealaltă extremă gândind abstract și ignorând cerințele maselor, prin care vorbea însăși viața. Dar și Surcov greșise. Preocupat să aplice linia partidului situației concrete specifice, el a ignorat (când a hotărât să ocupe mina) ansamblul problemelor, a gândit strâmt, fără perspectivă. Partidul a venit însă la timp să îndrepte lipsurile, atât ale lui Ciurchin cât și ale lui Surcov.

Un frumos caracter bolșevic este Filip Andreevici Martemianov, vicepreședintele comitetului revoluționar, mâna dreaptă a lui Piotr Surcov. Viața lui agitată, plină de greutate și primejdii, n'a făcut din el un caracter închis, ci dimpotrivă un om admirabil, care povestește frumos, dă sfaturi înțelepte și face reflecțiuni adânci. Martemianov e bun tovarăș de cale, de odihnă de luptă. El a venit în taiga din gubernia Samara, la sfârșitul veacului trecut, împreună cu mai mulți țărani care sperau să găsească în Siberia pământ. A călătorit luni

întregi cu vaporul, cunoscând nenumărați oameni de limbi felurite; urmărit de stăpânire pentru că ucisese un jandarm ce bătea un copil nevinovat, s'a refugiat în mijlocul tribului Udeghe, apoi a intrat muncitor la mina din Sucian pentru ca revoluția să-l ridice în fruntea maselor. Martemianov e un fel de unchișă înțelept, pe care tinerii îl ascultă cu nesaț și care deși fără multă carte, e dascălul bătrânului doctor Costenețchi. În disputa dintre Surcov și Alioșa, el ia partea lui Surcov. Cunoscător adânc al nevoilor regiunii, el știe că, dând țăranilor pământ, aceștia vor apăra Revoluția împotriva oricăror dușmani. De aceea, el cutreeră satele, organizând congrese în care se hotărâște țăranilor dreptatea jinduită de veacuri, iar popoarele aflate în stadiu de civilizație diferite sunt proclamate egale cu poporul rus.

Deși mai puțin conturați, ceilalți eroi pozitivi din roman lasă o impresie puternică. Tânărul Senia Cudreavâi, ai cărui frați luptă în rândurile albilor, impresionează prin puterea cu care subordonează pornirile sale spontane țelului înalt căruia și-a închinat viața. E atacat de tuberculoză, simte că personal nu se va bucura prea multă vreme de binefacerile lumii pe care o cucereste, nu are măcar urmași sau rude. Totuși, el luptă cu abnegație și eroism. Frontul și Surcov l-au luminat, l-au făcut să înțeleagă fericirea de a lupta pentru un ideal și această fericire e răsplata lui supremă. Comandantul Ciudchih, minunata conspiratoare Sonia Hlapușchina, familia de țărani revoluționari Borisov și nenumărați alți eroi, deși în roluri episodice, se întipăresc în minte ca niște figuri luminoase.

Toți comuniștii din „Ultimul din Udeghe” sunt oameni vii, de neuitat. Ei sunt minunați, nu datorită unor însușiri excepționale, ci datorită faptului că aparțin partidului bolșevic, care îi călăuzește neîncetat, nelăsându-i să greșească. În Ciurchin, Surcov, Martemianov, Cudreavâi, Ciudchih, etc. noi nu vedem doar câțiva oameni foarte umani, ci însăși conștiința lumii noi. În ei simțim forța de nebirit a marelui partid leninist-stalinist.

Epopée a marilor transformări, „Ultimul

din Udeghe” îmbrățișează cele mai diverse laturi ale vieții din ținuturile siberiene. Nu putem insista aci asupra tuturor acestor laturi, zugrăvite de Fadeev cu o infinită bogăție de culori. Ne vom mărgini să vorbim doar de unele aspecte.

Viața detașamentului de partizani comandat de Surcov se desfășoară cu toată intensitatea. După lupte crâncene, partizanii trăiesc ceasuri de bucurie în jurul focurilor de tabără. Discuțiile lor, glumele, amintirile, anecdotele, micile pozne, gândurile la cei de acasă, comentariile asupra evenimentelor, învăluirea în legendă a faptelor de vitejie ale comandanților, sfătoșenia naivă a uncheșilor, — toate acestea sunt surprinse de romancier cu multă autenticitate. Tablourile de natură întregesc imaginea acestei vieți eroice. Neuitate, din acest punct de vedere, rămân paginile în care e descris marșul detașamentului lui Ciudchih dela Olga la Scobeevca. Detașamentul trece prin păduri de munte, urcând costise abrupte, străbătând poieni luminate de soare, trecând văi cu o vegetație luxuriantă, sperind cârduri de fasani, lăsând în urmă așezări udegheene cu numiri pitorești: Malaya, Sadâgou, Insa-laza-gou. Partizanii cântă un cântec drag și întreaga natura participă la însuflețirea lor. Pădurile bătrâne îngână ca o imensă orgă cântarea partizanilor :

*Transvaal, Transvaal, patria mea,
De plăcări ești cuprinsă...*

Plină de poezie este descrierea detașamentului de țărani partizani, condus de legendarul Brediuc, un mic Ceapaev siberian. Slab organizat, detașamentul dă totuși lovituri nimicitoare gardiștilor albi și intervențiștilor, pentru că țăranii exploatați de veacuri luptă cu un curaj fără seamăn. Paginile acestea aduc aminte de răscoala lui Stenca Razin și Pugaciov.

De mare interes sunt capitolele care înfățișează căutările Lenei Costenețcaia. Fiica doctorului Costenețchi, acest admirabil bătrân care a înțeles că drumul intelectualilor nu poate fi altul decât al celor mulți, amintește eroinele lui Turgheniev și Cehov. Dorul de fericire arde puternic în inima ei. Deprinsă în casa părintească să

trăiască viața din plin, ea se simte în casa lui Ghimmer, unde e lăsată după moartea mamei, ca o pasăre într-o colivie. Instinctul ei de om normal se revoltă împotriva convenționalismului rigid din familia unchiului. Ea ar vrea să se joace cu copiii de seama ei, să-și viziteze colegile și să le aducă în vizită la ea, să cutreere orașul și împrejurimile. Rânduiala burgheză o oprește însă să aibă ca prieteni copii de muncitori, să aibă relații cu altă lume decât aceea, plictisitoare, a burgheziei. Totuși, ea se abate adesea dela morala mătușei și unchiului său: o aduce la ea în vizită pe sărmana Sonia Hlapușchina, se duce cu bucatarul în podul bisericii, între flăcăii și fetele de muncitori; se deghizează în cerșetoare pentru a cunoaște lumea desmoșteniților soartei; participă în ascuns la alegerile pentru Dumă. Gestul ei măreț, este evadarea. Hotărârea de a trece în rândurile partizanilor, curajul avântării în necunoscut, ne desvăluie în Lena o minunată „femeie rusă”. Micile ei abateri din copilărie nu ne apar doar niște capricii, ci gesturi de protest împotriva existenței cenușii burgheze care înăbușe în om ceea ce e viu. Indrăgostirea ei de Surcov întărește și mai mult imaginea Lenei ca om care caută certitudini, caută un sens vieții. Ea n'a descoperit încă acest sens, nu e încă în stare să simtă marea fericire de a lupta pentru comunism, n'a făcut încă din cauza Revoluției cauza ei proprie, dar sensul evoluției sale lasă să se intrevadă în Lena viitoarea luptătoare. Ea se aseamănă mult cu Catia din „Calvarul” lui Alexei Tolstoi. Ca și aceasta, ea are de urcat calvarul unui sbucium îndelung până să ajungă la deplina limpezire a conștiinței.

„Marele adevăr al veacului” nostru, care este Revoluția socialistă, răscolește adânc toate clasele și păturile societății. A. Fadeev mărturisește că ideea de a scrie „Ultimul din Udeghe” i-a fost inspirată de lucrarea lui Engels „Originea familiei, a proprietății private și a statului”. În epopeea sa, care înfățișează procesul de trecere dela capitalism la socialism, din imperiul necesității în acela al libertății, scriitorul arată cum re-

voluția socialistă atrage pe arena civilizației triburile primitive, asigurându-le trecerea spre adevărata „vârstă de aur” a omenirii fără a mai parcurge drumul dureros al orânduirii sclavagiste, feudale și capitaliste, fără a mai trăi epocile în care — cum spune Engels — „*orice progres este totodată un regres relativ, în care bunăstarea și dezvoltarea unora se înfăptuește prin suferințele și asuprirea celorlalți*”. (F. Engels: „Originea familiei, a proprietății private și a statului”, pag. 66, 67, ed. III, Ed. P.M.R. 1950).

A. Fadeev ne introduce în Inza-laza-gou, așezarea udegheenilor. Cunoaștem aici oameni cu nume melodioase (Sarl, Liurl, Masenda, Chimunca, Monguli, Esli-Amulencia), cu firi deschise, primitive. În câteva pagini, autorul ne desvăluie psihologia minunată a acestui popor, manifestată în credințele, obiceiurile, folclorul, ritualurile sale. Martemianov și Serioja ajung în Udeghe într-o zi de mare sărbătoare pentru băștinași, în care se săvârșește ceremonia „mâncării căpătâni de urs”. O veche legendă spune că udegheeni, popor de vânători neîntrepuți, s'au născut din împreunarea primei femei din lume, Amba, cu Mafa-ursul. În semn de venerație față de strămoșul lor, cei din Udeghe ucid în fiecare an un urs și-i mănâncă, în cadrul unui ritual religios, căpătâna. În seara zilei, udegheeni se adună, — în frunte cu sâgășaman, șamanul cel mare, — pentru invocarea spiritelor. Aceste obiceiuri, ei le-au moștenit din moși-strămoși, și au credința că le vor continua în veșnicie. Bătrânii tribului îi învață pe cei mai tineri să continue datinile bătrânești și să trăiască așa cum au trăit părinții, necăutând nimic altceva. Porunca aceasta a fost dată de Mafa-ursul și transmisă din tată în fiu.

Această poruncă o reamintește bătrânul Chimunca în seara sărbătorii. Ea a fost urmată cu sfințenie de toate generațiile. Acum însă, Sarl coutează să facă o observație.

„Porunca asta s'a cam învechit”, spuse sfios Sarl, scuturându-și luleaua. Sarl prezintă elementul nou în Udeghe; prin el, romancierul deschide perspectivele viitorului acestui trib primitiv. Sarl a fost minier la Sucian, a cunoscut mai multă lume, a venit

în contact cu civilizația. Deși îndeplinește și el cu evlavie ritualurile străbune, deși se mai teme de duhul munților, Caczamu, el trăiește în viitor. În sufletul lui arde dorința de a-și vedea tribul depășind faza de vânători nomazi.

★

Din tot cuprinsul acestui roman-epopee se desprinde o idee, care — ca o văpaie lăuntrică — înfrumusețează eroii și faptele lor și care dă cărții o căldură ce o străbate dela un capăt la altul. Este ideea că integrarea în lupta poporului pentru o orânduire dreaptă înalță și umanizează oamenii pe când ruperea de popor, trădarea lui, coboară pe om în rândul animalelor. Astfel, romanul devine o înflăcărată pledoarie pentru socialism. Sürcov, Alioșa, Martemianov, Cudreavăi, sunt atât de minunați și ne sunt așa de dragi pentru că și-au pus viața în slujba idealului de libertate a celor mulți. Îi stimăm și-i iubim, pentru că au știut să înfrângă în ei tot ce era meschin și, expunându-se mizeriilor, suferințelor, riscului de a fi torturați și omoriți, să-și închine energia și priceperea luptei revoluționare. Doctorul Costenețchi și copiii săi, Serioja și Lena, sunt oameni, oameni de neuitat, prin faptul că au știut să rupă legăturile lor cu clasele exploatare și să se identifice cu lupta maselor. Cât de minunat este Sarl! E minunat prin dorul lui de o lume nouă, prin zelul cu care luptă pentru ridicarea tribului său.

Pe de altă parte, dușmanii revoluției ne apar hidoși tocmai datorită ostilității lor față de năzuințele celor mulți, față de progres. Rechinul capitalist Ghimmer e un monstru fiindcă toate resorturile ființei sale sunt puse în mișcare de pofta-i inumană de a acapara cât mai multe averi. Asemenea avarilor din diferite opere ale literaturii universale, Ghimmer, deși nu e un avar, este stăpânit de dorința oarbă de a îngrămădi averi fără un scop precis.

Atmosfera casei Ghimmerilor dă impresia unui cavou somptuos, în care tot ce e viață se stinge. În acest cavou dictează bigota Sofia Mihailovna, o neurastenică cu aere filantropice; Ghimmer își primește oamenii de afaceri și pune să fie bătuți delegații muncitorilor; dezechilibratul Tatocica, în halat și papuci, scrie versuri suprarealiste.

Lena Costenețcaia, în care clocotește viața, se sufocă, nu poate suporta această existență.

Dacă Ghimmerii sunt niște desgustători viermi grași, pe care revoluția îi va mătura de pe arena vieții, colonelul Langovoi și comandantul serviciului de spionaj Marchevici, care s'au angajat să apere cu arma trândăvia Ghimmerilor împotriva muncitorilor exploatați, nu mai sunt nici măcar animale. Scena torturării muncitorului Ignat Saenco, prins că adăpostea dinamită pentru partizani, arată distanța de nemăsurat dintre călăii decăzuți și acest om modest în care se desvăluie erou.

— „Ce te mai străduiești, n'ai să afli nimic dela mine!” — strigă el gădelui. Apoi: — „Voi credeți că sunteți oameni? Nu sunteți oameni; nici măcar fiare! sunteți niște degenerați!... Curând o să fiți striviți cu toții!”.

★

„Fadeev — scrie C. Simonov — se distinge în activitatea lui de scriitor prin atenția deosebită pe care o acordă vieții sufletești a omului, prin credința puternică în frumusețea sufletului uman, în tăria fondului său bun, care la oamenii adevărați învinge tot ce e mărunț și meschin”.

În această „credință puternică în frumusețea sufletului uman”, se află sursa măiestriei lui A. Fadeev. Înalta bucurie ce ți-o dă lectura cărților acestui mare scriitor vine din acea chemare fierbinte spre ceva mai înalt pe care o simți în fiecare pagină. Asemenea lui Gorki, Fadeev știe să răscolească cele mai tănuite regiuni ale conștiinței omenești, făcând să țâșnească lumină din izvoare nebănuite. Eroii din „Ultimul din Udeghe” — ca și acei din „Tânăra Gardă” — au numeroase trăsături de oameni neobișnuiți, de eroi legendari. Aceste trăsături se dezvoltă pe un fond obișnuit de virtuți și slăbiciuni omenești. În aceasta constă profunda veridicitate a personagiilor. Bunăoară, Ignat Saenco era un muncitor care nu intrase în mișcarea revoluționară, un om de omenie, care imita gesturile păsărilor și deaceia copii îl iubeau și-i ziceau „păsărică”. Ajungând în mâinile călăilor, acest om modest se dovedește un om excepțional. Oameni obișnuiți sunt și conducătorii bolșevici, dar cât de măreți devin

ei prin faptele lor! Măestria lui Fadeev constă în aceea că, observând profund realitatea, o surprinde în acele momente în care ea face saltul spre o formă superioară, în momentul în care se înnoiește. El surprinde oamenii obișnuiți în situații care îi determină să devină eroi. În acest fel romantismul său revoluționar, perspectiva viitorului, este o consecință firească a redării fidele a realității prezente.

Dragostea de oameni și credința în fondul lor bun îl ajută pe Fadeev să observe în ei „noul“ într'un moment când ei înșiși nu-și dau poate seama că devin mai nobili și mai buni. În comandanții partizanilor, acești oameni loviți de toate greutățile, chinuți și aspri, noi întrevădem pe viitorii conducători ai construcțiilor pașnice, pe viitorii intelectuali și activiști sociali. Simțul lor practic, calitățile de organizatori și propagandiști, prevederile înțelepte, prevestesc în persoana lui Martemianov, Ciurchin, Surcov, etc. niște buni gospodari, buni conducători ai treburilor obștești. Viața grea de război nu i-a înrăit, nu le-a tocit sensibilitatea. Ei nu văd ca ofițerii albi, în nimicirea dușmanului și cucerirea isbânzii, un scop în sine, ci doar un mijloc de a conduce oamenii spre o viață fericită. Dorul fericirii colective și personale nu se stinge nici o clipă în suferințele bolșevicilor. Cudreavai, deși atacat de bacilul Koch, visează o față cu ochi ca ai prietenului Serioja; Surcov, rănit, nutrește o pasiune curată față de Lena.

Procedeele artistice folosite în romanul „Ultimul din Udeghe“ sunt foarte bogate și expresive. Pasiunea cu care scriitorul propagă ideile înaintate îl face să descopere moduri infinite de exprimare. Procedeele stilistice, compoziția romanului, limba sa, te vrăjesc fiindcă slujesc trans-

miterii acestui lirism înflăcărat ce respiră în fiecare frază.

Prezentarea acțiunilor conspirative, a luptelor cu arma, redarea discuțiilor dintre comandanți, istorisirile lui Martemianov, descrierea naturii, etc., care impun scriitorului diverse moduri de stil, (reportaj, analiză psihologică, povestire, evocare, discurs, etc.) alcătuiesc laolaltă acel cântec puternic „din piept“ — cum se exprimă L. Tolstoi — propriu marilor creatori.

Dragostea pasionată față de acei ce clădesc temeliiile lumii fericite de mâine, pune în valoare meșteșugul artistic al lui Fadeev. El e un mare artist, deoarece cunoaște adânc viața și militează înflăcărat pentru înfrumusețarea ei.

Romanul „Ultimul din Udeghe“ e o carte la care autorul a lucrat mult, (1930—1936) fără s'o fi terminat încă. Plănuită în șase părți, numai patru au apărut până acum. Fadeev mărturisește că a scris unele capitole de zeci de ori. În urma acestei munci, romanul a căpătat o structură care-l situează între cele mai bune opere clasice. Alcătuit din episoade foarte diverse, care-l poartă pe cititor în mediile cele mai diferite, situându-l când în trecutul îndepărtat, când în vremea Revoluției, pentru a-l readuce deodată în prezent, romanul are o unitate desăvârșită. Părțile se încheagă în această operă asemenea cărămidizilor într'o imensă clădire. Nici un pasaj nu poate fi scos fără a dauna întregii construcții. Prin aranjarea ingenioasă a episoadelor, autorul a făcut ca urmărirea acțiunii principale să devină o îndeletnicire plină de farmec. Și, acest fapt, printre multe altele, te îndeamnă să reiei, să recitești iar și iar romanul. Lectura repetată a cărții lui A. Fadeev nu te obosește, așa cum nu obosește niciodată citirea marilor opere clasice.

SCENARIUL LITERAR, BAZA IDEOLOGICĂ ȘI ARTISTICĂ A FILMULUI

Cu toate că a apărut numai cu câteva decenii în urmă, cinematografia s'a dezvoltat cu o repeziciune uimitoare, ajungând, așa cum a prevăzut Lenin, cea mai importantă artă a timpului nostru. Acest sens, de artă în adevăratul înțeles al cuvântului, de artă combativă, de instrument de educație comunistă a maseilor, de mijloc de cunoaștere și de înfrățire între popoare, cinematografia l-a căpătat în Uniunea Sovietică. Dintr'un mijloc ieftin și adeseori vulgar de delectare a spectatorilor, cum sunt cele mai multe produse ale caselor de filme din țările capitaliste, cinematografia a devenit în Uniunea Sovietică o adevărată artă, cu un nivel artistic și ideologic excepțional de ridicat. Ea a putut ajunge la acest stadiu deoarece a fost călăuzită neîncetat în dezvoltarea sa de ideologia Partidului Bolșevic, de indicațiile personale ale tovarășului Stalin.

Arătând că „*cinematografia reprezintă în mâinile Puterii Sovietice o forță imensă și de neprețuit*”, tovarășul Stalin a indicat totodată și drumul pe care trebuie să se desvolte această artă, a subliniat rolul ei în opera construcției socialiste:

„*Disponând de posibilități excepționale de a influența din punct de vedere spiritual masele — spune tovarășul Stalin — cinematografia ajută clasa muncitoare și Partidul său să educe în spiritul socialismului pe cei ce muncesc, să organizeze*

masele în lupta pentru socialism, să ridice cultura și spiritul lor militant, politic”.

Astăzi nimeni nu mai poate tăgădui imensa forță educativă și mobilizatoare a filmului. În toate etapele prin care a trecut Statul Sovietic, filmul a fost un tovarăș bun și un sfătuitor înțelept al poporului, ajutându-l activ să muncească mai bine, să trăiască mai bine, să se bucure din plin de binefacerea societății socialiste.

Filmele sovietice au creiat eroi și fapte de neuitat, adevărate exemple de viață și luptă pentru oamenii sovietici, pentru toți cei care construiesc socialismul. Cine poate uita pe Șahov și Maxim, pe Alexandra Soeolova și Alioșa Ivanov, pe Polejaev și Varvara Mihailovna? Fiecare film sovietic ridică o problemă de viață, fiecare film sovietic aduce în viața noastră un alt erou, viu, iubit, care întruchipează minunatele trăsături ale moralei comuniste. Filmul sovietic se prezintă în totalitatea lui ca operă de artă încheiată, cu o vie desfășurare dramatică, cu un rol bine definit în educarea oamenilor muncii.

Transformarea filmului în operă de artă, în armă de educație, s'a putut face prin aducerea lui la izvoarele bogate ale literaturii. Regisorii, actorii, operatorii oricât de talentați ar fi fost nu puteau să construiască conflicte valabile, eroi autentici, episoade dramatice prin ideile care stăteau la baza lor. Aceasta nu putea să fie decât opera scriitorului, a dramatur-

gului. Din necesitatea aceasta de a reda cât mai veridic și mai educativ adevărul vieții s'a născut dramaturgia cinematografică, s'a născut și s'a dezvoltat scenariul literar ca bază ideologică și artistică a filmului. Din cauza fricii de a reda adevărul vieții, scenariul cinematografic a ajuns în țările burgheze la o totală descompunere și decădere, la un simplu pretext de inspirație pentru regisorul care la rândul lui îl transformă în film prin aceleași procedee tehnice, banalizate.

Lupta pentru afirmarea scenariului ca bază ideologică și artistică a filmului în Uniunea Sovietică, a fost în același timp lupta împotriva formalistilor și a falsilor esteți, împotriva cosmopoliților de pe tărâmul cinematografiei, a fost lupta pentru altoirea filmului pe trunchiul glorioasei literaturi, a fost lupta pentru triumful adevăratei arte cinematografice.

Și — după cum spune V. Șerbina, cunoscut critic de artă și ministru adjunct al cinematografiei — *„experiența celor mai bune filme realizate după Rezoluția C. C. al P. C. (b) cu privire la filmul „Viața cea mare”, a arătat în mod deosebit de convingător că progresul în arta cinematografică nu e posibil fără o ridicare ideologică și artistică a dramaturgiei cinematografice... Filmele unanim recunoscute ca bune au fost făcute în marea lor majoritate după scenarii literare bune, care îmbină adevărul vieții și spiritul partinic bolșevic cu măestria dramaturgică”*.

Datorită sprijinului și activității pasionate a scriitorilor, în Uniunea Sovietică scenariul nu a devenit numai baza ideologică și artistică a filmului, dar și un gen literar aparte, apreciat cu căldură de cititorii sovietici. În discuțiile care au avut loc la sfârșitul anului trecut în cadrul Uniunii Scriitorilor Sovietici, cu privire la problemele scenariului, cunoscutul poet sovietic, Alexei Surcov, a spus, vorbind despre scenariu:

„Trebuie să se înțeleagă în sfârșit că scenariul bun se citește ca un roman. Cred că scenariile bune scrise de N. Pogodin, L. Arnstam sau alți scriitori sunt tot așa de plăcute la citit ca și multe

nuvele și romane care se publică în edițiile noastre periodice”.

Acest mare adevăr despre scenariu a fost dezvoltat în continuare de romancierul V. Ajaev care a subliniat că: *„un scriitor stă de vorbă cu cititorul prin opera sa, fie că este vorba de roman, nuvelă sau scenariu, despre ceea ce îl frământă, despre ceea ce i se pare important. Noile idei îndrăznește, observațiile profunde de viață, cunoașterea adevărată a materialului, rezolvarea temei într'un mod propriu, caracteristicile artistului respectiv, iată care este lucrul cel mai de preț pe care-l aduce scriitorul în cinematografie. În ceea ce privește însă discuțiile despre faimosul caracter specific al artei cinematografice, ele nu fac decât să alunge din cinematografie pe adevărații scriitori și să deschidă ușile unor meșteșugari”*.

Desvoltându-se pe această linie, dramaturgia cinematografică sovietică a devenit, după cum o definește Constantin Simionov — *„parte inalienabilă a literaturii sovietice”*. Ea e condiționată în dezvoltarea sa de întreaga literatură dar și ea, la rândul ei, ajută literaturii. O serie de scenarii sovietice printre care „Cotitura cea mare” a lui Boris Cirscoev, „Judecata onoarei” a lui A. Ștein și altele au fost transformate în piese de teatru, îmbogățind astfel dramaturgia teatrală sovietică. Deasemenii scenariile „Bătălia Stalingradului”, „A treia lovitură”, „Căderea Berlinului” s'au impus în ochii oamenilor sovietici și ca viguroase opere literare.

Dramaturgia cinematografică sovietică și-a câștigat din plin dreptul la existență. Ea există astăzi ca un gen literar nou, recunoscut și apreciat, în plină dezvoltare. Existența ei condiționează hotărâtor dezvoltarea artei cinematografice. Scenariul este recunoscut astăzi ca bază ideologică și artistică a artei cinematografice.

Printre scenariștii sovietici găsim nume cunoscute care se bucură de o mare stimă și admirație în rândurile cititorilor. Alexei Tolstoi, P. Pavlenco, Boris Gorbatoev, Tur și Șeinin, Pervențev, Ciaureli, N. Virta, B. Cirscoev și alții, au dat sce-

narii valoroase care s'au impus puternic prin conținutul lor de idei, prin valoarea lor artistică literară.

Cititorii noștri au început să ia cunoștință de scenariile sovietice. Cele câteva scenarii traduse până acum: „Bătălia Stalingradului”, „Jurământul”, „Femeia Deputat”, „S'au întâlnit la Moscova”, „Bătălia pentru cărbune”, „Trilogia despre Maxim” s'au bucurat de o caldă primire în rândurile cititorilor. În multe din aceste scenarii, în „Trilogia despre Maxim”, „Femeia Deputat”, „Bătălia pentru cărbune” găsim pagini de înaltă literatură.

Experiența aceasta încununată de succes a cinematografiei sovietice ne-a scutit pe noi de dibuiri, de căutări, de greșeli persistente. Învățând din această experiență, am găsit cu mai multă ușurință problemele principale ale dezvoltării cinematografiei românești, am înțeles că problema hotărâtoare în dezvoltarea cinematografiei ca artă activă, o constituie dramaturgia cinematografică, am înțeles că baza realizării unor filme o constituie scenariul.

Nu a fost însă deloc ușor să începem bătălia pentru dezvoltarea dramaturgiei cinematografice și să obținem primele succese în această direcție. Deși primul scenariu românesc datează din 1916 („Comment on devient riche et puissant” *) de Al. Macedonschi), nu putem vorbi totuși de vreo experiență în acest domeniu. Scenariile — dacă le putem numi așa — ale celor câteva filme românești care s'au făcut în trecut, erau opera unor pseudo-scriitori, a unor așa ziși specialiști care reprezentau interesele oamenilor de afaceri din cinematografie.

La noi, scriitorii au fost ținuti departe de cinematografie, prin falsele teorii ale scenariului de „specialitate”, sau ale scenariului emoțional care să inspire un regisor manevrat cu dibăcie de casele capitaliste de filme. În acest fel, scenariul

ajunsese să fie considerat în masa scriitorilor ca un lucru minor, de neluat în seamă, un fel de schemă tehnică, care nu are nimic comun cu literatura. Ca o consecință a acestei stări de lucruri se ajunsese la realizarea unor filme rupte de viață, filme în care abunda fantasticul, obscenul, aventura în scopul delectării burgheziei și a îndobitocirii maselor muncitoare.

Lipsită de aportul marilor noștri scriitori, cinematografia mergea pe calea proslăvirii sistemului capitalist, pe calea abaterii atenției oamenilor muncii dela problemele importante ale vieții.

Experiența sovietică ne-a arătat că scriitorii noștri au un cuvânt greu de spus în dezvoltarea cinematografiei noastre. Deși nu exista încă o experiență în materie de dramaturgie cinematografică, o serie de scriitori au răspuns cu entuziasm chemării ce li s'a adresat. Dintre scriitorii, pioneri ai dramaturgiei cinematografice la noi, îi putem enumera pe Cezar Petrescu și Mihail Novicov, Camil Petrescu, Petru Dumitriu, Aurel Baranga, Mircea Ștefănescu, și alții. Muncind cu răbdare și îndrăzneală la realizarea unor scenarii originale, ei făceau în același timp și primii pași pe calea înjgheburii unei dramaturgii cinematografice naționale.

Multe greutăți s'au ivit în munca aceasta a scriitorilor, și putem spune că una din primele greutăți a constituit-o teama de a nu găsi specificul scenariului, așa zisele particularități ale genului. Noi îndrăznim să afirmăm că specificul scenariului nu e un secret profesional și că nu comportă pentru un creator mai multe greutăți decât specificul schiței, nuvelei, romanului. Se poate spune că așa zisul specific al scenariului este în fond specificul celor mai de neuitat pagini ale literaturii. Ajaev are dreptate când susține aceasta. În primul moment s'ar părea că scenaristul trebuie să fie mai întâi un creator de imagini, să gândească și să scrie vizual. Aceasta este foarte adevărat. Dar este oare aceasta un specific al scenariului, o particularitate a lui?

Să citim următorul fragment din „Mama” lui Gorki:

*) „Cum se poate ajunge bogat și puternic”.

„Intr'o duminică, când mama se întoarse dela băcănie și deschise ușa, se opri în prag și se simți năpădită deodată de o bucurie, asemeni unei ploii de vară: glasul puternic al lui Pavel răsuna în odaie!

— Iat-o! strigă hoholul.

Mama văzu graba cu care Pavel se întoarse spre ea și desluși pe fața lui un simțământ care făgăduia ceva neobișnuit.

— Ai venit... ești acasă! murmură ea, surprinsă și uluită, și se așează.

Pavel se aplecă spre ea. Era palid, îi străluceau luminos boabe mici de lacrimi în ochi și buzele îi tremurau. Tăcu o clipă, mama îl privea și ea tăcută. Hoholul, fluierând încetisor, trecu pe lângă ei, lăsă capul în piept și ieși afară.

— Îți mulțumesc, mamă, începu Pavel să vorbească cu voce joasă, apăsându-i mâna cu degetele lui tremurătoare. Îți mulțumesc, mamă!

Mișcată de expresia feței și de glasul lui, abia stăpânindu-și bătăile inimii, ea îi mângâia părul și-i vorbea încet:

— Domnul să te aibă'n pază! De ce-mi mulțumești?

— Pentrucă ajuți să înfăptuim ideile mari, îți mulțumesc spunea el. E o mare fericire când cineva are o mamă care e însuflețită de aceleași simțăminte ca și el!

Mama tăcea și-i sorbea cuvintele lacom, cu inima larg deschisă, își admira fiul și era fericită că se află aici cu chipul senin atât de aproape de ea.

Imagini asemănătoare, care parcă abia așteaptă să fie transpuse pe ecran, găsim în general în opera tuturor marilor scriitori. Iată un fragment din „Făclia de Paște”, a marelui nostru Caragiale:

„Ceasornicul făcea în perete. Sgomotul acesta monoton supăra pe Zibal. Omul nostru puse mâna pe limba ce se legăna și-i stinse mișcarea.

Gura lui era uscată. Ii era sete. Spălă un păhăruș în cada cu trei picioare de lângă tarabă și voi să-și toarne rachiul bun dintr'un șip; dar gâtul șipului începu să clănțânească tare pe buzele paharului. Aceste sunete erau și mai supărătoare. A doua încercare, cu toată voința lui de

a-și birui slăbiciunea, nu avu mai mult succes.

Atunci renunță la pahar, lăsându-l să cază domol în apă și înghiți de câteva ori din șip. Puse după aceasta la loc șipul, care, atingând scândura, produse o ciocnitură de speriat. Un moment, se opri înecat de această impresie. Apoi luă lampa și o puse pe firida ferestrei, care da în gang; pe poartă, pe paveaoa și pe zidul dimpotrivă al gangului, se zugrăviră niște bande late de-o lumină cu prea pușin mai deasă decât o închipuire.

Zibal se așează iar pe prag, întinzându-și urechea la pândă...”

Sau din Mihail Sadoveanu:

„Intr'o zi de vară cu soare mult, doi oameni străini coborîră dintr'o teleagă la marginea satului. Unul vârt mâna'n brâu, scoase punga și plăti Oareiului, apoi amândoi intrară în sat, pe când cărușul se învârtea împrejurul calului slab privindu-l cu luare aminte, cașicum voia să-! numere coastele.

Casele albe, ridicate ici-colo în mijlocul verdeții grădinilor și livezilor, păreau că dorm tăcute și singuratece, oamenii erau la câmp, la prașila a doua a păpușoiului. Numai pe-alocuri o fetișă mai răsărită se necăjea pe cărărușile alburii, ca o cloșcă, cu un cârd de frățiori numai în durligi, nemulțumiți și plângând cu pumnii în ochi.

Străinii mergeau pe drumul din mijlocul satului, — spre crăsmă. Erau îmbrăcați ca Ploieștenii iarmaroacelor moldovenești: cu nădragi largi, cu brăie late, cu ilicuri lustruite, cu pălării moi înguste'n boruri. Aveau geți mari, pline și grele, la șolduri. Mergeau repede, stărnind cu ciubotele colbul drumului, și vorbeau, înturnându-se la fiecare clipă unul spre altul și dând din mâini, o limbă încurcată și răstită.”

Iată, deci, cum, cu mult înainte de apariția artei cinematografice, marii prozatori au scris pagini la care autorii de scenarii pot merge ca la un izvor al dramaturgiei cinematografice. Aceasta ne arată cât de mult se poate îmbogăți arta cinematogra-

fică dacă își trage seva din literatură.

Oricât de înzestrată ar fi o echipă de filmare, ea nu va putea să suplinească niciodată lipsa scriitorului care aduce în opera sa literară o profundă și justă cunoaștere a vieții, a oamenilor, o înaltă măiestrie dramaturgică.

Nu în redarea plastică vizuală trebuie căutat specificul scenariului.

Specificul scenariului nu trebuie căutat nici în teoriile falsilor esteți, în așa zisele teorii ale pregătirii situațiilor, în așa zisa tehnică a episodului, care, după părerea unor esteți burghezi trebuie să caracterizeze personagiile și să creeze o situație nouă, care să cuprindă în ea „elementele necesare pentru dezvoltarea ulterioară a acțiunii” (Iunacovschi). În adevărata literatură (în roman sau nuvelă), fiecare episod își are rolul său bine definit. Episodul nu urmărește anumite pregătiri și situații în sine, ci redarea adevărului vieții, el este strâns legat de ideea generală a operei, pe care se străduiește să o reflecte cât mai convingător. Nu se poate transforma un episod în care oamenii trăiesc, cresc, acționează și se transformă, într'un procedeu tehnic. El este o parte necesară a operei literare, fără de care opera nu poate să existe. Episodul are rolul cărămizii în construcția unui zid. Fiecare episod, oglindind un fragment de viață se va încadra întotdeauna la locul potrivit în opera literară.

Studierea oricât de sumară a oricărei opere literare valabile ne dovedește că episodul nu constituie un procedeu tehnic, ci o parte necesară a operei. E delă sine înțeles că un episod se poate încadra mai bine în întregul operei, poate avea o valoare dramatică mai mare, poate avea un conținut de idei mai puternic după talentul, pregătirea, măiestria și experiența scriitorului.

La urma urmei, specificul scenariului, — dacă-l putem numi așa, — este o chestiune de măiestrie. Problemele scenariului sunt comune întregii noastre arte și literaturi, sunt problemele artei realismului socialist. Cu singura deosebire, că scenariul necesitând concentrarea la maximum a faptelor — un film nu poate ține mai mult de o

oră și jumătate, două ore — cere o și mai ascuțită măiestrie artistică. În scenariu nu pot exista oameni și fapte de prisos, nu pot exista vaste descrieri psihologice și acțiuni paralele pe zeci de pagini. Eroii și acțiunile trebuie să fie cât mai tipice, cât mai reprezentative, realitatea trebuie înfățișată cât mai veridic. Eliminarea lucrurilor de prisos, concentrarea la maximum a subiectului, redarea lui într'o formă cât mai artistică, mai expresivă, iată care ar fi, în câteva cuvinte, specificul dramaturgiei cinematografice.

Problemele scenariului românesc — și scurta noastră experiență ne arată cât se poate de convingător aceasta — sunt problemele artei și literaturii noastre.

Problema principală care reiese din analiza scenariilor primite până acum la Comitetul Cinematografiei, este problema ogîndirii veridice a realității în transformarea ei revoluționară. În multe scenarii se observă o necunoaștere sau o cunoaștere superficială a vieții. Cuvintele spuse de tovarășul Stalin cineaștilor sovietici, prin care-i îndeamnă să studieze viața, să învețe dela viață, iar pentru a se orienta just în ceea ce văd, să cunoască marxismul, ni se potrivesc și nouă. Într'o serie de scenarii, mai ales în cele aduse din proprie inițiativă de unii scriitori, temele sunt deseori depășite, inactuale, sau pur și simplu rupte de viață. Dar și în scenariile contractate cu unii scriitori abundă lipsuri provenite din cauza insuficienței cunoașterii a vieții, a realității.

De pildă, într'un scenariu dedicat activității geologilor noștri și sprijinului pe care aceștia îl primesc în muncă dela mase, aușorul dovedea că nu cunoaște decât superficial activitatea geologilor, preocupările acestora și cu atât mai puțin viața satului și a oamenilor ei. Punând imaginația înaintea adevărului vieții, aușorul crease probleme și oameni care nu existau în realitatea noastră, care ar fi dat o imagine nejustă a problemelor respective.

Într'un alt scenariu care avea ca temă de bază lupta pentru îndeplinirea pla-

nului cincinal înainte de termen, autorul deși se documentase îndeajuns, furat toți de amănunte neesențiale, a creiat un conflict, pe cât de tare, pe atât de neveridic. Conflictul filmului se baza aproape în întregime pe împotrivirea unui mare număr de muncitori la mecanizarea unei uzine siderurgice. De aici își trăgea seva, toată forța dramatică a filmului. Ori realitatea era cu totul alta. Muncitorii, în marea lor majoritate au primit cu multă bucurie mecanizarea muncii lor grele în uzina siderurgică. Doar câțiva foarte înapoiți murmurau împotriva mecanizării. E drept că exista o opoziție în uzină, aceea a dușmanului de clasă, a unor tehnicieni sabotori și a uneltelor acestora. Autorul însă nu a dat toată greutatea acestui proces, nici măcar nu a arătat influența dușmanului de clasă în rândurile muncitorilor înapoiți.

Iată numai două exemple care arată unde duce necunoașterea realității și faptul că ea nu este privită de pe pozițiile ideologiei marxist-leniniste. Aceasta dovedește odată mai mult că pentru a realiza scenarii bune, pentru a realiza opere de certă valoare, veridice, autorilor li se cere o amănunțită cunoaștere și studiere a vieții, însușirea metodei de creație a realismului socialist.

Un alt fenomen care este de altfel comun și celorlalte ramuri literare și pe care îl observăm în multe din scenariile noastre, chiar în cele scrise de unii autori încercați, îl constituie lipsa de măiestrie artistică în crearea conflictului dramatic. Aceasta duce uneori la o sărăcire a conflictului, am putea spune la o criză a conflictului. Autorii nu se ostenesc, îndeajuns, nu folosesc întreaga lor măiestrie, pentru a descoperi cele mai interesante, mai variate și mai instructive conflicte dramatice în operele lor. În viața noastră, în condițiile de astăzi ale construcției socialismului, se găsesc neseceate izvoare de conflicte dramatice. Izvorul principal al conflictului dramatic în etapa actuală, pentru fiecare gen și ramură literară, îl constituie lupta de clasă în formele ei cele mai ascutite. Conflictul izvorit dintr-o asemenea realitate, surprins și încheșat cu măiestrie, poate da o imensă forță educativă și dramatică operei literare.

Cu toate acestea, în multe din scenariile noastre, conflictul este schematic, șablon, se dezvoltă pe linia aceluiași atentate, sabotaje și înjunghieri înfăptuite de dușmanul de clasă. Acestea nu cultivă în modul cel mai fericit vigilența maselor. Dușmanul lucrează mult mai ingenios, mult mai periculos, mult mai iscusit decât știu să-l vadă unii scenariști ai noștri. Realitatea ne dovedește aceasta.

Autorii trebuie să înțeleagă că tăria unui conflict nu stă în faptul că izbucnește cândva în noapte un foc provocat de dușman, sau că se aude o explozie groaznică și sare în aer o fabrică, sau alte fapte așa zis spectaculoase și cinematografice. Tăria unui conflict, valoarea lui stă în deplină sa autenticitate, în înțelesul său adânc, în valoarea sa educativă. Pe linia aceasta, în unele proiecte de scenariu și în unele scenarii care aparțin unor scriitori care cunosc bine locurile și oamenii unde și plasează acțiunea, găsim conflicte noi, interesante, variate, cu o mare putere educativă. Izvorul acestor conflicte este tot lupta de clasă, dar în formele ei cele mai variate, mai periculoase și mai grele de descoperit.

Conflictul este strâns legat de forța personajilor. Un conflict just, puternic, interesant, cere personaje tari, complete, autentice. Iar acolo unde conflictul este slab, schematic, neveridic, personajele vor purta aceeași amprentă. Sarcina aceasta, de a înfățișa personaje autentice, eroi autentici, eroi populari de o amplă rezonanță, adevărate tipuri, constituie iarăși una din problemele vitale în munca scriitorilor, a dramaturgilor și scenariștilor.

Maxim Gorchi, pe baza experienței sale, aruncă o puternică lumină în problema tipizării.

Nu întotdeauna însă scenariștii noștri dovedesc că și-au însușit minunatele indicații ale lui Gorchi. În multe din scenariile primite la Comitetul Cinematografiei personajele suferă de schematism, sau naturalism. Unii eroi și în special cei pozitivi sunt liniari, parcă lipsiți de viață, de frământări. Acțiunile la care participă sunt parcă dinainte trasate. Ei nu au trăsături particulare care să ni-i apropie, parcă sunt

niște păpuși care se supun voinței scenariștilor. Alții, dimpotrivă, sunt plini de trăsături particulare (hidoșenie în figură, gesturi și acțiuni exagerate, etc.) care nu reflectă caracteristicile lor esențiale.

O altă problemă care necesită o discuție specială datorită rolului deosebit de important în scenariu, este problema dialogului. Deși cinematografia este o artă plastică prin esența ei, dialogul rămâne totuși un mijloc principal de expresie. În scenariu mai mult decât în alte opere literare — și aceasta constituie poate una din trăsăturile particulare ale dramaturgiei cinematografice — dialogul are sarcina să desvăluie clar și expresiv, în fraze cât mai concentrate, dar fără să li se știrbească din plasticitatea lor, conținutul de idei al operei, să scoată în relief caracterele personajilor.

„În arta cinematografică sovietică — spune criticul L. Pogojeva — trebuie să știm în primul rând dacă dialogul e veridic și expresiv; dacă e legat organic de tema aleasă de autor și de conținutul de idei al operei; dacă îngăduie o oglindire adâncă și deplină a realității; dacă permite desvăluirea caracterelor personajilor și exprimarea ideilor autorului“.

Din nefericire însă, în scenariile noastre dialogul nu se ridică întotdeauna la înălțimea acestor cerințe. El suferă îndeobște de platitudine, de sărăcie de idei, de lipsă de expresivitate. Scenariile sovietice ne arată cât de mult prețuesc scriitorii sovietici acest mijloc artistic de seamă.

Dialogul trebuie să fie viu, interesant, atrăgător. Ideile cele mai complicate se pot expune într'un dialog expresiv, plin de humor. Scenariul „Trilogia despre Maxim“ este un model în această privință. Dialogul trebuie să ajute la apropierea și cunoașterea personajilor. Fiecare are un fel particular de a vorbi, mai sfătos, mai comic, mai hotărât, mai energic, are expresii speciale, un fel particular de a întocmi fraza. În scenariul „Femeia Deputat“, agronomul Krivoșeev are expresiile sale care ne aruncă dela început lumină asupra poziției sale: pronosticuri, revoluție mondială, un „carevasăzică“ plasat acolo unde lipsesc idei. Efofeev din „Întoarcerea lui

Maxim“ ne rămâne în minte și prin expresia pe care o întrebuințează la fiecare pas: „În douăzeci și șase de ani...“ pe care o cunosc și și-au însușit-o până și copiii (când tatăl îl întreabă pe unul din copii dacă nu cumva spune minciuni, acesta îi răspunde sentențios: „În douăzeci și șase de ani n'am mințit niciodată“). Turnătorul Mișcenco, cu o apariție atât de episodică, rămâne întipărit în memoria spectatorilor și prin felul exagerat de lăudăros în care se exprimă.

Scenariștii noștri trebuie să folosească din plin aceste caracteristici ale dialogului și aceasta va duce la îmbunătățirea operelor, la îmbogățirea personajilor, la desvăluirea unor amănunte din biografia personajilor, la realizarea unor scene mai bogate, mai pline de idei.

Cu toate aceste greutăți, cinematografia noastră a obținut și realizări însemnate, a pășit pe drumul producției de filme artistice pe bază de scenarii.

Primul nostru film artistic „Răsună Valea“ a fost realizat de regisorul Paul Călinescu după un scenariu de Mircea Ștefănescu, scenariu care prezenta mari lipsuri de ordin ideologic.

În timpul filmării, multe din lipsuri au fost înlăturate și în special ideea împăciuirii dintre clase.

Filmul „Răsună Valea“ este prima noastră operă cinematografică valabilă, care se inspiră din realitățile luptei de clasă, din realitățile construirii socialismului.

Totuși lipsurile mari ale scenariului se resimt încă și în film. În cadrul conflictului, acțiunea dușmanului de clasă apare uneori nejustificată, sau ca o manifestare personală, de ordin sentimental, a vreunui erou. Multe din personajele filmului nu au trăsături puternice, nu au o viață proprie, interesantă, suferă serios de schematism. Eroi pozitivi sunt slab conturați, ei nu reprezintă nici pe departe pe entuziaștii tineri care au construit linia ferată Bumbești-Livezeni. Eroi negativi sunt de multe ori ridiculizați, caricaturizați, par niște clovni neprimejdioși.

Un pas înainte în dramaturgia filmului

artistic, îl constituie cel de al doilea film artistic al nostru „Viața învinge”, realizat de regisorul Dinu Negreanu, după un scenariu de Aurel Baranga și Dinu Negreanu.

Într-o măsură însemnată, filmul este convingător, el imprimă spectatorului o serie de idei cum ar fi de pildă ideea că numai alături de clasa muncitoare, participând activ la construcția socialistă, oamenii de știință pot face fapte mari, își pot realiza visurile lor. Filmul atrage atenția asupra primejdiei cosmopolitismului, care lovește în interesele poporului și în însăși interesele oamenilor de știință.

Totuși, filmul are o serie de deficiențe serioase în tratarea temei, care-i scad valoarea. Principala lipsă a filmului stă în faptul că nu zugrăvește efortul muncitorilor și tehnicienilor noștri și ajutorul pe care aceștia îl dau oamenilor de știință. Deasemenea, se observă unele lipsuri în construirea personajilor. Cu mici excepții, personagiile nu se dezvoltă dealungul filmului, și chiar creșterea eroului principal, savantul Dan Olteanu, nu este dovedită convingător. Oamenii de partid, care apar în film, sunt schematici și timizi. Manifestările lor par mai degrabă lipite decât legate organic de acțiunea filmului. Dialogul care, în acest film, are un rol deosebit de important, suferă pe alocuri de platitudine, iar limba personajilor, cu foarte mici excepții, este uniformă.

Tema de bază al celui de al treilea film al nostru, „În sat la noi”, realizat de regisorul Jean Georgescu și Victor Iliu după scenariul scriitorului Petru Dumitriu, este lupta pentru transformarea socialistă a agriculturii. Inspirându-se adânc din viața satelor noastre, filmul înfățișează lupta unui grup de țărani muncitori dintr'un sat românesc și opoziția înverșunată a chiaburilor împotriva constituirii gospodăriei colective. Meritul principal al realizatorilor filmului e că au reușit să oglindească veridic contrazicerile profunde din viața satului nostru și să întruchipeze în câteva personaje tari pe oamenii satului nostru. Filmul „În sat la noi”, aduce în fața spectatorilor alevărate tipuri care se ciocnesc în cadrul unui conflict veridic, mereu în creștere. Bătrânul Ion Lepădat, văduva

Maria, chiaburul Scăpău și fiul său Dumitru sunt figuri care se întipăresc adânc în memoria spectatorilor. Filmul acordă o atenție specială țăranului mijlocas, „figura centrală a satului nostru”.

Realizatorii filmului s'au preocupat în mod deosebit să redea specificul național al satului nostru, și eforturile lor au fost încununuate de succes. Filmul este aproape de inima spectatorului, de sufletul și sentimentele lui. Personagiile, muzica, portul și graiul, obiceiurile, poartă în întregime amprenta specificului național.

Atât autorul scenariului, cât și regizorii s'au străduit să creeze o acțiune legată, formată din episoade puternice, emoționante, dramatice, care țin încordat spectatorul.

Filmul „În sat la noi” are însă și o serie de lipsuri, subliniate mai ales cu ocazia vizionărilor speciale în care realizatorii filmului s'au întâlnit cu spectatorii. Filmul se încheie odată cu constituirea gospodăriei agricole colective, dar ar fi fost mult mai instructiv, mai folositor, mai interesant să se arate câteva scene de muncă și din viața nouă în care să-i recunoaștem pe eroii care au luptat cu atâta dârzenie pentru fericirea lor.

Trebue remarcat deasemeni ca o lipsă, faptul că nici în acest film, comuniștii nu au reușit să fie zugrăviți cu măiestrie. Ei sunt lipsiți de umanitate, împinși parcă de un resort în acțiune, vorbesc în lozinci. Trăsăturile profund omenești ale comuniștilor nu au fost nici de astă dată surprinse și aceasta trebuie să constituie o problemă serioasă pentru creatorii filmelor noastre.

Pe acest drum greu și anevoios caracteristic începutului, filmul nostru artistic se dezvoltă. Trei noi scenarii de film artistic, au intrat sau sunt pe cale să intre în producție.

În prezent, în cadrul Studioului de filme artistice „București”, se lucrează din plin la realizarea filmului „Mitrea Cocor”, după romanul maestrului Mihail Sadoveanu, distins cu Medalia de Aur a Păcii. Scenariul literar a pus încăodată în fața scriitorilor noștri problema ecranizării, problema adaptării romanului, nuvelei, piesei de teatru la film. În această privință, noi ne găsim

abia la început, nu prea avem experiență. Problema ecranizării este însă o problemă importantă pentru cinematografia noastră. Ultimele filme sovietice „Departee de Moscova“, „Cavalerul Stelei de Aur“, ne arată că cinematografia poate câștiga mult prin adaptarea la film a romanelor sau a navelor cu mare răsunet în mase.

Și în literatura noastră sunt opere care pot constitui subiecte interesante de film. Ele ridică însă probleme speciale pentru scenariști. Constantin Simonov vorbind despre posibilitatea transformării romanului „Departee de Moscova“ în piesă de teatru sau film, spune printre altele: „*În vechea concepție acest lucru s'ar fi redus la o operație simplă: una din intrigile amoroase din roman ar fi fost la baza piesei, iar undeva, dincolo de scenă, ca un fond, s'ar fi desfășurat construirea conduitei petrolișere.*

Dar nouă nu ne convine o asemenea întorsătură, cu atât mai mult în film. Nu vom accepta o transformare a operei de proză într-una dramatică, în care filmul sau piesa să fie mai slabe decât izvorul inițial artistic și lipsit de acel esențial care a alcătuit forța romanului. Pe noi ne interesează, înainte de toate, munca oamenilor care construiesc conducta petrolișere, ne emoționează relațiile lor, legate înainte de toate de construcție, de acel scop gigantic care stă în fața lor.

În scenariul „Mitrea Cocor“ se observă câteva succese pe drumul ecranizării. Acțiunea a fost concentrată, fără să știrbească din valoarea romanului, personagiile au fost surprinse în trăsăturile lor esențiale.

Cel de al doilea film pe care-l pregătește Studioul de filme artistice „București“, este închinat uneia dintre cele mai luminoase figuri revoluționare ale trecutului nostru, marelui cărturar și luptător dela 1848, Nicolae Bălcescu, dela a cărui moarte se vor împlini în 1952, 100 de ani. Scenariul acestui film aparține academicianului Camil Petrescu.

Acest scenariu a ridicat pentru prima dată în cinematografia noastră problema filmului istorico-biografic și a transformării unei piese de teatru în scenariu de film.

Criticul sovietic R. Iurenev, prin studiile sale, ne dă un mare ajutor în clarificarea acestei probleme. Vorbind în general despre acest gen de filme (pe baza experienței filmelor sovietice), Iurenev spune: „*Eroul filmului biografic trebuie să fie tipic pentru epoca, poporul și clasa lui, viața și activitatea lui trebuie să exprime cât se poate mai deplin spiritul epocii, să oglindească principalele procese care s'au petrecut în societatea omenească contemporană lui.*

De aici, rezultă că tema filmului biografic trebuie să se desvolte în sfera activității principale a eroului, să scoată la iveală cauzele măreției și popularității lui, să desvăluie sensul istoric al faptei săvârșite de erou în viață, precum și importanța ei pentru noi, spectatorii de azi.

Deaceia, și structura subiectului filmului biografic trebuie să se bazeze pe selecționarea acelor evenimente reale din viața eroului, în care esența activității lui sociale s'a manifestat cu cea mai mare vigoare și strălucire.

Cel de al treilea film artistic pe care-l pregătește Studioul „București“ este filmul „Nepoții Gornistului“, după scenariul original al scriitorilor Cezar Petrescu și Mihail Novikov. Scenariul este închinat luptei poporului nostru pentru libertate, independență și o viață mai bună.

El reușește să demonstreze convingător că cele mai bune tradiții de luptă revoluționară a poporului nostru se împletesc cu lupta clasei muncitoare și a Partidului ei, că numai această luptă poate duce la izbândă.

Scenariul, aprobat de consiliul artistic, mai trebuie îmbunătățit în unele direcții, și suntem siguri că va constitui baza ideologică și artistică a unui film valoros.

Tot în cadrul dramaturgiei filmului artistic este cuprins și scenariul filmului de desen animat și păpuși, care își trage forța sa deasemeni din valoarea scenariului. Slăbiciunile principale, ale primelor noastre filme de desen animat „Rățoiul neascultător“ și „Albina și porumbelul“ provin în cea mai mare parte din lipsurile scenariilor.

Scenariștii filmelor de desen animat și păpuși trebuie să cunoască profund problemele educației copilului, să trateze în operele lor teme simple, să apeleze la fantezia copilului, să desvolte idei simple, cum ar fi: ideea spiritului colectiv, a curajului, a adevărului, a hotărârii, a patriotismului, a dragostei de muncă, să combată viciile și rămășițele moralei burgheze.

Alături de filmul artistic, capătă o largă desvoltare în țara noastră și filmul documentar. Și în această direcție, sprijinul nostru cel mai important îl constituie experiența sovietică. În Uniunea Sovietică, filmul documentar și-a câștigat o importanță deosebită încă din primele zile ale Puterii Sovietice. Lenin a indicat personal căile de desvoltare ale filmului documentar, arătând că acest film trebuie să oglindească fenomenele revoluționare din societatea sovietică, entuziasmul muncii creatoare și oamenii care duc lupta pentru construirea noii orânduirii sociale. Lenin și tovarășul Stalin, au subliniat deasemeni rolul deosebit al filmului documentar în munca de educare și de mobilizare a maselor în construcția socialismului.

Urmând aceste indicații, cinematografia documentară sovietică a obținut succese excepționale, câștigându-și rolul de armă prețioasă în lupta oamenilor sovietici.

Și în țara noastră, importanța filmului documentar a crescut în ultimul timp. Putem spune că astăzi cinematografia documentară ocupă un loc de seamă în cinematografia și în arta noastră.

Ca și la filmul artistic, baza artistică și ideologică a filmului documentar o constituie scenariul.

S'ar părea la prima vedere că dramaturgia filmului documentar este un lucru foarte simplu, sau că pur și simplu nu este nevoie de dramaturgie în realizarea filmului documentar. Aceste concepții sunt profund dăunătoare și ele nu-și găsesc și nu-și pot găsi locul în cinematografia noastră realistă. E complet greșită ideea că filmul documentar este o simplă fotografiere a realității, făcută la întâmplare, fără vreo bază ideologică și artistică. Nu. În concepția noastră, filmul documentar trebuie să aibă la bază o dramaturgie, concretizată

în scenariu, care constituie baza lui ideologică și artistică. Și nu numai atât! Scenariul de film documentar poate și trebuie să fie mai întâi o operă literară de sine stătătoare.

Problemele de bază ale dramaturgiei filmului documentar sunt aceleași ca și ale dramaturgiei filmului artistic.

Scenaristului de film documentar i se pun, cel puțin două sarcini principale:

Cunoașterea profundă a realității și în mod special a problemei pe care vrea să o trateze. Nu se va putea scrie un scenariu de film documentar care să oglindească de pildă viața unei gospodării agricole colective sau activitatea industriei minere, dacă nu se cunoaște în amănunt realitatea din aceste sectoare, dacă nu se cunosc problemele care frământă aceste sectoare, oamenii care trăesc și muncesc în aceste sectoare.

A doua sarcină este aceea de a privi realitatea de pe pozițiile ideologiei proletarietului, de pe pozițiile realismului socialist, care are la bază concepția despre lume a proletarietului. Nerespectarea acestei sarcini duce la naturalism, la generalizări false, cu alte cuvinte la falsificarea realității revoluționare.

O altă problemă importantă a dramaturgiei filmului documentar este problema eroilor. Eroii filmului documentar sunt oameni autentici, oameni reali. Ei trebuie să reprezinte tipurile cele mai caracteristice ale societății noastre, pe acei oameni în conștiința cărora se desvoltă o nouă morală — morala comunistă.

Scenaristul nu trebuie să neglijeze o serie de amănunte din biografia personajului. Ele sunt necesare pentru a particulariza eroul, pentru a-l întipări în memoria spectatorului, pentru a nu face din el o schemă.

Deasemenea, e bine să-i arătăm pe eroii noștri, acasă în familie, în excursii, la plimbare, după ce i-am arătat în activitatea lor principală, adică în procesul de muncă. Dar, subliniem — cel mai important lucru e să-i surprindem pe eroii noștri în procesul muncii, într-o atitudine sugestivă care să întruchipeze ideea că munca este o chestiune de onoare. E vorba aici, și de

muncitori și de savanți, și de medici și de învățători — în general de toți eroii filmelor noastre documentare.

În filmele noastre documentare au și început să apară asemenea eroi. Majoritatea eroilor din filmele „O viață nouă”, „Pentru industrializare, pentru socialism”, „Luptăm pentru pace”, „23 August 1951”, „Baia Mare”, „Cimentul”, „Palatul Pionierilor”, exprimă bucuria vieții și muncii libere.

Din nefericire însă, nu în toate filmele noastre documentare, omul este pus pe primul plan. Mai avem încă scene în care omul este dominat de mașini, filme întregi în care cu greutate găsim o figură mai apropiată, pe care s'o cunoaștem și s'o îndrăgim. Uneori, oamenii apar ca niște mecanisme care lucrează iute, mecanic, parcă fără emoție și pasiune. Iată de ce atunci când lucrează la un scenariu de film documentar, scenaristul nu trebuie să piardă nici o clipă din vedere că principala lui sarcină este aceea de a prezenta cât mai veridic, cu cât mai multă căldură pe omul nou, pe tovarășul său din uzină, de pe ogoare, din laboratoare, teatre și școli, pe acela care făurește bunurile acestei lumi.

Mai sunt și alte probleme importante ale dramaturgiei filmului documentar. Una din ele ar fi problema prezentării luptei de clasă. De obicei, sarcina aceasta îi revine exclusiv comentariului. Scenariștii noștri trebuie să găsească și alte mijloace artistice în rezolvarea acestei probleme.

Deasemeni problema înscenărilor în filmul documentar trebuie clarificată. În mod hotărât noi suntem împotriva înscenărilor. Realitatea noastră e prea darnică în fapte și oameni pentru a mai recurge la înscenări.

Nu putem încheia fără să facem o apreciere critică despre comentariile filmelor noastre. Comentariul este exclusiv opera dramaturgului, a scriitorului — sau mai bine zis trebuie să fie opera lui. Cu toate acestea, comentariile noastre sunt în majoritatea lor slabe, câteodată cum nu se mai poate mai plate și lipsite de idei. De obicei ele se caracterizează prin beție de cuvinte, printr'o lungime neobișnuită, printr'o limbă încălțită, lipsită de expresivitate.

În filmul documentar, comentariul are următoarele sarcini:

— Să adâncească imaginea, să întărească și să desvolte conținutul imaginii, să sugereze uneori idei care completează și dramatizează imaginea.

— Să dea un caracter particular, deosebit fiecărui fapt, fiecărui om despre care se vorbește pentru a rămâne întipărit în memoria spectatorului.

— Să fie strâns legat de ideea generală a filmului, să fie scris sub influența acestei idei.

— Să fie scris într'o limbă literară, expresivă, plastică, să fie concentrat.

Se pot întrebuința cu succes în comentarii versuri, cântece adecuate imaginii.

Cam acestea ar fi, unele din principalele probleme ale filmului documentar. Un lucru trebuie să rămână clar: dramaturgia filmului documentar este problema hotărâtoare de care ține dezvoltarea acestui gen cinematografic. Pentru a realiza 120 de filme documentare până la sfârșitul Planului Cincinal, trebuie să dezvoltăm și să îmbunătățim în primul rând dramaturgia acestui film. Numai aceasta poate să fie cheazășia succesului.

Din această înșiruire destul de sumară, se poate trage concluzia asupra importanței deosebite pe care o are în dezvoltarea cinematografiei noastre dramaturgia cinematografică.

Conducerea cinematografiei noastre este convinsă de acest lucru. Rezolvarea acestei probleme însă nu se va putea face decât cu sprijinul masiv și pasionat al scriitorilor, cu sprijinul activ al Uniunii Scriitorilor.

Pentru a ține legătura cu scriitorii, Comitetul Cinematografiei a înființat Direcția de Scenarii din cadrul Comitetului, precum și Secția de scenarii pe lângă studiourile de producție ale cinematografiei noastre. Aceste unități au sarcina să se ocupe exclusiv de atragerea și îndrumarea scenariștilor, de sprijinirea lor activă în cadrul muncii de realizare a scenariilor. Datorită lipsei de experiență a tovarășilor care activează în cadrul acestor unități s'au ivit

lipsuri în munca dusă cu scenariștii: unele întârzieri în darea răspunsului, unele îndrumări insuficiente date scenariștilor. Se vor face eforturi ca să lichidăm cu toată graba aceste lipsuri, să le înlăturăm, să se ridice la un nivel mai înalt munca unițărilor de scenarii din cadrul Comitetului Cinematografic.

Deasemeni s'a înființat o Comisie de Dramaturgie Cinematografică la Uniunea Scriitorilor și care trebuie să devină un organism activ.

Cinematografia îi cheamă cu toată căldura pe scriitori la realizarea cât mai multor scenarii, la dezvoltarea și perfecționarea filmului nostru, și ei au datoria patriotică să răspundă la această chemare.

Această acțiune a scriitorilor trebuie însă organizată pentru a da roadele pe care le așteptăm. Ar trebui ca Uniunea Scriitorilor să includă în planul ei de muncă desbaterea pe larg a problemelor dramaturgiei cinematografice, să ducă o muncă activă și susținută pentru antrenarea scriitorilor la realizarea de scenarii. Trebuie scrise studii și articole de bază despre problemele dramaturgiei cinematografice, trebuie analizată pe larg în presa noastră dramaturgia filmelor de până acum și a celor intrate în producție, scoase concluzii și învățături. Ar fi bine ca scenariile literare reușite să fie publicate atât în presa de specialitate, cât și în volume separate.

Avem nevoie de scenarii, de scenarii valoroase care să constituie în întregime baza ideologică-artistică a filmelor noastre.

Viața noastră bogată în probleme și realizări oferă un număr inepuizabil de teme pentru scenarii și filme.

Problema industrializării socialiste, a electrificării țării se cere tratată deindată în filmele noastre. Apar eroi noi pentru filmele noastre, minunații stahanoviști, gloria industriei noastre în toate sectoarele, noile cadre tehnice de conducere din sânul clasei muncitoare, ingineri, directori, etc.

Procesul de transformare socialistă a agriculturii oferă scriitorilor o bogăție de fapte, oameni și conflicte din cele mai însemnate.

Scenariile și filmele noastre se pot inspira din aspectele revoluției culturale, din activitatea oamenilor noștri de artă și cultură, din activitatea savanților noștri.

Viața bogată a copiilor și tineretului nostru oferă deasemenea subiecte interesante pentru scenarii.

Tematica scenariilor noastre trebuie lărgită neîncetat. Trebuie desbătute în scenarii și filme, aspectele noii morale care se dezvoltă în rândurile constructorilor socialismului, problemele vieții de toate zilele, problemele moralei proletare.

Este o datorie pentru scriitorii noștri să-și arunce privirile în trecut, alegându-și teme din istoria sbuciumată a poporului nostru. Marile momente revoluționare ale poporului nostru, figurile istorice și culturale progresiste ale Patriei noastre, lupta clasei muncitoare și a Partidului constituie un izvor nesecat de teme și subiecte pentru scenarii. Pe oamenii muncii din țara noastră îi interesează și figura lui Dimitrie Cantemir și răscoala lui Horia și Tudor, sau viața lui Creangă și Eminescu, a lui Ioan Vodă cel Cumplit și a lui Ilie Pintilie.

În scrierea scenariilor, autorii pot să folosească genurile și formele cele mai interesante și mai variate, pot să scrie scenarii pentru filmele de lung metraj, scenarii schițe pentru filme de scurt metraj și deasemeni scenarii pentru comedii cinematografice.

Avem nevoie de comedii cinematografice, de cât mai reușite comedii. Genul comediei cinematografice este deschis oricărei teme din orice sector al vieții noastre.

Cinematografia își deschide larg porțile în fața scriitorilor.

Studiourile noastre de filme artistice și documentare așteaptă să dea viață celor mai avântate creații, inspirate din transformările revoluționare din patria noastră.

O întregă armată de muncitori, tehnicieni, actori și regisori așteaptă să dea gândurilor scriitorilor vestmântul celei mai importante arte a timpului nostru.

Imaginea n'are nevoie să fie tradusă, ea are valoare universală.

Scriitorii au prilejul ca rodul muncii și talentul lor să fie apreciat în acelaș timp pe ecranele cinematografelor din București, ca și la Moscova, Praga și Pekin.

Cu ajutorul scriitorilor să realizăm filme care să ducă în întreaga lume o imagine reală, puternică și emoționantă a luptei pe care poporul nostru muncitor o duce pentru pace și socialism.

MAI MULTĂ GRIJĂ PENTRU COLECȚIILE LITERARE DE MARE TIRAJ

Să ne închipuim o adunare organizată de Comitetul de luptă pentru pace, într'o uzină, într'o gospodărie colectivă, pe un șantier, într'un cartier al vreunui oraș, sau într'un sat oarecare din țara noastră.

Cineva a terminat tocmai de vorbit. A explicat ascultătorilor rostul apelului dela Stockholm, chemarea adresată tuturor oamenilor cinstiți, de a-și spune răspicat cuvântul lor de pace și prietenie între popoa-poare, împotriva ațățătorilor la un nou război. Toți cei din sală se grăbesc să-și pună semnătura pe Apelul păcii. Tocul sau creionul trece dela unul la altul. Cu mâini tremurătoare scriu bătrânii, cu mâini sigure — bărbații în putere, femeile și tinerii. E o priveliște care dă încredere și siguranță.

Ne gândim la un fapt care, în această împrejurare, trece mai puțin observat, iese mai puțin în evidență: oamenii știu să parcurgă *ei înșiși* cu ochii rândurile Apelului, să-și scrie *ei înșiși* numele; mâinile care poartă unealta de muncă, poartă cu iscusință și condeiu, muncitorul din uzină, de pe ogor, de pe șantier știe să citească azi și el singur indicațiile Partidului care-l călăuzește, cuvintele așteptate ale conducătorilor iubiți. Revoluția realizată în viața de toate zilele — în economie, în organizarea social-administrativă — a chemat mase tot mai largi spre cultură, nimicind blestemata întunecime și neștiință de carte — moștenire a regimului apus pentru totdeauna.

Dar faptul că masele de oameni ai muncii lichidează neștiința de a citi și scrie, nu este decât una dintre laturile revoluției culturale. Să încercăm a ne închipui mai departe aspecte din viața oamenilor care au participat la adunarea pentru semnarea Apelului. Echipa căminului cultural din cartierul, satul, șantierul respectiv dă un festival artistic — recitări, coruri, dansuri, piesă de teatru; cu o seară înainte sau după adunare, a avut sau va avea loc ședința cercului de citit; cărțile bibliotecii căminului cultural, ale bibliotecii A.R.L.U.S. circulă cu repeziciune dela om la om; cititorii își recomandă unul altuia câte o carte care le-a plăcut mai mult. Seara, acasă, la lumina lămpii sau a becului electric proaspăt instalat, din ce în ce mai mulți ochi se apleacă pe câte-o carte — romane dar mai ales nuvele; se citesc cu mai multă ușurință: într'o seară, în două ceasuri, omul mântuiește de citit 40—50 pagini. „Păcat că a fost așa scurtă!” zice uneori cititorul, la ceasuri târzii de noapte; alteori însă cartea nu-l face să simtă tragere de inimă pentru a continua lectura; a doua zi se duce la bibliotecă: „Dă-mi alta, dar să fie bună, că asta nu m'a bucurat deloc”.

Căci, dacă știința de carte a constituit un prim pas pe drumul revoluției culturale, acest pas este însoțit de dezvoltarea simțului artistic deosebit al poporului muncitor. Marea masă de cititori, spectatori tuturor festivalurilor sunt în acelaș

timp și critici pătrunzători ai producțiilor artistice pe care le citesc sau la care asistă. Exigența acestui public față de literatură — față de manifestările artistice în genere — este mereu sporită. Poporul nostru dorește să se recunoască în eroii cărților pe care le citește, să afle răspuns la întrebările sale, să-și descopere oglindite preocupările și năzuințele sale, — care sunt întrebări, preocupări, năzuințe legate de noua viață pe care și-o construiește: viața socialistă.

Literatura noastră a căutat să răspundă prin realizări valoroase acestei dorințe firești a maselor largi de constructori ai socialismului. Călăuziți de învățătura Partidului, scriitorii crează opere literare de pe poziția de luptă a poporului muncitor, în sufleteți de idealul tuturor oamenilor muncii din țara noastră: idealul construirii socialismului și apărării păcii. Literatura noastră devine astfel din ce în ce mai mult „parte integrantă a cauzei generale proletare” (V. I. Lenin).

Vom căuta să discutăm în rândurile ce urmează despre problemele unor cărți și publicații de literatură care apar într'un mare tiraj, și care cuprind creații literare care se răspândesc astfel adânc în masa poporului. Este vorba de Colecția „Albina”, „Colecția Tineretului Sătesc” și revista „Cultura Poporului” — publicații care ajung mai mult în mâinile și sub ochii oamenilor de care am vorbit mai sus. De aceste publicații, critica literară nu s'a ocupat aproape deloc până acum; în afară de un articol apărut în „Contemporanul” cu privire la limba literară din unele volume ale Colecției „Albina”, în presa noastră n'au apărut decât scurte note informative — și acestea foarte rare. Este, în mod neîndoios, o lipsă a criticii literare, de a nu se fi ocupat de problemele colecțiilor care publică în genere creații literare de mai mică întindere — nuvele, piese scurte, schițe. Greșala este cu atât mai evidentă cu cât aceste publicații au o mare răspândire: atâtea sute de mii de spectatori participanți la festivalurile celor peste 13.000 cămpe culturale din țară, vizionează o piesă apărută în „Cultura Poporului”; atâtea sute de mii de țărani muncitori ascultă în cercurile de citit sau citesc

ei înșiși o schiță sau o nuvelă din Colecția „Albina”, ale cărei volume apar în ultimul timp în câte 100.000 exemplare; atâtea zeci de mii de tineri citesc materialele apărute în „Colecția Tineretului Sătesc”, ale cărei volume se răspândesc în 30.000 exemplare. Toate acestea indică marea răspundere a colecțiilor respective, indică datoria criticii literare de a se preocupa îndeaproape de felul cum se desfășoară munca lor.

Și sub trecutele regimuri au apărut așa numite „colecții de popularizare”. Cu foarte mici excepții aceste colecții se străduiau să arate muncitorimii și țărănimii că starea lor de mizerie și suferință se datorește de exemplu, lenei sau alcoolismului, că datoria esențială a unui țăran sărac, a unui muncitor în fabrică este să meargă regulat la biserică, să nu râvnească la avutul altuia, să îndure fără crăcnire biruri, scumpirea prețurilor, milităria, etc.; — aceasta pentru că „așa e scris” unora să fie săraci și altora să fie bogați, și pentru că, așteptând mila celor mari, — și mai găsină și o comoară! — săracii ar putea să scape de nevoi! Un asemenea conținut de idei avea și o „formă literară” corespunzătoare. Ne amintim cu toții de acea maculatură fadă, falsificatoare a realităților, în care țărani erau îndemnați să se omoare între ei pentru haturi, să aibă mereu în față exemplul chiaburilor (numiți: „gospodari”), iar muncitorilor li se serveau istorioare morale, despre un patron milos care răsplătește pe muncitorul care-i aduce punga cu bani, pierdută pe stradă.

În afară de acestea, mentalitatea scribilor burgheziei consta în aceea că, o carte care nu era destul de „realizată” artistic — acea carte „merge la țară”! Oficialitatea culturală burgheză din țara noastră, disprețuind profund simțul artistic al poporului — creatorul comorilor de artă ale literaturii populare — îi trimitea tot ceea ce nu avea căutare în lumea „intelectualilor subțiri” ai claselor exploatare.

Astăzi, vâlul obscurantismului a fost înlăturat și ceea ce literatura burgheză a căutat să ascundă — violenta luptă de clasă care frământa orașele și satele noastre — a ieșit puternic la iveală, constituind pentru literatură un izvor nesecat de teme.

Tocmai pentru că, la fel cu întreaga noas-

tră literatură, creațiile publicate în aceste colecții vorbesc despre lupta poporului, caută s'o sprijine, să găsească răspunsuri problemelor care se pun oamenilor în lupta și munca lor de fiecare zi, — tocmai pentru aceasta, publicații ca acelea din „Albina“, „Colecția Tineretului Sătesc“ și „Cultura poporului“ cunosc o mare răspândire.

Pentru o mai bună discutare a acestor colecții și publicații, este necesară o scurtă prezentare a fiecăreia dintre ele.

Colecția „Albina“ (E.S.P.L.A.) cuprinde până în prezent 34 volume, format mic, de buzunar, cu câte 32—64 pagini; trei dintre aceste volume cuprind versuri, una cuprinde teatru, iar celelalte toate, proză (schife, nuvele și — mai rar — reportajii). Tematica volumelor acestei colecții este isvorită în cea mai mare parte din viața țărănimii muncitoare și anume o tematică strâns legată de actualitatea luptei de clasă în condițiile întemeierii gospodăriilor colective.

Cu excepția volumului consacrat lui Caragiale — și în care au fost tipărite câteva schife și un fragment din „1907“ — Colecția „Albina“ a publicat numai lucrări originale, cele mai multe din ele în primă apariție.

„Colecția Tineretului Sătesc“ (Ed. Tineretului) apare lunar, începând cu Ianuarie 1951, în volume de formatul unei cărți obișnuite, fiecare volum având un număr variind între 48 și 80 pagini și cuprinzând câte trei sau patru bucăți deosebite (versuri și proză), atât originale cât și traduceri sau retipăriri. În unele din ultimele volume a fost publicată și câte o singură lucrare, (I. Saveliev : „Asaltul palatului de iarnă“, Cezar Petrescu : „Două inimi tinere“, etc.). Colecția cuprinde în special lucrări cu subiecte din viața tinerilor țărani muncitori.

Revista „Cultura Poporului“ (editată de Așezămintele Culturale din R. P. R.) a trecut în al doilea an de apariție, ca publicație de literatură destinată activiștilor Căminelor Culturale, alături de „Indrumătorul Cultural“, revistă pentru îndrumarea în munca lor generală și alături de „Că-

lăuza bibliotecarului“, publicație specială de îndrumare tehnică pentru bibliotecari.

Revista „Cultura Poporului“ publică material potrivit pentru programele festivalurilor date de echipele artistice ale Căminelor culturale dela orașe și sate, de echipele artistice sindicale; deasemenea, material pentru curcurile de citit. Se înțelege deci, că în „Cultura Poporului“ vor apărea numeroase piese de teatru — scenete în unul, două sau mai multe tablouri — poezii și cântece, unele indicații pentru regisorii spectacolelor teatrale, precum și bucăți de proză — nuvele și schife. Subiectele și temele sunt extrase din toate sectoarele de activitate ale oamenilor muncii din țara noastră; revista vădește preocuparea ca fiecare număr să fie cât mai bogat sub raportul temelor, al sectoarelor și problemelor de viață abordate, tocmai pentru ca orice echipă artistică să-și poată întocmi programul unui festival chiar din materialul unui singur număr.

Acestea fiind obiectivele și direcțiile principale de activitate a acestor publicații, este necesar să analizăm contribuția lor în literatură, ceea ce va indica în acelaș timp măsura în care ele răspund sarcinii de bază a oricărei creații literare, de a fi o armă de educare și transformare a oamenilor muncii.

Din capul locului trebuie spus că, criteriile după care trebuiesc analizate lucrările apărute în aceste colecții nu pot fi altele decât cele după care este analizată întreaga literatură. Exigențele nu pot fi deloc slăbite față de creații care ajung sub ochii a sute de mii de oameni ai muncii. Un succes al acestor colecții este un succes al întregii literaturi, care se îmbogățește astfel cu o armă în plus; el contribuie la mobilizarea în jurul sarcinilor puse de construirea socialismului. Un insucces, un „rebut literar“ publicat în paginile uneia din colecții, nu numai că nu-și îndeplinește rolul de educare, dar poate răspândi — în zeci și zeci de mii de exemplare — exemple proaste, poate acredita idei greșite, adică poate avea un efect cu atât mai dăunător, mai primejdios asupra cititorilor sau spectatorilor, cu cât numărul lor este mai mare.

Tocmai acest fapt indică odată mai mult necesitatea ca editurile, redacțiile, scriitorii și critica literară să se preocupe îndeaproape și continuu, să ajute în mod permanent dezvoltarea acestor colecții, să contribuie la ridicarea neîntreruptă a nivelului lor ideologic și artistic.

Colecțiile de față publică lucrări literare de mai mică întindere — nuvele, schițe, scenete, reportagii, poeme, cântece, etc. — care pot fi citite sau reprezentate mai cu ușurință decât un roman, un mare poem epic sau o piesă de teatru, de exemplu. Iar pentru că producțiile publicate în „Albina”, „Colecția Tineretului Sătesc”, și „Cultura Poporului” sunt de mai mică întindere, aceasta face ca ele să poată fi create într-un timp cu mult mai scurt decât ar cere o nuvelă întinsă, un roman, un poem epic sau o piesă de teatru în trei-patru acte. Așa stând lucrurile, apare cu claritate una dintre largile posibilități ale acestor colecții — aceea de a răspunde cu o mare operativitate problemelor care se ivesc în diferite sectoare ale vieții țării noastre, de a asigura deci participarea literaturii în modul cel mai repede cu putință la mobilizarea oamenilor muncii în vederea îndeplinirii sarcinilor puse de construirea socialismului și lupta pentru pace. Ele au posibilitatea de a pune o mare varietate de probleme, de a oglindi o mulțime de aspecte noi, înaintate ale vieții țării noastre, de a cuprinde toată bogăția vieții care se desfășoară azi în orașele și satele noastre, de a avea deci o tematică extrem de vastă.

Din punctul de vedere al cuprinderii sectorului de viață pe care și-au propus să-l oglindească, se poate spune că în special Colecția „Albina” și revista „Cultura Poporului” au realizat succese. În fiecare număr din „Cultura Poporului” apar teme din cele mai diferite sectoare de activitate. În Colecția „Albina” deasemenea, au apărut lucrări privind aspectele și problemele importante ale vieții satului: formarea gospodăriilor colective, munca în aceste gospodării, apoi colectările, electrificarea satelor, rolul cooperativelor sătești,

munca culturală la sate, lupta țărănimii muncitoare pentru pace, etc.

„Colecția Tineretului Sătesc” încă n'a ajuns să realizeze prea mult în cele 13 volume apărute până în prezent; aspecte importante ale vieții satului cum sunt: munca tinerilor pe țărâm cultural-sanitar, contribuția lor la îndeplinirea colectărilor, și chiar în formarea gospodăriilor colective — n'au fost tratate în creații literare de sine stătătoare — ci, cel mult, au reieșit din lucrările care aveau alte teme, de exemplu, procesul de electrificare. Aceasta s'a întâmplat mai ales din cauză că în această colecție lucrările originale legate de problemele actuale ale tineretului sătesc, au apărut într'un număr prea mic față de numărul mare de traduceri și retipăriri ale unor lucrări — de valoare de sigur, dar referitoare la trecutul de exploatare.

În această privință este absolut necesar ca în „Colecția Tineretului Sătesc” să-și capete importanța cuvenită problemele actualității, în care tinerii țărani muncitori să găsească răspunsuri la întrebările ce-i frământă astăzi.

Trebuie subliniată ca o realizare importantă a colecțiilor despre care e vorba, faptul de a-și fi asigurat colaborarea întregului activ scriitoricesc din țara noastră. Întâlnim astfel semnăturile unor scriitori fruntași ai literaturii noastre ca Mihail Sadoveanu („Clonț de fier” — *Albina*, „Hoțul”, „Ceasul al doilea” — *C.T.S.*) Zaharia Stancu („Pentru viață”, „Primii pași” — *Albina*), Eusebiu Camilar („Păpușii”, „Secerișul” — *Albina*, „Pionierul viteaz” — *C. T. S.*, „Răsare grăul” — *Cult. pop.*), Mihail Davidoglu („Nunta” — *Albina*), Petru Dumitriu („Să vii să-ți dau pâine” — *C. T. S.*), Cezar Petrescu („Două inimi tinere” — *C. T. S.*, „Ioniță Murgu a deschis ochii”, „Moara dela Cotul Dracului” — *Cult. pop.*) și alții. Este un lucru cu totul firesc ca scriitorii fruntași să colaboreze la revistele și publicațiile de popularizare, literatura acestora trebuind să fie de înalt nivel artistic; scriitorii care au o îndelungată experiență

în scris pot contribui puternic la ridicarea nivelului colecțiilor respective, asigurându-le o largă pătrundere în mase. Numele și colaborările citate sunt departe de a fi singurele. Astfel trebuie subliniată colaborarea activă a lui Mihai Beniuc, Dan Deșliu, Veronica Porumbacu, Mihai Dragomir, N. Kirițescu, Ion Istrati, etc. Totodată însă, producții care apar în aceste colecții aparțin și unor scriitori cu o mai proaspătă activitate literară, ca George Sidorovici, Dragoș Vicol, Niger Gaius, Constanța Tudorache, Mihail Leonard, ba chiar și unora care publică aici pentru întâia oară, cum este Silviu Podină, autor a două volume de schițe „Gospodarii” și „Tractoriștii” (dintre care primul este plin de calitate, dintre cele mai realizate din colecția „Albina”, spre deosebire de al doilea, superficial, la un nivel cu totul scăzut și care nu merita să apară).

Faptul că în afară de materialele originale — dintre care unele sunt reproduceri ale unor materiale apărute în diferite publicații, sau chiar în volume — „Colecția Tineretului Sătesc” și „Cultura Poporului” publică materiale sovietice, este desigur în sprijinul maselor cărora ele se adresează și constituie o contribuție la cunoașterea literaturii sovietice. Colecția „Albina”, care n’a publicat încă traduceri, poate folosi cu succes exemplul celorlalte colecții — aceasta n’ar face decât să-i sporească nivelul. Deasemenea trebuie să arătăm că, din păcate, sunt prea puține materiale literare traduse din limbile naționalităților conlocuitoare și anume cele din limba maghiară sunt neîndestulătoare.

În plus, dacă mai înainte în „Cultura Poporului” apăreau — destul de sporadic — texte ale clasicilor literaturii noastre, în ultimul an nu s’a mai publicat aproape nimic din operele literare create în trecut, de scriitori atât de dragi poporului nostru, ca Eminescu, Caragiale, Alecsandri, Creangă, etc. Apariția unui volum cu câteva schițe de Caragiale în Colecția „Albina” este un semn bun și un îndemn de a se continua această acțiune. „Cultura Poporului”, de exemplu, ar fi putut lua — cu prilejul centenarului — inițiativa dramatizării unor schițe de Caragiale, și timpul nu e încă trecut; deasemenea pot

fi adaptate scenic unele poezii de Coșbuc, etc.

Aceasta ar contribui la îmbogățirea materialului tematic al publicațiilor, ar populariza în masele țărânimii muncitoare opere cu un înalt conținut de idei și o înaltă formă artistică, ar întări dragostea poporului nostru pentru marii săi scriitori din trecut.

Problema cea mai importantă care trebuie discutată în legătură cu lucrările publicate de aceste colecții, este însă aceea a felului în care autorii își aleg tema, felul cum reiese tema din imaginile artistice create, cum acestea desvăluie în mod veridic realități ale țării noastre, ale poporului nostru muncitor în drum spre socialism.

În linii generale, tendința tuturor lucrărilor apărute în Colecția „Albina”, „Colecția Tineretului Sătesc”, „Cultura Poporului”, este de a zugrăvi astfel aspectul de viață abordat, problema tratată, încât să reiasă că aceasta este doar o parte din complexul de fapte și probleme pe care-l reprezintă viața actuală a poporului nostru; respectiv, să oglindească proporțiile juste, semnificația și importanța reală a aspectelor de viață zugrăvite. Și aici am ajuns la problema esențială, a cărei rezolvare determină în primul rând succesul sau insuccesul creațiilor din colecțiile citate.

Publicând un material de mică întindere, este dela sine înțeles că lucrările respective nu vor putea zugrăvi decât un număr restrâns de aspecte, mai exact, un singur aspect al unei probleme, din tratarea căruia însă realitatea trebuie să nu apară sărăcită.

A-ți propune spre tratare și rezolvare un număr mare de probleme din viața satului, înseamnă a avea nevoie de personaje multe, a zugrăvi procese îndelungate, ceea ce necesită pagini multe. Aceasta nu se poate face decât în roman, nuvelă, poem epic lung, sau piesă în câteva acte. A îngreună probleme multe, un vast material de viață, numeroase personaje, într’un număr restrâns de pagini, înseamnă a a-

junge inevitabil la schematism. O chibzuită alegere a materialului tematic, a perspectivei care poate fi deschisă printr'un singur aspect — dar esențial — asupra întregii vieți a sectorului respectiv, tocmai aceasta stă la baza celor mai multe din succesele realizate de colecțiile amintite. Acolo unde autorii au căzut în greșala de a îngrămădi, de a înghesui oameni și fapte, ei n'au mai putut realiza oglindiri veridice.

Nu vrem deloc să spunem că totul se reduce la un simplu echilibru, ținând mai mult de tehnica literară. Este vorba aici despre însăși concepția scriitorului asupra desfășurării vieții, despre posibilitatea sa de a se orienta în problemele construirii socialismului, despre cunoașterea adâncă a acestor probleme în așa fel încât cea mai mică creație să cuprindă un fapt important, în care să se răsfrângă — precum soarele într'un bob de rouă — mărția vremii pe care-o trăim. Atunci când toate acestea nu sunt clare unora dintre scriitori, apar toate schematismele, toate îngrămădirile în care ideea centrală se pierde, iar problemele apar toate pe acelaș plan, la fel de importante — mai exact la fel de lipsite de greutatea lor specifică, pe care o au în viață — adică una din manifestările crase de obiectivism naturalist.

Să luăm de exemplu, ca o reușită, nuvela „Invățătoarea” de George Sidorovici, care zugrăvește câteva momente din viața unei învățătoare dintr'un sat. Nuvela nu subliniază numai rolul Melaniei Solcan în combaterea neștiinței de carte — la copii cât și la vârstnici — dar, prin felul în care această fată știe să vorbească și să se poarte cu mijlocașul Straton Hău, sau să ceară ajutorul lui Ichim Floreșteanu, secretarul organizației de partid, — lucrarea dă cititorului posibilitatea să înțeleagă apropierea lui Hău de partid, transformarea sa morală, faptul că în conștiința sa au apărut și au început să se desvolte ideile noi, că se schimbă morală sa.

Nuvela nu se reduce la a reda un fapt de viață, ci indică linii de comportare posibile, oferă exemple: schimbându-și atitudinea față de știința de carte, mijloca-

șul Straton Hău a făcut primul pas către lichidarea a tot ce este înapoiat în conștiința sa. În acelaș timp autorul indică și câteva căi concrete, ingenioase, folosite de un învățător din țara noastră care și-a propus să stârpească neapărat analfabetismul într'un sat — căi care pot fi folosite și de alți învățători: felul cum știe să caute sfatul și ajutorul Partidului, cum urmărind lichidarea analfabetismului se poate obține și ruperea țaranului muncitor de sub influența chiaburului, etc.

Tratând astfel un singur aspect al unei singure probleme din viața actuală a satului, autorul a isbit să arunce o lumină asupra întregului complex de probleme care se pun astăzi țărânimii muncitoare, să deschidă o perspectivă asupra dezvoltării ulterioare a satului spre socialism. Să mai adăugăm că în mod just autorul n'a făcut din problema tratată de el, cheia și lăcata trecerii spre socialism, n'a exagerat importanța problemei, ci, tocmai pentru că a subliniat în mod realist rolul culturii în transformarea țărânimii, el a putut sugera în mod just și complexul vieții satului.

Să mai amintim de exemplu nuvela „Mama” de Ieronim Șerbu („Colecția Tineretului Sătesc”). Fundamental deosebit de felul cu totul greșit cum a realizat nuvela „Poveste de dragoste” — autorul zugrăvește în nuvela „Mama” drumul unei țărănci: deși în vârstă, Drăghița se smulge de sub influența soțului ei, după o conviețuire de peste 25 de ani, pentru că aceasta, din morar exploatat de către chiabur, cum fusese, alunecă el însuși pe panta închiaburirii, devenind după naționalizarea morii, unealta chiaburilor. Ajutat de fiul ei învățător, sprijinită și încurajată de organizația de partid și de U.F.D.R., Drăghița intră treptat în viața obștească a satului și tocmai această alăturare de un colectiv care muncește activ, o face să nu se mai simtă singură și umilită, să capete încredere în ea și, până la urmă, să se despartă de fostul ei soț, care decădea din ce în ce mai mult.

Contrastul între drumul ascendent al Drăghiței și prăbușirea tot mai vertiginoasă a uneltei chiaburești, subliniază și mai puternic tăria de caracter a femeii în-

suflete de o nouă conștiință. Adâncirea prăpastiei și apoi despărțirea Drăghiței de brutalul, inumanul Șecan, este o imagine a prăpastiei care desparte *noul* victorios de *vechiul* care moare, în același timp deschide perspectiva asupra nouilor raporturi care se stabilesc între bărbat și femeie, între copii și părinți, raporturi având la bază respectul și prețuirea reciprocă, preocuparea de a nu smulge pe un membru al familiei vieții de colectiv, vieții obștești către care el are, în condițiile actuale, o firească pornire, o justificată dragoste.

Nu vrem câtuși de puțin să spunem că aceste nuvele ar fi lipsite de slăbiciuni. De exemplu, în nuvela lui George Sidorovici, rolul culturii în formarea noilor conștiințe este privit în genere în mod just, în schimb este uneori exagerată energia și rolul celor care duc această muncă: Melania Solcan apare în anumite momente ca elementul motor al satului, substituindu-se uneori sfatului popular, organizației de partid — de unde o slabă conturare a elementului cu adevărat motor al vieții satului. De o anumită inerție, de o anumită lipsă de inițiativă dau dovadă comuniștii din nuvela „Mama“, autorul îi face să intervină cu întârziere pentru a ajuta transformarea Drăghiței, pe care o lasă să se frământă singură, în loc s'o sprijine activ — adică tot atâtea fapte care, contrar dorinței autorului, îl duc la micșorarea importanței partidului.

Dar în ansamblul lor, aceste nuvele pun cu justețe problema aleasă spre tratare, în cadrul complexului de probleme al vieții satului. Exemple pozitive în acest sens se pot cita în nuvele ca: „Gospodarii“ de Silviu Podină (Albina), „Cu buzunarul și cu carul“ de Petru Vintilă (Colecția Tineretului Sătesc), piesa „Piscul Vulturului“ de Ion Ștefan (Cultura Poporului) și altele.

În același timp însă, există unele lucrări în care tocmai pentru că autorii își propun prea mult, — mai mult decât pot practic realiza — ei realizează atât de puțin, încât lucrările lor nu-și îndeplinesc scopul propus, devin rebuturi literare. Exemple se pot lua din exemplarele colecției „Albina“, mai ales din cele apărute în 1950. Iată,

de exemplu „Vrăbioii de aur“ de Ion Jipa Colectări, întovărășiri, rolul S.M.T.-urilor, fără să mai vorbim de șovăielile și de transformarea mijloacelor, de demascarea chiaburilor — toate apar în cele 32 de pagini mici, în care se cuprinde o acțiune întinsă pe aproape un an. Cu toate că scriitorul are de altminteri o anumită experiență, el a isbutit, nu să condenseze acțiunile și procesele de transformare, ci să le abstractizeze, să le reducă la noțiuni generale, să transforme oamenii în scheme moarte. Evident că lucrarea nu convinge.

În alte cazuri, această preocupare de a spune cât mai multe lucruri, duce la fragmentarea acțiunii în atâtea bucăți — nelegate între ele — câte epizoade sunt. Deși bine scrisă, deși problemele se conturează clar și personagiile se definesc prin fapte — ne referim doar la primele două acte — piesa „Darul frăției“ de N. Kirițescu (Cultura Poporului), nu izbutește să aibă un fir roșu dealungul celor trei acte ale sale, dintre care primele două se petrec în 1943 iar ultimul în 1950. Autorul își propune să arate înfrățirea exploataților români și unguri, muncitori și țărani dintr-o parte a Ardealului, împotriva exploataților atât români cât și maghiari, care, ei între ei se înțeleg de minune, dar care, pentru a-și asigura huzurul, caută să semene sămânța desbinărilor șoviniste între cei exploatați.

Lucrul acesta este bine demonstrat în primele două acte, care pot fi reprezentate însă separat. În actul al treilea problema piesei se schimbă și devine: munca pentru dezvoltarea gospodăriilor colective. Personagiile reapar cu aceleași nume, dar cu alte probleme și alte fapte, deloc legate de problema inițială — ceea ce face să le vedem caracterizate altfel, decât în primele două acte, respectiv să nu le mai recunoaștem. Dacă ar avea câteva replici puțin modificate, acest al treilea act ar constitui el singur o scenetă plină de dramatism, cu personajii în genere bine individualizate.

În ce privește realizarea pieselor din „Cultura Poporului“ unii autori se află în fața unei situații cam dificile — în realitate simplă, dacă ei ar avea o concepție justă asupra materialului de viață pe care

vor să-l oglindească. Ei își propun să cuprindă în piesă un sector mare de viață, să rezolve multe probleme; pentru aceasta au nevoie de multe personaje, de o durată mare de timp pentru desfășurarea acțiunii, deci de acte mai multe. Acestei necesități firești, de a da unei acțiuni extinderea impusă de lărgimea temei, de mulțimea oamenilor și de importanța problemelor — i se opune o altă necesitate, aceea de a realiza un spectacol condensat, cu o durată de desfășurare mai restrânsă, așa fel încât să poată fi montat în cadrul unui festival al Căminelor Culturale. De aici, transformări subite ale unor oameni, nereieșind deloc din fapte, de aici în loc de acțiune apar declarații despre acțiune, în loc de caractere conturate apar manechine care debitează fraze șablon.

Astfel de exemple găsim în piesa „Pe malul Topologului” de Mihail Leonard (Cultura Poporului). Aici țăranul Radu, un om îngâmfat, egoist, necugetat, ajuns sub influența chiaburului, logodit cu fata acestuia, certat cu părinții, cu satul, cu toată lumea — se schimbă brusc, la interval de 4 replici, în urma unor scurte discursuri ținute de un fost „șovăelnic”, Vasile, înscris proaspăt în gospodăria colectivă. Transformarea e cu totul nemotivată, dacă ne gândim că discursuri mult mai consistente îi ținuseră Florea, președintele Sfatului, și Ioana, fosta iubită a lui Radu — și abia cu 5 minute mai înainte, fără ca Radu să se „lămurească”. Deaceia ne apare cu totul nefirească și atitudinea Ioanei, brigadieră frunțasă în colectivă, care, în clipa când Radu declară că nu se mai însoară cu Nușa, fata chiaburului, uită brusc toate tribulațiile „șovăelnicului” și, după cum indică autorul „râd amândoi, luându-se de mână și pornind spre porțița dinspre uliță”.

Spre deosebire de piesa de mai sus, isbutită este, din punctul de vedere al alegerii temei și al tratării ei juste față de întregul complex al celorlalte probleme — piesa „Piscul Vulturului” de Ion Ștefan (Cult. Pop). Alexandru și Geza sunt paznici la postul de observație al funicularului unei mine. Dar lui Geza i se pare că aici nu va avea niciodată prilejul să se releve, să ajungă „cineva” între tovarășii lui; el

vrea prin urmare să treacă în altă secție. La această hotărâre pare să-l îndemne și faptul că Ilenuța îl iubește pe Alexandru și nu pe el. Dar o întâmplare vine să-i demonstreze individualistului și ambițiosului Geza, că orice muncă își are răsunderea și importanța ei, că în orice loc al procesului de producție este nevoie de o înaltă conștiință, de erosim; un vagonet al funicularului se blochează pe linie. Altă soluție nu e decât să se ducă cineva, agățat de sârmă, să tragă vagonetul. Cel mai indicat e Geza, care e mult mai sprinten ca Alexandru și care are o mai mare experiență. Totuși, el refuză, ceea ce înseamnă că transportul cărbunilor ar trebui oprit. Intervenția eroică a lui Alexandru, zdruncină și egoismul lui Geza. Ei se urcă împreună și repară defectiunea.

Acțiunea e simplă, dar ea isbutește să arunce puternice fascicule de lumină asupra vieții întregului sector de muncă, în cadrul căruia problema pusă de autor apare în dimensiunile ei firești. Astfel cunoaștem în desfășurarea acțiunii elemente care ne vorbesc despre ritmul sporit al muncii în mină, despre rolul organizației de Partid și U.T.M. în educarea celor doi tineri — deci și a altora ca ei — despre dragostea care se infiripează între tineri, etc. Transformarea personajului Geza este însoțită și de creșterea conștiinței lui Alexandru; acesta și-a dat el însuși seama că în asemenea împrejurări puterea exemplului poate fi hotărâtoare, și și-a întărit încrederea în forțele proprii, pe care și le subapreciase până atunci. De ce reies toate acestea? Pentru că autorul nu și-a propus să trateze decât un singur aspect al temei alese, aspect pe care l-a adâncit, conturând doar două personaje principale și fiecare având rolul lor bine definit în acțiune, iar celorlalte desvăluindu-le caracterul, rolul, activitatea în măsura în care intervin în acțiunea principală, o întârzie sau o grăbesc — într'un cuvânt o condiționează.

Trebue discutat deasemenea încă un aspect, legat de specificul unora dintre colecții, dar ținând direct de felul în care autorii sugerează cum viața satelor se angrenează în întregul complex al construirii socialismului și luptei pentru pace din țara noastră. Faptul că unele dintre aceste

colecții (Albina, C. T. S.) se adresează în primul rând țărănimii muncitoare, nu trebuie să ducă la neglijarea altor sectoare importante ale activității poporului nostru. Țărănimea muncitoare este dornică să cunoască și problemele muncitorimii din industrie, de pe șantiere — și este indispensabil să le cunoască. Este drept că multe lucrări apărute până acum în aceste colecții subliniază — din păcate, uneori numai prin declarații și lozinci — legătura muncitorilor dela orașe cu țărănimea muncitoare. Faptul că în unele producții apar deci muncitorii dela orașe, nu înseamnă că nu mai trebuiesc prezentate și aspecte specifice industriei și marilor șantiere. Din acest punct de vedere „Albina” a făcut prea puțin publicând un singur material privitor la lupta comuniștilor în ilegalitate (Natalia Scurtu: „Întâlnirea cu Partidul”) și unul privitor la un șantier (Ion Istrati: „La noi pe Hălăuca”) — dar și „Colecția Tineretului Sătesc” a realizat prea puțin, publicând un singur material original nelegat direct de sectorul agricol (Ion Istrati: „Oameni de nădejde”).

Restrângându-se la cadrul strict al satului se poate creia impresia falsă că satul este rupt de restul țării, că țărănimea este ruptă de muncitorime, sau că pentru sat nu au importanță celelalte sectoare ale vieții din patria noastră. Trebuie subliniată ca pozitivă activitatea revistei „Cultura Poporului”, care publică deopotrivă materiale privind activitatea muncitorilor dela orașe și dela sate. Un bun început îl constituie pentru Colecția „Albina” nuvela lui Traian Uba, „Un moș, o fată și un ostaș”, care, zugrăvind aspecte din viața unei unități militare, scoate în evidență dragostea cu care sunt înconjurați ostașii armatei noastre de țărani colectivști și de muncitorii semetiști. Cu toate că întâmplările sunt prezentate cam precipitat, cam întretăiat, uneori cu o motivare logică greu de descoperit, — autorul voind să cuprindă prea mult din activitatea gospodăriilor colective — cu toate acestea el isbutește să contureze chipul caporalului Șandru, să dea câteva imagini expresive din viața unui ostaș, tocmai pentru că-l zugrăvește în situații pline de semnificație, în care caracterul său se poate defini cu ascuțime.

În „Colecția Tineretului Sătesc” avem încă un caz de greșită plasare a conflictului ales de autor, în complexul vieții, ceea ce duce la o prezentare falsificată a raporturilor firești. În nuvela „Într-o noapte înstelată” de Valentin Silvestru, acțiunea, legată de problema vigilenței, este astfel construită, încât lupta de clasă în sat pare dusă numai de tineri. Pentru a da totuși impresia complexității veștii, autorul oprește din loc în loc acțiunea, — ai cărei eroi sunt numai tineri — pentru a reda discuțiile unor bătrâni *despre* tineri. Evident că aceste episoade sunt cu totul artificiale, ele fac doar să sporească numărul de pagini, cititorul sare peste ele, pentru că nu-l interesează. Dacă scoatem aceste episoade, nuvela nu numai că nu pierde nimic, dar câștigă în vioiciune. Ele nu au niciun rost în lămurirea problemei centrale, care se desfășoară independent de ele, în afara lor.

O perspectivă diformată asupra locului pe care-l au unele probleme în complexul vieții nu poate să nu aibă ca rezultat inevitabil o diformare și a chipului comuniștilor, al eroilor pozitivi din lucrări, o diformare a rolului, poziției lor între ceilalți oameni. Este vorba despre secretarii organizațiilor de partid în general, sau de organizatorii gospodăriilor agricole colective la sate.

Nu poate fi vorba aici de pretenția ca figura unui asemenea personaj să apară în bogăția de fapte și în amploarea cu care apare de exemplu într'un roman, sau într'o mare piesă de teatru. Dar, chiar și dintr'un număr restrâns de împrejurări de viață, el nu trebuie să rămână o schemă, un personaj fără viață, o vagă idee despre om — cum apare de exemplu în piesa „Acele” de Nagy Elek (Cult. Pop.) Autorul n'a izbutit să sugereze trăsăturile — chiar numai câteva din ele — ale chipului comunistului și aceasta se datorește faptului că împrejurările în care el e pus să acționeze nu-i permit să-și desvăle caracterul. Inginerul Stancu e un înapoiat și un cosmopolit, el nu vrea să utilizeze ace românești în țesătorie, și preferă să oprească producția, în așteptarea acelor din apus.

În neputința sa de a-l convinge, sau chiar de a impune învechitului inginer să folosească acele românești, comunistul Mazilu pune la cale o farsă: în cutia în care au fost ace străine, el pune ace românești și le dă inginerului, spunându-i că le-a găsit rătăcite în magazie. Farsa prinde, acele românești se dovedesc mai bune decât celelalte și, după ce Stancu e lăsat să debiteze o tiradă despre superioritatea produselor străine, i se aduce totul la cunoștință. Supărării din primul moment îi ia locul... transformarea. Stancu va fi un om nou! Toate acestea nu ne pot convinge nici că Stancu se transformă, nici că în transformarea oamenilor comuniștii au un rol important. Ca o consecință inevitabilă a acestei împrejurări, personagiile apar nu ca niște oameni ai unei fabrici socialiste, ci ca niște simpli ghidușari. Ei nu izbutesc să prefigureze profilul omului nou, sau al celui care se transformă, educat de omul nou.

În multe producții apărute în cele trei colecții comuniștii nu se caracterizează decât prin faptul că debitează fraze șablon, — și aceasta în lucrări în care apar și personaje reușite. De exemplu, nuvela „S'a prind luminile în sat" de I. D. Mușat (C.T.S.) în care, pe pagini întregi, oamenii cei mai înaintați din sat sunt puși să țină discursuri — în ședințe și în afara ședințelor. O figură interesantă a acestei lucrări este moșneagul Gavrilă, personagiul care povestește întâmplările. Dar, urmărind să contureze trăsăturile acestui personaj, autorul n'a mai izbutit să arate concret rolul comuniștilor în transformarea lui, tocmai pentru că aceștia nu apar în acțiune, ci doar vorbesc.

Câtă deosebire între aceștia și organizatorul Frâncu, din schița „Moș Preda" (Gospodarii) de S. Podină. Frâncu îl convinge pe bătrân să ia conducerea operației de împletire a unor coșuri pentru porumb. El critică individualismul bătrânului, căruia coșeritul i se părea o degradare, dar totodată îi sprijină și îi desvoltă atașamentul lui pentru colectivă. În cele câteva pagini ale schiței, Frâncu nu intervine decât ca să orienteze discuția spre sfârșitul dorit de el, ca să ajute pe bătrân să-și vadă just datoria. Și Moș Preda ajunge singur să ia

atitudine autocritică față de egoismul său anterior, să înregistreze o biruință a spiritului nou față de apucăturile vechi.

O anumită tendință de a înlocui faptele prin declarații despre fapte, se observă chiar la scriitori cu îndelungată experiență. Astfel, în nuvelele „Primii pași" și „Pentru viață" de Zaharia Stancu, constatăm o lungime nefirească a discursurilor pe care le țin diferite personaje — lungime obținută în dauna prezentării faptelor, care ar rămâne expresive, ba chiar ar câștiga fără discursurile respective.

O deficiență care trebuie semnalată și care se menține în multe nuvele este aceea a felului cum este prezentat „șovăelnicul" — de obicei țaran mijlocăș. Ne referim la nuvele ca „S'a dumirit și Moș Ilie" de Cella Serghi, „Secerișul" de Eusebiu Camilar, „Pâinea Păcii" de Ben Corlaci, etc.

Asupra șovăelilor, asupra marii înapoieri a personajilor respective, s'a apăsător mult, dar fără să se arate motivarea lor logică. Atât de mult, încât transformarea respectivelor personaje apare nefirească, delăsine, bruscă, față de prea complicatele procese de conștiință expuse cu exces de zel. Ilarion Zăman din „Secerișul" credem că poate fi dat exemplu: el visează mereu fericirea, știe că o va găsi în întovărașirea, din care face parte, contrar dorinței nevastei, care-l părăsește. De aici, precum și din motive neexplicabile pentru cititor, Ilarion se sbuciumă cumplit, cu toate că i se pare că a găsit fericirea, odată cu primii saci de grâu aduși în casă. În afară de greșeala de a limita perspectiva dezvoltării socialiste a satului la întovărașiri, nuvela aceasta are o mare deficiență, rezultată din tribulațiile nemotivate și cu totul exagerate ale „șovăelnicului" Zăman. Și totuși el este lăsat să se frământă singur: nimeni dela partid, dela Sfat nu-l ajută să-și limpezească îndoilele. Clarificarea lui apare astfel cu totul nemotivată: personagiul, în loc să ofere soluții de viață, exemple, provoacă mai degrabă nedumerirea, dacă nu chiar mila cititorului, prin marea furtună sufletească ce-l bântuie în mod inutil pe Zăman.

Aici se ridică și o altă problemă a pro-

ducțiilor acestor colecții: felul cum în unele lucrări apar acțiuni șablon, personajii șablon, felul cum unii eroi dintr-o lucrare seamănă ca două picături de apă cu eroii altele, ceea ce duce la lipsă de varietate și, ca o consecință, la crearea impresiei că viața e foarte săracă în oameni și fapte tipice.

Nu e mai puțin adevărat că există și nuvele, piese, care nu cad în această greșală. Dintre ele am citat unele în aceste discuții.

Din păcate însă trebuie să constatăm o mare asemănare, mergând până la identitate, a felului cum pornește conflictul, cum se desfășoară acțiunea, cum se dezvoltă personagiile în nuvele ca: „S'a dumirit și moș Ilie” de Cella Serghi, „Zota păcălitul” de Mihai Botez, „Vrăbioii de aur” de Ion Jipa, „Chiaburul e dușmanul păcii” de Mihai Dragomir, etc.

În toate aceste nuvele, mijlocușul stă înțai deoparte, — „șovăie” — chiaburul îl prinde în mreje (în acest timp Partidul nu intervine — ca și cum nici n'ar exista, căci altfel munca scriitorului ar fi îngreunată de necesitatea zugrăvirii faptelor); dar lupta de clasă „se ascute” deci chiaburul face o crimă, dă foc la ceva, sau în tot cazul face o potlogărie imensă, și mijlocușul se convinge. Atunci abia apare secretarul organizației de partid, ca să conducă arestarea chiaburului și... să țină discursuri — mai lungi sau mai scurte. Faptul că apar aceleași și aceleași acțiuni, dovedește slaba cunoaștere de către autori a vieții satului, slaba cunoaștere a formelor variate pe care le prezintă lupta de clasă.

De aici consecința: în cadrul unor acțiuni șablon nu putem găsi decât personajii șablon. Purtând diferite nume, personagiile nu se diferențiază unele față de altele, oamenii din „Vrăbioii de aur” sunt aidoma cu cei din „Danie Chiaburească” cu cei din „S'a dumirit și moș Ilie”, etc., — ei nu sunt individualizați prin nimic, tocmai pentru că în niciuna din nuvele nu ne apar ca niște oameni, ci ca scheme de oameni — idei vagi despre oameni.

Șablonul acesta apare și în piesele publicate, dar mult mai frecvent în nuvele, unde chiaburii, de exemplu, nu sunt arătați decât „rânjind cu răutate”, sau „vorbind

răgușit”, pe câtă vreme personagiile pozitive au glas „limpede și răspicat” au priviri „tăioase, pătrunzătoare”, etc. Aceasta duce la uniformizare — atât a chiaburilor, cât și a elementelor pozitive, la scheme de oameni și nu la oameni vii, pentru că în afara relatărilor de mai sus cititorul nu se poate convinge din acțiune, din faptele respectivelor personaje, că ele sunt în adevăr înzestrate cu calitățile atât de darnic distribuite de autori în declarațiile lor *despre personaje*.

Tendința către șablon apare și sub alte forme, tot atât de evidente — deși în aparență mai neînsemnate. Astfel în unele piese, indicațiile autorilor sunt de natură să deruteze pe actori și pe regizori. De exemplu în „Angajamentul lui Pangrati” de Tudor Șoimaru (Cultura Poporului), pentru a se sublinia că un personaj e dușman camuflat, se adaugă la fiecare replică indicația că el „*privește leneș printre pleoape*” sau că „*vorbește târăgănat*”. În acest timp, vorbele, faptele personajului nu ne dau nici măcar un cât de mic indiciu că el este în adevăr un dușman. Dacă actorul ar aplica aidoma indicațiile autorului, lipsa faptelor pe care să se sprijine gesturile respective l-ar duce nu la conturarea personajului ci la caricaturizarea lui, nu la definirea prin fapte, ci prin vorbe sau ticuri, strident bătătoare la ochi și în fond nejustificate prin nimic, ba chiar în contradicție cu faptele prezentate; în altă piesă, comicul urma să reiasă, după indicația autorului, din gestul unui personaj, care își sucete mereu mustața. Pe drept cuvânt regizorul N. Dinescu, care dă scurte indicații despre felul cum trebuie jucată piesa, arată că actorul nu trebuie să exagereze cu răsucitul mustății, ci să caute a realiza comicul din întregul complex de situații, gesturi, replici.

Nu putem avea pretenția de a fi epuizat problemele care ar putea fi discutate în legătură cu Colecția „Albina”, „Colecția Tineretului Sătesc” și „Cultura Poporului”. Ceea ce ni s'a părut însă necesar de semnalat a fost relevarea câtorva dintre ele și anume a celor de care depinde în primul

rând ca, în creațiile publicate aici, realitatea să se desvăluie cititorului în trăsăturile ei firești, oamenii să apară așa cum ni-i arată viața, procesele de transformare, rolul oamenilor înaintați să fie redade în mod logic, motivat, pentru a convinge, pentru a populariza soluții și exemple de viață.

O problemă însă, a cărei importanță se pune deasemenea cu ascuțime în aceste creații, este aceea a limbii literare folosite de autori.

Importanța unei frumoase exprimări literare a imaginilor în orice producții și cu atât mai mult în producțiile care apar în tr'un mare tiraj, aproape că nu are nevoie să fie subliniată. A populariza idei și sentimente înalte într'o limbă lipsită de calități literare, ba chiar uneori cu greșeli elementare de vorbire, forțând spiritul limbii populare de dragul unor „efecte“, atribuind cuvintelor sensuri pe care ele nu le au — înseamnă a scădea cu bună știință ascuțișul armei create, în afară de faptul că se răspândesc exemple proaste, care, dacă ar fi însușite de cititori, ar duce la pocirea limbii noastre.

Trebuie să remarcăm în colecțiile și publicația la care ne referim, că, pe câtă vreme lucrările aparținând frunțașilor literaturii noastre sunt scrise într'o limbă curgătoare, plină de expresii plastice, plină de frumuseți, lucrările scriitorilor mai tineri sunt scrise — aproape fără excepție — într'o limbă seacă, lipsită de puterea de a sugera, într'un stil de relatare, asemănătoare proceselor verbale. Mai mult decât atâta, adesea apar neglijențe deadreptul supărătoare. Iată câteva culese absolut la întâmplare: „*pe aist apel/contra cel măcel*“ — sau „*domni cu căși suite*“ (bancheri cu blocuri!) — spune George Ciudan în versificarea sa lipsită atât de idei cât și de calități de exprimare, „Gherghina Stan a semnat apelul păcii“. Expresii neîntrebuințate în limba noastră „*căruțe doldora de nutreț*“ (N. Bărbulescu: „Pe drumul belșugului“); „*mereaua satului*“, „*era sur d'arându-l și grăia molcom*“ (I. Jipa: „Vrăbioii de aur“); cum o fi arătând un astfel de bătrân, „sur d'arându-l“, e greu de presupus. În aceeași nuvelă un țăran muncitor — probabil pentru a-l individualiza — este pus să stâlcească limba, să facă gre-

șeli elementare de gramatică: „chiaburii face“, „chiaburii pierde“, lucrurile „e bune“. Ca să nu mai vorbim de încercarea de a crea în mod silnic noi cuvinte, precum: om „ciosvârtoș“!

Și în alte nuvele se găsesc asemenea neglijențe. Despre Ben Corlaciuc s'a arătat în „Scânțea“ că a scris nuvela greșită „Timpii de aur“ într'un stil lipsit de orice calități literare. Acelaș lucru se poate spune și despre schița „Pâinea Păcii“, în care apar expresii fără sens ca acestea: „*Când Miei se'ntoarse acasă... chipul lui era aspru și ochii mărunți*“, sau: „*Ține-l bine, Tănase, se desprinsese o voce adâncă și cei din uliță îl recunoscură pe Mite în ea*“, sau încă: Huzdup se îndoaia către pământ „*ascuțit din mijloc*“ sau în sfârșit: „*noaptea prinsese să se lumineze de sus, dinspre calea de lapte, care ieșea*“. Și acestea sunt departe de a fi singurele.

O expresie cu totul nepotrivită spiritului limbii noastre utilizează George Sidorovici în volumul „Luceferii de sub grindă“: „*o groapă fusese deacuma săpată*“, „*când au ajuns era deacuma seară*“. Ceeace miră și mai mult este că expresii împotriva gramaticii și sensului firesc al vorbirii apar și în lucrarea unui scriitor talentat, a cărui exprimare este de obicei de un înalt nivel artistic; astfel, în „Chiaburul e dușmanul păcii“ de Mihai Dragomir se pot întâlni exemple ca acestea: „*julgi amari de baltă*“ sau „*când și când umblau prin case vorbe șui și viermănoase*“, iar alteori se crează imagini cu totul nelogice: „*Și cu mâna săgetând străbătu rând după rând*“ (e vorba de gestul pe care-l face un vorbitor pentru a arăta pe un om care stă în ultimul rând al unei săli).

Exemplele de acest fel s'ar putea în mulți din păcate. Dacă la toate acestea adăugăm faptul că în multe din lucrările apărute personagiile vorbesc toate aidoma, nu se diferențiază nici prin fapte și nici prin vorbire, că debitează fraze șablon sau că în unele lucrări se face abuz de termeni tehnici (N. Kirițescu „Contul de economii“) de regionalisme (I. Istrati: „Oameni de nădejde“, „La noi pe Hălăuca“), sau că alteori unii scriitori cad în transcrierea aidoma a vorbirii vulgare a unor oameni extrem de înă-

poiați (Ion Jipa și Vera Hudici — „Nădejdi împlinite”) — vom ajunge la concluzia că în Colecția „Albina”, „Colecția Tineretului Sătesc”, „Cultura Poporului”, problema unei limbi curate, cu cât mai multe calități literare, cât mai sugestivă, este încă departe de a fi rezolvată.

Am căutat să arătăm în cele spuse mai sus că în colecțiile citate, s’au obținut succese, și nu dintre cele neînsemnate. Tocmai faptul că astfel de succese au putut fi obținute, indică pentru viitor Colecției „Albina”, „Colecției Tineretului Sătesc”, „Culturii Poporului”, necesitatea de a adânci aceste succese, de a le desvolta. Căci ma-

sele largi care construiesc azi socialismul la orașe și sate au nevoie de lucrări din ce în ce mai puternice și la un tot mai înalt nivel artistic, lucrări care să le vorbească pe înțelesul lor, să le ajute la cunoașterea și rezolvarea problemelor lor, în lupta pentru construirea socialismului și pentru pace. Se impune așa dar o grijă mereu sporită — atât a scriitorilor cât și a redacțiilor respective și a criticii literare — față de literatura de mare tiraj care apare în colecțiile de popularizare.

Fără înlăturarea greșelilor însă, fără o grijă permanentă pentru nivelul ideologic și artistic al lucrărilor publicate, colecțiile de care ne-am ocupat nu vor putea îndeplini cu succes marile sarcini care le stau în față.

DESPRE REVISTA „CĂLĂUZA BIBLIOTECARULUI“

În visurile socialiștilor vechi, utopici, se arăta cum în locuri retrase, în castele minunate, împrejmuite cu ziduri înalte, cu creneluri și metereze puternice, locuiau oameni „plini de virtuți“, cu o conștiință ridicată. La porțile castelelor străjuiau inscripții care interziceau cu tărie intrarea oricărui cetățeni „pătați“ de viciile lumii înconjurătoare.

În acele colonii speciale, ei voiau să creieze în mod artificial, departe de păcatele societății existente, oameni deosebit de înalți, cu virtuți înalte, crezând că numai cu asemenea oameni vor putea să purceadă la construirea unei noi societăți.

Lenin arăta însă că asemenea visuri care rezolvau într'un mod atât de trandafiriu problema construirii unei noi societăți, sunt simple utopii, că marxismul poate și trebuie să construiască o nouă orânduire, nu din „oameni deosebiți“, „cultivați în sere și pepiniere speciale“, ci din acel „material uman de rând“, așa cum a fost lăsat moștenire de „capitalismul sângeros, murdar, hrăpăreț și meschin“, într'o stare de nemaipomenită înapoiere culturală, cu o mentalitate „pervertită de veacuri și milenii de robie, iobăgie și capitalism, de mica gospodărie fărâmițată“.

Pentru aceasta trebuia ca, în lupta îndârjită a construirii socialismului — potrivit condițiilor materiale treptat create — să fie ridicat nivelul lor cultural, să apară o nouă conștiință.

Această problemă se pune și în fața poporului nostru. Deaceia, încă din momentul când clasa muncitoare a luat în mâinile ei puterea politică, partidul a inițiat revoluția

culturală căreia i-a acordat o deosebită importanță.

Nenumărate instituții culturale au împânzit patria noastră ducând până'n cele mai ascunse coclauri facla culturii noi, socialiste.

Printre aceste instituții, o importanță deosebită o au bibliotecile care, popularizând cartea în rândul maselor, contribuie la organizarea, mobilizarea și transformarea lor.

În lupta pentru îndeplinirea acestor sarcini, pentru ca bibliotecile să devină focare vii de cultură socialistă — un rol de seamă îi revine revistei de specialitate a bibliotecarilor — „Călăuza Bibliotecarului“.

În lupta lor, bibliotecile, ca și alte instituții culturale, ca și întreg complexul revoluției noastre culturale, au reputat succese însemnate.

Dar în fața lor stau sarcini din ce în ce mai mari.

Succesele pe tărâm economic — ilustrate și prin recenta reducere de prețuri — au dus la ridicarea nivelului de trai al maselor muncitorești, la creșterea considerabilă a năzuințelor lor de a-și însuși cultura.

Pe de altă parte, pentru a-și putea îndeplini sarcinile mari care-i revin, poporul nostru are nevoie de cât mai multe cadre calificate, de cât mai mulți specialiști, cu o cât mai profundă cunoaștere a științei și tehnicei, de constructori cât mai conștienți și cât mai înflăcărați pentru lumea pe care o ridică.

Toate acestea reclamă o continuă intensificare a muncii culturale care să răs-

pundă dorinței maselor de a-și însuși cultura.

Hotărârile Consiliului de Miniștri cu privire la îmbunătățirea activității bibliotecilor și căminelor culturale, plenara Comitetului Central al Uniunii Tineretului Muncitoresc asupra muncii culturale din rândurile tineretului, demonstrează această necesitate.

Luând măsuri concrete în vederea înlăturării anumitor deficiențe de ordin organizatoric, Hotărârea Consiliului de Miniștri privind măsurile ce trebuiesc luate pentru îmbunătățirea activității bibliotecilor din Republica Populară Română, arată că, bibliotecile trebuie să fie: „adevărate focare de răspândire a culturii socialiste la orașe și sate“.

Lenin a numit bibliotecile „organe de propagandă ale statului pentru comunism“. În felul acesta, el a subliniat rolul pe care-l au bibliotecile ca factori importanți în propaganda culturii marxist-leniniste, rolul acestora de unități importante în revoluția noastră culturală.

Munca bibliotecilor nu poate fi separată de obiectivele de luptă care stau în fața poporului nostru. Ele trebuie să ajute neconținut prin popularizarea cărții, la antrenarea oamenilor muncii pentru cucerirea acestor obiective. „Călăuza Bibliotecarului“ a căutat ca, prin articolele sale, să îndrume bibliotecile în direcția sprijinirii diferitelor sarcini importante care stau în fața poporului nostru și implicit a bibliotecilor.

Astfel, găsim în paginile revistei articole care arată sarcina bibliotecilor de a populariza cărțile în care se vorbește despre planul cincinal, planul de electrificare, de a întâmpina sărbătorirea diferitelor evenimente importante din viața poporului nostru, ca de exemplu cea de a patra aniversare a Republicii Populare Române, a zilei de 23 August, etc.

Valoarea acestor articole constă în faptul că obiectivele generale ale construirii socialismului nu sunt enunțate abstract și formal, ci legate strâns de munca practică a bibliotecilor.

Așa este articolul apărut în Nr. 12/1951,

care arată importanța sărbătoririi a 4 ani dela proclamarea R.P.R., în raport cu felul în care bibliotecile, răspândind cartea în rândul maselor, pot contribui la dezvoltarea sentimentului patriotic.

Un asemenea caracter îl au și alte articole din revistă.

Totuși, se observă unele excepții care demonstrează că această preocupare nu are o destulă continuitate.

Astfel, cu prilejul centenarului lui I. L. Caragiale, partidul nostru a pus în fața organizațiilor de masă, revistelor și instituțiilor culturale, sarcina de onoare de a populariza centenarul și de a populariza cu acest prilej în masa poporului nostru opera acestui neîmpăcat dușman al burghezo-moșierimii.

Revista nu și-a îndeplinit datoria, publicând un singur articol festiv despre Caragiale. Despre felul în care bibliotecile ar fi putut să îndeplinească această sarcină, prin mijloace specifice, afișând în panouri și vitrine opera lui Caragiale, organizând cercuri în care să se citească în comun fragmente din opera lui — revista nu spune nimic.

O legare justă a problemelor practice ale bibliotecilor de sarcinile generale ale poporului nostru, nu este însă deajuns. Bibliotecile nu puteau să-și ducă în condiții bune munca lor, cât timp metodele de organizare a fondului de cărți, a cataloagelor, erau greșite, formaliste.

Aceste metode continuau să se mențină prin ajutorul „binevoitor“ al unor bibliotecari. O problemă importantă era aceea a organizării fondului de cărți. Biblioteconomii burghezi — „specialiștii“ în ce privește bibliotecile — așezau cărțile după format și nu după conținut, voind să demonstreze că în felul acesta n'ar viola — chipurile — deplina libertate a cititorului în alegerea cărților. În fond, sub această ipocrită dezinteresare, sub acest obiectivism, se ascundea dorința meschină a slugilor exploataților de a ascunde cărțile cu conținut științific-materialist și de a populariza în primul rând excrescențele culturii burgheze. Asemenea metodă de organizare a fondului de cărți, după mărimea lor, continuă să se păstreze la unii bibliotecari sub pretextul unui așa-zis „aspect estetic“,

aspect care ar fi stricat prin aranjarea cărților după conținut.

„Călăuza Bibliotecarului“, a demonstrat concret neeficiența acestei metode formaliste, publicând un vast material sovietic de biblioteconomie, care a arătat importanța așezării cărților după conținut, ca o condiție indispensabilă îmbunătățirii activității bibliotecilor.

O aceeași poziție fermă este luată și împotriva altor rămășițe ale metodelor de lucru burgheze.

Astfel este luarea de poziție împotriva unui formalism asemănător al cataloageilor, care, prin multiple rubrici, nu oglindeau real fondul de cărți al bibliotecilor.

De un real folos sunt și unele articole tehnice: „Cum se întocmesc fișele pentru evidența ziarelor“, „Ce este fișa cetitorului și cum se folosește“, etc.

Având munca lor practică, orientată de sarcinile generale ale poporului nostru, având fondul de cărți organizat și catalogat pe baze științifice, bibliotecile puteau îndeplini cu succes sarcina lor principală, *„atrăgerea milioanelor și milioanelor de cetitori și îndrumarea lor“* (Lenin).

Ținând seama de acest obiectiv înalt, „Călăuza Bibliotecarului“ a trecut prin focul unei analize critice activitatea a numeroase biblioteci.

Astfel a fost analizată activitatea bibliotecilor, începând dela cele populare din cartierele Capitalei și până la Secția de Documentare și Bibliografie a Institutului de Studii Româno-Sovietice, dela bibliotecile sătești, la cele de pe marile șantieri.

Criticând însă cu tărie unele deficiențe din munca bibliotecarilor, „Călăuza Bibliotecarului“ n'a căzut în general pe panta criticismului, ci a căutat să arate în același timp și ce trebuie să facă acești bibliotecari; astfel, revista a popularizat succesele obținute de unii bibliotecari frunțași. Aceasta chiar în cadrul articolelor de analiză sau în rubrica permanentă „Schimb între bibliotecari“, în care aceștia își expun metodele lor de lucru.

Dar dacă în tratarea acestor probleme „Călăuza Bibliotecarului“ a vădit unele succese ce trebuie să constituie baza viitoarelor realizări, în același timp în activitatea ei s'au manifestat unele deficiențe

care fac ca revista să nu fie cu totul la înălțimea sarcinilor ce-i revin.

Astfel, revista nu a atacat întotdeauna aceste probleme în modul cel mai just.

Sunt unele articole: „Contribuția bibliotecilor la popularizarea marelui plan de electrificare a țării“ — Nr. 2/1951, „Contribuția bibliotecilor la răspândirea în mase a cuvântului partidului“ — Nr. 5/1951, etc., tratate la un slab nivel ideologic și politic.

Semnificația planului cincinal, importanța cărților ideologice în lupta poporului nostru — în lumina cărora trebuie analizată munca bibliotecilor — este exprimată în câteva fraze abstracte, de complezență, lipite în introducerea articolelor.

Adesea, din cauză că revista se preocupă să lege problemele generale tratate de munca practică a bibliotecilor, ea reduce semnificația marilor sarcini ale construirii socialismului la câteva formule de rigoare; revista este primejduită astfel de un practicim îngust, care slăbește valoarea mobilizatoare și agitatorică a articolelor, posibilitatea de a antrena pe bibliotecari în vederea îndeplinirii sarcinilor lor.

Trebuie să spunem că revista nu a acordat destulă atenție muncii de educare a bibliotecarilor, de ridicare a nivelului lor, de mobilizare a lor.

Aceasta se observă și în faptul că în revistă există puține articole — și acestea traduse — care demască reacționara biblioteconomie americană.

Subaprecierea muncii politice pe care trebuie s'o ducă revista, decurge dintr-o concepere nejustă a rolului pe care trebuie să-l aibă ea în munca de îndrumare a bibliotecarilor. Potrivit acestei concepții, revista nu ar avea decât țelul de a da bibliotecarilor sarcini și sfaturi tehnice, de a urmări îndeplinirea acestora. Dar poate oare, în cadrul luptei poporului nostru, să existe vreo revistă care să nu fie în același timp și o tribună de propagare a ideilor marxist-leniniste? Fără îndoială că nu. De măsura în care bibliotecarii vor fi educați și mobilizați ca niște propagandiști, depinde în mare măsură dacă bibliotecile vor deveni sau nu unități frunțase de luptă în revoluția noastră culturală.

Hotărârea Consiliului de Miniștri cu pri-

vire la măsurile ce trebuiesc luate în vederea îmbunătățirii activității bibliotecilor arată necesitatea întăririi muncii lor.

Aceasta înseamnă că revista trebuie să-și pună ca o preocupare de cinstă — concomitent cu îndrumarea tehnică a bibliotecarilor — și educarea lor, transformarea lor în adevărați agitari. Numai astfel îndrumările tehnice pot să capete viață. Dar pentru acest conținut politic și ideologic să poată influența pe bibliotecari, el trebuie să fie exprimat într-o formă clară și precisă. Din acest punct de vedere revista prezintă unele deficiențe. Acel practicism lipsit de lumina unei înalte perspective, acea concepere falsă a rolului revistei — nu ca o muncă politică de prim rang — determină și o atmosferă cenușie, neatrăgătoare a unor articole, o indiferență față de exprimarea lor. Stilul incolor, greoi, scade capacitatea lor de mobilizare.

Pentru revista să reușească să educe pe bibliotecari, transformându-i în adevărați agitari, ea trebuie să găsească și alte forme — în afară de articole — cât mai felurite și mai atrăgătoare de agitație, care să-i facă pe aceștia să se pătrundă de mărgea sarcinilor lor, să contribuie la transformarea lor în „entuziaști ai muncii cu masele“, cum îi numea N. Crupscăia. Din acest punct de vedere, numerele din „Călăuza Bibliotecarului“ de pe anii trecuți erau cu mult mai variate, mai interesante. În numerele din anul 1950, întâlnim grupaje de fotografii care oglindesc activitatea diferitelor biblioteci, rubrici ca: „Bibliotecari frunțași“, care publică portrete și scurte caracterizări ale acestora — și chiar două pagini de caricaturi: „Biblioteci și... bibliotecari“, în care acest mijloc artistic este folosit minunat pentru criticarea unor deficiențe din munca bibliotecarilor.

Toate acestea dădeau revistei un caracter atrăgător, interesant, și contribuiau la ridicarea puterii propagandistice a diferitelor îndrumări. „Călăuza Bibliotecarului“ ar putea eventual relua aceste frumoase realizări.

În felul acesta ea va putea deveni o revistă cu un conținut politic înalt — așa cum trebuie să fie un organ îndrumător al celor care popularizează cărțile marxist-

leniniste — cu un conținut exprimat într-o formă aleasă — așa cum trebuie să fie un organ îndrumător al celor care popularizează creațiile literare.

O altă problemă importantă a „Călăuzei Bibliotecarului“ era îndrumarea bibliotecarilor în ce privește cărțile. De fapt, toate formele de activitate ale bibliotecilor analizate până acum: înregistrarea și catalogarea, metode de agitație ca: panouri, vitrine etc., nu constituiesc decât elementele unor acțiuni al căror scop este popularizarea cât mai largă a cărții în mijlocul maselor.

În îndeplinirea acestei sarcini importante, bibliotecile aveau mare nevoie de îndrumările „Călăuzei Bibliotecarului“.

Revista caută să facă acest lucru prin articole speciale despre unele cărți și printr-o bibliografie permanentă. Astfel, găsim articole care popularizează volumul: „Rezoluții și Hotărâri ale Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român“, altele care prezintă cărțile ce demască dușmanul de moarte al poporului nostru — imperialismul anglo-american, etc. O asemenea contribuție o aduce și bibliografia fiecărui număr care prezintă cărțile importante politice, economice, sociale.

Trebuie să spunem însă, că nu același lucru se petrece și în ceea ce privește popularizarea creațiilor literare. Atât în articolele speciale, cât și în bibliografia curentă care prezintă cărțile recent apărute, s'au manifestat lipsuri serioase.

În ceea ce privește bibliografia revistei, aceasta nu-și îndeplinește întocmai rolul de-a oferi bibliotecarilor o justă orientare asupra cărților care apar, de a-i îndruma în primul rând asupra celor mai realizate creații, care pot să contribuie cel mai bine la educarea poporului nostru, la mobilizarea lui în lupta pe care o duce. Deseori bibliografia se transformă într-o simplă placă fotografică, care se mulțumește doar să înregistreze creațiile noi apărute, recomandându-le prin câteva cuvinte seci despre conținutul lor și câteva fraze șablon despre importanța pe care o prezintă.

Ce se întâmplă? Noi știm că în lite-

ratura noastră nu există o realizare uniformă a tuturor creațiilor literare, că apar unele scrieri nu în destul de realizate, altele — mai puține — denaturând chiar realitatea pe care-o zugrăvesc. Este evident că bibliotecarii trebuiesc îndrumați în primul rând spre acele creații care constituiesc succese ale literaturii noastre. Dar bibliografia revistei se mărginește să expună sec și șablonard conținutul lucrărilor apărute, pe un spațiu egal, cu fraze adesea identice, indiferent dacă acestea constituiesc succese sau rebuturi. Asta duce la o greșită informare a bibliotecarilor, la pericolul popularizării unor lucrări greșite. Care bibliotecar ar înțelege oare din felul cum au fost făcute prezentările poemului lui Mihai Beniuc: „Cântec pentru tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej” și „Balada Bicazului” de I. Istrate, că are de-a face cu două creații între al căror nivel de realizare există o diferență uriașă? Că prima, constituie — așa cum a fost numită pe drept cuvânt — o „mândrie a poeziei noastre” și cealaltă reprezintă o simplă rimare a unor generalități și abstracțiuni spuse pe... versuri populare. S’ar putea întâmpla ca poemul lui Mihai Beniuc, al cărui profund conținut ideologic este exprimat la un înalt nivel artistic, poem care emoționează și care poate educa poporul nostru, să nu fie popularizat și în schimb să fie popularizată „Balada Bicazului”, care este o încercare nereușită de-a prelucra în mod creator folclorul.

Această tratare uniformă și apolitică a creațiilor apărute, această indiferență față de aprecierea operelor care — prin intermediul bibliotecarului — sunt puse în mâna poporului, demonstrează că revista este lipsită în munca ei de o orientare politică justă. Că nivelul politic scăzut al revistei — de care a fost vorba mai sus — o duce la serioase încălcări ale spiritului de partid, la transformarea unei importante sarcini politice cum e orientarea bibliotecarilor, într-o sarcină birocratică de simplă înregistrare a creațiilor apărute, cu aceeași indiferență și în aceleași fraze.

Numai astfel se poate explica faptul că în bibliografia revistei apar prezentate la fel și creații de frunte ale literaturii noastre și cărți ca: „In spatele frontului” de V.

Colin, „Erupția” de I. Șerbu, ale căror deficiențe serioase le-au arătat debaterile avute, etc.

Numai astfel se poate explica faptul că, în timp ce creații deficitare sunt popularizate, unele creații de care poporul nostru este mândru, ca volumul de poezii al Veronicăi Porumbacu „Mărturii”, nu sunt nici măcar consemnate. Faptul că unele cărți literare ca: „Unde este unire” de I. Nedelcu, „Temelia” de E. Camilă sau creații importante sovietice ca: „Incendiarii” de N. Șpanov, „Oameni la volan” de A. Râbacov, nu sunt nici măcar pomenite — arată că revista prezintă cărțile la întâmplare, fără să fie ghidată de anumite principii politice.

O aceeași atitudine obiectivistă o vom găsi și în unele articole speciale care se ocupă cu popularizarea celor mai importante cărți referitoare la o anumită temă. Ele se transformă în simple înșiruiți a tuturor cărților ce tratează tema respectivă, indiferent dacă sunt sau nu izbutite. Astfel, este articolul: „Cartea în slujba dezvoltării spiritului patriotic la tinerii celiatori”.

Partidul nostru duce o luptă necurmată pentru crearea unor opere cât mai izbutite, care să obțină cât mai bune rezultate în educarea sufletelor omenesti. Dar pentru aceasta trebuie ca și creațiile respective să pătrundă în masele poporului nostru pentru a-l putea emoționa și mobiliza. Asemenea sarcini revin instituțiilor culturale între care și bibliotecilor. Cum altfel, decât ca o atitudine apolitică poate fi socotită atitudinea „Călăuzei Bibliotecarului”, care îndrumă pe bibliotecari la întâmplare, haotic, prezentând deseori creații care constituiesc rebuturi literare și omițând uneori succesele literaturii noastre și ale literaturii sovietice?

Aceasta demonstrează că revista, pentru a-și putea îndeplini rolul ei important, trebuie să-și îmbunătățească munca ridicând-o la un mai înalt nivel politic. Numai astfel vor putea fi publicate articole interesante cu un profund conținut ideologic, care să contribuie la transformarea bibliotecarilor în înflăcărați propagandiști. Numai astfel, tratarea seacă, indiferentă, a creațiilor literare apărute — omițând deseori pe cele

mai importante — va dispărea și va fi înlocuită printr-o prezentare plină de căldură, plină de mândrie a succeselor literaturii noastre.

Ultimele numere ale „Căluzei bibliotecarului“ arată că revista a început să pășească pe acest drum. Ducând mai de-

parte aceste prime rezultate, ridicând neconținut nivelul politic al muncii sale, „Căluza bibliotecarului“ va putea să răspundă sarcinilor noi care-i stau în față și care cresc pe măsură ce însăși construcția socialismului crește.

RECENZII

DIN PETERSBURG *)

Un personaj din piesa „Revizorul” de Gogol povestește despre un profesor de liceu care suferea de un tic nervos, tic pe care nu putea să și-l stăpânească nici în cele mai crunte și mai oficiale situații, adică nici atunci când erau de față superiorii. Ticul profesorului era acela că strâmba din gură mai în fiecare clipă. Într-o zi sosește la liceu mareșalul nobilimii, care desigur că o fi vorbit cu mult patos elevilor, probabil despre cinste și despre țară, despre lumea dela curte și despre moralitate, despre Siberia și despre libertate și, înșfârșit, despre cine știe ce alte lucruri care nu merg deloc împreună. Mareșalul (poate tocmai în fierbințeala predicii), a observat că, mai la fiecare cuvânt al lui, profesorul se strâmbă groaznic. Furios, mareșalul nobilimii îl admonestează pe inspectorul școlar că permite profesorului să se strâmbă, adică să însușească tineretului idei libere și lipsă de respect față de superiori.

Prin această fugară imagine, Gogol indică realitatea epocii anilor 1830—40, când țarismul, după ce zdrobise mișcarea decembristilor din 1825, pornise la măsuri opresive împinse până la absurd și căuta să găsească și să înăbușe gândirea liberă și acolo unde nu era.

Nicolae I, apărătorul feudalismului în descompunere, înlănțuise Rusia într'un aparat birocratic polițienesc.

Puzderia de rețele de spionaj, de suspectare, se întindea până în cele mai îndepărtate gubernii. Asuprirea oamenilor de cultură progresiști, a literaților patrioți, a mișcărilor de protest social, era făcută cu mijloacele cele mai variate, care mergeau

dela execuție și deportare, până la intrigi murdare de salon și la rafinatele ideologice reacționare.

În această epocă, Gogol trăiește o viață sbuciumată și scrie marile sale opere: „Taras Bulba”, „Mantaua”, „Portretul”, „Revizorul” și „Suflete moarte”.

Teama furibundă de schimbări sociale a țarismului, descompunerea moșierimii, parazitismul, pofta de acumulare, exploatarea țărănimii iobage care devenise un obiect de vânzare și de cumpărare, samavolniciile, disprețul față de omul simplu, acestea sunt pe scurt aspectele sguduitoare pe care le cuprinde satira lui Gogol. Strânsa legătură dintre scrierile lui Gogol, faptul că ele pot fi înțelese și aprofundate unele prin altele, se explică prin aceea că ele înfățișează inelele lanțului care lega pe țară de moșieri și de reprezentanții mașinii de stat într-o „corporație de tâlhari”.

Când te afli în fața dramei lui Akakie Akakievici din „Mantaua”, a lui Poprișcin din „Însemnările unui nebun” sau în fața celei a lui Ceartcov din „Portretul”, nu se poate să nu îți trimis la vinovații direcți, la „Sufletele moarte” ale moșierilor Manilov și Pliușkin, ale Cicikovilor mânuitori de capital, sau la acelea ale funcționarilor corupți, pe care Gogol i-a arătat în „Revizorul”.

Are vre-o rațiune existența socială a acestei lumi parazite a „Sufletelor moarte”? Ce sens poate avea viața meschină a spoliatorilor? Odată ce intri în cunoașterea preocupărilor acestei tagme, ai pătruns într-o lume desumanizată care nu-și justifică prin nimic dreptul la viață. Gogol arată tocmai prăpastia dintre pretențiile de superioritate umană pe care și le arogau stălpii regimului țarist și realitatea decăderii lor morale.

*) NICOLAI VASILIEVICI GOGOL: Nuvele—Ed. C. Rusă (Nasul, Mantaua, Însemnările unui nebun, Newschi : Prospect, Portretul).

E semnificativă pentru aceasta întâmplarea cu cearta dintre moșierii Ivan Ivanovici și Ivan Nichiforovici; ei aveau o viață goală, lipsită de activitate. Indată ce se ceartă pentru că al doilea l-a făcut pe primul „gânsac”, pun toată pasiunea în cearta lor, și, până la mormânt, se târăsc prin tribunele numai pentru că unul din ei a fost asemănat cu o pasăre domestică atât de productivă (pasăre, care în comparație cu moșierii, nu este deloc o insultă). Abia printr'un lucru trivial, printr'o ceartă mărunță ei își umplu existența, găsesc și ei înșfârșit „ceva” care să le justifice existența.

Nu rareori, întâlnești cititori ai lui Gogol, care rămân foarte nelămuți în fața naveli „Nasul” și uneori ajung chiar să spună: „Nuvela asta este deadreptul absurd: auzi, un maior, Kovaliov, care aspiră la un post de înalt funcționar, își pierde nasul... și și-l întâlnește apoi pe stradă îmbrăcat într'un costum elegant, plimbându-se obraznic și solemn... Dar lucrul ăsta e imposibil, nu se poate întâmpla!”

Nici Gogol nu este de altă părere:

„Recunosc că fapta povestită este cu totul irealizabilă... Și totuși, când stai să te gândești bine, zău că e ceva în toate astea... orice s'ar spune, astfel de întâmplări sunt rare, dar sunt...”

Cine era, ce voia maiorul Kovaliov? Voia să ajungă vice-guvernator, voia să pătrundă în „corporația de tâlhari”, se îngrijea foarte mult de impecabilitatea exterioară, făcea tatonări în vederea unei căsătorii sunătoare (care să depășească mia de ruble). Oricum, așa cum era, tot trebuia să aibă și el un pic de teamă, de cine știe ce piedici, care l-ar fi putut opri dela atingerea scopurilor lui arivistice. Atunci, să nu i se întâmple nimic acestui Kovaliov? Are totuși un „fel”, e și el „om”. Să nu se isbească de nici-o greutate în drumul lui, pe care s'o învingă, și prin izbândă să merite „victoria”? Trebuia să intervină în calea acțiunilor lui, dela intenție la scop, ceva piedici, „suferințe” chiar, care să-i dea ceva „eroism”... Și aici e toată cheia. Pentru că făcea parte din cei care huzureau, care aveau totul după poftă, el nu putea să aibă suferința adâncă, umană și eroismul unui

om de condiție socială umilă... Eroismul acesta obișnuit și atât de comun nu era compatibil cu „seriozitatea” lui Kovaliov și a scopului lui... Ei bine, el își pierde nasul. Absurd, desigur, ca însăși existența persoanei lui și a categoriei sociale pe care o reprezintă!

Și cum să nu-l doară pierderea nasului (nu fizic, căci nici nu simțise când bărbierul i-l retezase din nebăgare de seamă), ci (atenție!) sufletește?... Kovaliov, de exemplu, imploră nasul să se întoarcă la locul lui (nas pe care îl întâlnește gătit în haine aurite, bătând mătânii la biserică):

„O precupeață care vinde portocale.. poate fi și fără nas... dar pentru o persoană care aspiră la un post pe care-l va ocupa în guvernământ...”

Și, atunci, cum să nu se îngrozească Kovaliov, când, la solicitările lui fierbinți către nasul eretic: „Stimabile domn... dar sunteți propriul meu nas!”, nasul îi răspunde într'un mod deadreptul revoltător: „Vă înșelați stimabilul meu domn... Sunt independent!”

Prin nuvela „Nasul”, Gogol satiriza pretențiile absurde și ridicele ale reprezentanților claselor stăpânitoare, ale regimului însuși. Aceasta o mărturisește însuși autorul prin digresiunea următoare din cuprinsul nuvelei: „Un domn foarte revoltat spune că nu înțelege cum în veacul acesta de lumină, se pot răspândi niște născociri absurde (pierderea nasului n.n.) și se uimea că stăpânirea nu le dă nicio atenție...”

Și adaugă Gogol, subliniind ironia: „După cum se vede, domnul făcea parte din acel grup de domni care-ar fi voit ca stăpânirea să se vâre în toate, până și în cerțurile cu nevasta”.

Dar Kovaliov numai aspira spre un post important în administrația țaristă. După trăsăturile caracterului său, înțelegem clar că, în situația de vice-guvernator pe care o ținea el, și-ar fi însușit felul de a „ope- ra” al reprezentanților aparatului administrativ exploatare, pe care Gogol îi satirizează în „Revizorul”. Ajuns în rândul șefilor de instituții, de teapa funcționarilor din „Revizorul”, el ar fi delapidat banii publici și ar fi luat mită după însemnătatea gradului pe care îl deținea și tot-

deauna ar fi luat și el mită mai multă, ca să aibă de unde da, la rândul lui, revizorilor sosiți în inspecție ca să ia mită.

Ce fel se purtau acești șefi de instituții față de funcționarii umili ca Bașmacichin (Akakie Akakievici) din nuvela „Mantaua”, sau ca Axente Ivanov Poprișcin din nuvela „Insemnările unui nebun”? Îi disprețuiau, îi obligau să muncească până dădeau în brânci, în schimbul unui salar mizer, refuzându-le cele mai elementare drepturi omenești. Cu acești „inferiori”, căpeteniile administrative țariste își rezumau discuția la trei propoziții (vezi „Mantaua”): „Cum îndrăznești?” „Știi cu cine vorbești?” „Îți dai seama pe cine ai în față?”.

În „Mantaua” și „Insemnările unui nebun”, Gogol aduce lumea micilor funcționari asupra, cărora aparatul de stat țarist, prin șefii de instituții amintiți, le nega valoarea de om și-i împingea, prin condiții nemiloase de trai, la psihologie de rob, la reducerea personalității sau la desechilibrul sufletească.

Aceste povestiri sunt străbătute de un puternic umanism; Gogol cheamă prin ele la prețuirea omului cinstit, la respectarea drepturilor lui la viață, și, în același timp, satirizează birocrăția ucigătoare.

Gogol redă drama celor doi copiiști Akakie Akakievici („Mantaua”) și Poprișcin („Insemnările unui nebun”) printr'un comic amar, împletește realul cu fantasticul pentru a sublinia mai puternic odiosul angrenaj birocratic țarist.

Akakie Akakievici este un copist umil, care lucrează cu sârguință hârtiile pe care șefii i le aruncă cu dispreț. Întreaga ierarhie de funcționari îl obligă să copieze, în schimbul unui salar mizer. Același cale ierarhică urma și batjocura aruncată asupra lui Akakie. Cu cât șeful era mai mare, cu atât nega însemnătatea mărunțului copist.

Cei din birou își făcuseră din Akakie un obiect de răs, pentru că-l vedeau că suferă în tăcere, fără să protesteze: îi turnau hârtii pe chelie și căutau să-l convingă că ninge; știind că locuște în gazdă la o bătrână de șaptezeci de ani, îl întreba pe când nunta. Cei mai mari în grad nici nu-l luau în seamă, ca și cum n'ar fi existat.

Akakie nu se plângea. El nu avea drep-

tul să se supere, era prea mic în grad. Manifestarea suferinței, dreptul la bucuria unei vieți omenești erau incompatibile cu locul pe care-l ocupa în societate. El nu era nobil, nu delapida bani publici, nu avea decorații și nu lua mită. Era flămând și, prin gerurile Petersburgului, umbla îmbrăcat într'o manta ciuruită căreia funcționarii îi spuneau „cașol”.

Akakie nu avea niciun drept, nici pe acela elementar de a copia hârtiile în liniște.

Sub presiunea disprețului general, sfera lui de viață se îngustează tot mai mult. El nu mai are curajul să ridice ochii de pe copii. Și atunci, își concentrează întreaga energie a vieții asupra hârtiilor pe care le copiază. Își crează aici singura lume care îi este permisă, accesibilă: aceea a șirurilor de rânduri.

Aici el se dăruiește cu totul, își construiește o lume, pe care o iubește cu pasiune, căreia îi închină întreaga viață. El nu poate să aibă, nu cunoaște alt orizont. Și, atunci, caută să aducă frumosul în lumea pe care și-a creat-o. Copiile, rândurile, literele, sunt grădina lui pe care o îngrijește, o selecționează: descurcă literele, ajută scrierea lor cu rotunjirea buzelor. Lumina unei satisfacții calde îi înfiorează fața; ca orice om, Akakie are preferințe: unor litere le dă mai multă atenție, le face mai frumoase. După cum azi, un om într'o lume liberă își poate fixa preferințele asupra tehnicii, poeziei sau pedagogiei. Înțelegem cât de dure roase erau limitele orizontului lui Akakie. În afară de literele lui, el nu mai era capabil de nimic. Odată i s'a dat să transforme un raport dela persoana I-a la persoana III-a. I-a fost imposibil. Viața nemiloasă la care fusese condamnat, îi anchilozase gândirea. — „Da-ți-mi să copiezi” a cerut atunci Akakie.

Akakie era total absent la lumea din jur, el nu se frământa pentru nimic în afară de copiile lui. Avea o viață lipsită de scop, de preocupări. El nu era însă un suflet mort. Silit să-și reducă existența la limite chinuitoare, Akakie rămâne totuși un suflet cu o scânteie de viață; el se dăruiește total lucrului său. Rezistase în el o fărâamă de personalitate; omul din el nu fusese distrus cu totul. Un eveniment mare l-ar fi scos la

luman, l-ar fi făcut să renască, să-și poată deslănțui dorința de a trăi în orizonturi mai largi. Și acest mare eveniment intervine.

Mantaua lui („capotul”) nu mai reușea să-l apere de gerurile Petersburgului. Era putredă; de cârpit nici vorbă, căci petecele nu mai aveau de ce să se țină, iar petece nu mai avea de unde să ia, căci gulerul îl terminase tot tăind din el, ca să cârpească mantaua pe unde era nevoie.

Ii trebuia o manta nouă. „Dar, de unde bani?”

Akatie pornește la sacrificii cu adevărat eroice pentru situația mizeră în care trăia: nu mai mănâncă seara; își dă mai rar rufe la spălat; nu mai stă târziu seara și economisește lumânările (renunță să mai copieze acasă, cum avea obiceiul); pe stradă sare din piatră în piatră ca să-și economisească pingecele.

Aceste eforturi pe care le depune pentru procurarea mantalei noi, grija zilnică care-l frământă gândindu-se că va avea o haină călduroasă, îi umplu existența. Visând la o manta nouă, sbătându-se pentru ea, viața lui capătă finalitate.

„Viitoarea manta îi apărea ca o soție, ca o ființă plăcută cu care avea să-și continue calea vieții”.

Toată energia lui se concentrează în vederea realizării mantalei.

Numai într-o situație socială cruntă, un om ca Akatie trebuia să-și jertfească toate puterile pentru o manta.

Perseverența lui Akatie e eroică. Își indeplinește visul după un lung șir de sacrificii, și își face mantaua nouă. „Clipa aceasta a fost cea mai solemnă din viața lui”.

Ființa lui Akatie Akakievici se trezește acum dintr-o dată. Bucuria de a trăi se deslănțuie. Akatie câștigă siguranță în sine și se apropie fără teamă de oameni, aproape cu un sentiment de egalitate.

Pentru prima oară observă că în jurul lui e o intensă mișcare. Acum descoperă vitrinele luminoase și trecătorii veseli. Și tot pentru prima dată, privirile lui cuprind femeile plăcute la chip, frumusețea zăpezii. Insfârșit, tot pentru prima dată, Akatie râde...

A redevenit om, are conștiința forțelor și existenței lui. E gata să înfrunte încercările vieții. Acum ia parte la mișcarea din jur, se apropie de funcționarii din birou care-l primesc cu bucurie. Merge chiar la o serată a funcționarilor unde petrece și chiar bea un pahar de șampanie.

Dar Akatie nu-și poate apăra nici minimele lui realizări. Intors dela serată, este jefuit de manta în plină stradă, pe un ger cumplit. În zadar aleargă la comisarii de poliție și la o „persoană importantă”, ca să ceară sprijin în căutarea mantalei. Este aruncat pe scări. Ce sentimente putea trezi celor care huzureau și care aveau totul după bunul plac, pierderea unui fleac de manta care aparținea altui fleac, acest Akatie Akakievici?

Akatie moare, blestemând toate „excepențele” și șefii nemiloși.

Gogol nu oprește povestea aici. Au fost prea mari chinul vieții și batjocura suferite de Akatie, pentru ca el să nu păstreze o forță revendicativă și după moarte... Și aici Gogol intervine cu fantasticul. Fantoma lui Akatie apărea noaptea pe străzile Petersburgului, și, apucând de gulerul mantalelor îmblânite pe mai marii zilei, le striga: „Da-ți-mi mantaua?” Care în fond însemnă: „Da-ți-mi viața! O viață plină de omenie în care să fiu respectat cer, și munca mea!”

S'ar putea spune că nuvela „Insemnările unui nebun”, prin eroul ei copistul Axente Ivanov Popriscin, aduce un Akatie Akakievici îndrăgostit. (Popriscin se îndrăgostește de fata directorului, este respins și înnebunește). Dar nu este numai atât. Problema desbătută e mult mai complexă. Ca și în „Mantaua”, în „Insemnările unui nebun”, Gogol face un aspru rechizitoriu la adresa sistemului social exploatare.

Ce poate justifica nedreptatea socială? Dece cei bogați și sus puși, oameni murdari și lipsiți de idealuri, își pot permite orice? În virtutea cărui drept? Și care este explicația, în virtutea căreia pedepse cei care trudes, sunt condamnați la condiții mizere de viață, la imposibilitatea realizării dorințelor lor frumoase, pătrunse de adevărata moralitate? Această întrebare chinuitoare o pune Gogol atât în „Newski-

Prospect” cât și în „Insemnările unui nebun”.

„Ajungem noi oare vreodată acolo unde dorim? Reușim să atingem țelul pentru care ne încordăm puterile? Totul se petrece pe dos. Unul are niște cai minunați, dar se plimbă cu ei indiferent, fără să le vadă frumusețea, în timp ce altul, a cărui inimă arde de patima cailor văzându-i la trap, se mulțumește să pocnească din limbă” („*Newski-Prospect*”).

Copistul sărman Poprișcin este îndrăgostit de fata directorului, dar lui i se refuză dreptul la această dragoste. (Nu vom discuta aci faptul că Sophie, fata directorului, nu merita o astfel de iubire). Sophie, bineînțeles că nici nu-l ia în seamă pe Poprișcin și se căsătorește cu un Kammerjuncker. Poprișcin, sărac și umil, disprețuit de lumea trivială a funcționarilor îmbuibăți, se află singur. El nu cunoaște cauza nedreptăților la care este supus, nu știe încotro să se îndrepte să găsească atât răspunsul la întrebările lui îndreptățite, cât și ieșirea din umilința existenței la care fusese obligat de o orânduire samavolnică:

„De câte ori n'am încercat să văd din ce pricină se produc toate deosebirile astea? Din ce cauză sunt eu consilier titular? Poate că de fapt sunt un conte, sau un general, și numai par a fi consilier titular! Poate că nici eu nu știu cine sunt... Aș vrea să știu de ce sunt consilier titular (*copist n.n.*) și de ce numai consilier titular?” Tot ce e bun cade în ghiarele generalilor și kammerjunckerilor.

Complect izolat, condamnat pe viață la mizerie, răspunsul la întrebările pe care și le-a pus, i-a venit tot din partea acelor care îl apăsau. Astfel, șeful de secție, indignat, îi spune, odată, lui Poprișcin:

„...Umbli după fata directorului? Ce ești tu?... O nulitate!”...

Și de ce era Poprișcin o nulitate? Care era criteriul șefului de secție asupra capacității oamenilor? Iată-l: „N'ai la sufletul tău niciun bănuț!...”

Lui Poprișcin, nedreptatea socială îi închidea existența în limite sufocante. Trebuia să se mulțumească să trăiască într'un orizont asemănător unei celule întunecoase, ferecate, cu o singură ferăstruică ce abia

îi permitea să privească spre soare. Dacă printr'o minune ar fi reușit să evadeze, fiind singur și neștiind încotro să-și canalizeze dorințele și forțele sale, dincolo de zidurile celulei n'ar fi găsit decât o prăpastie în care s'ar fi prăbușit. Poprișcin n'a evadat. A continuat să privească cu nesaț, spre soare, spre orizonturile descătușate, și să dorească tot mai mult libertatea și fericirea, cu cât simțea că îl pătrunde mai înspăimântător umezeala celulei, cu cât întunericul ucigătoare îi încăperi se îngroșa. Când își dă seama că dorințele sunt zadarnice, și când vede că e iremediabil condamnat să trăiască mai departe în aceeași cușcă, când se isbește de trista realitate a imposibilității unei ieșiri, suferința lui atinge culmile și-i provoacă desechilibrul sufletească. Poprișcin înnebunește. În situația lui, era unica scăpare... Innebulind, ai impresia că acest Poprișcin s'a eliberat. Ajunge la observații de o mare adâncime asupra societății, se revoltă împotriva acelor care l-au batjocorit.

Și aici, ca și în apariția lui Akakie după moarte, Gogol recurge la fantastic pentru a biciui mai puternic realitățile odioase ale regimului țarist. Akakie, în viață, nu și-a putut face dreptate; o face fantoma lui... pentru că are experiența unei vieți ingenunchiate pe care nu o va mai repeta; se va răzbuna pe cei care l-au chinuit. Căci dacă pe un om viu, pornit la revoltă împotriva superiorilor, țarismul putea să-l bage în lanțuri și să-l execute, ce putea să-i facă unei fantome?...

Ceva asemănător e și cu Poprișcin.

Cât era sănătos la minte, întrebările lui erau mai limitate, nu învinuia pe nimeni de nedreptățile care i se făceau; poate pentru că nutrea, încă, speranța îndeplinirii visurilor sale de dragoste.

Odată ajuns la nebunie, e sguduitor faptul că, printre cuvintele fără sir, alături de dureroasa pretenție că e regele Spaniei, Poprișcin are gânduri perfect lucide, care aproape ținesc cauzele care l-au făcut să suferă și să ajungă la nebunie. Gândurile lui, așa risipite cum sunt, și-au găsit un fel de libertate... ele nu mai sunt străjuite acum de obligația pe care Poprișcin o avu- sese până atunci de a se umili în fața ce-

lor care îl asupreau. Poprișcin, acum, când merge nebun la birou, nu mai acordă niciun respect șefilor și directorului. Are curajul să observe că directorul e deadreptul un prost, și nu mai face ca înainte vre-o legătură între biblioteca cu volume groase din biroul directorului și căpățâna butucănoasă a acestuia.

Și iată și la ce observații ajunge Poprișcin asupra funcționarilor șefi, observații care, ce-i drept, îi sunt permise numai la nebunie. (Acum nu-l va mai impresiona faptul că va fi concediat...)

„Ia priviți pe toți acești funcționari, pe părinții lor care umblă peste tot locul și până și la curte se bagă: spun că sunt patrioți! Dar ei nu vor decât un lucru: arendă, arendă și iar arendă! Arendă vor patrioții ăștia! Pentru bani, o vând și pe mă-sa și pe tat'su...”

Și când Poprișcin este chinuit de paznici la spitalul de boli mintale, strigătele lui se referă, nu atât la aceste chinuri din spital, cât la acelea pe care le îndurase atâția ani în slujba de copist, unde fusese disprețuit, unde i se refuzase orice drept la viață. Și cuvintele de acum ale lui Poprișcin nu vizează balamucul în care fusese închis în ultimele clipe ale vieții, ci închisoarea țaristă care sugruma mulțimile de oameni simpli:

„Pentru ce mă chinuiesc? Ce vor ei dela sârmanul de mine? Salvați-mă! Luați-mă de aici! Dați-mi o troică iute ca viforul! Cailor, luați vânt și duceți-mă de pe lumea asta! Mai departe, tot mai departe, să nu mai văd nimic, nimic! Cerul mi se mișcă înainte. O steluță strălucește în depărtare; pădurea fuge cu întunecații copaci și cu luna... Iată! Se zăresc casele rusești! Oare e a mea casa aceea care strălucește în depărtare? Salvează-ți, mamă, fiul nevinovat! Pe căpușorul lui bolnav, iată, picură o lacrimă a ta! Uită-le cum ți-l chinuiesc! Strânge-l la sânul tău pe nenorocitul tău orfan! Nu-i loc pe lumea asta pentru dânsul. Il alungă mereu. Mamă, fie-ți milă de fiul tău bolnav!...”

Gogol a răspuns misiunii sale sociale, prin critica adusă societății atât prin romanul și piesele sale, cât și prin nuvele.

Umanismul, democratismul și patriotis-

mul au stat întotdeauna la baza creației sale.

Că Gogol era conștient de misiunea socială a artistului, de rolul său important în apărarea drepturilor poporului, o arată clar și desăvârșit conținutul operelor sale.

Printre mărturisirile sale directe, în această privință, sunt semnificative cuvintele lui Gogol dintr'o scrisoare către Iukovski: „Scriitorule, dacă ești înzestrat cu forța creației, educă-te mai întâi ca om și cetățean al țării tale și numai apoi la pana în mână”.

Nuvela „Portretul” aduce în discuție situația artistului în împrejurări de viață impuse de regimul exploatare.

Se urmărește aci drumul unui pictor (Ceartkov), care pornind dela talent și realism în artă, își pierde orice capacitate creatoare, orice trăsătură morală valabilă îndată ce-și vinde arta claselor suprapuse și intereselor ei meschine. Odată îmbogățit și gata să satisfacă cerințele aristocrației și burgheziei în materie de artă, pictorul Ceartkov trece dela măiestrie artistică la facilitate, la meșteșug ieftin și rutină.

Fondul de idei al picturii lui străbate astfel drumul dela adevăr la minciună: dacă la început când, condamnat de un regim inuman și obscurantist să trăiască în sărăcie lucie, Ceartkov urca pe pânzele lui, în lumina unui talent viguros, chipurile oamenilor simpli, altfel vor sta lucrurile când acelaș Ceartkov se leagă „de sacul cu bani” al claselor posedante. Acum el trebuie să renunțe la atributele conștiinței cetățenești, la capacitatea talentului de a cuprinde adevărul social, și să ascundă, după bunul plac al spoliatorilor, urâtenia lumii celor care îl cumpăraseră.

Pictura lui, odată vândută, trebuia să atribute monștrilor banului calități spirituale pe care nu le aveau, dar pe care le așisau; calități spirituale menite să le justifice dreptul la opresiune. Ceartkov trebuia să mistifice, să inverseze realitatea:

„Cucoanele cereau lui Ceartkov, ca portretul să le înfățișeze mai ales sufletul și firea și ca, dacă se poate, să se renunțe la rest... să se rotunjească toate colțurile, să se atenueze toate lipsurile și, dacă e cu puțință, să fie înlăturate, în întregime; într'un cuvânt să fie înfățișate în așa fel, în-

cât, să nu-ți iei ochii dela figură, poate s'o îndrăgești chiar."...

Semnificația generală a acestei imagini duce la desvăluirea concepției asupra artei a claselor reacționare, care impun artei să ascundă contradicțiile realității sociale, și să prezinte un regim de nedreptate în culori care să atragă dragostea cu sila.

Pictorul Ceartkov, ca să apere minciuna, corupția, trebuia să le substituie un frumos imaginar. Iată cum dorea să fie pictat un judecător :

„...voia ca ființa lui să arate mai multă sinceritate și noblețe, și ca mâna lui să se rezeme de o carte pe care să fie scris cu litere citețe: „A apărât întotdeauna adevărul“...”

Supunându-se voinței acestei lumi, Ceartkov a ajuns la pierderea talentului. Intr'un moment de sinceritate, el încearcă, odată, să revină la tânărul talentat de odinioară, dar :

„...un procedeu mecanic, simplu și neînsemnat, îi îngheța tot avântul și constituia o piedică peste care imaginația lui nu putea trece. Fără voia lui, penelul se întorcea la formele comune... la un tipic deprins...”

Și Ceartkov, devenind un instrument facit al posesanților, nu lasă în drum numai talentul din el. Ceartkov devine un dușman înrăit al adevăratei arte: el neagă cu ură valorile universale, opunându-le „valabilitatea” artei decăzute :

„...Despre pictori și despre artă se expuna, acum, aspru: susținea că artiștilor vechi li se atribuiau prea multe calități, că ei, toți, până la Rafael, făceau scrumbii, nu trupuri omenești... spunea că nici lui Rafael nu i-au reușit toate lucrările, și că, multe din pânzele lui și-au păstrat faima, numai în virtutea tradiției; că Michelangelo e un lăudăros, pentru că vroia să se fălească cu cunoașterea anatomiei, că n'are grație și că, măestria, vigoarea penelului și coloritul adevărat trebuie căutat, acum, în veacul nostru...”

Față de manifestările artei realiste contemporane lui, Ceartkov are atitudinea unui detractor diabolic: împiedică tinerele talente să se desvolte; cumpără toate picturile de înaltă valoare artistică din expoziții, pentru ca să le sfâșie, să le distrugă.

★

Prin operele sale, noi îl simțim pe Gogol ca pe un artist luptător contemporan.

Democratismul lui Gogol, înalta sa concepție despre artă, sunt un sprijin în lupta popoarelor împotriva lumii banului, lume dușmană a libertății, a artei și a valoroaselor tradiții ale trecutului.

Cu atât mai mult Gogol devine cetățean al societății noi de azi, cu cât el nu numai că a criticat regimul exploatator, dar a și prevăzut rolul important pe care îl va juca patria sa în eliberarea popoarelor :

„Vor mai trece zece ani, și-o să vedeți că Europa o să vină la noi nu să cumpere cânepă și slănină, ci să cumpere înțelepciune, care nu se mai vinde pe piețele europene...”

Ștefan Bănulescu

★

PRIMELE VISE POETICE ALE LUI GOGOL *)

Se povestește că, finând manuscrisul într-o mână, iar în cealaltă vingalacul, primii cititori cucerți de geniul lui Gogol — tipograful care în 1831 culegeau „Serile în sat la Dikanka” — parcurgeau înfrigurați aceste pagini, răzând cu hohote.

Același entuziasm l-a manifestat și Pușchin, fermecat de veselie sinceră a povestirilor lui Gogol, de prospețimea și de poezia lor.

Chiar din această primă operă, în creația lui Gogol apar două elemente de bază, care, asemenea unei teme melodice, vor reveni, mereu adâncite și îmbogățite, în toate scrierile sale ulterioare. Este vorba despre caracterul național și caracterul popular care, prin pana lui Gogol, înalță literatura rusă pe o nouă treaptă. Faptul acesta îi aduce autorului „Serilor în sat la Dikanka” titlul de „cel mai național dintre toți poeții ruși” (V. G. Belinski). În acea vreme, literatura rusă mai prefera încă „oamenii excepționali”, fapt care-i ducea adevații pe scriitori pe calea idealizării, a redării unui anumit „iz străin”. Gogol aduce însă cu totul altceva: descrie poporul, oamenii de rând, cu năzuințele și cu felul lor

N. V. Gogol: „Serile în sat la Dikanka”, Cartea Rusă, 1952.

de viață. Tocmai în asta și constă principalul său merit în dezvoltarea literaturii ruse.

Aceasta constituie și esența „temei melodice” a „Serilor în sat la Dikanka”, la realizarea cărora Gogol a pornit la drum cu amintirile proaspete din copilărie, îmbogățite cu o serie întreagă de fapte și detalii pe care, din Petersburg, i le ceruse mamei sale printr-o scrisoare. Folclorul în general și subiectele ucrainiene în special, se bucurau pe atunci de mare succes în literatura rusă. În scrisoarea mai sus amintită, Gogol se interesa nu numai de fiecare detaliu al rochiilor purtate prin locurile sale natale, ci și despre cântecele de horă, despre felul în care se oficiază nunțile, despre o mulțime de povești fantastice, credințe, tradiții, diferite anecdote, — într'un cuvânt tot ce alcătuiește viața spirituală a poporului.

Astfel, în „Serile în sat la Dikanka”, călăuzit de concepția că „adevăratul caracter național nu constă într-o descriere a sarafanului, ci în însuși spiritul poporului”, Gogol înfățișează cu mare putere de plasticizare acest caracter. El apare oglindit multilateral în liricile descrieri de natură, care încep adesea cu: „Ce frumoasă și plină de farmec e o zi de vară în Ucraina!... Ce îmbătăre, ce voluptate îți dă o zi de vară în Ucraina!” În acest cadru, apar drumurile pe care hălăduiesc caravanele cu sare și pește ale ciomacilor, târgurile, ca acel din Sorocinsc, în care forfotesc boi, saci, fân, țigani, străchini, turtă dulce, căciuli — mulțime pestrifă și vie — într'un vâlmășag amețitor. Sau altădată: „Cunoașteți oare noaptea din Ucraina? O, nu, voi nu cunoașteți nopțile ucrainiene!” și imediat se ncheagă imaginea flăcăilor în svitkă de sărbătoare, cântând din bandură pe sub ferestrele mândruțelor. Același colorit popular național, îl dau și povestirile fantastice, purtate din gură în gură, care-i fac pe vitejii ce văzuseră în ferăstrău un râț de porc — despre care mergea vestea în târg că e însuși Satana — să sară pe geam mâncând pământul, să se ascundă în sobă sau... sub fusta nevestii.

La realizarea acestui caracter popular, contribuie și caracterele puternice ale caza-

cilor, cum e voinicul care nu pregetă, în îndeplinirea misiunii ce-i fusese încredințată, să intre chiar în mijlocul dracilor, jucând cărți cu hoțomanele de vrăjitoare; sau al flăcăului Golopupenko, care bea dintr'o singură suflare o oca de vin...; sau bogăția folclorică ce palpită ca o inimă vie dealungul fiecărei pagini și a fiecărui rând, apărând uneori sub forma unor pasagii din vechi legende, cântece și comedii ucrainiene:

„Nu te pleca gorunule,
Ești încă verde!
Nu te vâita cazacule,
Ești încă tinerel!”

Din această inimă veșnic tânără, pornește Gogol, despre care Belinschi scria că „are caracterul său specific: este un humor curat rusesc, humor liniștit, simplu”¹⁾.

Punând puternic în lumină tocmai această zugrăvire măiastră a vieții bogate a poporului, cu varietatea și minunăția tezaurului său spiritual, Belinschi arată în articolul: „Despre nuvela rusă și nuvelele D-lui Gogol”, publicat în 1835²⁾: „Domnul Gogol s'a făcut cunoscut prin ale sale „Seri în sat la Dikanka”. Acestea erau schițe poetice ale Ucrainei, schițe pline de viață și farmec. Tot ce poate să aibă natura mai minunată, mai atrăgător viața sătească a oamenilor simpli, tot ce poate să aibe poporul mai original, mai tipic, — totul scilicet în culorile curcubeului în aceste prime vise poetice ale domnului Gogol”.

În acest sens o mare putere de sugestie are povestirea „O noapte de Mai”. Dar nu mai puțin vii și lipsite de intensitate sunt și celelalte trei: „Bâlcii din Sorocinsc”, „Scrisoarea pierdută”, „Locul fermecat”, din volumul tălmăcit în românește.

În bună măsură, elementul captivant al acestor bucăți de proză îl constituie fantasticul — element comun, central, al tuturor celor patru povestiri — fantastic ce apare sub forma unor întâmplări de necrezut, vânturate prin popor, pe care cei dela

¹⁾ Belinschi „Despre Gogol”, Ed. OGHIZ, Moscova 1949, pag. 78.

²⁾ Op. cit., pag. 82.

care le auzise Gogol, le știau și ei la rândul lor, dela o generație mai îndepărtată.

Ce stă la baza fiecărei povestiri?

În „Bâlciul din Sorocinsc”, este vorba de un diavol care — mâniat pe un negustor ce nu-i respectase o anumită învoială — răătăcește prin iarmaroc, sperînd oamenii cu îngrozitoru-i rât de porc; în „Scrisoarea pierdută”, de un cazac căruia furându-i-se scrisoarea pe care fusese însărcinat s'o ducă țarinei, pătrunde curajos în iad, reușind să biruie drăceasca adunare; în cea de-a treia povestire, de strădaniile unui bătrân de a desgropa o comoară dintr'un „Loc fermecat” — strădăniile zadarnice însă, din cauza Necuratului ce-și vărâse pe-acolo codița...; în sfârșit, în ulima, „O noapte de Mai”, acțiunea se desfășoară în jurul unui lac fermecat pe malurile căruia în nopțile cu lună, dănuiesc frumoasele fără corp, în cântarea vrăjitoarei strecurată în rândul lor.

Toate aceste subiecte, se pretau desigur la tratare mergând pe linia fantasticului idealist, a miraculosului, linie pe care în general erau ele canalizate de către cei care trăgeau peste popor întunecatul zăbranic al misticismului. Servindu-se de aceste subiecte, Gogol le întoarce însă împotriva acelor care căutau să se folosească de ele.

Astfel, parcurgând paginile cărții, parcă îți apare figura lui Nicolai Vasilievici Gogol, animată de acel ușor zâmbet prin care străbate o notă abia perceptibilă de ironie. Zâmbetul acesta răsărit de sub căpățelu-i de mustață parcă-l face pe cititor să priceapă că în toate istoriile astea nu-i nici urmă de Necurat, că vrăjitoarele și aghiufii nu-s altceva decât simple născociri. Acest lucru îl demonstrează Gogol în toate povestirile ciclului „Serile în sat la Dikanka”.

În „Bâlciul din Sorocinsc” de pildă, el îi dă limpede de înțeles cititorului că, de fapt, acel rât de porc care stârnește frică nu e chipul Satanei, ci o născocire a țiganilor în scopul unor afaceri mai lesnicioase în târg... Deasemeni și în celelalte. În felul acesta concluzia care se desprinde nu are deloc darul de a înspăimânta, ca în cazul celui-lalt fantastic — fantasticul grefat pe miraculosul creștin — ci dimpotrivă, are darul

de a-l convinge pe cititor de falsitatea tuturor acestor născociri înspăimântătoare.

Gogol însă, nu se oprește aici. El sugerează sensul adânc realist al fantasticului din poveștile populare.

Ce pune în lumină veșnica luptă, dintre bine și rău, ciocnirea dintre cazaci și diavol? Tocmai ura neîmpăcată a poporului împotriva asupritorilor săi de totdeauna. Oare ce altceva se ascunde sub masca rânjitoare a diavolului — care-l face pe bunicul din povestirea „Locul fermecat” să sape amarnic, chinuitor, în speranța găsirii oalei cu bani — decât rânjetul sarcastic al exploatatorului care-l umilește și-și râde de țăranul lipsit de apărare? Acesta este un sfârșit tragic. Il subliniază, din plin, și cuvintele din final, rupte parcă, cu durere și revoltă, din inima lui Gogol: „Iată cum își bate joc necuratul de om!” Și este deajuns ca cititorul să înlocuiască cuvântul „necuratul” prin „stăpânul”, pentru ca să dea de urma adevăratului gând al genialului scriitor.

Mai adesea însă, pe linia optimistă a fantasticului popular, realist, în această cruntă și necurmată luptă — cazacul este cel care iese învingător. Cazacul neînfricat, viteaz — care nu este altul decât țăranul ucrainean, ce-i domină cu bărbăție pe „nemernicii de draci”!

— „Ce-i cu voi neam de Irod, v'ați pus în. gând să vă bateți joc de mine? Dacă nu-mi dați pe loc căciula mea căzăcească, să mă bată Dumnezeu dacă n'am să vă sucesc până la ceafă mutrele voastre de porci!” Sau: „Dacă nu-mi aduci roibul pe loc, să mă trăznească Dumnezeu, aici, dacă n'am să fac semnul crucii peste voi toți”. Biruindu-i, bătăiosul și curajosul cazac, chiar își recapătă calul. Iar pe deasupra, și scrisoarea furată de aceeași blestemată drăcime.

Înmănunchiind în ea cele mai alese trăsături ale poporului, înfrângând forțele răului, — așa apare și figura flăcăului Levko din „O noapte de Mai”. Levko nu pregetă, în cumpăna nopții, să stea la pândă pe marginile argintiului lac, reușind să pună astfel mâna pe bătrâna vrăjitoare strecurată printre frumoasele fără corp.

În opoziție directă cu ticăloșia forțelor

răului, Gogol conturează cu finețe și mare pătrundere realistă bogata viață sufletească a poporului, adâncile sentimente de care a capabil, — prin fermecătoarea dragoste dintre Hanna și Levco.

Toate aceste elemente realiste, și multe altele, dau un viguros contur „Serilor în sat la Dikanka”, făcând din ele tablouri vii ale Ucrainei. Semnificative în acest sens sunt dialogurile, care-l introduc nemijlocit pe cititor în atmosfera Ucrainei, vorbirea populară plină de culoare, a cărei plasticitate e redată cu măiestrie de Gogol.

Iată un negustor din „Bâlcu din Sorocinsc”:

„Sunt gata să iau o funie și să mă spânzur, ca să atârni ca un cârnaț la crăciun, dacă avem să vindem măcar o baniță”.

Iată-l și pe țăranul Cerevic, exprimându-și consimțământul la căsătoria fiicei sale, Paraska cu Golopupenko:

„Poate într'adevăr cum se spune... împreună... și să pașteți aceeași iarbă, hai?”

Persecutat de nevastă-sa, femeie rea, cu gura cât o șură, Cerevic se face mic și nu mai îndrăznește decât să bombăne pe ascuns:

„Doamne Dumnezeu! Dece nenorocirea asta pe noi păcătoșii? Și-așa parcă nu's destule dihanii, — și tu ai mai făcut și neveste!”

Cu deosebită măiestrie artistică e prezentată și Hivrea, nevasta cea rea a lui Cerevic. O bună parte a caracterului ei, Gogol reușește s'o desvăluie numai printr'un scurt, dar expresiv schimb de cuvinte cu Golopupenko:

„Îneca-te-ai să te îneci, derbedeu păcătos ce ești! Cădea-i-ar lui tat'tău o strachină în cap! Luneca-r-ai pe ghiață, anticrist blestemat! Pârli-i-ar dracul barba pe lumea cealaltă!”

„— Ia auzi ce mai ocări, spuse flăcăul, oarecum uimit de un ropot atât de puternic de binecuvântări neașteptate — și nici n'o doare limba pe zgripțuroaica aceea bătrână!”

„— Eu!? Zgripțuroaică? strigă nevasta cam trecută de vârstă. Prăpăditule! Mai întâi du-te de te spală. Nemernicule! N'am văzut-o pe mama ta, dar știu că-i o păcă-

toasă și tată-tău un ticălos și mătușe-ta o stricăță”. etc...

Iată câte ceva din marea artă a comparațiilor lui Gogol, bogat folosite în „Serile în sat la Dikanka”: „În fața cazacilor se ivi o cârciumă aplecată pe o coastă, întocmai ca o babă care se'nțorcea dela un botез vesel” și „vântul răcoros se plimba printre vârfurile copacilor, iar aceștia, ca niște cazaci amețiți și cheflii se clătinau, murmurând din frunze un cântec hazliu”.

Ar fi o greșeală însă a limita realismul „Serilor în sat la Dikanka” doar la atât. Descrierea bâlcuului din Sorocinsc, a vieții satelor, bogăția folclorică, proverbele, cântecele — iată tot atâtea viguroase elemente realiste, tot atâtea dovezi de înaltă măiestrie artistică.

Prezentarea veridică, neidealizată a satului ucrainian constituie, în rândul tuturor acestor elemente, floarea cea mai de preț. Satul din „O noapte de Mai” nu este un sălaș al fericirii generale, un rai străbătut de râsete și cântece de bandură, iar țăranii care-l locuiesc nu sunt senini și artificiali eroi ai literaturii pastorale, ci victimele crudului primar Kalenik. Figura sa de lacom și desfrânat, de îngâmfat și tiran, constituie tipul clasic al reprezentantului stăpânirii țariste. Prieten bun cu recherul — omul boerului, venit să ridice în sat o velniță menită să întunece mințile cazacilor — primarul privește de sus întreg satul — „ce-și închipuie, că sunt frate de-al lor, simplu cazac?”

Flăcăii, ca și toți ceilalți oameni din sat, îl urăsc pe acest tiran care le calcă în picioare drepturile: „Să-i arătăm, flăcăi, că suntem într'adevăr cazaci liberi” — spun ei — și pun la cale să-i facă una „friptă”. Se travestesc în niște făpturi înspăimântătoare, și pornind ca o furtună pe ulișele cufundate în nopți ale satului, strigă și cântă din bandură chiar pe sub ferestrele primarului Kalenik:

„Primarul nostru e cărunț și strămb
Bătrân ca dracu, dar ce prost!
E cu toane și desfrânat
Și aleargă după fete... prostul, prostul!
Și tu mai vrei să te bagi printre flăcăi!
Când ar trebui să intri în mormânt!

Ha să-l tragem de mustăți și să-i cărăm la pumni,
Să-l tragem de păr, să-l tragem de păr!

Prin figura lui Kalenik „tema melodică” a „Serilor în sat la Dikanka” se îmbogățește cu elemente critice noi, elemente realiste critice, care vor deveni dominante în următoarele opere ale lui Gogol. Cântecul de bandură, farmecul nopții de Mai, scânteierile lacului argintiu — toate rămân în urmă, apărând pe primul plan figura respingătoare a primarului:

„În fața lui tot satul își scoase căciula, chiar și fetele cele mai tinere îi dau bună-zua. Eh, ce n'ar da orice flăcău să fie primar?! Pentru primar se deschid toate tabacherele și țărănul așteaptă smerit, cu capul gol, până ce degetele groase și noduroase ale primarului au isprăvit de cotrobăit prin tabacherea lui. În adunarea mirului, deși puterea lui este limitată de majoritate, totuși biruie mai întotdeauna, trimițând pe cine vrea, la bătătorit drumuri sau la săpat șanțuri. Posomorît și ursuz, primarul e scump la vorbă. De mult, foarte de mult, când marea împărăteasă, de fericită amintire — Ecaterina — a făcut o călătorie în Crimeea, a fost ales și el printre însoțitori. Două zile i-a fost dat să îndeplinească această slujbă, ba a mai avut și cinstea să stea pe capră alături de vizitiul împărătesei. De-atunci primarul a învățat să-și plece capul cu un aer preocupat și plin de importanță, să-și mângâie mustățile cele lungi răsucite în jos, și să arunce o privire de vultur pe sub sprincene. Și de-atunci, orice-ai discuta cu primarul, găsește el mijlocul să aducă vorba și să-ți povestească cum a însoțit-o pe împărăteasa și cum a stat pe capra caleștii domnești”.

Acest tip caracteristic regimului țarist, fixat ca într'un insectar de pana necruțătoare a lui Gogol, ne amintește o figură foarte înrudită cu Kalenik, și din care se pare chiar că-și trage rădăcinile: primarul Anton Antonovici Scvoznic Dmuhanovschi din „Revizorul”, operă care apare doar la câțiva ani după „Serile în sat la Dikanka”.

Iată doar un mic amănunt ilustrativ: aflând că în sat va veni șeful dela „centru”, Kalenik intră la grijă: „Ce zici, jupâne notar — întreabă el — nu s'ar cădea oare

pentru un oaspe așa de vază să dăm poruncă să se adune din fiecare casă câte un pui? Ceva pânză și altele”... Este aceeași grijă care-i animă pe Dmuhanovschi la vestea sosirii în orașel a „Revizorului”.

Prin aceste elemente de realism critic, râsul senin, liniștit, simplu, din primele vise poetice ale lui Gogol, vestește râsul amar, râsul printre lacrimi din „Revizorul” și „Suflete moarte”.

Victor Vântu

★

„ZILE SLĂVITE“ *)

Discutând placheta „Sub steagul vieții”, critica noastră aprecia cu deosebire pamfletele politice ale lui Eugen Frunză. Cu atât mai mult, cu cât specia aceasta literară nu e folosită atât cât ar trebui de către poezi. În pamflete, Frunză a realizat creații isbutite; diverșii reprezentanți ai monopolurilor internaționale, diverșii slugoi ai acestor monopoluri, erau ținuiți fără cruțare la stâlpul infamiei, acțiunile lor subterane erau demascate cu multă vervă satirică, portretele lor morale erau creionate limpede, fără nici un echivoc. Cine nu-și amintește de „Nu'n slujbe divine petrec monseniorii” sau de „Mister Acheson în vizită la Paris și Londra?” Este în aceste pamflete o atitudine partinică, o forță combativă, care indicau grăitor poziția de pe care înțelegea poetul să-și facă rechizitoriile sale: poziția noului ce se desvoltă neconținut. Acest lucru a putut fi realizat de poet, pentru că el nu vorbea doar în numele său, ci în acela al poporului nostru muncitor, pentru că sentimentele pe care le comunica poetul erau, de fapt, sentimentele de ură pentru dușmanii păcii, sentimentele ce trăiesc cu adevărat în sufletul oamenilor muncii din țara noastră. Și simțeau de asemenea, că pasiunea pe care o puneau el în versuri era o pasiune autentică, neartificială, determinată de o sinceră participare la tot ceea ce scrie. Intemeindu-se pe fapte concrete, creind imagini artistice adecvate unui bogat conținut de idei,

*) Eugen Frunză: „Zile slăvite”, Ed ESPLA, 1952.

poezia antiimperialistă a lui Eugen Frunză isbutea să emoționeze. Poetul și-a dat seama că trebuie să desvolte linia aceasta, fără să negligeze însă alte multiple aspecte ale vieții noastre contemporane, care se cereau și ele înfățișate în versuri.

Recentul volum al lui Eugen Frunză, editat de E.S.P.L.A. — „Zile slăvite” — se remarcă prin străduința poetului de a fi mereu prezent în actualitate, de a cuprinde cât mai multe laturi ale realității; sunt versuri care încearcă să oglindească eforturile oamenilor muncii sau să biciuiască puternic modul de viață american, morala businessmenilor, mârșavul lor joc politic, etc. Ca și în „Sub steagul vieții”, poemele care atrag atenția prin vigoarea realizării lor sunt, în primul rând, pamfletele. Forța pamfletelor lui Frunză, constă în capacitatea de a descoperi în faptul concret — adesea divers — în întâmplări și situații, semnificația ce caracterizează și ce trebuie demascată cu sarcasm, cu ironie sau cu invectivă. „Nu'n slujbe divine petrec monseniorii” și „Mister Acheson în vizită la Paris și Londra” indică cele două linii pe care merge obișnuit pamfletul lui Frunză. În primul poem, indignat de jocul ipocrit pe care-l face în viața internațională biserica papă, poetul își deslănțuie pasionat ura sa împotriva duhovnicilor „sfântului părinte” care, sub manta poartă arme iar la gât „sfinte cartușe”. Intregul pamflet e un comentariu-rechizitoriu al unei realități desvăluite de atâtea procese care au avut loc anii trecuți în țările de democrație populară. Poetul nu prezintă portrete de clerici; el își manifestă însă, printr'o demascare violentă, atitudinea sa de indignare, de revoltă, de ură, bazată pe referiri la fapte cunoscute de toată lumea.

În cel de al doilea pamflet amintit, Frunză utilizează un alt procedeu: prezintă fapte, întâmplări. Se narează aici vizita lui Acheson la Paris și Londra. În voiajul său pentru a cumpăra carne de tun, secretarul departamentului de stat n'a întâlnit însă ce aștepta: onoruri, flori, adeviziuni totale, etc. Poporul francez și cel englez l-au întâmpinat cu huiduieli, cu fluerături, greve, sabotaje, cu semnături pe

Apelul pentru pace. Poemul, în întregime, sa, e o viguroasă satiră la adresa planurilor nebunești ale Wall-Streetului de a subjuga lumea și de a pregăti, prin toate mijloacele, un nou măcel mondial. Frunză pornește dela situația creată de faptul că împotriva voiajorului imperialist se ridică masele care urăsc războiul — și caracterizează vizita „înaltului demnitar” prin nota ei firească: de eșec total. Pentru a produce emoția necesară, pentru a o ridica la temperatura revoltei, poetul îl urmărește pe călător în situațiile cele mai propice sarcasmului, satirei: el alege epitelele cele mai adecvate creionării portretului moral al personajului și atitudinii de revoltă a maselor pariziene și londoneze, utilizează antiteza (ce aștepta Acheson și ce a găsit el de fapt) — și toate acestea le comentează sarcastic. De fapt comentariul nu e al lui Frunză: e al poporului francez și englez, și — prin extensiune — al tuturor oamenilor iubitori de pace.

Cele două poeme discutate fuseseră publicate și în volumul „Sub steagul vieții”. În noul volum, poetul adună și alte poeme antiimperialiste, continuând linia generală pe care o începuse cu „Nu'n slujbe divine”... și cu „Mister Acheson în vizită la Paris și Londra”. Combativitatea pe care o conțineau aceste două pamflete, procedeele de creare a imaginii, sarcasmul, etc., le întâlnim și în pamfletele culese în volumul „Zile slăvite”. Vom lua, ca piese demonstrative, poemele „Majoritate” și „Negușătorii de copii”, mai realizate decât altele. Primul poem, utilizând procedeul din „Nu'n slujbe divine”..., e în întregime sa un viguros comentariu cu privire la așa zisa „majoritate” pe care o impune la O.N.U. mașina de vot americană. Demascând sensul acestei „majorități” — care și manifestă puterea în morții din Coreea și în tonele de bombe pe care le aruncă asupra spitalelor — poetul îi opune puterea adevăratei majorități: oamenii sovietici care construiesc comunismul, milioanele de partizani ai păcii din lumea întreagă. Frunză nu narează în poemul acesta întâmplări; nu crează si-

tuații „concrete”, nu prezintă acțiuni, conflicte, cu oameni concreți, etc., așa cum făcea, bunăoară, în „Mister Acheson”... Aici pomenește doar faptele, enunță doar date cunoscute — care au darul să vorbească singure. Dar, opunându-se, datele acestea vin să încline balanța în defavoarea „majorității” occidentale. Pamfletul e construit pe epitețe, pe cuvinte puse între ghilimele, cerute chiar de genul unui asemenea pamflet:

„Majoritate” occidentală,
Preademocrată mașină de vot;
Tone de bombe pentru spitale,
Tone de lanțuri pentru export.

Ăsta e jocul „democrației”
Vorbe de pace, val după val,
Râde-un copil sub cerul Coreii?
Mitraliași! Senzațional!

Iată și câmpul de-orez legănându-și
Coroana bogată de spice-aurii:
Cincizeci de bombe incendiare
(In contul „purei” democrații).

Nu supără în cazul acesta nici cuvintele așezate de poet între ghilimele. Pentru că poemul, tinzând mereu spre conciziune, spre crearea unui cât mai grăitor rechizitoriu, întemeindu-se pe fapte înainte cunoscute, cerea șarjarea vorbelor mari pe care așa zisa democrație occidentală le latră mereu de atâția ani. E un preludiv al strofelor în care Frunză arată unde este și unde nu este adevărata majoritate și adevărata democrație:

Majoritatea? Iat-o trăește
In lungul și latul ăstui pământ!
Majoritatea-i Franța grevistă,
Burma, Malaia, o lume luptând.

Da, peste tot, din câmpiile noastre
Până'n Harlem-uri cu negri desculți,
Până în China biruitoare,
Majoritatea e-a celor mulți.

„Majoritate” occidentală,
Mult va mai ține jocul așa?
O să se curme jocul de-a bombe:
Viața nu-i „Made in S.U.A.”.

Pe o altă linie merge pamfletul lui Frunză în „Neguțătorii de copii”. Aici poetul continuă procedeul folosit în „Mister Acheson”...: narează fapte, înregistrează oarecare atitudini. Dar, spre deosebire de pamfletul închinat călătoriei demnitarului american, aici Frunză dă comentariului propriu zis o extensiune mai mare. I se pare poetului că faptele prezentate nu sunt suficient de elocvente, că ele nu provoacă îndeajuns revolta și atunci simte nevoia să creeze sarcasmul cu ajutorul unui comentariu violent. Despre ce este vorba în pamflet? Despre un oarecare Mister Carris, bogătaş new-yorkez și traficant de carne vie: cumpără copii cu prețul standard de 322 dolari copilul și-i comercializează la prețul de 4000 de dolari. Dar Mister Carris nu se mulțumește numai cu acest comerț, de răză oarecum locală: el visează rânjind și la copiii din România, care, în calculele lui, ar costa cu mult mai ieftin: „poate doar un fleac de glonț în ceafă?” (ne întrebăm, în paranteză: dacă-i omoară, cum o să-i vândă din nou?). Acesta e faptul concret pe care-l folosește Frunză pentru a crea pamfletul. Evident, e un fapt foarte semnificativ pentru moravurile businessmenilor, pentru visurile nebunești ale negustorilor de carne vie. Faptul vorbește singur. Poetul a știut să-l prezinte pe mister Carris în atitudini specifice de om abject, cu:

istețime multă
și-un miros
cu nimica
fiarei mai prejos...

Mister Carris e un om de afaceri: a mirosit că, extinzându-și sfera de activitate asupra globului întreg, ar putea câștiga și mai mult; gândindu-se și la copiii din țara noastră, numărându-i tăinic, el:

Aduna
pe coli
cu pătrățele,
șiruri lungi
de cifre,
ca turbat...

Sânt fapte care vorbesc limpede. Ele izbutesc, prin caracterul lor concret, prin apelarea la simțămintele cele mai umane, să trezească cititorului o puternică emoție, o trainică ură împotriva acestor ticăloși negustori de carne vie, care'n visurii lor banditești năzuiesc să-și practice comerțul și pe meleagurile României. Sunt fapte care n'au nevoie de comentarii. Poetul își dă seama de lucrul acesta și, de aceea, în timpul prezentării lui Carris, intervine arar. El simte însă că trebuie să-și manifeste direct, prin ton violent, indignarea fără margini și de aceea, în finalul pamfletului, părăsind ironia, el se deslănțuie într'un larg comentariu. Dar comentariul pe care-l face, în final, nu se ridică la puterea de convingere la care se înalță semnificația faptului concret. Și asta nu pentru că faptele prezentate nu i-ar oferi prilejul s'o facă, ci pentru că autorul se mulțumește să plutească în albia largă a generalităților, a frazelor sentințe, nelegate organic de conținutul adânc al poemului.

Cele două părți ale pamfletului, împart, practic, poemul în două momente aproape diferite: momentul prezentării faptului concret, al întâmplării, etc. și momentul rechizitoriului. Nu este aici o suficient de bine încheiată împletire între materialul de viață și comentariu. Ceeace dă acestuia din urmă, aruncat undeva la finele pamfletului, aspectul de confecționat.

Am insistat atâta asupra acestor pamflete, pentru că, cu toate lipsurile pe care le au, ele sunt — alături de „Nu'n slujbe divine“..., „Mister Acheson în vizită“.. „Basm să fie“? cele mai izbutite poeme din noul volum al lui Eugen Frunză. Și tot odată am insistat asupra lor pentru că felul în care a înțeles poetul să ducă înainte linia începută cu „Nu'n slujbe divine“... și „Mister Acheson“... ni se pare discutabil.

Cântărind pamfletele politice culese în „Zile slăvite“, se impune să constatăm că cele mai bune rămân tot acelea publicate anterior în volumul „Sub steagul vieții“. Dece oare în „Neguțătorii de copii“, „Act de acuzare“ sau „Vize ce nu fac două parale“, puterea de comunicare a poetului

cu cetitorul scade, de ce oare în poemele acestea poetul n'a izbutit în aceeași măsură să creeze emoțiile pe care le-a creat prin alte pamflete? Indicăm doar câteva din rădăcinile insuccesului: plutirea în generalități, simple versificări ale unor fapte cunoscute (vezi „Act de acuzare“). cultivarea din belșug a violenței verbale — care înlocuiește de fapt conținutul de idei — tendințele proletcultiste, rămânerea la suprafață, folosirea adesea abuzivă a comentariului în dauna faptelor concrete (vezi „Vize ce nu fac două parale“), etc. Toate conlucrează la sărăcirea pamfletului de combativitatea necesară. Mărginindu-se la așa numitele expresii „tari“, poetul vrea să creeze o atmosferă antiimperialistă, cu ajutorul etichetelor, invectivelor, ori al faptelor minore — fără să izbutească acest lucru.

Aceste lipsuri s'au manifestat și în paginile primului volum al lui Eugen Frunză. În placheta „Sub steagul vieții“, poetul nu izbutește întotdeauna să creeze imagini bazate pe un conținut bogat de idei; adesea imaginile pe care le creia apăreau confecționate, gratuite, ele întunecau ceea ce poetul voia să comunice. Concluzia aceasta se desprinde din plin și la citirea multor din poemele cuprinse în noul volum, unde nu rareori Frunză se mulțumește să anunțe idei, să le enumere, să le repete, neconcretizate în imagini artistice. Ceeace dă impresia nu a unei poezii, ci a unui articol sau unor simple fraze rimate. Iată, bunăoară, poezia intitulată „Totul pentru izbânda păcii!“ Obiectivul urmărit era enunțat de poet și în titlul poemului și în refrenul :

Dă totul pentru pacea țării ! .

Și pentru pacea lumii, totul !

Cum înțelege însă poetul să concretizeze această chemare ?

Prin două aspecte sentimentale, pe care le exploatează la modul abstract și general — iubirea și ura :

De știi iubi cum se cuvine

Tu sfarmă monștrilor complotul !

Dă totul pentru slava țării !

Și pentru pacea lumii totul.

Și

De știi urî cum se cuvine
Tu sfarmă...

Faptele vieții reale lipsesc nu numai în strofele acestea, ci și în restul poemului: îți iubești cerul, amurgul, diminețile, apele, pâinea, pământul, cântecul, pruncii, mama?

— „Dă totul pentru slava țării!...” Urăști pe călăi, pe vrăjmașii lumii? „Dă totul pentru...” O serie de enumerări care, rămânând în sfera noțiunilor „mari” nu izbutesc să emoționeze; poemul nu se întemeiază pe nicio imagine concretă, pe nimic viu. Totul plutește în albia generalului. E aici o mișcare permanentă pe orbita cuvintelor „mari”, cuvinte care, prin simpla lor enumerare, nu pot trezi emoția pe care poetul ar vrea s'o trezească.

Predilecția pentru cuvintele „mari”, sonore, pentru expresiile lozincarde, — tendința către proletcultism — izbește neplăcut pe cititorul ultimului volum al lui E. Frunză. Pentru că toate acestea vin să acopere ideile juste și atitudinile ferme, existente în cele mai multe din poeme și pe care vrea să le comunice poetul. Avalanșa de cuvinte „mari”, de expresii „tari”, sonore, etc., întunecă miezul poeziei, o diluiază, o face superficială, neconvingătoare. Imaginea concretă e atunci înlocuită prin simple rimări care — evident — nu pot crea emoția scontată de autor. De pildă, în poemul „Luminile Roșului Octombrie”, poetul vorbește între altele despre stahanoviștii dela noi. Dragostea poetului pentru acești oameni noi ai Patriei noastre este reală, puternică; ceea ce însă lipsește poemului este căldura faptelor, patosul pe care numai faptele îl pot comunica și care nu poate fi suplinat de vorbe. Poetul li se adresează astfel stahanoviștilor:

Voi, cei mai buni, mândria țării,
Înaintești nestăvilii
Spre țărnul zilelor de aur
De-atâtea secole răvnit!

În focul luptei se călește
Metalul cel fără de proț,
Un soi de om atotputernic,
Cuceritorul noii vieți.

O simplă rimare, prin care poetul credea că poate comunica un sentiment autentic! Dar vorbele vagi, inexpressive, nu pot crea emoții, prin ele însele, așa cum nu le puteau crea nici cu câțiva ani în urmă, când în poezia noastră erau frecvente „salopete”, „steaguri”, „zori roșii”, „țărături ai zilelor de aur”, „metale”, etc. Omul nou, faptele sale concrete, lipseau, așa cum lipsesc și în versurile pe care le-am citat acum și în altele ale lui E. Frunză. Din galeria acestor lorași preferințe pentru fraze pompoase, fac parte și alte finaluri.

Evident, toate acestea l-au împiedicat pe Frunză în asemenea cazuri să realizeze imagini veridice ale vieții noastre, figuri minunate ale omului nou. L-au determinat să scrie și versuri lipsite de adevăratele imagini artistice, lipsite în fond, de un conținut bogat de idei. Pentru că nu mai acolo unde nu știi ce să pui — deoarece nu cunoști — poate apare imaginea gratuită, numai acolo unde n'ai un material de viață concret, poți pluti în generalități, numai acolo unde n'ai ideea poemului suficient de clară, ești nevoit să o substitui cu rimări formale, goale, vagi. Poeziile din volum care cântă realitatea de azi a țării noastre probează aceste afirmații. Eugen Frunză concepe aceste realități într'un chip idilic. Elementul nou pe care tinde el să-l cuprindă în versuri trăiește în viață (după concepția poetului) singur, el nu se definește ca nou în luptă cu elementul vechi, nu e într'o continuă contradicție cu acesta. Având o asemenea viziune nerealistă, poetul nu poate poposi decât în idilism. Așa cum poposește, bunăoară, în „Străduța cu tei ruginii”, unde compară trecutul urit cu prezentul minunat de frumos. Poetul care a știut cu alte prilejuri să satirizeze cu talent birocrăția ce mai stăruie încă în instituțiile noastre, să critice oficiul de închirieri, etc. trece acum pe stradă cuprins de visuri, de dragoste, de chemări tainice, și nu mai vede nimic în jurul său. Atât de roză i se pare realitatea, încât, îmbătat de atâtea visare și contemplație, nu discernе decât trandafirul. Viziunea idilică are, la Frunză, o rază mai largă: în poezia lui, lupta de clasă apare — pe plan intern — cu totul convențional prin câteva versuri sau chiar strofe lipite ici și colo, și care

ar voi să indice că noi ducem, totuși, o luptă împotriva chiaburimii. Dar strofele acestea în loc să aibă efectul dorit, minimizează lupta noastră. Iată cum apare în două versuri, dușmanul de clasă în poemul „Revederea“:

Doar chiaburii stau acriți în tindă

Ori își fac de lucru la căruți.

Atât. De altfel nici colectivității din poem nu-i bagă în seamă pe chiaburi. E o ignorare reciprocă, ce traduce în fond o concepție greșită a poetului despre realitățile noastre și o așezare a poeziei în afara vieții, în afara obiectivelor de luptă ale partidului nostru. Din asemenea poeme se degajă un sentiment de autoliniștire, de automulțumire: noi construim o lume nouă, dușmani interni nu avem, pentru că, la urma urmei, chiaburii „stau acriți în tindă” sau „își fac de lucru la căruți”.

Este limpede că lipsurile vădite în conținutul poemelor, graba și superficialitatea nu puteau să nu aibă consecințe și în ce privește exprimarea. Sunt poeme din volumul „Zile slăvite” care conțin mostre de siluire a limbii, de imagini confuze (din cauza și a expresiilor încălcite, nelucrate). Ceeace, în ultimă analiză, exprimă o gândire întortochiată, neclară. Iată câteva exemple:

Jurăm să creștem din pământul

Trecutei noastre suferinți,

Grădina dorurilor toate

Din străbunici și din părinți!

(„Luminile Roșului Octombrie”)

Ce să creștem? o grădină „a dorurilor”?
O grădină „din străbunici și din părinți”?
sau:

Și-aduce-amine fruntea nsângerată...

În fața lui, semeț, jandarmul gras...

Soția lui,

(a cui? a jandarmului sau a lui Biro-baci?)
de boală măcinată...

Și ani lungi de foame și pripas...

(„Cântecul cărbunelui”)

sau:

Prietene, oriunde-ai fi,

Cărunt sau tânăr dor în cale, (?!)

Strungar, savant, cioban — să știi:

Ne'nfrântă-i forța vrierii tale.

(„Totul pentru izbânda păcii”)

Exemplele s'ar putea înmulți. Ele sunt grăitoare pentru confuzia imaginilor. Pentru o rimă, Frunză e în stare uneori să introducă un întreg vers inutil. „Liniște-ți s'o poți ciopli cu dalta”, pentru a putea rima cuvântul „Ialta”. Rezultatul unei asemenea operații a fost crearea unei imagini formaliste, care are darul să pună cititorului întrebări inutile, ca acestea: cum o fi oare liniștea, aceea pe care s'o poți ciopli cu dalta? etc.

Revenind la întrebările pe care ni le punem la începutul acestor rânduri, trebuie să constatăm că lipsuri care constituiau carența primului volum al poetului, se întâlnesc din plin în acest al doilea. De asemenea, calitățile remarcate în „Sub steagul vieții” le reîntâlnim în „Zile slăvite”. Cele constatate până acum impun o concluzie, care privește atât pe Eugen Frunză cât și E.S.P.L.A. Dacă poetul ar fi meditat serios la criticile ce i s'au adus, dacă ar fi înțeles că poemele, odată publicate în presă, pot și trebuie să fie îmbunătățite atunci când urmează să apară și în volum, dacă s'or fi gândit și la cititor — care așteaptă creații tot mai bune din partea scriitorilor — dacă E.S.P.L.A. ar fi îndrumat pe poet, arătându-i lipsurile poemelor, volumul „Zile slăvite” s'ar fi prezentat în alt chip.

Poezia lui Eugen Frunză n'a făcut pași înainte. Meșteșugul lui, îndemânarea de a rima și ritma, care-l fură și-l duc către lungimi nefirești, nu pot înlocui ceea ce lipsește mai mult poetului: o cunoaștere aprofundată a vieții, un material bogat de fapte, izvorite din viața oamenilor muncii din țara noastră. Fără acest miez viu, puternic, o poezie, oricât talent ar avea autorul — și Eugen Frunză are mult talent — eșuiază în frazeologie goală.

Reușitele sale din cele mai multe pamflete, din poeme ca „Basm să fie”, dovedesc tocmai acest lucru și-i indică singura cale, aceea pe care, când a mers, a obținut succese: pătrunderea în miezul faptelor.

Aurel Martin

CĂRȚI NOU I

FEBRUARIE-MARTIE 1952

EDITURA P.M.R.

- *** Hotărîrea Comitetului Central al P.M.R. și a Consiliului de Miniștri al R.P.R. cu privire la pregătirea și executarea la timp și în bune condiții a campaniei agricole de primăvară (32 pag., 0,25 lei).
- GH. GHEORGHIU-DEJ, Leninismul, armă puternică a popoarelor în construcția vieții noi (24 pag., 0,25 lei).
- ANA PAUKER, Lenin și internaționalismul proletar (24 pag., 0,25 lei).
- P. N. POSPELOV, Despre a XXVIII-a aniversare a morții lui V. I. Lenin (20 pag., 0,25 lei).
- MATYAS RAKOSI, Problemele actuale ale economiei naționale a Ungariei (28 pag., 0,40 lei).
- PALMIRO TOGLIATTI, Singura cale justă pentru omenire (32 pag., 0,35 lei).
- MIRON CONSTANTINESCU, Starea dezastruoasă a economiei jugoslave, „Legalizarea” capitalismului în Jugoslavia (64 pag., 0,80 lei).
- L. RAUTU, Statul de democrație populară și funcțiile lui (24 pag., 0,35 lei).
- GH. STOICA, Luptele din 13 Decembrie 1918 (56 pag., 0,40 lei).
- I. RACHMUTH, Reproducția socialistă lărgită și izvoarele de sporire a venitului național (64 pag., 0,80 lei).
- V. ALBULESCU, Pe șantierul Hidrocentralei „V. I. Lenin” de la Bicaz se dă lupta pentru lumină și o viață mai bună (36 pag., 0,40 lei).
- A. MAGERA, CH. CRIȘAN, E. DRAGAN, Prin întovărire la gospodăria agricolă colectivă (64 pag., 0,30 lei).
- *** Reforma bănească și reducerile de prețuri (64 pag., 0,20 lei).
- *** Pentru pace, împotriva ațățătorilor la război (36 pag., 0,30 lei).
- *** Spre un nou avânt al învățământului de partid (30 pag., 0,30 lei).
- *** Tărănimea muncitoare și reforma bănească (20 pag., 0,25 lei).
- *** Pe drumul înfloririi gospodăriei agricole colective (40 pag., 0,30 lei).

- *** Tărânii comuniști trebuie să fie în fruntea acțiunilor pentru organizarea gospodăriilor agricole colective, Ed. a III-a revăzută și complectată (36 pag., 0,30 lei).
- *** Gospodăria agricolă colectivă aduce belșug și bunăstare tărânimii muncitoare (24 pag., 0,20 lei).
- *** Să gospodărim cu grijă banul poporului (16 pag., 0,20 lei).
- *** Să facem cât mai multe economii (24 pag., 0,20 lei).

E. S. P. L. A.

- I. L. CARAGIALE, Momente și schițe (Ediție festivă) (360 pag., 50 lei).
- S. IOSIFESCU, Caragiale (292 pag., 5,50 lei).
- ȘALOM ALECHEM, Mister Green are o slujbă (236 pag., 4,45 lei).
- MARK TWAIN, Pagini alese (168 pag., 2,10 lei).
- BALZAC, Salonul cu momâi (320 pag., 3,30 lei).
- V. EM. GALAN, Zorii Robilor, Ed. II, (400 pag., 6,80 lei).
- AL. CAZABAN, Din vremea aceea (180 pag., 3,10 lei).
- HORVATH ISTVAN, Brazde peste haturi (344 pag., 7,15 lei).
- ION JIPA, Biruatorii (64 pag., 0,50 lei).
- G. SIDOROVICI, Inima gospodăriei (64 pag., 0,50 lei).
- *** Din viața lui Lenin (64 pag., 0,50 lei).
- O. OLIDOR, Boris Circov (72 pag., 1,90 lei).
- I. GRUMBERG, Tamara Macarova (52 pag., 1,50 lei).

EDITURA DE STAT PENTRU CĂRȚI TEHNICE ȘI ȘTIINȚIFICE

- A. C. PETROV, Educarea copiilor în spiritul cinstei și al adevărului (80 pag., 1,50 lei).
- *** Educația comunistă în școala sovietică (450 pag., 14 lei).

TRAIAN SAVULESCU, Să facem din cuceririle științei și culturii un bun al popoului muncitor (50 pag., 0,55 lei).

*** Almanahul S. R. S. C. (318 pag., 10 lei).

I. A. CRONROD, Consolidarea circulației monetare în U.R.S.S. și inflația în țările capitaliste (198 pag., 8,50 lei).

N. N. ROVINSCHI, Bugetul de Stat al U.R.S.S., Vol. II (332 pag., 20,50 lei).

F. IVANOV, Fondurile indivizibile — sursa creșterii gospodăriei obștești a colhozurilor (122 pag., 2,85 lei).

*** Problemele planificării producției de construcții (160 pag., 5,49 lei).

A. M. SLIVIN și A. I. GUREVICI, Activitatea procurorului în materie de plângeri (86 pag., 1,65 lei).

M. G. CHIRICENCU, Organele supreme ale puterii de Stat în U.R.S.S. (52 pag., 0,70 lei).

I. CIURARIU, Reglementarea juridică a dreptului la odihnă în R.P.R. (156 pag., 4,25 lei).

*** Cooperativele meșteșugărești în luptă pentru dezvoltarea producției bunurilor de larg consum (44 pag., 0,43 lei).

N. A. MAXIMOV, Cum crește și se dezvoltă planta (58 pag., 0,80 lei).

C. A. TIMIRIAZEV, Viața plantelor, Ed. II-a, (246 pag., 12,70 lei).

BACON, MORUS, HOBBS, LOCKE, Texte alese (178 pag., 4,80 lei).

*** Oto-Rino-Laringologia (498 pag., 35,50 lei).

A. I. ABRICOSOV, Tehnica autopsiilor anatomopatologice (216 pag., 12,05 lei).

NICOLAE MAIER, Febra tifoidă (186 pag., 5,40 lei).

VLADIMIR BUȘILA, Tusea convulsivă (106 pag., 5,30 lei).

D. SOCOLOVA, PONOMAREVA și V. P. BISIARINA, Scurt formulat terapeutic pentru medicul de copii (174 pag., 8,70 lei).

*** Alimentația în bolile de stomac (172 pag., 8,60 lei).

EDITURA CARTEA RUSA

*** Cum a pornit țărâniea sovietică pe calea colhozurilor (36 pag., 0,47 lei).

TUR și SEININ, AL. STEIN, Scenarii: Întâlnirea pe Elba, Judecata Onoarei (176 pag., 5,52 lei).

IRINA VILDE, Povestea unei vieți (52 pag., 1,25 lei).

I. IANOVSKI, Povestiri din Chiev (88 pag., 1,06 lei).

*** Despre patriotismul sovietic (448 pag., 9,60 lei).

I. TURGHENIEV, Jurnalul unui om de prisos (84 pag., 1,06 lei).

C. E. VOROȘILOV, Stalin și forțele armate ale U.R.S.S. (128 pag., 5,03 lei).

E. JIANU, Oaspeții dragi sovietici ne îndrumă pe calea belșugului (64 pag., 0,76 lei).

N. V. GOGOL, Serile în sat la Dicanca (128 pag., 1,57 lei).

N. G. CERNASEVSKI, Arta și realitatea din punct de vedere estetic (196 pag., 4,63 lei).

ANNA SACSE, Spre culmi (442 pag., 10,45 lei).

N. L. STEPANOV, N. V. GOGOL, Monografie (64 pag., 1,15 lei).

NINA EMELIANOVA, Dincolo de râul Mana (340 pag., 7,65 lei).

N. V. GOGOL, Povestiri din Petersburg (228 pag., 5,18 lei).

N. V. GOGOL, Taras Bulba (184 pag., 9,92 lei).

EDITURA TINERETULUI

LITERATURA PENTRU TINERET

M. I. CALININ, Despre educația comunistă (276 pag., 5 lei).

CHIȚU FLOREA, Organizația de bază, temelia activității Uniunii Tineretului Muncitor, Ed. II (32 pag., 0,50 lei).

I. L. CARAGIALE, Momente și schițe (180 pag., 4 lei).

I. L. CARAGIALE, Arendașul românul, Premiul Întâi, Două loturi, În vreme de Război (Colecția Tineretului Sătesc) (56 pag., 1,05 lei).

M. MIHALACHE, Constantin Godeanu (128 pag., 2 lei).

V. SILVESTRU, Bordeicul dela Poarta Albă (68 pag., 1,05 lei).

V. ANGELESCU, Brigada noastră din nou frunză (84 pag., 1,49 lei).

V. CATAEV, Fiul regimentului, Ed. III (192 pag., 3,60 lei).

C. VASILENCU și A. CRONOV, Tineretul sovietic liber și fericit (128 pag., 2,34 lei).

LITERATURA PENTRU COPII

I. L. CARAGIALE, O scrisoare pierdută (92 pag., 1,27 lei).

E. JIANU, Povestiri vânătoarești (56 pag., 3 lei).

C. GRUIA, Nucul lui Toderiță (48 pag., 1,27 lei).

A. I. ULIANOVA, Copilăria lui Lenin (40 pag., 3 lei).

O. CORIACOV, Cărarea vitejilor (240 pag., 4,25 lei).

E. MAMEDHANLI, Bobocii de trandafir (20 pag., 0,63 lei).

*** Merele de aur (152 pag., 2,75 lei).

L. PANTELEEV, Noptica (48 pag., 0,80 lei).

E. BIAGHININA, Luminița (16 pag., 3,50 lei).

E. CEARUȘIN, Nichitca și prietenii lui (56 pag., 1,80 lei).

N. GOGOL, În noaptea de ajun (64 pag., 1,65 lei).

N. GOGOL, Cum s'a certat Ivan Ivanovici cu Ivan Nichiforovici (64 pag., 1,65 lei).

CUPRINSUL

	Pag.
N. A. NECRASOV : La moartea lui Nicolai Gogol (în rom. de Eugen Jebeleanu)	3
EUGEN CAMPUS : Caracterul patriotic al operei lui N. V. Gogol	5

LUPTAM PENTRU PACE

NICOLAE TAUTU : Stânca de pe Tatra	25
VICTOR TULBURE : Fata din Vietnam	29
MARKI ZOLTAN : Știți voi... (în rom. de Virgil Teodorescu)	31
MARGARETA ALIGHER : Fericirea (în rom. de Veronica Porumbacu)	32
NAZIM HIKMET : Pierre Loti (în rom. de E. Pietraru)	34
LI-GHE-BIN : Intoarcerea fiului (în rom. de Demostene Botez)	38

LUCIA DEMETRIUS : Oameni de azi (piesă în trei acte)	40
--	----

ȘTEFAN IURES : Fata din turnul de foc	103
DOINA CIUREA : Profesoara	105

DUMITRU MIRCEA : Pâine albă (Roman. II)	107
---	-----

OAMENII ȘI FAPTELE ZILELOR NOASTRE

ALECU IVAN GHILIA : Șantierul luminii	206
---	-----

ION BRAD : S'au întors cocoarele ,	231
--	-----

ORIENTĂRI

DESPRE DESVOLTAREA MUZICII ÎN R.P.R. — Rezoluția Plenarei lărgite a Comitetului Uniunii Compozitorilor din 4—5 Februarie 1952	235
A MIASNICOV : Despre principalele trăsături ale realismului socialist	244

TEORIE ȘI CRITICA

DUMITRU MICU : Marele adevăr al veacului nostru	259
GEO BOGZA : Scenariul literar, baza ideologică și artistică a filmului	270
MIHAI GAFIȚA : Mai multă grijă pentru colecțiile literare de mare tiraj	283
AL. OPREA : Despre revista „Căiăuza Bibliotecarului“	296

RECENZII

ȘTEFAN BANULESCU : Din Petersburg	302
VICTOR VANTU : Primele vise poetice ale lui Gogol	308
AUREL MARTIN : „Zile slăvite“	316
BIBLIOGRAFIE	318

Rugăm stăruitor pe cititorii și colaboratorii noștri să ne comunice observațiile lor critice, privitoare la materialul publicat de noi și să ne facă sugestii și propuneri referitoare la cele ce doresc să găsească în cuprinsul revistei.

Ne vom strădui să răspundem tuturor corespondenților noștri în cel mai scurt timp.

R E D A C Ț I A : Bd. Ana Ipătescu Nr. 15, Raionul
I. V. Stalin, București
Tel. 1.88.85, 1.94.91

ADMINISTRAȚIA : Strada Brezoianu, 27, Raionul
Gh. Gheorghiu-Dej, București
Tel. 4.66.76

ABONAMENTE ANUALE : lei 60.

Abonamentele se primesc numai prin **CENTRUL DE DIFUZARE A PRESEI**, București, str. C. Mille, 14. tel. 5.28.90 și în provincie direct la **CENTRUL DE DIFUZARE A PRESEI**, din raionul d-vastră.